

KAREL ČAPEK

OD ČLOVĚKA K ČLOVĚKU III¹

1932

CHCETE MÍTI KRÁSNOU ZAHRÁDKU?

Zahrádka u vašeho domu je stejný projev vaší životní kultury jako váš byt nebo vaše knihovna. Je na ní na první pohled vidět, jaké jsou vaše nároky na krásu, řád nebo soulad, a nejen to: je na ní také vidět, co znáte a umíte; prozradí na vás, děláte-li svou práci na tom kousku půdy jen tak, aby se neřeklo, nebo chcete-li naopak přijít na kloub těm jistým pravidlům, které řídí každé dobré dílo. I na vaší zahrádce se pozná, myslíte-li a pokusil-li jste se aspoň trochu prokouknout dílnu přírody; sbíral-li jste zkušenosti a hledal-li jste poučení v dobrých tradicích i nových experimentech. Dobře si dělat svou zahrádku, byť byla sebemenší, je trochu idylická hra, trochu sport, ale vedle toho také pořádný kus poznání: poznání řádu, jemuž podléhá lidské dílo, a tušení zákonů, jimž podléhá tvořivá příroda.

František Jirásek: Chcete míti krásnou zahrádku? 1932

NOVOROČNÍ DATEL

Jak známo, jsou některé prastaré národní zvyky, které se provozují o Novém roce, například koledy, čarování, pojídání vepřového ovaru a novoroční hospodářské přílohy novin. V ten den se totiž národohospodářští odborníci změň v jakési datly, kteří čile šplhají a poskakují po

---

¹ Převzato z: Čapek K., *Od člověka k člověku III*, Praha 1991 (redakčně upraveno).

největších kmenech naší hospodářské vegetace a tlukou do nich zobáky: tady to zní dutě, tady to má nejspíš nějakého červa (datel to tak nahlas neřekne, ale myslí si to), a tady, chválabohu, zvoní to dřevo jako zvonovina.

Kdybychom podle tohoto novoročního zvyku proťukávali jiné kmeny a pařezy našeho národního lesa, neznělo by to také všude stejně; leckde by se ozvala dutost a trouchnivina, leckde by sebou zavrtěl vyrušený neřád červ a cizopasník; měl bych sto chutí se do toho dát se svým zobákem, čile poletuje od pně ke pni; ale právě v posledních dnech jsme slyšeli tak hlasité klování z hlubin našeho politického lesa, že toho máme ještě plné uši.

Čtenáři, poslední a ještě nedořečené slovo končícího se roku je hospodářská krize; každý s ní máme víceméně co dělat, na někoho to přišlo jako nepohoda, na někoho jako pohroma; nikdo z nás neví, jak k tomu vlastně přišel, ale ponenáhlu se začíná rýsovat aspoň jakési poznání: že ty světové svízele jsou v podstatě likvidace válečného a poválečného hospodářství. Četl jsem v amerických knížkách slovo easy money: snadné peníze, s nimiž se roztrhl pytel války. Člověk by ani neřekl, že i příliš hojný zlatý déšť je cosi jako živelná pohroma. Ty snadné peníze přinesly s sebou spekulaci a švindly, gangsterství, veřejnou korupci, přebujení výroby a úvěrů a jiné egyptské rány. Dnes Amerika těžce likviduje ty snadné peníze. A u nás, v Německu, v Anglii, všude ve světě se podobně sesouvají hospodářské zámky postavené z konjunktur, dluhů, pohybu valut a z jiných tajemných a zatracených mocností. Zkrátka prý těmi dnešními hospodářskými starostmi se vlastně dokončuje válka; je-li to pravda, pak to snad přetrpíme s ochotou drobet větší, neboť tohle aspoň stojí za to: mít tu ohavu už nadobro a definitivně za sebou.

Čtenáři, rád bych však mluvil o něčem jiném, co také je svým způsobem krize a v čem se také nějak likviduje všelijaká válečná a hlavně poválečná červivina. Nebyly jen snadné peníze; byly také snadné kariéry a dobrodružné vzestupy, byly politické gangy, byly dubové lokte, byli hazardéři a handlíři a političtí zbohatlíci a státní dodavatelé a veliká hojnost všelijakého jiného tvorstva, které se tuze čile hemžilo na úrodné půdě nového státu a nové společnosti. Mnozí z nás by se od srdce rádi už zabývali něčím jiným a důstojnějším, než jsou pozůstatky onoho hemžení; právem bychom občas řekli, že jsou na zemi i ve vzduchu větší věci, jež si žádají našeho zvláštního zájmu. Nelibý je zápach i povyk, který se zvedne, jakmile se rejpane do těch divně spletených hromad politiky a dodávek a intervencí a donášečství a sanací a konexí a jiného neřádstva, – tak nelibý, že mnozí si myslí: Tak už to, pro smilování boží,

nechte ležet na hromadě, a jde se dál! – Ale kdybychom se na příhody našich dnů mohli podívat z většího odstupu, viděli bychom jasněji než teď, že ta zdánlivá mela a vřava, ten chaos faktů, to páraní se v kupách politického smetí je nutný kus dějin, se kterým nejsme ještě hotovi, i když je nám v něm trapno. Že je to také postupná likvidace, která na nás přišla stejně neúprosně jako ta hospodářská. Že se dá chytračením nebo zbabělostí protahovat, ale ne odvrátit. Co nezlikviduje třináctý a čtrnáctý rok republiky, to dodělá patnáctý nebo dvacátý, ale doděláno to bude. Co nezpečetí soud paragrafů, to zpečetí soud faktů. Aféry nejsou činy; ale je v nich logika, jež nenechá nic napověděno. Nám všem by bylo lépe, kdyby se to odbylo rychle a od gruntu; ale jde-li to jen pomalu, nesmí nás to mást: i v průtazích a neúspěších se rozvíjí neústupný pozitivní proces.

Lidové noviny 2. 1. 1932

ALBERTUS MAGNUS

Došla zpráva, že učencům a filozofům se dostane (bez ohledu na jejich dobré či špatné chování) zvláštního daru. Není to žádná nová Nobelova cena aniž jaká jiná pozemská výhoda; ale dostanou nového patrona a přímluvčího na onom světě. Albertus Magnus, dotud jen blahoslavený příslušník jejich cechu, vskutku velký středověký filozof, učenec, vševěd a profesor, bude prý kandidován za svatého. Svě doby platil nejen za muže učeného, ale rovnou za čaroděje; bude to asi první mág, který dosáhne svatého titulu. A svým způsobem i jeden z prvních volnomyšlenkářů; neboť za svého života dovedl velmi moderně zastávat filozofii pohana Aristotela a přivtělit ji do křesťanského světového názoru. Nevíme, bude-li mít jeho posvěcení vliv na pěstování věd a požehnanou činnost profesorů a intelektuálů; ale řekli bychom, že ze strany církve to je mírná, ale zdvořilá poklona směrem ke katedrám a laboratořím, cosi jako katolická Nobelova cena udělená vědám. Tedy v tomto světě hmotných starostí přece aspoň něco.

Lidové noviny 2. 1. 1932

SLYŠEL JSEM, ŽE

Slyšel jsem to od jednoho vyššího státního úředníka, kterého nesmím jmenovat. Slyšel jsem to z míst nejlépe zpravených. Říkal mi to jeden známý, který k takovým věcem má přístup. Mám to z nejlepšího pramene. Je to úřední tajemství, ale mně to řekl jeden pán, se kterým jsem jel ve vlaku do Vlachova Březí. A tak dále. Tu či onu z těch vět můžete slyšet v téměř každém československém politickém hovoru, pokud se odehrává mezi pány v límečku; lid bez límce a kravaty se ve svých politických názorech obyčejně obejde bez oněch vyšších a nejlépe informovaných autorit. A po takovém “slyšel jsem” následuje nějaké hlubší politické tajemství, například že ten a ten ministr si koupil zámek na měsíci, že ten či onen ouřada má 999 miliónů platu, že pro Pražský hrad bylo ze státních peněz zakoupeno tři sta třicet stříbrných stříkaček, nebo něco tomu podobného. Nikdy se neříká “slyšel jsem z nejlepšího pramene, že panuje veliká nezaměstnanost a bída” nebo “je to úřední tajemství, ale mně to řekl jeden vysoký státní úředník, že se v úřadech potají a horečně pracuje na racionalizaci úřední práce”. Žádné toho druhu tajemství nevychází z míst nejlépe zpravených, nýbrž toliko věci důvěrné a takové, které podporují oblíbený československý politický názor, že všechno je lumpárna, že nevěřme nikomu na světě širém a že to republika nevydrží. Jen si vzpomeňte, kolikrát jste už ve svém okruhu slyšeli, že někdo něco z nejlepšího pramene slyšel, a jaké věci to byly.

Ta zvláštní československá záliba něco pod pečeti tajemství slyšet a dát to zase dál je do jisté míry patrně přežitek válečného zpravodajství. Tehdy kolovaly ústním podáním zprávy, které v novinách nebyly, protože v novinách být nesměly. Ostatně většinou ani nebyly pravdivé, byly tendenční a zveličované – ale my je nemohli kontrolovat právě proto, že noviny měly náhubek tak neúprosný. V tom byla historická pitomost válečné cenzury: že znemožnila jakoukoliv kontrolu, a tím dala místo divokým pověstem a nekritickému povídání. Kus toho romantického, spikleneckého zpravodajství v nás zůstal dodnes; nestačí nám, co je v novinách, chceme se dovídat víc a věci skrytější, vem je kde vem. Neříkám, že dnes najdeme v novinách všechno – v jen jedněch novinách jistě ne; ale celkem – s několika výjimkami a za jistých kautel – mohou psát noviny o čemkoliv; přesně řečeno bývá v nich toho dokonce víc, než je poctivě pravda. Nuže, má-li vedle té nepřeborné hromady zpráv a polozpráv, slechů, pověstí, insinucí, klepů a omylů, která se úhrnem jmenuje tisk, být ještě nějaké ústní podání, – to už to ústní podání musí vypadat, to už se toho musí nabrat hodně plná huba, to už musí

být tak silné, že se i nejméně ostýchavé noviny stydí to otisknout! Ano, jsou to ty nejposlednější splašky politického nádobíčka; ale i z nich se skládá takzvané veřejné mínění.

Slyšel jsem to od vysokého státního úředníka. Nikdy se neříká “slyšel jsem to od ministerského rady Paprtála, od komisaře Mastikulky, od úředního sluhu Jarolíma Pokorného”. Slechy vždycky mají původ zastřený a bezejmenný. Vždycky je to nejlepší pramen, ale bez udání místa. To už patří k přírodopisu pověstí: že jejich začátek je zahalen tajemstvím. Patří to i k jejich poutavosti: kdybychom řekli, že jsme to četli v novinách, budou mít naši posluchači trapný dojem, že jim povídáme něco starého a známého. Ale pozor: neznámý pán je osobnost vždycky podezřelá, jak víme ze soudní praxe. Pán, kterého nemůžeme identifikovat, je ipso facto subjekt nevěrohodný a nepatří do diskuse. Řekne-li vám někdo, že to a to slyšel od osobnosti, kterou nemůže jmenovat, pak buď to slyšel jako tajemství, které není oprávněn říkat dál, nebo má ona nejmenovaná osobnost zájem na tom, pouštět něco anonymně do světa; obojí případ není ani pěkný, ani spolehlivý. Kus naší politické a veřejné mizérie je v tom, že tolik lidí sbírá své názory a zkušenosti ušima a ne očima. Trochu míň slyšet a trochu víc vědět: to by posloužilo nejlíp našemu veřejnému mínění.

Lidové noviny 19. 1. 1932

UDĚLEJTE ASPOŇ NĚCO

Pokusím se mluvit o něčem, při čem mi mnoho lidí nepochybně namítne, abych se raději držel některého jiného ze svých kopyt. Udělám jim to rád po vůli, ale až podruhé; tentokrát – i kdybych se o to snažil – se nemohu odvrátit od některých faktů, které se spolu špatně rýmují. Tak například stát nám zvyšuje daně (protože musí) – a přitom není s to žádnými prostředky, ani hromadnými a často až šikanózními exekucemi, si vynutit od poplatníků zaplacení daní starých; jakým způsobem si pomůže k inkasování daní zvýšených, to ovšem nevíme. To tedy se týká státní pokladny, na kterou klade tak veliké a tak neodsunutelné požadavky nejaktuálnější nutnost jaks taks živit lidi nezaměstnané. Ale jsou tu jiné a křiklavější fakty. Podívejte se na lidské stíny, které potkáváte častěji než kdy od války; uvidíte známky lavinově rostoucího pauperismu, podvýživy a málem už hladu. A přitom sedláci nemohou prodat své obilí a brambory, nemohou hnát na jatky svůj dobytek, protože buď není dost

poptávky, nebo jim překupník nabízí míň, než co je stojí vlastní výroba. Sedlák potřebuje peníze, městský proletariát potřebuje jíst. Sedlák je zadlužen, má platit daně a úroky, ale nemá čím; čtyři sta tisíc nezaměstnaných se protlouká s nějakými deseti korunami denně, což, jak uznáte, nestačí ani na živobytí, ani na umření. Sečtete si nějak ta fakta; je-li na čem vidět špatnou organizaci dnešního hospodářského řádu, tedy zde máte exemplum až příliš průkazné.

Mohl bych na tomto místě říci, že z toho plyne potřeba změnit z gruntu ten dnešní řád; ostatně si to opravdu myslím, ale protože mám jisté obavy, že se to během února ani do prvního máje nepříhodí, myslím, že máme právo ohlížet se po prostředcích dočasných sice, ale zato rychlejších; neboť v případě nouze je lepší rychlá pomoc než vyhlídka na budoucnost lépe organizovanou, ale drobet vzdálenou.

Jsem přesvědčen, že by rozumným a praktickým lidem nebylo zatěžko organizovat lépe aspoň jeden úsek dnešního hospodářského rozvratu, a sice právě ten nejpálčivější. Vezměte si malého sedláka; je patrně dlužen daně, protože se mu skutečně špatně vede; s úroky mu narůstá dluh na gruntě; zbývá exekutor nebo vyhlídka, že jednou, až to erár omrzí, mu ty daně snad odepíše. Má na prodej krávu, ale nemůžete od něho rozumně žádat, aby ji prodal, nabízeli se mu za kilogram živé váhy jedna koruna nebo o padesát haléřů víc; ostatně prodá-li ji, nepomůže tím ani sobě, ani eráru.

Představte si, že by takovému předluženému sedlákovu stát řekl: Dáme ti za kilogram živé váhy šest sedm korun, ale jen na konto toho, co jsi eráru dlužen na nezaplacených daních a úrocích. Přivedeš krávu na jatky; dostaneš poukázku na tolik a tolik korun, a tou zaplatíš, co jsi státu dlužen. Stejně slušně ti zaplatíme poukázkami za máslo a mléko, za brambory a obilí. Zbavíš se dluhů a úroků, a nadto zhodnotíš své výrobky; nebudeš už odkázán na taškáře, kteří ti diktují ceny, za jaké nemůžeš pracovat.

A pak by stát řekl nezaměstnanému: Dosud jsme ti dávali deset korun denně; nyní ti dáme dvanáct, ale z toho řekněme jenom čtyři na hotovosti, kdežto osm na poukázkách, za které si můžeš koupit maso a mléko a chléb; nebo si za ně můžeš koupit i košili, dříví nebo uhlí, protože také fabrikanti, těžaři a velkostatky budou platit své daňové nedoplatky – a jsou to, člověče, těžké milióny – ve svých produktech. Ba i lacinější bydlení ti opatříme, protože dostaneme splátky na nedobytné daně v cihlách a stavebních hmotách od producentů, kteří jsou nám dlužní, a ten materiál věnujeme na stavební ruch. Hleď, na tom vyděláš ty, protože

dostaneš víc než dosud; na tom vydělá erár, protože na penězích (kterých má po čertech málo) ušetří na tobě a tvých bratrech šedesát procent. Producenti se zbaví daňových dluhů i ležících výrobků nebo hmot; přitom se zaměstnají nové ruce, pohnou se kolečka, ubude nezaměstnaných – aspoň zčásti; ale něco je líp než nic. My erár přitom budeme škodovat to, co nám jsou ti všichni lidé dlužní a co z nich v této těžké době nemůžeme stejně vyždímat. Snad bychom to z nich dostali jednou, až se jim povede líp; ale pak se i státní pokladně povede líp, takže ji ta ztráta nebude tak tuze bolet.

Bane, holenuku, řekl by dále erár, tenhle systém nepotřebuje žádných tisíců nových byrokratů. Bylo by to jen hospodaření s poukázkami místo s penězi; a takové hospodaření s lístky a kupóny jsme už jednou měli – pamatuješ-li se, bylo to za války; tehdy také to nestálo žádný náramný a drahý úřední aparát. Jednoduše ti, kterých se to týká, budou platit svůj chléb u pekaře lístky, které dostanou místo peněz; pekař zaplatí mlýnu pytle mouky tvými lístky; mlynář zaplatí sedlákovi za obilí zase tvými lístky; a konečně sedlák zaplatí tvými lístky eráru své tíživé dluhy. Bylo by to, abychom tak řekli, nucené zvýšení konzumu; ale to by přece šlo k duhu konzumentům i výrobcům, nemyslíte?

Tož pravda, řekl by dále stát, to jistě není ani zdaleka všechno, čeho je třeba k řešení dnešní krize; ta krize je světová, kdežto tím, o čem tu je řeč, bychom si jen tak trochu pomáhali doma navzájem, jedni druhým; ale aspoň bychom tu pomoc investovali do zdraví a práce svých spoluobčanů – a už to by v těchto špatných dobách stálo za to.

*

Nejsem hospodář a neumím o těchto věcech mluvit tak přesně, jak by se mělo; ale nesu dnešní starosti a stesk s těmi, kdo myslí přesněji v cifrách a hospodářských pojmech – ti snad shledají, že tak by to z těch nebo oněch příčin nešlo. A tož prosím: nešlo by to tedy nějak jinak, nějak praktičtěji a proveditelněji? Dokud se učení doktoři hádají, co vlastně nemocnému je, máme my laikové aspoň jedno právo: starat se, aby pacient aspoň tolik netrpěl a neztrácel odvahu žít.

Přítomnost 20. 1. 1932

PRVNÍ

Dne 17. ledna v deset hodin třicet minut rozevřela se na zahrádce první modrá podléška. První vlastně nebyla: předhonil ji růžový lýkovec, ale u toho jsme na to spíše zvyklí. Ovšemže už brunátnější i poupata čemeřic, pomalu zlátnou a zardívají se květné puky raných lomikamenů, střemcha bobková už vysunuje chvostky příštího květenství, poupata japonské kdouličky se nalévají do růžova – ale ta modrá podléška do toho skočila rovnýma nohama a kvete, jako by se nechumelilo. Ono se totiž nechumelí, ale ještě se snad chumelit bude; my zahradníci si říkáme, jen aby nám nemrzlo na holo; a my všichni lidé si musíme říkat, jen aby už tvrdě, zle, zarytě nemrzlo v této zimě, kdy tolika lidem chybí polínko a lopatka uhlí do kamen. Je to letos černá a nenormální zima, zima bez zimních radostí; vy, kdo na ni hubujete, jí aspoň nechte to dobré, že až dosud nijak nezostřila zimní starosti mnohých. Snad ta první podléška si to příliš nespletla; byla by škoda těch pupenců, kdyby je ještě spálil surový mráz, ale nebylo by to ničím proti tomu, kdyby mezi námi křehli lidé v této zimě, jež není z veselých sezón.

Lidové noviny 20. 1. 1932

STREJČEK VENTURA

Tak ho, chudáka, pochovali, když už nějakých deset let nebyl mezi živými; neboť Bohnice nejsou místo živých. Ale mohu jen zavřít oči, a slyším ho funět po schodech; ani ho nenechám odchrchat a povídám: “Vítám vás, strejčku Venturo, čemu teď zase sloužíte?” A strejček Ventura by konečně nabral dechu – neboť byl hrozně tlustý a špatně se mu stoupalo do schodů – a začal by nesouvisle, nevýmluvně vykládat, že teď se dal mezi svaté v nebi, to jsou, kamaráde, moc slušní lidé a dobře to myslí, víte, něco na tom je, takže si jen ke mně jako zaskočil, abych se k té akci připojil –.

Starý Ventura (myslím, že byl odjakživa starý) totiž vždycky něčemu pomáhal. Nejdřív v administraci Času. Proč odtamtud odešel, nevím; asi z ohledu na jiné, protože vždy stál za druhými. A pak sloužil Přehledu: lepil pásky, psal adresy, sháněl abonenty, vedl účty, vyplácel honoráře, dělal korektury. – Mysleli byste, že tam je placenou silou; zatím to byl táta podniku. Sedal mlčky v redakční radě, s úctou naslouchaje učeným pánům; jejich věci bylo rozsívát Ducha svatého, jeho věci bylo shánět krejčárky; nikdy víc nechtěl, nikdy si víc

neosoboval, a byl šťasten; věřil a sloužil. Přišla válka, a Přehled byl z jemného ohledu na cenzuru zastaven. Strejček Ventura na čásek zapadl; jen někdy se vynořil supě a funě po schodech: “Tak co, jak to je, jak to vypadá, co víte nového?” Ale dlouho to nevydržel; najednou se přivalil udýchán a hned in medias res: “Poslouchejte, něco se musí dělat – aspoň ať tu Prahu uchováme – a když tu máme ten Klub za starou Prahu – tam jsou dobří lidé – tak jsem si sem zaskočil – abyste šel s náma.” Starý Ventura byl zase na koni; valil se z patra do patra, od známého k známému, naléhavý, udýchaný a skoro šťastný: sháněl členy, abonenty, příznivce. Ale ani to nestačilo jeho velkému tátovskému srdci; v posledním roce války se začala nová pout': “Tak poslouchejte – oni založili Státovědeckou společnost – nejlepší právníci – víte, musí se připravovat, co bude po válce – v pondělí máme schůzi – měl byste přijít – je to dobrá věc –” Po převratě se roztrhl pytel se samými zájmy a organizacemi, ale strejček Ventura se nedal; běhal dál se Státovědeckou společností, agitoval, staral se, dával věci dohromady, putoval po redakcích – až najednou přišlo něco nového: zednářské lóže. Velké srdce tlustého strejčka zahořelo ještě jednou; teď znovu měl proč těžce stoupat po schodech a tajemně, naléhavě domlouvat, vyťukávat tlustými prsty tajná znamení, dávat lidem dohromady, se sloni diskretností zasvěcovat a budit zájem – Strejček Ventura se stal bratrem, ale jaksi bratrem laikem: přehorlivým služebným fráterem, který by se nerozpakoval putovat s oslíkem a sbírat cibulíčky pro svůj Řád. Ještě jednou si strejček Ventura podle chuti zasloužil; ale najednou ho v tichosti odvezli do Bohnic –

A tu jsme zvěděli, že jeho prostý a počestný rozum zhasl příliš prudkým zadutím tělesné bolesti, kterou v sobě nosil, stoupaje a supě po našich schodech; dlouho se, chudák, přemáhal. A pak už se nevrátil mezi živé. Bože, snad není v tam těch místech tak těžko těm, kdo se pokládají v zatemnění mysli za Caesary a Napoleony; ale co si tam měl ve chvílích lucidity počít člověk, který tak nesmírně potřeboval věřit a sloužit? Přehořký musel být kalich strejčka Ventury; ale ne pro to mučednictví – pro přemíru svého dobrovolného sloužení by zasloužil Jan Ventura být slavně přijat mezi blahoslavené, jsou-li pro nás nějakí civilní, necírkevní svatí.

Tož aspoň nad jeho hrobem vzpomeňme na ty jiné Ventury, kteří podobně jako on sloužili a slouží do roztrhání; na ty, kdo tlukou na naše vrata, abychom šli s nimi a pomáhali lidem nebo zvířatům nebo čemu; na ty neodbyty, kteří nás chodí trápit a přemlouvat, že to nebo ono je dobrá věc. – Přál bych každé dobré, velkodušné myšlence aspoň jednoho strejčka Venturu.

Lidové noviny 26. 1. 1932

TAKÉ REKORD – KDYŽ NE HISTORICKÝ, TEDY ASPOŇ DVANÁCTILETÝ

V neděli o desáté hodině bylo dosaženo v Praze nejvyššího barometrického tlaku z posledních dvanácti let. Nějak si v našich letech počasí zvyká na sportovní honění rekordů. Jednou jsme měli největší mrazy za posledních nejméně sto let; jindy nejteplejší květen, pak zase největší sucho, loni největší množství srážek – zkrátka záminky jsou nejrůznější, jen ta shánka po rekordech trvá. V neděli dopoledne vylezl barometr na 785,6 mm; dosáhnuv tohoto výškového rekordu ohlédl se zpátky a počal zase slézat. Jinak bylo šedivo a nanicovatě jako jindy. Nic se nestalo. Jenom dočasný rekord.

Lidové noviny 26. 1. 1932

O BERNÍCH FASÍCH

Pomalou a neodvratně se blíží Popelec a dává nám znamení: “Pomni, člověče, že jsi poplatník; pročež kup si berní archy a učíš své přiznání.”

Normální občan nerad platí daně, ba dokonce, jak říká, úpí pod jejich břemenem. Žádá sice od státu i obce všechno možné a s živou chutí nadává, že na to nejsou peníze; ale nic ho tak nerozjaří jako to, podaří-li se mu upřít eráru nějakou tu korunku, a vynakládá na to převelikou sílu důvtipu. Myslím, že nejsem docela normální občan; neúpím tak pod břemenem daní, jako úpím nad berními fasemi. Mám je nerad jako bolení zubů; po celý rok mne zasmušuje myšlenka, že přijde únor, měsíc neblahý, kdy mi bude vyplňovat přiznání k dani z příjmu a dani činžovní a dani z obratu a dani z provozování živnosti spisovatelské a dani důchodové; možná že těch formulářů je ještě víc, a já je všechny vyplňuji “podle svého nejlepšího vědomí a svědomí”, ale nerozumím z nich ani jediné rubrice. Rok co rok se ptám lidí zkušených a praktických, jak se to vyplňuje; pokaždé spustí: “To přece máte docela jednoduché; sem napíšete to a sem ono a tady si odečtete tohle a tuhleto potom tento, a máte to v pořádku.” A já na to odpovídám “Aha” a “Teď už tomu rozumím” z obavy, abych je neurazil; ale pak

usednu nad své archy dvojnásob zmaten a pln úzkosti, abych něco nespletl a ničím nezatížil své nejlepší vědomí a svědomí.

Kdybych byl berním úřadem, myslím, že by na mne občas přišel stesk; řekl bych si, prokristapána, mne nikdo nemá rád. Tož pravda, chtít po lidech peníze je činnost jaksi nesympatická; ale za to já nemohu, na to tu je ministr financí a vláda a parlament – já, berní úřad, musím jen poslouchat. Já nic, já muzikant, řekl bych si, kdybych byl berní úřad. A najednou by mne napadla spásná myšlenka: Vždyť já, řekl bych si (kdybych byl berní úřad), bych mohl lidem tu každoroční nepříjemnost aspoň usnadnit! Načpak s tím mají mít tolik škrabání a špekulování? Já si sednu a vymyslím si nový formulář, jeden formulář pro všechny daně. Semhle, lidičky, napíšete jenom své příjmy: tohle vám vynesly pozemky, tohle řemeslo nebo obchod, tohle vaše gáže a tohle vaše papíry, máte-li nějaké. A tady si napíšete všelijaké ty srážky, a máte to odbyto. Já už si z těch položek spočítám, sečtu a odečtu sám, co přijde na tu kterou daň, – proč byste vy se s tím psali? Beztoho já (berní úřad) to musím po vás přepočítávat. Co se jen ušetří práce a papíru, nebudete-li vyplňovat každou daň na zvláštním archu! A vy si aspoň řeknete: Copak ten berní úřad, on nás sic bere hodně u huby, ale aspoň to dělá tak hlad'ounce a srozumitelně, jedna radost; když už musíme platit, těší nás, že s tím už nemáme tolik štrapace a páračky, jako tomu bývalo za dob těžkopádného a psavého byrokratismu.

Lidové noviny 31. 1. 1932

93:135

Pražská ulice v obytné, nevýrobní a neobchodní, zámožné, tedy ne příliš hustě obydlené čtvrti na pokraji města. Není to žádná živá tepna, nemá žádného širšího “zázemí” – tedy docela nezajímavá ulice. Má 135 čísel; jeden chodec, který tudy často musí projít, si vzal do hlavy spočítat, kolik je v této všední ulici podniků a obchodů pracujících pro lidský žaludek: tedy hostinců a vináren, řezníků, uzenářů, cukrářů a lahůdkářů, pekařů a hokynářů. Napočítal jich na 135 domů 93. Na jeden a půl domu připadá jeden potravinářský závod. Na jedenáct třípatrových domů jeden hostinec. Na osm činžáků jeden řezník nebo uzenář. Není tohle opravdu trochu mnoho? A není v tom kus vysvětlení, proč maloobchodní ceny požívatin

nejdou a nemohou držet krok se snížením cen v zemědělské výrobě? Jistě to není vzorná organizace konzumu –

Ano, a na 93 obchody s poživatinami připadá aspoň jeden s knížkami.

Lidové noviny 2. 2. 1932

ZVLÁŠTNÍ JUBILEUM

bude slavit abstinentské hnutí letos 1. září. Bude tomu totiž právě sto let, co “sedm mužů z Prestonu” podepsalo první abstinentské přísahu a tím vlastně založili abstinentské hnutí. V Anglii se konají přípravy k velikým oslavám tohoto jubilea, které se má zároveň státi mohutnou manifestací protialkoholní. V červnu bude se konati v Londýně velká demonstrace, jíž se zúčastní asi deset tisíc osob, z nichž polovina mládeže. Kromě toho bude se pořádati zvláštní kongres, kterého se mají zúčastnit delegáti z ciziny. Abstinentské přísaha z roku 1832 dává se při tomto jubileu znovu k podpisu. Tato přísaha zní: “Abych přispěl svým dílem podle svých nejlepších schopností k vybudování zítřejšího světa, podepisuji tuto historickou přísahu, jíž slibuji, že se zdržím požívání všech opojných nápojů.” V čele těchto podpisů mají býti podpisy čtyř vynikajících mužů dnešní Anglie, totiž bývalého kancléře pokladu Snowdena, profesora Gilberta Murraye, vůdce britské společnosti pro Svaz národů, a národohospodáře G. Paishe a spisovatele Bernarda Shawa.

Lidové noviny 5. 2. 1932

DĚTI A VÁLKA

V těchto dnech celý vzdělaný svět naslouchá s největší pozorností tomu, o čem se jedná na odzbrojovací konferenci v Ženevě. Mluví se tam o zlidštění války; delegáti všech států rokuji o zákazu války plynové a bakteriální, o záповědi bombardovat města z letadel, o tonáži a ponorkách. Ale jde-li nám vážně o odzbrojení, nestačí mluvit jen o prostředcích války, nýbrž o válce samotné, o strašném morálním problému války, o těžké mravní odpovědnosti za následky válek. Válka se nevede mezi kanóny a tonážemi, ale mezi lidmi. Pravím lidmi, a ne

jenom vojáky; neboť dnešní válka – stejně jako nějaké středověké nájezdy Hunů a Tatarů – není jenom bojem mužů; je fatálně i vyvražďováním bezbranných, masakrováním dětí.

Mezinárodní unie pro pomoc dětem rozeslala před odzbrojovací konferencí statistické údaje ukazující až příliš názorně, jak surově zasáhla světová válka život dětí ve válčících státech. Rok po válce jsou čtyři milióny dětí ve střední a východní Evropě ohroženy hladem; devadesát procent dětí pod deset let trpí podvýživou. Třicet až šedesát procent dospělých – podle krajů – ztratilo třetinu své normální váhy. V Německu tělesný vývoj dětí zůstává o půldruhého až dva roky pozadu za předválečným normálem; počet dětí podvyživených a ohrožených tuberkulózou se odhaduje na dva milióny; úhrnem 31 procent dětí je nemocných a špatně živených – téměř všechny děti (podle švédské ankety 90 procent) jeví ještě několik let po válce známky rachitismu a tuberkulózy. Úmrtnost dětí se za války zdvojnásobila, dětská zločinnost se ztrojnásobila. V Rakousku 93 procent dětí trpí podvýživou; ještě v roce 1921 je 75 procent dětí podvyživených, postižených rachitismem a krticemi, více než 50 procent tuberkulózních, více než 30 procent by mělo být dopraveno do sanatoria; čtyřleté děti dosahují průměrem jen čtyř pětin normální váhy. V Československu po válce 286 000 nemluvnat, 680 000 větších dětí potřebuje pomoci; na tři kojence umírají dva následkem podvýživy; obecná úmrtnost stoupla z devíti procent na dvacet.

Řeknete, to že jsou národy, které trpěly blokádou. V Anglii jen v roce 1917 600 000 dětí bylo vzato ze škol a nuceno výdělečně pracovat; z nich 7 až 10 procent utrpělo škody na zdraví. Dětská zločinnost stoupla o 46 až 56 procent. Ve Francii dětská úmrtnost stoupla z deseti procent na 44; po válce zůstává 470 000 vdov s válečnými sirotky. V Itálii je po válce 380 000 sirotek; 120 000 dětí žije v nejhorší bídě. I v neutrálních zemích postihuje rachitida 41 procent všech dětí. A tak dále: bylo by možno kupit příklady bez konce. Ukazuje se z toho, že válka je vedena ve strašnějším rozsahu proti dětem než proti vojákům. Nestačí humanizování války; jediný možný čin zlidštění je války odstranit. Celý svět by se pozvedl v mravním pobouření, kdyby některá válčící armáda počala hromadně střílet do dětí. Nuže, každá válka opravdu zabíjí děti po statisících; i když je nevraždí úmyslně, neomlouvá ji dnes už, že by to činila nevědomky, neboť ty cifry mluví řečí až zoufale zřetelnou.

Žádný argument pro odzbrojení a mír nebude úplný, budeme-li zavírat oči před touto obětovanou frontou dětí ve válce.

Lidové noviny 21. 2. 1932

NÁVOD, KTERAK STONATI

Totíž nemíním někoho navádět, aby vůbec stonal; ale když už se do toho dá, tu pravděpodobně i bez mého návodu zachová normální, tak říkajíc klasický průběh stonání. Každá řádně a svědomitě prožitá choroba se totiž – tak jako stará Galie – dělí ve tři části:

I. První čili přípravné stadium záleží v tom, že člověku je nějak nekale, ba přímo všivě; že ho kdesi cosi bolí a že zkrátka není ve své kůži, ale že se dosud nerozhodl stonat. To nic není, říká si postižený subjekt, uhýbaje s jistou zbabělostí nepříjemné představě, že mu něco chybí. Kdepak, říká si, nic mně není, to přejde samo, nejlepší je nemyslet na to; nebo se něčím zaměstnat; nebo jít na procházku; nebo takhle vypít skleničku slivovice. Člověk se tomu nesmí poddat, myslí si subjekt, tváře se sám před sebou neohroženě, to dělá jen ta pitomá zima; zítra zas budu jako rybička –

II. Avšak ani druhého, ani třetího dne není člověk jako rybička, a tu silou vůle rozetne vleklou situaci a odhodlá se stonat. Stonání není totiž stav tělesný; víceméně nepříjemný tělesný stav je jenom předpokladem anebo pohnutkou, aby se člověk energicky rozhodl vzít na sebe roli maroda. Stonání není dáno prostě tím, že člověku něco chybí, nýbrž tím, že se člověk rozhodl věnovat se tomu a zabývat se sám sebou jakožto pacientem. Teprve tím okamžikem vstupuje člověk do druhého stadia: do stonání soukromého čili amatérského, kdy začne sám na sobě felčářit. Prostý pacient-amatér má své probátní prostředky, kterými vyháňá všechny choroby. Někdo věří ve vypocení a někdo v zeměžluč, jsou lidé, kteří dají jen a jen na obkladky, kdežto jiní nadevše uznávají horké víno se skořicí. Diferencovanější a vzdělanější pacient však postupuje metodičtěji: nejdříve na sobě vykoná diagnózu. Rozhodne se pro zápal slepého střeva, pro mozkovou chřipku nebo pro hnisavou angínu; mate ho jen to, že nemá horečku, ale snad je to jen taková zvláštní vzácná a nebezpečná forma dotyčné nemoci. Čím vzdělanější je pacient, tím těžší nemoc obyčejně na sobě shledá. Prostý člověk je jenom nachlazen; inteligentní marod má bronchitidu, pleuritidu neb něco jiného latinského; ale ať to je to či ono, je to zajisté něco vážného – to už je věc cti, aby člověk odhodlavší se stonat měl něco pořádného a seriózního, co už stojí za to.

Nuže pohleďte na něho: zda nenese důstojně svou nemoc sedě na křesle v přetopeném pokoji obklopen hrníčky s čajem, ajbišem a heřmánkem, zabalen v obkladech, po ruce lehkou četbu, teploměr a kapesník? A jejej, pravíte mu, copak vám je? “Bude to zánět žlučníku,” odpovídá s hrdinným klidem. A to snad ne, řeknete účastně, kdepak vás to bolí? “Tady a tady,” dí pacient, a tu vy spustíte s nadšením: Kdepak, člověče, to není žlučník, tohleto já měl, to jsou jednoduše ledviny – “Tak vy jste měl ledviny?” ptá se pacient se živým zájmem. “A to vás taky bolelo tuhle a tadyhle?” No japybyne, hlaholíte jaře, z toho si nic nedělejte, ale nesmíte si nic solit, nesmíte nic pít než mlíčko –

I přijde druhý bližní; najde trpitele v křesle, po ruce talířek kaše, hrníček mléka, lehkou četbu a kapesník – A hele, dí návštěva, copak vám je? “Ledviny,” dí pacient ponuře; “je to se mnou, člověče, špatné.” Kdepak ledviny, počne zurčet návštěva, to je chřipka – holenku, já ji měl, tak si z toho nic nedělejte; vypijte lahvičku koňaku a budete jako rybička.

Třetí bližní však rozhodně zaplaší pacientovy chmury. To není chřipka. Dnes se všemu říká chřipka. Já měl totéž jako vy a byl to zánět pohrudnice. Z toho si nic nedělejte, já s tím ležel měsíc. Dávejte si priznické obklady, vlezte do postele a důkladně se vypoťte –

Zkrátka dokud pacient udržuje styky se zevním světem, shledá záhy, že:

1. je pozoruhodný počet jeho bližních, kteří měli kdysi navlas tytéž příznaky a potíže, ale pokaždé pod jiným jménem;
2. že lidé, kteří ty příznaky měli, jsou účastnější, kolegiálnější a vůbec sympatičtější než ti, kteří jich jakživi neměli;
3. a že je pro pacienta zvláštní útěchou a povzbuzením, že to jiní měli taky.

Ale pokud je ponechán sám sobě, věnuje se pacient činnosti, kterou doporučují někteří filozofové, totiž sebepozorování a sebepoznání; naslouchá znepokojeně veškerým hlasům svého těla, aby shledal, že teď ho píchá vpravo a nyní vlevo; nyčko je to v krku a teď zase někde v játrech nebo kde (třeba jsou to nadledvinky nebo slezina). Čím víc se soustředí na svou chorobu, tím jsou jeho pocity beztvarejší a jaksi anonymnější; zvoní-li mu v uchu, neví, není-li také to příznak něčeho – třeba je to nějaká nemoc labyrintu či co. Jeho nemoc, kterou

tak upřeně pozoruje, je pořád neohraničenější, chaotická a jakoby bobtnající; a tu se pacient sebere k heroickému rozhodnutí: jde se na doktora, a basta. Třeba doktor najde, že to opravdu něco je, ale to už je jedno.

III. Třetí stadium je tedy stonání odborné neboli lékařské. Tou chvílí, kdy člověk obnaží před doktorem svou těžce zkoušenou tělesnost, přestává být stonání jeho soukromou záležitostí a stane se jaksí vlastnictvím doktorovým. Pacient není už subjektem příznaků, stává se objektem auskultace; kterážto radikální změna situace je prožívána drobet jako šok – ale pacient se namáhá, aby ten otřes nedal najevo; mluví na doktora hojně a žoviálně a hledí v něm předem vyvolat dojem, že nejde o nic vážného. Jenže doktor na to mnoho nedá: jezdí pacientovi studeným uchem po prsou a po zádech, bručí “vdechněte”, “vydechněte”, “obrat’te se”, pacient to poslušně dělá, ale roste v něm cosi jako hořkost a strašné ponížení; už není chaotickou a poplašenou duší, nýbrž kusem nešikovného masa, které je obraceno, prohmatáváno a proklepáváno; jeho vlastní tělo je mu najednou cizí a protivné – doktore, to nejsem já, to je jen toporný balík lidské hmoty, ale že musím pitomě vypadat, jak tu stojím, není to nijak důstojné, čert mi byl dlužen, že jsem sem vlezl –

Doktor se vztyčí. “Můžete se ustrojít.”

Teprve s vestou a kabátem vrací se trpiteli ten drobet normálního lidského sebecitu; jeho občanské já se zase spojilo s jeho tělem.

“No tak,” povídá doktor, “není to dohromady nic; budete dělat to a to, klid, nekouřit –”

Pacient poslouchá zřejmě zklamán. “A... co to vlastně je?” vyhrkne konečně.

Doktor řekne něco latinského. “Aha,” vydechne pacient s úlevou. Chválabohu, teď už to má jméno; na celé záležitosti není nic nejasného, neboť dostala jméno.

Načež si pacient odnáší svůj případ domů k dalšímu pěstění; teď když to má jméno, stalo se to jakousi věcí pro sebe, něčím ohraničeným a jaksí vykázaným do svých mezí, teď už se pacient nemusí zabývat sám sebou, nýbrž jenom svou nemocí, která má latinské jméno.

A když po čase potká bližního, který nebude ve své kůži, řekne mu radostně a odborně: “Aha, to máte zrovna to, co jsem měl já.”

Lidové noviny 28. 2. 1932

ZVRÁCENÉ POMĚRY

Uznejte sami, pokud jste pamětníky dob solidnějších, že to není v pořádku. Odjakživa se nejdříve sáňkovalo, potom se bruslilo a teprve pak se hrálo v kuličky. Za našich dětských let nás nenapadlo zvrátit nějak tento kosmický pořádek, který ostatně dodržovalo také počasí. Na kuličky docházelo teprve s prvními známkami jara; prsty nám ještě křehly, ale na nebi nebo ve vzduchu už byl tichý příkaz: Je čas hrát v kuličky. Letošní zima – vedle jiných věcí – zvrátila i tento pořádek. V lednu a v únoru jsme viděli kluky hrát v kuličky. Potom v únoru se začalo bruslit. A nyní, na prahu března, se počíná sáňkovat. Půjde-li to takhle dál, budou se v dubnu pouštět draci nebo slavit vánoce. Mluví se o nenormálních dobách, ano, je zvrácen veškerý řád, i nástup počasí, i pořádek dětského roku. V lednu letos kvetly podléštky; teď, kdy mají kvést aspoň kočičky, to halasí pištěním dětí, které se nevčas, ale přece dočkaly své veselé zimní olympiády.

Lidové noviny 1. 3. 1932

COPAK TOHLE JE

Copak tohle je, že už čtvrtý rok se roztahuje zima tak dlouho do března? Staří pamětníci, my sice víme, že jste jednou na svatého Josefa jezdili na saních a že byly případy, kdy se na Boží hod velikonoční chumelilo, jako by se nechumelilo; ale jednak to jsou historické případy, které se nemají tak často opakovat, jednak to bývaly jen rozmary povětrnosti, ale ne takový důsledný a neochvějný režim meteorologický, jako je tomu nyní. Máme už svatého Řehoře, kdy “šelma sedlák, který neoře”; a protože letos asi neoře žádný, plyne z toho, že tohoto roku přes zemědělskou krizi všichni sedláci jsou šelmové. Zase budeme muset čekat na svatého Josefa, aby ledy sekal; za starých časů tento nebeský sekerník se obyčejně nezabýval ledařstvím, nýbrž už hladil kočičky jív a pletl pro panenku Marii věnečky z podléštek a

petrkličů. Zlé časy nám berou i to jaro – pak nemají být lidé škarohlídy a mluvit o zachmuřených obzorech, zamrzlém úvěru a žádných kloudných známkách obratu k lepšímu.

Lidové noviny 12. 3. 1932

POČÁTEK JARA

Jak víte, oficiální počátek jara je až 21. března, ale to platí jen pro meteorology. Pro trhovníky počátkem jara je už svatý Matěj – aspoň v Praze; pro sedláky se jaro začíná (nebo má začít) svatým Řehořem. Ale pro zahradníky z povolání se jaro začíná svatou Růženu, totiž 13. března, ne snad pro její půvabné jméno, ale proto, že “lidi chodí pro kytice Růženkám”. Před Růženu není o kytice hromadného zájmu; Kunhuty, Valburgy, Kateřiny, Doroty, Anežky a Jenovéfy se musí patrně na své svátky obejít bez kvítí. Teprve svatá Růžena přináší květy, třeba zatím jen ty chované pod sklem. “A pak přijde Josef, to zas dostávají květiny Pepičkové, a pak už se to netrhne; ale před Růženu k nám nepřijde noha,” říkají zahradníci. Růženu květonosnou už tedy máme za sebou; teď už nám chybí jen to jaro.

Lidové noviny 14. 3. 1932

POSLOVÉ JARA

Časně ráno zadrnčel telefon a překotný hlas, který se samým kalupem zapomněl představit, hlásil: “Haló, tak včera jsem byl venku... a on už kvete podběl... a několik podléštek už se otevřelo... a pak takové drobné kvítky, vypadá to jako rozrazil. Haló, tak už to přece jen začíná!”

Kdyby člověk dostal toto telefonické poselství jara někdy koncem února, pověsil by sluchátko a myslel by si: “To toho je – koncem února už vždycky rozkvétají podléštky a podběle.” Ale zazvoní-li mu toto jarní hlášení teprve v posledních dnech březnových, je mu z toho spíš smutno a řekne si, že jsme byli letos ošizeni o jednu z nejkrásnějších ročních dob: o podjaří. Až uhnou noční mrazy, bude tu najednou plné jaro se vším hromadným rašením a nadržným květenstvím; ale ty týdny podjaří, ty ojedinělé první symptomy a sliby lepších dnů, ty vzácné

a líbezné nápovědi jara za humny jsou letos už ztraceny. A všichni jsme rázem o něco starší tím, že nám letos uniklo to pěkné březnové těšení.

Lidové noviny 30. 3. 1932

O MĚSTSKÉM DÍTĚTI

Když procházíte městem, poznáte ovšem očima, že se ponořujete do čtvrtí chudoby; kdybyste byli slepí, zjistíte to čichem; můžete zamhouřit oči, a poznáte i sluchem, že jste se octli mezi chudými. Nejen proto, že tam lidé mluví o jiných věcech; ale hlavně proto, že tam budete slyšet nápadně víc dětských hlasů, pištění, tartasu a pokřiku. To se rozumí, tady se bydlí natlačeněji; ale krom toho tady se z jakési tvrdosti osudu rodí daleko víc dětí než jinde; je jeden z krutých zákonů tohoto slzavého údolí, že čím menší je krajíc, tím víc krků se o něj musí dělit. Ale ten malý krajíc je jen jedna stránka věci.

Všimněte si těch dětí: v té drobné holotě, co se hemží po ulicích, mají většinu kluci; holčičky si míň hrají, jsou divně vážné a drží se spíš zápraží a chodeb, pokud nechovají v náručí haranta ještě menšího. Kluci čutají do nějakého hadru, honí se, žďuchají se; dáváte-li pozor, shledáte, že všechny jejich hry jsou výrazně a drsně bojovné. Jiných her vlastně neznají. Uvědomíte si, co sport i svým okrajem dává městskému dítěti uvězněnému mezi dlažbou a špinavými průčelími domů; ale můžete si také uvědomit, jak tato výchova malého človíčka je tvrdá a jednostranná. I hra chudého dítěte je cosi jako boj o život; slabší je odmalička zotročován, silnější si od dětství zvyká vnucovat spoluhráčům zákon své libovůle. Je to sport jakžtakž zdravý, ale velmi neregulérní; rozděluje lidi odmalička na typ méněcenný a trpný a na typ bezohledně agresivní. Koneckonců dá se ledacos dobrého nalézt v každé hře, která pěstuje výběr silnějších a smělejších; ale nic dobrého nekouká z toho, vycházejí-li už z dětských her lidé označení pro celý život znamením bezmoci a vyřaděnosti.

Dnes už se bohudík dovede s dětmi o něco lépe zacházet než dříve; i škola je lepší, ale škola není všechno, není ani tím nejsilnějším činitelem v životě dítěte. Sociální otázka, do které se konečně budeme muset prakticky a od gruntu dát, je také (a v jistém smyslu především) otázkou dětí, do jejichž rukou jednou přejde náš svět. Přáli bychom si, aby příští generace byla schopnější a vyrovnanější, než jsou lidé dosud. Nuže, dívejme se na hry dnešních dětí;

můžeme z nich vyčíst, jací z nich budou mužové. Jistě bychom chtěli, aby hra, ve které rostou, byla radostnější, volnější a bohatší; ale také aby dala místo důvěře, širokému kamarádství a řekněme jisté sublimaci bojovných instinktů ve vzájemné a rytířské kázni. Udělat z dětských tlup dětské družiny. Udělat z hejna městských vrabčáků dětskou obec. Organizovat radost a hru. Dnes se to už přece jen dovede – vidíme to i na skautingu; ale nejchudší děti (a tím je řečeno, že i největší počet dětí) jsou vyřaděny z toho láskyplnějšího pochopení dětství, jež je snad tou nejkladnější položkou dnešní kulturní bilance. Takové prázdninové osady dětí bychom chtěli dát všem dětem bez rozdílu; ale nejvíc práva na ně mají ty nejchudší, které znají jen zaprášenou travu městských periférií. Je až příliš samozřejmé, že právě v těchto zlých časech se má dětem dostat řádné výživy, šatů, hygieny; ale stejně důležité je darovat jim hru. Velkonoční pomlázka Lidových novin sbírá těmi korunkami pro děcka krajíce chleba, hrnky mléka, slunce, vzduch, vše, co patří k fyzickému zdraví; ale sbírá pro ně i dovádění v lese a na břehu vod, veselou družnost a rovnost příštích občanů –, není-li zatím možno dát to všem, tedy aspoň desítkám a stovkám z těch nejubožejších maličkých. Čtenáři, prosím tě, nepřehlédni poštovní složenku přiloženou dnes k tomuto listu, která čeká, abys ji vyplnil k dobru neznámým dětem.

Lidové noviny 3. 4. 1932

PO MRAZECH PŘIŠLY JARNÍ DNY...

Po mrazech přišly jarní dny,

po jarních dnech dny horší;

co do klimatu máme my

už kůži přímo hroší.

Přesto jsou různá znamení,

že jaro zavítá sem,

a přece jenom dohoní,
co propáslo svým časem.

I vláda už se rozhodla
ze zmrznutí se probrat
a na znamení života
nám trochu zdraží obrat.

Ni pan ministr financí
se jaru neubrání
a zardělý jak družička
nám podá kytku daní.

Sám parlament snad pocítí
teď příliv jarní mízy,
nechá už srážek a přeháněk
a bude řešit krizi.

Vždyť i ten zákon bankovní
prý bude jednou hotov;
tož ukončíme rozhlásek

dnes nadějnější notou.

Pupeny raší, zpívá kos,

ba i ten hmyz se rojí;

jenom ty doly na severu

mlčí. A mrtvě stojí.

Lidové noviny 9. 4. 1932

KVĚTINY NA VYMŘENÍ

Můžete si po nich vykukat oči v oknech lidských domovů, můžete putovat podle výkladních skříní zahradníků, a nenajdete jich; ještě snad tu a tam u chudých lidí, v dědině nebo na malém městečku se s nimi setkáte – nejspíš tu zůstaly jako dědictví po babičce nebo praradě. Mluvím o mučenkách, o balzamínách a voskovkách, o zvonečkách zvaných ženich a nevěsta; za pár let to bude pravda i o fuchsích, a bůhví které ještě staré kulturní květiny nechá móda vyhynout. Budete-li je shánět u zahradníků, řeknou vám, že je nevedou, protože po nich není poptávky. Zato vám velikým gestem ukážou celé legie rychlených hortenzií, pluky azalek, šiky amarylid, které na podzim budou putovat, uschlé a mrtvé, do kbelíku s popelem. A k tomu řady araukárií a kentii, líhně perských bramboříků, gloxií a lobelek, a tím jste celkem hotovi s dnešní kulturou pokojových květin. Díváte-li se lidem do oken, neobjevíte tam víc než pár špatně pěstěných vyčouhlých pelargónií, umořených stínem a suchem; kde si dají okázaleji záležet, tož si koupí do oken pár těch petúnií a do bytu několik kaktusků, které přes zimu ovšem zaschnou nebo uhnijí, a je to.

Zmizela mučenka s legendárním zázrakem svého vzácného květu, nezakvétá neúnavná balzamínka, krasavice vesnická, ubývá stromečků myrtových, veronik a rozmarýnů, málo už vidět fuchsii s květy podobnými šarlatové panence tanečnici – i v květinách mizí kus tradice, kus stoleté pěstitelské práce, a ustupuje standardní výrobě sazenic en gros. Staří zahradníci nad tím mávnou rukou. Kdepak, to býval jiný sortiment v panských oranžériích a sklenících;

dnešní generace už ty květiny nezná ani po jménu – teď se pěstuje dvacet třicet druhů, které jdou na pochmat; dnes je zahradnictví jen obchod, ale dřív, pane (říkají ti staří), byl každý zahradník něco jako sběratel a botanik. Ne, pane, kdepak byste dnes sehnal Rhaps nebo Arecu nebo bělokvěť oleandr, kdepak marhaník, kdepak Laurus tinus; to bejvalo dřív, ale dnes – dnes už není ta láska; a nikdo to nekoupí.

Řekl bych, že i kapitola domácích květin náleží k otázkám urbanismu a bytové kultury; baže – jako každá láska a radost – patří nějak k životní hygieně. Takový řádný starý chlapík v květináči není jenom kus dekorace, nýbrž člen rodiny, osobnost jedinečná a naprosto netuctová. Kdybych byl zahradníkem, šel bych do sebe a řekl bych si: Proboha, vždyť my prodáváme lidem živé věci; my jim nedodáváme pouhé spotřební zboží, nýbrž tak říkajíc něco pro celý život. A to já už nebudu vyrábět květiny, jako řezník vyrábí uzenky, ale tak jako pan spisovatel vyrábí básničky; aby mohl přijít člověk, dlouho se dívat a pak říci: Tohle je ta květina, která mně mezi všemi zvlášť odpovídá, se kterou chci žít; pane zahradníku, zabalte mně ji.

A kdybych byl nějakým spolkem zahradníků, řekl bych: Páni kolegové, nám jistě záleží na tom, aby naše umění zase přišlo ke cti. Ti dnešní lidé ve městech to mají těžké; rádi by měli doma květiny, ale dnes už je v nátuře lidí, že také chtějí jezdit na cesty, a co si potom mají s květinami doma počít? Raději se protloukají životem bez květin, a to je pro nás zahradníky víc než škoda: je to trochu hanba. Víme co, vyprázdňeme někde na léto nějaký skleník a pařeniště; stačí, aby nám lidé řekli slovo, a my jim jejich sazenice lacino uschováme, na jak dlouho budou chtít. Zaveďme takovou zahradnickou službu; to by v tom byl čert, aby pak v lidech nestoupla chuť a kuráž rozšířit svůj život o soužití s květinami: což by jim udělalo jen dobře.

Lidové noviny 10. 4. 1932

V TÍSNI TĚCHTO DNŮ

Zas počítáme několik mrtvých a raněných v jedné ze zbytečných a předem ztracených srážek sociálního boje; naše lítost nad prolitou krví je tím větší, že v ní nemůžeme bez výhrady vidět ani krev mučedníků, ani rány poctivého boje. Na obou stranách byli ranění a kus našeho srdce

je na obou stranách. Věříme, že horníci mají oči bojovat; ale věříme také, že četníci neútočili slepě a bezdůvodně na bezbranné lidi. Jistě byla nějaká dávka tvrdosti na obou stranách; je to jen přirozeno ve chvílích davového rozvášnění. Vskutku a plně můžeme odsuzovat jen ty muže v pozadí, kteří posílají stávkující zbytečně proti puškám četníků.

Bolí-li nás ta tvrdost z obou stran, váháme-li odepřít něco své sympatie i těm, kteří věří v oprávněnost svého boje, i těm, kteří konají svou nařízenou povinnost, hledejme úlevu v té trýznivé mravní tísní v něčem, kde můžeme cele dávat jen sympatii a dobrou vůli. Věnujme ji dětem chudých. Sociální boj je tvrdý; ale naše sociální povinnosti k slabým jsou měkké a vlídné. Nepomůže-li nám modlení v tísní těchto dnů, pomůže nám dobrý čin. Děj se co děj, stojíme na straně potřebných a nejslabších; to jsou děti. Můžete poslat šekem poštovní spořitelny (na číslo 200 421) několik svých korun pro letní ozdravovny nejchudších dětí; ty korunky budou jen dobrou zbraní v sociálním boji těchto dnů.

Lidové noviny 15. 4. 1932

NAD NÁMI SLUNCE SVÍTILO...

Nad námi slunce svítilo

a třináctý apríl byl,

když v Chomutově se střílelo

a Most se zkrvavil.

Do horníků kulky z karabin,

do četníků kamení.

Na obou stranách mrtví jsou.

Mrtví a ranění.

Červený šátečku polbyra,

zavljaj a chutě se toč:

na obou stranách mrtví jsou

a my se ptáme proč?

Proč místo chleba kámen dát

do rukou chudákům,

k čemu je jako na jatky

hnát proti bodákům?

Nemá-li chudý čeho jíst,

krve se nenají.

Kdo dávají mu jen nenávisť,

ti víc mu nedají.

Dnes Chomutov, Most, Jiřetín,

a zítra – kdopak ví?

Vůdcové půjdou do barů

a mrtví do rakví.

ANO A NE

Nová kniha Ferdinanda Peroutky *Ano a ne* by nás mohla zaujmout už jako soubor studií o literárních, filozofických a politických osobnostech, s nimiž má dnešek stále co dělat, ať je to Masaryk nebo Nietzsche, Havlíček nebo Chesterton, Březina nebo Lenin. Peroutka není duch historický, je číře současný; nezajímá ho dobová podmíněnost osob, jimiž se zabývá, nýbrž aktivní, životní, pozitivní jejich význam pro dnešní život. A na to odpovídá svým ano a ne; nesoudí své osoby in abstracto, nýbrž váží jejich vůdčí a praktickou hodnotu v živých potřebách a pohnutkách aktuální přítomnosti. O tom by se dalo mnoho říci: především o Peroutkově pojetí života, o jeho demokratickém vitalismu, o jeho živém smyslu pro konkrétní osobnost. Přes silné pokušení mluvit o těchto stránkách bych vám rád poukázal na něco jiného: na Peroutkovu didaxi. Učí nás říkat ano nebo ne; názorně nám ukazuje, jak užívat těchto dvou slov většinou tak bezuzdně zneužívaných. Jde tu, řekl bych, o otázku metody v souhlasu nebo odporu.

Jsou totiž lidé, kteří se považují za lidi zásad. Dejme tomu jsou ochotni odmítnout rozhořčeně Platóna, protože projevil jakési nedosti moderní názory o otroctví. Nebo jsou mravně hotovi s celým Nerudou, protože kdesi velebil švestkové knedlíky, jež se nesrovnávají s jejich světovým názorem. Jsou názory, které nejsou-li na sto procent pro, jsou ipso facto stoprocentně proti. Stačí jim, když mohou na nějakou větičku vyhrknout své “ne”, aby měli libý pocit, že zúčtovali s životním dílem i lidskou osobností Petra nebo Pavla. Jsou bezvýhradní a doktrinářští i ve svém souhlase; proto mohou mít kladný poměr jen k jedné věci z deseti tisíc, k jediné autoritě, jediné ideji, jedinému systémku – už tím je všechno ostatní pro ně vyřízeno záporně a žádosti o nějaký podrobnější zájem se nevyhovuje. U velmi mnoha lidí je patrně odmítání zvláštním požitkem a dává jim blahodárny pocit sebevědomí, nadšenosti a řízné energie. Mají pocit, že se s člověkem nebo knihou definitivně vyrovnali teprve tehdy, když něco vyšťourají, aby mohli říci: “Ano, ale v tom a tom autor nemá pravdu.” Nakonec hledají ve všem jen to, s čím by si mohli zanesouhlasit; čímž dostatečně vyžijí svůj vztah k lidem a jejich světu.

K těm lidičkám se obrací Peroutka se svým ano a ne. Ukazuje, že je možno stokrát souhlasit, aniž se tím svobodný duch uvazoval v ideové nevolnictví těch, jimž vzdává úctu svým

souhlasem. A že je možno tisíckrát nesouhlasit bez komické iluze, že jedním naším “ne” se svět někoho druhého rozplynul v nicotu a zapomnění. Číst knihu Peroutkovu je jako hluboký oddech po tom, co nám předkládají nekritičtí heroldi nebo kritičtí hnidopiši. Ukazuje se nám, že i ve světě duchovních hodnot můžeme odetnout suché větve, aniž bychom podťali celý strom nebo vykáceli celý les. Ten svět je neskonale bohatší a plnější života než svět vypleněný dogmatickými klady a generálními zápory; je také svobodnější a dýchá se v něm volněji; máte v něm přímo osvobozující pocit, že v něm nejde jen o vaše uzoučké ano a ne, nýbrž o vaši součinnost, ne o pouhá stanoviska souhlasu nebo odporu, nýbrž o poznávání a zkoušení pravdy. Sám autor vám nekáže ani neporoučí, nýbrž důvěrně se s vámi pře; jeho kniha není kázání na katedře, nýbrž osobní styk, ve kterém mu ledacos namítnete, ale častěji přisvědčíte; a shledáte, že souhlas je událost napínavá a potěšující. Takové knížky je nám třeba jako viatika pro dnešní cesty myšlení.

Lidové noviny 17. 4. 1932

ALEJ FÁBORŮ

Fochova ulice na Královských Vinohradech obyčejně nepůsobí nijak zvlášť poetickým dojmem; ale v těchto dnech se v ní najednou třepotají sta a sta papírových faborů, praporků, třepení a věnečků – po obou stranách povívá v chladném větru na desítky a sta živých májí, a na každé je cedulka: III. třída obecné školy, I. ročník dívčí měšťanky, a tak dále a tak dále. To děti vinohradských škol zasázely ty ozdobné stromečky, ze kterých za deset let budou už pěkné stromy; a za třicet čtyřicet let budou tam dnešní děti vodit svá vnoučata, ukazovat jim urostlé staré stromy a říkat jim: “Vidíš, tenhle strom jsem já pomáhal sázet.” – To tedy je jednou dobrá věc: dát dětem přímou účast na zkrášlení jejich města, dát jim jisté spoluvlastnictví na něčem, co slouží obecnému dobru. Lidové noviny nadhodily tuto myšlenku před lety; nyní mohou s radostí poděkovat těm, kdo se jí prakticky chopili a učinili dětskou slavnost ze sázení stromků. Doufejme, že se tato dobrá věc stane zvykem a že rok co rok ve všech čtvrtích, ve všech městech i vesnicích se bude konat ta slavnost mladých stromečků a dětí, – neboť to dvoje patří hlouběji k sobě.

Lidové noviny 21. 4. 1932

JE PRVNÍ MÁJ...

Je první máj – leč tentokrát

se obejdeme bez citace.

Po celý rok lze milovat,

jen jednou však je Svátek práce.

Jen na práci že stojí svět,

v tom jsme se ovšem dávno shodli.

Ale jak s prací zacházet,

to, jak se zdá, jsme velmi zbodli.

Té oslavy a orací

se letos člověk skoro stydí.

Co oslavovat na práci,

když málo jí pro tolik lidí?

Ach, kdyby kola běžela

a všude, kde je kousek díla,

zvučela práce veselá

a kladiva se rozbušila,

kdyby měl každý svou robotu

a nemusel ji nenávidět,

a nejde-li žít bez potu,

nu vem to nešť, jen když je vidět,

že na té práci stojí svět

a stojí také o ni, krátce

že se dá žít,

že je proč dřít

a že má smysl vyrábět,

to by byl pravý svátek práce!

Lidové noviny 30. 4. 1932

K FONETICE POVĚTRÍ

Říká se, že příroda k nám mluví tisícovým hlasem; pokud jde v této orchestrální instrumentaci přírody o nástroje dechové, říkáme, že vítr (počínajíc vánkem a končíc vichřicí desátého stupně) ševelí, šepotá, suslí, šumí, hučí, duje, hvízdá, kvílí, fičí nebo burácí. Vědecky se vítr klasifikuje podle síly; dostane příslušné číslo podle stupnice síly a může jít. Musí to mít číslo, aby to bylo vědecké; například bylo by naprosto nevědecké, kdyby stupnice větru vypadala takto:

Vánek, co rozechvěje chmýří na semínku koniklecovém.

Vánek, jenž rozkmitá lupení osiky.

Větérek čeřící stébla ovesná.

Větřík prach zvedající.

Vítr klobouky beroucí.

Vítr sukně obracející.

Vítr koruny stromů ohýbající.

Vichr vývěsní tabule strhující.

Vichřice stromy vyvracející.

Orkán čili pohroma živelní, jaká v našem kraji pamětníka nemá.

Ale vítr není dostatečně charakterizován jen silou a směrem, nýbrž má i svůj význačný zvuk. Každý řádný vítr zní jinak; ještě než oči otevřete, můžete odhadnout, jaký toho dne vítr vane. Jinak se ozývá vítr od oceánu, těžký vláhou, a jinak si foneticky počíná suchý vítr od východu. Vítr severních směrů fičí ostře a vyluzuje hlas meluzíny; huláká a hvízdá pronikavě a drobet rošťácky, je čilý a podněcující; člověk v severním větru je rád doma, rád ve městě, rád u své práce. Západní vítr plný mořské vláhy je nejpožehnanější; opírá se celou vahou a zešíroka do plachet našeho života, ale neprodírá se do skulin, nehvízdá ve štěrbinách, nekvílí jako strašidlo, nýbrž široce, vlhce hučí a duje jako velká voda, jako varhany, jako zpívající sbor mužů. Východní vítr vyschlý jako trn, surově mrazivý v zimě a palčivý v létě, vítr stepní a tatařinský, je nadán monotónní zpěvností: táhle skučí a mečí jako muezzin, zpívá dlouze modulovaným falzetem a vysušuje mysl lidské nudou a nechutí. Jižní vítr je vzácný; je to dobrodružný a citový vítr teple dýchající nebo hluboce dunící, smyslný a bouřlivý. Z těch všech hlasů nejkrásnější je vlhký a mužný hukot západu, veliký vítr moří, měst a lesů.

I jejich nápěvy jsou různé: východní vítr duje se zoufalou a nekonečnou nevyčerpatelností; jižní si přehrává plynule a virtuózně od zjihlého vanutí po vášnivý poryv; severní fouká na přeskáčku, kdežto západní vane téměř ve slokách, od rázného nasazení po tichý oddych a zase znovu; snad pro to strofické členění vydrží při dechu po většinu roku. A jen při západním a jižním větru si můžete najít závětrí; severní vítr se příliš vrtí, takže proklouzne každou ulicí; a východní vítr je tak do omrzení bezoddyšný, že se jaksí roztéká a zaplaví každý kousek prostoru, – ať jdete kterýmkoliv směrem, štípe vás v očích jeho palčivý prach.

Toto jest svědectví o větru v našich končinách.

Lidové noviny 8. 5. 1932

ŽENY A DĚTI

Chcete-li vidět, jak je správné staré rčení, že “je jistý rozdíl mezi mužem a ženou”, všimněte si toho třeba v tramvaji nebo v autobuse. Jak známo, lidé v těchto vehiklech obyčejně na sebe příliš nepokukují; ale jakmile se tam nastěhuje maminka s něčím malým a hlasitým v peřince, v sukýnkách nebo prvních kalhotách, otočí se po tom malém všechny ženské hlavy, jako by je přitahoval magnet. A všem to nějak zasvítí v očích a na rtech se jim formují němá slova. Tady divák téměř in flagranti postihuje instinktivní mateřství žen; ať je to babka nebo děvče, každá je s fyzickou nutností upoutána pohledem na cizí dítě. Muži ani nemrknou na toho caparta; některým to jde skoro na nervy. To tedy je snad ten největší rozdíl mezi mužem a ženou; a zde můžeme staré rčení zakončit starou pointou: “Ať žije ten rozdíl!”

Lidové noviny 16. 5. 1932

TAKÉ JARNÍ ÚKAZ

Vedle kvetoucích jabloní a ptačího zpěvu, jarních toalet a jiných očividných známek toho, že máme máj, můžeme v městě vidět ještě jedno májové znamení: že potkáváme víc jeptišek než jindy. Ve svém nečasovém černém hábitu bijí do očí více, než kdyby se po ulicích ubíral Indián s péry; vypadají, jako by plynuly, – jsou to poslední ženy, kterým není vidět nohy.

Vane z nich cosi nekonečně vzdáleného dnešnímu životu, přísně cizího a jaksi divně důstojného. Ale to, co je vyvádí do našich ulic, není jaro se všemi svými kouzly; jsou to jen májové pobožnosti.

Lidové noviny 19. 5. 1932

KAPITOLA ÚSPORNÁ A BOTANICKÁ

Chtěl bych, aby tento sloupek pískal, zvonil nebo jinak řinčel, aby tím na sebe obrátil pozornost takzvaných povolanych činitelů, jako je ministerstvo financí, ministerstvo školství a nevímkdo ještě. Věc je totiž ta, že by se něco dalo zároveň zlevnit i zlepšit. To něco je botanická zahrada v Praze.

Nemáme totiž v Praze botanickou zahradu, nýbrž dvě botanické zahrady, oddělené jenom zdí. Jedna přísluší k české univerzitě a druhá k německé. V jedné je český skleník s českými palmami a orchidejemi, české záhony s českými lomikameny a českými konikleci a jinými českými bylinkami, keři, jehličinami, stromy a i s českou plevelí. V německé botanické zahradě pak jsou německé skleníky s německými palmami a orchidejemi, německé záhony s německými lomikameny a konikleci a jinými německými bylinkami a dřevinami, ba i s německou plevelí. Obě botanické zahrady si stěžují na nedostatek místa i prostředků; a přitom obě musí pěstovat totéž na tom skoupě vymezeném kousku svahu na Slupi. Normální člověk by si řekl, že by snad bylo lépe zbořit tu hloupou zeď dělicí dvě malé botanické zahrady a udělat z nich jednu větší s jednou správou, sloužící vědeckým účelům obou univerzit. Německá botanická zahrada má například lépe zařízené skleníky; česká má lepší alpinum a tak dále. Kdyby se obě zahrady spojily, bylo by možno pěstovat v nich jednou tolik rostlinného materiálu při menším nákladu. Ušetřilo by se peněz a měli bychom lépe vybavenou botanickou zahradu než dosud.

Věc je tak samozřejmá, že se o ní už jednalo. Česká univerzita to prý svého času navrhovala; a německá prý mlčky očekávala, že se to musí stát. Jak se zdá, nestalo se to proto, aby se nemohlo říci, že se něco bere té nebo oné univerzitě; ve skutečnosti by se oběma univerzitám přidalo prostě tím, že by měly k dispozici lépe vybavenou a větší studijní a příruční zahradu, danou k užívání stejnou měrou oběma.

*

Ale když už mluvíme o úsporách, mohlo by se na našich botanických zahradách ještě něco ušetřit – nebo jim zadarmo dát více prostředků, než mají. Stačilo by povolit jim, aby občas prodávaly rostlinný materiál, který se jim z dopuštění přírody množí semínky, odnoži, zmlazováním a podobně. Takto se jim stává, že něčeho se jim urodí nadbytek, zatímco nemají prostředků na zakoupení jiných kultur. Ale to by se československý úřední šiml musel zřici svých oblíbených klikatých cest; nesměl by trvat na tom, aby botanická zahrada odváděla svůj zisk eráru a obratem podávala k témuž eráru žádost o udělení dotace šesti korun na zakoupení tuctu květináčů. K vědeckému ústavu by mohl mít erár tolik důvěry, aby jej nechal hospodařit po svém.

*

Ten klikatý úřední běh vůbec postihuje naše vysoké školství se zvláštní oblibou. Tak například stát zakoupil pro ministerstvo zemědělství jedinečný park v Průhonicích, jeden z botanicky nejhodnotnějších parků na světě, předurčený přímo, aby byl národním parkem botanickým. Pro ministerstvo zemědělství je průhonický park pasívní položkou, jejíž hodnotu by mohlo vyjádřit jen kubickými metry dříví. Pro univerzitu by to byl ideální botanický park, pohodlně přístupný z Prahy; také se po léta domáhá toho, aby jí byl přidělen. Jenže tak jednoduše to nejde: ministerstvo školství by musilo ten park koupit od ministerstva zemědělství; čili stát by musil koupit řečený objekt od státu; ale stát prý nemá prostředky na to, aby něco kupoval od takového drahoráda, jako je stát. Toto přendání erárních peněz z jedné erární kapsy do druhé je věc tak složitá, že... že se snad průhonický park nechá raději zchátat, neboť ten, kdo jej má, o něj nestojí, a ten, kdo by o něj stál, jej mít nemůže. Což také patří do kapitoly o racionálním hospodaření.

Lidové noviny 22. 5. 1932

MLADÝ SEDLÁK

Každého roku, děj se co děj, přijede až od hranic do Prahy, když se otevře hospodářská výstava; to už je taková jeho výroční pouť. A pokaždé si něco vybere: jednou novou sečku, podruhé elektrickou odstředivku, potřetí motorovou pumpu; jednou dokonce pětilampovku, aby v zimě mohl naslouchat hlasům z celého světa on a v létě výměnkář. Přitom je to malý sedlák, kterému stačí jeden kůň a jedna děvečka; tedy žádný agrární pán, nýbrž zedřený sedláček, jako bývali ti naši odjakživa, ale už nový člověk. Je hrdější na to, kolik má na usedlosti žárovek, než kolik pěstuje prasat; ani nepovídá, kolik za prasata stržil, ale že má i v prasečím chlívku tekoucí vodu z vlastního vodovodu. Na všem je vidět industrializaci našeho venkova; není to žádná pětiletka, nýbrž spíše padesátiletka trpělivého dření a rozvážné racionalizace. Ale snad ten největší převrat v názorech našeho venkova je vidět v tom, že dává plombovat zuby své pětileté dcerušce. Generaci předtím stačil na zuby vesnický kovář; dnes už i ten malý sedlák ví, že není škoda peněz ani na mléčné zoubky. A starý výměnkář už ani nebručí, že za mléčné zuby je hřích vyhazovat peníze. Řekněte, starší pamětníci, není tohle hotová revoluce?

Lidové noviny 28. 5. 1932

NA OKRAJI

Obejít široký okraj města není jen turistika; je to tak trochu výzkum neznámých oblastí. Mnoho Pražáků zná řekněme Tatry jako své boty; daleko méně je těch, kteří prozkoumali Vackov nebo Butovice. Poutník procházející těmito mladými končinami shledá, že je trojí typ osídlování:

1. Samoty. To uprostřed polí, tak na dostřel pistole od nejbližšího stavení, vyroste dům. A na dostřel pistole libovolným směrem vyroste další dům a tak dále. Vede k nim zpravidla pěšina vysypaná škvárou nebo jen tak vyšlapaná rovnou přes úhor. V těch samotách bydlí podle různých známek lidé, ale obyčejně je není vidět; vyhlízejí nedůvěřivě střílnami svých oken a myslí si asi, co se ten chlap tady má co motat. Člověk se marně pokouší nalézt nějaký situační plán a představit si, kudy snad jednou půjdou ulice; ono to vypadá, jako by vítr od města sem zavál nějaké to domovní semínko, jež se náhodou zachytilo ve škvíře suchopáru a vyrostlo v

barák, jako roste plevel. Lidé ze samot vypadají, jako by neměli s nikým nic společného; jsou to nemluvvové zavrtaní do svého úkrytu, samotářští brouci, kteří odnikud nic dobrého nečekají.

2. Druhý typ jsou přivandrovalci, kteří se svým novým domkem vpadnou do staré dědiny na okraji města. Z řádky nízkých starožitných baráček až po pupek ponořených v zemi vyčouhne zčistajasna cihelný hranol trapně nového činžáku; obyčejně tam bydlí pánský krejčí a má svou oficínu mladý holič, jenž opřen o dveře ve zbytečně čistém plášti vyhlíží marně zákazníka. Mezi těmi starousedlými baráčky a dvoupatrovým vetřelcem je zřejmý konflikt; činžák shlíží s teskným opovržením na ty malé poměry, zatímco ty obstarožní domečky okázale přezírají fórové panstvo, které se chce tady roztahovat. Ty nové činžáky ve starosvětském předměstí vypadají osaměleji než samoty v polích, neboť jsou izolovány tichým a zarytým nepřátelstvím svého uraženého okolí.

3. Třetí typ jsou kolonisté. To někde (kde by to poutník nejméně čekal, bez patrné souvislosti s ostatním osídlováním) vyroste naráz řada domů; nebo ulice; nebo blok; nebo celá malá čtvrtička domů a domků. Zde najdete docela jiný duševní habitus; zdejší obyvatelé stojí na zápraží nebo spolu hovoří přes plot; jsou k sobě vázání susedstvím a společnými vyhlídkami na luznou budoucnost, až tudyma půjde komunikace, až sem zavedou vodu a plyn a tak dále. Taková kolonie je už jakýsi sociální celek, komunita se společnými zájmy a jistým lokálním patriotismem. Je tu hospoda a trafika, konzum vonící novotou, život útlý, ale společný. A zde je jako na dlani vidět, co městští usedlíci už zapomínají jako samozřejmost: že opravdu existují drahocenné obecné statky, jako je cesta, světlo a jiné veliké dary boží, a zejména to nejspolečnější a nejsociálnější: sdílená vyhlídka na lepší příští a takový jakýsi optimismus vývoje.

Lidové noviny 29. 5. 1932

KURZÍVA MILITARISTICKÁ

Na naší armádě je rok co rok vidět zjara značný pokrok proti podzimu. Na podzim se courají novopečení vojáci, když mají aus, v celých hloučkách a stádečkách po ulicích; upřímně řečeno, v tu dobu nevypadají příliš válečně, nýbrž spíše připomínají ztracené ovce. V zimních měsících potkáte vojáky zpravidla po dvou; to už se v kasárnách uzavřela kamarádství, a tak

si to kvečeru hasí dva a dva někam do biografu nebo jen tak. Konečně zjara se voják vyskytuje také zpravidla ve dvojicích; ale nejsou to už dva vojáci, nýbrž voják a ona. Tím je výcvik vojína z největší části hotov a jeho habitus nabývá toho pravého ofenzivního brusu; také uniforma už není zvalený mundúr nováčků, nýbrž vycházková uniforma, na které by nejpřísnější rotmistr nenašel skvrničky. Vzpomeňte si, že v letech bezprostředně po válce jste málem nepotkali děvče s vojákem; mužský v uniformě byl válkou jaksi znehodnocen, nebyl populární a vůbec se nehodil na vážnou známost. Ale když teď děvčata zase chodí s vojáky, je to znamení hlubokého míru. Pročež je to v pořádku.

Lidové noviny 6. 6. 1932

ČLEN STRÁŽE VYPOVÍDÁ

Z důvodů nasnadě ležících bývá strážník nebo četník slyšen jako svědek před soudem zpravidla tehdy, jde-li o přečin shluknutí nebo neuposlechnutí stráže, o delikty proti zákonu na ochranu republiky, o zločin násilí proti úřední osobě a tak dále; ve všech těchto případech se jedná většinou o delikty politické. To všechno jsou totiž skutky, při nichž bývá úřední orgán přítomen jako očitý svědek, zpravidla jako svědek na věci přímo interesovaný. To násilí se děje obyčejně na něm; to neuposlechnutí stráže se týká jeho; to shluknutí nebo rušení veřejného pořádku je právě to, co má zamezit. Při takových případech nebývá strážník obyčejně nahodilým a dezinteresovaným svědkem, nýbrž spíše osobou, jejíž autorita i osobní bezpečí je velmi silně ve hře.

Nemusíme si to dokazovat statistikou ani citováním konkrétních případů: víte sami, že v takových případech – řekněme rovnou: ve případech s excesujícími dělníky – skoro bez výjimky rozhoduje svědectví úředního orgánu. Vypoví-li strážník nebo četník, že viděl to a to, tedy je causa finita; jsou-li vyslechnuti ještě jiní svědkové, je to víceméně jen formalita – jejich odchýlné svědectví váží asi tolik jako stéblo proti služební šavli. Jako svědek požívá úřední orgán autority a věrohodnosti téměř nadlidské; je v očích soudu skoro neomylný.

Tož to se rozumí: v takových případech nebude na sebe žalovaný ochotně povídat, že narazil policajtovi přílbu nebo že vyrážel pobuřující výkřiky; pravděpodobně zapře všechno. Svědkové, které vede jeho advokát, jsou asi stejného smýšlení se žalovaným a obyčejně si

také smočili ve věci, pro kterou je stíhán; pokud lze, pokusí se vypovídat tak, aby mu pomohli z bryndy nebo mu aspoň nepřitížili. S tím vším soudce patrně počítá, a proto neváží jejich svědectví jako perly.

Na druhé straně předpokládáme, že úřední orgán nemá důvodu nevypovídat objektivně; ale proto ještě není neomylný. Byla mela, musel zakročovat, zajisté se nemohl soustředit na pozorování a mentální záznamy; je lidsky pochopitelné, že – šlo-li do tuhého – byl rozčilen a poctivě dožrán na celý dav, který ho ohrožoval. Vypovídá-li tučet civilních svědků jinak než on, řekli bychom s justiční opatrností, že i když jejich svědectví vzhledem k okolnostem neznamená ještě důkaz, znamená aspoň nedostatek důkazů a rozpor ve svědectvích. Je známo, jak v takových případech soudy postupují, – nejde-li o delikty takzvaného třídního boje; u těch, jak se zdá, neplatí klasická justiční zásada *in dubiis mitius*.

Je-li slyšen strážník nebo četník před soudem, řekli bychom, že přestává být orgánem úřední moci a je jenom svědkem, občanem vypovídajícím podle svého svědomí. Je-li jeho výpověď skoro bez výjimky privilegována, nebudeme se moci ubránit dojmu, že soud je s ním nějak zvlášť solidární a že úřední orgány tvoří jakousi výsadní kastu, jejíž slovo platí více než slovo jiných občanů. Je to nedobrý dojem, že jsme stát spíše policejní než občanský. Nemýlíme-li se, tož přední a nejdůležitější úkol kteréhokoliv soudu je zjišťování pravdy; ale pravda nemůže být zjišťována, dává-li se někomu na ni patent. Kromě toho nebylo by dobrou službou státu, kdyby se v občanech vychovávalo přesvědčení, že jsou považováni za méněcenné a méně spolehlivé než lidi v uniformě. Vypěstilo by to velmi (a oboustranně) nepříjemný poměr mezi obyčejnými občany a ouřady.

Přítomnost 8. 6. 1932

VÝSTAVA, NA KTEROU PŘIŠLO ZA DEN 1 400 LIDÍ,

vzbudí jistě tichou závist všech malířů; pro jejich útěchu budiž řečeno, že jde o výstavu kaktusů, kterou právě pořádá Spolek pěstitelů kaktusů v České botanické zahradě v Praze. Vystavovatelé dotvrzují, že zájem o kaktusy stoupá; ale konjunktura je jenom pro laciné semenáčky, na kterých se ostatně lze dočkat déletrvajících radosti než na vzácných importech. Výstavě i letos vévodí velká a vzorná kolekce Kozelského bohatstvím i krásou výpěstků;

krásné melokakty vystavuje Hilmar, starý pan Brettschneider jde do soutěže s pěknými chlapíky ze své malešické sbírky – zkrátka i když letošní výstava neoslňuje nějakou novinkou, jako byl před časem Fričův nádherný *Pilocereus Irigoyeni*, je pěknou podívanou, dobrou propagací a pobídkou pro ty pobloudilé lidi, kteří dosud nejsou kaktusáři.

Lidové noviny 8. 6. 1932

NĚCO K LEPŠÍMU

Potká-li se člověk s něčím, co je lepší než dosavadní stav, smekl by skoro klobouk; může to udělat proto, že k tomu není příležitost mnohokrát za den. A proto můžeme nyní v Praze pozdravit například javory, mladé a bujné javůrky, jež městské zahradnictví vysázelo v některých ulicích. A v jiných platany. Tedy ne už samé křehké a hloupě kulovité akáty, které nejdřív a nejdéle straší svou holostí; ani nedomrlé lipky, kterým se ne a ne v pražských ulicích dařit a které přesto byly znovu a znovu vysazovány se zoufalou tvrdohlavostí. Je jistě mnoho jiných krásných dřevin, které snesou vysazení v městských ulicích; buďme rádi, že se aspoň dělá začátek s něčím, oč byla Praha dosud z nepochopitelných příčin ochuzována: s trochu větším výběrem alejových stromů, s trochu rozmanitější a přírodnější krásou uliční vegetace.

Lidové noviny 12. 6. 1932

SLOVÁKŮM

Nedávno jsem psal v tomto listě o starostech se slavným parkem průhonickým, přímo předurčeným, aby se stal botanickým parkem pražské univerzity. Dnes bych rád obrátil pozornost k jeho neméně proslulému protějšku v srdci Slovenska, k jedinečnému parku v Mlyňanech u Zlatých Moravců, jenž ze záliby maďarského barona a uměním českého zahradníka se stal skvělou aklimatizační zahradou vřdyzelené vegetace a v tom ohledu evropským unikátem. Po převratu jednal majitel s naším státem o odkoupení mlyňanského panství; dohody se nedosáhlo a udržování vzácného parku se stalo čím dál tím svízelnějším. Nyní prý baron Ambrózy-Migazzi nabízí našemu státu mlyňanské panství výměnou za odpovídající výměru lesů. Prý na našich příslušných místech by proti takové výměně nebylo

odporu; ale úřady prý váhají chopit se v té věci iniciativy. Nuže, bylo by v první řadě na Slováčích, na jejich kulturních i politických představitelích, aby projevili zájem o tento vzácný klenot jejich země a celého státu. Při dobrém hospodaření by se mlyňanský park se svými školkami, vinicemi a sadařstvím mohl slušně vyplácet; byl by ideálním místem pro zahradnickou a hospodářskou školu; mohl by dodávat kultury dřevin pro školy, veřejné ústavy, železnice atd. To je věc kalkulace a vedení; ale unikátní mlyňanský park je především věcí kulturního zájmu. Slováci, nenechte si jej zchátat!

Lidové noviny 24. 6. 1932

PROPŘÍŠTĚ

Když se průvod dorostu tak pěkně povedl, můžeme si říci ledacos, co by jej příště učinilo ještě krásnějším. Krásná je uniformita desetitisíců pěkných lidí; ale ještě hezčí je, je-li zpestřena nějakou obměnou. Potěšilo nás, když nás některý šik hochů nebo děvčat zdravil jiným veselým pozdravem: proč to neprovést důsledněji? Proč některý ten regiment mladých lidiček si nezpíval v pochodu písničky svého kraje? Naše oči potěšilo, když jedna župa chlapců měla na čapkách zelené lípové a jeden šik děvčat v rukou zelené větévky. Proč by nemohla jedna župa mávat praporky, druhá květinami, třetí šátky a tak dále? Proč by nemohli hoši ze Slovácka mít na čepici kohoutí pírko a jiní kytku? A když před některou župou šla kapela hornická, proč by nemohly mládeži ze Slovenska vyhrávat fujary a těm ze Šumavy dudáci? Když tak pěkně se nesla kapela dorostenců, proč by oddíly hochů nemohly mít své trubače a bubeníky – a proč by, jako anglické regimenty, nemohly mít v průvodu nějaký ten živý fetiš, svého psa, svého koníka nebo co by jim bylo nejmilejší? Byla by tím zvýšena radost nás všech: těch, kdo si vyšlapují v průvodu, i nás diváků.

A něco divákům: Proč jste si nevzali s sebou plné hrsti kvítí? Vždycky, když někdo z té radosti hodil k nohám průvodu kvítek, zvedla jej ruka hochů nebo dívek a už jím mávala na pozdrav všech. Nestydíte se, že jste těch malých trofejí nepřinesli tolik, aby celý průvod dorostu putoval pod třepetavými kytičkami? Tedy to by příště také mohlo být lepší; a co se týče toho ostatního, dej nám Pánbůh, aby ti mladí i příště byli takoví jako letos.

ARÉNA

Když zavru oči, vidím to jasně před sebou: ovál žlutého písku orámovaný tisíci hlav; a tam dole stojí proti sobě dvě figurky, dvě hračky: muž ve třpytných šatech, v jedné ruce rudou muletu a ve druhé hladký meč, a supící černé zvíře s hlavou skloněnou k útoku. Ten muž je sám uprostřed žluté výhně, strašně maličký na tu bezdechou pozornost tisíců; jen u bariéry čeká několik neméně blýskavě krumplovaných chlapíků, aby přiskočili na pomoc, když už je příliš pozdě. Muž a býk. Člověk a obluda. Stará báje o boji rytíře s drakem, inscenovaná jako národní podívaná, krutá a skvělá zároveň. Jiskřivý panáček drobnými, skoro tanečními kroky cupe k soptící bestii, stane nad ní a pomalu, pomalu zvedá ruku s lesklou espadou – ach, jaký herec! jak krásně předvádí před očima tisíců povýšený klid člověka nad hrubou silou – jaká strašlivá a skvoucí hra! ještě o zlomek vteřiny prodloužit tento svrchovaný triumf – a nabodnut v třísech letí krásný torero přes býkovu šíji a padá tváří do žlutého písku. Od bariéry se odlepí jiná třpytná figurka a bez meče, s rukama rozpjatýma se vrhá před zuřivé zvíře.

A teď zavru oči a vyberu si něco jiného: vidím nesmírný obdélník plavého písku orámovaný stotisícem hlav; a do toho oslepujícího prostoru rytmickou vlnou vtékají tisíce, tisíce, tisíce figurek, pohybem pravidelným jako dech nebo jako tep krve, ale panebože jaký výdech! jaký klidný a nesmírný tep! A neděje se žádné vzrušující drama, neprožívám úzkost ani vášnivou statečnost; cítím, že dýchám, ale dýchám dechem tisíců; mé srdce pokojně tluč, ale tluč tepem tisíců; mým tělem probíhá vlna pohybu, a je to pohyb tisíců, silnější než blýsknutí meče; pohyb, který mne nese a vtéká do mne a přepřlňuje mne, ne jako bych byl jeden z těch dole, ale jako bych byl všemi zároveň; třicet tisíc paží se ve mně rozpíná – jaký výdech! jaká mohutná vlna krve mnou probíhá! Já, maličká figurka mezi statisíci, žiji po několik hodin fyzickým životem obra. To, co vidím, není hrdinství; je to velikost; a já nevím, lidi, co z toho dvojího je prostší a krásnější; ale velikost, to vím, je víc osvobozující.

Každá skutečná národní slavnost dává svědectví – zajisté i o tom, jaký národ je, ale hlavně o tom, čím být chce a jaký nárok na sebe klade. Řeknete, že španělská korida je surová a nelidská; ano, beze všeho; ale je v ní vášnivý ideál osobní kuráže a obratnosti, je v ní sólové rytířství; třpytivý panáček s drdůlkem vlasů v týle nasazuje život za tu parádní chvíli

triumfu, dramaticky sám v té aréně krve a slávy. V každém jiném agónu jsou aspoň dva ve hře. Torero je sám, neboť býk se nepočítá. Sám ve výkonu, sám v riziku, sám, když s krvavým mečem v ruce a čelem skloněným přijímá křik slávy. Tedy svrchovaná hra jedincova, hra s jedincem, hra o jedince: jistě příznačné pro národní ideál síly.

A u nás deset, dvanáct, patnáct tisíc lidí, kteří se sdruží k jedinému výkonu; z těch tisíců jednotek každá úsilovně a pozorně se vřaduje do plného součtu, až v něm mizí; tady je úspěchem jen to, co náleží stejně všem. Tedy mohlo by se říci: ideál koordinace, ideál síly akumulované a demokratické. Vůle k dobrovolné kázni, k řádu kolektivnímu a hladce fungujícímu. Ne drama, ale řád. Ne souboj, ale součinnost. Ne dobrodružství, ale organizace. Nemůžeme ještě říci, že taková je povaha národa; ale je to ideál, který si národ ukládá a jež chápe.

Lidové noviny 3. 7. 1932

ZDAR!

Je v nás, v nás všech divné puzení po velikosti. Moře, hory, hvězdná obloha, širé obzory, veliké architektury, veliké zástupy: všechny veliké, extenzivní, nadměrné dojmy prožíváme jako otřes a jako nesmírné uvolnění zároveň. Jsme drceni svou malostí, ale zároveň se rozpínáme, abychom naplnili sebou samými ten rámec nesmírnosti, který je před námi; cítíme, že my sami jsme nějak neomezení, že hluboko v nás je cosi jako nekonečnost, kterou si uvědomujeme jako úděs a jako úkon a vyplnění zároveň.

To tedy je prastaré a odvěčné puzení v nás všech, ale v nás, lidech dnešku, je zostřeno moderním smyslem pro velikost. To už není jen úžas z rozměrů, nýbrž vnitřní uspokojení z konstrukce rozměrů. Milujeme ve velikosti lehkost a přesnost, nosnost a sílu, milujeme bezvadné plochy a přísné vertikály; náš vkus objevil geometrii velikosti.

Tyršův sen: Ano, bylo v něm daleké poselství antiky, nezničitelný sen o kráse a síle člověka, ale skutečnost sama sebou přerostla antiku. To už není olympiáda krásných lidí a vrcholných výkonů: to je konstruktivismus mas, to je geometrie zástupů. Romantický sen Tyršův se nějak

svézákonně vyvinul v něco prudce moderního, v umocněnou krásu čísla a hmoty, v triumf masy vznášející se na křídlech přesných počtů.

Inženýrství hmoty je statika, inženýrství živých těl je pohyb. Krásné je množství a krásný je řád. Z kvantity, řádu a pohybu je utkáno toto jedinečné dílo konstruktivismu, a nadto ještě z nadbytku života plane primitivní radost z barvy, blýskavě pulsuje hudbou, burácí nárazem pohybu: je to zároveň přísné a překypující, je toho skoro příliš a je to minuciézní jako stroj, je to paradox řádu a hojnosti: řekl bys, má to řád vojska a veselou hojnost demokracie.

*

Už ta veliká, hladká plocha cvičiště dýchá na diváka osvobozujícím pocitem rozlohy. Dnes neplane na slunci, a tím se zdá přísnější a skoro rozsáhlejší. Hučení stotisíce lidí je tak jednolité, že budí dojem ticha. Tribuny kolem té prostory se už ani nezdají hustě obsazené lidmi, nýbrž jakoby potažené zrnitou látkou, utkanou z černých, bílých, rudých uzlíčků; není to už množství, je to struktura.

Širokou střední branou vtéká proud cvičících; skutečně to už nevypadá jako pochod, ale jako pomalý tok husté a bělavé kapaliny, která se široce valí rytmickými zdvihy a klesy, vlněním, které připomíná zároveň vítr v přírodě a pravidelný pohyb osnovy v tkalcovském stavu. Široký tok se zastavuje a houstne v tvrdé obdélníky, dlouhé kvádry z hrubých zrn, desky položené těžce na ploše cvičiště. Kvádry se dávají znovu v pochod, ohýbají se, rozdělují se v pásy, rozestupují v řady; a náhle je celé sletiště zbrzděno paprskovitými řadami, vyzrněno po celé rozloze těmi bezpočetnými diagonálami. Vykryto bezvadnou textilií 17 000 těl; a v té ohromující chvíli opravdu září všemi těmi rovnými bílými liniemi.

Sedmnáct tisíc mužských hlasů vpadá do té světelné geometrie hlubokým chorálem kompaktní kovovou hmotou zpívaného pozdravu bratřím; ten veliký úder jednoho hromadného zpívajícího hlasu, naplňujícího skoro hmotně celou tu pravoúhlu rozlohu, přímo mrazí. A zároveň se celá plocha zčeří zdviženými pažemi, nabývá snědé inkarnace nahých rukou, ráz na ráz zbledá, ztemní, zježí se vzpažením, zvlní se pod dřepem; světelné vlny ráz na ráz zaplavují prostor, je to ohromný kaleidoskop, ne – to je ještě snovější a podivnější. Je to ustavičné a náhlé prolínání jiných a jiných struktur; teď je to jako fantastická látka z černých bodů, teď je celá vyčárkovaná pažemi, teď je zalita světélkující bělostí triček; halucinující na

té podívané je právě to, že celá ta nesmírná hmota každým tempem zdá se měniti své složení, svou barvu i hustotu. Je to skutečně sen; ale je to strašně moderní a vzrušující sen o proměnách hmoty.

Přímo děsivé je, že každý ten hromadný pohyb je slyšeti; je to jako blikání nesčetných elektrických jisker, jako šustění zralého obilí, jako suchý a zlatitý šelest pšenice přehazované plnou lopatou. A znovu, znovu vpadá ten chorál sedmnácti tisíců hlasů, veliký a přepodivný, který tak silně naplňuje prostor, že se až ohlížíte... Je to nade mnou? Zpívají to lidé za mnou a kolem mne? Ten hlas se nezdá odnikud vycházet: náhle vás zaplavuje a umlká, doznívá suchým a drobným třeskem zčeřených klasů obilních.

*

Bělejší a rudější bylo pole žen, měkčí ve své geometrii, čarovnější v čeření paží a vlnění mladých těl; až líto bylo divákovi, že se nemohl soustřediti na pěknou melodiku pohybů kterékoliv z těch sedmnácti tisíc tančících figurek; že se musil zatoulati očima do šíře po líbeznou texturu těch červených uzlíčků z měkké a bělostné tkáně tišeji ševelící a jemněji zrněné. Cvičení žen nebylo méně krásné než cvičení mužů: nástup žen přinesl víc překvapení, byl odvážnější a novější, ale to nejkrásnější toho dne přinesly přece jen ženy. Bylo to cvičení s kuželi.

*

Něco tak hravého a líbezného nám dosud tělocvik neukázal; bylo to chvílemi jako ohromná féerie květin, jako záhon květů s vysunutými tyčinkami, jako balet, jako vidina. Řady se přeměňují v sítí, sítí v kruhy, kruhy v řady; celá ta nesmírná plocha se čarovně proměňuje v nové geometrické obrazce, zatímco kužele tančí přírodní rej nějakých řas, bičíků nebo něčeho záhadně organického. Je to hra, ale hra jakési až anatomické a zase vegetační krásy a přesnosti. Tohle nádherné cvičení už ani nepůsobilo masou, tak bylo odhmotněné; to už nebyla architektura vybudovaná z lidí; byl to sen utkaný ze zástupů děvčat.

Lidové noviny 4. 7. 1932

V JÁSOTU NÁRODA

Kdyby člověk hledal zkratku jedním slovem pro průvod sokolstva, řekl by: triumf; nebo ne, to ještě není to pravé slovo. Slovo triumf nám říká něco o slavném a vrcholném okamžiku, který je nad čas; ale to, co táhlo pražskými ulicemi a hřmí a burácí ještě v tuto nekonečnou hodinu, je drtivé svým trváním. Je to silnější než triumf: je to opojení.

Na začátku nadšení propukalo a vybuchovalo v odstavcích, bylo ještě individualizované, zájem se upoutával podívanou na jednotlivé národy a jiskrné kroje; ale jakmile se počal valit průvod sokolů, byla to jediná nesmírná výdrž nadšení bez klimaxu, nestoupající a neklesající, úžasná prostě tím nadlidským trváním. Představte si zpěváka, který by po tři hodiny bez oddechu setrval na vysokém C; takovým vydržením na nejvyšším bodě byl průvod i ulice, domy obsazené až po střechy, fantastické zástupy vroubící úzké koryto, jímž hustě protéká toto tažení nesmírného pozdravu. Je to opojení.

Je to opojení, které se diváků zmocňuje prostě fyzicky; opojení z hluku, z planoucích barev, z lidí, z lidské radosti; opojení nestřídmé, obžerné, stoupající a houstnoucí svým trváním. Opojený průvod se valí soutěskou mezi opojenými břehy lidí; šátky, ruce, praporky, větévky se zmnožují jako v hašišovém snu; a jednolité pokřik, hora navršená z lidských hlasů, burácí souvisle a nevyčerpatelně jako vodopád, jako příboj mořský, jako přírodní síla. Bylo to jako nesmírný a překrásný bakchanál: opojení bohatým vínem pulsujícím v našich žilách, slunně vyhrátým ve stasisícovém hroznu lidském a dozrálým pro poctu nějakému mladému bohu.

Lidové noviny 7. 7. 1932

DOBŘE TO DOPADLO

Nejlepší chvíle při posvícení je, když se hosté rozejdou, dům poněkud rozpačitě ztichne a domácí lidé si na chvilku sednou a vydechnou: “Chválabohu, dobře to dopadlo a nic se nezkazilo.”

Tolik lidí s takovou chutí volalo “Ať žije Praha”, že my rození i adoptovaní Pražáci se tak drobet nadýmáme a myslíme si: “To jste koukali, co?” Upřímně řečeno, i my jsme koukali:

nejen na tu všechnu parádu, ale i na sebe samy. My přece známe Prahu a Pražáky a nemůže se nám říci, že bychom si občas od srdce nepohubovali na ni a na její lid. Ono se jí říká matička; ale když taková matička je někdy ucouraná a nepořádná, když se občas nechá přistihnout při tom, že je náročná a vrtohlavá, klepavá a svárlivá a podrážděná, myslíme si zahanbeni, jakápak matička, vždyť je to protivná a hysterická ženská.

Kdo by si podle dnů právě minulých skloubil úsudek o povaze Prahy a jejích lidiček, došel by asi k tomuto náhledu: je to lid relativně ukázněný a veselý, srdečný, naivní a loajální; je v něm dost ochoty i trpělivosti a nevyčerpatelně mnoho nadšení; lidé jsou tu naprosto jednomyslní, jsou celým srdcem při společné věci – zkrátka národ k pohledání. A tu by asi došel k závěru: Panečku, takovému lidu by se vládlo, s takovým národem se dají tvořit divy!

Nebudeme milé lidi takto soudící vyvádět z omylu – hlavně proto ne, že to snad ani není tak veliký omyl. I my jsme byli překvapeni pěknou povahou Prahy; říkali jsme si, vždyť je to zlaté město, jen z toho pokladu razit dobrou minci pro všední dny a všední léta. Tohle je přece metropol, jak má být, domov pro všechny, představitelka národa a silně tlukoucí srdce státu. Jak je možno, že toto jasné, dobromyslné a moudré město se občas tak zvrtačí? To není v lidech; vždyť právě v těch výjimečných dnech pražský lid ukázal bez rezerv a rozpoutaně, jaký je. Říkám vám, z těch lidí by se dal udělat překrásný národ, kvetoucí demokracie, živý a zřejmý duch národa; mají to v sobě, rodí se to v nich, chtělo by se to plně vyjádřit – jen to proboha v nich nekazte a nemaťte! Když nám jednou (vlastně podruhé, neboť ještě jsme nezapomněli na říjen roku osmnáctého) Praha ukázala, čím může a instinktivně chce být, střežte se toho, zvrátit běh věcí. Nekrmte už pražský národ špinavými vývary pletich; nechte jej lidově uzrávat. Praha chce být lidem; nezdržujte ten proces drážděním instinktů luzy. Praha chce mít duši, a ne psychózu. Kdo jen trochu vážil to, co viděl v těchto dnech, uvědomil si dosah toho, že statisíce lidí si odnášejí do všech koutů státu zjasněný obraz metropole, ale také trapný dosah toho, je-li její tvář někdy pokřivena grimasou zlosti a hysterie. Chválabohu, dobře to dopadlo; ale pro příští dny je odpovědnost za Prahu těžší a vážnější než dosud. Tož abychom se ani my, rození a adoptovaní Pražáci, nevraceli z jasné metropole do Kocourkova – nebo ještě spíš do vyhnanství prostřed neladu a nevěle.

Lidové noviny 10. 7. 1932

MUŽ

Jiní a povolanější vám v těchto dnech připamatují Tomáše Baťu jako organizátora, dobyvatele a budovatele z neúspěšnějších; rád bych na něm vyzvedl stránku skromnější, i když bez ní by nebyl tím velikým Baťou. Byl to muž; byl z lidí, kterým se oblíbeným rčením říká muž stoprocentní. Silný a snad trochu bezohledný; a především optimista. Muž naprosto nepodlomený jakoukoliv nedůvěrou v sebe; člověk nerozpolcený, který nemele naprázdno, ale silnými zuby překusuje problémy, které leží v linii jeho zájmu. Přetnout gordický uzel je výkon málo subtilní, ale otvírá cestu tomu, kdo se nechce nechat zastavit. Postavit Kolumbovo vajíčko není něžné zacházení s vajíčkem, ale jak známo stalo se symbolem pro úspěšné řešení zamotaných situací. Takové činy nejsou jen výrazem energie, ale i životní svěžesti a naivní přímosti vůle. Nejsou to činy myslitelů, ale právě celých a bezprostředních mužů. Nebýt Baťa takovým mužem, nestal by se tím, čím byl; ale kdyby nebyl velikým Baťou, byl by to muž, byl by to Někdo, i kdyby byl jen malým ševcem ve Zlíně.

Lidové noviny 13. 7. 1932

INDISKRECE Z ŽENEVY

Jak jsme se dočetli, byl indiskrecí vyrazen důvěrný návrh britského ministra pro zahraničí sira Johna Simona pro příští sezení odzbrojovací konference. Podle toho důvěrného návrhu “shazování pum z letadel nebude zakázáno obecně, nýbrž omezeno prostorově”; bude stanovena největší přípustná váha bombardovacích letadel, nejvyšší přípustná váha tanků a počet i kalibr těžkých pozemních děl, ale “tato nejvyšší přípustná váha dosud stanovena není”. Válka chemická a bakteriální bude prý zakázána vůbec.

Nuže, tento nadějný návrh na odzbrojení můžeme snad doplnit dalšími, o něco většími indiskrecemi. Shazování pum z letadel bude omezeno prostorově, a to tak, že bude zakázáno shazovat pumy na místech neobydlených a vůbec vedle. Nejvyšší přípustný kalibr děl bude sto dvacet centimetrů, ale toto omezení bude platit jen do té doby, dokud se některé z velmocí nepodaří zkonstruovat kanón tohoto nebo ještě většího kalibru. Podobně tomu asi bude s vahou letadel a tanků. Plynová válka bude sice zakázána naprosto, ale jen s časovým omezením na dobu míru; ve válce bude povolena s prostorovým omezením jen na tuto

planetu. Indiskrecí se dovídáme, že s takto formulovaným návrhem na odzbrojení budou nadšeně souhlasit veškeré civilizované státy.

Lidové noviny 14. 7. 1932

HLASY Z NĚMECKA

Jsou všeliké hlasy z Německa: varovné i nadšené, hlasy pro Hitlera i hlasy pro demokracii. Ale je také hlas, který člověk nepolitický někdy zachytí a slyší vlastníma ušima, a i ten hlas je výmluvný. Je to hlas z rádia. Dejme tomu, že se vyhnete tomu, co skrze Königswusterhausen říká generál Schleicher nebo dává povídat vláda pana von Papen; ale posloucháte-li to druhé, neujde vám, že teď' nějak často, častěji než dříve, hrají pro radost německých posluchačů vojenské marše. Německo, zdá se, že se už nepohupuje do džezového tempa; spíš mu vjíždí do nohou militärmarsch; před jeho duševním zrakem táhnou v parádním kroku desítky a sta bývalých infaterie-, granadier- a jägerregimentů. I v programech vysílaček můžete pěstovat cosi jako psychologii národů. Jsou národové, kteří mají mnoho řečí, jiní, kteří se zrcadlí ve svých operách, jiní, kteří mají mnoho kaváren. Němci dnes mají mnoho řečí – a mnoho nostalgie po staré vojenské slávě. Po odzbrojovací konferenci je to muzika příznačná.

Lidové noviny 30. 7. 1932

KARLOVY VARY

To, co v Karlových Varech nejvíc upoutá oko pozorovatele, jsou psi. Je jich tu totiž neobyčejně mnoho a jsou velmi krásní; běhají bez náhubku, za čež se světu odvděčují zvláštní přívětivostí. Karlovarští psi jsou bez výjimky hrubosrstí foxteriéři. Zdá se, že jsou zdejší specialitou a lokálním průmyslem (vedle porculánu, oplatků, pamětních desk a zažívacích pacientů); jsou poměrně drobní, pěkně stavění a mají rodokmeny dlouhé jako karlovarská kolonáda. Vzhledem k zdejšímu chovu foxteriérů by se měla poněkud opravit pověst o založení Karlových Varů asi takto: Blahé paměti král a císař Karel IV. nehonil ve zdejších lesích jelena (ostatně na Jelením skoku žádný jelen není, nýbrž kamzík), jelikož jelena by štvál loveckými psy; ale honil lišku za vydatné pomoci smečky hrubosrstých foxteriérů, kteří

se k nám dostali z Anglie zároveň s Wiklefovým učením. Jeden z jeho foxteriérů si přitom opařil v horkém prameni nožičku, čímž byly objeveny Karlovy Vary. Na památku toho se v Karlových Varech podnes vyrábějí čistokrevní hrubosrstí foxteriéri. Je jich tu víc než lékařů.

Druhou specialitou Karlových Varů jsou tak řečené bíbry čili plnovousy; jsou to většinou bíbry starozákonní, pocházející z Polska, ale vyskytnou se i plnovousy germánské, patriarchální brady konzervativců a ježaté brady profesorské. Někdy má pozorovatel skoro neskutečný dojem, že se octl v pradávných dobách bradatých kmetů a vládků; ten dřevní dojem zesilují jeptišky, kněží a několik kněžen, které v průvodu svých dvorních babek vznešeně přeplouvají kolonádu. Po lidské stránce je karlovarský svět poněkud bizarní; nikde snad není do jednoho koutu smeteno tolik lidí nápadně tlustých nebo nápadně hubených, nápadně pomalých nebo nápadně pospíchajících (to dělá ta zdejší voda), jakož i nápadně žlutých (to dělá žloutenka) jako v tomto těsném podpaždí karlovarských kopců, ozdobených kříži, kavárnami a rozhlednami. Nudící se pozorovatel (každý pozorovatel jak známo se nudí, protože jinak by se zabýval něčím rozumnějším) se může rozptylovat tím, že odhaduje, ke kterému národu kdo náleží. Francouze pozná podle jistého “je ne sais quoi” a podle knoflíku Čestné legie; Angličany podle obličejů a brejlí; Němce podle toho, že tu jsou jako doma; Maďary podle cikánských očí a Čechy podle laciných hostinců; rovněž lze při jakémsi cviku odhadovat národnost podle novin, které komu čouhají z kapsy.

Třetí specialitou Karlových Varů jsou fiakry a drožky. Langrův vymřelý drožkář se zde uchoval jako v přírodní rezervaci. Typický hlas Karlových Varů je tlumený (takzvaný lázeňský) šum hlasů a tiché, příjemné tikání koňských kopyt po asfaltu. Myslím, že se sem lidé milující přírodu budou jednou z celého světa jezdit dívat jednak na plnovousy, jednak na foxteriéry, jednak na drožky a drožkářské koně. Už v tom je zvláštní kouzlo Karlových Varů. A jejich kouzlo je také ve strmých uličkách se starými penziony, kde vládnu staré majitelky a staří sklepníci starým hostům; rub Karlových Varů je totiž neobyčejně a přímo poeticky starosvětský.

A vida, byl bych málem zapomněl na to hlavní, na zdejší prameny, ke kterým se denně dvakrát vážně a zbožně ubírají všichni karlovarští věřící křesťanského i mosaického vyznání, vážně srkají trubičkami teplou vodu, vážně přitom chodíce a vážně debatující o svých střevech a játrech. Při tomto obřadu by pozorovatel zůstal raději divákem než účastníkem; ale

nebojte se, nebude se vás ptát na vaše zažívání a podobné procesy a nepokusí se vás bavit svým trávením. Hrdinně se toho zdrží. Ale mimochodem, měli jste to dnes v pořádku?

Lidové noviny 28. 8. 1932

ANTONÍN ŠVEHLA V KARLOVÝCH VARECH

Nejspíš lze ho potkat v tichých končinách označených pomníkem Goethovým a Schillerovým; je kompaktní, ruměný a opálený, jde pomalu a živě při hovoru gestikuluje. Vypadá bezvadně zdravě a o nic víc než o pět let starší, než byl před nemocí, a to ještě jen podle trochu zbělených licousů. Tedy po té stránce můžeme být všichni uspokojeni; už není třeba mluvit o Antonínu Švehlovi jako o člověku nemocném. Co se týče jeho ducha, je jako býval: překvapující živostí a zájmem, písmácký a hloubavý, útočný a obzíravý; snad o odstín přísnější a o sta těžkých svazků poučenější než před lety. Ale pozornějšímu divákovi neujde, že zevní život Švehlův je řízen přísným a opatrným režimem rekonvalescenta; ani jedním namáhavějším krokem nevybočí z tempa, které mu je předepsáno z ohledu na srdce, okřívající po těžkém zápase. Nepochybujme o tom, že tato rekonvalescence nemá být ničím rušena. Není jistě třeba volat Švehlu do politiky; jak vypadá, vrhne se do ní sám v touž minutu, kdy k tomu v sobě pocítí dostatečnou fyzickou nosnost. Dlouho už to trvat nebude.

Lidové noviny 7. 9. 1932

TO STARÁ ZKUŠENOST JE LIDSKÁ...

To stará zkušenost je lidská

a rovněž meteorologická,

že z každého mračna není dešť.

Pan Staněk velkou bouří strašil,

cepy a srpy zaharašil,

a co je z toho. Vzal to nešť!

Jak Žižka táhl proti Praze,

ha, Praho, to ti přijde draze

a hlav tvých padne nemálo.

Leč vyhrála to moudrost hroší,

jež zbyla nám po panu Groši:

že zcela nic se nestalo.

Dnes má to Žižka jednodušší,

střílí se z kušen místo z kuší,

tisk hrubé kusy nahradí;

a po hlasité práci polem

zemani sesednou se kolem

a potichu se poradí.

Zas venkov jednomyslný je:

ten volá prr a ten zas hyje,

ten čehy chtěl, ten hot si přál,

a hřebce Vrané, oře Staňků

zapřáhli zase do postraňků

a Udržal se udržal.

Zas ukázali zemědělci,

ti chalupáci i ti velcí,

že venkov – jedna rodina;

a v rodině už k věci patří,

že občas poperou se bratři,

což není žádná novina.

Lidové noviny 10. 9. 1932

VRÁNA K VRÁNĚ

Tuhle pohněval se *Expres* na národní demokraty a zle jim vyčínil. A že prý už jen kvůli dr. Kramářovi zůstávají členové ve straně národně demokratické, “jinak by ji už dávno opustili, zejména když vidí, že si na zemřelého Dyka vzpomenu, potřebují-li agitovat, a přes rok neodvážili se otisknouti ani jediný skutečný nacionální a protihradní článek”. To tedy už musí být členům národně demokratickým tuze smutno. Jak si mají vzpomenu na zemřelého Dyka, když jim ho jejich noviny nepřipomenou? Copak mají snad věrní členové národně demokratičtí číst jeho básně a koupit si jeho sebrané spisy, jejichž vydávání jaksi vázne? A za celý rok ani jediný skutečný protihradní článek: je tohle nějaký život? My chceme protihradní články, reptají žalně členové národně demokratičtí, ať máme nějakou radost; bez skutečných protihradních článků nás nic na světě netěší. Jaká hrůza obracet listy svých novin a nenalézt

tam jedinou plnotučnou stravou pro pravé národně demokratické srdce: něco protihradního, ať je to co je, jen když je to protihradní.

Lidové noviny 13. 9. 1932

ANI TO ROZHLÁSKÁŘE NEBAVÍ...

Ani to rozhláskáře nebaví,

že musí chytat vlnu z Jihlavy.

Jihlavská vlna tuze pěkně nezní,

ale je těžko chytat něco bez ní.

To, čím teď drnčí naše anténa,

není už vlna. Jenom ozvěna.

Ozvěna, jež nám vrací doby ony,

kdy jen tak hemžily se milióny.

Tak lehýnce, že potom vzápětí

vypadly p. t. svědkům z paměti.

Inu, co platno. Časy ty jsou tytam.

Jen poruchy teď na anténu chytám.

Poruchy v paměti, mezery v papírech.

Těžko se vyznat v diskrétnosti ech.

Skřípne to, selže, hvízdá, zasténá.

Není tím vinna naše anténa.

Pryč jsou ty doby. Slyšme pro útěchu

ty miliónky zvonit aspoň v echu.

Býval to zlatý věk – ba škoda je ho.

Přijde i konec věku stříbrného.

Lidové noviny 15. 10. 1932

HROMADNÝ VÝLET DO PRAHY

pořádaly včera dopoledne vrány. Ve stech a stech veslovaly vzduchem vysoko nad městem, letěly v sevřených řadách, bataliόν za bataliόνem, odkudsi od východu za neznámým určením. Někteří pozorovatelé v tom viděli symptom krize, jiní soudili, že se sletují nad padlou vládou, třetí hájili názor, že to znamená brzký sníh. Ale všichni se shodli v tom, že je to úkaz řídký a hodný pozoru.

Lidové noviny 25. 10. 1932

DOPRAVNÍ PŘEKÁŽKA

Poledne na Václavském náměstí, hodina nejvyšší frekvence. A náhle strážník dává na všechny strany znamení stop, veškerý provoz se zastavuje, vozidla se staví do dlouhé řady; a po prázdné křižovatce vážně a pomalu přechází tříletá holčička. Dopravní strážník seskakuje ze své kazatelny a běží k holčičce. “Kde máš maminku?” Bobeček neví; maminka je někde v krámě, a maličká, když jí bylo hloupé čekat, se dala na pouť za neznámým cílem. Nic víc

holčička neví. Co dělat? Strážník bere holčičku do náruče, vystoupí s ní zase na kazatelnu a s prckem v náruči diriguje znovu polední dopravu na Václavském náměstí. Snad maminka už hledá ztracené dítě, aspoň je snadno najde. Ale maminka nikde, a boběček se znamenitě baví na svém vysokém místě. Za pět minut je tu policejní motorka, strážník motorkář posadí ztracené dítě do přívěsku a už si to s ním žene na direkci. A maličká žalostně křičí. Konec slávy, konec té krásné hry.

Lidové noviny 26. 10. 1932

BYLA TO REVOLUCE?

Nechci upřít nic památného říjnovému dnu roku osmnáct; nemíním jej prohlásit za pouhou procházku po Václavském náměstí. Byl to převrat, jak stojí v knize psáno; konec staré monarchie a vznik nové republiky není žádná procházka a tento státní převrat byl onoho dne proveden se všemi náležitostmi. Byl to docela řádný a historický převrat; ale byla to také revoluce? Slovo revoluce má pro nás jiný odstín než slovo převrat. Převrat je politický; revoluce zasáhá jaksí hlouběji do života. Převrat je změna režimu; revoluce je změna života, hodnot a vztahů. Převrat je nejpatrnější nahoře, u představitelů moci; revoluci je nejvíce cítit v lidu. Byl převrat 28. října také revolucí? Byl, ale jen drobátko a jen přechodně.

Byly některé zevní známky, že lid neprožívá jenom převrat; bylo tu slabé a opojivé vanutí revoluční. Zničehonic si lidé začali říkat “občane”; najednou nebylo pánů. V tisíci drobných úkazech vypukla egalita a lidé prožívali tuto demokratickou rovnost s osvobozující radostí a důvěrou. V jedné malostranské uličce se večer dohodly všechny služtičky, že už nebudou říkat rukulíbám ani milostpaní, nýbrž jenom dobrý den, paní. Nikdo se neurazil, oslovil-li jej na ulici neznámý člověk, nikomu nevadily rozpaky dát se do hovoru s kýmkoliv; bylo to ve vzduchu, byla to atmosféra bratrství. Svobodu jsme cítili přímo fyzicky, nesli jsme jinak hlavu a jinak jsme si vyšlapovali; každému narost o sebevědomí, o jakém se mu dosud ani nesnilo.

Bylo nám, jako bychom vstupovali do ráje, ve kterém všechno bude lepší a jakoby vykoupené. Nebyli bychom ani věřili, kdyby nám tehdy někdo řekl, že bude zase bída a že se na ni budeme bezmocně dívat. Zdálo se, že nastává věk spravedlnosti, že se nějak v sobě

přeměnil sám společenský řád; svět, který byl šikanózní k poddaným, nebude už krutý k svobodným a rovným občanům. Samozřejmě se cítilo, že jsme povinni korunovat svou svobodu splněním starých snů; budovali jsme ve fantazii – ne ministerstva obchodu nebo železnic, nýbrž školy, kulturní ústavy, stánky vědy a umění. Dnes se můžeme ušklíbnout: bylo to naivní a pěkné. Ale podstatné je, že toho dne se instinktivně cítilo, že vstupujeme do nového světa, který, to se rozumí, bude o hony a hony pokročilejší a lidštější, než byl ten starý řád. Nejen nový režim, ale ve všem všudy nový svět a nový, mladý život: to se právě jmenuje revoluce. Byla tu, byla v nás, byla ve vzduchu, ležela před námi na dosah ruky. Zůstala jen náladou, byla prožita jen v citovém rozechvění; za dva tři dny se rozumný národ vrátil k denní práci a všedním starostem.

Mnozí říknou: chválabohu. Zbytečno pít se o minulost; co se stalo, to teď máme – časem se skoro zdá, že nás ta popřevratová střízlivost a praktičnost nevedla v každém ohledu na cesty daleko vedoucí. Ale kdykoliv vzpomínáme na onen památný říjnový den, měli bychom si připomenout i ten skromný a jenom naznačený kousek revolučnosti, který jsme v sobě tehdy nesli všichni, ať jsme dnes v kterémkoli táboře. Tehdy jsme všichni věřili v divy, které uděláme; byli jsme schopni obětavosti, velkodušnosti a velkorysosti, kterou bychom dnes těžko hledali ve svých politických aktech. Z jakýchsi příčin ta revolučnost tehdy nebyla realizována; přesto zůstává něčím v naší politické tradici: něčím, před čím se lze občas zastydět; něčím, čeho se lze občas ptát o radu. To, co se nestalo skutkem, neztrácí tím ještě platnost programu. V onom říjnovém dni zůstalo uzavřeno něco národní mladosti; bylo by jí třeba zvláště dnes.

Lidové noviny 28. 10. 1932

UŽ TO TAK BÝVÁ...

Už to tak bývá: dojde na Dušičky,

sotva nám slavný říjen dokvete.

Prapory dolů, rozžíhejte svíčky

a mrtvých v Pánu zbožně pomněte:

Dušičky věrné, spěte v pokoji!

To starý dobrý křesťanský je návyk,

za odešlými projevít svůj žal.

Zde v Pánu odpočívá doktor Slávik,

Viškovský, Hůla, ba i Udržal.

Dušičky věrné, spěte v pokoji!

V Jihlavě také rozzíhají svíce,

minulost mrtvá vstává ze hrobu,

je zastřená a smrdí převelice

a nedělá nám zrovna ozdobu.

Dušičky věrné, spěte v pokoji!

Odešla vláda, lehko jí buď v rově,

těžko se nová dohromady dá.

Ten, kdo teď bude hlídat na hřbitově,

ví, že ho záhy jiný vystřídá.

Dušičky věrné, spěte v pokoji!

Ze starých údů bude vláda nová,

zas bude stát, co nemohlo se hnout.

Bud' Pánbůh s tebou, vládo dušičková,

na čelo † křížek na pozemskou pout:

Dušičky věrné, spěte v pokoji!

Kříž † kryje naše nejbližší a známé,

loupe nás v † kříži, bude zima již.

Nad ledačím zas † křížek uděláme

a s ostatním – s tím budeme mít † kříž.

Dušičky věrné, spěte v pokoji!

† † †

Lidové noviny 29. 10. 1932

DUŠIČKY A KONKURENCE

Tímto nápisem není míněno, že někdo nebo něco chce konkurovat se svátkem Dušiček nebo že si navzájem nekale soutěží věrné dušičky; na onom světě, lidé drazí, už je snad pokoj. Ale strhla se nemírná soutěž ve hřbitovním kvítí. Ještě loni byly dobré obchody s listopadovými chryzantémami; ale letos se jich vynořilo tolik, že živí ani mrtví jich nemohli zkonsumovat. Sedláci osázeli zjara celá pole chryzantémami místo bramborami; těšili se patrně, že se s tím na podzim udělá dobrý obchod. Nuže, byla to hotová pohroma: těch rozkvetlých chryzantém přišlo do Prahy tolik, že nakonec je prodavači dávali i s květináčem za dvě koruny. Za dvě a

půl koruny celý kvetoucí keř v hrnku; takový květináč sám se jindy prodává po koruně. Tady zas jednou přílišná hojnost zabila zboží.

Lidové noviny 4. 11. 1932

PŘÍKLAD, KTERÝ VOLÁ PO NÁSLEDOVÁNÍ

Městské divadlo vinohradské jak známo hraje nyní populární Nedbalovu Polskou krev. Protože si bylo jisto přitažlivostí této operety, řeklo si, že se jí může užít pro dobrou věc: na každý lístek vybírá půlkorunovou přírážku na nezaměstnané. Každý, kdo chce vidět Polskou krev, musí dát těch padesát haléřů navíc; ukázalo se, že to obecnstvo docela dobře sneslo.

Fanouškové kopané musí vidět své favority, i kdyby hrom bil. Vstupné na kopanou je už dost vysoké, ale to, jak vidět, nevdá nějakým průměrně padesáti tisícům lidí, aby se týden co týden netlačili kolem pražských hřišť. Nevadilo by jim ani, kdyby platili o korunu víc; a nějakých padesát tisíc týdně, to už by městu Praze hodně pomohlo v péči o její nezaměstnané. Může-li pomáhat divadlo, které notoricky zápasí s krizí, je to přímo povinností kopané, aby své popularity užila pro věc dobrou a naléhavou. Neudělal by to tento miláček českého publika raději dobrovolně, než se to od něho bude žádat?

Lidové noviny 6. 11. 1932

PRÝ TO NEJDE

Jak víte, hledají se peníze na nezaměstnané. Hledají se, kde to jde. Mimo jiné bylo v Praze navrženo, aby se na každý lístek v biografu vybíralo 10–20 haléřů pro nezaměstnané. Majitelé biografů to odmítli, ježto prý by to bylo obtížné; raději prý uspořádají občas zvláštní představení ve prospěch nezaměstnaných.

A kupodivu, co nešlo v Praze, jde už přes rok v Brně. V Brně se tou maličkou přírážkou na lístky do biografů vybere měsíčně asi 50 000 korun. Můžeme říci, v Praze by se to vybralo týdně, což by už stálo za to. Technicky by to šlo, jako to bez mnoha orací jde v Brně. Člověk

by řekl, že co jde v Brně, musí jít i v Praze. Ale na to, aby věci šly, je třeba mít dobrou vůli. Nepochybujeme, že by byla u obecnstva, které by se jistě necítilo přetíženo tím pětníkem nebo šestákem. Nikdo by to tuze necítil; ale ten výtěžek by už tu a tam bylo nějak vidět. Tak co, nešlo by to přece jen? Nemohlo by se to zkusit i v Praze?

Lidové noviny 9. 11. 1932

POTŘEBUJE-LI STÁTNÍ POKLADNA PENĚZ,

nemusí zajisté pohrdat ani těmi, které nejdou do set miliónů; i stotisíce jsou dobré, zvláště má-li na ně erár právo. Jak známo, máme státní lesy; mezi nimi jsou státní obory, ve kterých pod dohledem státních hajných žijí státní jeleni, státní srnci a jiná státní zvěř. Tyto státní jeleny – krom diplomatů – odstřelují vysocí státní úředníci a jiné významné nebo aspoň dobře doporučené osoby. V Maďarsku také mají státní jeleny; ale tam se odstřel takového paroháče pronajímá za deset tisíc pengö. V lesích olomouckého arcibiskupství stojí odstřel jelena deset tisíc korun. Nuže myslíme, že by ani náš stát se nemusel stydět pronajímat odstřel za slušnou taxu, která by aspoň nevypadala jako diškrece a nebyla maskovaným prezentem pro ty nebo ony společensky významné střelce. Vždycky by se našli lidé, kteří by za tu rozkoš z dobré rány řádně zaplatili; a schodek státních lesů by aspoň byl o něco menší. Neboť vědí páni střelci, že jeden takový jelen ve státních lesích přijde (s hajnými a řediteli) na třicet tisíc korun ročně?

Lidové noviny 17. 11. 1932

STÁT A POLOMKA

Dva mrtví a řada raněných v dědině Polomce. Neklid trvá, nutno soustředit četnictvo a tak dále. A to vše pro osm set korun dlužných krčmářů za pálenku. Zajisté bude nám řečeno, že to jinak nešlo, že četníci užili zbraně jen z krajní nutnosti, že vina je na zaostalosti kraje a kdesi cosi. Ale nežli se přes tuto lokální epizodu přejde k dennímu pořádku, řekněme si upřímně, že se stala věc žalostná a odporná. Bylo opravdu tak nutno, aby se stát svou celou autoritou služebně exponoval pro špinavý dluh krčmářův? Aby svým aparátem pomáhal zašantročit kus

chudého majetku za pouhý zlomek jeho ceny? I když to vše snad odpovídalo platným předpisům, je to trýznivý pohled, vidíme-li státní moc tak krvavě angažovanou na neobvyklém případě dědinského kořistnictví. Dluh za kořalku není z těch dluhů, na které by měl stát doplácet svou popularitou. Snad střelení v Polomce bude byrokraticky omluveno; ale státnicky a morálně volá do nebe. Předpisy nejsou všechno; existuje také cosi jako moudrost. Pánové, ta byla v dědině Polomce krvavě uražena.

Lidové noviny 19. 11. 1932

HALÓ, HALÓ...

Haló, haló, by náš rozhlas

bylo slyšet více,

na pokus jej vysíláme

jednou přes Liblice.

Ta liblická stanice má

přes sto kilowattů

a zní tak, že musíme si

do uší dát vatou.

Haló, zprávy zahraniční:

nového nic není,

leda..... (porucha)

.....odzbrojení.

Francie..... (porucha)

.....Mussolini,

kdežto Němci..... (porucha)

.....

.....

.....těžce nesou,

že odzbrojit nelze, když prý

ozbrojeni nejsou.

V Downing-streetu tento podnět

vítaný je velmi,

s výhradou, že..... (porucha)

.....

.....

.....nový odklad,

ale že pro příští plány

je tu aspoň podklad.

(Vážení radioposluchači nám prominou neustálé poruchy zaviněné tím, že tentokrát jsme svůj rozhlasek vysílali přes moderní a nákladně vybavenou stanici v Liblicích.)

Lidové noviny 19. 11. 1932

POHÁDKA V TRAMVAJI

Aby nebylo omylu: nejde o žádnou pohádku obraznou, nýbrž o skutečnou pohádku. V tramvaji sedí pěkná mladá maminka a vedle ní klouček jak medvídek.

“Mami,” zpívá najednou prcek jasným hláskem. “Povídej mi pohádku!”

Maminka se k němu nakloní a šeptá: “Kterou?”

“No, tu o žabí princezně,” hlaholí klouček.

Maminka začíná tiše, tichounce vypravovat.

“A jak byla ta princezna veliká?” povídá hlasitě maličký. Celá tramvaj se počíná usmívat.

“A co jí udělal ten princ?” ptá se zas malý džentlmen. A maminka v drnčící tramvaji šeptá dál pohádku o žabí princezně. Celé osazenstvo tramvaje ztichlo, aby příliš nerušilo, a tvářilo se, že se ho to netýká –

Ta vypravující maminka a její klouček si v tu chvíli naprosto stačili a vyplňovali svůj vlastní svět, tak jako maminka, která kojí, se nestará o ty druhé; a ti druzí se dívají jinam, neboť cítí, že nepatří do čarovného kruhu opsaného kolem matky a dítěte.

Lidové noviny 26. 11. 1932

ŠEDIVÉ DNY

Možno říci, jako to bývalo ve zprávách generálních štábů: Vše podle plánu. Podle osvědčených plánů našeho klimatu se krátí dny a přitom tma téměř nesejde; jsou mlhavá jitra a šeré dny, světla je sotva za troník, zkrátka, měli jsme listopad a načínáme prosinec, jak zákon káže a jak stojí v knize psáno. Nic platno, lezeme do zimy; krom jiných a vážnějších starostí se už začínáme zajímat o to, jaká ta zima letos bude po nenormálních a špatných zimách minulých. Jen aby nebyla příliš krutá jako před třemi roky; ani příliš dlouhá jako předloni; ani příliš suchá jako loni. Nýbrž ať je mírná, obdařená hojným sněhem, jiskrná a krátká; ať nemučí příliš jedny a dopřeje nějakou radost druhým, ať neškodí přírodě a netrýzní polní zvěř. Ať je to starodávná, bílá, rozjasňující zima, ze které bychom brzo roztáli do jara bohdá lepšího, než byl rok, jenž se uzavírá v šedých dnech.

Lidové noviny 4. 12. 1932

PANE MINISTŘE FINANČÍ, MUSÍ TO BÝT:

Pane ministře financí, nemáte zajisté s námi poplatníky zkušenosti nejlepší; ale představte si prosím poplatníka celkem dobrého, který v říjnu nebo listopadu dostane dlouho očekávaný daňový předpis. Protože si na konto daní nasušil peníze, pošle je hned druhý den a je rád, že splnil svou povinnost. Tento poplatník, pane ministře, dostane v Prvních dnech prosince šek a upomínku (dokonce hned i na několik desítek korun za upomínku!), aby do patnácti dnů pod exekucí zaplatil totéž, co odvedl před měsícem jako nepředepsané daně za běžný a nedokončený rok. To se děje v Praze na Vinohradech a snad i na mnoha jiných místech.

Pane ministře, je nám známo, že to odpovídá jakýmsi předpisům, které se však až dosud nepraktikovaly. Ale:

1. Musí to být, aby poplatník byl upomínán o celou daň měsíc nato, co ji za minulý rok zaplatil?
2. Musí to být, aby tuto upomínku dostal zrovna v prosinci, kdy se na něho dělá tolik finančních nároků... také dobročinných a sociálních?

3. Musí to být, aby zděšený poplatník byl takto řízně upomínán, aniž se mu dostalo slova vysvětlení nebo aniž se mu nabídla možnost tyto daně za nedokončený rok splácet podle svých možností?

4. Musí to být, aby teď měl zaplatit víc, než mu bude příští rok vzhledem k obecnému poklesu důchodů předepsáno, a pak si o vrácení tohoto přeplatku musil poníženě podávat žádost?

Pane ministře, tyto otázky jinak loajálního poplatníka nejsou zdaleka vyčerpány; ale zkrat' me to a dejme otázku

61. Musí to být, aby berní úřady byly tak mizernými psychology a praktikovaly předpisy jim dané tak nevhodně a způsobem tak nevhodným, že tím jen štvou poplatníky do nevěle a podrážděnosti vůči státní finanční správě a tím i vůči státu? Tato poslední otázka, pane ministře financí, je důraznější, než si větší i menší páni v kancelářích dovedou představit.

Lidové noviny 9. 12. 1932

O JEDNO DÍTĚ

Ošacovací akce letos selhala; nesebralo se zdaleka tolik odložených šatu a botek, kolik je nevyhnutelně třeba pro nejchudší děti a nejmizernější zimu. Jsou tisíce a desettisíce dětí, na které se nedostalo teplého kabátu, aby mohly aspoň chodit do školy, kde není zima. Nebo řekněme to jinak: nedostalo se na jedno jediné dítě, které nemá co na sebe. Jde o to, ošatit jedno jediné dítě na zimu. Byl by to nesmyslný mravní defetismus, kdybychom nad tím mávli rukou, že jako je nad naše síly ošatit jedno jediné dítě.

Nemáte-li svých vlastních dětí až nad hlavu, ujměte se toho jednoho neznámého dítěte, adoptujte je pro tu chvíli aspoň v nějakém vzdáleném lidském příbuzenství. Je vás dost, kdo nemáte dětí, dost, kdo můžete své vlastní dítě zahrnout přehojně láskou a štědrostí, dost, kdo dovedete sami na sobě něco ušetřit. Nuže, vy všichni, kterých se to týká, si můžete vybrat jedno dítě z desettisíců chudých. Na mou víru, takové dítě vám nepřijde draho. Za 75 kaček obléknete šestileté děcko manšestrem, který něco vydrží; za 81 korun, to už je teplý hubertus, v kterém takový prcek vypadá jako maličký myslivec; za 38 korun mu přetáhnete přes hlavu

huňatý svetr, a teď běž, kloučku, a hrej si ve sněhu; je ti to zdravé. Jde o jedno jediné dítě, které má být ošaceno; můžete si vybrat:

pro šestileté dítě stojí šaty 75 Kč, hubertus 81 Kč

7. rok 77 ” 84 ”

8. rok 80 ” 86 ”

9. rok 83 ” 89 ”

10. rok 88 ” 92 ”

11. rok 92 ” 97 ”

12. rok 97 ” 105 ”

13. rok 116 ” 115 ”

14. rok 121 ” 127 ”

A svetry: 38, 41, 45, 52 Kč. Já vím, není to pro vás maličkost, ale dá se to ušetřit. S malým kouskem tátovství či mámovství v srdci člověk ani nemukne a řekne si, inu, něco si mohu odepřít, ať má to děcko, co potřebuje.

A abyste nemuseli hledat, komu to dát: je-li u vás nějaká úřadovna, která se o to stará, ať je to Červený kříž, Péče o mládež nebo Komitě pro pomoc nezaměstnaným, můžete složit svůj dar pro to jedno dítě u nich; můžete si u nich vyžádat adresu toho děcka a donést mu svůj dar sami; a kde není žádný úřad, je škola, kde vám učitel řekne o dítěti nejpotřebnějším. Jde jen o to rozhodnutí: ochránit jedno dítě v zimě, která nastupuje tvrdě a neodvratně. Můžete-li něco tomu dítěti poslat, je to jednoduché: vyžádejte si na poště formulář složenky poštovní spořitelny a vyplňte ji:

v Praze číslem 53 881 (adresa: Komitě pro pomoc nezaměstnaným, Praha I, Bartolomějská 5),

v Brně číslem 100 476 (adresa: Městský úřad, Sociální péče, radnice),

v Bratislavě číslem 203 111 (adresa: Červený kříž),

a na každou složenku neopomíňte nadepsat: Nezaměstnaným.

V menších městech vám nebude obtížno doručit svůj dar přímo. Jde jen o dobrou vůli.

Lidové noviny 11. 12. 1932

OTÁZKA ČASOVÁ

Přátelé, prosím, hledejte odpověď na tuto otázku: Dáváme-li chudým, děláme to proto, že na to máme, nebo proto, že oni nemají, čeho potřebují? Plyne štědrost hlavně z nadbytku u jedněch, nebo spíš z nedostatku u druhých? Jistě se shodneme na odpovědi, že silnější a mravnější pohnutka k tomu, abychom dávali, není v hojnosti, jež rozdává, nýbrž v nedostatku, kterému má být uleveno. A toho nedostatku letos přibylo měrou nebývalou. Je proč dávat a je komu dávat jako nikdy dosud. Ubylo jen poměrné hojnosti, ze které se snáze rozdávalo; ale pohnutek k dávání naskočilo násobkem.

Jsou známky toho, že lidumilná štědrost, které se dovolávají veřejně vánoční stromky chudých, letos povážlivě ochabla. Jistě to bude vysvětleno tím, že letos jsme všichni tak trochu zchudli a sotva sami máme tolik, co potřebujeme. Ale to není žádná omluva. Zastavte se na chvíli u žebráka na ulici a dávejte pozor, která třída lidí se zastaví, aby mu dala almužnu. V devíti případech z desíti jsou to lidé, kteří sami nejsou zámožní. Pozornost k chudým není ctností boháčů, nýbrž spíše těch, kteří sami vědí, co je to starost. Jestliže jsme opravdu zchudli, budiž to vidět u vánočních stromků chudých: budiž tam víc svatých vdoviných grošů, než tam bývalo drobtů utroušených ze stolu blahobytu.

Lidové noviny 19. 12. 1932

TÍSEŇ

Tak prý to nejhorší máme za sebou; prý se množí známky, že světová krize, která padla i na nás, už ochabuje. Slyšíme to z mnoha stran, tvrdí to činitelé národohospodářští, ba říkají to i astrologové, kteří nám z příznivé konstelace Jupitera k Uranovi věští obrat k lepšímu. A protože všichni čekáme na ten obrat, věříme rádi v dobrá znamení na zemi i na nebi a uzavíráme tento rok přece jen čímsi jako nadějí.

Jsou příznivé známky, ale ještě nejsou čitelné na tvářích lidí. Nic platno, žijeme v duševní i hmotné tísní. Jsme jí vydáni vepsí jako nepohodě; nemůžeme se ani bít v prsa a mumlat kajícně: naše vina. Čertví odkud ta krize přišla a kdo jmenovitě je za ni odpověden. A ježto není koho vinit, cítíme se dvojnásob bezmocni; nezbývá nám než si po biblicku zastřít hlavu rouškou a čekat, až se ta pohroma přežene. Každý z nás je strašně nepatrný proti té světové starosti, nemá, čím se jí bránit, a většinou jen neurčitě nadává ve svém zákoutí, otráven, zklamán a sklíčen.

Žijeme pod útlakem doby; to je vidět na lidech a jejich životě. Ale když slyšíme všude to hlasité a nevlídné nařikačství, chtělo by se křiknout na lidi: U všech všudy, copak to neumíte unést? My, my všichni jsme přece prožili útlak daleko drtivější; žili jsme v hrůze a tísní nesrovnatelné; chválabohu, unesli jsme horší doby. Ano, mluvím o válce. Tehdy, jak jsme říkali, nebylo doslovně co žrát; všichni – až na tuze málo výjimek – jsme byli žebráci, pro které hrnec bramborů byl svátkem; chodili jsme všichni v hadrech a nebrečeli jsme. Byly dny a měsíce, kdy už se zdálo bláznovstvím doufat v lepší budoucnost. A nešlo jen o bídu, šlo o krk; většině z nás šlo o kůži vlastní nebo osob nám nejbližších. A nebrečelo se tolik. Byl to život neporovnatelně tragičtější; ale byl daleko míň malicherný. Jako bychom teď byli míň muži a ženami než tehdy.

Řekl bych, jsme dlužni budoucím ukázat, jak se taková nepohoda unese; skuhráním a reptáním se nic nenapraví a psychologický faktor důvěry, o kterém mluví národohospodáři, se začíná u každého z nás. Jednou z nejhorších stránek dnešní tísně je slabošství, s jakým ji neseme; a největším slaboštvím je sobectví.

Prožili jsme těžší úkaz a prožili jsme jinak; bylo to právě za války, kdy jsme na nejhorší mizérii odpovídali útechami nejhlubšími. Tehdy nám byl koncert svátkem a divadlo zářilo do

temných dnů; tehdy jsme se utíkali ke knize, byla to doba velkého a hloubavého čtenářství. Když docházel chléb, sáhli jsme k slovu; když nás dusily věci kolem nás, obrátili jsme se do svobodné říše ducha. Nebylo dost peněz na kukuřičnou mouku, ale divadla a koncerty byly plné do posledního místa; a nebyli to keřasové, kteří tam seděli. V ošklivých starostech dne si národ našel ventil zájmů duchovních. Dnes jsme ještě nenašli cestu k duchovním statkům, abychom si na nich nahradili, co nám okolnosti berou. Patrně nám ještě není tak zle. Na vážně cítěnou starost se tak povrchně a nevrle neodpovídá.

Celá ta krize, kterou procházíme, bude zbytečná, nebude-li nám školou. Rozumí se v první řadě: nebude-li nám školou myšlení hospodářského a sociálního; po té stránce se trvám dostatečně ukázalo, že dnešní řád výroby a trhu, práce a peněz je dalek toho, aby byl ovládán rozumem a účelností. To je ovšem jiná stránka věci. Ale s dnešní světovou krizí bude špatně hospodařeno i v tom případě, nevrátí-li nám její trampoty a nejistoty také kus lidské duše, živou potřebu hodnot osvobozujících od šedivého strádání. Marné byly svízele, které nás nepřivedly na to, jít zase jednou za něčím lepším a neporušitelným. Neříkám to těm, kteří nepotřebují kázání, ale chleba; jim náleží všechna pomoc a ochrana, ale pro ty druhé platí: Utáhnout si opasek bývá nemilé; ale utáhnout si opasek a přitom myslet, cítit, soucítit a poznávat, to není krize, to může spíš být cosi jako začátek nové cesty. Mluví se rádo o životní úrovni; ale úroveň je věc kultury, a ne žlabu. Ano, jde právě o tu úroveň.

Lidové noviny 24. 12. 1932

VRTÍME HLAVOU,

neboť máme nad čím. Například nad tím, že úředně neexistuje chřipka, na kterou kašle, kýchá, polehává a stená polovina našich známých. Nebo nad tím, že už pátý rok se zima ne a ne vyvést tak, jak jí podle tradice náleží. Pokud naše paměť sahá, bývalo v zimě mokro, padal sníh a zase roztál, půda se hluboko napojila pro jarní rašení; západní větry vály těžké vláhou a rozsypávaly se hustou chumelenicí; vzduch býval čirý a jiskrný, jedna radost. A letos už pátý týden leží na nás vysoký tlak od východu a nepouští k nám vláhu, již na západě přetékaají řeky. Prašný a temný prosinec a leden je zamořen tím, čemu byl úředně upřen název chřipkové epidemie, a žádná prška ani metelice nepřichází vysmejčit tu mizernou atmosféru. Třikrát denně ťukáme téměř prosebně na barometr: Prosím tě, jdi už dolů! Jsme západníci a nestojíme o vysoké východní tlaky a vysušující východní větry; nýbrž toužíme po vlahé, oceánské vichřici, po větrném požehnání západu.

Lidové noviny 6. 1. 1933

TOHO ČASU

Dalo se čekat, že hojnými škrty ve státním rozpočtu bude ublíženo mnohým veřejným věcem a zájmům; přesto překvapuje, že některým oborům veřejného života bylo ublíženo tak neúměrně a bezohledně. Snad nejtíž postižena v rozpočtových úsporách byla lidov ýchova, na kterou bylo brevi manu škrtnuto šedesát procent státní podpory. Místo pěti a půl miliónu korun dostane 2,2 miliónu (budou-li vůbec vyplaceny). To znamená cosi jako pravděpodobnost, že většina lidov ýchovných organizací bude muset zavřít krám; neboť i když lidov ýchovné podniky jsou v zásadě hmotně soběstačné, administrativa činnosti, která pořádá do roka přes padesát tisíc přednášek a přes půldruhého tisíce kursů pro půlpáta miliónu posluchačů, která udržuje jedenadvacet lidov ých vysokých škol a má co jednat s šestnácti tisíci obecními knihovnami, tato administrativa se nedá pořídit holýma rukama.

Tady by se mohla povídat pohádka o jednom státě, který jediný na světě učinil lidov ýchovu předmětem státní péče; byl to náš stát, ale ta pohádka už dávno není pravdou, jako ledacos

jiného. Nebo mohlo by se tu názorně vypočítávat, nač přijde státu jeden státní jelen či hřebec ve srovnání s jistými úkoly kulturními. A mohlo by se přitom vhodně vykládat, že kulturní péče je jedinou rozumnou reprezentací demokratického státu, a mnoho podobného; ale nebylo by to asi nic platno. Sebedelší kázání by patrně nezpůsobilo, aby byly revotovány úsporné škrtky už schválené; ale jde přece jen o to, hledat prostředky, aby lidov ýchova v našem státě nepřišla vepsí a aby se nesesula organizace vlastně už hotová.

Při dobré vůli by to nepochybně šlo. Šlo by řekněme uložit obecním nebo politickým úřadům, aby vybíraly k lidov ýchovným účelům 10 Kč za každou povolenou politickou schůzi. Je to maličkost, a dokumentoval by se tím vztah politické demokracie k demokracii kulturní. Šlo by vybírat 20 až 50 Kč za každou úředně povolenou veřejnou zábavu; jistě by pro těch pár korun zábav nebylo a byl by tu nějaký zdroj příjmu. Takových pramenů, které by nezatížily státní pokladnu, je snad víc – soukromé mecenášství k nim u nás ovšem nepatří. A co stát vzal lidov ýchovným organizacím na pomoci hmotné, mohl by jim nahradit aspoň pomocí morální; má přece dosti vlivu na obce, školy i úřady, aby skrze ně upozorňoval na důležitost osvětových akcí. Šlo by učinit ledacos, aby ten hrubý škrt přes dobrovolnou činnost osvětovou nebyl tak bolestný a nespravedlivý.

*

Na můj božihodový článek o dnešní tísní reagovaly některé noviny a hlavně čtenáři. Dostalo se mi výtek za slova, že nemáme koho určitého vinit za mizérii, která nás užírá. To prý je zbabělost, prý chudí lidé vědí, kdo je vysává a vyhazuje z práce a tak dále. Inu přátelé, nebylo by ode mne žádnou statečností, kdybych prohlásil, že tou bídou je vinen kapitalismus; nic by se mi za to nestalo. Bohužel se mi zdá, že věc není tak jednoduchá; ptám-li se národních hospodářů, shledávám, že to nevědí o mnoho lépe než já. Zajisté je vinen kapitalismus už proto, že nese největší kus odpovědnosti za dnešní stav věcí tohoto světa; ale jsou vinny také válečné dluhy a mezinárodní nedůvěra a špatné státní hospodaření a ideál autarkie a výrobní racionalizace a celní přehrady a mnoho jiných věcí, které jsou nad můj laický pochop; vina nepadá jen na hospodářské činitele, ale také na politické a technické – vybrat si z toho jen jednu proviniou stranu je sice lehké, ale nepřivede nás to k lepšímu poznání světového dramatu.

Stejně si to drobet nepřípustně zjednodušují ti druzí, kdo vidí celou vinu jen na špatných správcích státu, na těch, kdož “zavinili dnešní takřka katastrofální situaci státu a přesto v něm stále zaujímají vedoucí místa”. Nerad bych ulehčoval komukoli, kdo sobecky hospodařil s chrámovými hřivnami národa a státu; ale daleko větší jejich vina je v tom, že zlikvidovali důvěru ve stát, než v tom, co fakticky prohospodařili; to je jen pakatel proti ztracené hodnotě důvěry. “Kdybychom věděli,” píše jeden čtenář, “že dnešní stav našeho státu je zaviněn jediné hospodářskou krizí zachvátivší celý svět, ani by nás nenapadlo skuhrat a nadávat.” Pohříchu nežijeme ve světě jediných příčin; ale ničím si člověk tak neodvykne skuhrat a nadávat jako právě tím, že se snaží přihlížet k mnohosti a složitosti příčin, které hýbou světem. Neboť pak přestává hlasitě vinit a počíná se spíš ohlížet po mnohých nápravách. Svět mnohonásobných příčin je demokratičtější než svět úporného a nekritického vinění.

Lidové noviny 8. 1. 1933

ČAS JSOU PENÍZE

Zajisté i ve státních úřadech a podnicích. Vše, čím se usnadní a urychlí řízení, je tedy úsporou. Takových úspor by se dalo nadělat na tisíce. Vemte si například poštu. Stalo se jistě i vám, že jste chtěli podat řekněme doporučený dopis u poštovního okénka; ale před vámi je několik občanů (nebo občanek), kteří žádají třeba “Jednu známku korunovou... a dvě po šedesáti... a jednu padesáti... a tři po desíti haléřích.” A tak dále.

A tu si zvandrovalý člověk vzpomene, že například v Anglii to dělají s poštovními známkami jinak: prodávají malé assortimenty běžných známek v drobných sešitkách. Člověk je má v zásobě, aniž se mu pomačkají a pošpiní. Na listech vložených mezi známkami jsou natištěny reklamní texty, které přinejmenším uhradí náklad na ty knížečky. Je to praktické a pohodlné a ušetří to hromadu času při vydávání známek. Člověk se někdy podiví, že při dnešních stycích to trvá tak dlouho, než se jedna země naučí od druhé praktickým maličkostem, které usnadňují život.

Lidové noviny 14. 1. 1933

TOHO ČASU

Vyslovili jsme v článku tohoto názvu důvěru, že by se při dobré vůli mohla neúměrná škoda, způsobená lidovýchově škrty ve státním rozpočtu, nahradit jinými zdroji příjmů, například za povolené veřejné schůze a zábavy. K tomu nám napsal čtenář: “V malé obci Křtomíli byl už před lety v obecním zastupitelstvu podán návrh, aby za každou povolenou taneční zábavu byla vybírána dávka 30 Kč a vybrané peníze aby stejným dílem byly rozděleny mezi obecní knihovnu a chudinský fond. Budiž řečeno ke cti zdejším občanům, že tento návrh byl přijat jednomyslně. A peněžní výsledek? Velice dobrý, a ani zábav pro to nebylo.” Nu tak vida: co může vykonat Křtomíle, mohla by stejně snadno a jednomyslně vykonat každá jiná obec. Ale jen aby se pak ty peníze nerozběhly na sta lokálních účelů! I v tom dala Křtomíle dobrý příklad: aby lidé za to, že se baví, alimentovali ve stejné míře účely sociální a osvětové. Tedy: Vivant sequentes!

Lidové noviny 20. 1. 1933

KOMÍNY

Znáte jistě ty obrázky dělané k tomu, aby na nich divák zkoušel svůj pozorovací talent. Bývá na nich množství domů, lidí, vozů a všeho možného hemžení a k tomu otázka: Co je na tom obrázku špatně? Inu namoutě, tady jeden človíček tluče šterk levou rukou místo pravou, dvě tramvaje jedou na jedné koleji proti sobě, hodiny ukazují šest, ačkoliv podle stínu je asi poledne, a hele, tady kouří několik komínů, ale každý kouř vlaje jiným směrem a tak dále.

Je tomu asi půl hodiny, co jsem se z nedostatku jiné vyhlídky podíval oknem ven. Venku byl šedivý zimní den, nic na něm nebylo; takový den, který vnuká pomyšlení, “kdyby už raději byl březen” nebo “kdyby se raději pořádně chumelilo”. Mohlo by se chumelit, kdyby vál vítr od západu; ale včera foukal spíš od východu – odkudpak máme vítr dnes? Podívejme se, kam jde z komínů kouř. Aha, tadyhle u F. se naklání k východu. A vedle N. k západu. Na mou duši, rovnou k západu. Teď oba komíny dýmají kolmo a rovnoběžně k nebi. A teď zase jeden čadí k východu a druhý k západu. Ponenáhlu se člověk počíná divit, jak je to možné; nemůže přece mít každý dům svůj vlastní vítr. Buď fouká západní, nebo východní, a oba komíny, to dá rozum, mají čadit stejným směrem, a basta. Něco tu je špatně.

Ale ne, je to v pořádku. Jednoduše vane vítr od jihu. A malinko kolísá ve směru, jak už to u větru bývá. A já se dívám na každý z těch dvou komínů pod poněkud jiným zorným úhlem. Nic na tom není: to jen tak vypadá, jako by jeden kouř vlál k východu a druhý na západ. Dýmají si docela poctivě k severu. A je to.

Ne, ještě to není. Kdyby mi teď ukázali obrázek, kde jeden komín čadí na východ a druhý na západ, řekl bych, že to je docela v pořádku. A oni by do mne ryli, kam prý jsem dal oči a rozum: že tu přece čadí dva komíny různým směrem. A já bych jim řekl: Proč by nečadily? Nechte je čadit: třeba vane vítr z třetí strany světa, víme? – Tu oni by mi dokazovali, že říkám nesmysly; že ať vane vítr odkud chce, musí se ze všech komínů kouřit rovnoběžně. Než já bych stále ještě prohlašoval, že to záleží na větru. A tu by jim (těm druhým) došla trpělivost a křičeli by, že jsem bídny realista, že neuznávám žádnou jasnou a obecnou pravdu a že vůbec se mnou není žádná řeč; že kouř smí vlát buď na západ, nebo na východ, ale ne oběma směry, a kdo by něco takového připouštěl, že je tvor bez přesvědčení a bez zásad, bez rozhodného stanoviska a jasné orientace. A já bych se pokoušel říci, že jsem vlastněma očima viděl kouř stoupat k západu i k východu a že v reálném prostoru je dost místa pro to, aby si kouř pohrával se světovými stranami, ale oni (ti druzí) by mne nenechali domluvit; i odcházel bych zahanben.

*

To je to: v kolika věcech se díváme, kam vlaje kouř, místo abychom se dívali, odkud vítr vane!

Lidové noviny 5. 2. 1933

NOUZOVÉ PRÁCE ZDARMA

Tak trochu se hledá úleva v nezaměstnanosti tím, že naše města organizují pracovní kolony na nouzové práce. Pokud víme, není dost prostředků na takové práce. Poradíme tedy městu Praze řádku nouzových prací, které by Prahu nestály ani groše, protože by je podle platných předpisů musel zaplatit někdo jiný. K tomu účelu by stačilo, kdyby sociální odbor města

Prahy poslal několik vytrvalých chodců do pražských ulic podívat se na nezastavěné parcely v ulicích. U těchto parcel (ohrad a podobně) má být podle stavebního řádu nivelizován terén v šíři chodníku a chodník opatřen obrubními kameny. Z jakýchsi snad soukromých důvodů se příslušné úřady nezajímají o to, aby uvedený předpis byl všude plněn. Jsou desítky a sta parcel v ulicích, kde není terén odkopán a je překážkou chodcům po léta letoucí. Byla by tu práce pro desítky kolon, kterou by byli povinni zaplatit páni majitelé parcel, dosud se těšící podivné shovívavosti stavebních a uličních úřadů. Bylo by tu dost práce. A ta práce by městu přišla zadarmo. A udělal by se v Praze žádoucí pořádek. Jen několik spekulantů s pozemky by nadávalo na to, co je jejich povinností. To všechno by bylo jen dobré.

Lidové noviny 10. 2. 1933

HLAS V AMPLIÓNU

Kdo si minulého pátku večer natočil na svém rádiu Německo, zaslechl hlas hodně nepodobný zvukům, jež obyčejně vycházejí z ampliónu; byly to skřeky, jakými by herec třetího řádu hrál řeckně Götze z Berlichingen, seškrcené chraptění “Verrat”, patetické volání slov “Recht”, “Aufstieg” nebo “Volk”, pak zase nějaké tygří zařvání, inu hotová produkce. Jedna ženská duše, málo se starající o běh světa, se zastavila poděšeně u ampliónu: “Jejej, co to hrají? To snad má být nějaký násilník!”

To mluvil kancléř německé říše vůdce Adolf Hitler k tisícům svých straníků v berlínském Sportpalastu. Teda mezi námi, státník to patrně není, soudíc podle toho, co říkal; ale toto není politická noticka. Podle této ukázky není Adolf Hitler ani řečník, nýbrž vyvolavač; takto se řečnilo na táborech lidu v letech devadesátých. Pokaždé když řekl “das deutsche Volk”, udělal řečník pauzu, čekal na potlesk. A potlesk se dostavil pokaždé. Netleskalo se žádné myšlenky, ba ani žádnému demagogickému heslu, jen pokaždé a freneticky těm třem slovům. Ani “Verrat” už netáhl: jen “Verrat an dem deutschen Volke”.

Lidové noviny 14. 2. 1933

JARNÍ OHNĚ

Jsou hořící ohně, které jsou bezpečným znamením městského jara; rozžihají se obyčejně v podvečer, ale nemají nic společného s pohanskými zvyky. Jakmile přijdou první vlhvé večery, zaplanou ohničky v městských zahrádkách; to se spalují ořezané větve, uschlý chrást a všeliká souš zbylá od podzimku; z toho všeho je jen čadivý dýmnik, ale do toho se spíš pro tu krásu než z potřeby přihodí trochu chvojí, jež krylo záhony a které se jinak ukládá ve sklepě, – ženské osoby totiž tvrdí, že se jím dobře topí pod buchy. Takový ohýnek z chvojí vysoko a lehce vyskočí tančícím plamenem, a to pak je ten pravý jarní svátek spalování zimy: něco pro okouzlené děti, ale i dospělým je nějak slavnostně; v tom ohni se upaluje všechno mrtvé, čím zima postlala zahrádku, a dělá se jarní úklid pro nové klíčení.

Lidové noviny 18. 3. 1933

SLÁVA SLOVANSKÁ

Ledačím se my Slované honosíme: slovanskou pasivitou i starou slovanskou nesvorností, slovanským mysticismem a slovanskou citovostí; nikoho však dosud nenapadlo, abychom se právem a hrdě honosili něčím jiným uznaně slovanským, a to koniklecem slovanským (*Pulsatilla slavica*). Je původem z Karpat a je nejenom nejkrásnější ze všech konikleců, ale snad ze všech květů podjaří: na krátkém stonku se široce rozevívá vzpřímený květ velikosti téměř tulipánů, zářivě světlofialový, s ústím naplněným hojným zlatem tyčinek; a takových květů nese každý trs deset až dvacet. Mezinárodní zahradnictví se dosud nezmocnilo tohoto slovanského klenotu; zatím téměř jen botanické zahrady opatrují tu zázračnou krásu. Nyní se právě otvírají první květy z poupat podobných tajemným ochmýřeným vejším, natěsnaným v hnízdě uschlého listí; za několik dní to bude celý nizoučkový ohňostroj květů obtížených včelami; a šťastní málokterí, kterým je přáno pozorovat tento slovanský poklad, budou chodit po špičkách jako v kapli a sklánět se nad tím zázrakem našich Karpat.

Lidové noviny 30. 3. 1933

HRANICE

Říká se našemu věku věk komunikace. Vlaky, letadla, telegraf, telefon, rádio: cesty, které dříve trvaly dny a týdny, trvají několik hodin; zprávy, které dříve putovaly dny a týdny, nás docházejí ve zlomcích vteřiny. A přece nejsme o mnoho dál, než jsme bývali před tisícem let, pokud jde o bezpečné poznání toho, co se děje v lidském světě. Čteme rozhořčené zprávy o ukrutnostech, jež se odehrávají u našeho nejbližšího souseda za hranicemi; současně čteme neméně rozhořčené protesty proti těmto zprávám, prý vylhaným. Sta a tisíce lidí denně jezdí přes hranice; mluvíme s očitými svědky, sledujeme zprávy reportérů o událostech, které se dějí ve dne a celkem veřejně; a přece nemáme naprosté jistoty, do jaké míry jsou přepjatý údaje o brutalitách a s jakou dávkou opatrnosti máme přijímat ta úřední dementi; čili víme o tom, co se děje za nejbližšími hranicemi, tak málo bezpečného, jako naši předkové věděli o Tatarech nebo vůbec o cizích zemích. Veškerá technika komunikační nezrušila hranice omezující naše poznání světa.

Lidové noviny 5. 4. 1933

ANTONÍN ŠVEHLA

Jeden z velmi obecných znaků našeho života je nedostatek vztahu k osobnosti. Hodnotíme lidi podle jejich nebo svého světového názoru, podle věr, stanovisek a programů; konáme to s takovou dogmatickou sufizancí, že ze samé zásadnosti zapomínáme pozorovat a poznávat lidi jakožto skutečné osobnosti. Stačí nám, že ten a ten je mužem jiného politického nebo kulturního přesvědčení než my: i budiž popřen, zavržen a prohlášen za neplatného. Odtud tolik negace v našem veřejném životě – i v našich zápasech; potýkáme se spíš s abstraktními hasťošmi a hesly než se skutečnostmi; skutečnost se svou dramatičností a intenzitou nám uniká.

To platí i v politice. Vidíme v politických osobách strany a programy, se kterými souhlasíme nebo nesouhlasíme; tím je vyčerpán náš vztah k nim a určeno naše hodnocení. Politik nebývá odměněn lidským pochopením, nýbrž buď výhodami politické moci, nebo ničím. Aby přes svůj užší okruh působil svou osobní životností a silou, to nebývá dáno jemu ani nám.

*

Ty věci není zbytečno připomenout, jde-li dnes o šedesáté narozeniny muže a politika tak výrazného osobního ražení, jako je Antonín Švehla. Švehla je nadprůměrná osobnost už ve smyslu intenzity: reaguje daleko vášnivěji a myslí daleko střízlivěji než většina lidí; je krajně houževnatý, je klid'as, je nepohnutý jako balvan a přitom srší temperamentem, žhne, improvizuje, krouží nade vším; je typem bezohledného politického praktika a v jádře je to mystik uchvácený vírou v kosmický řád; je naprostý individualista, ale jeho životní filozofie spočívá na velkém postulátu autority. Má tvrdou a pěknou tvář nějakého římského konzula, která se proměňuje ve tvář písmáka, když si nasadí okuláry nad knihou; najednou je to samotář, jenž se prorývá fakty, aby hledal pravdu po svém rozumu.

Ta druhá tvář Antonína Švehly, písmáka, samorostlého filozofa, člověka duchového, je téměř neznáma a budiž připomenuta v den, kdy bude vzpomínáno Švehly politika a státníka. Po pravdě řečeno, tento veliký samouk nemá ve zvláštní vážnosti intelektuály a učence; to proto, že na nich nechce, aby mu dávali rozumy a hotové teorie; chce, aby ho zásobili fakty. Je čistým typem aktivní inteligence na rozdíl od inteligence receptivní; až pohoršujícím způsobem nedbá autorit, chce vidět vše svýma očima, hospodaří s fakty po svém rozumu; ideové závěry vyhrazuje sám sobě. Jde se podívat na parlament v Paříži a v Londýně; vrací se s meditacemi o typech demokracií a národů. Jde ve všem svou vlastní cestou. “Člověče, tak jsem jel do Madridu podívat se na toho Murilla. Stojím a říkám si, krásné obrazy. Nakouknu do vedlejšího sálu, a tam něco takového divokého – Goya. Myslím si, blázen, raději půjdu zas k Murillovi. Ale pak mi to nedalo a zase jsem šel se podívat na toho Goyu. Já mu ne a ne rozumět. Tak jdu zpátky k Murillovi – a najednou cítím, že mne vlastně Murillo nudí. Oddechl jsem si a šel jsem ke Goyovi.” Když je řeč o umění: intenzívně chápe architekturu, neboť architektura je řád, překonání hmoty, krása účelná; a má zvláštní smysl pro sochařství – vždyť politika je mu “hnětení a modelování lidské náтуры”. Těžší je to s hudbou: “Mně takový koncert zněl dva tři dny v hlavě a pořád jsem si jej chtěl rekonstruovat – nemohl jsem nic dělat, musil jsem muziky nechat.”

Má jako Masaryk hloubavý zájem o dějiny; ale kdežto Masarykovi znamená historie především vývoj lidského myšlení, shledává v ní Švehla hlavně konstrukci řádů a institucí. Ať provozoval politiku jakkoliv, vidí v ní úsilí o světový a nadčasový řád; odtud jeho konzervatismus, hledání fundamentů v dějinách; odtud také jeho přírodní mysticismus, to uctivé žasnutí nad krásnou zákonitostí přírodního a vesmírného dění. Řekl bych to tak:

Švehlův idealismus je založen na přírodě; jeho politický racionalismus plyne z dějin; jeho drsná skepse i konkrétní láska pramení z intimní znalosti lidské národy. Syntézou člověctví a řádu je mu stát: neboť stát je konkrétní a živý jako rodina nebo obec, a zároveň je závazný a platný jako zákonitý systém. Teorie státu, naprostá víra ve stát je vrcholem Švehlova myšlení.

Úhrnem duševní typus je asi tento: je politikem z vnitřní nutnosti a intenzity, z vrozeného aktivismu; ale je tak naskrze politikem, že si celý svět v největší šíři uvědomuje sub specie politiky; politika mu není jen praxí, nýbrž osobní životní filozofií.

Po strašných záchvatech své nemoci líčil jednou svou rekonvalescenci: jak po měsících ticha a tmy začal opět snášet proužek světla v okně, paprsek slunce, ptačí zpěv, vůni květin... “To byla krása,” vydechl a zarazil se. “Jakápak krása,” bručel. “Nejkrásnější je přece jen politika.”

Lidové noviny 15. 4. 1933

JAKO KAŽDÉHO ROKU

Jako každého jara obracejí se Lidové noviny i letos na své čtenáře s prosbou: Dejte pár korunek na nejchudší děti, pomozte jim k tomu, aby po několik týdnů měly pobyt v boží přírodě, čistý vzduch a krajíc pomazaného chleba, – takových pár zdravých týdnů v dětství staví grunt pro léta zdravého života v dospělosti. Bídy je víc a dětí ne méně než jindy; pohnutky jsou silnější než kdy dosud, jen peněz je mezi námi málo; nu dobře, hledejme rovnováhu mezi pohnutkami a prostředky, a nedopadne to špatně.

Říká se těžké časy. Ale dnes už i nejreálnější hospodář věří, že věci se pomalu, velmi pomalu budou obracet k lepšímu. Máme za sebou zimu, o které se prorokovalo, že bude nejkrušnější ze všech. Nejsme ještě venku ze zlých časů, ale jsou tu aspoň určité pobídky k naději. Naděje je cosi jako stav vnitřní milosti; za starých časů ji živili tím, že dávali na modlení, – my ji budeme žít raději svými dobrými skutky. Nemůže ztratit naději v lepší ten, kdo se pokouší být dobrý.

Těžké časy, ano: ale co kdo z nás udělal, aby nebyly tak těžké? Nespokojenost a lamento není žádná náprava. Nikdo z nás nemůže spasit lidstvo nebo národ; ale může pomáhat člověku.

Obyčejně pro les nevidíme stromy; pro dezolátní poměry, jak jim říkáme, přestáváme vidět konkrétní bídu a nedostatky, jež jsou napravitelné aspoň od případu k případu. Děti nejsou třída, dětem nelze jejich život upravit společenským řádem; jsou závislé na nás dospělých, jsou tu proto, aby byly chráněny, aby se nad nimi držela láskyplná ruka. Tady je a vždy bude místo pro dílo lásky. Žádáme od mocných tohoto světa, aby rozumně čelili krizi, jež drtí většinu lidí starostmi a bídou. Ale dětem můžeme a musíme pomáhat sami; dílo lásky nemůžeme žádat na státu, ale na lidech.

Veliký smysl dneška je boj o demokracii a mír; je to boj, který nebude vyřízen tak hnedle. Vidíme za hranicemi divnou armádu: jsou to děti navlečené v uniformách a cvičené v házení ručních granátů; děti chované od malička k tomu, aby byly orgány násilí a vojny. Postarejme se včas o jinou výzbroj; dejme co největšímu počtu dětí, dnešních demokratických občánků a budoucích občanů, ty nejsilnější zbraně demokracie: důvěru, vědomí sounáležitosti, lásku k té veliké demokracii, která se o ně ráda stará. Jsme-li skutečně demokraty, buďme demokraty především dolů, k těm nejmenším a nejslabším; dejme svým malým spoluobčanům to, nač mají svaté právo: zdraví a hru, krajíc chleba, naše přátelství a jejich radost.

Lidové noviny 23. 4. 1933

ZEMĚ, KDE SE NEJVÍCE MLUVÍ

Nejvíce se dnes mluví v Sovětském Rusku a Německu; rozumějte, aspoň v rozhlase. Devětkrát z desíti případů, když si natočíte ruskou stanici, ozve se politické kázání nebo debata. Sedmkrát z desíti případů, když to zkusíte s Německem, ozvou se zaškrcené a zuřivé skřeky; aha, to tam někdo zase vykládá program vlády. Ponenáhlu posluchač dochází k poznatku, že čím se kde pěstuje víc povídání, tím je ta země revolučnější; čím víc tam naopak dochází k slovu muzika, tím tam jsou poměry klidnější a tolerantnější. Tím dostalo smysl staré rčení o šalmajích míru. Šalmaje míru jsou klavír a housle, pěvci a zpěvačky, orchestry a sbory, varhany a džezbendy; šalmaje míru jsou všechno, co hraje a zpívá, kdežto mluvené slovo vystupuje spíše jako polnice válečná. A mír v Evropě bude teprve tehdy, až posluchač rozhlasu, zatoče knoflíkem do kterékoliv polohy, bude chytat samou muziku, až dojde k tomu, že budeme u své staničky bručet: Krucinál, všude samá hudba, pomalu si lidi odvyknou mluvit.

Lidové noviny 23. 4. 1933

REPORTÁŽ Z KOUSKU PŘÍRODY

O dobrých čtrnáct dní se letos všechno zpozdilo; pupence, jež začátkem dubna se už už chtěly rozpuknout, si to ještě rozmyslily a čekají na vlažnější noci. Bylinky pučící ze země se nemohly ve svém růstu docela zastavit; březen uvedl v pohyb jejich síly, ale ten růst je zpomalen, je sotva znatelný a zakřiknutý; duben, jindy přímo vybuchující vegetací, má letos březnovou váhavost a opatrnost. Zle je keřům, které už nemohly zadržet svůj rozkvět; noční mrazy sežehly jejich květenství, zrezivělé teď a zplihlé. Příroda je ještě holá a hnědá; jen rané stromy jsou už opředeny mlžnou a světloučkou zelení; není to ještě zeleň mladého lupení, ale barevný součet nesčetných zelených bodů, jiskřících v pevně sbalených pupenech. Stačí pár teplejších dnů, a zrychleně, horečně, přívalem zalije celou přírodu veliká hojnost jara.

Lidové noviny 26. 4. 1933

BYL TO MUŽ

Je málo těch, o kterých to platí tak plně a bezvýhradně jako o Heinrichovi. Byl to muž. I ve svých chybách. I ve svých slabostech. Byl to chlapecký muž, prudký a drsný jako ataman: samý křik, samá bouře, samá tvrdá exploze. Co chvíli to vytřesklo, až drnčela okna. Ryk jako v táboře bradatých válečníků; ale zato žádná hladká diplomacie, žádná fráze, žádné výhrady. Stát plně za svou věcí; říci své rovnou a jasně; a především vidět, vidět konkrétně, dívat se věcem ve tvář: to byl Heinrich, to byla jeho tvrdá škola, to byla mužská atmosféra, ve které se mu dobře dýchalo a křičelo. V něm a s ním nebylo sentimentality, nebylo okolků, nebylo kompromisů; jeho pravda byla tvrdá jako pěst a otevřená jako dlaň; popadni pěst nebo dlaň, jen když popadneš pevně.

Ano, tedy takový divous. Většinou pobíhal po světnici jako tygr v kleci; nevydržel sedět, pořád to v něm vařilo a propukalo; nezkrotně animální až po tu něhu k svému mláděti. A v této vášnivé, prudké, překypující nátuře seděl dokonalý mozek, jasný, věcný a nesmírně

pronikavý; mozek, který mnoho nedumal, ale tím víc viděl a tušil; střízlivý a jistotný rozum, jasnozřivý instinkt, bezpečný odhad, nádherný smysl pro skutečnost. Ten hrubozrnný ataman měl neklamný čich pro básníky; ten nezkrotný bohém usiloval o dokonalost řádu; ten burácející duch nesl v sobě hlubokou potřebu konzervace a stálosti. To nejsou rozpory; Heinrich byl příliš mužem na jakoukoli rozpolcenost. Byl živý a silný v myšlení, tak jako byl živý a silný ve vzteku; protože silně a jasně viděl, dovedl stejně intenzívně vidět báseň jako politický svinčík; protože byl nabit aktivitou, potřeboval pevných a stálých věcí tak jako vykasaných rukávů k obnově. Byl to svým způsobem havlíčkovský duch, skeptik i vášnivec, bitec i rozumář, muž instinktu i muž zkušenosti; a v každém tom pólu i v jejich celosti – byl to muž.

A jak už to bývá: tvrdý zevně, a v sobě bez míry citový; za křikem a cynismem věčné dojetí. Vždycky řekl, co měl na jazyku, ale nikdy ne to, čeho měl plné srdce; odchrchlal to, a hotovo. Mezi studenými radikalismy současných idejí a hesel dýchal jeho horkokrevný common sense jako něco překrásně lidského a živoucího. Za jeho zdravým rozumem stála planoucí osobnost, za jeho drsnou kritikou celé statečné mužství; ale za tím vším bylo ještě něco víc, instinktivní lidovost vrozená každému pražskému proletářskému dítěti a prohloubená zemitější Moravou – řekl bych: češství ne jako program, ale jako vnitřní nutnost, jako souvislost s lidem a zemí. Byl jeden z nejčeštějších novinářů, ne frází, ale češtinou, ne slovy, ale pravdou; nebyl mužem partaje, byl mužem lidu – i v tom typ havlíčkovský.

Jeho smrt je memento: O muže méně. Je třeba mužů.

Lidové noviny 5. 5. 1933

POSLEDNĚ S HEINRICHEM

Pro nás mnohé bylo včerejší poslední pobytí s Heinrichem nejkratší a nejtišší; málo řečí a jedna píseň, ještě touha po stisku ruky, ještě “Sbohem, Heinrichu”, ještě lopatka hlíny na černou rakev, a konec. Žádné cavyky, žádná zbytečná paráda, žádné oficiální tváře, žádná lež; tak bylo správně se rozloučit s Arnoštem Heinrichem. Hlučně žít a tiše umřít; ale hlavně být stejně pravdivý a přímý ve smrti jako v životě: tak se to náleží celému muži. Nikdo nemluvil nad jeho rakví jménem korporací nebo čeho všeho; ale každý se něčím prokusoval sám za

sebe, za staré kamarádství, za starou upřímnost. Byla to veliká parta na tom posledním tahu s Heinrichem, veliká a zamlklá; nebývalo to jindy tak hromadné, ale hlučelo to drsným mužským tartasem; nikdy ještě nebylo tak ticho kolem Heinricha. A nějak samozřejmě se tu setkali lidé, kteří se nepotkali po léta, staří bohémové, účastníci starých pútek a junáckých tahů; málokoho sem vedla povinnost; nás, kteří jsme se sešli na Heinrichově pohřbu, pojilo v jednu partu něco hlubšího: drsná a nesentimentální věrnost mužů.

Lidové noviny 7. 5. 1933

TVÁŘ DOBY

Velké procesy mívají vedle své kriminální stránky nesmírně zajímavý okraj psychologický. Jsou čímsi jako nedobrovolnou veřejnou zповědí; vyvlékají na oči všech lidská privatissima, pohnutky, sklony, potřeby, intence a náhledy; ukazují nám lidské úchylinky, ale také obecné věci lidské, dobové znaky, tvář doby v ostrém a groteskním osvětlení. Brněnský proces se svým politickým pozadím je hotová sbírka dobových dokumentů – dobových v krajně aktuálním smyslu. Zde aspoň několik z nich:

“Slyšel jsem, že...” Že se dejme tomu zemský velitel generál četnictva sešel s tím a tím a že smluvili to a to. Že na tuto sobotu je určen komunistický převrat. Že se “to” bude dít ve všech posádkách, a tak dále. A těm lidem stačilo, že to slyšeli; už jim nebylo třeba uvažovat, je-li to vůbec možno, nebylo třeba ptát se rozumu a soudnosti ani pídít se po jakémkoliv ověření; prostě to slyšeli, a basta. Vemte si, co politických stanovisk, osobních zaujetí a tvrdohlavých argumentů se zakládá jen na tom, že lidé něco slyšeli povídat. Řeklo by se, že orgánem politiky není rozum, ale ucho, že lidé věří spíš ušima než mozkem. Pozor na tuhle ušní politiku: nemusí vždycky skončit pouhou žalostnou fraškou, jako to bylo tentokrát. Jak vidět, zůstává velikým a životním úkolem pro demokracii učit lidi rozumu, soudnosti a uvědomění; zapomínáme někdy, že věk, ve kterém žijeme, je pořád ještě věk tmy.

“Potřeboval jsem někoho, komu bych podal hlášení.” I v tom se zrcadlí celý duch doby: ta intelektuální slabost, která čeká na rozkaz, aby se nemusela namáhat s myšlenkou, ta osobní neodpovědnost, ta vnitřní nesvoboda, jež chce svou ubohost glorifikovat vojenskou kázní, – ta kobsinkovština jak známo způsobila před našima očima celou jednu velmoc, ale není

omezena jen na ni; je jí všude plno, jsou Kobsinkové vzdělanější, jsou Kobsinkové ideoví, jsou štramáci napravo i nalevo, kteří “přijímají rozkazy” doby, hesel, programů nebo světových názorů a jsou ochotni kohokoliv podřezat bez osobních skrupulí, jen když o tom mohou “podat hlášení” svému praporu. Tady je ta nejpovážlivější reakce proti demokracii: ne libovůle diktátorů, ale ta divná směs násilnictví a otroctví, ta tížádostivost lidí nesvobodných, kteří chtějí být šarží mezi otroky.

“Na to jsem v tu chvíli nemyslel.” Pravda, to je náramně pohodlná věta, ale strašná ve svých možných důsledcích. Všechny velké zločiny na lidstvu jsou možny jen tou slepou okolností, že lidé na něco “v tu chvíli nemyslí”. Když Rakousko vypovídalo válku, nemyslelo v tu chvíli na některé věci; víme, jak to musilo dopadnout. Ta věta v politice není omluvou, nýbrž nejtěžší obžalobou. Chudák, který na něco ve chvíli svého deliktu nemyslí, může být lidsky omlouván; ale politik a státník, který dovede ve vážné chvíli na něco nemyslet, náleží na jediné místo: mezi historické zločince. Na něco v tu chvíli nemyslet, to je téměř definice aktivní i pasívní demagogie.

Lidové noviny 13. 5. 1933

JEŠTĚ NENÍ POZDĚ

Je už druhá polovice máje, ale ještě není pozdě na pomlázku; ještě je mnoho těch, kteří se mohou klepnout do čela a říci: Aha, vždyť já jsem zapomněl letos poslat pár svých korun pro ty děti, aby mohly v létě ven! – Aby to nikoho nemrzelo, tedy to může snadno dohonit; vyžádá si prostě na poštovním úřadě neočíslovaný šek poštovní spořitelny, vyplní v něm číslo 200 421 a připíše na šek: Pomlázka Lidových novin. To je všecko; vše ostatní už půjde samo sebou. Ty korunky dostane Československý červený kříž; najde zdravé místo v přírodě a mezi chudými dětmi vybere ty nejpotřebnější. A peníze se přemění v chléb, máslo a tvaroh, ve slunce a vzduch, v dětské hry, v radost a zdraví. Za deset korun krásný den pro neznámé dítě: to koupíte lacino a dobře. Ještě není pozdě; a naši čtenáři budou mít s námi radost, nezůstane-li letošní sbírka přes všechnu dnešní tíseň a starost za loňskou. Kdyby ji překonala, bylo by to ještě lepší: bylo by to znamením, že se aspoň v lidských srdcích blíží lepší časy.

Lidové noviny 19. 5. 1933

KDO NA ZKUŠENOST NEDÁ...

Kdo na zkušenost nedá,

ten se nic nedoví;

například nezví, co jsou

tři muži ledoví.

Zpravidla prostřed máje

se jaro zarazí

a mezi jarními sliby

to chladně zamrazí.

Ani to jaro nemá

jen samou legraci:

zima se nedá sfouknout

a ještě se navrací.

A tak v tom božím světě

nic nejde jedna dvě;

to každá minulost ještě

se vrací vrtkavě,

chce zvrátit běh doby a věci

a vládnout znova chce.

To jsou ti zmrzlíci věční.

To je ta reakce.

Reakce proti míru

a proti svobodě

a proti lepším zítřkům

a příští pohodě.

Ze všech stran fičí to drsně,

leč nás to neklame:

to jsou jen ledoví muži.

A my je přečkáme.

Lidové noviny 20. 5. 1933

NÁKAZA

Jak známo, nakažlivé je zívání; do jisté míry je nakažlivý také smích a pláč. Ale hněv už nakažlivý není; jste-li neúčastnými diváky toho, že někdo se rozčiluje a dělá vůbec rutyku, nezačnete křičet jako on, nýbrž naopak zůstanete kritičtí a celkem nad situací. Mrzutost

nakažlivá je; kde se někdo zbytečně vzteká, přepadne všechny přítomné jakási popudlivost. Úsměv je obyčejně nepřenosný; rovněž myšlení není nakažlivé.

Trochu jiné je to v davu; tam například hněv je prudce infekční; není nic snazšího než přenést na dav zlost proti něčemu, takzvaný živelný odpor, protest, nespokojenost. Takový hromadný soudní proces, jaký právě sledujeme, takové politické hnutí, které před našima očima zachvacuje celý sousední národ, to jasně ukazuje neobyčejnou nakažlivost vášní daleko komplikovanějších, než je nuda nebo smích. Hnutím, která bychom stěží sdíleli v soukromí, býváme daleko přístupnější, jsme-li v davu. Soukromý život je daleko kritičtější než kolektiv, až přijde čas, že lidé začnou v soukromí měřit a vážit to, čemu podleli v davu, bude to těžké rozčarování – a návrat z nákazy k normalitě.

Lidové noviny 25. 5. 1933

NĚKOLIK KVETOUČÍCH VÝSTAV

Letos se nám v Praze urodilo několik výstav, které potěší srdce zahradníkovy. Tak řekněme hned na hospodářské výstavě bylo nač se s radostí dívat: několik expozic zahradnických (z nich zvláště pěkně upravená expozice žehušická), Kozelského a Brettschneiderovy sbírky kaktusů, Ericha Fischera krásná kolekce skleníkových květin se vzácnými broméliemi, kvetoucími orchidejemi, franciscejemi a medinilami. (Ale nic naplat, pokud jde o radost z barev, vyhrávají to hospodářské stroje; na ně se přestěhovaly všechny zuřivé a veselé barvy zaniklého folklóru.) A konečně v české botanické zahradě je otevřena Fričova výstava kaktusů: mezi nimi jsou některé vzácné nové nálezy z Patagonie a ze sněžných vrcholů And, zajímavé variety, krystalní formy a albinismy, jaké nacházíme jenom u Friče. Ale botanickou událostí prvního řádu je sbírka euforbií z majetku A. V. Friče a české botanické zahrady; je neuvěřitelné, s jakou fantastičností a téměř humorem si příroda zahrála v tomto rodu. Lze prorokovat, že tyto africké euforbie se stanou nebezpečnou konkurencí americkým kaktusům v oblíbě sběratelů.

Lidové noviny 26. 5. 1933

SELHAL

Selhal letos svatý Medard a nedal, aby – aspoň u nás na Západě – padla obligátní kápě, po níž jak známo čtyřicet dní krápe. Těch čtyřiceti dní by nám letos bylo velmi zapotřebí; po suché zimě suché jaro – v máji padlo jen 45 procent normální vláhy; a nyní na prahu léta se už hlásí vysýchání řek a klesání spodních vod. A nejenom Medard selhal; letos z úsporných důvodů se nebudou pořádat ani garden party na Hradě, při kterých obyčejně pršivalo, a tak i tato osvědčená pranostika nás nechává v suchu. Zatím můžeme prorokovat, že pro nedostatek vody budou letos horší požáry, že utrpí vegetace a že se na Labi objeví hladový kámen; krom výletních restaurací si bude libovat jen Státní meteorologický ústav, který nepokládá boží pršku za normální a blahodárny přírodní úkaz, nýbrž za poruchu a “nepříznivé počasí”, kdežto sucho, i kdyby náš zelený kraj vyčerpalo a obrátilo v poušť Kalahari, bude vytrvale doporučovat přízni městských lidí slovy: “Příznivé počasí potrvá dále.”

Lidové noviny 10. 6. 1933

ŽIVELNÍ POHROMY

se v novinách projevují ustáleným způsobem: předně obyčejně postihují celý kraj, zpravidla chudobný; za druhé pak působí katastrofální škody na polích nebo na ovoci; pokud se týče měst, bývají živelními pohromami zaplaveny níže položené byty nebo sklepy, takže bývá povoláno hasičstvo. Nikdy se při živelních pohromách nemluví o škodách, které sice nejsou příliš materiální, ale citelně se dotýkají srdcí potrefených obyvatelů. Aspoň jednou to vynahradíme opomíjeným postiženým touto lokálkou: O Božím těle k třetí hodině odpolední se zakalila obloha nad Žižkovem zlověstnými mraky; zakrátko byla postižena východní část Královských Vinohradů (až po Mírové náměstí) prudkým krupobitím, při němž padaly kroupy zvicí lískových oříšků. Strašné a nenapravitelné škody byly způsobeny zvláště na kvetoucích kosatcích; funkcie byly téměř zničeny, zle potlučeny jsou i rozkvetlé veroniky, těžce trpěly květy růží a křehké lupeny leknínů. Zoufale pohlížel postižený lid na zcuhané zahrádky, těše se jen jedinou útěchou: aspoň nám zas jednou řádně napršelo!

Lidové noviny 17. 6. 1933

O PŮVABU ANALÝZY

Peroutkova kniha Budování státu náleží ovšem před jinou instancí; nejsem politik ani historik, abych ji mohl přezkoušet a posoudit po její věcné a historické spolehlivosti. Jako čtenář mohu podat svědectví jenom o dvojí reakci, kterou tato kronika našeho politického života – zahrnující zatím jen rok osmnáctý – vyvolává v laickém čtenáři. Především to intenzivní vzrušení *memento dolorum*, znovuprožít vše, čeho jsme byli rozehvěnými svědky a účastníky, v klidnějším a už poněkud uspořádaném aspektu dějin. Většinou žijeme v optickém klamu, že dějiny jsou, co bylo dávno před námi; jsme silně pohnuti, uvědomíme-li si při dané příležitosti, že dějiny nás obklopují jako sám vzduch. Říká se ve slavnostních chvílích, že “toto jest historický okamžik”. Při četbě Peroutkovy analytické kroniky shledáváme, že ty historické okamžiky nejsou ani tak slavnostní, ani tak vzácné; jsme nuceni hodně rozšířit svůj vlastní obraz minulosti a znovu zhodnotit to, co je část naší paměti. Týká se to hluboce nás samých, tak jako do nás zasahuje román, který nás vzrušuje. Nedovídáme se jen to, co bylo, ale co my jsme prožili, a nalézáme to v novém, chladnějším a jasnějším světle. Je to svým způsobem hledání ztraceného času, napínavá a objevitelská cesta zpět.

Ale to ještě není to pravé, co činí četbu Peroutkova svazku literárním požitekem. To, čeho si tu nejvíc cením, není utříděná mnohost dějinného materiálu, ale čistá a jemná práce intelektu, ta zvláštní pozornost analytická. Čtete věcný rozbor dnů převratu; poprvé jej vidíme bez slavnostní drapérie nadšení, nezastřený vlajícími prapory; uvědomujeme si jeho rozpory a nejistoty, jeho dramatičnost daleko hlubší, než se nám jevila v davovém opojení ulice, dramatičnost situace dokonale zralé a přitom kritické do posledního okamžiku. Nebo čtete psychologickou analýzu některých politických osobností, řekněme rozbor povahových antinomií Hodžových nebo fatální důslednosti Šmeralovy. Peroutka nezjednodušuje situace ani lidi do jednotných formulí; naopak zjišťuje jejich složitosti a rozpory, osvětluje jejich slepé uličky a vysvětluje z jejich ustrojení to, čemu jiní říkají politické omyly. Ale právě tím, že nezbavuje skutečnost její složitosti, činí jasnějšími a pochopitelnými fakta, která se nám zdála nerozumná a nesouvislá; uvádí do chaotických událostí pořádek tím, že se snaží vidět je přesněji; jeho kritika není soud, jenž rozdílí souhlas nebo nesouhlas, nýbrž úsilí podívat se na věc co nejzřetelněji. Pořádek, rozum, zřetelnost: býváme nakloněni vidět v těchto vlastnostech něco šedivého a teoretického, něco studeného, co se nepodobá umění ani životu, něco neúčastného, čemu se lze oddávat jako pouhý divák. Nuže podívejme se na tuto látku ještě

horkou naším prožitím: sami na sobě pocítíme tu vášnivou účast, tu citlivost, tu dramatickou spravedlnost, které je třeba k zjišťování skutečnosti. A dodávám: pocítíte i zvláštní krásu toho vidění. Krása neznamena vidět krásné věci, nýbrž vidět věci jasně a silně – a už tím vidět je nově. Proti tomu daru vidění nám připadne takzvané dějinné hodnocení jako pouhá rutina, jako nalepování hotových etiket na fakta schematicky viděná. Peroutkův rok osmnáctý není vlastenecký živý obraz, na jaký jsme zvyklí; postavy tu mají něco jiného na práci než představovat svržení třistaletého jha; ale ví bůh, je víc dramatu, víc romance, víc slávy života v těch konfliktech a nutnostech dnů spíš těžkých než velikých – nežli v konvenční představě, kterou jsme si už teď utvořili o jedné z nejdůležitějších dob svých dějin.

Lidové noviny 18. 6. 1933

NÁVOD K REPTÁNÍ

(Pro ty, kdo to ještě nedovedou, přikládáme návod k reptání, a sice nikoli k reptání obecnému, nýbrž k našemu reptání československému, tak jak se tato oblíbená zábava u nás provozuje na domácí způsob a tuzemskými prostředky. Odmítejte cizí značky! Naše domácí reptání předčí každé jiné! Ukázky, které přinášíme, se hodí s malými změnami na veškeré příležitosti. Zkuste, doporučujte, rozšiřujte pravé a původní české reptání!)

I. Československý boxér Ferda Pivoda poražen od Boba Dudleye.

“... jednoduše skandál! Náš Ferda měl ve všech kolech drtivou převahu, ale ten pacholek soudcovská to ne a ne uznat. Pane, to jste měli vidět, jak to Ferda tomu vozembouchovi nandal! Cože? Jestli jsem tam byl? Ne, nebyl; ale já jsem jednou viděl Ferdu tak zblízka jako vás. Kdepak náš Ferda! To přece dá rozum, že byl soudce podplacen. Od kohože? To se rozumí, od Američanů. Á, pane, my nejsme dnešní. Jak to Ferda začal rozdávat, tak ho soudce napomenul; ale když ten Američan udělal faul, tak nic, to vidět nechtěl... To nebyl žádný regulérní zápas. Dudley měl být jednoduše diskvalifikován a soudce pověšen. Že publikum dělalo ovace Bobovi? Prosím vás, publikum tomu rozumí! Kdyby ten zápas byl u nás, to byste koukal, jak by to náš Ferda vyhrál! To byste museli Boba odnášet v kyblíkách... Říkám, není žádná spravedlnost na mezinárodním ringu. Samá lumpárna a tyhlety machle. Chtějí Ferdu

odstavit, to je to celé... Jsou proti nám. Všichni to mají scuknuto, pane. Já říkám, kdyby to byl regulérní zápas a kdybych já měl do toho co mluvit...”

II. Československý tenista Fred Pivoda versus Australan Frank Tomlinson.

“... Neříkal jsem to? Oni postaví takového svrabaře proti Australanovi! Copak je ten Pivoda nějaká třída? Prosím vás, kam bychom se hrabali proti cizině! To dá rozum: copak se našinec může měřit s takovým Australanem? Vždyť je to k smíchu. Musíme mít drobet autokritiky, pane...”

... Že Pivoda vyhrál? Ukažte... Nojo, ale jen docela těsně. A k tomu asi náhodou. Kdyby proti němu postavili někoho silnějšího, tak by ho rozmázl jedna dvě; ale to se ví, nám pořádného partnera nedají. Tomlinson, to přece nic není, ten je už dávno hotov... nebo to je nějaký nováček. Takhle Tilden, ten by to Pivodovi nakreslil! Kdepak, člověče! Kam se takový našinec hrabe! Já říkám, žádná světová třída...”

III. Československý učenec dr. František Pivoda poctěn na oxfordské univerzitě.

“No a co? Že to je úspěch? Prosím vás! Že vám to imponuje! Myslíte si snad, že taková anglická univerzita je něco víc než řekněme naše? To holt jsme my Čecháčkové: myslíme si bůhvíco, když si nás taková cizina všimne... To máme u nás, holenku, o moc lepší učence, ale o těch nikdo neví, protože se jim nedělá reklama. Kdopak ví, co za tím je: nějaká placená propaganda nebo co. Na to jsou peníze, ale takhle na tohle nebo onohle... A vůbec, já toho Pivodu neuznávám. Proč zrovna Pivoda a ne řekněme někdo jiný? Mělo by se mu jednou vytmavit, co my si o něm myslíme, a žádné fraky. Vidíte, mně už byl dávno ten Pivoda nějak podezřelý! Počkej, kamaráde, však my ti ten hřebínek odkrouhneme! Máme my zapotřebí se nějak plazit před cizinou? No nemám pravdu? Já říkám, to je ta naše nešťastná povaha. Tak maucta, pane!”

Lidové noviny 2. 7. 1933

ODVOLEJTE

Po celý červen bručeli lidé (aspoň měšťáci), že pořád prší; jaképak prý je to jaro, chladno je, mokro je, žádné koupání, žádné slunce. A vzpomínali na jiné červny (například na Červen od Fráni Šrámka), jaká to bývala pohoda. Lidé, kteří si vzali dovolenou na červen, tvrdí, že jim tato dovolená vypršela; majitelé výletních hostinců souhlasně prohlašovali, že tak deštivý červen nepamatují ani nejstarší pamětníci. Barometr se vrtěl trvale v nižších polohách; gumáky přišly ke cti a zahradníci se počali domnívat, že tyto červnové deště bohatě nahradily katastrofálně suchou zimu a jaro, vyznačující se povážlivým nedostatkem srážek. Lidé reptající i ti méně četní uspokojení se celkem shodovali v tom, že letošní červen byl hodně deštivý. A teď nakonec musíme odvolat své reptání i svou nespokojenost. Nebylo vlhkého, deštivého, mokrého června. Nýbrž právě naopak letošní červen byl poměrně suchý, neboť bylo naměřeno jenom 79 procent normálních srážek. To nebyl žádný správný červen. Příliš sucho bylo. Ať nyní ukáže červenec, jak dovede pršet.

Lidové noviny 6. 7. 1933

LAVINA

Čtyři krásní mladí lidé: Bohuslav Feierabend, severský čahoun světlých očí, chlapec a klid'as neobyčejně nadaný, dokonale šik ve sportovním smyslu těla i ducha, kterému osud nadělil skvělou budoucnost, pěkné manželství, vědecké poslání a šťastnou ruku ve všem, co dělal, učenec, táta, zahradník a velký, dobře vyvážený hoch; jeho mladá paní, hezká a veselá, samá radost, sám život. A dvě pěkné zdravé děti – co víc může být člověku přáno? Potkat toto lidské stádečko, toho dlouhého sportovního tatínka, ověšeného dvěma holčičkami, a jeho svěží radostnou paní; vidět toho mladého učence v bílém plášti, jak hantýruje se zkumavkami a filtry, jak si hraje se vzteklinou, tyfem a tetanem, s kulturami bacilů, s lahvičkami epidemií; zahlédnout toho vážného dlouhána, jak se naklání nad stvořeními nejlíbeznějšími, nad kytičkami zahrádky. V tom všem bylo tolik krásného a silného života, že to potěšilo srdce: tak to má být, tak by měl vypadat život člověka.

Nebyla to plíživá smrt, kterou lze uzavřít do zkumavky a filtrovat, ale hrubá a nahodilá pohroma, kus přírody, kterou měl rád, smrt dopadající jako pěst; a čtyři krásní lidé, rodina, práce, radost ze života, to vše bylo vyhlazeno a rozdraceno jako nejmenší broučci. Jakou brutální oklikou si přišla smrt pro tohoto šťastného organizátora vítězného boje proti smrti!

Lidové noviny 8. 7. 1933

PREZIDENT IRIGOYEN A ČECHY

Jakže, že by měl právě zesnulý prezident argentinský Irigoyen nějaký vztah k Čechám? Měl, byť jen daleký, byť jen botanický a byť jen podle jména. Je jeden druh kaktusu; je to přesněji řečeno *Pilocereus*, jeden z těch u kaktusářů oblíbených “dědečků” s dlouhými a drsnými bílými vlasy, hotovou stříbrovlasou čupřinou, z které čouhají ryšavě hnědé, průsvitavé bodliny; krásný, třeba naježený a načesaný stařík mezi kaktusy. Tento stříbrný chlapík byl nazván *Pilocereus Irigoyeni* na počest pokrokového prezidenta Argentinské republiky; a první člověk, který jej našel na zasněžených Andách, který jej určil a pojmenoval a přivezl, byl český cestovatel a kaktusář Adalberto V. Frič. Tak vidíte, je tu jakýsi osobní vztah, hodně exotický, ale hodný vzpomínky.

Lidové noviny 9. 7. 1933

JUBILEUM

Nic netušící turista, potloukající se autem v širším okruhu krajiny svého dětství, vjel minulé neděle do Vrchlabí. Hned na kraji města: červeno-žluté prapory a praporečky, girlandy a věnce, květiny v oknech a v ulicích nějak rušno. A kde je na zdi kousek místa, jsou pověšeny slavnostní číslice: 1533–1933. Tedy čtyři sta let od založení města. Na město to není věk příliš vysoký, ale je to pěkné, je-li možno oslavit takové narozeniny. A Vrchlabí si dalo na nich záležet, to se musí nechat: celé město vydrhnuté a čerstvě natřené, z každého okna visí prapory a dmou se ve větru, a ještě tisíce a tisíce pentlí a korouhviček v červené a žluté, květiny, samé květiny, samé věnce a festony. Ani by nebylo třeba řečí a muzik, aby to byl veliký svátek. Nejhezčí byly ty staré domečky s podloubím – člověk by skoro věřil, že tu jsou od začátků města; na nich ten vlající prapor a připnutá kytička působí nějak důvěrněji, jako projev radosti, že jsme se my, nejstarší pamětníci, ve zdraví dožili tohoto jubilea. Aspoň těm starým domečkům přejeme zdraví – až do příštího pŕltisíciletí; neboť narozeniny měst se měří na stoleté lokte.

Lidové noviny 12. 7. 1933

KONJUNKTURA KOSTELŮ

Cestující autem, který za nedělní dopoledne projede řádku českých měst (a při naší zalidněnosti se jich letem několika hodin pořídí slušný počet), může být překvapen úkazem, který před několika lety nebyl nebo aspoň nebyl patrný v takové míře. Je to úkaz, že všechny kostely bez rozdílu observance jsou během mše přeplněny; že v kostelních vratech stojí fronta lidí, kteří se už dovnitř nedostanou; že zkrátka kostely už nestačí. To platí o katolických kostelech stejně jako o svatostáncích československé církve. Můžeme v tom vidět záruku rostoucí náboženské potřeby? Je snad náš národ zbožnější, než si obvykle myslíme? Nebo je to jen Matka Starost, nepokoj a bezradnost doby, která vede lidi, aby se svěřili nějaké ochraně a hleděli se dovolat pomoci aspoň nahoře, když to jinde nejde? V tomto posledním je jistě aspoň kus pravdy; tak jako ve starostech války stály fronty u kostelů, jsou i teď. Snad jsou tu i hlubší a čistě náboženské příčiny, ale tato příčina aktuální a téměř praktická je, ne-li nejsilnější, tedy nepochybně nejhromadnější.

Lidové noviny 27. 7. 1933

PROROCTVÍ

Stalo se toto: Dva pražští bankovní prokuristé (s plnými jmény) jeli do Liberce. Cestou je požádá starší dáma, aby ji svezli; páni vyhověli a dáma vypravuje, že prchá z Německa, že to tam je zlé atd. Páni tvrdí, že to tam ještě dlouho potrvá; stará dáma se rozčilí a rozechvěně povídá: “Pánové, tak jistě, jako že v tomto voze ještě dnes povezete mrtvolu, bude do roka po Hitlerovi a jeho vládě.” – Při návratu z Liberce se páni prokuristé (s plnými jmény) naskytli k nehodě: srazil se motocykl s autem. I naložili raněného motocyklistu do vozu a vezli ho k nejbližšímu lékaři. Když dojeli, shledali, že vezou mrtvého.

Tento příběh byl vypravován vynikající úřední osobě. Tato se maličko zamyslí a prohlásila: “To by se celkem shodovalo; já jsem to už slyšel, ale v mé verzi to řekla cikánka, a stalo se to u Chebu.”

Do třetice to bylo jako útěcha vypravováno říšskému Němci. Zaradoval se a řekl: “Tak to snad bude ta stará dáma, co to prorokovala, když vystupovala z vlaku mezi Drážďany a Žitavou. Před Žitavou v tom vagóně opravdu trefil jednoho člověka šlak.”

Budete-li ten případ opět odněkud slyšet, uznejte, že ta paní je na svůj věk čilá a pohyblivá. A ten rok na prorokovaný vývoj událostí v sousední říši rádi počkáme.

Lidové noviny 3. 8. 1933

POZDRAV DO DÁLI

Ale ne z hloubi lesů a vod, ani z míst, kde se hemží spousta lidí a jimž se říká letoviska, lázně nebo letní byty; tam je kdekdo a lidé se tam mohou pozdravovat sami, pokud je to těší. Tento pozdrav letí z hlubší a dokonalejší samoty, ničím nerušené, plné míru a moudré osamělosti, a sice z města

– z města vyklizeného všemi překážejícími a hlučnými lidmi, vylidněného a poloprázdného, kde poslední mohykáni na sebe beze slova mrkají: my jsme tu ještě, my jsme se dosud nedali na útěk;

kde každý je hrdý samotář, jenž nežije v houfu a drsně čelí nepřízni klimatu, jež se jmenuje léto ve městě, osmahlý a žárem vysušený pionýr civilizace v opuštěné zemi;

tito pionýři pozdravují ironicky všechny změkčilé požívače a povaleče toho času v přírodě, v lese, trávě či ve vodě nebo výletní restauraci. My, vzkazujeme do dále, my jsme vydrželi.

Ale mezi sebou si řekneme: Nikdy a nikde nemá člověk ten poklid a to pohodlí jako ve městě v době dovolených. Zůstane to mezi námi: nikdy není město snesitelnější a nikdy se v něm lidé lépe navzájem nesnášejí.

Lidové noviny 10. 8. 1933

PROPAGANDA

Mnoho se u nás ukládalo propagandě, mnoho se od ní žádalo a nikomu jí nebylo dost. Pročež poznamenejme s povděkem, udělá-li se propaganda vydatná, úspěšná a nadto zadarmo. Jak víte, jsou u nás sta a tisíce uprchlíků z říše; z velké části jsou to lidé velmi inteligentní, mnoho žurnalistů a spisovatelů je mezi nimi. Máme-li příležitost s nimi mluvit, vyhrknou sami za chvíli s tím, jak jsou dojata a denně překvapováni českou přívětivostí a ochotou. Tedy tohle je národní propaganda, kterou dělá konduktér v tramvaji, který se snaží s takovým Němcem se dorozumět, nebo kdokoliv na ulici, kdo mu rád ukáže cestu. Ta sta a tisíce Němců se jednou – na to se lze spoléhat – vrátí do své vlasti a odnesou si vděčnou vzpomínku na zem a národ, o nichž se předtím dočítali leda lží. Ten kousek poznání, který u nás získali, nebude ztracen a bude jedním z těch infinitezimálních činitelů, jež budou utvářet novou náladu v Evropě a ve světě. Ta přívětivost, kterou si nemohou vynachválit utečenci ze sousední říše, není jen nejlacnější propaganda; je to i politický čin.

Lidové noviny 14. 8. 1933

LETADLA NAD PRAHOU

Mnoho z nás si snad této soboty ani nevzpomnělo, že je generální zkouška na letecký den. Proto jsme se k šesté hodině téměř podivili, když to začalo drnčet a burácet po celém obzoru a nad hlavami se nám lehce a pěkně nesla letka vedle letky, jedna výš jako rej malých komárů v lomené řádce, jiná tak nízko, že člověk se honem dívá, nevykukují-li z ní zardělé tváře vojáčků; a bylo jich tolik, že bylo těžko je počítat a že jsme si mohli ukroutit hlavu. Tamhle je ještě jedna pětice a tam docela daleko ty modré čárečky, to je také letka. Chůvy vybíhají s dětmi a ukazují svým Mirečkům a Jeníčkům: Koukej, mašinky, hled', eroplánky. Staré paní potřásají hlavami poněkud pohoršeně. Bože, ještě se těm vojáčkům něco stane; ale muži se dívají tam nahoru vážně a zkoumavě: Ano i tam je naše hranice opevněná lehkými křídly, dráty a statečnými srdci, napište ji, hoši, tak pevně a ostře, abychom všichni, i ti druzí, i naši

potomci, věděli, že je to hranice, kterou si uhájíme tak, jako ty druhé narýsované kameny pohraničními.

A nikdy nebylo naše nebe tak čisté a krásné, jako když bylo poseto našimi letadly.

Lidové noviny 10. 9. 1933

KARLOVY VARY LETOS

Špatná sezóna, ovšem; bylo cítit úbytek Němců, Poláků a jiných přespolních. Zato přibýlo Čechů – dobrá třetina jich byla mezi hosty; ale Češi jak známo neutratí tolik jako ona cizí klientela, toho času ztracená. Byly v našem tisku stesky, že se Karlovy Vary nechtějí přizpůsobit stoupající české návštěvě aspoň česky mluvící obsluhou. Není to tak zlé; můžeme říci z vlastní zkušenosti, že se téměř všude domluvíte česky s vrchními a číšníky – kupodivu ne s pikolíky, kteří vychodili školy už za republiky; patrně si oblomí jazyk teprve v praxi, když na to nestačila československá škola. Nelze tomu ještě říkat čeština, ale je to pokus o novou řeč, která by se mohla nazvat tschechoslowakisch; než, je vidět aspoň dobrou vůli a něco málo obchodního rozumu. V jedné známé restauraci se dokonce pokusili přeložit do češtiny omelette surprise; na českém jídelním lístku to znělo omeleta surprisa. Karlovy Vary jsou od národy konzervativní; je to vidět i na pomalém tempu, s jakým začínají chápat svůj vlastní hospodářský zájem na českém obecnstvu.

Lidové noviny 15. 9. 1933

KRUŠNÉ HORY

Jsou to, řekl bych, nejmírnější z našich pohraničních hor, napohled moudré a střízlivé mezi všemi. Kdepak hluboká, kosmatá Šumava, kdepak Krkonoše navalené z nahého kamení; tady je jen táhle zvlněný hřeben, jen takový zavalitý hřbet, který se mnoho nerozvaluje do roviny mocnými údy předhoří a zarostlými podpažími údolů. Rozšafně, povlovným a krotkým rozběhem se to vyklene nad údolím Ohře, a pak se to hledí, abychom tak řekli, udržet na své úrovni; žádné zbytečné průrvy a průsmyky, žádné rokly, žádné příkrostiti, jen tak mírně nahoru

a dolů, aby se to pěkně šlo a jelo po bílé hřebenové cestě. Nečouhají z toho žádné skály, balvany a sutky, nic pateticky nahého a původního; málo je hor tak decentně oděných civilizovanými lesy, ovšem a širými lukami; jen tu a tam černé odkryté rašeliniště s hromadami borků a jako zvláštní znak kraje tu a tam opuštěná huť nebo úbočí kdysi otevřené krumpáči a teď už zarůstající vřesem a metlicí. Už asi nestojí za to dobývat tady měď nebo cín; dole v údolí hoří a čadí uhelné pánve, ale tady je mrtvo a ticho, a prastaré tajemství rud a kovů tu přežívá svou dobu už jen jako romantický opar lokální historie. Fueramus Pergama. Byly jsme Rudné hory, bohaté na kovy. Jako dítě jsem si to představoval jako magnetovou horu z putování Sindibádova; myslel jsem, že tam jsou skály protkané rudými záblesky mědi a šedivým třpytem cínu; jen udeřit kladivkem, a zaleskne se tam kovová žíla. Vypadá to podstatně jinak; je to mírné a zelené a pasou se na tom krávy a turisté.

Je to kraj mírných, neheroických živností. Jsou tu hrozně dlouhé německé vesnice, samá hospoda, a německá městečka, která kdysi bývala dost bohatá a následkem toho ztratila už dávno svou krásu a nevinnost. Řekněme tuhle v Abtámu se nedělá nic než rukavice; mohlo by se tu narobit kúzlečích rukavic pro celý vesmír, ale ten zdá se už přestává ukrývat své zjištěné ruce v rukavičkách. Nebo v Božím Daru se paličkují samé krajky. V Schönbachu nebo v Kraslicích, tam si zase všichni lidé vzali do hlavy vyrábět jenom hudební nástroje. Viděl jsem tam trombóny tak veliké a lesklé, že si nedovedu představit, kde se taková nádhera nosí; snad se jimi odívá nějaký černošský král o dnech své trůnní slávy, korunován jejich zářícím ústím jako glórií archandělů. A pak tu jsou lokality, ve kterých se lidé žijí patrně tím, že navzájem navštěvují své hospody; aspoň tu není vidět jiných zdrojů živobytí kromě zelených luk a pěkných vyhlídek na českou i saskou stranu.

Vedle řečených věcí jsou hlavním znakem kraje jeřáby, samé jeřáby podle cest: zavalité, natěsnané korun, aby se ubránily horskému větru, a osvěžené rudými hroznými jeřabinami jako veliké kytice z korálů; a pak něco téměř nevýslovného – jak tomu říci? něco jako stesk nebo napětí, něco jako pocit, že jsme na samém konci světa. – Nu ano, je to tady napořád hranice; a každé hraniční území má svou patetičnost, jíž je těžko se bránit.

Lidové noviny 17. 9. 1933

VĚDA A JELENI

Jako rozumní občané bereme na vědomost, že vláda musí snížit státní vydání nebo zvýšit příjmy, aby byl rozpočet v pořádku. Máme-li námitky proti tomu, aby se hledaly úspory (dokonce velmi pochybné) na kontu vysokých škol a vědy, pokoušíme se nahradit je úsporami na jiném kontu: na kontu prezentů, na účtě blahovůle veřejně neúčtované a čistě osobní. Vypočítal nám lesní odborník podle hektarů, že kdyby byl za běžné ceny pronajat odstřel zvířete ve státních a vojenských lesích, vyneslo by to státu ročně asi deset, ale spíš prý patnáct miliónů. Zatím ten odstřel je dáván zadarmo nebo za důvěrný poplatek, ale víceméně darem různým váženým sice, ale nikoliv nemajetným osobnostem, které se začínají generály a nejvyššími úředníky (hlavně od pozemkových a jiných zemědělských úřadů) a končí se jedním nebo dvěma úředními stupínky níže. Vyjímáme z těch úspor takzvané diplomatické jeleny – na zdvořilosti se nemusí šetřit; ale jinak nemáme zájmu na tom, aby stát nebo vojenský erár dávaly prezenty, jež dostupují větší výše než navrhované úspory na vysokém školství. Když šetřit, tedy šetřit opravdu – a hlavně tam, kde je státní majetek vyhazován nebo rozdáván pro nic a za nic.

Lidové noviny 20. 9. 1933

NEDĚLNÍ KRAJINA

Ano, jeli jsme tudy před několika dny, ale to bylo dne všedního; s nosem u okna jsme se dívali do typické podzimní krajiny, k níž – krom jiných úkazů na nebi i na zemi – náleží především orání, babky kopající brambory, sklizeň podzimní otavy a sadaři na žebřících, ukrytí v korunách stromů. Sem tam si někdo narovnal hřbet, zvedl dlaň k očím a díval se za upalujícím rychlíkem. Celý kraj byl téměř pravidelně posázen pracujícími lidmi – řekněme na každý hektar jeden člověk; každý si hleděl svého, každý pro sebe, sám se svým pluhem nebo motykou, sám na své brázdě. To bylo dne všedního.

Ale dnes je den Páně a celý svět má jinou tvář; není poset jedinci, nýbrž hloučky. Především, rozumí se, dvojicemi, které někam putují pěšinami nebo (zejména) sedí na mezi; dívají se za námi, neboť tento vlak jim připomíná jednak hodinu, jednak široký svět. Co se týče výletníků, shlukují se ve větší houfy nebo se trousí v řádkách. – Osamělý Poutník, oblíbený v dobách romantiky, se v neděli téměř nevyskytuje. Vlak burácí po hrázi, a dole ve vrbičkách se

převléká místní tým do zeleno-bílých dresů; jen jim to, kluci, nandejte. Hejno trampů se rázně ubírá do divokých končin, u vrat kostela černý zástup, mládenci lelkují na návsi v malých kroužcích a dělají si statečně legraci z děvčat.

Na rovné louce stojí pár aut a skupinky pánů, opodál lid, na rovince překážky z latěk – aha, nějaký místní Ascot nebo Derby. Na silnici shluk lidiček, pumpky a dresy, nejspíš start; hrst kluků obstupuje motocykl, po silnici si to šlape roj cyklistů, vlak letí nad hřištěm, kde právě útok proniká k nepřátelské brance, – zatřepetá se míč ve svatyni? a už jsme pryč, jako by se najednou přetrhl film. Pozdrav bůh, milenci na kraji lesa; nenechte se vyrušovat. A tady hasiči s hudbou, dmou do trubek a pochodem v pochod do hospody. Babičky z kostela – to už je po požeňnání? ale tuhle je pouť nebo jarmark, velká událost, krámy a kolotoč, falešně zaskučel orchestrion, a už to je totam, jako by to odnesl vítr. Na zápraží sedí děda s fajfkou a zle, opuštěně vejří před sebe. Ne, tohle za jeho mladých časů nebývalo; samá marnost, samá daremnost –

Ne, dědečku, tohle opravdu dřív nebývalo, aspoň ne v té míře; ale co dělat, teď už to stejně patří ke krajině jako orání nebo sklizeň. Už by ani Pán Bůh člověku nekázal: Šest dní pracovati budeš a dne sedmého budeš odpočívát. Spíš by mu řekl: Co mám, člověče, s tebou dělat? Víš co, smluvíme to tak: šest dní budeš pracovat a ohýbat hřbet, budeš víceméně sám ve své práci, jako jsi sám, když tě něco bolí; ale dne sedmého se budeš shlukovat. Vyjdeš ze své osamělosti a staneš se dvojicí, rodinou, hloučkem, obcí nebo zástupem, a to v kostele, na návsi nebo na hřišti. A tomu dni řekneme neděle, nikoliv na oslavu nedělání, nýbrž nedělení čili spojování a pospolitosti. A tak už běž, modli se nebo si hrej s druhými, a já se budu dívat, amen.

Když člověk vidí ve velkém na několika stech kilometrů nedělní krajinu s jejím veškerým hemžením, řekl by, že to všechno vyjadřuje jednu potřebu: nebýt sám; být hromadně; žít v zástupu. Všední den náleží práci, jež lidi izoluje; neděle náleží věcem, jež lidi sdružují. I kopaná, i kolotoč je sociální ritus. Zbytečno se mračit, dědečku: lidé chtějí lidi; a jako den se končí spánkem, týden se končí lidskou hromadností. A snad ani sport a špás není jen pro tělo, ale i pro tu hromadnou duši, amen.

PÁN SILNIC

Středem silnice se šine auto, proti němu si to mastí na kole také středem silnice bohatýr asi desetiletý, stěží dosáhne bosými tlapkami na pedály, ale jede, jako když hrom bije. Oba vehikly, auto i klouček, se sobě mírným obloukem vyhnou, ale právě při setkání propuká v klukovi furiantský vzdor, pýcha a zvláště vědomí práva, jež je svaté v tomto století dopravy, a bojovně křikl do auta: “Půl silnice patří mně!”

Tak vida, říká se sice, že dětem náleží celý svět, ale s tím se děti nemohou nijak holedbat; dnešnímu dítěti, dítěti na bicyklu, náleží něco více: náleží mu přesně půl silnice. A zatímco my jsme se kdysi jako děti musely uhýbat všeho druhu vehiklům až k příkopu, dnešní dítě hájí své právo a křikne: “Půl silnice patří mně!” Dobrá hochu, máš pravdu. Jednou z tebe bude šofér, a pak budeš potřebovat vědomí, že ti patří půl silnice, ale jen půl a ani o krok více. Ale i když snad nebudeš sedět za volantem, bude v pořádku, budeš-li i na jiných cestách hájiti hranice, která dělí tvé právo od práva jiných. Je dost těch, kteří si myslí, že jim patří celý svět; ty snad budeš z těch lepších, kteří budou instinktivně vědět: jen toto patří mně, a to ostatní těm druhým. Pak se sejdeme všichni a nebudeme křížiti své cesty.

Lidové noviny 1. 10. 1933

NOVOSTAVBA NAD PRAHOU

Bude to snad ta největší pražská budova po Hradu: přes osm set místností, to už je pořádný barák. Zevně už to je obloženo šamotem a svítí to střízlivě a čistě nad rozrytým terénem bývalé plynárny; ale uvnitř se teď odehrává a dokončuje to nejpodstatnější a nejmoudřejší na budově Všeobecného penzijního ústavu, a to technická výzbroj novodobé továrny na úřední práci. Dodělává se topení, ústřední ventilace, chlazení a vlhčení vzduchu, telefonní ústředna pro osm set linek; dole v podzemí je to skutečná strojovna s ohromnými mašinami a fantastickým potrubím, ale nahoře už je všechno uděláno jen ze světla a přímek, střízlivě a průzračně. Nikde žádný ohyb ani kout, jen rovné koridory a světlé kanceláře, jedna jako druhá; není kde zabloudit v té čisté a jasné geometrii – ledaže se rozběhnete očima z okna po celé Praze. Je to nový a krásný pohled na Prahu; rovnou nad kolejemi Wilsonova nádraží

mlhavé Hradčany, nad šachtami žižkovských ulic bílý Památník osvobození, přímo pod nohama křovitá macchie zdivočelého pozemku bývalé plynárny. A když se z toho starého, křivolakého, skoro nepochopitelného města vrátíte očima k hladké a pravoúhlé dokonalosti nové budovy, prožijete kontrast matoucí a fantastický, jeden z nejsilnějších, jaké nám poskytuje moderní Praha.

Lidové noviny 6. 10. 1933

O RENEGÁTECH

Jeden se jmenoval Jawurek a jeden Dertil, v němž naše české oko pozná Drtila. Jeden střelil po Seiplovi a druhý po kancléři Dollfussovi; ale u obou bychom se mohli ptát, ve kterém koleně si je Vídeň národnostně zasimilovala. Kdyby byli zůstali Čechy nebo uchovali aspoň uctívou vzpomínku na svůj český původ, můžeme vzít na to jed, že bychom se s nimi nikdy nesetkali na titulní stránce novin. Ale to je kletba renegátství – a zároveň kletba těch, kdo odnárodňují druhé: že poturčenec bývá horší Turka a že renegáti do několika pokolení bývají vyšinuti ve směru politického fanatismu. Dnešní Vídeň nemá, pokud víme, nejmenších politických nepřijemností s uvědomělou českou menšinou, která v ní žije; ale má své německé Jawurky a německé Dertily. Je v tom kus dějinného poučení o pochybné mravní hodnotě odnárodňování. Germanizující Vídeň si sama udělala své Dertily; žádní čeští Drtilové by se tam neoháněli nabitými bouchačkami. Takoví Dertilové jsou odkaz někdejších Bielhlawků.

Lidové noviny 8. 10. 1933

TAK UŽ DOST TĚCH VRAHŮ!

Už čtvrtý, pátý muž – většinou lékaři, ale i lidé jiného akademického stavu – je zasažen hysterií pražské ulice za víceméně výslovné spoluviny jednoho druhu tisku: to prý je ten vrah Otýlie Vranské, bydlí tam a tam a jmenuje se – nu však víme; je blondýn a má zlatý zub, nebo není sice blondýn, ale má ordinaci s koupelnou, nebo nemá sice ordinaci s koupelnou, ale má auto atd. Za dva za tři dny se to zase bude povídat nebo naznačovat o někom jiném; ještě přibude těch, po kterých pustá senzacechtivost stříkne krví zavražděné. Kdo jim dá satisfakci

za toto ohavné podezření, kdo se jim omluví za hrozné příkoří, které se na nich páše? Ne, ten tisk, který na ně ukazuje prstem, není zvyklý odvolat své lži. Jsou tiskové zločiny, na které se nevztahuje ruka státního zastupitelství, ale které by neměly projít netrestány; náleží jim trest opovržení; budiž společenskou hanbou být jejich čtenářem a už tím jejich stálým spoluviníkem.

Lidové noviny 16. 10. 1933

GENIUS LOCI

Zvláštní, třeba normální úkaz: kdyby se něco dalo sebečastěji, nepůsobí to tak na mysl lidí, jako když se to jednou stane v jejich blízkosti nebo v sousedství místa, kde žijí. Lidé mohou stokrát číst, že se dejme tomu krade na půdách; vědí to, ale jaksi to nevezmou na vědomí. Teprve když se doslechnou, že tamhle v té ulici za rohem byla vykradena půda, zvažní nesmírně a řeknou: “Máry, dejte pozor, aby nám někdo nevykradl půdu.” Nebo každému je známo, že se při vsakování do rozjeté tramvaje přihází neštěstí; to je normálnímu člověku tak dlouho lhostejno, až se takové neštěstí stane ve vzdálenosti pěti minut od místa, kde žije. Teprve pak se zamyslí a řekne: “Jakživ už nebudu skákat do rozjeté tramvaje.” – Z toho úkazu plyne ledacos, zejména jedno poučení psychologické: jak vlastně úzký je ten skutečný, praktický životní horizont nás lidí. Co je od nás prostorově dál, zdá se nám už jen polokutečné; na nějaký kilometr od nás už se končí pravá, naléhavá skutečnost. Proto se my lidé tak málo učíme z toho, co se děje ve světě; je to od nás daleko, ergo to na nás neplatí.

Lidové noviny 19. 10. 1933

STAROST O UNIVERZITY

Nebylo by správné, kdyby vznikl dojem, že to jsou jen univerzitní a jen lokálně interesované vrstvy, kdož se znepokojeně brání proti plánům zrušit z úsporných důvodů některé univerzitní fakulty. Především se zdá pochybné, že by se tím o nejbližší léta, o která nejvíc běží, získaly vůbec jaké vážné úspory pro státní pokladnu; personální náklady by neklesly, pro nejbližší

dobu by se dokonce zvýšily stěhováním osob, knihoven atd. na jiná učiliště – zkrátka není jasno, co by se tím vlastně ušetřilo.

Vedle toho jsou námitky jiné. Zrušením několika fakult by neklesl počet posluchačů; byly by jen víc přeplněny ty fakulty, které by zůstaly otevřeny, což ovšem znamená, že by se snížila kvalita výuky. Přednášky sice může poslouchat neomezený počet posluchačů, ale v seminářích, praktických cvičeních, laboratořích a podobně se nemůže pracovat s davy, nýbrž s kroužky žáků. Úspora, která by zhoršila vysokoškolskou výuku, by nám přišla draho.

Do třetice: Univerzity neslouží jen odborné výuce posluchačů, nýbrž jsou také jedinou (u nás) organizací vědecké práce. Je naprosto bezpečně v pozitivním zájmu vědy, aby vědecké badání nebylo monopolem jedné školy nebo jednoho ústavu. To téměř vylučuje možnost, aby se pracovalo na různých vědeckých problémech různou metodou; tím by naší vědě byl vzat ten skoro nejdůležitější předpoklad vývoje, hybnosti a všestrannosti. Tady nejsou ve hře jen hodnoty ideální, nýbrž v mnoha případech svrchované hodnoty praktické a veřejné.

Pokud jde o úspory vůbec, vítali bychom v první řadě úspory produktivní: ty, které by zjednodušily a zlevnily nutné státní funkce; které by racionalizovaly těžkopádnou a nákladnou službu veřejnou; které by udělaly konec prebendám a žlabům, okázalému přepychu, politickým prezentům a všelikým sustentacím špatného hospodaření. Je-li nutno šetřit i za cenu újmy na zájmech veřejných, tedy lze spíše se smířit s újmou dočasnou, kterou by bylo možno v normálních časech restituovat, nežli s úsporami, které by definitivně škrtly z našeho života některé pozitivní a tvořivé faktory. Zrušit fakulty znamená zničit je; už by nešlo je po čase obnovit, musely by se znovu zakládat od začátku. Kdybychom viděli majitele panství, který by vysázel za těžké peníze les a za dvě léta by řekl: to mlází nic nenese, vysekejte je, – řekli bychom, že to je blázen nebo barbar. Takto se nenakládá s věcmi, které jsou dělány pro budoucnost.

Tím není řečeno, že by se na vysokém školství nemohlo ledacos ušetřit nebo organizovat úsporněji. Našly by se stolice vědecky i učitelsky pasivní; bylo by možno uvést v těsnější spolupráci knihovny a laboratoře různých škol nebo fakult, aby se ušetřilo na zbytečných dubletách. Snad by mohly vysoké školy samy (pokud jsou s to zbavit se pro ten čas otázek prestižních) najít ve svých rozpočtech položky, na kterých by se dalo dočasně ušetřit tolik a

tolik procent. Tím by také prakticky ukázaly, že jim jde o svrchovaný zájem vědy a vysokého školství i za cenu jistých obětí.

Je spravedlivé, aby se vzdělaná veřejnost postavila bez váhání za věc vysokých škol, ohroženou navrhovanými úspornými škrtky. Nicméně je nápadné, že ta veřejná reakce nebyla tak výrazná, jak by se mohlo očekávat u národa, jemuž úsilí o první a druhou českou univerzitu bylo částí boje o národní svobodu. Domníváme se, že by se i univerzitní vrstvy měly pozastavit nad poměrnou vlažností, se kterou se na veřejnosti setkalo navrhované úsporné opatření, zasahující naši nejvyšší organizaci vědy opravdu do živého. Hledáme-li příčiny toho úkazu, varujme se jakékoliv generalizace; najdeme nedostatky, jež nejsou obecné, ale jež přesto snižují v očích našeho kulturního světa význam našich vysokých škol.

1. Jistě jej snižují habilitace, které nejsou podloženy nejlepší vědeckou kvalifikací; snižují jej stolice, ze kterých po léta letoucí nevychází žádná vědecká práce a kde se i výkon učitelský omezuje na přečtení přednášek dávno hotových. Přečíst přednášky, to by dovedl i pedel; v době tisku nebo hektografu je to mrhání časem profesora i posluchače. Buď pořádná věda, nebo pořádná výuka, která by nebyla odbývána mechanicky a pedantně: to někdy chybívá některým oborům na našich vysokých školách k tomu, abychom na ně pohlíželi s náležitou vážností.

2. Málo srdečný poměr, který mívají absolventi našich vysokých škol k svému mateřskému ústavu, je dost nápadný; patrně tu něco není v pořádku, a zdá se, že jsou to zastaralé studijní i zkušební řády, co nepřipouští, aby vysoká škola zůstala trvalou duchovní obcí sdružující učitele i bývalé žáky. Řekli bychom, že snaha reformovat a demokratizovat život se bezmocně zastavila před branami starodávných i mladších fakult.

3. Naše věda (a té je mimo vysoké školy poskrovnu) má příliš málo vztahu k životu mimoakademickému. Uvedl bych, jak například v Anglii profesori univerzit dovedou psát o svých vědách pro laické čtenáře nebo jak dovedou svou nauku popularizovat v rozhlase; nehledíc k tomu, co tím dávají publiku na vědomostech i zájmech, zřizují tím důvěrnější pouta mezi katedrami a veřejností. Pravda, musí se to umět; ale v každém umění je třeba především živé lásky k věci.

Rádi bychom byli, aby bylo vědeckou prací našich vysokých škol víc a přesvědčivěji vidět; to závisí na nich, na jejich osobách i řádech. Pak by se nemohla vynořit povážlivá otázka, nemáme-li snad vysokých škol a stolic příliš mnoho; nezaplavitelná vědecká tvorba by na ni byla odpovědí umlčující.

Lidové noviny 22. 10. 1933

TOPOLČIANKY

Od Nových Zámků nahoru je to typická Dolní země: rovina, kam oko dohlédne, jen na obzoru je modrý proužek – člověk by ani neřekl, že to jsou hory. Pole kukuřičná, pole tabáková, řepa a pšenice; velké dědiny podle širokých silnic, domky s dlouhými dvorky a podvalem obyčejně na cihelných sloupcích; tam na podzim visí snopky zlatých kukuřičných klasů, zatímco na sklizených polích svítí dozrávající zlaté koule melounů. Po silnicích řinčí maďarští sedláci na lehkém vozíku, kůň se plaší a vzpíná, ale to tady patří k věci; inu, horká krev. Muži v holinkách a širokých gatích, ženy v černém, houfy dětí a překotná psiska vrhající se za autem. Tu tam grófský zámeček, před ním čeká kočárek s čikošem na kozlíku, s péry a kytkami za kloboučkem. A pod akáty tábor cikánů, stany, červené šátky, blýskavé oči a všivé kudrny. Mnoho bláta, mnoho prachu, mnoho husí a mnoho prostoru. Židovská městečka s velkým tržištěm plným melounů, okurek, smetí a božího požehnání. Bohatý kraj.

Pak se to z obou stran zvlí táhlými pahorky a vinicemi. Modrý proužek na obzoru se rozčlení v kopce, na západ Nitranské vrchy, na sever Ptáčnik a Fatra, na východ vrchy nad Hronem. A najednou se ta tři pásma seběhnou v jakýsi uzlík, rovina dotud otevřená vhrkne mezi valy kopců a tam se zastaví. Topolčianky, to je jako mezník: až sem jde dunajská rovina, ale ani o krok dál; tady je hranice Horní a Dolní země, rozmezí hor a aluvia, předěl lesů a vinic. Tady se končí akátové hloží a počíná se oblast buků a dubů; jděte kousek k severu, k půlnočnímu svahu, a jste mezi nordickými smrky. Nahoře tu mez hlídá starý hrádek Hrušov; ale dole na posledním krajíčku roviny stojí zámek – park za ním už běží do kopečka; to už tedy se začínají kudrnaté Karpaty.

*

Dědina Topolčianky: vážná a čistá, s kostelem na kopci; zdejší lid – tady už jsme hluboko v čistě slovenském kraji – se nosí v černém, ženičky v těsně upjatých životech; plochoprsost tu je de rigueur. Kolem jsou vinice s dobrým těžkým vínem a rozložitě výšiny prorvané hlubokými stržemi, zarostlými akátovou macchií; suchý kraj vypečený sluncem, s aridními léty a podzimky jako step. Pak je tu státní hřebčín v několika dvorech; pěstují tu hlavně krásný klabonosý typ nonius a shagya, těžší poloaraby, ne příliš suché, ale ušlechtilé a horkokrevné. Vidět je na pastvině, to je jako scéna z Gulliverových Houyhnhnmů. Je tu jezdecká škola pro místní kluky; řídí ji ruský kapitán, kozák, někde z Ázerbájdžánu, tenký jako panna, s gruzínskými frňousy a obočím jako křoví, asketický voják a přísný táta těch malých žokejů. Dále je tu státní arboretum a několik kilometrů doleji je unikátní park mlyňanský se svou věčně zelenou vegetací. Pravda, suchá končina, ale tím zdejším sluncem dřevo dobře vyzraje. Vůbec je tu něco význačně jižního ve vzduchu i v havěti zemní; najdete tu na stéble kudlanku nábožnou a prý se tu chytne i jakýsi středomořský pavouk; aspoň jej zjistil zámecký domovník, který je jinak amatér v egyptologii.

Rozumí se, hradní stráž s sebou přinesla kopanou a házenou, hudební kroužek a knihovnu, čímž pokračuje v tradici legií.

*

Zámek sám, hlídáný jednak stráží, jednak něžnou bílou starou čubičkou špiclíka, která patrně náleží do převzatého inventáře, má dvě části: frontální budovu ve stylu klasicismu, se sloupovým tympanonem a kupolí, a dvorový trakt, uzavřený pěknými arkádami; vypadá to jako křížová chodba v klášteře a je to velmi staré. Ty sloupky by mohly být skoro románské, vypadají jako kuželky, ale spíš je to lidová renesance, která dala kameni formu dřevěných sloupků. V podkroví jsou zařízeny moderní obytné pokoje; ale ty staré místnosti, veliké a stinné, zůstaly tak, jak byly za habsburského držitele. Několik vysokých světlých sálů s rokokovým nábytkem (Vídeň, konec 19. století), řada nízkých a temných komnat, zařízených orientálními koberci, tureckým mosazným haraburdím, závěsy, třapci, lucernami, sbírkou nargilek a muslimských trofejí, popelníčky ze sloních a nosorožčích paznehtů – zkrátka hrozná věc. Nebylo hnuto ničím, co si sem navezl bývalý zámecký pán; není tu jeden dobrý obraz, s výjimkou několika antických mramorů, hlav římských císařů na schodišti, a většina nábytku je téměř odstrašující příklad makartovského a zámeckého stylu minulého století. Neztratilo by se téměř nic cenného, kdyby ty všechny poklady byly s pěkným pozdravem a

poručením vráceny bývalému majiteli, po němž jsou téměř úzkostlivě uchovávány; byl to, nemýlím-li se, arcivévoda Ludvík, který měl aspoň tu jednu nekonvenční libůstku, že měl rád cikány a studoval jejich jazyk.

Ale aspoň fronta zámku mezi starými krásnými stromy parkovými (je tam snad ta největší sekvoje v republice, krásná světlezelená kryptomerie a ledacos pěkného) působí dobrým a ušlechtilým dojmem; nejkrásnější ovšem je tiché nádvoří se šplouchajícím vodotryskem, obklopené bílými ochozy a galerií. V rohu galerie je zámecká kaple; tam je vymalována v rakvi jakási dávná Esterházička, jíž patřival hrad Hrušov. V noci prý straší. Snad i ta bílá paní topolčianská má někde na sobě nenápadně přilepeno inventární číslo – jako ty ostatní památky.

Park je krásný starými dokonalými dřevinami; siné jedle, modré jalovce, černá kleč, zlatý trs a uprostřed nad rybníčkem smuteční vrba, rozložitá jako Panteon; různé dřiny, javory, meruzalky a dřišťály zapalující se na podzim zlatě, ohnivě nebo purpurově. Je tam jeden javor, na nějž nynější obyvatel zámku čekává hluboko do října; tehdy ten javor vyšlehne ohnivým cinobrem a stane se z něho Hořící keř. V tu dobu kvetou v trávě ocúny a bledý *Crocus sativus* a lesy nad parkem se rozezní bohatou žlutí buků.

Je tam altán, sedátka z pařezů a kostra z březových kmenů, opletená trním šípkovým. Tam si skoro denně chodí sednout nynější obyvatel zámku. Je to jeho místo mezi všemi, slunné, s otevřeným výhledem na ty kopce kolem. Ze zámku je odtud vidět jen kupoli s třepetající se prezidentskou vlajkou; smuteční vrba pláče do rybníčku a Hořící keř plápolá k modrému nebi.

Park přechází ve vinici a les, les cerů a buků stoupá pořád výš, do hor, až vpadne mezi vlny Karpat; těch vln je tolik, že člověk má i v podvečerním tichu dojem, že burácejí. Někdy se stane to štěstí, že na mýtinu vyjde stádo jelenů a laní; laně se pasou, zatímco samci jistí s palicemi vztyčenými; jako by nesli na hlavách kus lesa, korunu z větví, posvátné lesní znamení: pozor, ticho. To sám Les vychází na paši. Někdy zapraská v roští černá, a je tu skalí, ve kterém žijí mufloni, jenže málokdo uvidí tu divokou ovci. S večerem je slyšet řvaní jelenů v říji, hrozivé a těžké troubení; a v noci praskají biče, jako by střílel, to proti liškám na vinici. Tady ještě každou noční hodinu odtrubuje ponocný.

Odbila desátá hodina,

chval každý duch Hospodina

i Ježíše, jeho syna.

Opatrujte světlo, oheň,

by nebyl nikomu škoden – –

Do toho tiše křupající kroky stráží a věčné zvonění vodotrysku ve dvoře.

*

V těch horách jsou místa, jež si nynější obyvatel zámku zvláště oblíbil: Údolí podle silnice k Velkým Topolčianům, kde lze popustit uzdu koni – pěkně se tam po lukách galopuje. Světlina pod Hrušovem, kde se zažehá vatra za soumraku; neboť krásný je pohled na žíření ohně. Pastvina na Pieskách, kde mu děti z hájenky vystrojí dymník z vonného jalůvčí; sloup modrého kouře, protkaný jiskrami, to je také taková podívaná. Železná bouda za Skýcovem, dědinou vápeníků; tady je to nejvíc mezi horami, tady se člověku chce stát, mlčet a bloudit očima po dolinách a horských pásmech. Na Kruhu, to je oblý kopec s lesem naraženým na temeno jako čepice. A Karlova dolina, to už je hotový výlet, jede se tam vláčkem, který zpátky vozí drvo; nic než pěkná dolina s potokem a zvoněním stád a božím mírem.

*

Zámek nezámek, je to tu jako na vsi; voní to dědinou a za mříží tichého parku to halasí dětmi, stády a selskými vozíky, racháním kačen a křikem husí. Bůhvíco hlasů má taková dědina; je to jako obrázková knížka živých a intimních zvuků, jen v ní listovat. Křik dětí, to už je konec školy; velké a slavné zvonění, to je poledne; bučení krav, to je večer. To neplynou hodiny, nýbrž denní události, rytmus života a rytmus práce; proto čas dědiny je pomalejší a širší nežli čas ve městě. Děj se co děj, tady se ničím nezadrhne ten pokojný sled času od jitřního kuropeční po tútútú ponocného, chval každý duch Hospodina, a je to.

Lidové noviny 28. 10. 1933

JAK TEN ČAS UTÍKÁ

Ještě jsou říjnové dny, ještě kvetou astry a chryzantémy; člověk by řekl, to jsou dozvuky léta a ještě toho máme dost před sebou. Kdo by už myslil na zimu? Ani děti dosud nedělají dobrotu, aby si naklonily příštího Mikuláše nebo Ježíška; ba ani paničky si dosud neoblékly kožichy, což bývá první známka zimy, jež není závislá na panujícím počasí, nýbrž na panující módě. Do toho údobí klidného a časového podzimku vpadla zčistajasna první neklamná známka zimy, a nejenom zimy: je to už loučení s tímto rokem a první krok do roku příštího. Dne 26. října počali pražští popeláři roznášet svým p. t. příznivcům blahopřání k Novému roku 1934. Tentokrát si pospíšili, aby přišli dřív než pošťáci a kominíci a aby našli své vážené příznivce dosud nerozmrzené a nevydané z peněz. Pozor, pošťáci! Nenechte se předhonorit, kominíci! Příštího roku si musíte zase vy přispíšíť s novoročním vinšem; přijďte s ním už v srpnu nebo (abyste měli prvenství zaručené) třeba už na prvního máje; kdo dřív přijde, ten dřív mele – a stárnoucí lidstvo se bude moci o pár měsíců dřív divit, jak, panebože, ten čas utíká.

Lidové noviny 30. 10. 1933

POČASÍ TOHO DNE

Nemusíme zrovna věřit v divy a zázraky ani v příznivá znamení; netřeba se domnívat, že nebesa mají pro nás v kapsáři připraveno extra počasí, aby se nám nepokazilo, na čem nám záleží. Řekněme tomu prostě šťastná náhoda; ale jaká to je zvláštní náhoda, když po tři dny klesá barometr až do těch nížin, kde je varovným písmem napsáno “Vítr nebo déšť”; když dotyčného rána klesl nejloub, věště tím nepochybně, že bude lít jako z konve a foukat jako z lednice; když po čtyři dny se sbíraly mraky na důkladný podzimní déšť, a bylo kalno a neveselo; a když proti všemu nadání se právě na ten náš svátek přes všechna špatná znamení meteorologická mraky roztrhly a udělal se den zlatý a slavný, jako byl 28. říjen před patnácti lety. A po celý den bylo nad námi jasno, a teprve dne příštího se strhl déšť, ohlášený tolika známkami, a přšelo hodin čtyřmécítma. Říkejte si co chcete, ale nemůžete tvrdit, že nemáme

šťěstí. I když je to řekněme jen milostivá náhoda: smolaře jak známo dobrá náhoda nepotká; a tedy i šťastná náhoda je příznivé znamení, jež značí důvěru.

Lidové noviny 1. 11. 1933

MOHLO BY SE TO ZKUSIT

Četli jsme v těchto dnech, že se konečně daří pokusy s poháněním automobilů dřívím nebo plynem z dřevěného uhlí a jaký by to mělo význam pro vytěžení bukových lesů na Slovensku. Ale snad by se našlo i jinde použití pro dříví, s kterým si nevíme rady. Například staří stavitelští praktikové říkají, že nezničitelnost starých omítek (například barokních) má svou příčinu v tom, že vápno tehdy bylo páleno na dřevěném uhlí. Při pálení vápna na ohni z kamenného uhlí je prý vápno skoro nevyhnutelně chemicky porušováno sírou obsaženou v uhlí; následkem toho se prý naše malta i omítka brzy rozpadá. Stálo by to za odborné pokusy; kdyby se to osvědčilo, byl by náklad na dražší vápno brzy nahrazen delším trváním omítek; a pálení dřevěného uhlí by nejen o něco zvýšilo spotřebu dříví, ale hlavně by uživilo mnoho lidí v končinách nejchudších a nejzapadlejších. Jistě by se to mohlo aspoň přezkoušet.

Lidové noviny 8. 11. 1933

NEKLAMNÉ ZNÁMKY BLÍŽÍCÍ SE ZIMY

se dostávají s meteorologickou přesností; nevíte-li dosud, že se blíží zima, tedy všimněte si:

že ulice voní pečenými kaštany,

že všude drncí fůry s uhlím,

že se nápadně krátí dny,

že se vyskytla nová nemoc, a to žaludeční chřipka,

že na trhu jsou už pomeranče,

že se koná rozpočtová debata,

že přibylo inzerátů, jež doporučují pastilky proti kašli,

že u květinářů kvetou azalky a bramboříky,

že už nikdo neseď v parku na lavičkách,

že houfně vycházejí knihy pro děti a

že se objevují statistiky o všem možném, co se dalo roku 1932.

Kdo vidí tyto známky, zachmuří se a shledá, že už opravdu se tento rok neslavně a mlhavě chýlí ke konci.

Lidové noviny 18. 11. 1933

TISÍC FILOZOFŮ HLEDÁ MÍSTO

Tak je prý už na tisíc absolventů filozofie, kteří marně čekají na hubené místo suplentské; tisíc mladých, vzdělaných lidí, kteří se učili nejmíň dvanáct let a teď shledávají, že té jejich učenosti a vzdělanosti nikdo nepotřebuje. Co to stálo stát, co to stálo je a jejich rodiče, a teď to není k ničemu. Dvanáct let přípravy k tomu, aby nastoupili cestu nezaměstnaných. Škola jim nedala ani ty pracky, které by se hodily ke kopání nebo nakládání hlíny. A táta, je-li ještě živ, kývá povážlivě hlavou: Hochu, hochu, chtěl jsem, abys měl život lepší než já, – proč, u všech sakramentů, jsi byl nadaný? Dal jsem tě na školy, a teď to s tebou takhle dopadá. Abych tě, chlapa dospělého, živil tou prací, které jsem tě chtěl ušetřit.

Dovedete si snad představit, jaký to je pocit pro ty táty i pro ty syny.

*

Ano, je to velmi zlý pocit. Promiňte, že vzpomenu na jednoho mladého filozofa, který hledal místo v roce 1916. Tehdy ovšem nebyl nadbytek mladých lidí, právě naopak; ale dát místo takovému mládenci, to tehdy znamenalo, že by někdo jiný přestal být nepostradatelný a musel by rukovat; to bylo jako poslat někoho druhého na frontu. Pravda, bylo tu a tam místečko, kde by si mládenec mohl potichu sednout; ale prosím vás, při těch stálých odvodech a přehlídkách – za měsíc ho vezmou na vojnu a bude s ním amen; ani to nestojí za to ho zaučovat. Byla místečka řekněme s platem čtyřiceti korun měsíčně; ale bůhvíjaká kvalifikace byla na ně žádána – prostě mládenec s doktorátem marně běhal a přešlapoval před osobnostmi, jež rozhodovaly o čtyřiceti korunách měsíčně. Setkal se jen s pokrčením ramen: žadatelů prý je mnoho... U jednoho mocného pána se potkal s účastí poněkud větší. “Človíčku,” řekl ten pán, “vy ale špatně vypadáte!” Mládenec si netroufal říci, že to je od tuřinu a hladu. “Tak víte co,” hlaholil srdečný pán, “místo vám nedám, ale dám vám dobrou radu: pijte zeměžluč, to vám spraví žaludek.”

Že ten mládenec z nezaměstnanosti a zoufalství počal psát knížky, to je už jiná kapitola. – Byl to ošklivý kus života, z nejtěžších, které jsem prožil; mohu říci: vím, jak to chutná.

*

Řekl bych, že se to dalo za války snáze přežít než nyní. Za války takový mladý člověk raději vůbec nemyslel na budoucnost; mohl být rád, že běhá-li už zbytečně po světě, běhá aspoň v civilu. Dnes se nezaměstnaný inteligent dívá, musí se dívat do své budoucnosti a nemůže zavírat oči, jako jsme je zavírali za války. Tehdy jsme mohli považovat za zvláštní milost, že vůbec ještě žijeme; dnes tím nemůžeme nikoho utěšovat. Tehdy bylo možno obviňovat a nenávidět Rakousko; kdo bude nenáviděn dnes? – Tisíc vystudovaných filozofů bez místa, a nevím, kolik je těch druhých vysoce kvalifikovaných a marných existencí; to se nedá napravovat žádnými podporami v nezaměstnanosti a žádnou almužnou. Jako malý národ si nemůžeme dovolit, aby vzdělání a inteligence zůstávaly nepotřebným a nepoužitelným haraburdím na smetišti práce. V té věci je nutno volat po svědomí a rozumu všech, kdo rozhodují v našem státě. Snad uvolnění míst pro tyto mladé se neobejde bez toho, že bude do nějaké míry ublíženo řadě lidí starších. Pravda, bude jim snadno ublíženo v zaslouženém postupu nebo na vedlejších příjmech; ale ta křivda nebude tak těžká, jako je křivda na těch mladých, kterým se zavírají před nosem dveře k životu. Pozor na to: vidíme-li, že diktatury

dělají z mládí svůj nástroj, pamatujme, aby demokracie nebyla mladým chladnou a starou macechou.

Lidové novinu 3. 12. 1933

MRTVÉ DUŠE

Mnoho lidí se domnívá, že duše a všecko, co s ní souvisí, se netěší bývalé oblibě. Není to tak zlé; ba ukázalo se, že dokonce i mrtvé duše, duše staré, nepotřebné a odložené, prasklé a zmařené duše ven a ven děravé jsou ještě k něčemu dobré. A to ještě nejde o nesmrtelné duše lidské, nýbrž o pomíjivé duše z pneumatik. Dřív se tyto duše snad vyhazovaly, snad se prodávaly jako materiál k rozemletí; zkrátka nějakým způsobem mizely.

A nyní se ukázalo, že je lze rozstříhat, proříznout do nich díru pro palec, a jsou z nich moderní, praktické a dokonce jaksi, jak se říká, slušivé rukavice pro pražské popeláře. On se ten veliký plecháč s popelem bral špatně do holých rukou, řezal a tlačil, jedním slovem byl málo příruční; nyní jej pár tlap chráněných pružnými dušemi bez dlouhých cavyků popadne, hrana nehrana, a dovalí k vozu. Vynálezce těchto duševních (nebo dušových nebo jak by se to mělo říci) rukavic není znám; ale zasloužil se jak o staré duše, tak o pracující ruce lidské.

Lidové noviny 3. 12. 1933

PŘÍPITEK

Konečně proč ne: můžeme nyní připít přes moře Američanům, v těchto dnech konečně osvobozeným od pokrytecké prohibice a snad i od jejích krvavých stínů. Zvedáme svou skleničku českého piva a přejeme jim: Necht' slouží ke zdraví. Není to, věřte, pozdrav těžkého alkoholika, nýbrž člověka střízlivého; a nepřipíjíme k ukončení prohibice proto, že by to byl špatný ideál, nýbrž proto, že to byla velmi špatná psychologie. Zákaz není výchova; má-li být lidský rod vymaněn z ohavné bídy alkoholismu, nepořídí se to žádným dekretem, nýbrž rozumem, sebevládou – a namnoze i nápravou sociálních poměrů. Budeme se raději starat o slušný život všech; budeme raději pěstovat v lidech úctu k vlastnímu zdravému a čistému tělu;

a budeme myslet na to, aby nebylo tolika lidem třeba utíkat se z šedivosti života do mrákot opojení. Kdo poznal víc světa, ví, že šťastní a veselí národové pijí nejmíň. Tedy ještě jednou: Necht' slouží ke zdraví – a necht' vám to zdraví samo udává moudrou míru.

Lidové noviny 8. 12. 1933

ZHANOBENÍ PAMÁTKY ŠTEFÁNIKOVI

Tisk pana Stříbrného (v tomto případě orchestrálně doprovázen rotačkami Melantricha) si opět jednou mravně zaprotestoval. Vzal za svoji věc hájiti památku generála Štefánika proti článku, který prý byl zhanobením a znesvěcením jeho památky. Byl to ovšem článek Ferdinanda Peroutky, a vyšel ovšem v Lidových novinách.

Nuže, jde-li vážně o slavnou památku generála Štefánika, prosili bychom tisk pana Stříbrného, aby si povšiml jednoho hanobení tak neomaleného, že dosud nebylo odčiněno. Nemýlíme-li se, je Karel Horký mužem tomuto tisku velmi blízkým a zastupuje dokonce jeho politický program v městské radě pražské. Roku 1919 napsal tento nynější ligista v brožuře Z vašich rukou, která vyšla v Americe a apostrofovala československého vojáka, toto: “Či myslíš, že například pan Štefanyk (sic!), kdyby byl jednoho dne neodhodil prozřetelně všechnu mravní přítěž ze svého letadla, by byl mohl vzlétnouti tak vysoko a státi se československým ministrem? Nebud' bláhovým, československým vojáku. Nech jen klidně ležet ty přebytné mravní pytlíky, zahozené moudře tvým zkušeným představeným. Udělej podlost, a dostaneš hvězdu, dokaž způsoblost pro oprátku, a dostaneš zlatý límec” (stránka 12). “Zatímco váš ministr (rozuměj Štefánik) páchal zbabělé zločiny na české půdě, vaše krev tekla hrdinsky na cizím poli” (stránka 10). Takto tedy psal dnešní ligista o generálu Štefánikovi, dokud byl v plné osvoboditelské aktivitě a nebyl ještě slavným nebožtíkem.

Dvě léta předtím vydal člen rodinného kruhu Karla Horkého v Novém Yorku leták proti Štefánikovi, ve kterém mu oznamuje, že prý pokryl nesmazatelnou potupou slavnou uniformu francouzského důstojníka, že prý se ukrývá podle a zbaběle, že potřísnil zákeřnými tvrzeními a nejostudnějšími lžemi zasloužilého Dürycha, že je předmětem hlubokého opovržení slečny Bláži Dürychové a že toho času je horlivě hledán s karabáčem v ruce. To vše pan Karel Horký zajisté dosvědčí. Tážeme se tedy, co učiní tisk pana Stříbrného, aby bylo odčiněno toto

ohavné zhanobení a aby byli vyřízeni tito hanobitelé generála Štefánika? Jinak bychom se musili domnívati, že je sice naprosto a komukoli dovoleno hanobiti živé a znectít ty, kdo pracují a tvoří, ale není dovoleno klásti lidské měřítko na padlého hrdinu; a že je Slovákům, žárlivým na čest svého a našeho Štefánika, lhostejno, v jaké politické a lidské společnosti se ocitá památka generálova.

Lidové noviny 11. 12. 1933

ZÁPASNÍK SE SMRTÍ

Ještě na podzim povídal: “Člověk musí mít vůli žít. Koukejte se, na tu nemoc srdce, co jsem měl, umřel Kukula i Jedlička. Oni se poddali, ale já jsem si říkal, nesmíš, nesmíš se dát. Člověče, to byl zápas, já jsem se s tou Nemocí pral– a vidíte, nedal jsem se. Když člověk nechce, tak neumře.”

Potom mu poklesl hlas a skoro jen vydechl: “Ale někdy, někdy to bylo hrozné; to už jsem se skoro vzdával. Měl jsem halucinace, zdálo se mně pořád, že ležím v selském voze; na kozlíku sedí chlap ve slováckých gatích a klímá, a já jsem si říkal, kdyby ten chlap nespal, práskl by do koní a jelo by se dál. Kdybych ho, mizeru, mohl kopnout, kdybych mohl křiknout, aby se probudil! A věděl jsem, ten chlap, to je Život, ale já se nemohu hnout. – Nebo jsem u sebe viděl dvě ženské. Jedna, taková drbna, pořád něco povídala, pořád se o mne starala, to byla Nemoc. Ta druhá, taková tichá a příjemná, neříkala nic, jenom seděla na kraji mé lenošky, na mé levé ruce. Já byl rád, že je u mne, jenom ta ruka mě hrozně bolela. Věděl jsem, to že je Smrt. A já jsem, člověče, chtěl, aby ta první, co měla tolik řečí, šla pryč; ať mne má ta druhá, jen když vstane a nebude mně sedět na té ruce. A vidíte, přece jsem se jim nedal.”

Nedal se, a selský vozík se hlučně rozjel. Život zapráskal bičem a hospodář se vracel do práce. Bůh ví, co se stalo, že nedojel. Najednou ten selský vůz stojí, kočí slézá z kozlíku a vypřáhá koně. Ta hovorná zmlkla a té tiché, té podivně sladké a lákavé, klesla do klína krásná hlava Antonína Švehly.

Lidové noviny 13. 12. 1933

O POMĚRU K HRDINŮM

V rámci své knihy Budování státu načrtl Ferdinand Peroutka psychologickou siluetu Milana Rastislava Štefánika. Co napsal, je jeho věc; ale odezva, kterou ona kapitola, vyňatá z kontextu díla, vyvolala v slovenském i českém tisku, je věc veřejná, dokonce až příliš veřejná a příznačná, aby se kolem ní chodilo po špičkách. Nemíním psát o tom, byla-li či nebyla-li Peroutkova charakteristika správná; nejsem oprávněn to posuzovat, protože jsem se nezabýval v dostatečné míře kritickým a pramenným studiem postavy Štefánikovy; prohlašuji tedy předem, že se nehodlám nikterak účastnit žádného hanobení památky Štefánikovy. Jde tady o něco jiného: o ten pokřik, který se (do jisté míry pochopitelně) pozvedl v tisku slovenském a (z jiných důvodů pochopitelně) v některých tiskovinách pražských.

Bude tomu brzo půl století, kdy se jacísi čeští profesori začali zabývat takzvanými Rukopisy jakožto předmětem vědecké kritiky. Tehdy ještě nebylo Tempo ani Melantrich, ale byli tu už typičtí čeští novináři; to se rozumí, že se obrátili proti oněm profesorům, kteří se opovážili zkoumat národní paládium; to se rozumí, že se ohradili se svatým rozhořčením proti vědecké skepsi; to se rozumí, že to nedělali vědeckými argumenty, nýbrž velmi ohnivým a mohutným nadáváním; to se rozumí, že psali o hanobení naší národní minulosti a tak dále. Doufejme, že ten kus našich kulturních dějin nepadl ještě nepaměti do propasti.

Já vím: Peroutka není Gebauer a Štefánik není žádný falešný rukopis, nýbrž velmi pravý, velmi skutečný a velmi složitý kus života. Případ je jiný, ale metody, jak se ukazuje, zůstaly tak stejné, že je to až ponižující. Skoro nikdo z pohoršených si nedal tu práci, aby Peroutkovi odpověděl: Pane, vaše analýza Štefánikovy osobnosti neodpovídá skutečnosti podle těch a těch určitých dat; vyvracím vaše poznatky těmito fakty, prameny a doklady – neboť Štefánik není pro nás tak nedostupná minulost, abychom nemohli ověřit jeho skutečné rysy. – Ne, takového vyvracení český novinář jistě ráže nepotřebuje; řekne jenom, že to je hanobení památky Štefánikovy, a basta. Případně dodá, že to je zločin a zrada. Načež položí pero s vnitřním uspokojením, že se zasloužil o historickou osobnost Štefánikovu. Nebo spíš s uspokojením, že to někomu zavařil.

Ale vzdělaným českým lidem musí být stydno, že v české žurnalistice je ještě možný tento primitivismus pověstných metod z roku 1886. A že je nutno znovu se domáhat svobody pro kritické zkoumání.

*

To tedy se týká těch, kdo noviny píšou: ale ještě bych rád něco řekl těm, kdo je čtou. Četli jste o zhanobení památky Štefánikovy; dovolil bych si dát otázku, jaké památky. Jak vypadá obraz, který máme o Štefánikovi? Ano, vypadá velmi krásně a velmi, jak se říká, idealisticky; řekl bych dokonce, že místo obrazu muže a vojáka je to skoro cosi jako sádrový model dokonalosti. Bůhvíproč se nám zdá, že uctíváme své veliké muže tím, že si od nich odmyslíme skoro všecko, co na nich bylo lidského a dramatického, a že místo plně živých, srostitých, nad své vlastní nedostatky vyrůstajících lidí stavíme jakési abstraktní a způsobně učesané Fridolíny v heroickém postoji. Idealizujeme své národní postavy tím, že jim přisuzujeme pozoruhodný nedostatek vlastnosti; místo složitě a lidsky poutavé skutečnosti klademe vlastenecký kýč. Jako by nebylo větším dílem úcty a lásky měřit, k jak velkým činům se vzepne člověk přese vše, co je na něm jenom lidského a konečného! Pozor, abychom ze svých dějin neudělali pinakotéku velmi ušlechtilých, ale také velmi akademických a konvenčních plastik. Takový kult hrdin nedá životu nic, protože je to uctívání nikoliv činů, nýbrž sádrových figur. Nenaučíme se vážit si živých lidí, života a přítomnosti, pokud naše úcta i naše uznávání velikých mužů spočívá na takové papírové idealizaci, jež je stejně bez kazu jako bez krve. Člověk Štefánik dovedl být hrdinou; hrdina Štefánik jím nepřestane být, poznáme-li jeho lidské rysy. Podle toho, co je mi o něm známo, byl osobností neporovnatelně kouzelnější, složitější a patetičtější, než jak ho líčí všichni pietní krasořečníci dohromady. Jeho činy budou podléhat objektivnímu hodnocení dějin; my však, dokud jsme pamětníky, jsme povinni uchovat pro budoucnost jeho lidskou tvář. A i kdybychom shledávali, že ten nebo onen rys (třeba v Peroutkově analýze) neodpovídá naší představě o něm, můžeme se spolehnout, že jednou budou sebrána, srovnána a zkoumána všechna svědectví o našem Ikarovi, i ta, která nejsou dosud napsána. Ovšem ty žurnalistické protesty z roku tohoto nebudou svědectvím o muži Štefánikovi, nýbrž o kulturní historii našich dnů.

Představte si, že by náhodou nebylo o Janu Žižkovi obecně známo a přijato, že byl jednooký a že u hradu Rábí přišel i o druhé oko; představte si, že by tuto životopisnou podrobnost vyšťáral teprve nyní nějaký všetečný historik: jaký by z toho byl hrozný poprask! To by se

patrně v Poledním listě, v A-Zetu a jinde rozhorleně psalo, že to je hanobení památky Žižkovy a že jakýsi zločinec a národní zrádce tupí našeho Žižku, jako by byl mrzákem a neviděl si na špičku nosu. My však víme, že Žižka byl jedooký a válčil i jako slepec; to není pro nás jen malebnou podrobností, nýbrž svědectvím o duchu, který překonal nedostatečnost těla. – Nebo zdá se podle starých zpráv, že Jan Hus nebyl vychrtlý asketa, nýbrž velmi tlustý muž; nemyslíte, že jeho vášnivý boj o pravdu a jeho putování do Kostnice je tím heroičtější? – Král Jiří nebyl žádný zářivý Lohengrin, nýbrž, jak dosvědčuje jeho kostra, drobný a zavalitý pán, hrozně trpící fistulemi a záněty okostice; nezdá se vám, že i to přidává něco krásného a patetického k jeho statečnému a velkorysému státnictví? Ve skutečnosti pravda je silnější, dramatičtější a – dokonce krásnější než sebeidealizovanější legenda; je o tolik krásnější, oč krásnější a mohutnější je život ve svých skutečných zápasech a činech než živý obraz na jevišti, ozářený bengálem. Najít heroismus a zásluhy ve figuře upravené na národní mýtus je snadné; těžší a uctivější jest uznat je ve skutečných lidech se vším všudy, jak jsou a jací byli.

Lidové noviny 14. 12. 1933

NA KARLOVARSKÉM LETIŠTI

Letos v září prodléval Antonín Švehla podruhé po své těžké a dlouhé chorobě v Karlových Varech. Sám už si přál mluvit s lidmi, oživen a přímo rozzářen zájmem, touhou po činnosti a přetlakem myšlenek po létech samotářského hloubání a písmáckého studia. Obyčejně bral s sebou toho, s kým si chtěl pohovořit, na náhorní planinu u karlovarského letiště. Tam, na vysoké rovině věnčené lesy a dalekými horami, v tiché a přísné krajině, sleduje očima vzlétající a přistávající letadla, putoval Švehla polními cestami a hovořil, stále se zastavuje a rýsuje holí na zemi diagramy a geometrické obrazce, kterými znázorňoval logickou kostru svých výkladů. Pravda, chodil pomalu, neboť rychlejší chůze mu působila srdeční palpitace; ale jeho mozek pracoval bez únavy a přímo s rozkoší, tu písmáckým rozvíjením teze opřené příklady a dějinami, tu sršící jiskrou, tu energickými údery rvavého přesvědčení. Kdyby autor tohoto zápisu mohl tušit, že hovory, jimž naslouchal, byly ze Švehlových posledních, byl by se ještě usilovněji snažil vtisknout je ve svou paměť. Ale tehdy se zdálo, že se mezi nás vrací Švehla redivivus; nyní paměť, sklíčená zármutkem, nalézá mnohdy jen úlomky toho, co před málo měsíci bylo vyznání muže a státníka.

“Říkáte dnešní boj diktatury a demokracie. Jako by diktatura a demokracie byly teprve od včerejška! V podstatě byla odjakživa buď diktatura, nebo demokracie; buď někdo vládl lidem, nebo si lidé vládli sami, ale vždycky se muselo vládnout. To se rozumí, byly různé diktatury, byly i různé demokracie; může být dobrá diktatura i špatná demokracie. My se musíme a budeme ještě mnoho učit od starých demokracií; ale můžeme a máme se učit také od diktatur. Vždyť někdejší pětka měla něco z diktatury, ale zůstala orgánem demokracie.

Co je lepší systém, zda diktatura, nebo demokracie? Člověče, o tom si nebudeme povídat, tím se nic nedokáže. Já se nejdřív ptám, co je u nás možné; nevyházím od toho, co by mělo být a co je lepší, ale od toho, co je, jaký jsme národ a k čemu se hodíme. Pro nás přece není žádná jiná možnost než demokracie. Koukejte se, nemáme šlechtu, neměli jsme po staletí svou dynastii ani byrokracii ani společenskou hierarchii; byli jsme jenom lid a udrželi jsme se jenom jako lid. Naše politika byla od národního probuzení demokratická, protože nemohla být jiná. Bílá hora, konec našeho starého státu, to bylo vítězství císařské autokracie; když jsme nechtěli Rakousko, nechtěli jsme ani ten jeho nedemokratický režim. Naše dějiny i naše nátura nám nedávají jinou možnost než demokracii.

Podívejte se, třicetiletá válka; to byla válka evropská, a když k tomu připočtete americké zlato, válka světová. Náš stát zaniknul v evropském a vlastně světovém konfliktu; tehdy šlo o úpravu Evropy na staletí. Pak na naši věc došlo, až když vzplanula nová světová válka, která zase má rozhodnout o politické mapě Evropy na několik věků. Tahleto válka přece není skončena; trvá dál, i když se zrovna nestřílí. Musíme si uvědomiti, že teď jsme asi tak v první polovině toho světového konfliktu, a musíme vydržet, aby se na nás zase nezapomnělo, jako se na nás zapomnělo roku 1648. Tehdy se o nás na mírové konferenci v Osnabrückeru ani nemluvilo. Nevím, bude-li se ještě střílet; i kdyby ne, počítám s těžkými otřesy; to jsou a budou porodní bolesti pro několik století míru.

Musíme vydržet, musíme dát hlavy dohromady. Byly hádky, kdo nás víc osvobodil, zda ti venku, nebo my doma. Mně připadá daleko důležitější to: že mezi námi nebyl jediný zrádce. Říkám, nikdo neselhal, ani dělník, ani sedlák, ani měšťák. Měl jsem co dělat s policajty, s rakouskými soudci a kdekým; my jsme si neřekli ani slovo, jenom jsme na sebe mrkli a už jsme věděli, aha, můžeme se na sebe spolehnout. Podívejte se, jak v Německu všichni zalezli, když přišel hákový kříž; u nás bylo stanné právo, u nás byly vojenské soudy, a já vám říkám, že nevím o jediném člověku, který by byl zklamal v tom, co se od něho čekalo.

Ten boj není skončen, my jsme ještě nesložili poslední zkoušku svobody, a přece už nejsme tak silně zajedno, jak jsme byli. To mně dělá tu největší starost. Musíme se znovu připravit, musíme dát znovu hlavy dohromady. Za války jsem se nestaral, co dělá Masaryk, a Masaryk se nestaral, co děláme my; měli jsme jistotu, že každý na svém místě dělá, co může a musí. O to jde. O tu jistotu, že se dělá všecko, co se má dělat, a že to dělá každý. Dát hlavy dohromady, ano, ale všichni. Nevím jak dlouho budu živ; ale tomu bych chtěl sloužit... do posledního dechu.

Já říkám dát hlavy dohromady, a vy namítáte, to že by se muselo dřív překonat naše stranicví. Vy jste taky jeden z těch intelektuálů, kteří kážou o svobodě a demokracii a přitom by chtěli vyhodit strany! Jak si tedy představujete tu demokracii? Odstranit strany, to je právě zásada diktatury; ale demokracie znamená strany, znamená, že lidé mají právo na různé zájmy, zásady a ideály a že se musejí dohodnout. Strany znamenají kontrolu; každá se dívá té druhé pod pokličku, co vaří ve svém hrnci. Říkáte, že nejste proti stranám, ale že byste chtěl, aby byly lepší. Tak vidíte, pořád vykládáte, jak by věci měly být; já беру věci, jak jsou, беру i strany, jak jsou. Když si nemohu ušít košili z hedvábí, ušiju si ji z cajku, ale musím mít košili; jen abych ji dobře střihl a sešil! Řeknu vám, já mám všechny strany rád, ať jsou v koalici, nebo v opozici; kdyby se některá ztratila, skoro by mně chyběla. Člověče, já měl rád socialisty, když šli do opozice! Já je měl tak rád, že jsem to ani nemohl před svými ukázat, aby nežárlili. Dobrá opozice, to je stejně důležitá záruka demokracie jako dobrá většina. Opozice je kontrola, to je soutěž; bez boje by nebyl život. Už v tom je demokracie živější než co jiného, že musí počítat s opozicí.

A když myslím dát hlavy dohromady, tak vidím ty strany jako divize, jako armádní sbory; všech je potřeba v poli. Říkáte, záleží na výběru vůdců. Vůdcové se nevybírají, vůdcové se stávají; musím je brát, jak jsou. Byl Joffre, byl Nivelle, byl Pétain a teprve pak přišel Foch. Otázka osob je druhá; první je věc, o kterou jde. Osoby se mohou měnit, ale věc trvá. Osoby se opotřebují, ale dějiny ne.

Politika, to je pro mne něco jako veliké, úžasné drama. V dramatu musíte mít konflikt, musíte mít síly a osoby, které se střetají, musíte mít hrdiny i podlce; ale přitom tu musí být jedna vůdčí idea, která se rodí z toho utkání. Básníkem toho dramatu není žádný lidský mozek; ale politik, pravý politik v něm není jenom hercem, je režisérem, pro kterého i ten konflikt je

souhra a který při všem a pořád musí mít na mysli tu vůdčí ideu, aby všichni chápali souvislost a prožili to silné a krásné, co v tom dramatu je. Politika je umění, nejkrásnější ze všech umění, protože jeho materiálem je sám život. Neznám nic krásnějšího, než je politika.

Přemýšlejte o tom, proč to tak hrozně prohrála inteligence. Máme dnes tři diktatury: ruskou, italskou, německou; to znamená slovanskou, románskou a germánskou diktaturu. Každá má jiné příčiny a jiné cíle, ale všechny tři mají něco společného: že zakroutily krk inteligenci. Buď si z ní udělaly holku pro všechno, nebo ji vyhodily. Každý konec demokracie je zároveň porážka inteligence. Inteligence to musí prohrát, když nemá schopnost vést. Kdybyste zavolal k nemocnému tři doktory a oni se jenom hádali mezi sebou, tak je pošlete domů a zavoláte bábu kořenářku. Musí se jednat, a nemůžeme jednat bez jistot; když selhává rozum a vědění, musí nastoupit poroučení nebo slepá víra. Vy intelektuálové mluvíte pořád o krizích a problémech; ale skutečnost netápá ani nebloudí, to jenom tápá a bloudí vaše filozofie. Rozum se může mýlit, ale nesmí lhát; lež víc podvrací autoritu ducha než omyl. Nesmíme si lhát. Nesmíme si lhát o svých dějinách, o sobě ani o svém postavení; má-li se něco dělat, nesmíme si předem skutečnost zfalšovat. Je-li u nás tolik nejistot a nekritičnosti, koho chcete vinit? Jenom intelekt, který selhává ve vedení lidských myslí. Když říkám dát hlavy dohromady, myslím hlavně na to, dát si v těch kotrbách do pořádku myšlenky. Řeknu vám, já bych chtěl s intelektuály pracovat.

Politika je krásná, ale ze všech nejkrásnější, člověče, je politika československá. Protože je tak těžká. Malý stát, nehotový a politicky nezkušený národ. Silné menšiny, to znamená mezinárodní a světová politika na vlastním gruntu ve vlastním dvoře. Kolem nás cizí rasy a státy, které myslí jen na to, jak zvrátit dnešní stav.

A my, my jsme uprostřed Evropy ta nejzazší bašta západní demokracie, jsme jak první hlídka v poli. Říci tomu našemu člověku, jsi forpost a stojíš ve zbrani; ať jsi kdo jsi a ze kterého regimentu jsi, jsi voják ve veliké frontě, a ukaž, že jsi muž. Stojíš na nebezpečném místě, tu čest ti přikázaly dějiny a půda. My všichni tady jsme ve službě; úkol, který nám je uložen osudem, je věc světová a věc pro věky. Jediné heslo a jediná jistota je, že musíme vydržet.

A já vím, že náš člověk neselže a nezradí.”

Lidové noviny 17. 12. 1933

CO S VIVISEKČÍ?

Brněnský Spolek pro ochranu zvířat rozesílá pod dojmem “zákazu vivisekce v Německu, Itálii, Anglii, Rakousku aj.” dotazník s těmito otázkami:

1. Co soudíte o vivisekci vůbec? 2. Zda je vivisekce pro lékařské účely nevyhnutelná? 3. Má-li člověk přirozené právo provádět takové zákroky na zvířatech? 4. Co navrhuje, aby bylo zařízeno pro omezení vivisekce? 5. Domníváte se, že by tato otázka měla být ponechána jen uzavřenému kruhu vědy?

Nuže pokusme se o odpovědi:

1. Budiž rozlišena vivisekce (pitvání živých zvířat) od jiného pokusnictví (umělé nakažení zvířat, pokusné injekce atd.). Máte zjištěno, kolik pokusů se skutečnou vivisekčí se u nás provádí, zda s anestezií nebo bez ní a podobně? Mám za to, že skutečné vivisekce se u nás provádí pramálo a že zůstává jen nepatrným zlomkem mezi všemi případy jiného týrání zvířat – i lidí.

2. Je-li vivisekce pro lékaře (a biologické účely) nevyhnutelná, o tom nemůžeme rozhodovat my laikové; budiž jen připomenuto, že ve vědě ani marné pokusy nevyklučují účelnost.

3. Člověk má přirozené právo podřadit určité hodnoty hodnotám vyšším. Právo na vivisekci má jenom ten z lidí, komu je opravdový vědecký zájem tím nejvyšším, oč usiluje.

4. Omezit lze vivisekci jen potud, že by byla vyhrazena vážnému vědeckému badání.

5. A tedy ano; ta celá otázka má být ponechána uzavřenému kruhu vědy. Nemusíme si myslet, že učenci jsou zrovna nelidové nebo sadisti. Snad i oni si zaslouhují trochy naší důvěry, že netýrají zvířata zbytečně a způsobem člověka nedůstojným.

Ale dovolte připojit otázku šestou: Dělá na vás opravdu tak hluboký dojem, že vivisekce byla nyní zakázána – právě ve třetí říši? Nemyslíte, že tam bylo zakázáno až příliš mnoho věcí,

mezi nimi i takových, které snad považujeme za cenné statky a cenná práva lidská? A že nám snad nebude imponovat ochrana zvířat kdesi, kde je pacifismus považován za vlastizradu a lidská práva za slabošskou sentimentalitu?

Lidové noviny 19. 12. 1933

JEŠTĚ NENÍ POZDĚ

pamatovat na jednu vánoční nadílku, aby nedopadla nezaslouženě smutně. Na Jedličkův ústav pro výchovu mrzáčků padl letos stín nejen z té obecné hospodářské tísně, ale také proto, že se v jednom jiném ústavě, který měl mít cíle podobné, hospodařilo nedobře. Udělat trochu radosti dětem, ke kterým se sama příroda zachovala macešsky, k tomu snad není třeba příliš nutit zdravé lidi a otce i maminky zdravých dětí, kteří mohou něco obětovat za tu radost, že jejich haranti mají zdravé údy. Ale je potřeba pamatovat na něco víc než na toho Ježíška; jde o rok a další léta, kdy Jedličkův ústav má být domovem a školou dětí zrozených na nešťastné planetě; jde o to, aby je nemusel vysadit na ulici a mohl přijmout do své ochrany aspoň ty nejbezmocnější další. Nejde o tak velké peníze, aby udržení takového ústavu bylo nad schopnost našich měšečků; stačilo by neztratit z paměti, že tu je místo, které se dovolává nejpřirozenějšího lidského soucitu. Zapište si do své paměti, že tu je takové místo lásky a pomoci; jmenuje se Jedličkův ústav, Praha VI, č. p. 13; a šekové číslo je 26 898.

Lidové noviny 23. 12. 1933

VE SVĚTĚ KULTURNÍM

Dobrá vůle intelektuální: to není jenom tolerance nebo jakási blahovůle; to je úsilí rozumětí těm druhým. Nasloucháme-li sporům kulturním, konfliktům názorů, utkáním stanovisk, odnese si obyčejně trapný dojem, že těm lidem záleží nejvíce na tom, aby se nemohli sejít na ničem společném. Je to, jako by na sebe křičeli každý jiným jazykem, načež se vítězně rozejdou každý s povzneseným vědomím, že to tomu druhému nandal. Kdyby to byla hra, řekli bychom, že je to divný sport. Ale bývají to spory vážné už tím, že nás lidi dělí v různé tábory. Není-li možno se dorozumětí slovy a důvody, bude asi nutno mluvit spolu drápy a

zuby. Ve sporu opravdu nejde o to, kdo vyhraje, ale co vyhraje; jenže předmět sporu se ztrácí, mluví-li jeden o koze a druhý o voze, čili namáhá-li se jeden nevzít na vědomí, co říká a co míní ten druhý. Sebevážnivější konflikt sebesvětovějších názorů je nicotná fraška a kočičina, nejde-li o nic než o verbální fechtování proti podvrženým míněním. Ale není to jen maření času: je to smrtelný hřích proti duchu, neboť úkolem intelektu je právě rozumět. Úkolem intelektu je zařídit vládu důvodů, platnost myšlének, svrchovanost prozkoumané a poznané pravdy.

Mohli bychom také říci, že dobrá vůle intelektuální je prostě poctivost intelektu. Intelektuálně nepoctivé je nerozuměti a nechtít rozumět. Intelektuálně nepoctivé je třídit pravdy a názory podle kabátu, podle toho, kdo ji říká. Nechceme slyšet duchovní vysílání, pokud vychází z jiného tábora. Chceme neznat. Myslíme si, že zacpat si uši znamená umlčet druhého. Mohli bychom tomu do třetice říci intelektuální nestatečnost. Ale stačíž nám dobrá vůle, neboť dobrá vůle, která by nebyla statečná ani poctivá, nebyla by dobrou a nebyla by vůlí. Na světovém rozcestí mezi vládou násilí a vládou dorozumění stůj při nás především dobrá vůle.

Lidové noviny 24. 12. 1933

PARIS – STRASBOURG

Mnoho, velmi mnoho z nás jelo touto tratí, právě tímto rychlíkem, který po páté hodině odpolední rachotí pařížskou periferií k východu. Mnoho z nás se právě mezi Bar-le-Duc a Nancy stěhovalo do jídelního vozu k večeři a se sklenkou vína v ruce se loučilo se sladkou Francií. Někdy polovina jídelního vozu mluvila česky, řečí tvrdší a hladší nežli francouzština. To už náleželo k povaze tohoto večerního dálkového rychlíku. Nuže, tento náš vlak, tento téměř československý vlak právě mezi Bar-le-Duc a Nancy, právě v těch místech, kde jsme se poslední sklenicí vína loučivali s Francií, narazil ve strašném rozběhu na jiný vlak a rozmetal jej na třísky. To není žádné neštěstí v cizině: stalo se to na trati, která aspoň duševně je také naše, ta katastrofa je pro nás stejně blízká a děsivá, jako by se stala u Českého Brodu nebo v Zaječí. Cítíme vnitřně soustrast, cítíme solidaritu s těmi, kdo byli obětí té pohromy, i s těmi, kdo ji přežili. Je to naše trať, je to jedna z našich dopravních tepen. Byť krev na ní prolitá byla skoro bez výjimky francouzská, je to i naše neštěstí a naše bolestná rána.

Lidové noviny 27. 12. 1933

DROBTY ZE ŠVEHLOVÝCH HOVORŮ

(O politice) “Budete mně povídat o umění! Já vím, co je umění! Politika je to pravé umění, větší než sochařství. Hlína a kámen se nebrání, ale já musím brát do rukou tu křečkovitou lidskou náuru a hníst ji, modelovat ji – A ona se vzpouzí, prská, škrábe: musím ji hladit i škrtit, abych ji mohl zformovat – Co z ní chci udělat? Stát. Stát je architektura.”

*

(Záliby) Sbíral pěkný český porculán. “Mně se na tom líbí, víte, co se dá udělat z hlíny země!”

V jeho pokoji visely samé obrazy Panny Marie s dítětem: ruská ikona, lidový obrázek na skle, barokní Matka Boží a kdeco. “Koukejte se, matka s dítětem,” řekl. “Já se na to pořád vydržím dívat. Říkám si, to je láska. Láska ženy k dítěti, a zároveň láska muže, který je maloval.”

*

(O dramatu) “Vy básníci byste měli psát dramata. Drama není jenom papír. Musíte počítat s jevištěm, s technikou, s herci a s obecnstvem. Musíte ovládat lidi. Píšete kus, a druzí jej provádějí nebo kazí. To je tak živé jako politika.”

*

(O hudbě) “Dřív jsem měl hudbu rád, ale musel jsem toho nechat. Mně takový koncert nebo opera zněly tři dny v hlavě; pořád jsem slyšel nějaký motiv a hleděl jsem si k němu domýšlet orchestr – Jak jsem se měl potom hádat s lidmi o politice nebo čist lejstra?”

Když slyšel, že jeden skladatel myslí na operu o Janošíkovi, zamračil se a vybuchl: “Ať dají pokoj s těmi loupežníky! Kdyby někdo raději napsal operu o četnicích! Považte si, že ženské nosí květiny na Leciánův hrob!”

*

(Literatura) “Teď po nemoci jsem četl anglické romány, a vidím – Člověče, my se musíme učit politice od Angličanů!”

*

(O ženách) “Chtěl bych, aby každý politik dovedl tak myslet, jak musí myslet ženská, která vede domácnost a děti.”

*

(Česká povaha) “V naší nátuře je taková, jak bych to řekl, trauričnost. Když nám sebere voda můstek, píšou noviny o strašlivé živelné katastrofě. U mne byla jednou deputace někde od Turnova, a řečník spustil: ‚My drsní horalové.‘ Všechno je u nás hrozné, strašné a osudové, samá zoufalá situace, propast bídy a národní tragédie. Vy spisovatelé byste měli sebe i nás učit hospodařit se slovy a city. Nekňourat a nepřepínat! Chlap se přece nebude vychloubat tím, co zkusil.”

*

(Zemědělství) “Copak o tom vědí lidé, kteří berou na prvního plat! Takový sedlák nemá nikdy prvního, je závislý na něčem větším, na oběhu slunce, na kosmických zákonech. Nemůže urychlit setí ani zrání a nemůže převrátit běh slunce. Proto je trpělivější a stálejší než vy ostatní.”

*

(Pohřeb) “Dřív se mně zamlouvalo nechat se spálit. Jednou jsem řekl arcibiskupu Kordačovi: ‚Proč jste vy katolíci pořád proti kremacím? Je to čisté a lidé to chtějí, tak co.‘ Arcibiskup povídá: ‚Když se pochovává do země už po dva tisíce let, nemáme právo na to sahat.‘ – Poslouchejte, měl pravdu. Dva tisíce let, to je něco velikého, na to se nemůže jít s argumenty. Člověk se pořád učí.”

*

(Oráč) “Můj syn si koupil krokoměr, aby spočítal, kolik kroků udělá oráč u pluhu za den. Prý přes třicet kilometrů. A já jsem mu řekl: Člověče, sedlák své kroky nepočítá!”

*

(Spřežení) “U nás jde kočí za potahem nebo stojí na voze, cloumá opratěmi a křičí hyjé! U Biarritze jsem se díval, jak řídí potah Baskové. Ti to dovedou, kamaráde! Chlap jde před voly a jen luská prsty. Tak se má dělat politika: jít napřed, a ne vzadu.”

*

(O volbách) Poslední volby za Švehlovy vlády byly volby do obcí. Politikům hořely hlavy: přesuny v partajích, změna kabinetu a tak dále. Švehla byl mimo Prahu, ale výsledky voleb mu byly telefonovány hluboko do noci. Chvilí poslouchal úředníka, který u telefonu odříkával číslice. “Nechte ho povídat,” zašeptal konečně a počal tiše rovnat na stěnách obrazy. Aby žádný nevisel křivě.

Ráno už byly výsledky sečteny. Předseda vlády se na ně jen podíval a mávl rukou: “To jsou hausnumera. Důležitější je, že nikde v republice nebyla hlášena ani jedna volební rvačka. Na to jsem se zeptal Prahy, dřív než jsem si vzal kalhoty.”

*

(Ideály demokracie) “Ideály! Já bych také rád mluvil o ideálech, ale starat se každý den o to, aby se stát nezastavil, aby ta mašina běžela dál, to není žádný ideál, taky se to žádnými ideály nepořídí, ale to, že se to musí dělat, je něco velikého.”

*

(Stát) “Jaképak prestižní okolky! Já budu sedět třeba na hnoji, ale stát si nesmí zadat. O jiném prestiži nic nevím.”

*

(Vláda) “Kdybych přišel mezi Eskymáky, čichl bych nejdřív, co to je za lidi, a pak bych řekl: Chlapi, počkejte, já vám budu vládnout. Vládnout je radost. Jaká? Radost z vlastní odpovědnosti. Nevěřil byste, jak málokdo má odvahu vládnout.”

*

(O své nemoci) Když už byl Švehla v rekonvalescenci po své dlouhé nemoci, vypravoval: “Kamaráde, já jsem nemohl ležet, musel jsem sedět v lenošce, přivázan, abych nespádl. Nemohl jsem spát, nemohl jsem jíst. Nesnášel jsem světlo, zvuk ani vůni. Dny a noci, dny a noci, týdny a měsíce jsem tak seděl potmě se zavřenými okenicemi. Když to začalo být lepší, tak už mohli otevřít okenice štěrbinkou, každý den o milimetr víc; to bylo světlo. Potom otvírali škvírou i okno, každý den o kousek širší a o pár vteřin déle. Tehdybylo jaro, a já jsem slyšel zpívat ptáky. Člověče, to byla krása! Nejdřív, časně zjara, zpívá každý pták jenom několik tónů; každý den si kousek přidá, nepřijde hned s celou písničkou, ona mu teprve narůstá... A díval jsem se, jak rostou pupence: jak se lesknou, jak tloustnou a mění barvu, a pak se to začne otvírat – Já jsem ani nedýchal. To je taková krása –”

Náhle mávl rukou. “Hlouposti. Jakápak krása! Politika, člověče, politika, to je teprve ta pravá krása!”

*

(O sobě) “Já že jsem pesimista? Děťino, kdybych neměl tak hrozně rád život a lidi, tak bych už dávno nebyl naživu.”

Lidové noviny 31. 12. 1933

POZNÁMKY K OTÁZCE ODZBROJENÍ

A. Nedá-li se provést ozbrojení bez garancí, nebylo by možno usilovat zatím o garancie hospodářské? Nemyslím, že by hospodářské záruky naprosto stačily, ale

a) bylo by aspoň něco pro začátek,

b) ty garancie by se jistě vyvinuly ve velké mocenské aktivum.

Představuji si to tak, že by každý stát, který je členem Společnosti národů, odváděl určitou část (5 %, 10 % nebo podobně) svého vojenského rozpočtu Společnosti národů jako “pojistku na mír”. Vztít základem vojenský rozpočet je spravedливо: ať státy participují na zajištění míru stejnou měrou, jakou přispívají k obecnému zbrojení.

Z fondu takto utvořeného (který by v několika letech byl ovšem finanční velmocí) by byl finančně sustentován napadený stát a jeho spojenci: tj. napadenému státu by bylo snazší najít spojence. Bylo by to cosi jako placení reparací předem, pojistka na válečné škody atd. Byl by to válečný poklad spravovaný Společností národů.

B. Kdyby Společnost národů vládla takovým kapitálem, nabyla by ipso facto takové autority a moci, že by už tím mohla zamezit válčení. Se svou hospodářskou vahou by nabyla váhy politické. Nadto měla by téměř neomezené prostředky na svou vlastní administrativu, na haagský soud atd. – de facto na vybudování mezinárodní exekutivy.

C. To se rozumí, fond takto utvořený a stále rostoucí by nemohl celý být uložen jako poklad ve sklepích. Patrně by se s ním musilo také nějak hospodařit:

- fond na životní katastrofy (zemětřesení, zátopy, hladomory) – zkrátka na mezinárodní pomoc,
- mezinárodní mírové investice (ř la Panamský kanál), veliké meliorace, průplavy, vodní síly apod., fond na medicínské výzkumy atd.),
- zakupování a zřizování prostředků mezinárodního styku (mezinárodní aerolinky a letiště, broadcasting ve všech státech),

- zakupování kolonií, sporných území a neutrálních pásů (proč by Společnost národů nemohla přímo spravovat určitá teritoria?),
- úvěry státům za politické (mírové) garancie,
- zakupování válečných patentů,
- získávání některých monopolů (radium, třaskaviny). (Snad některé z těchto nápadů jsou nesmysly, ale na to jsou chytřejší lidé, aby to vymysleli praktičtěji.)
- Zkrátka ty peníze by šlo investovat do “mírových realit”, které by čím dál tím více ztěžovaly porušení míru.

Tyto poznámky si dovoluji věnovat panu prezidentovi a panu ministrovi Benešovi a prosím je, aby si je vlídně přečetli.

Z rukopisu, 1933

1934

KARL KRAUS JAKO UČITEL

Učil nás číst; je největším učitelem čtení, jaký kdy byl. Učil nás luštit potišťený papír, jako by to byly nápisy v neznámé řeči; učil nás odhadovat smysl i nesmysl tištěných slov, jejich protimluvy, jejich strašlivý automatism. Každý, kdo prošel školou červených sešitků, absolvoval, řekl bych, kus morální filologie; byl veden k tomu, aby rozeznával lež, která už není ve vědomí, nýbrž ve slovech; zjišťoval korupci ducha, která se projevuje v korupci řeči skrze fráze; aby pochopil vzpouru slov, která se stala pány lidí, učinila z jejich instinktů zásady a nahromadila myšlení pouhým mechanismem slovních obrátů. Karl Kraus se pokusil osvobodit lidstvo od poslední a nejhorší, protože anonymní tyranie: od tyranie veřejných frází. Ale na to nestačí život jednoho člověka, i když ten člověk je Karlem Krausem.

Vedle toho nás učil psát. Učil nás slova ovládat, jako se ovládají divoké bestie. Kde vládne duch, musejí slova poslouchat. V době, kdy v literatuře i v politice nastala nálada rozpoutaných slov, je Karl Kraus nečasový a přitom nejvyšší aktuální jako hlas minulosti a budoucnosti zároveň.

Stimmen über Karl Kraus zum 60. Geburtstag, Vídeň 1934

TŘI KRÁT MY

(My, mladá generace) Toto je první větší My, které v člověku narůstá. Mladý člověk je od nатуry kolektivní; logicky se to jeví sklonem ke generalizaci, citově potřebou družnosti a kamarádství. Sociologický základ dětské pospolitosti je patrně v tom, že se instinktivně vyhledávají a sdružují členové stejně slabí (neboť silnější a starší člen by je terorizoval). K tomu přistupuje kolektivní výchova školy. Školní třída, později celá škola má spoustu společných zájmů a zkušeností, je do jisté míry duševně nivelizována a představuje víceméně uzavřený celek. Další sdružující faktory psychologické: nedostatečná diferenciacie, splývavá nejasnost názorů, erotický moment mladého přátelství a jisté osudové společenství cesty do života. Tím chci říci tolik, že kdykoliv se mladí lidé představují hromadným nástupem jako

“mladá generace”, bývá jejich generační program a problém, ostatně zpravidla hodně vágní, jenom slovní nálepkou daleko hlubší a životnější pospolitosti a sounáležitosti mladých. Nezáleží tak doslovně na tom, co “mladá generace chce”; tomu by se mohlo říkat spíš mladá generalizace. Podstatné je prostě to, že mladá generace jest. Sdružuje ji mládí, kdežto program je ideová záminka; obého je ovšem do času.

(My, naše strana) S postupující životní zralostí a diferenciací nastává totiž konec celé generační slávy. Člověk stárne do osamělosti; shledává, že si se svými bývalými kamarády už tak dobře nerozumí; čím určitější jsou zkušenosti a názory, tím víc se rozbíhají. A tu se člověk z hranic svého já uchyluje do nějaké jiné pospolitosti; vrůstá do nějakého širšího My, ať je to strana nebo církev, třída nebo spolek. Už nelze člověk k člověku, ale člověk k něčemu neosobnímu, k nějakému řádu; není to splývání, nýbrž služební vřadění; už ne kolektivnost citová, ale organizační. Dospělý člověk je příliš uzavřen v sebe a svou rodinu a nedovede už tak silně žít společně; ale může na něčem společně dělat nebo aspoň věřit, že něčemu společnému slouží. Tato kolektivnost je vlastně pospolitá činnost; logicky se projevuje utkvělými názory a partijním duchem.

(My, stará garda) Toto je poslední My, které je člověku dáno. Jeho předpokladem je přechod do života, který už není ovládan činností; lidé se stávají starou gardou tehdy, když už se spíš jen dívají na svět druhých. S úbytkem praktických zájmů ubývá diference v názorech; lidé se znovu sbližují, jsou si víc rovni, splývají znovu ve věkovou pospolitost; mají společné vzpomínání, společnou životní náladu, společný strach před smrtí. Znovu se stávají generací a shledávají na sobě společné vlastnosti – kdepak, my jsme bývali jiní! Kdepak za našich časů! Věková pospolitost mládí je založena spíš na vzájemné libosti ze sebe samých; věková pospolitost starců je založena spíš na nelibosti z těch druhých. Mladá generace má pocit, že s ní přichází lepší svět; stará garda má pocit, že s ní ten lepší svět odchází. A kruh se uzavírá.

Almanach Kmene, Jaro 1934

NEŠTĚSTÍ A TECHNIKA

Je tomu několik dní, kdy námi otřásla železniční katastrofa v Ligny. Hledá se tam někde viník; ale i když se snad nenajde osoba, na kterou by padla vina nějakého opomenutí nebo

nedbalosti, ukazuje se z výpovědí znalců čím dále tím jasněji, že dnešní bezpečnostní technika je zaostalá, že by mohla být dokonalejší a že není promyšlena tak, jak by náleželo.

Teď došlo na nás, u nás třeskl náraz ještě hroznější; jsme uzavřeni v šachtě úzkosti a čekáme na kahany záchranných mužstev, najdou-li ještě někoho živého ze sto třiceti šesti mužů pod zemí. Skoro napínáme sluch, zda neuslyšíme rány krumpáčů trhající závaly chodeb nebo zda není slyšet znamení kladívek, že tam jsou ještě živí. Ještě čekáme v ustrnulém napětí; kdyby aspoň jeden žijící byl zachráněn, ulevilo by se nám, chtěli bychom pomáhat rozpácit ty zavalené stěny, abychom se dostali aspoň k jedinému kopáči, který ještě není mrtev.

Nuže, i tentokrát se bude vyšetřovat, proč se stalo toto hrozné neštěstí a nebylo-li opomenuto cokoliv z běžných a předepsaných opatření, jež mají čelit důlním katastrofám. Ale je to celá odpovědnost? Myslíte, že stačí pro uklidnění našeho svědomí a naší hrůzy, shledá-li se, že není žádného viníka? Rádi bychom se zeptali techniků, mohou-li odpřisáhnout, že jsou v dolech a pracovištích vyčerpány všechny možnosti na ochranu lidských životů, které by byly úměrné dnešnímu stavu techniky a vědění. Rádi bychom věděli, bylo-li už vynaloženo tolik subtilního důvtipu a vynalézavosti na bezpečnost lidí pod zemí a ve vlacích, jako bylo již vynaloženo na bezpečnost bankovních trezorů. Takový bankovní trezor je div jistoty; je opatřen nejdokonalejším signálním opatřením, neviditelnými paprsky a bůhví čím. O majetek je postaráno skvěle; otázka je, je-li také tak vynalézavě a mnohostranně postaráno o zajištění lidských životů.

Nejsme technické, ale věříme tak dalece v techniku a vědu, v lidské myšlení a v sílu lidských prostředků, abychom přijímali s jistotou, že stavební technika, schopná stavět mrakodrapy, by dovedla i pod zemí stavět chodby, jež by se nesesouvaly; že chemie, která dovede zjišťovat minimální kvanta ve složení hmot, by mohla přesně a rychle konstatovat přítomnost a množství důlních plynů; že je v moci lidského ducha, jenž zřizuje nejcitlivější přístroje, aby měřil otřesy země, změny ve složení vzduchu a tak dále. Nikdo nám nenamluví, že na tyto věci je dnes vynaloženo tolik důmyslu, kolik se vymrhlo na jiné věci, v nichž nejde o lidské životy. Tady, pokud jde o lidi, ještě trváme ve strašném a vražedném primitivismu. Nevíme, proč v tomto ohledu věda a technika tak hanebně selhaly: buď proto, že vynálezy na ochranu života dělníků nejsou ty, na kterých se dá mnoho vydělat, nebo proto, že vlastně po nich není žádná upřímná a silná poptávka – bůh ví.

Je třeba starat se víc a soustavněji o bezpečnost lidských pracovišť; nelze to nechat náhodě a dobré vůli. Nějaký státní ústav pro výzkum bezpečnosti by nám jak známo nebyl mnoho platen. Bylo by lépe vytvořit národní fond pro dotování a technické vyzkoušení vynálezů, jež by se týkaly ochrany životů. Fond, který by miliónovými odměnami mohl podnítit zájem odborníků o tento úkol; fond, na který by zajisté stačila část zisků uhlobaronských, aby byl dostatečnou vzpruhou k práci a experimentaci. Jde o to, aby se technika a věda nestarala jenom o dobývání statků, nýbrž i o bezpečnost lidských životů. To nezaplátí žádný podnikatel, to je úkol veřejný a vynutitelný.

*

Nebo – ale to snad je dnes jenom sen – by se mohlo pomýšlet na fond mezinárodní. Společnost národů si vzala na starost řadu úkolů sociálních a zdravotních; v této linii by mohla a měla vládnout prostředky, kterými by řídila veškeré úsilí o ochranu lidských životů. Mohla a měla by být světovým ústředím pro tento úsek v pokroku lidstva, který se naléhavě a tragicky týká všech moderních národů. Není třeba nových komisí, ale světové vzpruhy pro vynalézavou práci jednotlivců, jakési Nobelovy ceny pro techniku humanitní. Snad by se pak mnohým zdála Společnost národů méně zbytečnou než nyní.

Ale toto je řeč o tom, co by mohlo a mělo být. To, co musí být, se týká bezprostředně nás. Je nutno vzít do rukou úkol ochrany lidských životů ve větším měřítku, intenzivněji a tvořivěji, než jak na to stačila dosavadní technika a úřední rutina. Hekatomba v duchcovském revíru nesmí zůstat marnou lidskou obětí na oltáři soukromého podnikání.

Lidové noviny 5. 1. 1934

CHUDÍ TĚCHTO DNŮ

Nelze se zmínit o všech; je jich víc, než aby bylo možno se jich dopočítat. Nejvíce je ovšem těch, pro něž je chudoba pohromou a ne živností; nejhorší a nejbez nadějnější na bídě je, že o ní dost nevíme, že je jako hluboký stín, ve kterém se ztrácejí lidé. Je jako roh ulice, za který už nevidíme. Poměrně málo je těch, kteří se svou chudobou chodí mezi ty druhé; i když se

píše o hrozivém vzrůstu žebroty, je to pořád jen nepatrný zlomeček bídy, který lze potkat na ulici. Ale i v té hrstce jsou určité typy s charakteristickými, částečně nebývalými znaky.

(Ambulantní chudý) Tradicionální žebrák ve městě má buď své pevné stanoviště, nebo putuje ode dveří ke dveřím, zazvoní a huhlá svou prosbu. Stanovištní chudý prosí jaksi do vesmíru, k nikomu se osobně neobracuje; jeho žebrota je obecná a statická. Nový typ, vytvořený dnešní bídou a konkurencí i v chudobě, je chudý ambulantní; chudý, který jde po ulici a přistupuje k chodcům se svou prosbou. Neprosí obecně, nýbrž individuálně; nečeká, nýbrž koná akt volby mezi lidmi. Je to dynamický a osobní typ žebroty proti žebrotě pasivní a fatalistické. Není to náhoda, že takto prosí lidé spíše mladí; starci a babičky dávají přednost, abychom tak řekli, pevnému místu a prosí mechanicky ve jménu božím; nedovolávají se tvé osoby, nýbrž obecného milosrdenství. Toto je zbytek žebroty náboženské, žebroty na stupních chrámových; kdokoli jdeš mimo, smiluj se pro lásku boží nad chudobou kohokoliv. Žebrota ambulantní je docela jiná; je v ní ty a já, jedinec proti jedinci; už se tu neprosí jménem božím, nýbrž jménem individuálního osudu.

(Kooperativa chudých) Stejně poměrně nový úkaz je, že se chudí seskupují v pracovní družiny. Tradicionální flašinetář pracoval sám nebo se svou ženou; někdy ještě uvidíme chudého, kterak sám a sám, přitištěn ke zdi, vyhrává na housličkách, klobouk u nohou. Ale novější a účinnější typ je, že se žebraví hudci sestoupí v jakýsi street-band; je v tom harmonika, housle, někdy bendžo nebo kytara, někdy i pikolka, a ovšem i lidský hlas; někdy zpívají všichni, někdy jen tenor, který současně vybírá do čepice. A obvykle jsou to mládenci dobře sešraní a sezpívání; zpravidla zpívají trampské písně, něco o kamarádech a konci lásky. Těmto trubadúřům náleží dvory pražských činžáků, kdežto venkovským šumařům náleží ulice. To přijdou z venkova vousatí strejci s klasickým instrumentálním obsazením: křídlovkou, klarinetem, hornou a helikónem; jejich repertoár jsou polky a sousedské, a nejednou je z pražské ulice sváteční náves, a my všichni se honem díváme z oken nebo zpomalíme krok, neboť i my jsme většinou z venkova.

(Tři králové), kteří vystupují po jednom, po dvou a jenom výjimečně po třech, jsou také zbytek tradice. Všimněte si, že to jsou většinou kluci jako pařízkové, hezcí, s tvářemi řimbuchů; nevypadají jako dětská strašidla bídy, a přeci i oni jsou chudí; jsou to jen ta nejsilnější a nejkurážnější z děcek, kluci s iniciativou, siláci mezi dětmi.

(Babičky) náležejí rovněž mezi tradiční chudé. Nové na nich bývá jenom to, že často jsou to babičky čistě, téměř nedělně nastrojené, ne v cárech, ale se svátečním šátkem na hlavě; patrně pochopily, že i tím lze dojmout lidské srdce a že v tomto věku nerovností lze s prospěchem být lepším žebrákem.

(Alkoholikové) jsou pořád ještě největším procentem mezi žebrajícími muži; je jich víc než slepých nebo chromých. Koneckonců což není i jejich stav jakési tělesné mrzáctví, není to nemoc stejně hrozná jako vředy či lupus?

(Výmluvní chudí) Jsou jich dva druhy; jedni, kteří mají mnoho řečí, když prosí, že už dva dny nejedli, že nemají na nocleh a podobně. A jsou druzí, kteří toho mnoho neřeknou, kterým to nějak nechce z krku; teprve když něco dostanou, roztají jaksí a začnou vykládat: že oni to dělají neradi, ale co dělat, a takový pán, co vyleze z auta, ten prý nedá nic, a bůhvíco všechno. Nemohu si pomoci, ale těm druhým věřím víc. Jsou to chudí, kteří krom té almužny ještě hledají člověka, tvora, se kterým lze mluvit a kterému si lze ulevit.

Lidové noviny 7. 1. 1934

OBČANÉ A OBČANKY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKE!

Hospodářská tíseň, která postihla celý svět, vrhá hrozivé stíny na budoucnost našeho lidu a státu. Jako všude i u nás dorůstá pokolení dětí fyzicky i morálně ohrožených bídou a hlasem. Demokracie, kterou my dnes představujeme, nesmí připustiti a nepřipustí, aby byla životně podlomena generace, jež přijde po nás.

Prostředky, dotud věnované na záchranu bědných dětí, zdaleka nestačí na velikost a počet úkolů, za něž jsme odpovědni jako otcové, vychovatelé a vůdcové příštích pokolení. Je naléhavě a svrchovaně třeba znásobit tuto pomoc, soustředit dosavadní obětavou práci a rozšířit řady dobrovolných činitelů o každého, kdo toto bude čísti.

Odvolávajíce se na čestnou tradici minulých dob, obračejí se pracovníci duchem znovu ke všem se snažným apelem. Voláme a prosíme vás, muže a ženy našeho státu bez rozdílu, abyste toto si vzali za předmět své mimořádné, společné a dobrovolné péče: Chraňte mládež

na těle a duchu a zajistíte život budoucích. Právě v době tak svízelné nesmíme selhat v tom, co učinit je v naší moci.

Žádáme a prosíme všechny vás, abyste v této věci postavili se k sobě a podali si ruce ve veliký řetěz jako ti, kdo přinášejí záchranu tonoucím.

Zveme zvláště svazy a organizace všech jazyků a vrstev, aby ke svým jiným úkolům přibraly i toto dílo společné a v rozsahu co největším vzaly na sebe tu obecnou a dobrovolnou službu: službu dětem republiky.

Demokracie, která by nebyla vůdkyní, učitelkou a živitelkou pokolení příštích, která by nedovedla v těžké době vytvořit sama ze sebe řád dobrovolné pomoci a služby, by opomenula vykonat v pravý čas sebezáchovný čin víry v sebe a v člověka.

Je třeba práce a obětí. Voláme k svědomí a k dobré vůli.

Lidové noviny 21. 1. 1934

A PŘECE JE TO MOŘSKÝ HAD

Totíž ta nestvůra z Loch Nessu (ale nikoli z jezera Loch Nessu, neboť Loch znamená po česku opět jezero; říkejme buď Loch Ness, nebo jezero Ness); a je to patrně mořský had z čeledi kachen novinářských a populárních. Jsou totiž vážné pochybnosti o jeho řádné existenci, pochybnosti, jež člověku vnuká normální vzdělání z gymnázia.

1. Tato potvora (zvaná už Monstrosaurus) je prý ještě. Jenže ještěři dýchají plícemi, a musí se tedy pravidelně (v přestávkách nepřiliš dlouhých) vynořit z vody, aby se nadýchali vzduchu. Tudíž řečený tvor by se musel mnohokrát za den ukázat nad hladinou vodní – kdyby ovšem existoval.

2. Skotská jezera nejsou totiž žádné pustiny, nýbrž končiny asi tak navštěvované a obklopené vilami jako řekněme u nás Máchovo jezero u Doks; ale jezdí po nich ještě víc lodí a kolem nich ještě víc aut. Že by se tam mohlo pársetkrát denně vynořit z vody ohromné zvíře a přitom

zůstat nezjištěno, to je, odpusťte, trochu pošetilé. Jezero Ness je protékáno kaledonským kanálem, tedy je živou dopravní tratí; to už bychom mohli věřit, že při karlovarské silnici žije párek polárních medvědů nebo že na Wilsonově nádraží mají svá doupata mamuti. A tak bohužel z té skotské senzace asi nic nebude.

Lidové noviny 24. 1. 1934

PŘÍŠTÍ POKOLENÍ

Každá doba měla a má svůj problém otců a dětí; je skoro zákon přírody, že nové pokolení přichází s kusem negace všeho toho, co dělali, mysleli a chtěli jejich otcové. Život se nám jeví jako veliký neklid, a tělesná kontinuita generací je s jakousi hlubší nutností vyvážena jejich diskontinuitou v myšlení, názorech i vůli. Vždycky to skřípe s nástupem mládí, často je to konflikt skoro bolestný; mladí přicházejí obyčejně jako nepřítel, který se rozhlíží, z čeho by udělal kůlničku na dříví. Nejpodivnější na věci je, že ten konflikt, kterým trpívají obě strany, se nemusí brát příliš tragicky; jelikož náleží k podstatě života, je životem vyrovnáván už tím, že z dětí se jednou stanou otcové. Řekněme s jistou škodolibostí: Patří jim to!

Ale dnes se problém mladých klade vedle toho v docela jiné a znepokojivější podobě. Nejde už jen o to, jací jsou nebo budou, nýbrž o to, co je před nimi. Ano, jde o sociální otázku mladých, a tu nemohou řešit oni, jako si řeší své jiné otázky generační; o tu se musíme pokusit my. Nastupuje generace, pro kterou není práce ani míst a která přitom do této své situace nemá vlastně co mluvit, ježto není občansky dospělá. Jakmile myslíte na tyto příchozí, nemůžete se zastavit u několika posledních věkových ročníků; starost, co bude s mladými, se týká i všech dětí, týká se dvaceti věkových ročníků. "My mladí", to o sobě říkají lidé asi tak od dvaceti do dvaceti pěti let; ale daleko víc je těch, kterým bychom řekli "vy mladí"; to je skoro polovička národa, a na tento generační problém musíme odpověď hledat my.

*

Daleko snazší je dovolávat se pomoci pro malé děti ohrožené bídou; neboť malé děti mají na sobě tu zvláštní milost života, že se dotýkají našeho srdce. Pravda, i v tomto samozřejmém úkolu chybí strašně mnoho, aby byl naplněn; tím hůř to vypadá, jde-li o větší děti, a nejhůř je

na tom mládež dorůstající. Výrostek, který se dřív už jaks taks živil sám a cítil se chlapem, je dnes dítětem v tom smyslu, že je naprosto odkázán na ten kus chleba od svých rodičů; to platí i o studovaných mladých lidech, pro které není míst a obživy. Jak dnes věci jsou, oblast péče o mládež se kryje s generačním problémem mládí; ukládá se nám týž úkol, ale ukládá se nám ze dvou stran: jednak jako samozřejmá lidská povinnost postarat se o děti, jednak jako sociální a politický úkol zasáhnout včas ve vývoj těch, kdo jednou převzou naši společnost a náš stát. Řečeno konkrétněji: jde o kteréhokoliv malého haranta s umazanými packami, kterého může nakrmit kdokoli z vás; a zároveň jde o politickou předvídavost na nějakých deset dvacet let dopředu. Není a nebude lhostejno pro osudy národa a státu, budou-li rok za rokem vstupovat do života generace desperádů, kterým jakákoliv změna poměrů bude jakousi nadějí. Ty dva úkoly spadají naprosto vjedno; čímkoliv, co se udělá pro kterékoliv dítě, koná se služba na té frontě budoucnosti; jedna a nerozdělitelná je povinnost lidská i občanská. Jde o dobré činy i o dobrou politiku; ty skutky se stanou politikou tehdy, když budou konány soustavně a na celé linii. Akce k záchraně dětí, která nyní vstupuje v život, má podat soustavný organizační rámec; ale jeho obsah, to nebude nic jiného než nesčetné individuální činy vás všech, to budou rohlíky a hrnce polévek, to budou botičky, to budou pracovní úkoly, které najdete pro mladé ruce vytríděného dorostu. A začít co nejdřív, začít tam, kde tu dětskou bídu vidíte; nemusíte jít daleko od svého prahu, abyste ji našli, pokud ovšem chcete mít oči otevřené – pro dnešek i pro budoucnost.

Lidové noviny 28. 1. 1934

JAK DO TOHO

Zrovna jsem četl v novinách toto: Narodila se v Americe dvojčata, Jimmy a Johnny. Jimmy je pěstován v průměrné americké rodině, kdežto Johnny je chován ve vědeckém ústavě a od jednadvacátého dne svého života podroben tělesným i psychickým cvikům podle vědeckých zásad. Tento vědecky chovaný Johnny dovede v devatenáctém měsíci svého věku jezdit na kolečkách, plavat, zlézat kdejaké překážky a i duševně prý dává najevo větší podnikavost a odvalu než jeho normálně pěstovaný bratříček. Tento experiment má ukázat, jak se ta dvojčata odlišně vyvinou tělesně, duševně i morálně.

Když jsem to četl, řekl jsem si: To toho je! Takových Jimmyů a Johnnyů jsou vlastně milióny všude na světě, a veškeré lidstvo koná veliký experiment, co bude z lidských mláďat velmi různě chovaných. Například vedle Jimmyů pěstovaných za jakžtakž normálních okolností máme Johnnye, na kterých se koná experiment, co bude tělesně, duševně i morálně z dětí, jež vyrůstají v nedostatku a bídě cítěné jako sociální bezpráví; neboť tím si můžeme být jisti, že dnes už je málo chudých, kteří by svou nouzi přijímali odevzdaně jako zkoušku uloženou od Pánaboha. To tedy je cosi jako hromadný pokus, co nám jednou vyroste z dětí nejen špatně živěných a tělesně oslaběných, ale také od dětství uražených a ponížených bídou a vším, co s ní chodí. Můžeme si domyslit, jak tento sociální pokus asi dopadne.

Ale máme možnost zaonačit jiný hromadný experiment: zkusit, co vyroste z dětí, které by byly odmalička vystaveny účinkům dobré vůle a ochrany; z dětí, které by se od samých začátků setkávaly se zkušeností, že společnost nechce, aby byly bídné a hladové a špinavé a opuštěné. Byl by to špatný experiment, kdybychom ty své Johnnye zvykali na pouhé almužnictví; almužna ponízuje člověka a oslabuje jeho vůli. Má-li se ten sociální pokus podařit, je k němu třeba mnoha taktu i rozumu; kde vzít ten rozum, to není třeba říkat, a co se týče toho taktu, je jeho tajemství myslím dost jednoduché: stačí k němu, abychom ty dotyčné československé Johnnye měli rádi a stejně rádi, s živým zájmem a trpělivě zkusili i tu pátračku s nimi. Za deset i za dvacet let uvidíme, co z nich vyroste; záleží to do velké míry na nás.

Lidé, kteří čtou o té akci Demokracie dětem, by chtěli vědět, jak se do toho mají dát, kde začít a co vlastně může jednotlivec dělat. Je pomalu konec zimy, ve které je nejvíce třeba pomoci; tady už se nedá organizovat něco na dlouhé lokte, ale musí se zasáhnout hned.

1. Máte děti na škole? Ať tedy vaše dítě nebo jeho učitel vybere chudého kamaráda, který by se u vás najedl, tak, a teď se učte, děti, nebo si spolu hrejte a dávejte jedno na druhé pozor.

2. Nemáte děti? Dobrá, kde se nají jeden člověk, může se najíst ještě jeden človíček; dva lidé unesou u svého stolu třetího a tak dále – zkrátka zkuste uživit o jeden krk víc. Desetitísíce hladových dětí se mohou ještě této zimy denně nakrmit, postaví-li se všude, kde to jde, o jeden talíř na stůl víc. Uděláte s tím osobně špatné zkušenosti i dobré, ale v tom už je složitost a zajímavost života; od toho jsme dospělí, abychom se nevzdávali po prvním nezdaru. Nějaké to opravdu potřebné dítě vám poradí pan učitel, Sociální péče neb Červený kříž nebo

rodičovské sdružení v nejbližší škole; zalíbí-li se vám váš chráněnc, přijmete nad ním cosi jako sociální kmotrovství, a bude tu už pro jedno lidské mládě kus cesty do života.

3. Aby byl ve věci pořádek, hledte, aby byl ve vaší obci nebo vašem okrsku sestaven katastr potřeby. Na to je tu obecní úřad, škola, sociální úřady nebo sociálně pomocné spolky, aby za jejich i vaší spolupráce byl sestaven jeden společný soupis všech potřebných dětí v místě, aby všude byl přehled, co se už dává a komu se nedává nic. Má-li ta pomoc být opravdu hromadným pokusem, musí být spravedlivá. Všude je v tom směru mnoho předpracováno, někde víc, někde míň: dá-li se to dohromady, ukážou se skutečné mezery, a ty bude nutno vyplnit nejdříve. Spočítá-li se, že v naší obci je sedmnáct nebo osmadvacet Frantiků nebo Andul naléhavě potřebných pomoci, pak se najde i ta pomoc; neboť těžko je dnes odvracet bídu světa, ale snazší je pomoci jednomu konkrétnímu a osobnímu Frantikovi nebo Andule. Nakonec se nejlíp pomůže všem, vezme-li si každý na starost jednoho nebo jednu. A ten, kdo to udělá, bude mít legitimaci říci druhým: ty, nemohl bys to udělat také?

Lidové noviny 4. 2. 1934

JEJICH ZÁSLUHY

Když dozněla střelba do hrstek bojujících rakouských dělníků, když byl pověšen raněný Münichreiter a statečný Weissl, přišla chvíle ukázat, co tomu kdo říká. I pospíšila si vláda maďarská a poskytla majoru Feyovi co možná nejvyšší řád. Patrně tím chtěla dát najevo, že považuje střelbu z děl do špatně vyzbrojených lidí, věšení raněných a soudní perzekuci za vzácnou a slavnou zásluhu. Major Fey dostal maďarský řád za obyčejný masakr. Bylo mu projeveno zvláštní uznání ne za nějakou osobní statečnost, ale za cosi, co bývalo oceňováno za dob absolutismu: za surovou říznost. Pokud víme, nebylo dosud mezinárodním zvykem honorovat vysokým vyznamenáním takové interní zásluhy. Snad to maďarská vláda nyní dohoní a položí své posmrtné řády na hrob Windischgrätze nebo hraběte Haynaua.

Lidové noviny 23. 2. 1934

CHVÁLABOHU

Chválabohu, že přes ty špatné časy můžeme aspoň jednou říci chválabohu. Tedy chválabohu, že už máme (doufám, že vy také) pro tento rok odbytu trampotu s berními fasemi. Ještě jsem nenašel člověka, který by prohlásil, že berním fasím na puntík rozumí a že by je mohl vyplňovat tak říkajíc se zavřenýma očima. Naopak vyplňujeme je nejistě, sklíčení pocitem méněcennosti; nikdy nám není jasno, co náleží do které rubriky, co se má nebo smí odečíst; bručíme přitom “v tomhle aby se čert vyznal” a “kruci turci, co bych napsal do téhle rubriky”; načež vše popletše, plní obav, že jsme to nějak špatně vyplnili, podpisujeme, že jsme své přiznání učinili “podle svého nejlepšího vědomí a svědomí”. Chválabohu, tuto poplatnickou svízel máme už za sebou (doufám, že vy také); nyní můžeme zase s rozkoší dýchat podjarní vzduch, točit holí a zapomenout na zimní trampoty. Až na podzim přijdou platební rozkazy. A naše rekursy, při nichž se budeme potit a zuřit s pocitem, že se nám ubližuje. A pak zase nastane únor, měsíc chřipek, bláta, berních fasí a pocitu méněcennosti.

Lidové noviny 1. 3. 1934

DĚTI CHUDÝCH

Měl jsem jednou příležitost projít s policejní šťárou kvartýry na okraji Košíř: cihelnu, chudinské činžáky, malé domečky a kotce, které ještě zůstaly na periférii po někdejším venkově, – celkem tak názorné ukázky toho, v čem ještě – krom jeskyní – může bydlit člověk ve 20. století. V čem může bydlit a v čem se dokonce rodí; neboť jako víte, čím větší bída, tím víc dětí.

“Otevřte, policie!” Jde otevřít mladý muž. Díra dvakrát čtyři metry, nikde nic, ani židle, ba ani hřebík, na kterém by se člověk oběsil. Světelný kruh lampičky téká po stěnách a utkví v koutě, kde to vypadá jako hromada hadrů. Vstává mladá žena ve vysokém stupni těhotenství. “Kdo jste?” “Teď bez místa,” polyká mladý muž. Budoucí rodina!

Hned vedle díra třikrát čtyři metry, vzduch k udušení, dvě postele, jedenáct spáčů. Dvě rodiny, na zemi sedm dětí, čtrnáct očí vyjeveně a okouzleně upřených na přílby a knoflíky strážníků. Jaká nádhera! Jeden pár rodičů nemá policejně cosi v pořádku, je z toho mnoho řečí

a přísného hubování; zatím se čtrnáct dětských očí upřeně, bez dechu dívá na tři muže v přílbicích.

Stejná díra, na podlaze kutloch ženy a pěti dětí, v koutě postel a pod duchnou dvě rozcuchané hlavy. “Koho to máte v posteli?” “To je dcera a její milý,” povídá matka lhostejně. “To jsou vaše děti?” “Jedno je sestřino.” “Kde máte muže?” “Na Karlově náměstí.” To znamená ve vyšetřovací vazbě. Zpod duchny svítí čtyři palčivě nenávistné oči. “Máte papíry?” “Mám.” “Ukažte je, maminko,” bručí mladý muž. Policie nějak dlouho zkoumá špinavé papíry; zatím pět dětí, kluků a holčiček pod jedním hadrem, vyvaluje oči na pány od policie.

Hned vedle: osm dětí, tři v posteli s babičkou, pět na zemi, na druhé posteli rodiče. “To všecho jsou vaše?” “Všecky naše.” Někdo tu je nemocen, neboť je tu hrozný zápach. Rychle ven!

Babička a tři děti. “To jsou vaše?” “Synovy.” “Kde je?” “Na Karlově.”

A zase v pelechu pár, na zemi tři děti. “Kdo to je?” “To je sestřina dcera.” “A s ní?” “To je jen tak, nějaký známý.” Jedno z těch dětí na zemi je čtrnáctileté děvče; bože, ta špinavá košilka!

Jinde kvartýrek úzkostlivě čistý, hubená žena a dvě bledé, slaboučké děti. “Co vy?” “Prosím já posluhuju.” “Máte muže?” “Prosím nemám.”

Babička a čtyři děti; klíčka bídy, která má skoro svůj půvab. Babička shání botičky, aby se pochlubila. “Ty dostal chlapec ve škole, pánbůh zaplať, jen aby je neroztrhal!” “To je žebračka,” vysvětluje potichu strážník. Aha, tedy už trochu elita. Čisté hrnčky s pomněnkami, na oknech cosi jako záclonky – Babička uctivě vyprovází. “Pánbůh tisíckrát naděl za ty botičky, milostpáni...”

*

A tak dále: dvacet třicet příbytků a v nich nejmíň jedno sto dětí; chudoba je strašně plodná a množí se náramně. Říkám vám, musí se to vidět; pak člověk shledá, že bída se opravdu rodí. Marná sláva: pro děti, které takto rostou, není vzestupu ani vývoje; nemůže z nich být nic než

zase jen bédní a vytřídění lidé, kteří ponosou dál to strašné pračlověctví bídy. Nouze může ještě být vzpruhou, ale bída už je jen stav prokletí, cosi jako dědičná nemoc. Má-li se odstranit, musí se s tím začít od dětí; dospělým lze pomáhat, ale děti ještě lze předělat, lze je přesvědčit, že i pro ně je na světě něco jiného než bída nejnížší. V té obecné péči o dítě, kterou musíme na sebe vzít, bude zvláštní kapitolou záchrana dětí zrozených přímo pauperismem. Tady nestačí jenom je nakrmit a obléknout, nýbrž vřadit je do společnosti druhých, vyvést je z podzemí, přepravit je z ostrovů bídy na druhý břeh, který snad bude břehem starosti, ale aspoň už ne beznaděje.

Pokud je mezi námi taková trogloditská bída, nemůžeme se považovat za společnost civilizovanou; leda za polocivilizaci na okraji divočiny.

Lidové noviny 4. 3. 1934

UŽ SE TO ZAČÍNÁ

Ještě to není tak daleko, abychom tomu řekli jaro; nicméně už to tu a tam vyšlehuje ze spadaneho listí zelenými plamínky klíčení. Už se těsně u země krabátí drobné lístečky petrklíčů, prokukuje jasná kadeřavá zeleň z uhnílého lupení dymnívek a brunátně čouhají květné puky čemeřic uprostřed zmrzlých, tuhých listů loňských. Lýkovec je naperlen růžovými poupaty, jen pár dní ještě, a statečný keřík bude obalen květem. Už se bimbají v chladném větru první zvonečky sněženek, a když svítí slunce, dokořán se rozevrou kalíšky časných krokusů. Ty tuhé špičky, které se tlačí ze země, jsou puky scil a raných tulipánů; perské kosatce už vysunuly modravé čepele svých listů – za týden, za deset dní sklenou nad nimi svůj gotický květ. Zkrátka musí se to ještě hledat, musíme se naklonit až k zemi, abychom to našli; ale může být něco líbeznějšího než toto tichoučké, svěží, šeptané zvěstování?

Lidové noviny 11. 3. 1934

DOBRÁ PRÁCE

Už z několika stran se uvažuje o tom, jak čelit chronické nezaměstnanosti tvořením pracovních kolon: místo tupého čekání na to, kdy se konečně kolo osudu obrátí, dát do prázdných rukou pracovní nástroje, dát lidem mzdu a jídlo, dát úkol k udělení, nu, a pak opravdu něco pořídit z těch rukou a nástrojů, co by tu zůstalo jako trvalý pomník doby, která byla těžká, ale nebyla hloupá a bezradná a dovedla i z nouze udělat ctnost. Hlavně tu jde o mladé lidi; poslyšte, necháme-li je vyrůst v zatracené víře, že jich není třeba k žádné rozumné práci, přijdou nám jednou příliš drahým hmotně i společensky. Říká se, že musíme myslet hospodářsky; nuže, jaké by to bylo hospodaření, kdybychom nehospodařili také s lidskými životy a pracovními silami! Kdekdo má plno řečí o hospodářských věcech; přitom žijeme v nesmyslném ekonomickém primitivismu, neboť necháváme ležet ladem hospodářskou hodnotu statisíců živých lidí. Tohle snad uzná každý; ale bude se ptát, kde vzít pro ty tisíce a statisíce práci a kde najít pro ni úhradu.

*

Píšu tento článek, aby se pokud možno nezapomínalo na jeden pracovní úkol pro tisíce lidí. Tomu úkolu se říká zalesňování; ale nemusí se myslet hned na celé lesy; jde také o hájky, o pár stromů na sterilní mezi, o aleje podle cest a vegetaci podél vod. Jde o to, aby všechny krajiny, kterým říkáme naše, byly protkány stromovím, kdekoliv je možno. Pravdaže myslím přitom i na tu krásu; mnoho krajů by jí trochu víc potřebovalo – při dnešním pohybu lidí mezi městem a venkovem není lhostejno, zda v kraji padá na lidi nuda a vyhýbají-li se jeho fádňím cestám. Říká se, že naše vlast je krásná. Je, ale jsou v ní končiny tak opuštěné veškerou krásou, že je z toho člověku úzko; například – abych nešel daleko – celý široký okruh kolem Prahy. Postarat se o větší přitažlivost venkova je dnes také věc dobrého hospodaření.

Ale zalesňování znamená něco víc: znamená regulaci našeho klimatu. Čím bude míň lesů a stromů, tím aridnější budou naše kraje, tím méně bude srážek, tím sušší budou léta a zimy; až ještě regulací snížíme hladinu spodních vod, pak možná budeme úpěnlivě bubnovat na dešť jako afričtí negři ve stepích. Starost o stromoví je starost o bonitu našeho podnebí; je do jisté míry v našich rukou, jaké jednou bude klima ve vlasti našich pravnuků. Proto jsem tomu řekl dobrá práce: byla by to péče o budoucnost naší národní půdy; svýma rukama bychom zdokonalili zemi nám svěřenou, aby byla věčně živá a požehnaná. Práce pro budoucnost, to už samo sebou znamená důvěřovat v tu budoucnost. Místo hladových zdí bychom stavěli živé

háje a aleje; jednou by si lidé mohli říci, tuto stáletou alej, tuto zelenou katedrálu postavili kdysi naši předkové v době nouze a starosti, aby ze své práce udělali dar budoucím.

Až se budou hledat úkoly pro tisíce rukou, bylo by promeškáním velké příležitosti, kdyby se dost a všude nepamatovalo na tuto dobrou práci.

Lidové noviny 18. 3. 1934

JE TO VE VZDUCHU

Je to ve vzduchu, a těžko říci, co to vlastně je. Snad se pozná jaro po slunci, po kvetoucích podléškách a ptačím zpěvu; ale i když jdete večer po městských ulicích, vypadají už nějak jinak. Nevězí to v šatech lidí, neboť ti jsou ještě napakováni ve starých zimních kabátech; nevězí to ve stromech, které se zdají stejně holé jako v zimě; je to ve vzduchu. Není to žádný mlhový opar, a přece světla svítílen a reklam září měkčeji. Měkčeji a přitom ohnivěji. Ta všechna světla a světélka planou nějak silněji a přitom méně silně než v zimě. Jako by proud, který je rozžhavuje, byl teplejší a silnější než jindy, silný jako těžké víno nebo stoupající míza. Ale proud to nedělá, je to ve vzduchu. Nevíme, co to je, a patrně by se ta zvláštní síla jarního vzduchu nedala chemicky dokázat žádnou infinitezimální analýzou. A přece tu je, je ve vzduchu, a táž síla, která žene vegetaci v rašení a v květ, nutí rozkvétat i lucerny městských ulic.

Lidové noviny 19. 3. 1934

STARÝ VLASTENEC

Před několika dny jsme četli anekdotu o hraběti Lažanském; týkala se dr. Vladimíra Lažanského, řečeného Uncle Wladi, nebo za války Comte Russophile, a připomněla mi starého kavalíra, kterého jsem poznal právě v době války. Tehdy – koncem roku 1916 – jsem slyšel, že hledá preceptora pro svého syna gymnazistu; byl jsem novopečený doktor filozofie, bez místa, marně se ucházející o některý z ouřádků s platem třiceti až padesáti korun měsíčně.

V té době nikdo o mladé lidi nestál, protože si říkal, beztoho to za měsíc seberou na vojnu, tak co s tím. Ale protože se chtělo jíst, hlásil jsem se o místo preceptora.

Přijal mne dlouhý starý pán s ochrnutýma nohama a mohutnými licousy. Začal česky a potýkal se s češtinou statečně; zřejmě se mu ulevilo, když se přešlo do němčiny. Neznal mne, neměl jsem ani žádní doporučení; ptal se mne na dvě nebo tři věci, a najednou: “Sagen Sie, Herr Doktor, werden wir siegen oder die Anderen?” Byl jsem zmaten. “Kteří my, pane hrabě? Myslíte Rakousko?” Vytřeštil na mne oči. “Aber nein,” řekl netrpělivě. “Wir Russen. Wir Franzosen.”

*

Teprve později jsem o něm zvěděl víc. Byl synem někdejšího moravského místodržitele Karla Lažanského, vychován v Salcburku a ve Vídni; potom sloužil na hejtmanství v Broumově, určen pro kariéru úřednickou. Tehdy zemřel jeho strýc, majorátní pán na Chyši; to byl deklarant Prokop Lažanský, český vlastenec a podle všeho kavalír dost bouřlivý: v Chyši se aspoň vypravovalo, že na zámku choval tlupu herců a zejména hereček, v jichž středu podstatně ukrátil svůj život in dulci iubilo. Hrabě Vladimír, německy vychovaný a lié se salcburskými Wredy, vzal své dědictví doopravdy: nejen se ujal panství, ale přijal i politickou tradici strýce deklaranta; stal se přesvědčeným Čechem a zůstal jím do konce svých dnů, třebaže se nikdy pořádně nenaučil česky.

Byl na své češtví hrd podivným a dojemným způsobem. Největší pýchou jeho života bylo, že byl předsedou zábavního výboru Národopisné výstavy v Praze. Pamětníci vypravují, že tu funkci plnil s náramnou horlivostí; bral do kola paničky, vítal vynikající osobnosti, učil se nazpaměť českým proslovům. Tehdy ho učil češtině Jan Herben. Comte Wladimir byl těžký neurastenik; před každým takovým veřejným vystoupením ho třeskutě bolela hlava, padal do mdlob a zvracel po celé dny a noci; ale pak se sebral a vykonal svou povinnost, vysoký, vznešený, s krásnými pěstěnými licousy. Pro jeho nervy to byla služba přímo hrdinská. A ještě jednu tajnou pýchu měl, ale s tou se nevytasil tak hned: že je také českým spisovatelem. Vyšla od něho kdysi česká povídka ve Zlaté Praze. “Já jsem ji napsal německy,” svěřoval se, “ale přeložila a upravila ji paní Viková-Kunětická.” Potají psal německé verše; byly to formálně klasické elegie člověka smutného a osamělého.

Jeho panství bylo v německém kraji; vlastně je to stará husitská krajina kolem Žlutic, proslulá kališnickým kancionálem, potom vybitá a osazená kolonisty ze Švábska, kteří tam přinesli své švábské nářečí, svůj šosatý kroj a své vysoké trámové štíty domů. Kam sahalo panství Vladimíra Lažanského, všude byla česká čeled', čeští úředníci, čeští hajní; dnes jsou tam vesměs české diaspory a menšiny. Na zámku se mluvilo česky. "Rraďte mi dát ještě kousek, víš?" rachotil starý šlechtic na komorné posluhující u stolu. Byl to feudální pán, jakých už není; nechal své ochromené tělo vozit kočárem po polních cestách, a když někoho potkal, dal zastavit, neboť špatně viděl: "Halt, wer bist du?" Byl-li to někdo z panství, dobrá, pohovořil; ale byl-li to cizí člověk, hrabě se omluvil: "Ah, Sie sind nicht von hier." Tykal svým poddaným, ale také byl jejich kmotrem, chodil jim na pohřby a většinou je živil. Říkejte si co chcete, ale feudální řád měl něco rodinného.

Jeho češství bylo až krajně okázalé. Jednou před válkou v Salcburku na nádraží žádal česky lístek do Prahy. "Ich verstehe nicht," řekla slečna v okénku pokladny. Starý hrabě se rozzuřil: "Co ty německá kdesi cosi, ty nebudeš v Rakousku rozumět česky?" Tehdy na něho zavolali četníka – nevím, co z toho bylo dál.

Na začátku války ještě chodil do vinárny U černého koně na osamělou sklenku vína. Jednou tam rakouští generálové hostili nějaké říšskoněmecké oficíry a nařídili muzikantům, aby na jejich počest zahráli Wacht am Rhein. Starý šlechtic se vztyčil, belhal se k pódiu, rozhodil rukou muzikantům pulty a zřetelně, slavně prohlásil česky: "Já nedovolím, aby se v české Praze hrálo Wacht am Rhein. Já jsem hrabě Vladimír Lažanský." Tehdy to bylo horší, musel se do toho vložit Oncle Franz (Thun), aby věc utulal; Oncle Wladi musel dát čestné slovo, že během války už nevkročí do žádné vinárny a že dokud dovolí počasí, bude se zdržovat v Chyši.

*

Byla u něho francouzská slečna, vychovatelka jeho syna. Za války měla být někde konfinována, ale pak se úřady spokojily tím, že se bude jednou týdně hlásit na pražském policejním ředitelství. Tam ji přijal mladý policejní komisař. "Vous etes mademoiselle Lemoine?" začal hned francouzsky. "Posaďte se. A buďte klidná, slečno, Francie to vyhraje." To bylo v roce 1914, a ten komisař se jmenoval Richard Bienert.

O málo později se musela Francouzka podrobit těžké operaci kolena. Při narkóze počala – jak už se narkotizovaným přihází [... – z plna] hrdla křičet česky: “Vilém musí pryč! Vilém musí pryč!” Když se probudila, stála kolem ní celá klinika, a nějaký pán v bílém plášti jí povídá: “Mademoiselle, tady to můžete říkat i bez narkózy.”

Po převratu sloužila jako paní domu u prvního francouzského vyslance v Praze, starého mládence Clémenta-Simona.

*

Jednou jsem ve své preceptorské službě seznal vychovatele mladých Nostitzů; byl to katolický páter. Nevěděl jsem dobře, o čem s ním mluvit. Velebníček o něčem dumal a najednou vydechl: “Mně je jedno, že jsem kněz; já bych chtěl mít pušku a střílet do toho...”

“Do těch Rusů?”

Páter potřásl hlavou. “Ne, do rakouských.” Tehdy už byly první zprávy o našich legiích.

*

Starý hrabě věřil v české království. My šlechta, říkal, musíme studovat, abychom jednou k něčemu byli v české říši. Vášnivě nenáviděl Habsburky a Vídeň. “Warum denn,” říkal, zvedaje užasle obočí, “machen wir keine Revolution?” Netajil se svými protirakouskými a protidynastickými názory a děsil jimi různé staré kněžny a jiné urozené osoby, které ho navštěvovaly přes jeho izolaci. Urozené osoby vzdychaly, potřásaly nad ním hlavami a odváděly hovor jinam; ale nebylo mezi nimi udavačů, a tak starý Čech německého jazyka v německém prostředí a ve švábském kraji nerušeně čekal na pád habsburských vetřelců, brumlaje rozčileně nad zprávami hlavních štábů.

Odešel jsem od něho na podzim roku 1917; řekl jsem mu, že jdu k novinám.

“K novinám?” děl, zvedaje pohoršeně obočí.

“Ke Kramářovi.”

“Das ist etwas anderes.”

*

Třicátého října roku 1918 jsem od něho dostal telegram: “Skládám deset tisíc korun na příští národopisnou slovanskou výstavu v Praze.” Tím způsobem vítal starý pán převrat. Odevzdal jsem jeho depeši dr. Rašínovi; nevím ani, dostal-li le comte Russophile kdy jakou odpověď.

Lidové noviny 25. 3. 1934

DOPIS A ODPOVĚĎ

“Vážený pane doktore! Promiňte nám, dovoluujeme-li si obrátiti se na Vás s prosbou. Dověděli jsme se z Vašeho článku v Lidových novinách o strádání některých našich kamarádů v Praze, kteří nemají kde bydlet a co jíst. Rádi bychom jim zaslali malý příspěvek z výtěžku naší školní besídky, ale nevíme, na koho se máme v této věci obrátit. Proto Vás prosíme o radu. Buďte tak laskav a neodepřete nám ji.

S projevem oddané úcty k Vám

třída II. C,

III. státní československé reálné gymnázium v Brně.”

Milí hoši, máte-li nějaké peníze, dejte je Péči o mládež v Brně. Ta už se za ně postará o některé vaše malé a ubohé kamarády, ať už jsou v Židenicích nebo někde na Valašsku – to je jedno kde; všude jsou chudé děti, kterým vaše kamarádství pomůže ke kusu chleba nebo k potřebným gatím. Má-li se pomáhat dětem všude, musíme všichni pomáhat především ve svém okolí. Chceme-li se postarat, aby žádné dítě nebylo na tom tak zle jako vaši kamarádi z Košíř, o kterých jste četli, musíme si sami všimnout, není-li na dosah naši pomocné ruky někdo potřebný. Proto pomáhejme ve svém okolí nebo přispějme té nejbližší korporaci, která se o ty

potřebné děti stará. Přeju vám, aby si vašeho příkladu všimlo mnoho vašich kamarádů z jiných škol a tříd.

Váš Karel Čapek

Lidové noviny 28. 3. 1934

JARO MĚSTSKÝCH ZAHRÁDKÁŘŮ

Určitěji nežli jarní krokusy, scily nebo podléšky (ostatně ihned, sotva polorozkvetou, orvané a rozškubané čeládkou kosů a vrabců) zvěstuje jaro městských zahradních čtvrtí zvláštní čmoud, který se táhne široko daleko. To se spaluje loňský chrást, chvoj a kdejaká souš zbylá na záhoncích; spalované listí páchne jako podzimní ohníčky z bramborové nati, kdežto hořící chvoj příjemně voní a praská, pěkně modře dýmajíc. Toto je první jarní vůně, stoupající v březnových podvečerech z každé zahrádky; je to trochu jako upalování zimy, jako jarní obřad téměř slavnostní; je to velký jarní úklid na zahrádce a přitom chvíle poněkud pohanská, která z přihlížejících a nějaký suchý proutek příkládajících lidí dělá drobátko zase okouzlené děti kolem ohníčku.

Lidové noviny 30. 3. 1934

D D

Především: Proč vlastně vznikla akce Demokracie dětem? Což nemáme dost institucí a organizací, které se starají o děti a které se o ně starají dobře a odborně? Nemáme sociální úřady státní i městské, nemáme Péči o mládež, České srdce, Československý červený kříž, Prázdňinovou péči, sta větších i menších humanitních spolků a tak dále?

Ano, desetkrát ano; ale zeptejte se jich, a řeknou vám, že dnes pracují s krajním vypětím sil, že víc už nemohou sehnat a vykonat a že to všecko zdaleka nestačí na potřebu, která jim roste nad hlavu. Veřejné subvence se snižují a soukromá pomoc vysychá; už není možno udržet ani to, co se konalo dosud, zatímco při chronickém průběhu hospodářské bídy se prohlubují a

téměř ustalují její hrozné následky pro děti, jež v ní vyrůstají. Jde o celou příští generaci, která z povážlivě velké části je fyzicky i mravně přímo deformována trvalým stavem nouzovým. Z dětí nezaměstnaných rodičů vyrůstá nezaměstnaný dorost; už nestačí opatřit talíř polévky nebo pár punčoch, nýbrž také práci, také kousek cesty do praktického života. – Zkrátka přibýlo úkolů a ubývá prostředků; problém bédnosti se nám stává problémem generačním.

Akce DD vznikla jen proto, aby sdružila k společné práci dosavadní instituce, které se až dotud staraly o děti, a přizvala k součinnosti všechny velké i menší korporace, ať už tělovýchovné nebo kulturní, konfesionální nebo stavovské. Péče o mládež už není věcí jen těch několika spolků, které se jí věnovaly dosud, nýbrž berou ji na sebe také všechna veliká organizační tělesa bez rozdílu svých jiných cílů, bez rozdílu stran, jazyka, třídy nebo náboženství. Ať jsi sokol nebo skaut, ať náležíš do Orla, DTJ, Selské jízdy, Hasičské nebo Střelecké jednoty, ať jsi sportovec nebo legionář, člen té nebo oné náboženské obce, toho nebo onoho dorostu, pozor: organizace, ke které náležíš, se přihlásila dobrovolně k službě dětem republiky a ukládá i tobě, aby ses přihlásil na svém místě a nastoupil tuto službu.

DD se obrací v těchto velkonočních dnech na šestnáct tisíc místních starostů v celé republice se žádostí, aby svolali zástupce všech organizací v místě, dále učitele, lékaře a kněze, kteří ex offio mají víc přehledu o životě chudých než jiní, i jednotlivce, kteří mají dobrou vůli pomáhat; a aby jim řekli asi toto: Když jsme tak pohromadě ve jménu dětí, slibme si, že zůstaneme sdružení i nadál a necháme za dveřmi, co nás jinak dělí; v tom jsme přece všichni zajedno, že naše děti musí jíst, být zdravé, a když odrůstají, najít příležitost k práci a živobytí. Rozdělíme si práci, každý se postará o něco nebo o někoho, pořídíme seznam dětí, které u nás potřebují pomoci; každý, jak může, a všichni dohromady se postaráme o úhradu – proto jsme se spojili, abychom na to stačili svými vlastními prostředky. Vyvěsíme na obecním úřadě seznam dárců a odhad potřeby dosud nekryté, abychom měli stále na očích, kdo a jak splnil svou povinnost a kolik ještě zbývá v naší obci vykonat. Uděláme to demokraticky: veřejná potřeba, dobrovolná úhrada a kontrola prováděná očima všech. Postarat se o všechny děti v místě, to je prostě naše povinnost rodinná; vypomoci nejbližší chudé obci, pokud a v čem můžeme, je povinnost sousedská; a snad někdy bude potřeba poslat groš někam, kde přišla na československé děti zvlášť těžká pohroma, – v tom se ukáže, jak dalece chápeme svou povinnost národní a občanskou. Ale především se vlastními silami postaráme, abychom mohli říci. v naší obci není hladových a mrznoucích dětí, není dorostu vytríděného z pracující společnosti. To je úkol nám všem tak blízký, že jej nebudeme ukládat jenom státu nebo

úřadům, nýbrž dáme se do něho sami. Proto se to jmenuje Demokracie dětem, abychom ukázali, jak demokracii rozumíme: že je to dobrá vůle a ochota, dobrovolná součinnost, iniciativa, láska i kázeň všech občanů a občanek.

To jsou věci, o kterých by se mělo nyní promluvit v šestnácti tisících obcí. Byla by to jarní obnova v našich srdcích; je právě čas. abychom jako dobří hospodáři bděli nad klíčením a růstem všeho, co vzešlo a má vzejít z naší setby a našeho pěstění.

Lidové noviny 1. 4. 1934

LIDOVKÁŘI, POZOR!

Čtenářové Lidových novin, máte se letos zase ukázat, jako jste to udělali v minulých letech, a pomoci houfci dětí na prázdniny ven, aby z nich rostli zdraví a kloudní lidé. Cokoliv pošlete šekem na Červený kříž (v případě, že jste někam založili šek přiložený k nedělnímu číslu, můžete vyplnit na poště bianko šeky poštovní spořitelny číslem 200 421 a poznámkou Pomlázka Lidových novin), tedy cokoliv pošlete, i kdyby to byla chudá pětikorunka, bude to důkaz, 1. že máte rádi děti, 2. že máte rádi Lidovky a tak trochu i nás, kteří je pro vás děláme, a 3. že máte rádi náš stát, který koneckonců bude ty zdravé a kloudné lidi potřebovat; neboť co se dá dětem, dává se budoucnosti státu. Letos zvláště vás k tomu zveme i proto, že bylo vydáno heslo a vyvoláno hnutí Demokracie dětem. Jako každá obec i čtenářská obec novin je demokratický kolektiv; jako každá obec i naše obec čtenářská je volána k tomu, aby se složila na děti, jež potřebují naší pomoci. My všichni bychom byli hrdí, kdyby obec Lidových novin dala dobrý příklad lásky, moudrosti a účinné ochoty.

Lidové noviny 13. 4. 1934

O LIDECH SPOLKOVÝCH

Dejme tomu, že to bylo tak: V obci České Lhotě pod Blaníkem se v nějaké hlavě zrodila myšlenka, aby při cestě do obce byla zasazena břízka, která by "vítala pocestného a skýtala stín unavenému poutníkovi". I byla svolána ustavující schůze Spolku pro postavení břízky při

vstupu do České Lhoty a navrženo, aby ta břízka byla slavnostně zasazena a odevzdána veřejnosti. Na té schůzi byli přítomni také staří a osvědčení matadoři veřejného a zejména spolkového života; díky jejich aktivní účasti měla schůze vynikající úroveň, a jak nakonec prohlásil předseda, byla korunována plným úspěchem.

“Vážené shromáždění,” pravil jeden z těch vynikajících činitelů, “vítám s nadšením krásný návrh, aby byla slavnostním způsobem zasazena břízka při vstupu do naší milé obce, a slibuju předem, že učiním vše, co je v mých silách, aby se tento nádherný plán zdařil. Všichni jsme jistě zajedno v tom, že rádi přiložíme svou ruku k zvelebení našeho domova. Přičiňme se společně, aby naše uvědomělá obec tonula ve svěží zeleni mladistvé břízky. Vím, že nikdo z nás neodepře své pomoci při tomto díle ušlechtilého idealismu. Ale jako starý politik, pánové, kladu zvláštní důraz na to, že tím zvýšíme také cizinecký ruch, a tím i blahobyt celého kraje. Doufám, že mluvím ze srdce všech, poděkuji-li svolavatelům dnešní schůze za jejich skvělou iniciativu, a že je mohu ujistit: Počítejte s námi!”

Tato řeč byla odměněna živým a souhlasným potleskem.

“Dámy a pánové,” ujal se nato slova druhý vynikající činitel, “připojuju se plně k slovům pana předřečníka. Musíme učiniti vše, pravím vše, k zvelebení našeho domova. Ale když tak o tom uvažuju – pánové, musí to být zrovna břízka? Proč by to nemohla být naše milá slovanská lípa nebo stinný ořech? Ovšem nutno počítat s tím, že taková sazenice něco stojí, řekněme deset až patnáct korun; k tomu se musí připočíst dovoz a mzda za vykopání jámy. Pánové naznačili, že by příslušná jáma byla vykopána slavnostním způsobem za dobrovolné pomoci celé obce. Tážu se, byla-li by jáma takto diletantsky vykopaná pořízena odborně a podle zásad moderní hortikultury? Pánové nám bohužel neřekli, jakým způsobem chtějí získat prostředky, kterými by se uhradil ten celý strašlivý náklad. Bojíme se, že to nebude tak lehké. Dnes musíme počítat s každým haléřem, nemůžeme našim spoluobčanům stále jen ukládat nové a nové oběti. Opakuju znovu, jsme naprosto pro to, aby se něco stalo k zvelebení naší obce; ale jako muž praxe se musím tázat, jak to nejlépe dělat a kde sehnat úhradu. Musíme postupovat plánovitě, a ne od jednoho stromečku, nýbrž od celých alejí; pánové, bez zemských a státních subvencí se o takovém úkolu nedá vůbec mluvit. Řekne se, postavíme sami aspoň jednu břízku. Ano, ale tážu se, kdo ji bude zalévat, kdo ji bude hlídat, aby ji nepoškodil zlomyslný pachatel? A nač vůbec vysazovat břízku, když máme v obci

Okrašlovací spolek, aby se o to staral? Myslím tedy, abychom se v tom ohledu netříštili a rozhodli se raději, jak už řečeno, pro postup plánovitý.”

Také tato řeč byla odměněna živým a souhlasným potleskem.

*

Žádná břízka ovšem zasazena nebyla.

Lidové noviny 15. 4. 1934

HOŘÍCÍ JARO

Zdá se, že bůh počasí počal provozovat povětrnost jako sport, to jest se zvláštním zřením k rekordům. V několika posledních letech měli jsme stoleté rekordy mrazu, sucha, vedra a tak dále; letos jsme prošli dubnovými dny, které se mohou honosit čtyřicetiletým rekordem horka. Lidé říkají, že tak krásný duben nepamatují. Krásný je; ale to ještě neznamená, že je dobrý. Předčasně se dalo do květu všechno, co jindy rozkvétá až koncem dubna; a květ, na který jsme se celou zimu těšili, odkvétá za jeden za dva dny, spálen žárem příliš prudkým. Veškeré květenství přímo hoří jako věchýtek slámy; včely, ještě malátné po zimě, nestačí oplodnit květy ovocných stromů – nebudeme se letos těšit na velkou úrodu ovoce. V několika dnech to nejkrásnější, to první a váhavě pokračující jaro dohoří; tím jsme o ně skoro ošizeni. Jednou bychom si zase přáli rok bez klimatických rekordů, normální rok v každém ohledu průměrný; ne-li také v jiných obyčejných věcech života, tedy jistě v počasí není nad průměr.

Lidové noviny 19. 4. 1934

VYHLÍDKA

V prvním plánu jsou zahrady a děti. To je samý pokrok, protože to ukrutně roste. Co býval slabý a holý proutek, je už pořádný strom. Co bývalo nahé nunátko, je školačka, která už mívá své vážné okamžiky, nebo klacek bručivý a vytáhlý. A každým rokem to někde v sousedství

zabrečí novorozeným hláskem; za nějaký čásek to bude volat “mami, pocem” a bude to chodit s taškou do školy. Vůbec je to veliká změna; člověk ani nemusí být starým pamětníkem, aby pozoroval, že děti jsou jiné, než bývaly; že dovedou dřív a hlavně víc mluvit, že nejsou tak ustrašené do způsobnosti, že jsou svobodnější, kurážnější a chytřejší; zkrátka je v tom pokrok.

Druhý plán: kousek silnice. Dřív to byla polní cesta na periférii, kudy za úsvitu projel mlékařský vozík s bílou kobylkou. A dnes si to tudy drandí auto za autem, nákladáky s cihlami, kamióny; cesta se netrhne, řinčí a vlaje praporem prachu, mladá, silácká a hlučná. To je vlastně ta největší změna, protože jí tu je plno, protože sem vtrhla se svým jarým a drsným lomozem, kterým prosypala celý široký kraj.

Třetí plán: vojenské cvičiště. I to je veliká změna, neboť se na ně díváme jinak než před dvaceti lety. A také to jinak vypadá než dříve. Prostocviky po pás nahých vojáčků, to dřív nebylo. A dřív to bývalo věčné maširování celých kumpanií, vpravo bok, vlevo bok, samý křik, samé rovné řady; teď jsou to malé hloučky, každá četa se učí něčemu jinému, není to tak hromadné, ale vypadá to účelněji.

Čtvrtý plán: kousek seřadovacího nádraží. Ještě před pěti lety tam celý boží den projížděly dýmající lokomotivy a přesunovaly vláčky; i v noci to jiskřilo rudými světly a zvonilo příjemným třeskem nárazníků, a podle jejich zvuku se dalo věstít na počasí. Pak to usnulo a bylo mrtvo; pohled na mrtvé nádraží je stejně hrozný jako pohled na vymřelé město. Nechtěl bych to zakřiknout, ale teď se to začíná lepšit; ještě neřinčí nárazníky i v noci, ale aspoň ve dne to začíná žít, lokomotivy mávají chocholem dýmu a posunují řady vagónů, a svět se zdá být hezčí i o ten kus života, a člověk v okně si říká, snad by se i ledacos jiného dalo uvést do pohybu, kdyby se lidé do toho opřeli; železničáři, dejte nám všem příklad a ukažte nám: trať před námi je volná.

Pátý plán: kus hřbitova – ten se nemění. A nouzová kolonie, domečky sbité z prken a plechu, kotce pro rodiny, bída, málo víc než cikánský tábor: to se také nemění, toho za deset let jenom přibýlo. Stromy zesílily a děti vyrostly: silnice vpadla do kraje svým rostoucím ruchem, až po sám obzor vypučelo nových čtvrtí, jenom ten ostrov bídy trvá; zdá se, že se nikdo pořádně neopřel do toho, aby se tu něco změnilo.

Naše vyhlídka se z gruntu nezmění, pokud náš obzor bude uzavírat lidská nouze.

Lidové noviny 22. 4. 1934

O LIDECH KYSELÝCH

Znáte ten druh lidí: jsou trvale naladěni k protestování; ani kale neposlouchají, o čem je řeč, a hledají jenom, kde by vpadli s nějakou kyselou námitkou. Kdybyste před nimi řekli, že prší, uznali by za vhodné káravě poznamenat, že nemá co mluvit o dešti, kdo má střechu nad hlavou. Kdybyste se zmínili, že jste měli k obědu hrách, vytkli by světu, že zatímco někteří lidé se cpou hrachem, skláři na Jablonecku nemají ani brambory. A tak dále.

Takový natpklý pán jménem Ktk. onehdy protestoval v Činu proti Lidovým novinám; citujeme to jen pro tu typičnost. “Lidové noviny projevují poslední dobou tak roztodivné názory o nezaměstnaných a tak dokonalou slepotu o otázkách bídy, že mají v tom ohledu mezi všemi listy rekord.” Čtenář by podle toho rekordu čekal, že Lidové noviny poslední dobou přinejmenším píší, že nezaměstnanost má zlaté dno a že u nás nelze o bídě vůbec mluvit nebo něco podobného. Ale ne. “Psal tam o bídě Karel Čapek a nepřišel na jiné řešení než teorii třetího u stolu, všude prý, kde se najedí dva, mají pozvat jedno chudé dítě a bude vyhráno. Opominul ovšem si spočítat, kolik by bylo těch stolů, které by mohly přijít v úvahu, a kolik těch třetích.” Jenže Karel Čapek, neklame-li nás paměť, nepsal o bídě a o jejím řešení, nýbrž o chudých a hladových dětech. Je totiž v tak dokonalém stavu slepoty, že považuje za prokázáno, že u nás je mnoho dětí, které se nenajedí, a holduje šedivé teorii, že by se měly nakrmit; pan Ktk. má o té věci asi jinou teorii. Dále týž K. Č. shledává, že dosavadní veřejná, státem nebo obcemi udržovaná péče o děti zdaleka nepostačuje, pan Ktk. to snad neshledává. Proto K. Č. navrhuje, aby se sami občané – zejména tam, kde nejsou veřejné kuchyně pro chudé děti – ujali nejchudších dětí ze svého okolí a pravidelně je krmili; zdá se, že pan Ktk. je proti tomu. K. Č. ovšem nespočítal, kolik by těch stolů mohlo být; ale spočítal si, kdyby jich bylo jenom sto, bylo by sto dětí zachráněno od hladu a snad i od nemoci a smrti; a kdyby jich bylo jen deset, stojí deset dětských životů za to. Nebude tím nic vyhráno v kolektivní věci bídy; ale bude vyhráno několik dětských existencí. Pan Ktk. je ovšem jiného mínění. Pan Ktk. neholduje roztodivnému názoru, že se mají hladové děti nakrmit, dělej jak dělej. A pan Ktk. si nechal pro sebe, jak by se to mělo hned na místě udělat, aby se vyhrálo několik dětských životů.

Dále: “Nedávno opět přišel Berty Ženatý na skvělý nápad, jak zabránit demoralizaci těch, kteří čekají na místo. ‚Dělat něco! Pohnout se! Chopit se něčeho! Vynést koberce na dvůr a vyklepat je třikrát, pokleknout v pokoji a navoskovat podlahu, dát do pořádku knihovnu...‘ Holoubku, tam, kde jsou koberce, navoskované podlahy, knihovny, tam je i protekce a místo se vždycky najde.” Prý kdyby přišel Berty Ženatý mezi nezaměstnané a řečnil k nim takto, “byla by hned nějaká práce. Pro četníky. Pro lékaře. Snad i pro faráře a hrobníka. Pro několik bodrých, ale prudkých lidí zaopatření načas v kriminále. A jedno místo v redakci Lidovek.” To jako že by ti bodří nezaměstnaní chudáka Berty Ženatého asi zamordovali. Ale snad by to přece jen neudělali; snad dovedou pozorněji poslouchat nebo číst a přišli by na to, že Berty Ženatý nemluvil o nich, nýbrž o mladých inteligentech, kteří čekají na místo úřednické. A že neřešil hroznou otázku nezaměstnanosti těchto mladých, nýbrž kázal jim asi toto: Když už, hoši, jste odsouzeni k čekání, dělejte aspoň něco doma, pomozte mamince, nestyďte se z falešného inteligentského prestiže za kousek fyzické práce; v Americe se za ni nestydí nikdo. Nemýlíme-li se, to byl smysl toho článku. Přečtěte si ještě jednou, co z toho pan Ktk. udělal. Ti mladí lidé, kteří čekají na místa, nejsou jenom synové dělníků, ale také malých úředníků a drobné buržoazie; kde je kousek voskované podlahy nebo buklé koberce, tam jak známo ještě nemusí kvést protekce a nebývá nebe plné houslí. To si pan Ktk. jen tak posloužil ždibcem demagogie. I to patří k typologii lidí kyselých: silná slova, chronická podrážděnost, zásadní negativism a dost nevybíravá demagogičnost. Běda partajím, běda ideálům, ke kterým lnou toho druhu patroni; neboť učiní je protivnými a nepříjemnými jako písek skřípající v zubech.

Lidové noviny 29. 4. 1934

PO ROCE

Je tomu rok, co nám odešel Heinrich. Bylo by možno zapomenout na to datum, ale na Heinricha ne; Heinrich je pořád mezi námi, ne jako vzpomínka, ale jako živá přítomnost. Ve všem, co děláme, myslíme jaksi nepřímo a nevyjádřeně, co by tomu řekl Heinrich; při každé chybě, která se nám stane, slyšíme Heinrichovo hromování. Pořád ještě s námi spolupracuje, je tu a soudí nás; neporoučí a nekáže, neboť to nikdy nedělal, ale je mezi námi a v nás neúprosně jako svědomí. Neškemrat, nelhat, neotravovat ani nepřísluhovat, být mužem a ve všem myslet na zadní kola republiky: to je zhruba celý, prostý a přísný režim Heinrichův.

Pokud ten nám zůstane, bude Heinrich žít a bude nad námi hřímat silnými a počestnými slovy. Rok je krátká doba, ale stačí, aby znovu doložila, že pravý muž se neztrácí ani smrtí.

Lidové noviny 3. 5. 1934

JACÍ JSME

To obyčejně sami dost dobře nevíme, a proto býváme zvědaví, jak se jevíme druhým. Byl teď v Praze jeden z nejstarších a nejznámějších emigrantů, maďarský profesor Oskar Jászi, nyní univerzitní profesor někde v USA. Neviděl Prahu asi dvanáct let. Ze všech střeoevropských měst se mu Praha zdá nejživější a téměř nejamerikánštější; lidé dobře oblečení, veselí a čilí, hodně zvědaví, pilní a rychlí, nadaní jistou životní naivitou jako Američané. Poměrně americké je naše tempo – i ta jistá okázalost ve stavbách, rozměrech, v obchodním gründerství. U vás, říká starý profesor, není vlastně ani vidět nějakou hospodářskou tíseň. Nikde jsem neviděl lidi tak veselé a čiperné, kteří se zdají mít pořád naspěch a pořád co dělat. – Jak vidět, není to s námi aspoň na první pohled tak zlé.

Lidové noviny 13. 5. 1934

PLAKÁT S DĚTSKOU HLAVOU

Na všech pražských školách a městských úřadech bude se na vás dívat velká klukovská hlava; a text tohoto plakátu vám poví: “Za 60 Kč opatříte dítěti denně obědy na celý měsíc. Za 20 Kč po půl litru mléka denně. Za 20 Kč po půl kg chleba denně. Za 10 Kč pomazánku na chléb na celý měsíc. Za 100 Kč opatříte dítěti nezbytnou výživu na celý měsíc.” A k tomu hned, že lze to předplatné složit v kterékoliv škole nebo poslat složným lístkem číslo 17 947. – Tak je to správně. Nyní se může každý rozhodnout podle své kapsy, dá-li hladovému dítěti pomazánku, chléb nebo obědy na celý měsíc. Je to jasné a pohodlné; takto by se to mělo udělat všude. Ty plakáty vydalo v rámci akce Demokracie dětem komité pro pomoc nezaměstnaným ve Velké Praze, stravující dosud deset tisíc dětí. Ty plakáty snad pomohou k tomu, aby se dostalo na všechny hladové děti pražské. Ale není jen Praha; všimněte si všude jejího příkladu a zkuste,

nešlo-li by něco podobného i u vás. Jen takto, tak prakticky se dá uskutečňovat akce DD všude a bez otálení.

Lidové noviny 18. 5. 1934

O MALÝCH DRÁBČANECH

Přišel do Prahy dopis od dvou pánů učitelů z Drábska na Slovensku. Kde to Drábsko je? Prostřed slovenského Rudohoří, 1020 m nad mořem. Do nejbližšího města, Rimavské Soboty, je 70 km daleko, k dráze 20 km. Je-li pěkně, přijde tam pošta třikrát do týdne; ale v jedné dědině, kam se nosí pošta z Drábska, zůstali bez poštovního spojení od 28. října do velkonoce. Sníh napadne v říjnu a ještě v dubnu je ho na metr. Kolem dokola jen lesy a lesy. Lid žije z lesů, ale teď se dříví neprodává, není práce ani výdělku. Země plodí oves, zemáky. Loni nebyla úroda, v únoru shnily lidem brambory ve sklepích. Není co jíst. Jak ti lidé žijí? “Predstavte si malú izbu. V nej dvanásť ľudí spí, žije, pracuje. Polovica izby pec na chlieb. V kútě u dvier sud s kapustou. Pod stolom nasýpané zemiaky. Pod posteľou ošipané. V kúte teľa a sliepky. Jedlo: ráno kapusta, zemiaky. Ovšem bez soli a masti. Obed, kus chleba lebo nič. Večera, kapusta a zemiaky.” Obec i s kopanicemi čítá 680 duší. Škola: dřevěná kůlna, na střeše dřevěná zvonice; čeká se, že nejbližší vichřice ji shodí dětem na hlavy. Ve třídě 60 dětí. Není sešitů, děti se učí ze čtrnácti druhů rozbitých čítanek, nejsou pro ně “ceruzy a pierka” (tužky a pera). Děti polonahé, lačné. “Keď je najhoršie,” píše páni učitelé, “tak sa to snažíme živiť, ako sa dá, z nášho.” Do školy chodí děti po celou zimu bosé nebo na lyžích připnutých naboso. Hodina, půldruhé hodiny cesty, to není nic. Na veřejnou výzvu o pomoc přišlo 300 Kč, z toho 100 Kč od paní H. P. v Praze, a nějaké šatičky od dětí. Ale to nestačilo na dvě stě dětí v dědině. “Naše deti nevedia, čo je mesto, elektrina, auto, vlak, biograf. Kolega P. obetoval mesačný plat, vzal deti a zaviedol ich vlakom do Rimavskej Soboty. Tamojšie deti si naše rozobraly na byt a stravu. Do dneška naše deti vzpomienajú, ako sa najedly čohosi, čo nevedia pomenovať, nebo čo videly v kine, meste a na ceste. Tento rok by sme chceli deti zaviesť do Bratislavy lebo Prahy, ale ako, za čo?” – “Aspoň kdyby pro ty děti byla písanka, cerúza, pierko, šlabikár a čítanka – a ovšem nějaké ty háby a boty!”

Tak vidíte, děti, jak žijí vaši malí kamarádi a kamarádky na zapadlé dědině slovenské. Nenašla by se třída nebo škola, nenašlo by se několik škol, které by si vzaly ty malé Drábčany

trvale na starost? Páni učitelé by jistě pomohli a poradili, jak poslat pera, tužky a sešity, šaty a boty tam na Slovensko; a páni učitelé Ján Beniček a Jozef Polievka, Drábsko – Lôm n. R., Slovensko, jistě vám rádi napíší, čeho by jejich děcka ve škole i doma ještě potřebovala. Přemýšlejte o tom, děti, jak by bylo hezké, kdyby se vaše škola postarala o to nejnnutnější pro malé Drábčany.

Mladý svět 22. 5. 1934

KOUSEK REŽIE

Tož pravda: proti jinému panování je demokracie střízlivá a šedivá; netřpytí se řády a uniformami ani jinakým postrojem, je od národy občanská a nepotrpí si na okázalost. Ale na druhé straně demokracie je lidová a kolektivní, a nic není lidovějšího a kolektivnějšího než jistá obřadnost a dokonce okázalost. I demokracie musí být pro oči, aby byla blízká lidu. Budiž řečeno, že na to naši demokraté hodně zapomínali. Nebožtík Švehla kladl nemalou váhu na umění režie v politice; politika, říkal, je veliké drama, které se odehrává před našima očima; musí mít i svou režii, aby lidé byli s to pochopit smysl toho, co se děje.

Zakládáme dosud a ještě dlouho budeme zakládat tradice své demokracie. Zaznamenejme s povděkem přínos, který letošní prezidentská volba snad natrvalo připojí k našim politickým tradicím. Už to, že se volba hlavy státu koná na Hradě pražském, starém symbolu našeho královského státu; že se koná na památné půdě, jež uchovala památky celého tisíciletí, dob slávy i ponížení; že se koná v nejkrásněji utvářeném prostoru naší země, který nám až dotud byl jen dějinnou památkou a nyní se opět stává síní živých dějinných událostí. Tím se demokracie symbolicky staví na půdu dějin; pochopte, že se tím vyjadřuje její důstojnost.

Tentokrát cítíme řídicí ruku v celé úpravě volebního aktu, který by měl zůstat vzorem pro budoucnost. Zvolený prezident přijde nejprve složit ústavní slib Národnímu shromáždění, jež z moci lidu a jeho jménem vykonalo volbu. Potom pojedje položit věnec na hrob Neznámého vojína; to už není předepsáno ústavou, ale zahrnuje to akt slavný a symbolický: tichý dík a příslib mrtvým, těm, kteří pro státní svobodu padli, těm, kteří se nedožili; první návštěvu zvoleného nejvyššího velitele u vojáků, jejichž poslání symbolizuje právě ten neznámý padlý; a zároveň první a slavnostní návštěvu prezidenta u lidu, u těch občanů na ulici, neboť jejich

jménem a z jejich svrchovanosti bylo voleno, a je jen v pořádku, že první věci hlavy státu bude pozdravit se s nimi.

Jen si dobře uvědomit význam těch aktů, jež se bohdá stanou trvalými tradicemi!

*

A když už jsme u toho kousku režie v politice: Jak známo, politická svrchovanost občanů v demokracii se vyjadřuje volbami. Ještě nikoho u nás nenapadlo, že by volební místnosti měly být ozdobeny státními vlajkami, na znamení toho, že se v nich koná akt demokratické suverenity. Pro občana nemá být volba zatracenou a nevládnou povinností, nýbrž výkonem jeho moci a svátkem jeho občanské slávy. Podobných příležitostí, ve kterých by demokracie vytvořila sama ze svých ideálů své symboly a svátky, by se našlo víc. Proč by se v každé obci nesvolali rok co rok noví plnoletí občané, aby složili svůj občanský slib a slyšeli pár slov o svých občanských povinnostech, načež by hrála hudba a tancovalo se na ulici jako 14. července ve Francii? Zdá se, že režimy nedemokratické mají víc smyslu pro to, dělat se populární; i v tom by byl kus demokratické sebeobrany: ukázat, že demokracie dovede být také lidová.

Lidové noviny 24. 5. 1934

MY A ONI

Rok 1934: ústavní převrat v Rakousku; korunní puč v Bulharsku; a u nás, jako odpověď všemu, co se děje kolem, počtvrté volba velikého demokrata T. G. Masaryka za prezidenta republiky. To už není náhoda; to je velká a slavná demonstrace našeho národa, to je naše nová přísaha na demokracii, to je slavnostní obnovení evropského ducha z konce roku 18. Nejen my sami, ale celý evropský svět by měl takto rozumět našemu 24. květnu: že je to veliký a téměř jednomyslný politický projev národa, projev věrnosti a vděčnosti k osobě, která znamená už přímo symbolicky nám i celému vzdělanému světu ztělesnění ideálů demokratických. Jinde puč, u nás slavné rozhodnutí setrvat. Jinde násilné změny, u nás návrat k sobě. Tato volba je historickým projevem naší politické sebedůvěry.

Lidové noviny 26. 5. 1934

BENEŠ 1915

Promiňte, že musím začít o sobě. Už v prvních týdnech světové války cítil kdekdo z nás, že by se “něco mělo dělat”; bylo to jaksi ve vzduchu. Měl jsem té doby písemné styky s italskými futuristy, zejména s jejich vůdcem Marinettim; věděl jsem, že Marinetti vášnivě nenávidí Rakousko – v jedné básni vyslovil touhu vznášet se v letadle nad Vídní a pustit na ni posledního papeže *comme une crotte noire*. Tehdy ještě nebylo jisto, půjde-li Itálie do války a s kým. Zkrátka vzal jsem si do hlavy dostat se do Itálie a získat futuristy pro kampaň proti Rakousku.

Podal jsem si žádost o pas do Španělska: že studuji dějiny umění a chystám disertační práci o mudejarské architektuře. Profesor Chytil mi to podepsal, přiložil jsem žádost o zvláštní lékařskou prohlídku, a nyní jsem čekal na vyřízení. S nikým jsem o věci nemluvil a neměl jsem tušení, děje-li se něco na naší straně.

Někdy v březnu 1915 mne před Kaulichovým domem zastavil docent Beneš; do té doby jsem s ním mluvil jen jednou, něco o sociologických pramenech. “Pane kolego,” vyhrkl na mne, “vy jedete do Španělska.”

Neměl jsem pokdy se podívat. “Snad pojedu,” připustil jsem.

“Pojedete přes Švýcarsy,” řekl dr. Beneš. “A provezete nám nějaké papíry. Přemýšlejte, jak byste je schoval. To víte, na to je provaz, kdyby je u vás našli.” Zřejmě ho ani nenapadlo čekat na nějaké námitky. “Ujednáno?”

“Ujednáno.”

A už byl pryč. Příště jsem ho viděl po pěti letech jako ministra zahraničních věcí. Že jsem tehdy na ten pas čekal ještě půl roku, než po řadě prošel z policejní direkce na místodržitelství, ministerstvo zeměbrany a ministerstvo vojenství, odkud se má žádost vrátila

jako tlustý fascikl s odmítnutím a výstrahou, abych si dal pozor, to je jiná kapitola; ale tehdy, před Kaulichovým domem, jsem ještě chvíli stál, než jsem se dost rozhořčeně vynadivil:

kde se pan docent dověděl, že se pokouším dostat se za hranice,

jaká to je od něho zatracená neopatrnost, takto se obrátit na člověka jemu skoro neznámého,

jak může považovat za samozřejmé a neodmluvné, že budu riskovat takový povážlivý úkol,

kdo jsou ti “my”, jejichž papíry mám provézt,

ale nejvíc jsem se divil tomu, že všechno bylo opravdu jaksi naprosto samozřejmé a že jsem ani na okamžik nepochyboval, že to musím udělat a že dr. Beneš má právo to ode mne žádat.

Sobota 26. 5. 1934

EVROPA

Podívejte se na dnešní stav Evropy; ve zkratce můžete říci:

1. Že v ní roste nacionalism hospodářský a politický; že státy a národy se od sebe oddělují stále ostřejšími a nedůtklivějšími hranicemi politického a qui vive a hospodářské autarkie, že prostě jsme svědky, jak proti všem předpokladům a pokroku lidstva se zesilují předěly mezi národy a státy a s nimi i motivy nedůvěry a nenávisli.

2. Že naopak civilizačně a kulturně se Evropa nivelizuje – přestože tu neb onde vidíme úsilí politicky znacionalizovat i kulturu. Možno říci, že postupně se stírá národní diference života; žije se stále stejněji mezi zákopy stále hlubšími. To je paradox dnešní Evropy.

*

Přitom, rozumí se, každý stát se hospodářsky i politicky dusí v těch hranicích, jež přesekávají jeho vztahy k ostatnímu světu. Odtud snaha pohnout jimi, posunout je dál, rozšířit svůj životní

prostor revizí hranic, výbojem nebo aliancemi; a na té druhé straně ovšem zatracená nutnost hájit své palisády dente unguibusque. Tady se rozbíhají možné cesty. Buď půjde Evropa do nové války, do série katastrof; žádná válka nedá konečné hranice, a každý politický nebo hospodářský nacionalism se bude vždycky srážet s nacionalismy jiných státních značek.

Nebo – ta možnost není dosud vyvrácena – Evropa se rozhodne pro tu druhou cestu. Jsou-li to hranice, co stojí v cestě míru mezi národy, dobrá, učiňme je méně hranicemi. Je-li to, co nás dělí, hospodářský a politický nacionalism, zkusme spravovat svět mezinárodním hospodářstvím a světovou politikou. Nemáme práva myslet, že lidstvo bude i za tisíc, za deset tisíc let tak pitomé a primitivní, aby své konflikty vyřizovalo stále jako psi na ulici. Jednou se dojde k metodám méně animálním; proč by s nimi Evropa nezačala už teď? Nevěřit v takovou možnost znamená být přesvědčen o konečné impotenci lidského ducha, který se honosí tím, že ovládl přírodní síly, ale nestačí na to, aby spravoval a reguloval společnost lidskou – sociálně i politicky.

*

Překonat hospodářský a politický nacionalism: dnes je to skoro utopie – nebo při jiné formulaci revoluční program; ať to nebo ono, je to jediná cesta otevřená rozumu a doufání. Lze osvobodit svět od nacionalismu zisku i prestiže; ale zbavte se ho, a národy zůstanou. I kdyby už nebylo třeba hranic, ve kterých by se zakopaly proti druhým, budou tu národy a budou se chtít udržet se svou řečí, svým vědomím, se svým velikým já daným dějinami, zemí a jazykem. Půjde-li Evropa tou jedinou cestou, jež není katastrofální, přestane se to národní vědomí vyjadřovat tak hrozivě v nacionálních egoismech politiky a hospodářství, ale nezmizí ze světa; to dítě se nedá vylít s vaničkou. Národ jako přírodní skutečnost podrží svou vitalitu a bude chtít ji vyjádřit; nuže, to je a bude poslání tvůrčí kultury. Nebude-li už muset politika a hospodářství zápasit o bytí národa, ukojí národ tu potřebu svébytnosti v tom, co jej bude mezi všemi vyjadřovat duchovně. Politicky a hospodářsky bude kusem Evropy; sebe sama si bude uvědomovat ve své národní kultuře.

Obraťme v myslí ten divný proces, který se s Evropou děje; myslíme na politiku a hospodářství sub specie mezinárodnosti a na kulturu jako nositelku zvláštních, živých a přirozených hodnot národních: ano, zatím je to utopie – ale jak by to už dnes mohlo změnit a prohloubit náš vztah k umění a jak mnoho by nám to dalo, co v něm hledat!

*

Dary civilizace jsou mezinárodní, kdežto kultura se vrací k zdrojům národním. Fotografie je internacionální; ale tam, kde se stává uměním, stává se i osobitým, v podstatě nenapodobitelným výrazem národa. Ruský film je tak ruský jako ruské divadlo nebo ruská literatura; nestal se ruským proto, že chtěl být folklórem, nýbrž proto, že chtěl být uměním. Móda je mezinárodní; ale vkus, se kterým pařížské děvče spíchne a nosí své šaty, je národní. Dobré dělnické domky jsou dílo civilizační, ale řekněme Oudovy příbytky jsou projev holandské kultury.

A tak dále. Všude, kde k věcem přistupují zvláštní hodnoty lásky a dokonalosti, sžitosti a intimity, překračují věci svou obecnou užitečnost a stávají se kusem národní kultury. Řekl bych to prostě tak, že krásu nelze napodobit ani převzít, že je nutno ji zrodit na místě. Právě kultura má na sobě tu zvláštní milost a nese políbení genia loci. Pravdy jsou obecné a platí pro celý svět; ale láska je konkrétní, milovat znamená dávat někomu přednost. Takové velké dání přednosti je umění: uděluje svému národu, své zemi krásu nad všechny ostatní. Evropa nepřestane být zemí národů, pokud bude zemí tvůrčích, to jest národních kultur.

Život, červen 1934

REHABILITACE

Ano, teď každý říká, že by mělo zapršet a kdyby nám Pánbůh dal pár dní důkladného deště; ale vzpomeňme si, že ne vždy mluvíme o dešti s loajálním uznáním. Například Státní meteorologický ústav si vzal do hlavy nazývat sklon k dešti “zhoršením počasí” a trvajícím sucho “trváním krásného počasí”; lidé na dovolených nazývají trochu toho deště “psím počasím” a každá nebeská krůpěj jim “zkazila celé férie”. Není divu, že se zneuznaný dešť nakonec jaksí urazí a začne stávkovat; ať mají měšťáci své “krásné počasí”, ať si nezablátí botičky boží vláhou; dešť se k nám obrátil zády a truceje. Napravme se, přátelé, a usmiřme boha dešťů; pišme o příchodu krásného deštivého počasí, libujme si, jak nám deště zpříjemní naše dovolené – “ohromná dovolená, člověče, ani jsem nemohl nos vystrčit z baráku”. Snad

se to počasí obrátí, umíníme-li si být spravedlivější k dešti, přeháňkám, srážkám, mrholení i lijákům.

Lidové noviny 1. 6. 1934

JAK U NÁS JE

Angličan, který právě cestoval po Německu: “U vás je o mnoho víc ruchu, lidi jsou veselejší, volnějši a hlučnějši, ulice jsou živějši, divadlo je u vás živějši, lidé bezstarostní a hovorní –”

Němec z Berlína: “Proč je u vás na ulicích tolik lidí? Proč jsou tak veselí a spokojení? Kdo to měl ten velebný pohřeb – nebyl to nějaký vojevůdce?” (Pohřeb Jindry Vaníčka.) “A to je u vás vždycky v kavárnách tolik lidí? A že čtou tolik novin? U nás nikdo noviny nečte, jenom se šeptá do ucha, co je nového. A u vás všichni hovoří nahlas, každý může slyšet, co si povídají –.” A s povzdechem: “Nerad odtud pojedu zpátky –.”

Lidové noviny 9. 6. 1934

REGIONALISMUS

Jsou myšlenky, představy a programy, které jsou jasné a dvourozměrné jako plocha papíru, a jsou jiné, jež jsou mnohostranné jako věc v prostoru. K těm druhým náleží regionalismus. Můžete si jej představovat jako úkol hospodářský, který by to (pokud tomu rozumím) chtěl zaonačit tak, aby každý kraj mohl stejně dobře uživit své lidi, ať pasou krávy na poloninách nebo slévají ocel ve Vítkovicích nebo sklízí u Žatce chmel; nebo jako požadavek poetický, který by si přál, aby každý kraj udržel svou osobitost a hudl v polyfonii světa svou vlastní písničku; nebo jako program politický, který by obracel lidskou činnost od obecných řečí ke konkrétní práci, vázané místem a poměry; nebo jako ideál civilizační, který by vracel lidi blíž k půdě. To všecko je regionalismus. Regionalismus je něco jako zeměpisná demokracie: hlásá rovnost a rozmanitost. Může být definován hospodářsky i folkloristicky, rozumově i citově; jeho mnohoznačnost je na něm to nejlepší a nejživotnější.

Chtěl bych velebit myšlenku regionalismu pro jeho zvláštní mnohostrannost v kategorii času. Předně je v něm úchova minulosti; nechte to být, i to sbírání písniček a džbánek, ty droby národopisu a místních dějin jsou dobrá věc, neboť prohlubují ten kousek světa, ve kterém žijeme, o rozměr minulosti; žijeme aspoň ve větším prostoru, rozšířeném daleko za nás. Za druhé regionalismus nás učí intenzivnějšímu pocitu přítomnosti; žijeme silněji, dovedeme-li se víc ztotožnit se svým městem a krajem. A za třetí regionalismus je mezi vším, več věříme, jedna z nejzdravějších anticipací budoucnosti. Dřív nebo později se poměry budou muset vyvíjet ve směru regionalismu, to jest populační, kulturní i hospodářské decentralizace.

Je řada známek, že ohromné zcentralizované metropole jsou vlastně sociologický přežitek; to nadměrné nakupení lidí už je zbytečné a stává se technickou překážkou. Potřebuje-li člověk z velkoměsta dvě hodiny denně, aby se dostal do práce a zase domů, znamená to roční ztrátu jednoho měsíce naprosto neproduktivně vymrhaného času. Z hlediska životní ekonomie je lépe transferovat raději statky než lidi. Film, rádio a příští televize činí čím dál tím zbytečnějším, aby se lidé tlačili do kulturních center jako dřív; člověk mimo metropoli už není v duševním a rekreačním vyhnanství. Sama specializace práce a výroby vede k výrobnímu regionalismu; ten vývoj tu je odedávna, ale kříží se s urbanistickou tendencí nakupit páté přes deváté do ohromných průmyslových aglomerací. Velká města už dávno nejsou jeden životní celek; člověk ze Žižkova a Vyšehradu jsou si životně skoro stejně dalecí jako člověk z Moravské Ostravy a Domažlic; velké město je vlastně jen nesmyslné, neorganické nahloučení čtvrtí a měst, která už vlastně nežijí společně – ani kulturně ne.

Z mnoha příčin (do nichž náležejí i možnosti válek a jiných katastrofálních otřesů) lze mít za to, že v budoucích stoletích půjde sociální racionalizace směrem decentralizujícím; lidský život nebude už smetán do jedné absurdní hromady, nýbrž rozdělen pravidelněji a organičtěji po povrchu země. Regionalismus je vedle socialismu jedna z nejpraktičtějších a nejrozumnějších utopií; bezděky vycházejí z místních zájmů pracuje k organizování budoucnosti. Včas to pochopit a dát se už teď do toho; snažit se vrátit venkovským městům bývalou důstojnost, s níž kdysi ovládaly své okolí, a vybavit je vším, co by z nich udělalo menší střediska kulturního i hmotného života: bylo by načase, aby náš venkov přestal stonat provinciálním komplexem méněcennosti a řekl si, že je něčím futurističtějším než staré a přerostlé monopolní metropole.

Lidové noviny 10. 6. 1934

JAK TO VYPADÁ

Přijel do Prahy Švéd, který je univerzitním profesorem v Dánsku. Jel přes Německo, kde navštívil své přátele: “Není tam pěkně,” vypravuje nyní. “Lidé jsou zaražení, netroufají si mluvit; jakmile se začne hovořit o veřejných věcech, zmlknou. Nikdo nemluví, nikdo nečte noviny; nikde žádná stopa po nadšení, po nějaké chuti do života – ticho a dusno. Nevím, nač čekají a več doufají; je cítit jenom tíseň. U vás je jinak, to není k srovnání: volněji, veseleji, živěji – asi jako u nás v Dánsku nebo Švédsku. U vás i cizinec cítí, že může dýchat jako doma.”

Lidové noviny 15. 6. 1934

DO PRÁZDNIN

Ještě zbývá maličko do prázdnin; ještě se dá něco udělat. Čtenáři Lidových novin, sebrali jste letos pro prázdniny chudých dětí čtyřicet pět tisíc korun; je to pěkná sumička, i když, řekněme si to, nedali všichni, kdo mohli dát. Přes ty špatné časy jste dali víc než loni; jistě je to dobré znamení. Myslím, že kdybych se nyní pokoušel otrást vámi slovy nejjímavějšími, nevytřepal bych z vás už mnoho peněz, i když by každá desetikoruna byla dobrá. Za deset korun může být dítě po celý den v přírodě, v lese nebo ve vodě, dobře nakrmeno a střeženo v prázdninových táborech; a dětský den není maličkost, není tak krátký jako naše pracovní dny; dětský den je malá a lehýnká věčnost, neboť dítě se oddává každému okamžiku plně a cele a neprožívá jej jako pouhý článek časového celku, jako činíme my. Zkrátka koupit za deset korun takovou malou věčnost je laciné a stojí za to. Máte-li sami rádi slunce a přírodu, les, vodu a hru, můžete ty pěkné věci dát darem také někomu jinému; a na to jsou hlavně děti, aby dostávaly dary.

Ještě zbývá maličko do dětských prázdnin. Snad by se ještě našlo dost lidí, kteří by si řekli: Bože, tady, kde žiju, je tak pěkně, ať toho užije také někdo jiný. K našemu stolu by se vešel jeden malý človíček, slunce a to ostatní je zadarmo a o kousek práce nebo starosti víc, to už se nepočítá. Ono by to šlo v mnoha případech: na statku, ve vsi nebo na malém městě; šlo by to

v lázních, lázničkách i villegiaturách. Jsou lidé, kteří nemají děti a musí se chudáci starat jen o sebe; a jsou lidé, kterým by udělalo dobře, kdyby se kolem nich hemžilo víc života. Vzpomínal jeden statkář, jak to bývalo pěkné, když mu za války poslalo České srdce na krk celý houfec vyhladovělých dětí; dodnes mu ty děti píší, když se žení nebo vdávají nebo přivádějí na svět nové děti; a jeho paní září, když si vzpomene na ty krajáče švestkových knedlíků a plné trouby koláčů, které dělala. Chcete-li to vědět, ten statkář je nynější předseda vlády, a jemu snad budete věřit, že to stojí za to.

Dnes není o mnoho lépe, než bylo za války; dětem nezaměstnaných je zle, a nejhůře tam, kde k nouzi a hladu přistupuje nezdravé a neradostné prostředí. Je-li v nás kousek zdravého mužského a ženského pudu zachraňovat, co se dá, volá to na nás o pomoc tisíci hlasů, jen je chtít slyšet. Znam paní jednoho drahého básníka, která si opravdu řekla, že jede-li ona na prázdniny ven, pošle ven také jedno z nejchudších dětí, a šetří na to po celou zimu, a to dělá rok co rok už po dlouhá léta; zeptejte se na to ve Vršovicích. Nevíte-li sami, jak takovou věc provést, obraťte se na korporace, které vedou prázdninovou péči odborně a prakticky, ať je to Červený kříž, České srdce nebo Péče o mládež, nebo ještě lépe na sdružení, v němž ty korporace spolupracují. Je to Zemská prázdninová péče v Praze II (Hybernská 7) a v Brně (Falkensteinerova), Ústředí prázdninové péče župy ostravské v Moravské Ostravě nebo Zemská prázdninová pečlivost v Bratislavě (Panenská 7). Můžete dát ve vesnici, v městečku nebo v lázních hlavy dohromady a dohodnout se, kolik dětí by se u vás umístilo a najedlo; a už by tu byla malá dětská kolonie, malý kolektiv, který byste si vzali společně na starost. Dát hlavy dohromady, aby se něco udělalo pro děti, to už je Demokracie Dětem s velkými i s malými iniciálami.

Dobrá: je tu aktuální potřeba pomoci, neboť není odkladu, jde-li o zdraví; je tu aparát, který by tu potřebu zvládl; jedině, čeho není dost, je to nejdemokratičtější: účast pokud možno všech a každého.

Lidové noviny 17. 6. 1934

PEREAT MUNDUS

Nejdřív pár příkladů: Jeden katolický básník vytkl ruské revoluci, že prý “nezřídila dostatečnou rovnováhu mezi smrtí přirozenou a násilnou”, to jest, nadělala mu příliš málo mučedníků. Básník komunista sladkým hlasem doporučil příštím revolucionářům, aby “šetřili zvířata”; čímž je ovšem řečeno, že lidí šetřit nemají. Jiný literární intelektuál odmítal buržoazní myšlenku, aby byly zachraňovány hladové děti; ať prý chcípají děti dnes, jen když zítra přijde den odplaty. A tak dále; podobné doklady by se mohly najít na všech stranách, a my můžeme jen kroutit hlavou nad tím, kde se nabrala v kulturních lidech taková divokost.

Kde by se nabrala: myslím že ne v jejich srdcích, ale v jejich intelektuálních kotrbách. Ať to stojí co stojí, ať na to prasknou životy lidí nebo kterékoliv hodnoty, ať se rozkotá třeba celý svět, jen když to vyhraje něčí víra a bude prosazena Naše Veliká Věc. Na ničem jiném nezáleží; ať jde k čertu, co se nedá zařadit do naší linie; co není s námi, je proti nám, a není proč toho šetřit. Ještě nikdy se tak nonšalantně nepsalo o krvi, která má téci, aby se uskutečnil nějaký Náš Cíl; ještě nikdy se aspoň na poli intelektuálním nezacházelo s lidmi do té míry jako s vešmi, které je přípustno mačkat beze všech cavyků; kultura, právo, lidskost, svoboda se v dnešních argumentacích jeví jako věci poněkud komické a zastaralé, po kterých jednou neštěkne ani pes. Pereat mundus, jen když to, co z něho zbude, bude naše. To je ta katastrofální nálada, o které jsem se už zmínil. Po té stránce si lidé zvykli na ukrutnou velkorysost; nějaké moře krve sem, nějaký dějinný otřes tam, to se vypouští z úst hladce a bezstarostně jako “dobrytro”. Staří romantikové tvrdili, že budou za své ideály krvácet; ti dnešní spíš slibují, že budou věšet, v čemž je patrna ochota obětovat Velké Věci raději život těch druhých než svůj vlastní. A rozumí se, neméně velkoryse se jedná s věcmi, ze kterých krev neteče; například “zahodit básnictví, malířství, architekturu a filozofii s její cvakcvak logikou”, “vsadit vše na jediný vratký vlas ještě vratšího života” čili “revoluce ve všem všudy”, to je asi tak minimální program, se kterým lze literárně vystoupit na veřejnost. A to máte napořád; má-li se instalovat naše hodnota, je jaksí nutno vystěhovat všechny ostatní; pro nějaké má býti se obyčejně zavrhuje co nejvíce z toho, co prostě jest. Chce-li někdo dejme tomu vyhlásit, že se má zrodit Nový Film, počne hlaholit, že nejprve je nutno zrušit zastaralou evropskou kulturu, překonat kategorie času, prostoru a kauzality, odstranit přírodu, zavrhnout písmo, logické myšlení, účelnost, monogamii, syntaxi, pojem reality a řadu jiných pitomých přežitků. Čím více se toho nazavrhuje, tím ohromnější a epochálnější idea je Nový Film (nebo oč jiného jde). V našich programech bývá za dva krejcarey kladu a za dvanáct tisíc negace; ale ten klad je náš a ta negace je také naše, i lze takto snadno a rychle ideově zbohatnout. Můžeme považovat za nevinnou zábavu, když se ve jménu nové básnické školy prohlásí třeba

celý vesmír za zrušený a neplatný; ale špásy přestávají, když se ve jménu nějaké politické ideje prohlásí za zrušené a neplatné pár takových maličností jako právo, svoboda myšlení, rovnost před zákonem, posvátnost lidského života a tak dále. To je to strašlivé: co všechno jsou lidé s to negovat a rušit ve jménu ideje, stanoviska, programu nebo jak se tomu ještě říká. Dovoluju si tvrdit, že metodicky není podstatného rozdílu mezi intelektuálem, který brebentí, že dnešní době hoví jen ta a ta básnická koncepce, kdežto všechno ostatní je kýč, šmejd, duševní mrzáctví a vůbec stará veteš, a demagogem hulákajícím, že jenom náš prapor spasí národ a ty druhé lumpy a zrádce že je nutno pověšet a pozavírat. Když Prospero skřípá zuby, může Kalibán řvát.

*

Dnešní stav světa můžeme definovat jako konflikt hodnot, to jest politických, sociálních i kulturních programů, ideálů, hesel, hledisek nebo jak jinak to chcete jmenovat. Otázka je, proč je ten konflikt tak zuřivý a koneckonců nelidský. Shledali jsme, že hodnoty mají náklonnost být bez míry; nic nám neukládá mezí, rozhodneme-li se považovat, dejme tomu, abstinentism za nejdůležitější a jedinou vážnou věc na světě. S tím souvisí výlučnost našich hodnot: přijmeme-li jednu, neplatí pro nás žádná jiná; akceptovat jednu, to znamená zavrhnout zásadně nejmíň tučťák jiných – laciněji to nejde; nakonec není jisto, nejsme-li pro něco hlavně proto, abychom mohli jít s kanónem negace proti všemu ostatnímu. Naše hodnocení bývá zároveň znehodnocováním en gros; koneckonců na tom záleží osud světa, čeho z toho dvojího přinášíme víc.

A ještě něco není s hodnotami v pořádku: že bývají zaměnitelné. Lidé, davy i národy mohou přísahat dnes na tu a zítra na jinou; většina hodnot se dožívá jen několika let, mají svou dobu konjunktury, načež jsou triumfálně překonány nebo potichu zajdou. Jsme svědky dějinných a hromadných vrtkavostí; ledacos, čemu jsme se kdysi měli klanět, je opuštěno a zakřiknuto, že nám je toho až líto. Jsou lidé, kteří se mohou učenichat, co je tohoto roku vládnoucí pravda nebo hodnota, aby se k ní včas přihlásili. Zdá se, že průměrný věk hodnot ustavičně a povážlivě klesá. Tož pravda: mění se i poznatky; ale mění se tak, že jsou buď opraveny, nebo nahrazeny lepšími a přesnějšími. Bohužel nemůžeme říci, že také hodnoty jsou pravidelně nahrazovány lepšími a vyššími; to by svět už dnes musel být polovičním rájem. Je-li na světě jaký pokrok, je jenom v lidském poznání; ale nemůžeme tvrdit, že barok je dokonalejší než renesance nebo že kulturní ideály dnešního Německa jsou pokrokem proti kulturním ideálům

Němců z doby třeba Schillerovy. Čím víc je některá hodnota nadceněna, tím nevyhnutelněji se dřív či později dostaví zklamání a bude hledán nějaký nový cíl; přitom náleží jaksí k nátuře hodnot, že si razí cestu nesmírným nadsazováním svých možností a slibů; z čehož podle vzoru “barbara” plyne, že náleží k nátuře hodnot, aby dřív či později zklamaly a aby se od nich uteklo k jiným nadsázkám. Tomu se říkává dialektický proces dějin, ale čeština má pro to výraz názornější: z bláta do louže.

Náš život se takto odehrává v podivném krátkém a nesouvislém čase: ve stálé aktualitě. Žijeme ze dne na den, z roku na rok; včerejšek je překonán, ať žije dnešek nebo zítřek. Co bylo, je odbyto a nestalo se nám to žádnou zkušeností nebo poučením; bylo to nadarmo, a nadarmo bude i to, co děláme nebo zakoušíme teď. Zkrátili jsme veškeren život na píď aktuality; za rok, za pár let se knihy, plány, myšlenky i lidé stávají starými. Čtu v posledním literárním manifestu: “Což se neocitá třicetiletý muž, který to a to vykonal, na nakloněné rovině, odkud vede cesta přímo k rezignaci či zradě?” Chudáci třicetiletí, kteří se cítí na takto nakloněné rovině! Ve světě méně udýchaném se třicetiletý muž ještě učí a doufá, že to a to teprve vykoná a to že bude to pravé a celé; a pokud mluvíme o zdravých mužích, chovají se takto i ve čtyřicátých, padesátých nebo osmdesátých letech svého krátkého života. Čím více jsou naše hodnoty jenom aktuální, tím je náš život kusejší, efemérnější, nevřazený do hlubších souvislostí času a vývoje; snad proto nahrazujeme trvání mnohostí a zasazujeme svůj život do souvislostí kolektivních; žijeme po zákonu jepičím, ale aspoň tančíme v jepičích hejnech. Kolektivnost nás zachraňuje před strašným pocitem marnosti. Místo stálosti jsme dosadili množství; nejsou-li naše hodnoty trvalé, ať jsou aspoň hromadné; pročež buďte uplatněny honem a třeba násilím, pokud trvá jejich sezóna. Odtud ta vzteklost a nesnášenlivost, se kterou prosazujeme své ideály; odtud to křiklavé přecenění dočasných hodnot, vystřídané zase zklamáním – ano, to vše souvisí; ale z kulturního světa bude takto nadělána kůlnička na dříví.

*

Řekl jsem proti hodnotám a hodnocením vše, co jsem mohl; řekl jsem, že jsou rejdištěm veškeré subjektivnosti a relativity a že se o nich nelze zpravidla dohodnout. Že v nich bývá víc záporu nežli kladu a že býváme ochotni jedné hodnotě obětovat tucty, mandele a kopy hodnot jiných, počítajíc v to sám život a sám svět; že vývoj a změny našeho hodnocení nám nezaručují cestu k lepšímu a naopak vytvořily moderní typ člověka, který se obrací z boku na bok, aniž by došel úlevy v něčem, co trvá – a co by přetrvalo i jeho osobní život. Ano, je to

žaloba; ale nyní bych rád připojil, že bez hodnot by nebylo lidského života. Člověk chce žít, ale chce také, aby jeho život stál za to; to druhé už není biologický fakt, ale otázka hodnot, jež nalézají. Nebylo by lásky ani snažení, kdyby pro nás nebylo věcí žádoucích; nebylo by ani poznání, kdybychom v něm neviděli hodnotu nezávislou i na hmotných potřebách; není jiného štěstí než v dosahování hodnot. A co tedy, prosím vás: máme se oddat jejich subjektivnosti a relativitě, jejich demagogii a vrtkavosti? Filozofie je tak hodná, že nám staví na oči Absolutní Hodnoty; ale aby nebyly kompromitovány špatnou společností nás skutečných lidí a našich činů, klade je, abych tak řekl, na onen svět; ne do světa nečistého bytí, ale do oblasti čisté platnosti. Nehledejme Absolutních Hodnot v tom, co jest, ale v tom, co býti má: nejsou to žádné události ani vztahy, ani city, nýbrž Normy. – Budiž, mám úctu k tomuto abstraktnímu kralování Absolutních Hodnot; bohužel je nemohu stáhnout na zem, aby mi pomohly rozhodnout, je-li řekně lépe pro lidi, aby jim vládla demokracie, nebo diktatura; zdá se mi, že ve skutečných konfliktech hodnot a cílů nejsou Absolutní Hodnoty instancí dovolatelnou.

Nejde o popření hodnot, ale o jejich zhodnocení: aby byly něčím víc, něčím pevnějším než libovolnými, ledabyle přijímanými a podle potřeby odložitelnými hesly; aby byly nezávislé na našem divokém hodnocení, na naší vůli a libosti; aby byly měřitelné, objektivní, nepopíratelné a závazné. Řečeno praktičtěji, jde o to, zda a čím můžeme získat poměrnou jistotu, že naše hodnocení, naše víra nebo jednání míří k zvýšení a rozmnožení hodnot lidského světa.

Přítomnost 20. 6. 1934

SEZÓNŇÍ HOVOR

“Kam letos jedete?”

“Do hor.”

“Ale! – Já jedu k moři.”

“Kam letos jedete?”

“K moři.”

“A jejej! – Já jedu taky k moři!”

*

Zkrátka zdá se, že otázka, kam letos jedete, se hlavně klade proto, aby se mohlo vyhrknout, že já jedu taky tam nebo jinam. Protože se lidé většinou těší na své léto, potřebují o tom mluvit; nejraději by snad jdouce po ulici volali: “Já jedu k moři! Já jedu na hory!” Ale jelikož hlaholit na ulicích by bylo nápadné, jdou na to lživě a ptají se svých bližních, kam letos pojedou, aby mohli vyhrknout se svým. Nuže jste-li zlomyslní a chcete-li jim tu radost pokazit, řekněte na jejich otázku hodně nonšalantně: “Nu, letos jedu do Skotska lovit lososy” nebo “Letos se chci podívat na Nový Zéland”. Tu zesmutní tázající se a neřekne nic, neboť by musil říci: “To já jedu jenom do Dubrovníka.”

Lidové noviny 20. 6. 1934

O JEDNOM ČLOVĚKU

Je mu asi šestatřicet let, má starou matku, stonavou ženu a devět dětí. Do loňského roku byl pomahačem u zedníků; po práci roznášel kdesi u Prahy noviny po obci, dělal do půlnoci číšníka a ráno ve čtyři jel zase na kole do práce. Těch dvanáct lidí bydlelo v kůlně; ale protože ten člověk byl šikovný a dovedl vzít do ruky každou práci, řekl si, že si sám postaví domek pro ty děti. Stavěl jej dva roky po večerech a nedělích, za “materiál” zůstal něco dlužen, nábytek se udělal ze starého – a pak ztratil místo. To víte, nestaví se. To už trvá půldruhého roku. Tu a tam se najde nějaký melouch, ale šest dní v týdnu se musí ta práce hledat. Podpora v nezaměstnanosti žádná, leda stravovací poukázky; ale to pro dvanáct lidí nestačí ani na den.

To se rozumí, bída nechodí sama. Přejde žaloba, prý dvě stě korun má dostat pan notář za zaknihování domku. Přejde exekutor, prý deset korun za psa, co hlídá doma děti. Pro nějakých dvacet korun může dnes nebo zítra přijít do dražby domek pro dvanáct lidí, stavěný po dva roky dvěma páry dřívčských rukou. A žena se rozstůně. Onehdy se věšel, už mu to šlo na mozek; ještě ho uřízli, a děti na kolena: “Tatínku, nedělej nám to, to my radši nebudeme jíst.”

A tak se nejlí, aby se mohly splácet desetikorunové dlužky. Ještě že stará maminka vydělá trochu brambor.

Lidi, je to doslova tak. Co myslíte, nesložili bychom my všichni dohromady pár stovek, aby ten člověk mohl ty dlužky poplatit a starat se pak už jen o to, jak nakrmit devět dětí? Nenašli bychom nějaké hadříky a boty pro ty děti? Je jich devět, každý formát bude dobrý. Kdyby se něco sebralo, redakce Lidových novin v Praze II, Národní 18, mu to už dodá.

A nebyla by v Praze trvalejší práce pro toho jednoho člověka? Je to dřič, hodný a poctivý člověk, a dovede všecko: zedničit i truhlařit, všecko pospravit, takový všeměl; škoda těch šikovných rukou. Kdyby se něco dalo dělat, nebyl by to jen jeho úspěch, ale tak trochu... nás všech, nemyslíte?

Lidové noviny 26. 6. 1934

TŘETÍ DĚLNICKÁ OLYMPIÁDA V PRAZE

Ono to není a nebude tak slavné a okázalé jako sokolský slet; není tu té skvělé tradice, ty prostředky, ten rozsah, který sám sebou už rozjařuje. Ale stačí dívat se do tváře lidí, dětí, žen i mužů, kteří zaplňují Prahu; všechny jsou o citelné poznání ustaranější a míň rozjasněné než tváře, které potkáváme o sletech. Jsou-li sokolské slety divem obětavosti, je olympiáda čet dělnických dílem obětavosti ještě větší a odříkavější, zvláště dnes; můžeme říci, každý z těch tisíců nese svou tíhu sociální starosti. Nemyslíme na ni u demokracie sokolské, protože ta ji odkládá na prahu svých tělocvičen a cvičišť, kdežto u DTJ zůstává jejich společnou věcí, která je sdružuje i doprovází. I kdyby cvičili jako bohové, jejich nejvyšší fyzický i mravní výkon je v tom, že nesou ten handicap dělnické bídy, to břímě tísně a starosti. Ten neviditelný výkon je úžasný a buď přijat s úctou, jíž si zasluhuje; je jedním z nejvzácnějších pokladů demokracie; ukazuje, že nejen nadšení, ale i obětavost a odříkání propůjčuje křídla. Dělnickou olympiádu nestačí vidět; je nutno s ní cítit, abychom uzřeli a ocenili její kolektivní sílu.

Lidové noviny. 6. 7. 1934

PANÍ CURIE

Kdo si bude za padesát let pamatovat jména dnešních ministrů, maršálů a jiných velikých tohoto světa? Ale jméno paní Curie zůstane; vždycky si lidé budou pamatovat, že s tím jménem je spojena jedna z nejhlubších změn lidského názoru na hmotu a sílu, na nepředstavitelně malý atom a na úžasnou architekturu hmoty. Žádné okázalé hrdinství, žádné vládnutí nad lidmi a dějinami; jenom trpělivá laboratorní páračka a piplavé pokusy s divnou smolincovou rudou, které je na celém světě jen hromádka; a přece co to je, co je proti tomu sláva potentátů a diktátorů; co je proti tomu celá slavná Francouzská akademie, která sama sobě neprokázala tu čest zvolit za svou členku drobnou šedivou paní s tělem rozleptaným paprsky, jež pomohla uvést do světa lidského vědění! Není třeba, aby nad její rakví burácela bombardovací letadla a hřměly kanóny; její věčnou poctou je nekonečné a tichoucké bombardement alfa, beta a gama částic, elektronů, protonů a pozitronů, bombardement, kterým byl našemu poznání prostřílen průlom do tajemných mezí hmoty. Tady je vítězství, jež potvrzuje. Paní Curie-Sklodovská je z těch mála lidí, kteří změnili svět. Paní Curie-Sklodovská se zasloužila o svět.

Lidové noviny 6. 7. 1934

DĚLNÍK PÍŠE ČTENÁŘŮM

Především děkuji co nejsrdčněji redakci Lidových novin, které daly vědět veřejnosti jaký bídný život prožívá nezaměstnaný dělník s devíti dětmi. Pro četnou rodinu sem nemohl dostat levný byt tak sem byl vystěhován s dětmi do obecní kůlny kde pršelo a bylo zima. Po velké prosbě byl sem přestěhován do obecního chlíva kde nebylo k vydržení pro zápach kanálů. Proto sem musel stavět domek abych zachránil 9ti dětem zdraví. Dostatek peněz sem neměl tak sem se vypůjčil a někteří řemeslníci mi slíbili že počkají. Když sem před rokem přišel o zaměstnání a splácet sem nemohl dali to advokátovi a ten to vymáhal egzekucí a soudních útrat přibývalo. Když sem byl ze všeho jako šílený a nikde sem nenašel práci a nechtěl sem aby děti byly na ulici a mně jich bylo líto je opustit přišla ta pomoc od novin. Proto děkuji těm kteří byli také dobrého srdce a pomohli mně a mé rodině penězi šactvem prádlem a vším co bylo posláno a Bůh ať jim to odplatí. Ještě jednou děkuji všem kdo byli tak dobrého srdce a přejeme jim mnoho a mnoho zdraví.

Rodina A. L.

Abyste vy všichni, kdo jste tak pěkně a účinně projevili svou účast s osudem “jednoho člověka”, věděli, jak to dopadlo, tedy: Dělník A. L., otec devíti dětí, má nyní místo aspoň do podzimu; také jeho nejstarší syn, který letos opustil školu, dostal práci a ještě jsme některé nabídky míst mohli postoupit sociálním úřadům. Na penězích se od vás sešlo 3 810 Kč a nějakých pětadvacet balíků se šaty, botami a kdečím, dokonce i mouka a cukr a chléb. Většina dárců nechtěla být jmenována, tedy nebudeme jmenovat nikoho; nebyli mezi nimi žádní boháči, ale většinou lidé, kteří vědí, co je starost. Jeden se podepsal “stavebník, který ví, co to stojí”, jiný jenom “herec”, jedna byla “německá čtenářka Lidovek”; několik starých učitelů a penzistů, několik lékařů a úředníků, řada řemesel a nejvíce anonymů. A tak vy, kterých se to týká, přijměte dík také od Lidovek.

Dělník A. L., když to dostal na dlaň, plakal. “Jak to mám vzít,” dostal ze sebe, “když se nemůžu odvděčit!” Ten malý dopis skládal potom po celou noc – je všeuměl, ale psaní mu nejde od ruky; přinesl s tím dopisem potvrzenky, co všechno poplatil: na prvním místě od advokáta, který ho exekvoval (třebaže zákon chrání nezaměstnané od exekucí), od konzumu, od drobných řemeslníků, kterým zůstal dlužen, a chudáků, kteří mu kdysi půjčili ze svého mála. Peníze, které jste mu poslali, pomohly tedy většinou ještě dalším potřebným. Ale myslím, že je trochu pomozeno ještě mnohým jiným: těm všem, kdo potřebují vidět, že “dobrý člověk ještě žije”. Jinak by se nám muselo občas stýskat.

Lidové noviny 7. 7. 1934

TĚŽKÝ LOS BÝT DIKTÁTOREM...

Těžký los být diktátorem,

těžký los být führerem:

jednou dělat Los von Rom a

za chvíli zas Los von Röhm.

Dlouho se Horst-Wesselili,

samé Heil a samý Ruhm,

v stínu hnědých košil kvetlo

das röhmsreiche Hitlertum.

Zavládla die reine Rasse,

rozkvetl der deutsche Lenz,

éra homo-sexualis

místo Homo sapiens.

Mašírují SA muži,

SAU muž v čele jich,

všechno bylo herrlich, nebýt

jistých sklonů neblahých.

SA vůdci muže své

k zvrácenému vedli styku:

počli totiž provádět

s nimi také politiku.

To přivedlo na Sodomu

velkou mravní očistu:

neřest byla vypleněna

ráznou rukou sadistů.

Lidové noviny 7. 7. 1934

ODKUD TO V NICH JE?

Už před válkou (v aféře Eulenburgově) se to provalilo: že v německé armádě jsou “nešťastné sklony”, jak to nyní nazval pan Hitler, úkazem přímo hromadným. A nyní v SA se to ukázalo znovu. A zase v ozbrojených tlupách. To už nevypadá jako náhoda; spíše můžeme hledat příčinu toho právě v německém duchovním militarismu, který vytvořil cosi jako mužskou exkluzivitu. To, že muži bývají (na vojně, ve škole apod.) po delší dobu ve společnosti výhradně mužské, nebývá obyčejně příčinou “nešťastných sklonů”; ale pěstuje-li se mužské soubytí jako jakýsi kult, jako nejvyšší hodnota života, je jenom krůček k tomu, aby se uměle přepínané kamarádství zvrhlo v nákazu citu erotického. Hitlerovství, které v zájmu vojáctví tak pěstilo “Kameradschaft” a “Männergemeinschaft”, si samo nadrobilo to, co je teď mravně nahlodalo. Tomu se může říci: pomsta bohů.

Lidové noviny 9. 7. 1934

JAKÝ MRAK TO ZAS SE SNÁŠÍ...

Jaký mrak to zas se snáší

nad ubohou Čechií?

To že nevyhráli naši

v kurtu nad Austrálií.

Proč se na nás modré nebe

kaboní tak nevlídně?

To že naši pro porážku

jeli si též do Vídně.

Samé mraky, samé chmury,

kam se jenom stočí zrak.

Na obzorech politických

stoupá mnohý temný mrak.

Nad Německem to už hřímá,

v Rakousku to brouká jen,

z polské strany: zamračeno,

obzor celkem: zatažen.

Co těch mračen přežene se,

než se léto dovrší!

Tolik chmur a tolik mraků,

a tak málo naprší.

Lidové noviny 21. 7. 1934

SKORO MODLITBA

Bože, kdyby už jednou dali pokoj! Čím dál tím víc se ukazuje, že lidstvo potřebuje a musí dát ve velkém do pořádku své věci. Je třeba spousty rozumu a rozvahy, aby byl uchován mír a mohlo se myslet na sociální zajištění světa. Je třeba mnoho lásky k člověku a úcty k životu, aby se na zemi dělala spravedlnost pro každého. Máme větší starosti, než kdy lidstvo mělo, a v tom pořád vyskakují tragičtí uličníci, pořád se zpoza rohu vynořují dospělí kluci s bambitkami, padne pár ran a někdo zůstane ležet na zemi. Z politiky se stává ulice gangsterů; a už by toho mohlo být dost; i když ty kuličky lítají u sousedů, jsme si dobře vědomi, že je to ostuda pro celou Evropu. Bez úcty k člověku nebude možno organizovat svět lépe a slušněji než dosud. Ti političtí gangsteři se dopouštějí něčeho horšího než politických vražd. Zabíjejí úctu k člověku, důvěru v rozum a pocit práva, jenž má vládnout světu. Bože, kdyby už dali pokoj, nebo byli tomu aspoň naučení!

Lidové noviny 27. 7. 1934

PŘENOS Z VÍDNĚ

Když jsem se nic nenadála,

přišlo na mne strašidlo,

převléklo se za dajčmajstra,

moc se na mne tlačilo.

(Refrén)

Puč sem, puč tam,

nám už je to všechno jedno,

puč sem, puč tam,

nám už je to všechno fuk.

Vídeň, ta v tom umí chodit,

Vídeň, ta je veselá,

když už dělat revoluci,

tak ji v maskách udělá.

(Refrén)

Puč sem, puč tam atd.

To tu ještě nebývalo

a v tom Vídeň hraje prim,

že provádí státní převrat

jako masopustní šprým.

(Refrén)

Puč sem, puč tam atd.

Když se to tak podařilo,

když jsme to tak trefili,

uděláme z toho příště

pro cizince festšpily.

(Refrén)

Puč sem, puč tam atd.

Převléknem se za družičky,

do dirndlů či do domin,

a zas předvedeme světu

státní převrat a la Wien.

(Refrén)

Puč sem, puč tam,

nám už to je všechno jedno,

puč sem, puč tam,

nám už to je všechno fuk.

Lidové noviny 28. 7. 1934

JÁ NEVÍM, CO ZNAMENÁ TO...

Já nevím, co znamená to

a jaký v tom smysl je pravý:

zkazka ze starých časů

mně nechce vyjít z hlavy.

Když Adama Pán Bůh stvořil

(tak patrně je v té báji),

přidal mu ještě Evu

a žili jako v ráji.

Leč v ráji tom též had byl,

jenž na jejich štěstí sočil,

a proto se zastavil s Evou

a sem tam hovor stočil.

Následkem toho Eva

v důvěrné vzdychla chvíli:

“Kam pojedem letos v létě,

můj Adame, můj milý?

Hleď, v ráji nejsou hory

a moře v ráji není,

zkrátka v tom ráji v létě

to není k vydržení.

Pořád jen dřepět v ráji,

já se té nudy lekám;

Adame, máš-li mne rád, ach,

Adame, jed' me někam!"

Hospodin slyšel to ovšem

a zahřímal v svém hněvu:

“Adame, s rájem je konec!

Já vím, že poslechneš Evu.

Teď jdi, kam je jí libo,

do hor anebo lázní,

však slyš, jaký trest vás čeká,

vy první a dědiční blázni:

Jíst chléb v potu tváře budeš,

nevyjdeš nikdy z dřiny,

a místo odpočinku

pojedeš na prázdniny!”

Lidové noviny 4. 8. 1934

DLUŽNO NAPSAT NĚJAKOU TU STROFU...

Dlužno napsat nějakou tu strofu

o kongresu pánů filozofů,

kteří se k němu sjeli do Prahy,

by tu spřádali své úvahy.

Neměl zrak, čím na nich by se popás,

dva jen měli vousy téměř po pás,

jenom jedna známka nemejlí:

téměř žádný nebyl bez brejlí.

Jedni byli tencí, druzí těžší,

bylo mezi nimi plno pleší,

zkrátka nikdo nemoh by je snad

od nemoudrých lidí rozeznat.

Rozhodně by mezi nimi vynik

Diogenes, známý kdysi cynik,

mudrcům jenž dělal ostudu

tím, že usídlil se do sudu.

Dnes je všechno jinačí, co naplat,

mudrci dnes chodí bez paraplat,

místo v sudě nebo ve slují

v Alcronu či Huse nocují.

Ale onen starý Diogenes

přec svou památku i na ně přenes:

po kongresu řada nemalá

prázdných sudů v Praze zůstala.

Lidové noviny 8. 9. 1934

SLOUŽÍ ÚŘADY STÁTU?

Stalo se toto: Před časem se podařilo ne bez námahy přimět majitele pražských biografů k tomu, že vybírali na každý lístek dvacet haléřů ve prospěch nezaměstnaných. Těch dvacet haléřů unese každý, a přece to dělá rok co rok miliónové částky, kterými lze pomoci aspoň v té nejhorší bídě. A teď si na ty dvacetihaléře pro chudé vzpomněl erár a předpisuje biografům, aby z těch peněz, které nenálezejí vůbec jim, nýbrž chudým, platily daň z obratu. Je z toho ovšem tahačka; majitelé biografů ovšem namítají, že raději přestanou ty šestáčky vybírat, následkem čehož přijdou nezaměstnaní o statisíce na podporách. I bude nutno obrátit se na státní pokladnu, aby o příslušnou částku zvýšila podporu v nezaměstnanosti. Nuže, řekli

bychom po svém prostém rozumu, že tohle už přestává všechno a že fiskus není na to, aby zrovna naschvál zvyšoval státní výdaje. Tahle tupohlavá rigoróznost eráru už není jenom protisociální; je protistátní. Neradi bychom viděli v úřadech republiky sedět přímé škůdce společenských a veřejných zájmů.

Lidové noviny 28. 9. 1934

O ROVNOCENNOSTI PLEMEN

Nestává se často, aby akademické publikace dávaly odpověď na aktuální a praktické otázky, kolem kterých se točí docela jiné zájmy nežli jenom vědecké. Nyní druhá třída České akademie věd a umění vydala redakcí prof. dr. Karla Weignera sborník Rovnocennost evropských plemen a cesty k jejich ušlechťování, knihu, která odpovídá z hlediska vědy na politické heslo rasismu, jež ovládlo veřejné myšlení v sousední říši a zasahuje i za její hranice. Není to žádná polemika, nýbrž střízlivý výklad dosavadních antropologických i biologických poznatků o evropských plemenech, není to ani kritika rasistické ideologie, nýbrž pokus dát vzdělanému čtenáři základní odbornou orientaci ve faktech.

Německý rasismus hlásá zhruba těchto několik článků víry: Německý národ náleží vysloveně k rase nordické. Nordická rasa je nejschopnější a nejhodnotnější. Budiž tedy záměrně pěstěna k plemenné čistotě. – Proti tomu se český sborník neohání žádnou ideovou argumentací; konstatuje prostě: a) žádný evropský národ není rasově čistý, nýbrž vykazuje zřetelné značky plemenného míšení; b) podle zkušenosti i statistického měření jsou všechny evropské rasy tělesně i duševně rovnocenné; c) evropské rasy se v dnešním stavu smíšení nedají plemenně pěstít; d) jednosměrný rasový výběr není biologicky žádoucí; e) zato žádoucí je zušlechtit rasu vyloučením činitelů dědičně škodlivých (eugenika) sociálním lékařstvím a tělesnou výchovou. (Bylo by možno připojit čtvrtou podmínku: zvýšení sociální a kulturní úrovně; ale ta otázka už leží mimo převážně přírodovědnou oblast sborníku.) Zde tedy jsou jasně položena fakta a jejich závěry; můžeme být České akademii vděční za to, že nás informovala způsobem tak věcným a konkluzivním.

U nás se netropí takový humbuk s rasou jako u Němců; ale přesto v našem pojetí češství, národnosti a slovanství bývá mnoho mlhavého; mluvíme o krevních poutech, hantýrujeme národními povahami a vyjadřujeme své politické sympatie nebo antipatie v termínech

hodnocení: ten národ považujeme za vyšší a lepší a onen za horší. I pro tyto běžné citové formulace znamená sborník Akademie značné vystřízlivění; zjevuje se v něm celková vyrovnanost evropského lidstva; rozdíly, které v nás pěstuje politika, jsou daleko větší než difference vložené do nás přírodou. Evropanství není jenom heslo, nýbrž přírodní skutečnost; Evropa byla od pravěku tavicí hrnec, ve kterém se mísila plemena, a to míšení se nedá zastavit, neboť každý národ má ve svých hranicích zastoupeno několik ras. Je možno povšechně a téměř bez výjimky říci, že všichni jsme spíš Evropany než Germány, Slovany nebo Kelty, nordiky, dinárci nebo alpínci. I z tohoto faktu by bylo možno vyvozovat politické důsledky; dosud se to nestalo, ačkoliv přírodní fakt evropanství je daleko solidnější a určitější než mytologická představa plemenné krve a rasové čistoty. Ovšem i nejzřejmější skutečnost je možno popřít, ať již z neznalosti nebo podvodem. Neznalost dnes už není omluvou; zbývá tedy intelektuální podvod, jeden z největších v dějinách civilizace.

Lidové noviny 7. 10. 1934

DD V BRNĚ

Dnes bude v Brně slavnostně vyhlášena zemská Demokracie dětem pro zemi Moravskoslezskou. Tím bude vykonán nikoliv první, ale jistě nejvýraznější krok ve směru, jež si akce DD od začátku ukládala, to jest ve směru k decentralizaci, k vznikání krajových a lokálních ústředí, která tu bídu, v níž je třeba pomáhat, mohou vidět zblízka a kontrolovat, komu je třeba pomoci a jaké. Žádná humanita se nedá dělat na dálku; je k ní třeba osobního vztahu, je třeba, aby člověk pomáhal člověku na místě. Brněnské zemské ústředí, které zahajuje právě svou činnost, dává příklad, jak vzít práci do rukou v okresech, v městech i v malých obcích; teprve tam, na místě potřeby, může se stávat skutkem pravá demokracie pečující o děti, o skutečné Frantíky a Metudy, kteří v dosahu našich rukou trpí bídou; už je načase pamatovat na zimu, jež bude krutá pro mnoho lidí. Tak jako si této neděle podají v Brně ruce ke společné práci velké zemské organizace humanitní, sociální, tělovýchovné a jiné, mají se v každém městě, v každé obci spojit všechny místní spolky a korporace k společnému úkolu: postarat se o výživu, ošacení a zdraví místních dětí. Všude je Sokol, jsou hasiči, jsou církevní organizace a kdeco; těm všem dává Brno příklad, jak se lze sejít k součinnosti k úkolu, jenž je závazný pro všechny slušné lidi; k úkolu být ochranou maličkých a bezmocných bližních.

Lidové noviny 7. 10. 1934

MUSSOLINI V ROZHLESE

Tentokrát ho bylo dobře slyšet po celé Evropě: drsný a veliký hlas chvílemi se třepící v chrapot. Pomalu, rozvážně se začínají věty s prudce vystřelenou pointou. Je to přednes, který vědomě počítá s davovou účinností, ale přitom nepozbývá orátorské kultury. Ten lví chrapot od něho odkoukal Hitler a jiní řečníci dnešního Německa, ale přesolili to jako všechno; u nich je to něco mezi šikovatelským řevem na kasárenském dvoře a zvířecím skřekem. Němci odkoukali i davovou režii italskou, ty frenetické ovace po každé řečnickově větě, ale i tady je rozdíl. Italský dav má stálý kontakt se svým řečníkem, nečeká na jeho umělou pauzu, vpadá mu do řeči, pokřikuje a glosuje, kdy se mu zachce. Německý dav, jako statisté na jevišti, se ozývá jenom na místech, která jsou předem vykázána pro spontánní nadšení. Pravda, na jednom místě to v Miláně trochu selhalo: když Duce vynesl svůj trumf o neobyčejně zlepšených stycích s Francií, rozpoutala se ovace, ale jen krátká; už utichala, načež byla honem rozdmýchána znova, ohromná, dlouhá a dokonalá. Jak vidět, zahraniční politika, i když tentokrát byla událostí světovou, není u širokého publika tak populární jako třeba Duceho slib lepšího rozdělení bohatství. To, co se ozvalo z úst tří set tisíc lidí, už nebyl hlas ani křik, nýbrž cosi kompaktního a hustého jako hmota; posluchač u ampliónu měl pocit, že by se v tom mohlo plavat nebo po tom chodit. Ano, unášelo to posluchače – přes dálku prostoru i názoru.

Lidové noviny 7. 10. 1934

SPOLUVINA

Už se tomu nemůže říkat po šmokovsku Balkán, nýbrž Evropa. To máme za letošní rok: občanskou válku v Rakousku, nějaké to střílení v Paříži, domácí masakr v Německu, puč ve Vídni, revoltu ve Španělsku a teď tu repetující pistoli v Marseilli. Ta pistole se jmenuje parabellum, což z latiny přeloženo znamená “chystej válku”. Pravda, ta krvavá série letošního roku má velmi různé příčiny; někde spustil lid a někde vláda; jednou je to davová vzpoura a

podruhé osobní dílo spiklencovo; tady je to střetnutí sociální a tamhle konflikt nacionální. Je to celá sbírka politických motivů, otřesů a tendencí; ale jeden úkaz je společný těm všem událostem, a to je stav politické rozčilenosti, kterému Evropa propadá.

Vždyť tomu není tak dávno, kdy jsme toho také okusili. I u nás stříleli kolem sebe Šťastní a Šoupalové a ulice se zdály jenom na to, aby se jimi valil lid za tím nebo oním praporem. [...] Máme tu psychózu za sebou aspoň tak dalece, že se díváme jako znepokojení a pohoršení diváci, když to propukne někde kolem nás; ale bylo by pokrytectvím, kdybychom říkali, že u nás by chválabohu něco takového nebylo možno.

Otázka je, kde se ve staré, rozumné, přece jenom vysoce vzdělané a historicky zkušené Evropě bere ten stav vyšinutého rozčilení. Říká se, to jsou následky války. Ale vždyť právě po válce se zdálo, že přichází věk velikého racionalismu a že už teď půjde řešit sociální a národní bolesti cestami dohody a mezinárodní organizace. Snad bylo v Evropě až příliš mnoho důvěry, že teď může jít všechno jako po másle, snad právě to byly ty přílišné naděje, které vedly k citelnému zklamání. A tu čím dál tím víc nabývá půdy politika, která s pohrdáním a skoro se vztekem odmítla ten poválečný osvícený evropský racionalismus. Politika uvnitř národů i mezi národy počala víc a víc pracovat s citovými pohnutkami, s národním prestižem, s plemenným mýtem, s davovými vášněmi sympatie nebo antipatie. Celé národy a celé státní režimy se oddaly politice pasionální; vedení se zmocňují ti, kdo dovedou nejúspěšněji probouzet vášně; mohlo by se říci, že v dnešní Evropě se odehrává veliký politický konflikt racionalismu a protiracionalismu. Nic platno, tu rozčilenou, násilnickou, desperátní náladu, která, vybičována v hysterii, každou chvíli sklouzne v individuální nebo davové mordování, musíme přičíst k tíži dnešnímu sklonu odmítat v politice konstruktivní nástroje rozumu. I vraždění je politika, ale politika vabank; praskni oko nebo zub, jen když se něco stane. V takové atmosféře potom spustí natažený kohoutek i tam, kde to bylo nejmíň čekáno. Ať na to zahyne jeden člověk, sto lidí nebo tisíc lidí: v každém případě z té rány krvácí celá Evropa, ohrožená přímo ve své rozumové civilizaci.

A zase nemáme právo říkat, to že dělají jiní a my nic. Jako by se u nás dělalo málo politiky operující s vášněmi, jako by i u nás neplatilo za šikovnou politickou taktiku uvádět lidi ve stav rozčilení. Ať se to děje u nás nebo kdekoliv jinde, je to spoluvina proti duchu Evropy, spoluvina na tom politickém katastrofalismu, který otrásá nejvzdělanějším dílem světa. To všechno natahuje kohoutek osudné pistole, která se jmenuje parabellum. Střílí vašeň,

zasahován je rozum. Už je krajně načase, aby ten ostudný list evropských dějin byl obrácen. Což je i věc naše a věc každého z nás.

Lidové noviny 14. 10. 1934

NEZAPOMEŇTE

Tuto neděli se koná – jako každého roku před zimou – sbírka starého šatstva, prádla a obuvi po celé Praze; tentokrát se to děje pod heslem Demokracie dětem, aby bylo připomenuto, že je co nejméně nutno pamatovat na ošacení nejpotřebnějších dětí. Zima bude zlá, bude hodně zlá; i když se snad nestane to, co by bylo těžko před budoucností omluvit, totiž že by byly ve státních a jiných veřejných rozpočtech škrtnuty položky na fyzickou záchranu dětí ohrožených bídou, i když, pravíme, se to nestane, je a bude těch veřejných prostředků až příliš málo a zdaleka nestačí na bídu nejzoufalejší. Nic platno, je na nás všech, abychom ucpali tu díru, jež zeje ve veřejných sociálních povinnostech; každý hadřík, každá dětská punčoška, každý šestáček je dobrý – ať se nestydí, kdo může dát jen maličko. V každé pražské škole můžete dát pár korun dětem na polévku, na krajíc chleba nebo hrnček mléka; to první, co dítě musí mít a nač má právo, je, aby se najedlo. V každé rodině, kde jsou děti, se najde něco, co ještě může udělat radost nebo vykonat svou službu jinému dítěti a jeho mamince; nelenujte si shledat to a odvést tuto neděli do sběren veřejně ohlášených. Čím více se sebere, tím víc drobných, potřebných pomoci se bude moci poskytnout – a tím víc uhlí řeřavého bude nasypáno na hlavy těch, kteří by mohli a měli pomoci něčím víc než odloženým šatem, a neučiní to: a takových je dost.

Lidové noviny 20. 10. 1934

POKLAD NA HRADĚ HELFENBURKU

Nedávno to bylo v novinách. Na hradě Helfenburku prý dobýval sedlák ze země pařez; přitom se zčistajasna propadl do klenutého sklepení, a v tom sklepení našel hrnec s tolary a dukáty. Dokonce bylo udáno, kolik ty peníze vážily, ale to už z paměti nevím.

Asi za týden stálo v novinách, že zpráva o tom pokladu byla mylná. Nebylo žádného klenutého sklepení a žádného hrnce s dukáty. Čímž byla věc ne sice uspokojivě, ale definitivně vyřízena.

Nicméně v těchto dnech jsem mluvil se starým a moudrým zedníkem. Je z venkova, jako většina zedníků přichází z vesnic, a každou sobotu jezdí domů, k své staré. A kam? Inu, k nám, je to blízko Husince. Půl hodiny prý máme od nás na ten hrad Helfenburk, co tam onehdy vykopali ten poklad. Stříbrnou truhlu se samými zlatými dukáty.

Poslouchejte, je to pravda?

Jakpak ne! Vždyť přece jsem odtamtud.

A znáte toho sedláka, který ten poklad vykopal?

Neznám; člověk přece nemůže znát všechny lidi. Ale že tam ten poklad našli, to je svatá pravda.

*

Můžeme vzít na to jed, že od nynějška se bude po věčné časy v okolí hradu Helfenburka vypravovat, že tam byl jednou nalezen poklad, počkejme, to už je dávno, to bylo kolem té doby, když se náš dědeček měl narodit, roku devatenáct set třicet nebo čtyřicet nebo tak někdy. Nikdy a ničím to už nebude vyvráceno, neboť pověst má život tuhý, tužší než skutečnost; skutečnost propadá zapomnění, ale pověst ne. Skutečnost nám jenom říká, že něco prostě jest nebo že se něco víceméně náhodou stalo; ale pověst má kořeny hlubší, které se neomezují na to, co bylo a jest, ale co by mohlo být.

Když je tam starý hrad, mohla by tam být zasutá sklepení.

Nu, to by mohla.

A do nich by se někdo mohl propadnout.

Pravda, mohl by.

Nu, a tam by mohl něco najít, ne?

Není vyloučeno.

Třeba by to mohl být nějaký poklad.

Myslím, že tak nějak vzniká pověst, a proto má tak tuhý a nevývratný život; možnost má svou vlastní jistotu a logiku, nezávislou na zkušenosti. Žádná pověst není “jen tak”, nemůže nám pověsit na nos něco, co nemá hluboké kořeny možnosti. Například nemohla by se za našich časů zrodit pověst, že se na hradě Helfenburku propadl sedlák a našel v prastarém sklepení traktor nebo leštič parket. Nebo nemohla by se ujmout pověst, tvrdící, že v Praze II byl nalezen člověk spravedlivý. Tomu by nikdo nevěřil. Pověst nesmí být fantastická a musí obsahovat věčně platnou možnost. Je možno si představovat, že v hlubinách jezer žijí tvorové dosud nevidaní; odpovídá to spíš možnosti než poněkud fantastický fakt, že pod hladinou jezera Ness plovou trosky vzducholodi. Pověst nemá nic překvapujícího a paradoxního, je naprosto přirozená; překvapující a podivná bývá spíš skutečnost. Pověst nikdy nevybočí z okruhu představ a věcí myslitelných; řekl bych, je důvěrnější a člověku bližší než pouhá skutečnost. Její síla je v tom, že je věřitelná.

Lidové noviny 21. 10. 1934

PŘED DVACETI LETY

Když třesky výstřely v Marseille, otřásla námi všemi jedna děsivá vzpomínka: Sarajevo před dvaceti lety. Bohudík, historie se nikdy doslovně neopakuje; ale shodou okolností máme letos víc nač vzpomínat. Před dvaceti lety jsme v tu dobu čítali o polských legiích bojujících po boku Němců. Před dvaceti lety jsme doufali ve Francii a ve svých nadějích se opírali o Rusko; situace se trochu opakuje. Před dvaceti lety jsme celou svou politickou vírou stáli proti frontě, – kterou tvořilo velkoněmectví a hungarismus; tato situace se opakuje ještě silněji. Před dvaceti lety jsme se zvláštní láskou a soucitem mysleli na krvácející Srbsko; i tato analogie se naplňuje znovu. Před dvaceti lety to kolem nás vypadalo hůř a byli jsme skoro bezmocni, a

přece jsme se nebáli, neboť jsme věřili. Tím méně se máme čeho bát teď, pokud neztrácíme jistotu víry, která nás vedla před dvaceti lety.

Lidové noviny 28. 10. 1934

PŘÍLIŠ MNOHO MLÉKA

Četli jsme tady nedávno, že se u nás vyrobí příliš mnoho mléka, což má za následek různé hospodářské svízele. O těch bych se nerad šířil, neboť bych asi mluvil vedle. Jenom si tak myslím, jak se časy mění. Když praotec Čech, dědky své na pleci nesa, stanul na hoře Říp, liboval si, že vidí zemi “mlékem a strdím oplývající”. Dnes by asi prohlásil: “Jde se dál, mládenci, tady je příliš mnoho mléka,” nebo něco podobného; se strdím to zatím není tak zlé, ale kdoví, nevypukne-li také katastrofální nadbytek strdí. A to ještě nemluvíme o ráji, kde prý v jedné ze čtyř řek teklo samé plnotučné a přednostní mléko. Ještě dobře, že byl člověk z ráje vyhnán sviňským krokem; nebýt toho, stěžoval by si dnes, že je toho mléka příliš mnoho, a Stvořitel by se dožral na lidstvo ještě víc než tehdy kvůli tomu ovoci ze stromu poznání. Ale to jen tak mimochodem.

Zajímavé na věci je, že se u nás vyrobí příliš mnoho mléka, víc než spotřebuje konzum; a že přitom u nás padá na hlavu a den třetina litru mléka, kdežto v Anglii, USA a jinde půl litru mléka. Pročež neříkejme, že se u nás vyrobí příliš mnoho mléka, nýbrž že se ho u nás spotřebuje příliš málo na hlavu i na celý národ. Je-li u nás příliš mnoho mléka, plyne z toho především, že se ho má víc vypít, už proto, že by to bylo jen dobře pro ty pijící lidi. Kdybych byl vláda, řekl bych k sobě jednoho dne: Když jsme tak pohromadě, lidé z měst i lidé z venkova, sedláci i dělníci, uděláme něco, co by pomohlo těm i oněm. Například takovou velkou mléčnou propagandu, aby se spotřebovalo víc mléka, aspoň tolik jako v zemích, kde se víc dbá o racionální výživu. Budeme lidem říkat na schůzi i v novinách, plakáty i rozhlasem, že je v jejich zájmu, aby oni i jejich děti konzumovali mléko ve všech podobách. To by bylo, abychom se ve spotřebě mléka nedostali na úroveň západních zemí! Půl litru mléka na hlavu denně, to je náš úkol; ale to mléko musí být... zkrátka lepší a poctivější, než bývá teď; dbát o to, i to náleží k jeho propagandě.

*

Letos zjara byly v Praze vyvěšeny plakáty, na kterých mimo jiné bylo psáno: Za dvacet korun měsíčně opatříte jednomu dítěti půl litru mléka denně na celý měsíc. Tu dvacetikorunu bylo možno odevzdat v kterékoli škole, aby to bylo co nejpohodlnější. Půl litru mléka denně chudému dítěti, to je myšlenka, o které se nemusí mnoho povídat, zkrátka je samozřejmé, že to má být a že je hřích na budoucnosti, mají-li nám dorůstat následovníci nedoživení. Je hanba říci, jak málo se těch dvacetikorun sešlo. Teď zase nastává zima, jež nebude míň krutá než ta minulá. Opakujte si, prosím vás, několikrát po sobě: U nás se vyrobí příliš mnoho mléka; a za dvacet korun měsíčně lze chudé městské dítě přiživit půllitrem dobrého mléka denně. Právě půllitrem, který v západních zemích připadá na hlavu každého obyvatele. Ten půllitr mléka denně chybí do tělesného rozpočtu chudých dětí, chybí i do hospodářského rozpočtu našeho zemědělství. I po té stránce by bylo třeba veliké půllitrové propagandy. Což aby si ji vzaly na starost maminky a ženy?

Lidové noviny 11. 11. 1934

KAM JDE ČESKOSLOVENSKO?

Této otázce lze rozumět dvojím způsobem: buď do jaké budoucnosti jde náš stát s námi všemi, nebo za čím jde a jaký cíl klade sobě i nám všem. Na tu první otázku nemohu odpovídat, nejsem prorokem z povolání: ale odpověď na otázku, za čím jdeme, zahrnuje do jisté míry také odpověď na otázku, co s námi bude. Naše budoucnost záleží totiž do valné míry na tom, oč usilujeme a jaký sobě ukládáme cíl. Myslím, že samozřejmá odpověď na tu otázku je: že se chceme udržet jako národ, jako stát a jako demokracie. Chceme žít, chceme žít svobodně a po svém způsobu: ta životní vůle je samozřejmá a nepotřebuje žádného důkazu. Ale zároveň je to při naší zeměpisné a politické poloze těžký úkol, který vyžaduje a bude vyžadovat napětí všech sil. Stálo nás mnoho práce a houževnatosti, abychom se udrželi jako národ mezi národy; dnes už víme, že je ještě těžší uhájit se jako stát mezi státy.

Chceme-li změřit své vyhlídky v tom směru, podívejme se na jednu složku, která bude hodně rozhodovat v tom našem ustavičném boji o bytí: podívejme se na naši národní národu, na povahu našeho člověka. Všimněme si našich lidí v cizině: jsou to většinou nadprůměrně šikovní, vytrvalí a samostatní lidé; dovedou se vytáhnout a ukázat, co umějí. Jsou z nejlepších

dělníků v Americe; všude po světě vynikají jako krejčíři, jako zahradníci, jako mistři v povoláních, která vyžadují obratnosti a důmyslu. Ukazuje se, že český typ člověka je nadaný, praktický a ctižádostivý, zejména tehdy, když může a musí měřit své síly s jiným prostředím a jinými národy.

Mohl bych uvést mnoho příkladů, jak se naši lidé, kteří v cizím prostředí a ostré soutěži světa vynikli nad průměr, vrátili potom domů a přestali vynikat. Už si nedali na sobě tak záležet a spokojili se s výkonem polovičatým. Řekl bych to tak, že obyčejně hospodaříme špatně se svým nadáním; kdybychom opravdu chtěli, dovedli bychom pracovat líp a vyniknout nad to, s čím se spokojujeme. Je v nás podivná malomyslnost, jako bychom věřili, že to, co děláme, je pro nás a naše prostředí dost dobré a nemusí být lepší. Neklademe sami na sebe tak vysoká měřítká, jaká bychom mohli, a nežádáme ani na druhých tak dobrý výkon, jakého by byli schopni. Často se zdá, že u nás ani není dost poptávky po nějakém vynikání; nežádáme to na lidech a pohlížíme skoro s nedůvěrou na ty, kteří usilují o něco víc než o průměrný výkon. Nadaní lidé se u nás až příliš často potkávají s překážkami, které neleží v poměrech, nýbrž v lidech a v jejich nevěli ocenit vyšší výkon. Jsou u nás továrny, které vyrábějí své nejlepší zboží jenom pro cizinu, prý proto, že na domácím trhu není žádáno. Zkrátka zdá se, že náš člověk, pokud se přímo nebije v soutěži s ostatním světem, slevuje příliš mnoho na svých nárocích na sebe i své prostředí.

Podívejme se na to, jak dalece se tato povahová vlastnost rýmuje s naší situací ve světě. Ještě si dost neuvědomujeme, že při své zeměpisné a politické exponovanosti se nacházíme v ustavičném a nuceném stavu soutěže s ostatním světem. Politicky, jako národ a stát uprostřed Evropy, jsme ve velkém měřítku to, co je v malém měřítku český dělník nebo řemeslník v rozsáhlém cizím světě. Jsme v situaci člověka, který buď bude přitlačen bez okolků ke zdi, nebo sebere své síly, aby ukázal, co dovede. Nebo řekněme, že jsme jako malý krámeček mezi velkými obchodními domy. Aby se takový malý krámeček udržel, musí mít na skladě jenom to nejlepší zboží. Nejsme v té situaci sami: podívejme se na Belgii, Dánsko, Holandsko nebo Švýcarsko, a hleďme se poučit, čím se udržely. Myslím, že tajemství jejich poměrného úspěchu je ve výtečné jakosti jejich práce i organizace. Dát každému našemu člověku, ať je na kterémkoliv místě, vědí, že chtěj nechtěj musí svou práci soutěžit s celým světem, – pak by, nepochybně o tom, ze sebe dostal celou svou vrozenou šikovnost a ctižádost, a nezůstal by za nikým druhým. Dobře a plně využít svých prostředků a darů, to je nejlepší, co můžeme udělat pro svou úchovu. Jenom se nespokojit s ničím polovičatým, nedotvořeným, ať je to v

hmotné práci, v kulturní tvorbě, v organizačních opatřeních nebo v politice. Při všem si klást ustavičnou otázku, zda bychom v té věci nedovedli vykonat víc a líp.

*

Znovu se vracím k typickému osudu českého člověka ve světě: že většinou se snaží vyniknout nad průměr. Tážu se, není-li to proto, že je osamělý. Náš člověk, ponechán sám sobě, má vrozenou vůli vynikat; naše společnost má té vůle, jak se zdá, daleko méně. Jakmile děláme něco dohromady, děláme to těžkopádně a vypadá to, jako bychom hleděli jeden druhému spíš překážet. Jsme většinou slabí v tom, čemu Anglosasové říkají team-work, společná práce mužstva; chybí nám, abych tak řekl, ctižádost kolektivní, radost z toho, že nejen já, ale my všichni jsme chlapíci. Ale vždyť přece veškerá politika i sám stát je takový team-work; nenaučíme-li se té solidaritě výkonu, nenaučíme se nikdy dělat dobře politiku a řídit stát. Všimněme si, jak často se u nás dobrá myšlenka umoří tím, že o ní spolurozhodují druzí, místo aby se naše síly sčítaly, paralyzují se navzájem... Pro ten nedostatek pracovní solidarity se často zbytečně snižuje naše výkonnost a zhoršuje její kvalita. Oč víc a oč líp bychom pořídili, kdybychom se do mnohých věcí dovedli zapřáhnout společně. Je to zase špatné hospodaření s prostředky, vážeme-li navzájem své síly, místo abychom pracovali s jejich součtem. Naši otcové té chybě říkali nesvornost; dnes to můžeme střídavěji jmenovat nedostatek racionalizace ve veřejné a politické práci.

*

Jiný doklad toho, jak málo umíme užívat daných prostředků, je majetek, jak u nás vypadá. Vcelku jsme bohatší národ než mnoho jiných, nenáležíme mezi ty nejchudší; i když je mezi námi málo obrovských majetků, můžeme říci, že od předválečných dob se počet zámožných lidí rozmnožil. Vidíme také, že do značné míry stoupla životní úroveň velmi mnoha lidí; ale naprosto není vidět, že by stoupla i to, co lze nazvat kulturní a sociální službou majetných vrstev. Například: přibylo tolik lidí, majetků, a přece stěží dovedem udržet kulturní instituce, které kvetly v našich chudých a provinciálních poměrech předválečných, jako divadla, koncerty a tak dále. Přibylo pramálo dobrovolných dotací na účely humanitní. Nově získaný majetek se nenaučil konat svou veřejnou službu, která by jej do jisté míry ospravedlnila. Z hlediska veřejných zájmů jsou to prostředky málo nebo špatně využité. Ani v době největší konjunktury jsme nepozorovali, že by u nás majetkový vzestup nechával po sobě trvalé a

veřejné hodnoty. O tom úkazu by se dalo říci ledacos; tady jej uvádíme jako doklad, že vcelku je u nás dost prostředků a sil, ale nedostatečně využitých k obecnému prospěchu. Mohli bychom víc pořídit i ze svého nadání, i za svůj národní důchod. V obojím směru nehospodaříme dost dobře se svými skrovnými silami, kterých jako malý národ nemáme nazbyt.

*

Řekli jsme si, že Československo jde především za tím nejpřirozenějším a nejnutnějším cílem: aby se udrželo. To není úkol, který mají na starosti jenom vojáci a státníci; my sami a každý z nás musíme být schopni soutěže s ostatním světem. Chceme-li se ve světě udržet, jako národ, jako stát a jako svobodná demokracie, musíme stejně dobře, ne-li lépe pracovat a vyrábět jako ti nejlepší ve světě: tvořit stejně dobré, ne-li lepší hodnoty duchovní; být stejně dobře, ne-li lépe organizováni; být stejně dobrou, ne-li lepší vlastí komukoliv a stejně dobrým, ne-li lepším řádem sociálním, jako kterákoliv jinde uskutečněná sociální koncepce. V ničem se nesmíme spokojit s pouhou polovičatostí. Naše vlast nemůže růst v prostoru a nemůže početně překročit populační vzestup, který je jí dán přírodou; jediné, v čem nám není dáno mezí, je národní kvalita a výkonnost. Nemůže – růst do šíře, jediná cesta vývoje, která je nám otevřena, je cesta nahoru, ustavičná cesta k lepšímu, k co možná nejlepšímu. Československu je jako jediná životní možnost uložen vývoj kvalitativní, proto tolik záleží na tom, abychom my všichni ze sebe dostali to nejlepší a nejschopnější, což také znamená, abychom hleděli v sobě i v našem prostředí překonat vše, co tomu překáží.

Lumír 15. 11. 1934

JAK SE TO STALO?

Četli jsme v novinách zprávu, která se nám zdála skoro neuvěřitelná; ale ježto nepřišlo žádné bližší vysvětlení, musíme se jí zabývat tak, jak byla. Ve vesničce Domkově u České Skalice žil chalupník František Nyč, podle udání četnictva “člověk prchlý a násilný”, podle líčení sousedů “samotář, který si za celý čas nekoupil ani půllitr piva a nekouřil, jenom dřel na poli”. Zadlužil se tím, že koupil deset korců polí; i byl mu v soudní dražbě prodán domek, a osudného dne měl být Nyč se ženou a šesti dětmi (od jednoho do dvanácti let) násilím

odstěhován “do malé místnosti bez podlahy a s jedním oknem”. Nyč se s dětmi zabarikádoval na půdě a “házet po četnících kamením, kterého si předtím odnesl na půdu velké množství”; jedním kamenem zranil soudního vykonavatele na ruce. “Proto četníci vylezli na střechu, probourali tašky a znovu Nyče vyzvali, aby sestoupil. Nyč se však bránil. Uvázal si na starou pušku (ve skutečnosti to byl kus dřeva) bodlo a šermoval jím proti četníkům. Četníci dvakrát vystřelili... Nyč utekl do stodoly, kde se opět četníkům bránil. Četníci proto opět užili zbraně a postupně na něho čtyřikrát vystřelili. Nyč byl třikrát raněn,... po čtvrté ráně klesl na dvoře mrtev. Zanechává šest dětí a jeho manželka je ve vysokém stupni těhotenství.”

Tedy tohle vypadá jako lov na člověka, který se brání jako jezevec ve své díře; brání se nepřičetně, slepě a zoufale, ale hromada kamení nebo bodlo přivázané na staré pušce nejsou snad zbraně tak nebezpečné, aby se na ně musilo odpovídat palbou jako ve válce. S trochou rozumu se dá pochopit psychologický stav selského člověka, paličatého dřiče, který pro svých šest dětí přikupuje kus pole, nemůže zaplatit dluh, neboť letos, jak víte, peníze na poli nerostly, a nyní po soudní dražbě má ztratit i to, co měl dřív. Musilo opravdu dojít na tu dražbu střechy nad hlavou šesti dětí? A musili být posláni četníci, aby odvěkli osmičlennou rodinu do díry bez podlahy a s jediným oknem? Je opravdu nutné, aby státní moc se exponovala tak krvavě za věc, kterou zdravý rozum a zkušenost vidí s pochopením daleko lidštějším? A musilo se nevyhnutelně střílet do otce šesti dětí, jako by to byla divoká zvěř? Ty otázky se člověku vnucovaly při četbě citované zprávy; stala-li se tragédie chalupníka Nyče tak, jak bylo vypsáno, pak padá divná a těžká odpovědnost... nejen na ty muže, kteří stříleli olovem na polopomateného chudáka ozbrojeného kamením a šermujícího přivázaným bodlem.

Lidové noviny 22. 11. 1934

PROTI KOMU TO JE?

K diagnóze demonstrací náleží nejen to, kdo je dělá, nýbrž také proti komu se obracejí. Nutné si toho všimnout u těch takzvaných studentských demonstrací v Praze. Soudíc podle výkřiků jsou demonstranti 1. proti německým nacionalům, 2. proti německým emigrantům, 3. proti židům. Zdá se, že to je najednou trochu mnoho proti. Němečtí emigranti jsou totiž také proti německým nacionalům, a dokonce zajisté hlouběji než pražští demonstranti; rovněž židé jak

známo nenáleží do jednoho pytle s antisemitskými německými nacionály. To tedy se nerýmuje; je to asi tak chytré, jako kdyby se někdo zároveň a zásadně ohrazoval proti utěrce i proti prachu. I v politických citech je záhodno mít trochu logiky.

Soudíc dále podle jednotlivých provedených nebo zamýšlených činů obracely se tyto demonstrace 1. proti slovanskému ústavu profesora Spiny, 2. proti německé přednáškové síni v Uranii, 3. proti budově Spolku českých výtvarných umělců Mánes, 4. proti výstavě moderní české knihy, 5. proti českému Osvobozenému divadlu, 6. proti německému divadlu, 7. proti československému rozhlasu, 8. proti synagogám, 9. proti českým i německým novinám. Tedy vesměs proti institucím a podnikům, které spadají do oblasti vědy, umění, literatury, kultu a publicistiky. Dohromady se tomu říká oblast činnosti duchovní. Je zvláštní, že takzvané studentské demonstrace vyvíjely se zrovna proti téhle straně. To je jeden z velmi zarážejících a hrozně příznačných faktů.

Lidové noviny 27. 11. 1934

PROMLUVME SI O TOM

Rád bych s vámi o některých věcech mluvil, s vámi, hoši, kteří jste byli nedávnými událostmi jaksi nastrčeni do popředí; nevím ovšem, bude-li toto někdo z vás číst, nevím, náležíte-li k tomu národu, o kterém Rudolf Medek napsal, že nás spisovatelů nepotřebuje. Jsou zajisté lidé, kterým stačí číst Polední list nebo úvodníky pana Nikolaua a kteří nepotřebují číst Fráňu Šrámka ani Šaldu, Tomana ani Vančuru; ale o českých studentech bych tomu přece jenom nechtěl věřit.

Tedy především nejsem tak starý dědek, abych nad kravály a ideály, které jsou tak hlasitě prisuzovány vám studentům, potřásal shovívavě hlavou a říkal omluvně, že mládí se musí vybouřit. To je senilní stanovisko. Skutečné mládí nechce být shovívavě omlouváno, nýbrž bráno vážně. Mám dost smyslu pro legraci, abych rozlišoval, co je pro legraci a co je třeba brát doopravdy. Mezi věci, které беру svrchovaně vážně, náleží právě mládež; беру ji tak vážně, že mne trápí, dělá-li si z ní někdo blázny nebo hraje-li si s ní jako s loutkami, které vytáhne ze šuplete, kdy se mu zachce a k jaké hře se mu to hodí. Že jste měli takový zájem o univerzitní insignie a že jste se dovedli nadchnout pro starodávné symboly v době, která nemá

málem už jiných starostí než o holý život a chléb, je samo o sobě krásné a vám ke cti; ale proč, prosím vás, to muselo být inscenováno jenom a zrovna proto, aby pan prorektor Domin opouštěl rektorský úřad s větším bengálem a se staroslavným řetězem almae matris na prsou? Je nám líto, že jak se ukázalo, nešlo aktuálně jen o tu úctu k ctihodným univerzitním insigniím, nýbrž že se do ní horlivě pletly i ješitné profesorské lokty. Nic platno, musíme přísně rozlišovat věci osobní a věci národní. I v tom směru. studenti, vás bylo zneužito pro osobní záležitost, na kterou je vašeho nadšení škoda.

*

Není to poprvé. Naposledy, pamatuju-li se, bylo vašeho jména a účasti mladých zneužito při takzvaných filmových demonstracích před několika lety. Snad se na to dost nepamatujete. Tehdy v jednom listě byla pomluvou zneuctěna zavražděná panenská dívka. To vyvolalo v jiných listech rozhořčení, jistě také demagogické; tu tedy napadený list, aby od sebe odvrátil pozornost, začal bouřit proti německým mluveným filmům, jež prý poskvřňují českou Prahu. Byly z toho demonstrace a psalo se s důrazem, že to byla zejména mládež, která na ulicích živelně protestovala proti německým filmům.

Připomínám to proto, abyste si vzpomněli, jak to bylo dál. Přišla totiž doba, že nejen německé, ale německy nacionální, hitlerovsky tendenční filmy měly téměř monopol v české Praze a v celé republice; tehdy bylo ministerstvo, jež o dovozu filmů rozhodovalo, v rukou strany, která má vůči vám notoricky plnou hubu vlastenectví a národního sebevědomí. Tak prosím vás, kdepak v té době zůstal živelný protest a český ráz Prahy? Copak nepozorujete, jak bylo a je zahráváno s vašimi city? Přejete si, aby s vámi bylo jednáno jako s muži, nebo jako s loutkami na drátkách?

*

Šlo o univerzitní insignie. Dobrá. Nechme stranou otázku, bylo-li třeba pro univerzitní insignie rozbít okna českých kaváren atd.; zdá se, že se v těch událostech mezi vás připletly elementy, které nebyly zrovna univerzitní, ale to byste měli vy sami ve svém zájmu jasně říci. Máte-li tu trpělivost, promluvme si raději o několika heslech, která byla v těch dnech mezi vámi ražena, která jste snad svolávali s sebou a kterým aplaudovaly některé listy a strany deroucí se vám v čelo. Jde totiž o to, abyste se nenechávali obelhávat.

Tak například heslo “Němci z vlády”. Víte snad něco o našich nedávných politických dějinách; víte, že účast Němců ve vládě jako rovných mezi rovnými byl program Švehlův; víte, že Němci vstoupili do vlády za režimu pravicového; zeptejte se pana bývalého ministra Nováka, zda potom vstoupil do vlády provoláváje “Němci z vlády!” A když už se budete ptát, zeptejte se pana generálního sekretáře Hodáče, zda dochází do Svazu průmyslníků volaje “Němci ven!” Zeptejte se ho, zda takovým výkřikem pozdravuje německého místopředsedu Svazu průmyslníků. A takových otázek by bylo víc.

A potom uvažte, co to znamená, Němci z vlády. Chcete opravdu tlačít naše Němce mermomocí do nacionální opozice? Chcete je přesvědčit, že jejich jediné oprávněné stanovisko je protičeské a protistátní? Chcete jim dát najevo, že jejich přirozené místo není v našem státě, nýbrž... za hranicemi? Za to by vám mohli němečtí naci jenom děkovat. Jak víte, je letos silná poptávka po hořlavých látkách; uvažte, že vy, čeští studenti, dodáváte zdarma a franko luntý nacionální a hitlerovské mládeži ve Vídni, Berlíně, Heidelbergu, Kolíně nad Rýnem atd.

*

Nebo to druhé heslo “Pryč se židy”. Prosím vás, zeptejte se pana Stříbrného, zda rozhořčeně volá “Pryč se židy”, když najde ve svém tisku inzerát bankovního domu Petschkova. Zeptejte se pana generálního tajemníka Hodáče, zda slovy Pryč se židy zahajuje schůze ve Svazu průmyslníků nebo chová-li se tam za svých 352 000 Kč ročního platu podstatně tolerantněji, než jak dovoluje nebo káže svému tisku a své partaji. Ptejte se, hoši, a nenechte se tahat za nos.

Podívejte se: v demokratické Francii nebo Anglii, ve fašistické Itálii se nekřičí “Pryč se židy”; to heslo jak známo je heslem říše Hitlerovy a německých nacionalů rakouských. Snad byste nechtěli, aby se zdálo, že náš národ a naše republika jsou tak tuze duchovně a ideově spřízněny s třetí říší nebo že přijaly ideový odkaz Luegerovy antisemitské Vídně. I tady musíme ukázat, že se nedáme duchovně zgermanizovat. Proto si také nedáme povídat o koncentračních táborech a o podobných národních zvycích sousední země. To by bylo divné české vlastenectví, kdyby pozůstávalo hlavně z napodobení německého nacismu.

*

Nebo to další heslo "Pryč s emigranty". Jako by vám zvláště šlo o to, udělat radost panu Goebbelsovi a těm ostatním. Jsou vám snad němečtí naci tak milí a blízcí, že ukazujete pěst jejich odpůrcům nebo obětem? Pravda, žádná emigrace není příjemná, nebyla příjemná ani emigrace ruská; ale potěšení není na žádné straně. Nezapomínejme, že náš národ také měl své emigranty, počínajíc Komenským a českými protestanty a končíc naším zahraničním odbojem; i legionáři byli cosi jako emigranti, jenže vojenští. A ta naše emigrace byla ještě nepohodlnější, protože byla politicky vysoce aktivní; to se o německých emigrantech nemůže říci. Když národní vědomí, tedy také vědomí o národních dějinách.

A dále: existuje mezinárodní úzus o ochraně cizinců; ve všech vzdělaných zemích cizinec, pokud něco neprovede, požívá všech práv kromě práv vyhrazených státním občanům. Chcete snad, aby se náš stát choval jinak, méně evropsky, než třeba Francie nebo Holandsko nebo Dánsko? Máme vypadat o něco barbarštěji než ty druhé státy? To byste jistě nechtěli. Jste vzdělaní lidé, vyrostlí už ve svobodném státě; proto se máte a musíte dívat na věci už trochu světověji než lokální politikové předválečného chovu.

*

Je ještě jedna možnost: že namítnete, jaképak úvahy a rozumy; doba je nebezpečná a nám jde o to, ukázat, že se cítíme silni. A tak se ukazuje síla tím, že se upírá úřadům schopnost i autorita provádět zákony a že se naši mladí občané perou se strážníky. Poslyšte, tohle nevypadá jako síla, nýbrž jako kousek rozvratu. I když je jenom epizodou, neplní nás to důvěrou, že jsme opravdu dobře připraveni a že v sobě sbíráme a koordinujeme všechnu sílu, které může být zapotřebí. Uvažte, je-li rozčilení a zmatek dobrou politikou i dobrým vlastenectvím pro tuto dobu.

Lidové noviny 2. 12. 1934

ANGLIE ZVENČÍ

(Psáno pro Spectator)

Už dvakrát nebo třikrát jsem byl poctěn pozváním, abych řekl Angličanům, jak se na ně dívá cizinec. Jsem tedy v pokušení, abych znovu opakoval, co jsem v té věci už dvakrát nebo třikrát psal; avšak pokud vím, jenom učencům je dovoleno, aby po celý život opakovali, co už řekli. Mohl bych znovu líčit objevy, které jsem v Anglii udělal jakožto pocestný, například:

anglickou inzularitu, která se projevuje nejen zeměpisně, nýbrž i v mravech a zvycích lidí, kteří se na tom ostrově narodili, a ať přijdou kamkoliv, všude s sebou nesou svou ostrovní uzavřenost a odlišnost;

anglický tradicionalismus, přesněji řečeno uctívání starobylých věcí, jako jsou katedrály, univerzitní města, monarchismus, aristokracie, kluby, staré stromy a mnohé jiné staré a malebné zvyky;

anglickou střízlivost, která má ovšem svou protiváhu v anglické fantastičnosti; doklad pro to oboje je anglická literatura, anglický humor a jiné instituce.

A tak dále; mohl bych vypočítávat (poněkolkáté) všechno, čím se – pokud je mi známo – liší Angličané od jiných národů, kmenů a klanů. Ale Anglie není jenom zeměpisná a etnografická skutečnost; Anglie je – viděna zvenčí – v mnohém ohledu také cosi jako ideál. Nebo řekněme přesněji: jsou jisté ideály, které svět více nebo méně univerzálně přijal a ve kterých větším nebo menším právem spatřuje něco, čím právě Anglie rozmnožila platné ideály vzdělaného světa. Můžete snad říci, že to je omyl a že ty ideály jsou Anglii přisuzovány historickým nedopatřením; nebo se k nim můžete hlásit jako k něčemu původně a hluboce britskému: ale pak vám musí záležet na tom, aby – viděna zvenčí – Anglie opravdu se ukázala jako emporium oněch ideálů.

*

První z těch ideálů, které vzdělaný svět přijímá právě jakožto anglické, je prostě ideál džentlmena. Mohli bychom citovat duchaplnější definice, co to vlastně džentlmen je; ale pro praktickou potřebu stačí, že džentlmen je muž, kterému můžeme důvěřovat. Můžeme se spolehnout na jeho slovo a na to, že splní své povinnosti a závazky; učiní to už proto, že si náramně váží sebe sama. Ale k povaze džentlmena nenáleží jenom ochota splnit závazky,

nýbrž také ochota závazky přijímat, postavit se kdykoliv aktivně na stranu těch, kdo jsou ohroženi, kdo se brání proti bezpráví nebo v konfliktu zájmů představují zájmy legitimnější. Řekl bych to tak: džentlmenství je záruka, že se věci v našem dosahu budou dít tak, jak se sluší. To se týká vztahů mezi jednotlivci i vztahů společenských; ale koneckonců týká se to i vztahů mezi třídami, národy a státy. Stav světa, ve kterém si národy a státy hluboce nedůvěřují, je nutně krajně nedžentlmenským stavem světa; je-li třeba se obávat násilí a bezpráví, stává se z lidské společnosti něco, co naprosto nepřipomíná společnost džentlmenů. Řekl bych, že existuje cosi jako poslání džentlmena ve světové politice: zasadit se o to, aby – ať je to kdekoliv – ustoupily obavy z násilí a bezpráví a bylo učiněno místo důvěře mezi národy a státy. Jak dnes věci vypadají, ideál džentlmena je jeden z nejnaléhavějších úkolů světa; bylo by možno prosadit tento britský ideál bez nejaktivnější a nejbližší účasti Britů?

*

Druhý z těch ideálů, ve kterých my zvenčí vidíme zvláštní výraz anglického charakteru, je cosi puritánského, čemu se snad říká počestnost nebo jak chcete; mezi všemi národy světa Angličané nejvíc posuzují věci a činy podle toho, jsou-li fér, slušné, po vůli Boží a zkrátka morální. Víc než jiní lidé chováte vy Angličané utkvělou myšlenku, že jest jedna morálka a jedno lišení dobra a zla, platné pro všechny lidi. Francouzové věří spíše v univerzálnost rozumu a idejí; vy Britové věříte spíš v univerzálnost mravních principů. V dnešním poněkud dezolátním stavu světa cítíme potřebu obojí víry; shledáváme, že nelze národy pacificky sjednotit, nebudou-li opatřeny nějakým společným rozumem a společnými náhledy o tom, co je slušné, správné, spravedlivé, lidské a mravné, nebudou-li například za žádných okolností schopny se domluvit o tom, co je násilí, co je útok na lidskou svobodu a důstojnost, co je hrubý a neoprávněný egoism a tak dále. Tady je druhý z britských ideálů, který je dnes ve světě dál od svého uskutečnění než kdy dosud; a je to ideál, který víc než který jiný stojí za to, aby se za něj usilovně a důsledně zasadili všichni, kdo na sebe berou svůj díl odpovědnosti za dnešní i zítřejší stav lidského světa.

*

Třetí britský ideál, ve větší nebo menší míře adoptovaný celým světem, je demokracie: nejen demokracie institucionální, na níž má stejný podíl Francie, ale také mravní demokracie, která záleží v úctě k osobní svobodě každého člověka. Jak víte, tento starý a slavný ideál osobní

svobody, svobody víry a přesvědčení, je dnes ve značné části Evropy popírán nebo potlačován; s ním je ve světě popírán a potlačován také kus britství, který z vůle dějin přešel do vývoje lidstva. Pročež spatřujte v dnešním běhu věcí také osud jistých ideálních anglických hodnot; nemůže vám být lhostejno, jak to s nimi před vašimi očima dopadne. Jak se zdá, ideál osobní svobody překáží jinému modernímu ideálu, který se jmenuje Moc; právě ve jménu Moci je mravní svoboda člověka zahazována do starého haraburdí. Ale jakou mocí by byla solidarita všech svobodných lidí světa!

*

Hleďte, i toto jest “Anglie zvenčí”; neboť Anglie zvenčí, to nejsou jen vzpomínky cizích poutníků na tisíce milých a zvláštních věcí, které ve vaší zemi viděli, nýbrž i ten pohled otázky a očekávání, který se na Anglii upírá ze zemí na druhé straně kanálu. Nejsilnější dojem, který najde cizí poutník v Anglii, je zjištění, že Anglie je opravdu nesmírně anglická. Dnes záleží mnoho na tom, aby také v oblasti obecných ideálů a jejich uskutečňování zůstala Anglie nesmírně a neústupně anglickou.

Přítomnost 5. 12. 1934

ULICE

Nic naplat: čím větší město a čím hlavnější je jeho ulice, tím méně kousků hraje, tím je uniformnější, stejnotvárnější, nevýraznější nebo jak bych to řekl; a platí to o většině velkých měst naší staré Evropy. Taková vesnická ulička, co tou toho za den projde: je hodina lidí jdoucích na pole, hodina krav vyháněných na pastvu, hodina dětí trousících se do školy; pak je hodina, kdy maminky chodí pro vodu, povídají na ulici nebo něco dělají na dvorku; pak je zase hodina dětí běžících s pokřikem ze školy, hodina polední a tak dále až po večerní hodinu stád a tiché hodiny noční. Každá taková hodina zabere dědinnou uličku výrazně a zřetelně, panuje v ní pro svou chvíli a naplní ji vrchovatě svým osobitým hemžením; každá má něco svého, svůj hlas, svůj pořádek a své vlastní obyvatelstvo a hraje naplno svou písničku. Hodiny jitřní a denní a večerní a noční se od sebe liší hluboce a podstatně; a stejně se liší dny všední a sváteční, a nesmírně jiné jsou tváře dní podle ročních dob; když nic jiného, tedy uznejme, jaká v tom je bohatost času.

Nebo vezměme malé městečko: tady je hodina, kdy jdou lidé do práce, pak přijde hodina školních dětí, hodina, kterou ovládá putování listonoše, hodina paniček, hodina, kdy pan farář kráčí po náměstíčku, hodina, kdy si s tartasem začnou hrát děcka, a tak dále. Když procházíte nebo projíždíte malým městem, zdá se vám v jednu chvíli, že tam nežije nikdo jiný než samé děti, a podruhé že se tam vyskytují jenom báby a paničky s taškami nákupů; každá taková chvíle má cosi jako své pohádkové zakletí; uvidíte Město Děti, Město s Listonošem nebo případně Město Pěti Psů – tak důkladně a zřetelně zabere každý denní úkaz ulice městeček.

Já vím, to všechno a mnohem víc se děje i v ulicích velkého města, ale je toho tolik, že to splývá v nerozlišenou uniformitu. I tady chodí děti do škol a ze škol, ale nikdy nejsou naprostými pány ulice; jsou jenom roztroušeny mezi lidmi, kterým ani nepoznáte na nose, kam se pořád ženou. I tady běhá listonoš se svou taškou, ale není osobou důležitou a dominující. I tady se ve svou chvíli ubírají různí hodnostáři svou planetární drahou, ale mezi tolika lidmi není ani vidět jejich kosmickou pravidelnost. Nejvíc lidí je, abych tak řekl, průběžných; můžete je potkat stejně v devět hodin ráno jako o půlnoci; není na nich vidět nic, co by jim vykazovalo určitou hodinu. Pravda, jsou hodiny továren, úřadů nebo škol; ale ve středu města je poznáte jenom ve větší hustotě cirkulace; nevtiskují ulici svůj charakter a řád. Městská periférie má už své daleko výraznější hodiny: ale hlavní ulice jsou od rána do noci přeplněny životem vlastně uniformním nebo rozlišeným jen málo. Abych tak řekl, pro příliš mnoho lidí není na nich vlastně nic vidět.

Městská ulice nemá svých vládnoucích zjevů, jakými jsou děti, hospodyně, listonoš, starosta nebo pes; její hodiny nemají svých pánů. Snad pro tu jednotvárnost propuká občas potřeba, aby se utvořil dav a zabral ulici pro sebe; tak, teď má ulice svého pána, je na tu chvíli jednoznačně ovládnuta. Venku jsou pánem ulice třeba děti běžící ze školy; ve městě je pánem ulice dav, ať táhne za tím nebo oním praporem. Venku ovládají ulici pravidelné a stálé úkazy; město je tak jednotvárné, že jeho ulice může na chvíli ovládnout jenom něco tak výjimečného, jako je demonstrace nebo revoluce.

Lidové noviny 5. 12. 1934

NÁROD NÁS NEPOTŘEBUJE

Tak to napsal generál nebo spisovatel Rudolf Medek. Když prý spisovatelé budou taková a když nebudou souhlasit s tím, co je dnes v Národních listech vydáváno za vůli národa, ať prý si přičtou sami vinu, když jich národ nebude potřebovat. Není sice známo, odkud má spisovatel nebo generál Rudolf Medek plnou moc mluvit jménem národa; není známo, v kterém lokále se mu duch národa zjevil a uložil mu ono poselství; ale když ten výrok docela vážně a dokonce proloženě otiskla řada novin, musíme se jím vážně zabývat.

Věc je totiž ta: my spisovatelé se z národa vyhazovat nedáme. A od nikoho. Prosím pěkně, jsou věci, které si nedáme brát; z nich první je příslušnost k národu, jehož jazykem píšeme. Chce-li nám někdo upírat tento svazek, je na to jediná odpověď, rána do zubů. Nebudu vám to vysvětlovat nějak subtilně; ale nikdo se nestává spisovatelem, nikdo se nestává jazykovým tvůrcem a básníkem bez nesmírné duchovní lásky k národu, neboť jazyk je duší národa; bez té inspirující lásky, jaké je schopen jen málokdo, zůstává spisovatel pouhým pisálkem, který pokaňhává papír, aniž tvořil. A kdyby básník ani jednou v životě neužil slova národ a vlast, zůstává vyvoleným miláčkem duše národa, pokud ovšem je básníkem a tvůrcem. Každé slovo rodné řeči, jež vysloví v básnickém díle, je jakoby řečeno poprvé, je orosené jako v den stvoření, neohmatané lží, frazérstvím a prostředností. Řeč národa, ohrožená profesionálními tlučhuby a anonymními škrabáky, se ustavičně nově rodí ze dvou živých zdrojů: z lidu a z básníků. A tady někdo přijde, nějaký generál nebo spisovatel, nějaký anonymní žurnalista nebo kdo ještě, a bude povídat, že když tak nebo onak, obejde se národ bez spisovatelů. Ubohý národ, který by se bez nich obešel, který by myslel, cítil, uvědomoval si skutečnost jazykem schůzí a úvodníků! Copak nevidíte, blázni, co tím berete národu?

Počkejte, nač kolem toho opatrně chodit. Nebudu se představovat; doufám, že jsem českému jménu ve světě ostudu neudělal – poprvé v životě se toho dovolávám. Nejsem bolševik ani marxista; nemám osobních pohnutek k nějaké něžnosti vůči kulturní levici, která mne před nějakým rokem div nevyobcovala z literatury; po léta neslyším z té strany mnoho jiného, než že jsem pravičák, maloměšťák, státotvorník a kdeco. To tedy je jasné. Ale pokud dýchám, nepřipustím, aby někdo vyhazoval z národa dejme tomu S. K. Neumanna, který je komunista a napsal větu, kterou mu také já neodpouštím; jenže krom té věty, není-li vám to snad známo, napsal *Knihu lesů, vod a strání*, napsal *Zpěvy z ticha* a mnoho jiného; a tyto knihy nebude nikdo vyhazovat z české literatury, tak jako nikdo nebude vyhazovat z české mapy říčku Svitavu a slunné paseky a uličky dědinské a všecko to, co vyslovil básník Neumann tak česky

v duchu a tak česky v jazyce, že se tomu češství vyrovná... dejme tomu málokterý z českých politiků od Riegra. A nikdo nebude vyhazovat z národa básníka Nezvala, který je komunista, ale který udělal z našeho jazyka nebe plné housliček a melodie; který idiot bude brát národní řeči hudbu Nezvalovu? A dál, dál, dál: tak tedy český národ nepotřebuje Karla Tomana, nejčeštějšího z básníků? nepotřebuje písmáka Vančuru, jenž svůj jazyk váží až ze středověku? nepotřebuje Šrámka a Horu a Seiferta, nepotřebuje Šaldu – prosím vás, koho to potom vlastně český národ potřebuje? Ano, i to jste už řekli: stačí mu prý mrtví spisovatelé. Máte to pohodlné; ti mrtví už nemohou soudit živé; Havlíček už se neožene proti velkohubým vlastencům, Neruda už nebude mluvit o chudých lidech a dělnických bataljonech, Svatopluk Čech už nebude hájit svůj velkodušný světový liberalism a tak dále; máte to opravdu pohodlné. Patrně bude nutno i mrtvé básníky chránit před tím, aby byli zataženi do party, ve které by se sotva cítili doma.

Marná řeč, my spisovatelé se z národa vyhodit nedáme; hoňte si nás, jak chcete, my se ho nepustíme; my ho potřebujeme víc než vzduchu, a naše láska mu je potřebnější než všechny peníze vlasteneckých bank. Když šlo o vzkříšení národa, byli tu spisovatelé dřív než Hodáčové nebo Stříbrní. A tahle národní tradice je na naší straně.

Lidové noviny 9. 12. 1934

STANISLAV NIKOLAU PRO HITLERA

V úvodníku Národní fronty táže se pan Stanislav Nikolau: “Kdypak okřikli ti pánové s panem Čapkem v čele tu novinářskou jednotu, když spílala státníkům a politikům sousedních států, aby tím nedráždila náčelníky sousedů?” Jelikož sousední státy jsou Polsko, Rumunsko, Maďarsko, Rakousko a Německo a jelikož, pokud je nám známo, nevíme o novinářské jednotě, která by “spílala” polským, rumunským nebo dnešním rakouským náčelníkům a státníkům, týká se patetická otázka pana Nikolaua pravděpodobně způsobu, kterým české noviny píší o Hitlerovi a Gömbösovi. Pan Nikolau by si přál, aby se jich čeští spisovatelé ujali; litujeme, že mu v tom přání nebude asi možno vyhovět. Pan Nikolau tím opět jednou ukázal, jaké sympatie se kryjí za takzvanou Národní frontou. Ty sympatie, jak vidět, nejsou ani české, ani československé.

Lidové noviny 12. 12. 1934

PROTI TĚM, KTEŘÍ ZAKLÁDAJÍ OHNÍČKY

“Pozorujeme s lítostí, ze sobecké stranictví opět zažehuje rozrušování veřejného života. Rozšiřují se přepjaté lživé pomluvy o československé vládě, lidu se vypravuje chvála o diktaturách ve státech nám nepřátelsky nakloněných, vštěpuje se nedůvěra v československý demokratický stát. Nebezpečí z toho rozvratnictví, jez sobecké cíle skrývá za líbivá hesla, je tím větší, čím větší úlohu hraje nás stát v Ženevě a čím určitěji vystupují touhy válečných fanatiků v zahraničí. Proto jako občané tohoto státu chceme každému vnitřnímu rozrušování čelit ve svém nejbližším okolí...”

Dobře a jasně jste to řekli, náčelníci československého hasičstva, mluvčí té nejdemokratičtější, protože dobrovolné armády, předáci osmi set tisíc mužů, kteří se organizovali jen proto, aby zadarmo sloužili svým obcím a obětovali se za své spoluobčany. Vy máte právo takto mluvit: Což není Ženeva světové mužstvo povolane k tomu, aby hasilo ohníčky zakládané mezinárodními žháři? Což není dnes největším úkolem státníků a politiků, aby byli bdělými hasiči plamenů, jez doutnají za hranicemi i doma? Ať to zní jakkoliv, dnes každý odpovědný člověk musí hledět, aby pomohl hasit tuze podezřelé ohníčky; jdeme s vámi všichni, ať je naše místo kdekoliv, všichni, kdo nechceme ohřívát své hrnéčky na ohni, jez by se mohl stát pohromou naší národní obce. Dobře jste promluvili, mluvčí mužů bojujících s katastrofami, neboť jasně a právem jste se přihlásili k svým.

Lidové noviny 13. 12. 1934

PROČ?

Z dopisu medika L. P.:

“... abych se vrátil k těm, z jejichž rad jsem taky já, proč jsou studenti prosyceni horoucím přáním poslouchat několik vůdců, bráti je na smrt vážně a poslouchati rozkazů?”

Ano, proč? A proč, mají-li naši studenti horoucí přání poslouchati rozkazů, jsou přitom jak známo dost neradi, mají-li sloužit na vojně, kde se to poslouchání bere doopravdy? V tom ohledu jsou němečtí nacionálové aspoň důslednější. A dál, podívejte se, jak u vašich tatíků vypadají berní fase, a mnoho jiného; všude najdete náramnou horlivost uhýbat občanským povinnostem a rozkazům. Prosím vás, kde se potom bere to “horoucí přání poslouchati rozkazů”? Když kázeň, tedy především kázeň vůči státu; čímž nemyslíme žádné čehonovství, nýbrž vědomí, že jsme na jedné lodi a že to hrozí bouří; pěkně prosím, na takové lodi není místo pro sobectví, nekázeň a hloučky kupící se kolem všelijakých divných vůdců. První a nejvyšší příkaz je bezpečnost lodi. Pak jsou různé jiné vysoké příkazy, jako příkazy rozumu, svědomí, práva a džentlmenství. A pak bývají ještě jiné příkazy, například jít vytlouci nějaká okna nebo zmlátit kolegy, kteří jsou jiného mínění. Nemyslíte, že jsou mezi těmi různými příkazy a rozkazy veliké rozdíly? A že je nutno naučit se pořádně rozlišovat, kdo ty rozkazy a hesla vydává a jak vysoký je úkol, který vám ukládají? K tomu přece jste vzdělaní, abyste byli kritičtí a nenechali se bulíkovat žádným křiklounstvím. Neberte pouhý křik za rozkaz; nejvyšší příkazy jsou obyčejně ty nejtišší, ty, které musíme najít sami v sobě.

Váš

K. Č.

Lidové noviny 15. 12. 1934

NÁVRAT K MALOSTI

Dobrá, mluvíme o tom, čemu se říká nová vlna nacionalismu; je třeba si všimnout i menších nebo zdánlivě nepolitických úkazů, které ji provázejí. Například: soustavné pokusy obnovit nevědeckými metodami rukopisný boj osmdesátých let – to není náhoda, že jdou ruku v ruce s hesly, kterými politický nacionalismus usiluje o svou konjunkturu. Nebo snaha rozdmýchat antisemitismus devadesátých let, z dob aféry Hilsnerovy. Nebo nové vytloukání oken v Praze za zpěvu vlasteneckých písní. Všecko se vrací, až po tu archaickou terminologii z anno domini; znovu je kdeco národní, nenárodní nebo protinárodní, znovu jsou vyhazováni z národa lidé kritičtější, znovu se ve jménu vlastenectví hlásá k slovu kulturní zápecitost, žehrá se proti všemu nenárodnímu novotářství, kdekdo je zrádce národa a tak dále. Vše jako

bývalo. Je to návrat sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Je to atavismus českého maloměsta z dob našeho národního provincialismu. A když říkám maloměsto, nemíním tím městečka rozsetá po mapě vlasti, nýbrž maloměsto, které je v lidech; maloměsto, kterého nejvíc bývalo a dosud je zrovna v Praze. Ten shluk návratných úkazů není nahodilý a má své hlubší, velmi hluboké příčiny. Ta nová vlna nacionalismu je stará přes padesát let. Buď jsme se tak málo změnili, nebo jdeme zpátky.

*

Ty ukázky jsou vlastně ještě starší; museli bychom se vrátit až k Havlíčkovi a podívat se, s čím už bojoval tento zdravý a jasný duch. Podívat se i na to, jak české duchovní maloměsto nedovedlo přijmout Máchu; později nechtělo Nerudu, vytlouklo okna Němcové, odmítalo Smetanu a tak dále. Už sto let, skoro po celé naše novodobé dějiny, trvá ten hluboký rozpor mezi českým provincialismem – a českým národním duchem; neboť neváhám reklamovat jméno národ pro to živé duchovní češství, dělné a nadané, bohaté schopnostmi vývoje, zcela neprovinciální, životně mladé a světové. Bezmála každý z našich tvůrců se srážel s předsudky toho českého maloměstšáctví, které se zlostně a maloduše bránilo proti všemu, co vybočovalo z jeho mezí. Co platno, bývali jsme skutečně velmi malinký a velmi uzavřený svět; dívali jsme se s nedůvěrou na všechno, co otvíralo dveře našeho domova; raději je zavřít na petlici a zpívat Bývali Čechové, bývali rekové. To byl ten náš historismus a naše xenofobie; byl to vlastně stav ustavičné obrany, byla to taktika národa v defenzívě. Že ta defenzíva nebyla jediným údělem našeho národa, ukázalo se ovšem při první dějinné příležitosti; to přece není náhoda a má to pro nás hlubší a důrazný smysl, že naše politická svoboda nebyla vybojována jenom na poli domova, nýbrž také a v tak velké míře na válečných i mravních bojištích světa.

To tedy je staré rozdvojení v naší národní nátuře: na jedné straně ten obranný pud, to úsilí uzavřít se ve svůj kruh, řekl bych síla dostředivá, která nakonec nabývá rysů kulturního i politického provincialismu; na druhé straně ta duchovní živost a nadanost, ta vitální síla českého člověka, která ho pudí, aby se měřil a vyrovnával se světem, neboť to je koneckonců nutná a přirozená cesta k plnému národnímu životu. Dějiny nejsou nahodilé; z dnešní perspektivy není náhoda, že se ten antagonismus národních sil jasně a téměř historicky projevil právě po obnovení české univerzity; tím se také osudově sepnul s osobou Masarykovou a víceméně se kolem ní točí dodnes. Česká univerzita vlastně rozštěpila to české maloměsto; byla tu zřízena duchovní instituce, která nevyhnutelně – právem i

povinností ducha – se stala orgánem svobodného zkoumání, kritičnosti, vědy, realismu a kulturní světovosti. Bylo to něco, co české maloměsto nedovedlo strávit a co nestrávil dodnes. Musilo dojít na konflikt; byl jím rukopisný boj – a není to náhoda, že se obnovuje právě dnes. Těch konfliktů byla řada, některé se vybily v politice, jiné zůstaly jen potyčkami generačními; ale rukopisný boj z nich zůstal nejpříznačnější; můžeme říci, že přímo vytvořil metody a taktiku boje, který se vede až po naše dny. Tehdy se stalo zvykem ohánět se vlastenectvím místo argumenty, pronášet kletby jménem národa a měřit všechno, až po vědu a samu pravdu, jenom podle toho, je-li to národní nebo ne. V tomto smyslu nynější prohlubující se rozpor názorů je pozdní, ale patrně ještě ne poslední fáze rukopisného boje.

Dnes je ovšem snadno mluvit o českém maloměste a českém provincialismu jaksi svrchu; ale prostý fakt je, že jsme byli maloměsto a provincie; nemohli jsme jimi nebýt, dokud trvalo Rakousko. Zahraniční politika, světová politika, to pro většinu národa skoro neexistovalo; náš poměr k státu byl důsledně negativní, jeho ústrojí nám bylo cizí. Byli jsme politickou provincií, protože jsme nechtěli být Rakouskem. To všecko je známé a samozřejmé; ale méně samozřejmé a hodně povážlivé je, že se ten stav ducha s námi nastěhoval také do nového a našeho státu. Pravda, mezi rokem sedmnáct až devatenáct se zdálo, že ve všech vrstvách národa nastává hluboký a téměř revoluční přerod názorů; přečteme-li si tehdejší programy našich politických partají, máme dojem, že se kolo našich dějin opravdu chtělo roztočit nějak rychleji a světověji; ze všech stran to hlaholilo samým pokrokem, demokracií, sociálními reformami, osvětou a kdečím. Ale už v roce dvacátém to začalo skřípat; rozléhalo se tiché mručení a je příznačné, že se hned od začátku obracelo hlavně proti jakékoliv evropské nebo světové koncepci naší politiky. Říkám jakékoliv, protože nikdo nepřišel s koncepcí jinou a lepší; to se jenom bránil český provincialismus proti tomu, že jsme se jako stát a jako nový stát museli chtít nechtět konfrontovat s ostatním světem. Tehdy, hned tehdy se začal ošivát mrzutý duch maloměsta, rozladěný tím, že se má vyrovnávat s okolnostmi, na které nebyl zvyklý. Nemyslím, že takzvaná protihradní nálada byla jenom osobní. Byla to elementární nechut' provincie myslet jinak a dívat se jinak než dosud. České maloměsto nestrávil stát, nestrávil ani republiku; nechtělo zobat vůbec nějakou světovou politiku, protože mu byla nová a nepohodlná, a nechtělo si zvykat myslet v státních pojmech, protože to se před válkou nedělalo. Byl tu pocit nevůle, a političtí faiseuři se jali z něho stůj co stůj vyrábět národní hnutí. Stačilo vytáhnout hesla z osmdesátých let, a český maloměstský člověk si oddychl: Chválabohu, teď jsme zase doma. I rukopisný boj se zase k něčemu hodí. I zrádcovat lze, nadávat státu, ctít staré památky a vůbec chovat se jako starý český lev z osmdesátých let.

Jediné, co je na tom nové, jsou placení úderníci, slibované koncentráky a podobné věci. To nám dodalo Německo.

*

Ale není to jen tak prosté a nestačila by na to jenom demagogie se vším svým jarmarečnictvím. Nepodobá se pravdě, že by zejména mladí lidé (pokud nejsou zlatou mládeží) měli takovou spontánní chuť podnikat návrat do osmdesátých let. Zčásti je tu vina na naší škole, míním vysoké i střední, která neumí nebo nechce vychovat z naší mládeže nové lidi; je příliš mnoho starých i mladších pánů, kteří se ničemu nenaučili v našem státě; ale to by byla jiná kapitola. To, čemu se říká nová vlna nacionalismu, se nám většinou nejeví zrovna kladně; ale pod těmi úkazy je zdravý instinkt, a řeknu hned, instinkt obranný. Cítíme všichni, že ve vzduchu je nebezpečí pro náš stát a národ; a na to nebezpečí odpovídá v nás pudově národní cit, impuls vášnivý a přirozený, kterému se říká vlastenectví. Tažme se, není-li tu nějaká chyba, že si ten živý obranný cit občas vypůjčuje hesla a názory let osmdesátých. Nezůstali jsme snad něco dlužni, aby se mohl vyjádřit způsobem současnějším – a kladnějším? Postarali jsme se včas, aby se formulovalo nové vlastenectví místo toho starožitného, aby místo nové vlny starého nacionalismu se mysl našeho lidu pozvedla vlnou nacionalismu nového, vášnivé a statečné lásky k národu, státu a demokracii? Dnes už není jen národ národem; dnes je národem také stát se vším, co jest jeho; jeho demokratičnost a pořádek, jeho duchovní svoboda a vysoká úroveň, jeho cesta vpřed, jeho mladé dějiny a mezinárodní postavení, jeho vzdělanost a spravedlivost, jeho krásná, rozumná tvář mezi všemi tvářemi světa. Teprve to vše dohromady je národ a vlast; je tu daleko víc co milovat a čeho hájit než v české provincii osmdesátých let; špatné a špatně vedené je vlastenectví, které se nesnaží být uvědoměním národa o padesát let pokročilejšího. To nové vlastenectví tady je a žije hluboce ve větším počtu lidí, než co se jich vejde do pražských ulic; je jenom třeba je vyslovit jasně a plně; o lásce se nemluví, ale víra se vyznává veřejně. Musí se ukázat, že nejsme pokolení slabé ve víře; pro skeptiky ani pro frázisty doba není.

Lidové noviny 16. 12. 1934

KE KONCI ROKU

Nebyl to pěkný rok, který pomalu necháváme za sebou; meteorologicky řečeno, byl to rok hluboké deprese nad pevninou se sklonem k tvoření bouřek. Bylo dusno a hrozno; temně to burácelo, ale ani vzduch se neosvěžil a nesprchla z toho dobrá vláha naděje. Až teď na sklonku roku nám trochu odlehlo – zaplat'pánbůh i za to. Občanská válka v Rakousku, staviskíáda, masakry v Německu, Marseille; k tomu mezinárodní napětí se svými peripetemi – až dost, až příliš mnoho bylo takzvaných velikých událostí, otrásajících světem.

Tak dost; a teď začneme z jiného soudku. Vzpomeňme si na konci tohoto roku na něco maličkého, milého a jemného; dejme ten zbytek těžkého roku malým dětem. Odlehlo nám, ale ještě je ta bouřka ve vzduchu; i zapalme hromničku lásky. Je těžko nebýt tak trochu pověřivý; vzpomeňme si, že světová válka nás zastihla, když jsme i doma dýchali atmosféru nenávisti; to byla Švihova aféra a věci kolem ní. Jako by napětí na zemi přivolávalo bouřlivý hněv nebes. I roku tohoto bylo ošklivé napětí v nás i kolem nás. Tak dost s tím. Pokusme se odvracet všechno zlé přítomností lásky mezi námi. Ještě nepřišla chvíle, aby se mohly smířit ruce rozvaděných; tak je podejme dětem, které toho potřebují; podejme jim je, jak se sluší, s dárkem a pohlazením. Kdopak z nás se roku tohoto neprovinil hněvem? Teď je chvíle, abychom to napravili aspoň trochou lásky. Jsou hladové a nahé děti, děti nezaměstnaných, děti z hor věčně chudých; děti zmrzačené, slepé a úchylné; jsou desítky kasiček, které volají o pomoc pro děti. Teď je načase, a už hodně načase, abychom ukázali, že nejsme samá zlost a samé rozčilení, že jsme uděláni také z dobré vůle, ochoty a vlídnosti. Vánoce jsou trochu jako hlasování lidu: hlasujeme pro lásku, nebo pro nenávist? Zdržet se toho hlasování znamená odepřít jeden lidský, jeden český nebo slovenský hlas volebnímu vítězství dobré vůle. A tak, prosím vás, musíme všichni k těm urnám.

Lidové noviny 22. 12. 1934

O JINÝCH VĚCECH NAŠICH

Jednou řekl pan prezident: “Často, když nemohu usnout, si hledím představit, jak bude svět vypadat za dvacet, za třicet, za sto let. Jak si to představuju? Beru to nejlepší a vývoje nejschopnější, co vidím dnes, a hledím si to rozvinout dál.” Vskutku, to je jediný způsob, kterým můžeme anticipovat budoucnost; nevím, co se stane, ale můžeme vědět, co se bude dít, které dějinné procesy z minulosti, procházející dneškem, budou nutně pokračovat dál.

Nemůžeme předvídat katastrofy ani zázraky, ale můžeme předvídat vývoj toho, co tu už jest; můžeme si být dokonce jisti, že ty hlavní vývojové síly se nedají zastavit ani zmást žádnými historickými otřesy a reakcemi, děj se co děj.

Například není pochyby, že se ničím, ani válkami, nedá zastavit proces politické a hospodářské organizace Evropy a světa; čím dál tím více budou státy vázány mezinárodními úmluvami a světovou vzájemností. Nedá se zastavit ani zvrátit světový děj sociálního vyrovnávání; sama lepší organizace výroby si vynutí lepší organizaci životní úrovně všech lidí. Můžeme si být jisti, že se vývoj světa nezarazí u našich vrátek; ale i v tom, co je jenom naše, můžeme s jistotou předvídat, že se budou naplňovat určité vývojové nutnosti, které už tady jsou a kterých se můžeme držet jako nepochybné cesty k budoucnosti.

Tedy především: nezadržitelný bude proces kulturního a hospodářského vyrovnávání mezi vrstvami a kraji pokročilejšími a zaostalejšími. To se týká zejména východu republiky. Žádné sobectví na západě a žádný truc na východě nezastaví ten civilizační vzestup krajů po věky utlačených dějinami a chudobou. Slovensko se bude přibližovat západním zemím nejen těsnějším stykem a dokonalejší dopravou, ale svým vlastním vzestupem; čím víc se vyrovná s tím, čemu se říká moderní svět, tím menší budou rozdíly mezi ním a námi. Ten vývoj může být zdržován lokální politikou na obou stranách, ale nedá se zarazit. Chceme-li už prorokovat, nerozdáme si na to karty, ale podíváme se do statistických tabulek; najdeme tam, oč rychleji roste populace na východě republiky než na západě; přičteme k tomu postupující snižování dětské úmrtnosti, a máme to jako na dlani: Slováci budou růst rychleji než my; Slovensko jim bude malé a lidé z hor budou sestupovat do nížin a do měst, jako se děje jinde; úzkoprsý autonomismus, který by stavěl přehradu mezi Slovensko a západní země, by leda překážel vývoji, který mluví ve prospěch Slováků. Československo, to neznamena jenom Větší Čechy, ale také a zvláště Větší Slovensko. Československý národ nebude produktem nějakého přenárodnění nebo pasivní amalgamizace, nýbrž výsledkem přirozeného růstu populačního a kulturního. Slovenská politika, která by aspoň trochu myslela na budoucnost, by musila především počítat s faktem, že vliv a účast Slováků na životě celého státu poroste; ten fakt ukazuje cestu bezpečněji než všelijaká, třeba i důvodná nespokojenost.

Statistické tabulky nám dovolí i jiné závěry do budoucnosti, a sice pro naše soužití s Němci uvnitř hranic státu. Ukazuje se totiž, že na straně Němců se jeví daleko pomalejší populační růst než na straně Čechů a Slováků; průběhem generací porostou naši Němci víc a víc do

stavu menšiny. Čím bude jasnější, že hranice našeho státu jsou vedeny s konečnou platností, čím lépe budou zaručeny naší silou i naší orientací evropskou, a dále, čím pevněji udržíme svou domácí a národní tradici svobody, demokracie a snášlivosti, tím víc se samo německví v oblasti našeho státu bude vyvíjet směrem kmenové odlišnosti, jejíž stopy nacházíme už teď. Je-li dnes název sudetských Němců slovíčkem jenom politickým, bude jednou nevyhnutelně termínem přímo národopisným; nezdržovat tento vývoj; to je stejně zájem jejich jako náš. Nechceme je počestit, ale musíme chtít je počeskoslovenštit. Nic platno, proto musí zůstat česká Praha i jejich hlavním městem a ústředím pro jejich soužití s námi a s republikou: to veliké poslání jí náleží a bude jednou z jejich největších ctí.

Ale můžeme předvídat i to, že tento sjednocovací proces, zahrnující celou republiku, bude provázen vývojem zdánlivě protichůdným, vývojem k diferenciaci a k regionalismu. Sama rostoucí intenzita života, která bude vyrovnávat tíživé nerovnosti, bude usilovat také o to, aby vytěžila co nejvíc z přírodních i duchovních zdrojů kraje a lidu s ním srostlého. Můžeme tomu říci i návrat k půdě, jenž bude vyvažovat postupující centralizaci a stále silnější fluktuaci lidí stěhujících se za výživou. Městský člověk bude víc a víc utíkat do přírody; s tím souvisí zhodnocení venkova jako životního prostředí.

Vyrovnaní sociálních protiv a obecná vyšší životní úroveň s sebou přinesou i to, že se znamenitě zlepší fyzická jakost národa. Už dnes se pozoruje, že vlivem tělesné výchovy a sportu roste průměrná výška městských lidí a že tito se přibližují k typu kinetickému; nebo že v řepných, tedy blahobytnějších krajích výškový průměr branců přerůstá průmět krajů bramborových. Jak vidíte, rosteme i v nejvlastnějším smyslu slova. Jedním z kladných úkazů naší doby je, že se dítě stává víc a víc středem zájmu především v rodině; dnes žije dítě líp, je líp ošaceno a živeno a zahrnuto lepšími podmínkami tělesného vývinu než před dvaceti třiceti léty za stejných podmínek. Zvyšuje se veřejná zdravotní péče a musí se znásobit i sociální péče o všechny děti; nelidský pauperismus nebude trvale zhoršovat fyzický i mravní stav národa. Jsme jako národ udělání z dobré, životně mladé látky; můžeme být ještě zhnětení k vyššímu a vzestupujícímu typu, – jen když nebudeme myslet pouze den ode dne, ale na desíletí budoucího vývoje. Je dobré poučit se z minulosti, avšak myslet se musí dopředu.

Myslet: to slovo nám zbylo na konec. Nebudeme si hrát s předvídaním, co všechno bude vymyšleno, jaké vynálezy, jaká díla, jaké poznatky vytvoří lidský duch v budoucnosti, do které se snažíme vidět. Ale jedno můžeme přijmout s jistotou, a to je nepochybná budoucnost

lidského ducha: že ať jakkoliv násilně, jménem čehokoliv bude glajchšaltován, usměrňován a činěn služebným, vyvstane v něm vždy znovu vítězný požadavek svobody ducha. Duch může být znásilněn, ale ne natrvalo; pokud myslí, pokud soudí a tvoří, bude nutně překračovat dané ohrady, ať mu jsou ukládány jakoukoliv despocií. Každá násilná moc je jenom překážka, která dřív nebo později bude smetena; každá reakce, každý sestup k demagogii a fanatismu není než epizoda, po níž – se zbytečnými ztrátami, za cenu krve a drahého času – se vrátí svoboda lidských duší. Národ, který se bude držet této jistoty, má celou budoucnost na své straně; bude národem světovým, i kdyby náležel mezi ty nejmenší. Geopoliticky jsme na předělu mezi Severem a Jihem, Západem a Východem, mezi kulturami a národními rasami; jsme závora i pojítka; můžeme být překážkou nebo mostem. Nad mosty vyrostl Řím, Paříž i Londýn; ne kolem přístavů, ale nad mosty, na křižovatkách cest vznikaly vysoké a světové kultury, ne nad moři, ale nad mosty se rozžehují majáky lidského pokroku. A to je cesta, kterou nám vykazuje sám osud: růst podle velikosti místa, na kterém jsme se zrodili.

Lidové noviny 25. 12. 1934

O ALELIDECH

Alelidé, to je takový zvláštní druh lidí, kteří ke všemu, s čím se setkají, mají nějaké “ale”, nějakou svou výhradu. Jejich řeč není “ano ano” ani “ne ne”, nýbrž “ano, ale”, nebo “ne, ale”. Kdybyste jim řekli, že dvakrát dvě jsou čtyři, odpovědí vám na to pohotově a s jakousi převahou: “Ano, ale dvakrát tři, pane, je šest.” Načež od vás odejdou s uspokojením, že se nedali a že to vaše tvrzení uvedli, jak se říká, na správnou míru. Kdybyste si oddychli, že už se chválabohu trochu dlouží den, namítnou něco na způsob: “Ano, ale tím se jistě hospodářská mizérie nezlepší.” Kdybyste se z nějakých naléhavých důvodů pohoršili, že Petr je zloděj a huncút, odpovědí: “Ano, ale tamhle Capl není o mnoho lepší.” A tak dále.

*

Jak známo z mluvnice, “ale” je spojka odporovací. Alelidé nic nevyvracejí ani nepopírají, nýbrž jenom odporují, kladou všemu jakýsi odpor; jsou to od náтуры špatní vodiči, ve kterých se ztrácí sdělovaná energie. Nepopírají, že dvakrát dvě jsou čtyři; dají jenom najevo, že na tom tak mnoho nezáleží, že si tu čtyřku můžete dát za klobouk a že jsou na světě důležitější

fakta, například to, že dvakrát tři je šest. Kdybyste před nimi vytáhli z vody tonoucí dítě, neřeknou vám, že jste to neměl dělat; spíš se vyjádří asi v ten smysl, že vaše jednání bylo sice správné, ale že na lodi Principessa Mafalda utonulo tři sta nebo kolik osob a ty že z vody nikdo nevytáhl. Můžete pomoci chudému, ale tím se ještě, holenu, nerozřeší sociální problém. Zkrátka nemůžete udělat nic, ani vyslovit nic, aby se na to nedalo pověsit nějaké “ale”. Od toho tu jsou alelidé; oni vždycky mají víc rozumu, vždycky si vzpomenou na něco, co není obsaženo a splněno v dané situaci, a co tedy lze káravě vytknout jako nedostatek, neúplnost a špatné řešení.

Být alečlověkem má své výhody:

1. Vědomí intelektuální převahy, s níž opravujeme a “odkazujeme do náležitých mezí” činy i poznatky svých bližních.
2. Příznivou možnost nic nedělat, nýbrž obírat se jenom zaujímáním svého stanoviska, vytyčit své výhrady, a tím jaksi uplatnit své já.
3. Konečně hluboké uspokojení z toho, že takto můžeme nejúspěšněji otravovat druhé lidi.

*

Toto zásadní “ale” je povětšinou nemocí intelektuálskou. Prostý člověk má spíš co dělat s věcmi než se stanovisky k nim; nesnaží se odlišit své já od druhých nějakými výhradami nebo zdůrazňováním svého zvláštního hlediska.

Proto to intelektuálové prohrávají, jakmile jde o věci obecné; pro samé výhrady přestávají být schopni prostého, rozhodného “ano”, nebo “ne”. Všechny pravdy, kterých by mohli potřebovat, jsou pro ně ověšeny samými “ale”, která je omezují. Proto se ve veřejném životě tak často ztrácejí pravdy a jsou nahrazovány něčím neskonale primitivnějším; totiž hesly.

Alelidé prohrají všechno, čeho se dotknou; zůstane jim jenom jejich “ale”. Chraň nás Pánbůh od alelidí!

Lidové noviny 30. 12. 1934

MOJE AMERIKA

S autorem těchto amerických pamětí mě sblížila nahodilá shoda jména, ale ještě spíše jiná okolnost: zájem, jak vypadá americký Čech. Na panu Tomáši Čapkovi, ale také na jiných amerických občanech českého původu jsem shledal, že – až na jisté charakteristické známky v chování a myšlení – se liší velmi málo od nás Čechů domácích a zápečních. Z toho zdá se plyne, že my Češi jsme, když na to přijde, docela dobrými Amerikány. Proto také se naši vystěhovalci poměrně málo vracejí do své vlasti: protože je patrně nedělí vnitřní propast od Nového světa, do něhož je zavál osud. Jistě to není pasivní přizpůsobivost, ale životní schopnost aktivní a houževnatá.

Paměti pana Čapka nám vypravují život jednoho takového českého člověka, který se ve světě neztratí; ba ztratil se tak málo, že právě Amerikou našel nové vztahy k své staré vlasti. V jeho osobních pamětech se rýsuje obraz daleko širší, život české větve v Novém světě; tomuto jadernému Čechu nestačilo být jenom Bohemus, a stal se bohemistou, kronikářem českého živlu v Americe. Jeho paměti a jiné spisy by se mohly jmenovat Bohemia Americana, čímž je řečeno, že tu splývá vjedno dvojí veliká láska: láska k občanské vlasti americké a láska k národu českému. Na něm i na jiných našich krajanech za velikou vodou, které líčí, najdete pěkný a živý typ: ne poamerikánštěného Čecha, ale Čecha, který je Američanem, který je to obé plně a celým srdcem. Není-li pak v tom jisté poučení i pro nás doma? Nestojíme před úkolem být vědomě Evropany a přitom být plně a cele Čechy nebo Slováky? Osudy i povaha našich lidí ve světě ukazují, že na to máme dost životní síly a duševní bystrosti. Kniha pana Tomáše Čapka je důležité bohemikum nejenom tím, co vypravuje o české Americe, ale zejména tím, co dobrého říká bezděky o nás a pro nás.

Tomáš Čapek: Moje Amerika, 1935

VESNICE BEZ SOLI

Jsou to čtyři dědiny na Podkarpatsku: Užok, Suchá, Tichá a Bystré; a tam je sůl, obyčejná kuchyňská sůl, přepychem skoro neznámým. Citujeme z dopisu užhorodského pravotára,

který tam vyšetřil místní poměry: “Z 71 dětí letos od začátku školního roku 45 jedlo jen brambory a ovesný chléb, ale bez soli. Zbytek dostal sice sůl, ale jen červenou, dobytčí... Rozdával jsem ze svých prostředků v jedné škole po kilu jedlé soli. Neviděl jsem už dlouho takovou radost, děti přímo zářily nad tímto nečekaným darem. Rozdělovali jsme Baťovy “generálky”; osm dětí na tu nadílku nepřišlo, protože byly vůbec bosa v patnáctistupňových mrazech. Všechny děti až asi na dvanáct chodí jen v košílkách bez jakéhokoliv prádla nebo jiného oděvu. Všechny jsou chudokrevné – přitom ve škole skoro šmahem velice bystré a chytré. Ty jejich pohotové odpovědi – a neuvěřitelné vlastenectví.”

Zkrátka jaképak řeči. Dobří lidé nám už dali 1 000 korun, které posíláme Demokracii dětem na Podkarpatsku (Mukačevo, Rákocsiho 7) pro děti v dědinách Užok, Suchá, Tichá a Bystré. Kdo toto budete čísti, snad se vám zželi dětí, které neznají dokonce ani soli. Víte, kam můžete svou pomoc adresovati. Taková bída už nepotřebuje tlumočnicků; mluví sama řečí strašně přímou a srozumitelnou.

Lidové noviny 17. 1. 1935

O SEBEVĚDOMÍ A JINÝCH SLOVECH

Sebevědomí se vyskytuje nejčastěji ve spojení s národem; říká se národní sebevědomí. Méně hojně se mluví o sebevědomí osobním; řekneme-li o někom, že je značně sebevědomý, myslíme tím zpravidla něco, co není příliš lichotivé; například že si ten chlap o sobě moc myslí, že se vypíná a že s ním vůbec není příjemno obcovat. Nikdo o sobě neřekne: co mne se týče, já mám velmi vyvinuté sebevědomí. To se spíš říká o druhých lidech, a to s přízvukem hodně kritickým; není to sice urážka na cti, ale za rámeček by si to nikdo nedal. Naproti tomu národní sebevědomí, to je hned něco docela jiného; v tom směru bývá co největší sebevědomí téměř cosi jako program a lidé se v něm přímo předhánějí; div na sebe neukazují, koukejte, jak jsme národně sebevědomí! Z čehož je patrné, že to, co se nám příliš nelíbí jako vlastnost osobní, může být veliké a žádoucí, jakmile to je vlastnost národní.

Podobně je tomu s hrdostí. Člověk bývá hrdý, ale vždycky na něco; třeba sedlák na své koně, švec na své boty a maminka na své nunátko. Je-li někdo hrdý jen tak, bez zvláštního důvodu, tu je to, pane, protiva, jakého pohledat; rozhodně nemáte rádi člověka, který se

nevyznamenává ničím jiným, než že uplatňuje svou hrdost. Ale národní hrdost, to zní tak velkolepě, že se ani neptáte, nač je ta národní hrdost hrdá. O to není, máme ledacos, nač být hrdi; můžeme být hrdi na svou poměrnou vzdělanost, na svůj pořádek a rozvahu, na ten kus demokracie, na svou pracovitost, na mnoho a mnoho věcí; ale to je právě to zvláštní, že národní hrdost není hrdá na nic z toho, co by bylo možno jmenovitě uvést, nýbrž je hrdá jen tak, obecně a jaksí zásadně; není a nechce být podobna hrdosti člověka, který něco vykonal, nýbrž hrdosti člověka hrdého. Nezdá se vám, že tím zase přisuzujeme národu vlastnost, která je nám protivná, nalézáme-li ji na svých bližních?

Nebo mluvíme docela bez rozpaků, ba okázale o nesmlouvavém češtví. Nesmlouvavý člověk, to je asi člověk, se kterým je těžko se smluvit; obyčejně potřebujeme spíš lidi, se kterými je přece jen možno se dorozumívat. Nebo se říká, že národ musí ukázat tvrdou pěst; hned se vám vybaví představa člověka, který terorizuje své okolí a zejména své podřízené. Tvrdou pěst ukazuje polír, fabrikant nebo velký pán v úřadě, který dobře ví, že se mu z druhé strany nemůže odpovídat tvrdou pěstí, nýbrž bezmocí a skřípěním zubů; ale pánovi s tvrdou pěstí je lhostejno, co si myslí a co cítí druzí lidé. Vsadil bych se, že toho druhu jednotlivci se netěší vaší lidské sympatii; proč tedy se národu připisují rysy, které těžko snášíme v lidském styku?

Nebo nikdo z nás nemá rád lidi, kteří ve všem hledí jenom na svůj prospěch a děj se co děj myslí jen na sebe; říkáme jim egoisti a cítíme k nim upřímný odpor. Ale národům se doporučuje, aby myslily jenom na svůj prospěch, bez jakýchkoli jiných ohledů; říká se tomu sacro egoismo a vidí se v tom nejvyšší politická moudrost. To se rozumí, nelze na žádném národu požadovat, aby se na prvním místě nestaral sám o sebe; ale od toho je ještě daleko k tomu, starat se jenom o sebe a nedělat si z ničeho jiného žádné svědomí. Prosím vás, jakou podivnou mravní přeměnou se z nízkého egoismu lidského stane svatý egoismus národní?

To tedy je dost zvláštní úkaz, že kolektivní etika se v některých pojmech tak radikálně rozchází s etikou individuální. Snad je to tím, že naše pojetí mravních zákonů nebývá dost důsledné; nebo – a spíš – je to tím, že naše pojetí národa je trochu primitivní. Díváme se na národ jako na bytost, které je všechno dovoleno; to se potom přenáší i na politiku. Bývaly doby, kdy všechno bylo dovoleno panovníkům; dnes lidé přisuzují národu nadlidskou a nelidskou důstojnost, která jej klade někam mimo lidský mravní řád. Řekli bychom, že není nejlepším uctěním národa, velebí-li se na něm vlastnosti, které u lidí víceméně odmítáme jako

rysy málo ušlechtilé. Větší čest prokáže svému národu, kdo na něm bude hledat a jemu ukládat jen to, co můžeme ctít a milovat na člověku. Bude to rozum a vzdělanost, laskavost a spravedlivost, statečnost, sebekázeň a spousta jiných vlastností, které uznáváme za dobré, ať je najdeme u kohokoliv. Národ není na to, abychom v něm sublimovali své špatné vlastnosti a sklony.

Když se potápěl Titanic, vydal jeho kapitán poslední rozkaz k mužstvu. Neříkal jim nic o hrdosti, národní velikosti a podobných věcech. Řekl jim jenom: Buďte Brity. A posádka Titanicu se zachovala jako hrdinové. Jako džentlmeni. Jako celí lidé. Tak nějak – a se stejnou samozřejmostí – bychom měli chápat své češství.

Lidové noviny 20. 1. 1935

NEZAPOMÍNAT NA STŘEDOŠKOLÁKY

Pravda: je velká starost, co s přebytkem studovaných lidí; chce se mu aspoň pro budoucnost čelit tím, že se sníží počet studentů středních škol. Není pochyby, nějak se do té otázky kousnout musí; ale způsob, kterým má být do toho kousnuto nyní, je pramálo šťastný. Aby se totiž omezil příliv žactva na střední školy, má být méně středoškoláků osvobozeno od školného: jenom 25 procent. To tedy znamená, že místo kvalitní selekce žáků budeme mít na středních školách sociální numerus clausus. Místo aby střední škola se hleděla zbavit žáků nenadaných, zbaví se žáků chudých. Ti, kdo mohou zaplatit školné, budou vítanými žáky, i kdyby byli míň nadaní; ale těch nemajetných bude smět být jenom čtvrtina, ať by se učili sebelíp. Čili těm zámožnějším bude studium usnadněno a těm chudším ztíženo. Doufejme, že se ten nešťastný návrh nestane skutkem: demokracie nesmí mít tvář tak nekulturní a nesociální, zejména ne tam, kde se představuje mladé a budoucí generaci. Prosetí nadbytečného žactva na středních školách se má dít výběrem pedagogickým, a ne sociálním. Vzdělání nesmí být výsadou peněz, nýbrž talentu.

Lidové noviny 22. 1. 1935

NEPOŠLETE ČETNÍKŮM BOTIČKY?

Ne že by naši četníci potřebovali dětských botiček; ale jak známo četníci nenáleží mezi lidi zrovna sentimentální, a vrátí-li se ze svých pochůzek a řeknou-li, že už se na to nemohou dívat, tož to už to musí být! Zle je v Chlebnicích, zle je v Erdutce, zle je v jiných a jiných dědinách na Oravě; děti bez topánků a v hadříkách, kterým se už nemůže říkat šaty, zvláště v té zimě ne. Tož se četníci z Oravského Podzámku do toho dali sami a sbírají botičky a kousky starých šatů pro ty děti z hor. Ale prosím vás, nemohou jít daleko sbírat, a na Oravě se toho mnoho nenabere. Kdyby se poptali u nás, snad by se něco pro ty děti našlo; a lidé tam v horách by si řekli, tak vida, Češi, přísní páni sice, ale dovedou být hodní. Je mnoho těch, kteří dovedou být hodní; snad si ani nebudou lenovat, aby vyhledali a sesbírali, co by se hodilo pro bosé a mrznoucí děti. A pošlou to – nejradyji Zemskému ústředí péče o mládež v Bratislavě, Panenská 7. Odtamtud to už půjde do pravých rukou. Třeba do rukou těch četníků, kteří se už nemohou dívat na mrznoucí nožičky dětí z Oravy.

Lidové noviny 24. 1. 1935

CHCEME BÝT PÁNY VE SVÉM DOMĚ

Toto národní heslo můžete obyčejně číst ve Vlajce, Frontě, Hlasu Národní fronty a jiných toho druhu listech. Ty listy, přiznám se, nejsou četbou mého srdce; ale to heslo se mi z mnoha příčin docela líbí. Mám sympatii k tomu, když je někdo pánem ve svém domě, a přál bych si, aby všichni lidé byli pány ve svém domě. Je v pořádku, aby muž byl pánem ve svém domě, ovšem s podmínkou, že také jeho žena je paní v domě a že i jejich děti jsou váženými pány v domě svých rodičů. Nejvíce se mi líbilo v zemích, kde všichni lidé jsou pány ve svém domě i mezi lidmi; v Anglii každý člověk až po kamelota a člena sněmovny lordů má právo být považován za džentlmena; ve Španělsku každý chlapík až po čističe bot je caballero a má na nose napsánu svou kavalírskou čest. Být pány, to ano: ale otázka je, jakými pány.

Být pánem v domě, to ovšem neznamená pokřikovat po chodbách, aby každý viděl, kdože je tady pánem; být pánem domu, to znamená starat se o ten dům, aby netekla střecha a nemokvaly zdi. Aby to byl krásný, čistý a dokonale udržovaný dům. Aby to nikde nesmrdělo a nehnulo, aby se nikde neválelo svinstvo, aby nic nechátralo. Pán v domě se pozná podle toho, že na všechno myslí a že chce ze svého domu udělat dobrý, moderní, zdravý a v každém

směru slušný dům. Dělat pána je snadné; na to stačí fouňovství. Ale být pravým pánem a hospodářem v domě, to už je těžší; to už není věc poroučení, ale rozumu a chuti udělat ze svého domu to nejlepší, co je v lidské moci.

Být pánem v domě není totéž jako být panem domácím. Pan domácí může šikanovat obyvatele domu a dávat jim najevo, že tu jsou jenom trpěni v cizím domě, tady že poroučí on, co chce, a basta. Přečtěte si Poláčkův Dům na předměstí; je to kniha poučná pro ty, kdo "chtějí být pány ve svém domě". Pravý pán v domě bude spíš chtít, aby všichni obyvatelé jeho domu se mohli cítit a chovat jako páni a džentlmeni ve svém domově. Jenže to je něco, co zbohatlík a povýšenec nedovede; ten bude nájemníkům jenom zhořčovat jejich poddanskou existenci, aby se kochal na své moci a svém panování.

Chceme být pány ve svém domě: to se rozumí, ale my všichni chceme a máme být pány ve svém domě. Každý má být pánem, každý má cítit, že ten dům, ten dobrý dům je také jeho; ale lidé v bídném suterénu to vědomí asi mít nebudou; lidé utlačení se nemohou cítit pány v domě. Ten dům musí být dobrý, a musí být dobrý pro všechny, kdo v něm jsou; teprve pak budeme v něm všichni pány, a všichni ve svém domě. Jinak by heslo, že chceme být pány ve svém domě, znamenalo, že někteří budou v tom domě domácími pány, a druzí chudou pakáží, která mrzne ve sklepě nebo v podkroví. Ale máme-li my všichni, my národ, být pány ve svém domě, pak musíme koukat, aby nebyl pro spoustu lidí trudnou a nelidskou dírou. A žádný pořádný pán v domě nebude trpět, aby v jeho domě musili lidé žít v mornách bez světla, vzduchu a krbu.

Chceme být pány ve svém domě. Tedy především: chceme být ve svém domě džentlmeny.

Lidové noviny 27. 1. 1935

Z ANONYMNÍ POŠTY

To se rozumí, anonymní dopisy – je jich nemálo, a není to zrovna dobrá známka mravního ovzduší, ve kterém žijeme jdou obyčejně nejkratší cestou do koše; ale někdy stojí za citování... už jako symptom. Jeden citát z dopisu mládence patrně studovaného: "Ano, toužíme po tom, aby vznikla válka. Buď zahyneme, nebo budeme zceleni. Budou-li poraženi

Němci, vyjasní se. A padneme-li my, budiž, nebude se aspoň plivat po naší památce.” – Stačí jako doklad politického myšlení?

Druhý citát z dopisu psaného na stroji: “Co tomu říkáte, že Němci v sárském obvodu pohrdli vším, aby se sami dajíce Vlasti přednost před egyptskými plnými hrnci, do náruče této nejvyšší nejmilejší Matky navrátili. Že se přece jednou, věci národa do rukou jeho vrátí je jisté, neb ti němci dali příklad a to zářivý, a pak bude se souditi, co kdo mohl, ale nevykonal pro Národ a schledánli lehkým, do tábora (né nad Lužnici) poslán bude.” – Stačí?

Lidové noviny 28. 1. 1935

DON SALVADOR DE MADARIAGA

Diplomat, básník, filozof a profesor literatury; Španěl, který je doma v Paříži, učí v Oxfordu a pracuje v Ženevě; jeden z mála pravých světoobčanů tohoto věku, což mu za mák nevadí, aby s vášnivým vlastenectvím nelouskal tajemství španělské duše a španělského poslání v domácí literatuře i na poutích po hispánské Americe. Trochu nedbalý ve zjevu, spíš učený profesor než uhlažený diplomat, chytrá hlava, jazyk jako meč a velmi mladý úsměv pod šedivými vlasy; nadmíru živý člověk, rychlých pohybů a nevyčerpatelných zájmů. Mluví v Penklubu, bez rozpaků improvizuje a za okamžik je z veselé causerie dokonale politické expozé: Ženeva, společná práce s námi, společné rysy našich vlastí a národů, Beneš. “V době, která má plno zálib protidemokratických,” praví Madariaga, “vy zůstáváte věrni demokracii a ukazujete, jak dovede demokracie pracovat pro mír a harmonické uspořádání světa. Československo má významný podíl na všem evropském rozhodování, protože dělá dobrou politiku a má skvělého vůdce. Nepodceňujte osoby. Osobnosti jsou nástroj, kterým se politika provozuje. Jsou velké státy, které jsou v mezinárodní politice bez významu, protože nemají velkých politických osobností, a jsou malé státy, jichž hlas je vždy slyšen, protože vychází z hlavy, k níž jest obecná úcta. Ale já nechválím váš národ proto, že vydal ze sebe osobnost tak znamenitou, jako je váš vůdce zahraniční politiky, to samo je dobré, ale není to ještě zásluha. Já chválím československý národ pro tu vyšší moudrost a obezřetnost, s níž ponechal svou nejlepší osobnost po sedmnáct let v čele své politiky. Ani nevíte, jaký význam to má v očích Evropy, vidí-li svět takovou zralou stálost u národa nově v dějinách vystupujícího.” Vyslanec

Madariaga není ledaskdo, je jedním z vedoucích a nejagilnějších duchů Evropy; jeho slovo je dobře si povšimnout a vážít je.

Lidové noviny 6. 2. 1935

NÁRODNÍ SEBEVĚDOMÍ A PAN DR. KRAMÁŘ

Pan dr. Karel Kramář se v Národních listech jaksi pohněval na můj článek O sebevědomí a jiných věcech. Totiž to jediné je jasné na jeho úvodníku, že autor byl pohněván; méně jasné je, co vlastně chtěl říci. Pokud tomu rozumím, tvrdí: 1. že náš národ byl i v dobách ponížených hrdý a sebevědomý, 2. že my jsme směli být sebevědomí a hrdí, 3. že tudíž jsme měli právo být sebevědomými a hrdými, 4. že toto sebevědomí a tu hrdost si náš národ zasloužil. Pana doktora Kramáře podle všeho rozčililo mé mínění, že národní hrdost má být hrdá na něco kloudného, tak jako obyčejný člověk bývá hrd na něco, a nejenom z osobní hrdosti; a co nás se týče, že opravdu máme nač být národně hrdi. Tož nevím; snad se pan dr. Kramář obává, že by naše národní sebevědomí bylo ohroženo, kdybychom měli udat, co našeho v dějinách i přítomnosti nás plní jistou důvodnou hrdostí; já se toho nebojím. Pan dr. Kramář, který se považuje tak říkajíc za odborníka pro národní hrdost a sebevědomí, nám odpírá dát nějaký věcný návod k národnímu sebevědomí. Mluví o “mravní velikosti našeho národa, pro kterou vždy sebevědomě a hrdě na to myslí, že je Čech”; ale tu mravní velikost vidí právě a jenom v tom “národním našem sebevědomí, naší národní hrdosti” – nic víc o tom neumí říci; je to ovšem petitio principii, jak stojí v knize psáno. Co dělat, víc z něho nedostaneme; ale jako národní filozofie je to nápadně slaboučké.

O něco jasnější nám bude tento jeho výklad: “... já se přiznám, že jsem nedovedl odsuzovat Hanku, i kdybych byl přesvědčen, že Rukopis psal, poněvadž jsem nemohl přehlížeti, jak potřeboval náš ponížený národ povzbuzení svého sebevědomí vírou, že byl kulturním národem tak brzy jako ti druzí, a že jím proto zase bude!” Tohle tedy je už povážlivější. Padělal-li Hanka Rukopis, pak je myslím věc úcty k národu nepřipouštět, aby byl národ krmen takovými šidítky, aby měl podvrženou minulost a těšil se falešnými cetkami jako dětinský negr. S mužným, vzdělaným a sebevědomým národem se takto nezachází. Na to nebylo třeba podvodu a lži, abychom se mohli považovat za kulturní národ; takový

Komenský, takový státník Poděbrad, taková doba Karlova nejsou žádná maličkost a stačily by na plné sebevědomí národa vzdělaného a osvíceného.

Pan dr. Kramář zdá se vůbec některé věci dobře nechápe. Cituje z mého článku slova anglického kapitána na tonoucím Titanicu: Bud'te Brity! "Může být většího sebevědomí," volá, "větší hrdosti než v těchto dvou slovech? Dej Bůh, abychom mohli vždy říci: Bud'te Češi!... Ovšem sebevědomí a hrdost... Angličanů je příslovečné..." Pan dr. Kramář si to ovšem plete. Kdybychom si chtěli vzít příklad z onoho kapitána, musili bychom říci: Bud'te Čechoslováky! Anglický kapitán by totiž nikdy nezapomněl, že nemá ve svém mužstvu jenom Angličany, ale také Skoty, Walesany, Kanadany a kdekoho; je mi líto, že ten lodní kapitán tomu rozuměl líp než náš bývalý premiér. Proto řekl: Be British. Jste představiteli svého státu, jeho řádu, cti a kázně; jste na této tonoucí lodi zástupci britského krále, vlády a státní moci, britské autority, britského loďstva a britských loajálních povinností. Tak, a teď bych pana doktora Kramáře prosil, aby nám řekl něco povzbudivého o tomto sebevědomí a této hrdosti. Aby nám například řekl: Bud'te Čechoslováky; pamatujte vždycky a ve všem, že každý z nás je občanem tohoto státu a nositelem jeho cti. Budeme tak trochu hrdi na to Československo: je to předně náš národ, jeho vzdělanost, jeho dějiny a poslání; dále je to naše demokracie, kterou jsme udrželi, je to naše politická rovnováha, jsou to některé ty sociální vymoženosti, je to naše poměrná spravedlivost k menšinám, je to naše mezinárodní postavení – co jiného je náš stát, co jiného je Československo než jistý skutečný politický a morální stav? Ale obávám se, že tu krůpěj státního sebevědomí z doktora Kramáře nevymačkáme, dělej co dělej; spíš bude temně naznačovat, že je u nás poušť, že náš stát je ovládán názory o dojně krávě a že vůbec nevidíme nic než "bídu a hrozné nebezpečí tomu, co je nám nejdražší". Ať mně nikdo neříká, že takovéto bédování zní československy hrdě a sebevědomě. A ať mně nikdo neříká, že tohle jsou řeči kapitánské.

Nic platno, nebudeme se už asi u pana doktora Kramáře učit národním sebevědomí a hrdosti; budeme mít k svému sebevědomí jiné pohnutky – a budeme z něho čerpat jiné závazky a povinnosti než on. Nebudeme se tak dunivě tlouci do prsou jako on; ale také nebudeme pomlouvat svůj stát, nebudeme snižovat jeho důstojnost, nebudeme na lodi v drsném moři jenom povykovat a vést rozčilené řeči; to bychom byli špatné mužstvo. Je mi líto, ale pan doktor Kramář při formulaci nového národního vědomí bude už asi mít tuze málo co říci.

NEŠLO BY TO POCTIVĚJI?

Promiňte, začíná se to jako případ skoro osobní. Mluvil jsem tu minule o národním sebevědomí; psal jsem, že k němu nepotřebujeme falešných památek, že nám ke kulturnímu sebevědomí může stačit Komenský, Jiřík, doba Karlova a tak dále; psal jsem, že máme proč být hrdi na Československo: “je to předně náš národ, jeho vzdělanost, jeho dějiny a poslání; dále je to naše demokracie, kterou jsme udrželi, je to naše politická rovnováha, jsou to některé ty sociální vymoženosti, je to naše poměrná spravedlivost k menšinám, je to naše mezinárodní postavení –” Tak to bylo napsáno.

Načež den nato nějaký anonymek v Národních listech glosoval ten článek takto: “... Někteří jsou hrdi třeba na dějiny, na národní památky, na minulost, ale to pana Čapka nehne... Snad by někoho zajímalo, v čem se národní hrdost pana Čapka jeví, ale nač by to povídal... Tu se pan Čapek skromně, skromňoučce, ale výrazně usmívá. Pan Čapek je skromný, a on ví, co v něm národ má, ale on to přece nemůže napsat naplno. To přece není hrdost osobní...”

Tak si, prosím vás, srovnejte ty dvě citace. Řekl jsem, že máme proč být hrdi na své dějiny? Řekl. Řekl jsem, proč můžeme být hrdi na Československo? Řekl. Tak proč to ten anonym popírá? Neumí snad číst? Nebo lže vědomě? A lže-li, jak to přijde, že se za to ani trochu nestydí? Počítá s tím, že žádný z jeho čtenářů nečetl napadený článek a že tedy na to nepřijde, že je vlastně tahán za nos? Nebo snad počítá s tím, že jeho čtenářům je mravně lhostejno, čtou-li o nějakou lež víc nebo míň? A je opravdu čtenářům jedno, zachází-li se s nimi jako s hlupáky, kteří nedovedou číst, nebo jako s lidmi mravně tak dalece vadnými, že s chutí slupnou jakoukoliv lež? A tak dále: takových otázek by bylo mnoho... až po otázku po národní výchově a účtě k národu.

Nu, mne už dál nezajímá pisatel z Národních listů. Třeba je to člověk, který v soukromém životě je s to říci svým dětičkám, že lhát je moc ošklivé; třeba by se sám upřímně rozhořčil, kdyby někdo povídal lži o jeho osobním životě. Snad ta nevážnost k pravdě na něho přijde teprve tehdy, když bere pero do ruky. Kdyby šlo o nějaký jeho osobní kaz, nestála by věc za řeč; ale horší je, že se toho druhu lež, řekněme lež polemická, necítí jako mravní úhona. Jako se ve válce střelí z flint a kanónů, tak se v takzvaném boji stran a zásad lže. Zabít ve válce

někoho na té druhé straně je správné a záslužné; oddělat odpůrce v boji zásad je věc spravedlivá; válka je válka, a v boji je každá zbraň dobrá. Jenže tady je přece jen rozdíl. Pokud se nestřelí a nevěší, dokazuje každá strana v boji zásad, že má pravdu a hájí pravdu. A skutečně většinou jde o to, přesvědčovat straníky, posluchače nebo čtenáře o nějaké naší pravdě; i když politika je z velké části boj o moc a její výhody, získává se ta moc přesvědčováním lidí o určité politické pravdě. Člověk, který vášnivě a zaujatě bojuje za tu pravdu, může být bezděky nespravedlivý k těm druhým; ale nesmí vědomě a schválně lhát. Dělá-li to, nebere ani tu politickou pravdu, kterou hájí, vážně a upřímně; je lhářem i vůči tomu programu, za který fechtuje; nejedná s ním jako se slušnou a dokazatelnou zásadou, nýbrž jako se švindlem, který se nedá poctivě držet. Křivý – a zejména placený křivý svědek je odjakživa a právem považován za okolnost přitěžující nebo usvědčující; kdyby lidé brali politiku rozhodující o osudu národa tak vážně, jako berou soudní procesy rozhodující o osudech jednotlivců, musila by se už dávno přičítat každá novinářská lež k tíži politické teorie i praxe, která jí užila k svému hájení.

Je dost podivné, že lidé mluví o politické korupci jenom tam, kde se krade; korupce lži je horší už tím, že je beztrestná. Zlodějská korupce národ okrádá, ale korupce lži jej mravně otupuje. Myslím, že není u nás jediného veřejně činného člověka, který by ve svém životě nebyl objektem lhářů; smutné je, že si na to málem zvykáme jako na svou domácí atmosféru. Krátce před smrtí řekl nebožtík Švehla: “Kdyby se u nás aspoň tolik nelhalo!” Dobře připomenout si to... zejména před volbami.

Lidové noviny 17. 2. 1935

ČLOVĚK S CHŘIPKOU

Míněna je chřipka domácí neboli obecná; pořídil-li jste si nějakou extra se zápalem plic nebo čím, neposkytnou vám tyto řádky rady ani útěchy. Tedy člověk postižený chřipkou obecnou a jejími průvodními úkazy, jako je bolení hlavy, zad a všech asi sto šedesáti kloubů, které se vyskytují v chorém těle (ve zdravém jich je míň), dále kašel, rýma, zlost, úplný duševní úpadek, škrábání v krku a vůbec všelijaké deprese, je zaměstnán takto: pokud se nepotí v posteli, nadává, smrká a heká; dále bručí, převaluje se a chce vědět, co je “tam venku” nového, jako by už celý rok “tam venku” nebyl; pokouší se číst noviny, ale nejde to, protože

předně v těch novinách není nic, co by člověka sklíčeného potěšilo, a za druhé aby ty noviny držel v obou rukách, zrovna když jednu potřebuje, aby si utřel nos. Tehdy objeví přednosti knižní literatury, protože tu lze číst tak říkajíc jednoruč a v druhé ruce mačkat kapesník. A tu také s jakýmsi překvapením zjistí, jak je nápadně málo českých knih, které lze číst ve stavu kvetoucí chřipky. Jsou takové beznadějné, zachmuřené, nevlídné, nu, čert je vem; copak ti naši autoři nikdy nemají chřipku a necítí potřebu něčeho lidsky povzbuzujícího? Ještě pan Michelup se hodí v pádu choroby; má sice své trampoty, ale to jsou jeho starosti a ne moje. A člověk s chřipkou, zachvívaje se třesavkou, stojí teskně před svou knihovnou a neví, co si vybrat. Nějakou knížku, která líčí skutečnost a přitom není na lidi zlá. Ano, ale kde ji vzít?

Lidové noviny 22. 2. 1935

DVĚ STĚ TISÍC

Odhaduje se, že jich máme na dvě stě tisíc. Dvě stě tisíc mladých lidí mezi osmnácti a čtyřicetiletými lety, armáda větší než naše vojsko. To je náš nezaměstnaný dorost, který vstupuje do života, v němž pro něj není práce ani místa. Hoši, kteří si osvojili nějaké řemeslo jako učňové a pak byli propuštěni. Hoši, kteří se ani nemohli něčemu naučit a jenom se tu a tam potkali s nějakou příležitostnou fuškou. A konečně hoši, kteří dosud neměli příležitost a snad už ani vůli dělat něco vůbec užitečného. Pro každého člověka znamená nezaměstnanost bídu hmotnou i mravní; ale pro těchto dvě stě tisíc mladých lidí je nezaměstnanost školou, ve které dozrávají pro celý život. Nemusíme si vykládat, jaká to je strašlivá výchova, která učí člověka na prahu života: jsi k ničemu dobrý a musíš se protloukat životem čímkoliv jiným než prací. Dnes tu hroznou lekci dostává dvě stě tisíc mladých lidí; za rok, za pár let z nich budou vojáci a občané, budou z nich otcové rodin; už to nebude krize jedné generace, ale krize státu a sociálního celku.

Nic platno, musí se na to myslet, je to jedna z nejtěžších a nejhlavnějších věcí, kterou naše generace musí unést a řešit. Nemluví se o tom poprvé a nehledá se remedura teprve teď; ale až dosud se stalo žalostně málo a nelze za to ušetřit výtky... nás všechny, od vlády až po posledního občana, který se musí smířit s tím, že ten problém se nebude řešit bez obětí postihujících všechny. A nedá se řešit demagogickými hesly; jen ničemný politický cynismus toho zneužije, aby chytal právě to postižené mládí na agitační šlágry myšlené nevázně. Křičet do kosmického prostoru "Udělejte místo pro mladé" je takový laciný šlágr. Dejme tomu, že

by se s velkou námahou a s větší chytrostí, než jakou vládneme, podařilo vydupat ze země dvě stě tisíc normálních a trvalých pracovních příležitostí: co myslíte, kdo je má spíš dostat – těch dvě stě tisíc mladých hochů, vyřazených z normálního sociálního života, nebo dvě stě tisíc nezaměstnaných tátů rodin, na kterých visí ještě jejich ženy a děti? Není pochyby, že nejdřív se musí “udělat místo” pro živitele rodin; ale kdo jim má to místo uvolnit? Patrně přestárlí. Ale kolik těch přestárlých má dnes takové starobní zajištění, aby odchod z práce pro ně neznamenal žebrotu? Nemůžeme si ty přestárlé upéci a sníst je, jako to dělávali kanibalové. Má-li se udělat místo pro živitele rodin, musíme se především sociálně aspoň trochu líp postarat o staré pracovníky; to by udělat šlo, i když ne zadarmo. Ale tím by bylo ještě málo uděláno pro dorost, dosud, jak se říká, nezařazený do výrobního procesu.

To je právě ta potíž: najít pro ten dorost práci, která by neubírala chleba živitelům rodin. I to je možno, a máme v tom směru i hrst zkušeností. Především jednu špatnou sice, ale cennou zkušenost: že mládež, ve svém vývoji postižená nezaměstnaností, potřebuje kromě práce také výchovu: tělesnou výchovu, která by odčinila fyzickou méněcennost jako nutný následek bídy, a intelektuální i mravní výchovu, která by ty mladé vyřadence vrátila ve stav normálního sebevědomí a společenské kázně. To znamená, že by ta práce spojená s výchovou musela být kolektivní, v pracovních táborech nebo praporech: a dále, ta práce by se nemohla měřit jenom pracovním výkonem, nýbrž mírou sociální asanace, kterou by poskytovala. Už to by ji odlišilo od “plnocenné” práce, kterou žádáme od dospělých, a byl by tím do značné míry vymezen i okruh úkolů pro pracující dorost; byly by to práce obecně užitečné, ale nikoliv práce nutné, u kterých se nelze zřítí měřítko výkonu. Ale tou výchovnou stránkou je řečeno i něco jiného: že to musí organizovat stát. Povinná výchova není věcí jednotlivců nebo obcí, nýbrž předním úkolem státu. Stát, kterému je svěřena výchova dětí i mladých mužů, když jsou na vojně, disponuje dostatečnými zkušenostmi i výchovnými prostředky, aby takový úkol mohl provést. Není to úkol jenom hospodářský; zhruba řečeno, máme-li ještě pořád peníze na školy a na vojsko, musíme je mít i na to, aby ta doba mezi službou školní a službou vojenskou nebyla zející mezerou, v níž se rozkládá životní schopnost i mravní úroveň naší mládeže. Teprve tím bude cyklus lidské výchovy uzavřen a stát, jemuž je výchova svěřena, bude oprávněn říci, že společnosti odevzdává celé, i sociálně dotvořené lidi. Řekli jsme, že i nezaměstnanost je školou mládeže; ta hrozná škola je zadarmo, ale budeme na ni ještě dlouho těžce doplácet. Byl by špatný a hloupý hospodář, kdo by nepočítal na budoucnost. Výchovu budoucích lidí nesmíme považovat za oběť, nýbrž za investici.

Lidové noviny 24. 2. 1935

LEGENDA O ČLOVĚKU ZAHRADNÍKOVI

Sedí nad zahradnickými katalogy a zaškrťává si v nich tužkou. Tadyten nový nízký Aster amellus musím mít, říká si, a tuhle lososově růžovou Astilbu bych si také měl objednat; a což Bergenia Delavayi? Nu, napišme si Bergenia Delavayi. Ale ještě nikde na zahradě nemám Buphthalmum. Rozhodně musím zkusit Buphthalmum. A tak dále, až má zaškrťáno devadesát osm nových peren, které si hodlá objednat, shledáváje, že bez nich by nemohl být nadále živ.

Načež se zaboří do křovin (totiž jenom v katalogu). Jednou bych to přece jenom měl zkusit s Abelií; a tady mají nový Acer japonicum, koukejme, prý s listem na podzim nádherně zbarvujícím: to by byl hřích jej nemít. A tuhleten zakrslý Amelanchier, ten už se někam vejde. A tak dále; s těžkým srdcem se člověk omezí na třiadvacet nových dřevin, které by měl, které by chtěl, které musí mít, má-li být ještě v životě šťasten. A pět zakrslých jehličin, o kterých je psáno, že jsou bizarní, rozkošné a ozdobou každé zahrádky. Počkejme, ale kam ty jehličinky vsadit?

A tu si člověk zahradník navleče zimmník a hrne se na svou zahrádku. Tadyhle na záhonku by bylo jakési volnější místo; nešlo by sem dát tu lososově růžovou Astilbu? Ne, nešlo; ona tam už je Monarda, ale teď ji není vidět. Tedy semhle. Ne, tady už je Anemone Hupehensis. Člověk zahradník obchází celou zahrádku a hledá místo, na kterém by ještě nic nebylo. Stojí a dívá se zahloubaně na kousek země, na kterém by jiný viděl jen trochu mrvy a suchého listí; ale pro něho se tam kývají v červnovém dechu bělostné hvězdy kopretin. Bože, mít ten záhonek o půl metru širší, aby se sem ještě něco vešlo! Je tolik místa na světě, například tohle Mandžusko nebo tak: co by ti to, Bože, udělalo, kdybych já měl o metr půdy víc?

A tu přistoupí k člověku zahradníkovi, jenž potahuje zimou a brejlí na pustý záhonek, Duch Pokušitel. “Koukej,” šeptá, “já ti dám půdy, co budeš chtít, jestliže padna budeš se mi klaněti.”

Člověk zahradník zvedne hlavu. “Tak víš co? Tadyten záhonek by chtěl být o metr širší.”

“O metr,” praví Duch Pokušitel pohrdavě. “Neblbni, člověče. Já přece nepracuju v metrech. Jestli chceš, já ti dám k osázení všechno, až kam dohlédneš.”

“Až po Bohdalec?” ptá se člověk zahradník nedůvěřivě.

“To je málo. Až po krčský les a tamhle až za Spořilov a Záběhlíce, a vůbec, vem to nešť, já ti to zaokrouhlím od moře k moři, a je to. Tak co, plácnete si?”

“Počkej,” váhá člověk zahradník. “Kdepak, to bych nestačil osázet.”

“Tak já bych ti přidal ještě zázračnou moc. Například jen by ses na nějaké místo podíval, a už by tam vyrostl veliký strom.”

“Jaký strom?” ptá se zahradník oživeně.

“No třeba javor.”

“To se řekne javor,” bručí zahradník. “Člověče, javorů je mnoho. Já bych tam dal Acer ginnala, ten ti je na podzim nádherný, jako oheň. Ale to by musel být kolem volný prostor. – To není jen tak, zasadit někam javor. Já bych tam dal raději několik břízek, to je takový náš strom.”

“Tak si tam dej břízky,” praví Duch Pokušitel trochu netrpělivě.

“Ano,” hloubá člověk zahradník, “ale co dát před ně jako předsadbu? Například Cornus s korálovými větvemi. To by byla v zimě krása: to červené dřevo dřínu a bílé kmeny břízek ale Berberis s červenými bobulkami by také nebyl špatný. Počkej, to by se muselo pořádně rozmyslet, aby to bylo co nejlepší.”

“To si rozmyslíš až potom,” naléhá Duch Pokušitel. “Teď řekni: chceš, nebo nechceš?”

“Copak o to,” přemítá člověk zahradník. “Já bych chtěl, ale – kdyby to měl našinec pořádně osázet – víš, aby to bylo dokonalé – to není jen tak. Na každé místo vsadit to nejlepší, co by

tam mohlo jít – a aby to šlo dohromady s tím druhým porostem – to by dalo hroznou práci. Já nevím, na to by snad člověk ani nestačil.”

“Ale přece se nebudeš tak párat s každým kouskem země,” hučí Duch Pokušitel. “Prosím tě, vždyť budeš mít v moci takový flák světa, od moře k moři! Co potom záleží na nějaké pídi země?”

“A to zase ne,” koktá člověk zahradník podrážděně. “To je vidět, že nerozumíš zahradnictví! Já bych ti ukázal, jak se to má dělat! Například – Nu, koukej, nešlo by, abys mě rozšířil tadyten záhonek o jeden metr?”

“To nejde,” praví se vši rozhodností Duch Pokušitel. “Já jsem přece nepřišel lidi potěšit, ale svádět. Buď ti dám moc nad světem od moře k moři, nebo –”

“Když nechceš metr,” slevuje člověk zahradník, “tak by i půl metru stačilo. Nebo jen takový kousiček půdy, co by se mně vešla lososově růžová Astilbe!”

“A tak jdi k čertu,” zařičí vztekle Duch Pokušitel, a nechá stát člověka zahradníka nad úzkým záhonem, pokrytým suchými listy.

Lidové noviny 3. 3. 1935

BŘEZEN 1935

Praha 14. března. (Zvl. zpr.) Dnešní ministerská rada jednala mimo jiné také o termínu, ve kterém má nastat jaro. Převládá náhled, že jeho začátek nebude možno odkládat až do lhůty kalendářně stanovené, to je na 21. březen, nebo dokonce na dobu ještě pozdější. K definitivnímu rozhodnutí nedošlo; některé strany trvají na tom, aby nynější stav pokud možno potrval. Zdá se, že se i na venkově množí známky, že jaro je nezadržitelně za dveřmi. Ministerský předseda trvá na tom, že nejpozději do 21. března musí padnout rozhodnutí. O věci se bude jednat ještě po celý příští týden.

Sezimovo Ústí 14. března. (Zvl. zpr.) Ministr Beneš se vyslovil k vynikajícímu cizímu novináři, že otázku, kdy se začne jaro, nutno řešit z hlediska evropského. Buď nastane jaro

všude, nebo bude nadále trvat nepříznivé počasí, přičemž ovšem je nutno přihlížet k zvláštním podmínkám v jednotlivých státech. My jsme na jaro připraveni, prohlásil dr. Beneš, a totéž mohu prohlásit o státech spojeneckých; pro Malou dohodu je příchod jara otázkou několika málo dní. Ostatně lze doufat, že v té věci bude celá Evropa postupovat solidárně.

Praha 14. března. (Zvl. zpr.) Vzhledem k pověstem, že má být jaro zkráceno, sdělil s námi guvernér Národní banky, že trvajícím abnormálně vysokým stavem barometru odpovídá poměrům na zahraničních místech a nelze mu čelit žádným opatřeními z naší strany. Tento vysoký tlak brání přirozeně rozmnožení vzduchového oběživa zvláště ze zemí západních; jde o stav přechodní, který se dostavuje zpravidla koncem zimy a bývá záhy vystřídán silným poklesem barometru; ale tyto barometrické výkyvy nemají rušivého vlivu na pevný stav naší valuty a zejména ne na finanční politiku Národní banky.

Praha 14. března. (Zvl. zpr.) Na velké schůzi Národního sjednocení v Lucerně útočil říšský vůdce Hodáč proti závislosti našeho počasí na cizině. Je nedůstojno sebevědomého národa, prohlásil, aby o jeho klimatu rozhodovaly meteorologické poměry kontinentální nebo zámořské. My chceme mít své vlastní jaro. (Bouřlivý potlesk.) Nato za nepopsatelného nadšení ohlásil řečník, že ten kýžený začátek jara přinesou teprve příští volby, které rozhodnou o vítězství naší věci.

Ženeva 14. března. (Zvl. zpr.) Udržují se pověsti, že na začátek jara dojde teprve na návštěvu sira J. Simona v Berlíně. V italských vrstvách se proto jeví značné rozladění; není vyloučeno, že Mussolini nařídí začátek jara už dříve, aby Itálie zachovala samostatný postup i v této mezinárodní záležitosti.

Atény 14. března. (Zvl. zpr.) Při výzvědném letu nad pozicemi povstalců v Makedonii objevili vládní letci první známky jara. (Jde asi o petrklíče.)

Erfurt 14. března. (Zvl. zpr.) Na velké schůzi NS v Erfurtu dementoval ministr dr. Goebbels, že by se vůbec pomýšlelo na změnu vládnoucího počasí. Toto počasí je naším dílem, řekl mimo jiné, a my na něm setrváme navěky. Pověsti o známkách jara v Německu jsou prý pouhý výmysl známé propagandy lži.

Lidové noviny 15. 3. 1935

PARLAMENT MLADÝCH

Nemá to být žádná obdoba parlamentu starých s jeho politickými stranami, poslanci a ostatním příslušenstvím, nýbrž jenom shromáždění, kde budou mladí, kde budou hlavně studenti mluvit mezi sebou i se staršími, aby si mohli utvořit svůj názor o věcech, o kterých budou záhy spolurozhodovat jako voliči, a jako voliči vzdělaní. Bylo toho třeba měrou vrchovatou; budiž řečeno po pravdě, že politické strany, které se snažily přesvědčit mladé jen stranickým dogmatismem, neuspokojily jejich potřebu opatřit si svůj názor o věcech veřejných. Parlament mladých, jak se o něm už od podzimku mluví a který teď už v Praze začne rokovat, nemá být žádným útvarem stranickým; sejdou se tam bez rozdílu stran všichni studenti, kteří se mohou dohodnout ve jménu demokracie, kulturního pokroku a sociální spravedlnosti. Budou-li těch několik základních jistot brát vážně a živě, budou mít mnoho o čem přemýšlet a plánovat. Jsme těm mladým vedle upřímné sympatie dlužni jedno důležité: ve všem, co budou potřebovat, je informovat otevřeně, mluvit jim pravdu a svěřit jim své nejlepší programy. Můžeme jen pozdravit jejich myšlenku, že chtějí ve svém parlamentu myslet samostatně a poznávat nejenom jednostranně. Přejeme jim, aby dobře začali – a vytrvali.

Lidové noviny 18. 3. 1935

JARO

Není pochyby, že je to tu. To znamená, že kvetou sněženky a krokusy, že rozkvétají podléšky, jsou na rozpuknutí čemeřice i lýkovce a krom toho že kdekterá vegetace vylézá ze země. Už vylezly tulipány a vystrkují zelené jazýčky narcisy; vylézají všeho druhu lístky, puky a pupence, ale ze všeho nejvíc, když se na to řádně podíváte, vylézá děti. Bůhví kde se jich tolik nabralo a kde vlastně byly v zimě uloženy; ale najednou je jich všude plno, tolik, že se ani nevyskytují jednotlivě, nýbrž v celých skupinách, hloučcích, houfech, smečkách a přímo stádech. A když nasloucháte pozorně hlasu života, slyšíte hlavně vrabce, kosy a děti. To troje je pokřik městského jara.

A mají nesmírně mnoho na práci; musí zahájit hru v kuličky, vláčet za sebou vozíky, prohánět se po koloběžce a skákat přes šňůru. Jako u všech primitivních národů také u dětí se mužové nemísí s ženami; to už musí být veliká nouze o spoluhráče, aby si kluci hráli s holčičkami a vice versa. Ale většinou jak řečeno se vyskytují hromadně; za takového časného vlahého jara se mění náš svět v svět dětí. Pomyslit si při tom pohledu na děti, že vážní a dospělí lidé rozjímají v těchto něžných dnech o válce a zbraních, – ne, to se hrozně nerýmuje.

Lidové noviny 22. 3. 1935

ŠPATNÁ VIZITKA

Přijede do Prahy cizinec, sedne si u nádraží důvěřivě do ošoupaného a rozviklaného taxíku a dá se dovézt do hotelu; ale za tu krátkou cestu musí zaplatit tolik, že hned v první chvíli dostane vztek na Prahu a počne ji považovat za město, kde jsou cizinci oškubáváni.

Přijede do Prahy domácí a sedne si u nádraží důvěřivě do ošoupaného a rozviklaného taxíku; když pak dojede k vratům domova, shledá, že má platit dvakrát tolik, než platívá jindy. Jsa člověkem domácím, hledí přijít věci na kloub a zjistí, že zrovna před nádražími, kde návštěvníci Prahy sbírají svůj první dojem, jsou postovány staré kraksny s velkým litrovým obsahem a následkem toho s kilometrovou taxou 4,50 Kč. A pak pochopí zvláštní moudrost tohoto zařízení. Uvnitř města by si nikdo nesedl do tak drahého taxíku; ještě v tom shonu u nádraží se někdo, a zvláště cizinec, splete a vleze do té drahé rachotiny. Jen tak mohou tyhle vozy uživit své majitele; ale je to špatná vizitka, kterou se Praha představí svým hostům. Myslím, že ty vozy přijdou draho našemu cizineckému ruchu.

Lidové noviny 11. 4. 1935

PŘÍLIŠ MNOHO MÍSTA

Patnáctého května přestane jezdit přímý spací vůz Praha – Ventimiglia, kterým se kdysi patrně jezdilo na Riviéru. Byl to pěkný a pohodlný vůz; lehlo se do něho v Praze a za dva dny a dvě noci přistal pocestný v rukou francouzských celníků. Říkám pocestný, protože v mém

případě byl opravdu jenom jeden v celém spacím voze; jindy, jak sdělil průvodčí, tam totiž nebývá žádný. Mít sám pro sebe celý vagón je pocit slavný a melancholický; i kdyby se člověk rozkrájel, nemůže se najednou dívat všemi okny ani se rozložit na všech červených sametových polštářích. Marnost nad marnost.

Vedle v kupé třetí třídy jede sedm girls z Vídně do Milána, kde mají tancovat nebo co; co chvíli se seperou a pak je musí jít porovnat bělovlasá madam, která je veze. Za chvíli je dobře a pak se jde všech sedm děvčat husím pochodem podívat na osamělého pána ve spacím voze. Vyjednávají s průvodčím, aby je nechal chvíli si lehnout, ale průvodčí je neúprosný. Buď to zaplatit, nebo nic. A sedm girls obrací svůdné oči na osamělého pána ve spacím voze. Co dělat, holky, je vás příliš mnoho. Šalomoun měl sice sto žen, ale patrně ne najednou. Marnost nad marnost.

V jídelním voze Leoben – Tarvisio všechno bíle prostřeno; ostatně venku je také bíle prostřeno, je sněhová vánice, všechno v bílém. K obědu přišli všeho všudy tři lidé, patrně melancholické, kteří tu hledají samotu a mlčení. Kde jsou ty časy, kdy se v jídelních vozech podával oběd ve třech turnusech? Číšník se namáhá, aby vnutil těm třem poutníkům co nejvíce vepřového karé, ale ti krouť zasmušile hlavami. Marnost nad marnost; nedá se sníst, co je tu navařeno. Mezi Tarvisiem a Benátkami nás večeří pět. Mezi Janovem a Ventimiglií se nás sešlo sedm; v tom počtu jsme se už-odvážili trochu cinkat vidličkami, aby to bylo veselejší. Nějak ubylo na světě lidí; jenom vojáků a uniforem je všude plno. Počínajíc od San Rema každá druhá vila je k pronajmutí nebo na prodej. V Mentonu nějak prázdný; v Monte Carlu asi tak rušno jako u nás v lázních Bechyni nebo tak někde; v Nice slunce, chladno a napůl prázdný; všechno jako by bylo šito na život o mnoho větší. Tohle tedy je ta proslulá Promenade des Anglais? Pravda, je tu několik starších anglických slečen a pár škobrtajících starých pánů, ale to je skoro všechno. Bůh ví, co bude, až tihle staří klienti vymřou. Uprázdnilo se příliš mnoho místa na světě, které už snad nikdo neobsadí.

Na trati Nice – Turin – Simplon – Bern jede vlak skoro prázdný. K obědu v jídelním voze se sejdou zrovna tři lidé; člověku to jde už na nervy. Na břehu Lago Maggiore je jako po vymření; ještě že do Stresy teď přijelo několik těch politických pánů, aby se to trochu víc hemžilo. Bern – Vídeň, taky pěkná trať; ale sedí-li někdo v druhé třídě, vypadá podezřele a nad své poměry jako mezinárodní dobrodruh. Kam se poděli ti lidé, pro které byl stavěn a čalouněn ten všechen přepych? Podle všeho je vzal čert; ale co teď s tím hmotným

přepychem, s těmi vozidly a vilami a hotely, s těmi všemi drahými a pečlivě vypiplanými komoditami, to ví bůh. Asi si budou lidé jednou vypravovat, že kdysi jezdily vozy celé vystlané červeným sametem, vozy, ve kterých byly ložnice a jídelny, ba i umyvadla a ručníky; bude se to povídat dětem místo pohádek. A také se jim bude vypravovat, že kdysi, v dobách méně pokročilých, mohli lidé jezdit, kam chtěli, a nikdo jim v tom nebránil, nikdo se jich na nic neptal. Jede-li dnes člověk přes patery hranice, zdá se mu potom ještě čtrnáct dní, že ho mustrují celé průvody detektivů, že mu jeden pán prohlíží pasy, druhý se mu hrabe v kufrech, třetí se mu dívá do kapes, kolik má lir nebo šilinků, čtvrtý se ho ptá, kam jede, pátý si ho prohlíží z chodbičky a šestý dole z perónu; pocestný se skoro hanbí za to, že má s ním práci tolik lidí, kteří by jinak mohli dělat něco rozumnějšího a jaksi důstojnějšího. To je Evropa dvacátého století. Mělo by se to zjednodušit. Měli by prostě klepnout člověka, který se chce dostat přes hranice, paličkou po hlavě. Nebo zastavit vlaky před hranicemi, a dál se nejede. Ale snad na to nebo na ono ještě dojde.

Lidové noviny 14. 4. 1935

SIRKA

I když nechceme a nemáme ustavičně srovnávat naše s cizím, nelze se tomu někdy ubránit. Tak například když si zapalujeme doutník nebo cigaretu v cizině sirkou cizí výroby, shledáme, že naše kuřivo není horší než cizí, ale že naše sirky jsou horší. Ne že by nehořely a nezapalovaly; ale lámou se. Cizí sirka se vám nikdy nezlomí, protože její dřívko je řezáno po vlákně. Naproti tomu u československých sirek se vám zlomí skoro každá třetí, protože jsou řezány všelijak napříč, přes suky a vůbec hrozně ledajace. Československá sirka se láme přímo s ďábelskou zálibou, a hořící půlka vám vletí do klína nebo na záclonu, takže musíte honem hasit sebe, záclonu nebo koberec. Cizí sirky bývají o něco dražší, ale tohle se u nich nestane; a přece byly doby, kdy naše sirky byly exportním zbožím. Pochybujeme, mohou-li jím být i dnes při svých zlomyslných vlastnostech. Až příliš často se říká, že požár zavinil “neopatrný kuřák”, který odhodil “hořící sirkou”. Ba ne, neodhodil; ale ta potvora se přelomila a zapálila sama. Měly by se pojišťovny zajímat o tak malé věci, jako jsou sirky. Kdyby platily našim sirkárnám prémii za lépe řezané dřevo, jistě by vydělaly. V sirkách je srovnání našeho s cizím pro nás přímo ostudné.

TABÁK

Ono to není tak, jak by si člověk myslil: že by stačilo ulomit suchý tabákový list, rozdrobit jej do dýmky a pak to zapálit a kouřit, vzdávaje díky Stvořiteli. Jako kluci jsme to dělávali se suchými listy jahodovými, ale není to úplně regulérní postup. Tabák je totiž věc posvátná, která potřebuje spousty obřadů, aby byla tím, čím býti má.

Ted' jsou to zatím malinké a světlé semenáčky v pařeništi; jsou docela hezké napohled, ale člověk by do nich neřekl, co se z nich udělá. Ta drobot' se nejdřív přepichuje z teplého pařeniště do chladného; potom se vysazuje do prolitých důlků na poli a do jisté míry svěří Pánubohu, přičemž člověk ovšem větší díl ponechá moudře sám sobě, aby kypřil, plel, protrhával a zase okopával, vyštípoval květy a probíral vadné listy, zpíval při práci a vůbec piplal se s tím od jara do podzimku. Zatím z toho narostou rajske byliny, sahající člověku až po krk a nadané krásnými velikými listy, na kterých si příroda dala zřejmě záležet; na omak jsou hebké a ochmýřené jako teplá broskvová pleť a pekou se na slunci s obrovským a okázalým uspokojením. Krajina s tabákovým polem vypadá exoticky, i když z ní vykukuje nitranský Zobor. Potom se ty krásné veliké listy otrhají, čímž přechází tabák do své kapitoly druhé.

V této kapitole se navléká na šňůry a suší se v ohromných girlandách, větrá se, žehlí se list po listu a dostává slavnou tabákovou hněď, čím světlejší, tím lepší; potom se sešívá do kytek po deseti nebo dvanácti listech, čpí ostře a kořenitě a putuje do skladů, aby kvasil. A tady teprve tabákový list pracuje, aby se stal voňavým tabákem.

Není to docela jasné, co se s ním všechno děje. Vlhčí se, aby se zapařil, a chladí se, aby se nepřehřál. Několikrát fermentuje, až se tím zahřeje, a tehdy v něm počne bujet taková jakási houba, která mu teprve dává tu pravou chuť a vůni. A pak se zase obrací list po listu, aby se provětral, a utírá se na něm každá špetička plísňe. V tu dobu voní divně a klišovitě, trochu jakoby nakysle. Potom se zase stlačí pod lisem, až se v něm vyvine teplo, ve kterém znovu dozrává. A přitom se list po listu třídí na nějakých šestatřicet jakostí. Takový tabákový list pracuje nejmíň rok, než se dostane do dýmky a vydá ze sebe modravý obláček kouře

obětního. Prý každý list přijde přinejmenším stokrát do lidských rukou, než se obrátí v prach a popel. Pročež si ho važte, jak se sluší.

Ano, je to tak: jsou dobré věci, které se požívají jenom, pokud jsou čerstvé; a jsou ušlechtilé věci, jako víno, tabák a myšlenky, které jsou nejlepší teprve tehdy, když se jim ponechá čas, aby dokonale uzrály. Jsou jisté vzácné vlastnosti, je zvláštní ohnivost a síla, která se dostavuje teprve věkem a trpělivou páračkou. Jsou věci svěží a sezónní, jako salát, a věci staré a stokrát zobracené, jako list tabákový. Ušlechtilé věci jsou ty, které pracují dlouho a pomalu, než dokvasí a dozrají. Hluboká vůně tabáku není jen dar přírody, ale také času a práce; ostatně to je na ní poznat. Z toho plyne poučení o mnohých věcech lidských; i budiž o nich přemítáno soustředěně, mlčky a uprostřed modrých obláčků tabákového listu, který se rozpadá v popel.

Lidové noviny 28. 4. 1935

JAKO KAŽDÉHO ROKU

Jako každého roku obracíme se my Lidové noviny k tomu širšímu my, které tvoří s námi všichni naši čtenáři; jde tu o naši společnou tradici velkonoční pomlázky pro chudé děti. Dovolte, abychom při té příležitosti my Lidovky pochválily vás lidovkáře: kdykoli jsme ukázaly na těžký případ lidské bídy a zejména strádání dětského, byla vaše odpověď krásná a bezprostřední: poslali jste šatičky, peníze a kdeco, ať to bylo pro děti v Drábsku nebo na Oravě nebo pro karpatské vesnice bez soli, a poslali jste tolik, že jste skutečně pomohli v nouzi nejhorší. Ani nevíte, jaká je v tom posila, shledávat znovu a znovu, že jsme listem hodných, citlivých a moudrých čtenářů, na které není třeba chodit s frázemi, ale s fakty a kteří na čtené slovo odpovídají svým srdcem a svými činy. Děkujeme vám za to povzbuzení, tak jako sta a sta dětí a lidí nejchudších vám děkují za vaši pomoc.

Jako každého roku je naše velkonoční pomlázka i letos věnována pomoci preventivní; chce poskytnout bédným maličkým tělesné a duševní ozdravení pobytem na slunci, v přírodě, u hrníčku dobrého mléka a v pospolitých dětských družinách. Jsou to desetikorunky dobře investované, neboť každá znamená kousek zdraví a tělesné otužilosti, kousek dobrého růstu, kousek družnosti pro ty, kteří přijdou po nás. Byli bychom špatnými občany a vlastenci, kdybychom nebyli dobrými otci a matkami celému budoucímu pokolení. A nedobře bychom

vychovali své vlastní děti, kdybychom je neučili vidět bratry a sestry v dětech, kterým se vede neskonale hůře než jim. Dopřejte sobě tu pěknou povinnost a svým dětem tu radost, že pomůžete.

V dnešním čísle Lidových novin najdete vloženou složenku Československého červeného kříže. Nezaložte ji a pošlete po ní svou pomlázku. Vaše korunky připadnou nejchudším dětem země, ve které žijete; dáte je svým malým krajanům, a že jich bude použito dobře, za to ručí vzorně u nás organizovaná péče o děti, zasluhující obecné důvěry – a hlavně větší vaší přízně, aby stačila na všechny své úkoly. Proto se i naše velkonoční pomlázka včleňuje do té soustavné, plánovité práce, kterou koná Červený kříž, Péče o mládež a jiné odborně vedené korporace; můžete mít jistotu, že s vaším dárkem bude naloženo nejúčelněji, nejspravedlivěji – a nejčistěji. Teď jde jen o to, nezůstat pozadu za lety minulými.

Lidové noviny 28. 4. 1935

VOLEBNÍ ADVENT

Letošní První máj není vhodný na to, aby se v něm větraly staré symbolické prapory; je předznamenán volbami, a ať se bude mluvit o čemkoliv, bude se myslit na to, jak budeme koncem května zase na léta upravovat vládu svých věcí. Ne všem z nás jsou volby učiněny lehkými tím, že bychom už předem náleželi do té nebo oné politické strany, jíž bychom odvedli svůj hlas jako povinný a samozřejmý tribut. Mnozí z nás, snad většina z nás, se bude teprve rozhodovat, kterým osobám a kterému politickému programu má udělit svůj souhlas a svou plnou moc pro příští léta. A protože doba, ve které žijeme a do které jdeme, je zlá a nebezpečná, není to maličkost, komu dáme svým volebním lístkem plnou moc, aby jednal a rozhodoval za nás.

Budete-li se rozhodovat podle osob, važte je dobře, nejen podle jejich slov, ale podle toho, co kdo vykonal. Nesuďte politiku jenom ušima. Pravda: mohli bychom si dlouho povídat o tom, co se v minulém období mohlo a mělo vykonat a vykonáno nebylo; nebo co mohlo a mělo být uděláno líp, velkoryseji a účelněji. Ale chceme-li být spravedliví, musíme vzít v počet i to, co neblahého se u nás nestalo. Jen si připomeňte, jakými otřesy a masakry, jakou mravní a kulturní hanbou procházely a procházejí národy a státy kolem nás. Bohudík byli jsme toho

ušetřeni; už sedmnáct let zůstáváme, jak se říká, ostrovem klidu a pořádku; ušetřili jsme si valutní krach, třídní boje, ústavní puče, mezinárodní ostudy i občanské války; ta pokojná kontinuita našeho národního vývoje je podivuhodná a jedinečná a dlužno ji přičísti za zvláštní zásluhu osvícenému národu i těm, kdo byli odpovědni za jeho osud. Chcete-li svým hlasem projevit souhlas s generální linií našeho národa, nebude vaše volba těžká ani rozpačitá.

Ale volební lístek není jenom absolutoriem za minulé léta; do nějaké míry každý z nás jím spoluurčuje politicky vývoj budoucí. Svým votem říkáme, jak podle našeho mínění a rozhodnutí se mají věci vyvíjet dál; a nejsou to věci malé. Jen si řekněme, které starosti a úzkosti nás v této době tlačí nejvíc: Bude-li válka, nebo mír. Vyhrabeme-li se z hospodářské mizérie. Budeme-li mít ve svých národních menšinách spolehlivé občany nebo nepřátele státu a tak dále. Pravda: ani mír, ani blahobyť, ani loajalita se nedají odhlasovat volebními lístky; ale politika státu, na níž ty veliké věci přece jen závisejí, bude určována tím, jak vy tu a vy tam, vy muži a ženy, vy jednotlivci budete hlasovat jedné neděle květnové; nikdo si nemyslí, že na jeho votu nezáleží!

Tož rozumí se, nemůžeme hlasovat pro mír, ale můžeme hlasovat pro politiku mírotvorců – nebo pro politiku válečných dodavatelů. Rozmyslete si to. Dnes mír není otázkou pacifismu, nýbrž otázkou pevného zajištění míru; je věcí přípravy a chladnokrevné rozvahy a je ve stejné a snad ještě větší míře věcí jasných mezinárodních smluv a záruk. Nebožtík Švehla říkal, že světová válka ještě pořád trvá, třeba se nestřílí z kanónů. Dobrá, tedy uprostřed války se fronta nemění. Stojíme i dnes na té frontě, na které stáli naši legionáři: po boku staré Dohody, po boku Srbů i Rumunů; dvacet let věrnosti není maličkost. Nuže, i o této naší evropské pozici bude národ hlasovat; mírová i evropská linie naší zahraniční politiky byla a je zaručena všemi stranami, které až dosud nesly odpovědnost za osud státu; vaše hlasy budou mluvit o tom, jste-li pro tuto linii – nebo pro jakousi jinou. A znovu si připomeňte, že záleží i na nás, že záleží na každém z vás, jak věci dopadnou.

Dále: Vaše veliká starost je, jak to s naším státem a s námi všemi dopadne hospodářsky a sociálně. Nikdo nemá patent na všechen hospodářský rozum a jen podvodník vám může slibovat, že zruší veškerou krizi a zařídí vám zemi Všehojnosti. Jedno však je už téměř jisto: že hospodářská mizérie u nás, jako všude, je následek rozkladu kapitalistického liberalismu a že to jediné, co nemůže přinést nápravu, je politika vedená kapitálem. Budeme ještě dlouho, pomalu a s obtížemi hledat metody, jak přeorganizovat hospodářský život; jen na tu jedinou

cestu, která vedla k dnešnímu rozvratu, se už vracet nebudeme. A se svou stotisícovou armádou nezaměstnaných, jejichž bída je stejně veliká jako jejich trpělivost, nepůjdeme dnes směrem, který vždycky jen prohluboval a zostřoval sociální protivy. Vaše votum bude rozhodovat i o sociálním míru nebo boji.

Do třetice: Díváme se s rostoucím nepokojem, jak se vyvíjí politická mentalita našich menšin pod ideovým tlakem států sousedních. A zase se musíme rozhodnout: má se rozpor mezi českým národem a menšinami ještě dál vyhrotit ve směru bojovných nacionalismů? Nebo máme pokračovat v politice, která poskytovala našim menšinám výhody osvícené demokracie a místo hesel politiky jim dávala možnost politiky reální? Prostěji řečeno: budete volit strany, které budou moci sedět se zástupci menšin u jednoho stolu, nebo strany, které by s nimi vedly poněkud hlučnější zábavy na pražských a jiných ulicích? Což o to, v téhle hře bychom samozřejmě vyhráli; ale v dnešní době pěstovat nacionální nenávisť je skoro totéž jako organizovat iredentu, ne-li zapalovat lunt něčeho nekonečně nebezpečnějšího. I o této věci budete rozhodovat vy svým hlasem.

Vzpomeňme si, na které straně se to hemživalo všelikými podivnými a rozčilenými radikalismy, od husitských žen až po sázavské úderníky Gajdovy a falstaffovskou četou Kobsinkovu. Nezapomínejte na nic, co bylo. Ty indiánské kousky byly trapné i směšné v dobách klidnějších; dnes bychom neradili nikomu, aby politiku národa kořenil jakoukoliv dobrodružností. Jak víte, karolinská epopěj pana profesora Domina, pana Kuta, pana vůdce Hodáče a ostatních ukázala, že dnes takové extratury přijdou draho; uvažte jen, jak se pan profesor Domin et cons. zasloužili o vzrůst heimatfronty. Pokud jde o politickou rozvahu a opatrnost, vezme si každý dobrý Čech příklad z Havlíčka.

Posléze: V těchto dobách jde i o věc demokracie. Právě náš demokratický vývoj, náš řád svobody, práva a humanity, nás přiřazuje k vzdělanému evropskému Západu; to právě dává našemu národu ten vzácný poklad důvěry a vážnosti, to spoléhání světa v naši morální pevnost. Prožili jsme těžká léta bez jediného politického přemetu nebo otřesu; dnes už každý vidí, že jsme dobrá firma. I tady budete spolurozhodovat, máme-li ten našetřený poklad rozmnožovat dál – nebo začít hospodařit jinak a s hodnotami zatím jenom imaginárními.

Nerohodujete se jenom, koho budete volit, nýbrž musíte si vybrat, co chcete pro sebe i pro stát, aby se dalo v letech budoucích. Dáváte za sebe plnou moc na šest let někomu, koho málo znáte; proto ho vybírejte velmi vážně a pamatujte na věci hlavní.

Lidové noviny 1. 5. 1935

JEDEN Z MNOHÝCH

Píše nám čtenář z Nového Jičína: “Stejnou poštou posílám svůj malý příspěvek na vaši pomlázku pro chudé děti. Musel jsem ty korunky ušetřit na cigaretách, abych je mohl poslat. Budu vaši dobrou věc propagovat mezi svými známými, aby si každý něco odepřel a pomohl těm nejchudším.”

Takových lidí a takových citů je třeba, aby se mohlo budovat dílo pomoci a lásky. Tu a tam se dovidáme o desettisícových i větších darech, které bohatí lidé s nápadnou ochotou dávají na politické účely agitační; takových darů však bývá strašně málo, jde-li o to, pomáhat někomu v bídě. V takovém případě nechodí peníze po tisících, ale po ušetřených korunkách; a neseberou se tím milióny jako na volební fondy, ale jenom pár tisíc korun na chléb nebo na dětské botičky. Avšak za těch pár tisíc korun se pořídí víc dobrého než za volební milióny, po kterých zůstane jen smetený papír letáků a plakátů. Nebudeme své peníze rozhazovat po ulicích, ale dáme je chudým dětem; ty jsou pro národ to nejdůležitější. Každou korunkou, kterou pošlete, budete také hlasovat: budete hlasovat pro to, aby jednou bylo lidem na světě líp. Proto nezapomeňte na šekové číslo 200 421 Praha.

Lidové noviny 11. 5. 1935

VŠECHNO BUDE JINÉ

Mluvil jsem s jedním hodným člověkem venku. Máte tu špatné cesty, řekl jsem mu, těžko se k vám dostat. A tu ten muž mávl rukou a pověděl docela vážně: “Však teď budou volby, a po nich bude všechno jiné.”

Zobracejte si tu větu; máte v ní celou politickou pověřivost nebo lehkomyšlnost lidí jinak rozumných a dospělých. To dětinské očekávání, že změní-li se osoby, bude všechno na světě jiné a lepší, má svůj protějšek v dětinsky zklamaném pocitu, že všechno, co je, je špatné. Jak vidět, kolísá politické vědomí lidí mezi naprostým pesimismem vůči přítomnému stavu a bezuzdným optimismem vůči tomu, co přijít má. To dvoje patrně souvisí; proto každá demagogie v první řadě hledí dokázat, že všechno, co se přítomně v tomto slzavém údolí děje, je samá lumpárna, zlodějna, zrada a špatnost; v čím horších barvách je vyličena skutečnost, tím bujněji kvete pšenice těm, kteří přicházejí, jak říkají, učinit konec těmto nesnesitelným poměrům. Je to starý a primitivní trik, a přece ještě pořád účinný; pokud jde o tu naivní i o tu chytráckou lidskou náuru, nelze bohužel nikdy očekávat, že “po volbách bude jiné”.

Kdyby na politickém trhu vystoupil člověk zatížený větším respektem ke skutečnosti, aby pronesl asi tuto řeč: “Lidi, upřímně a poctivě řečeno, v době, která se právě ocitá za námi, se ledacos dělalo nevalně a neúspěšně, něco se podařilo a mnoho zůstalo nevykonáno; nyní vstoupíme do nového údobí dějin, i můžeme si předem podle zkušenosti a rozvahy říci, že v něm také bude smícháno dobré s pošpatnělým a vykonané s nevykonaným; pročež dejme se s chutí a důvěrou do příští práce” a tak dále –, kdyby vystoupil takovýto řečník, je jisté, že by čepoval čistou pravdu, ale je neméně jisté, že by s takovými řečmi měl katastrofálně malý úspěch. Neboť lidé chtějí jednou za šest let nejasně sice, ale nadšeně uvěřit, že “všechno bude jiné”. Nežádají, aby se jim jasně řeklo, co bude děláno jinak a jak to má být děláno; žádný program, ale jenom víra; žádné konkrétní úkoly, ale docela prostě a obecně “všechno”. Za šest let budou ochotni slyšet znovu, že “všechno bude jiné”. Patrně by se rozmrzele bránili, kdyby někdo na nich chtěl, aby svou práci dělali jinak a líp; ale hlasovat pro to, aby “všechno” bylo jiné, to je vzrušuje téměř příjemně. Divná je lidská náura.

K naději, že “všechno bude jiné”, není ani nutné přijít s novým světovým názorem, s návrhem nového řádu věcí a tak dále; není to víra v myšlenky, plány a programy, nýbrž víra, že věci se změní, vymění-li se lidé. A tu kupodivu není ani třeba, aby přišli zbrusu noví lidé; mohou to být omšelí veteráni politického řemesla, staří a vyprubovaní praktikové, kteří ve své bohaté minulosti nikterak neoplývali novými ideami nebo ohněm reformátorským; bývají to velmi opotřebovaná košťata, která zvěstují nový pořádek, ale to zdá se lidem nevadí; lidé nestojí o nové myšlenky, ale o jiné tváře.

Přesto se tato politická nálada nesmí podceňovat. Je to jako nemoc v prvních počátcích, kdy ještě člověk nemůže přesně říci, kde ho co bolí. Je tu kus nejasné a nelokalizované nespokojenosti s tím, co je; a je tu kurs neméně nejasné nadějnosti, která je ochotna připnout se k čemukoliv, co slibuje být jiné nežli dosavadní stav. Je tu politická nevolnost, která nemá být ponechána šarlatánům a zařikavačům, a zároveň politická důvěřivost a optimismus, kterých by bylo škoda na to, aby propadly pouhé demagogii. Pokud lidé dovedou věřit, že “všechno bude jiné”, potud mohou být vedeni cestami reformem. Ten naivní pocit, že “všechno bude jiné”, se dá přeložit do rozumné řeči politické: že se dá a musí dělat víc než dosud. Svým způsobem je to memento i povzbuzení.

Lidové noviny 12. 5. 1935

K SVÁTKU MATEK

V dobách volebních je už obvyklým úkazem, že se ženy stanou trochu víc než jindy předmětem veřejné pozornosti a politického lichocení; ba mluví se k nim a o nich i v úvodnicích, které jinak, jak je rok dlouhý, slouží jenom čistě mužské zábavě politického potýkání. Za tuhle volební pozornost se mohou ženy poděkovat. Nahodilou shodou je letos jejich den, jejich každoroční svátek právě v oktávu dne, kdy mají jít k volebním urnám. V den Svátku matek mají ony právo žádat veřejně, aby ti, kdo se ucházejí o jejich politickou pomoc, věnovali svou vzácnou mužskou pozornost věcem, které jsou ženám nejbližší a nejdůležitější: mateřství a rodině, péči o rodičky, které přivádějí na svět malé občánky, péči o dítě, výchově, škole, dětské hygieně, sociální ochraně matek a řadě jiných věcí, kterým se úhrnem může říci úcta k životnímu poslání ženy. Jen si řekněme, kolik v tom směru zůstáváme ženám dlužni; to se nenapraví předvolebními poklonami, nýbrž tím, že se budeme starat vážněji o ochranu matek a dětí. V tento den matek by se mělo mluvit o tom, co mohou a co chtějí političtí trůnové vykonat pro ženy. Nemýlíme-li se, musela by přitom být řeč o mnohém, co je právě ženám a matkám nejsvětější. O zajištění míru, míru vnějšího a vnitřního. A o lidskosti. A o rovnosti mezi lidmi, neboť ženy poznaly příliš dobře, co je nerovnost a nespravedlnost.

Lidové noviny 12. 5. 1935

PŘEDVOLEBNÍ

Toto je jedna ze stinných stránek voleb: že člověk, který s jistým napětím čeká na jejich výsledek, má pocit, že ty dny až do voleb jsou jenom takové provizorium, něco jako čekání na nádraží; že to už nestojí za to, se zajímat o něco jiného, soustředit se na něco nebo dokonce začít něco dělat. Všechno bude “až po volbách”; ani dát si ostříhat vlasy (pokud jaké jsou) nebo jít k zubaři už nestojí do voleb za to. Lze se domnívat, že i koupěchtivost, podnikavost, doprava a jiné projevy lidské aktivity silně ochably vlivem voleb; není vyloučeno, že ani mortalita není taková jako jindy a že lidé odkládají poslední věci člověka až na nějaký den po volbách. Náš život je jaksi suspendován v neurčitém stavu prozatímnosti, která se nehodí k žádné pořádné práci ani ke kratochvíli. Jenom řečníci, tiskaři a lepiči plakátů nebo nálepek žijí plným a horečným životem. Nu, nějak ty poslední dny přetrpíme; a až bude po volbách, roztočí se zase kola našeho života, dáme si ostříhat vlasy, koupíme si třeba nové střevíce a budeme uvažovat, kam v létě. Ale teď až do voleb to jaksi nestojí za to.

Lidové noviny 17. 5. 1935

POLITICKÁ PSYCHOLOGIE

Jeden z mocných politických motivů naší doby – silnější než si často uvědomujeme a platný nejenom u nás – je rozpor mezi politikou citovou a politikou rozumovou. V Německu například vidíme rovnou vědomý a zásadní odklon od pohnutek rozumových; politika je a má být určována rasovým instinktem, nadšením, vůlí, hlasem krve. U nás se aspoň v některých vrstvách ukazuje podobný sklon: řekl bych potřeba citově se rozšoupnout, hledat v politice citové ukojení, vybit se v ní vášnivě a pudově; je to dost divná směs hrubé nenávisti a sentimentality; nechce se operovat s rozumovými důvody, nýbrž s politickými a národními vášněmi. Že tento sklon svědčí o jakési životní prázdnotě, která potřebuje politických hesel jako nějakého alkoholu, a že je to úkaz v podstatě romantický a úpadkový, to by byla jiná kapitola; tady nás zajímá otázka, je-li ve zdravém, plném, mužném životě skutečně osudový rozpor mezi rozumem a citem.

Jistě je a vždycky bude konflikt mezi politikou rozumovou a citovou; ale je v nutném rozporu a neslučitelné protivě také sám rozum a sám cit? Kdyby tomu tak bylo, vypadal by život

člověka naprosto bláznivě. Pravda, jsou city a vášně, ve kterých člověk, jak se říká, ztrácí hlavu a odmítá rozumovou rozvahu; zamilovaný, žárlivý, uražený člověk reaguje svými city slepě a nezkrotně; ale všimněte si, že tyto prudké city se točí výhradně kolem vlastního já: kolem já, které se domáhá majetku nebo pohlavního vlastnictví, které se cítí o něco připraveno, něčím pohaněno a tak dále. Prudký a vášnivý cit je vždycky cit sobecký. Docela jinak probíhá cit, jehož předmětem je něco jiného než já. Například cit k dítěti, láska otecká a mateřská, třeba pramení z hloubi životních instinktů, usiluje být rozumná a kritická; slepá, pošetilá láska mateřská nám připadá jako něco zvráceného a hysterického. A právě tato rozumná láska, tento rozvážný a nezaslepený cit je zcela nesobecký a upíná se čistě k blahu někoho, kdo už není já. Stejně objektivní a rozumná je každá láska altruistická. Jakmile přestaneme myslet jenom na sebe a cítit jenom ve svém zájmu, je náš citový vztah řízen rozumovým poznáním, představováním účelů, volbou prostředků, kritickým zjišťováním možností a tak dále; stručně se tomu říká pocit odpovědnosti, vědomí, že musíme jednat správně, dobře, opatrně a prozíravě právě v zájmu osoby, věci nebo celku, k nimž se vztahuje náš cit. Jenom láska, s níž spoluvládne rozum, je láskou odpovědnou, která se může objektivovat v dobrém a účelném jednání.

Politika jenom citová je zatížena podivným vnitřním paradoxem: je sentimentální, fantastická a romantická a zároveň bezohledně sobecká, vybičovaná egoismem ať národním, nebo třídním, nebo konečně víceméně maskovaným sobectvím osobním. Je současně hysterická i chytrácká; užívá velkých hesel a velmi pochybných mravních měřítek. Rozumová a odpovědná politika je střídlivější a přitom mravnější. V politice nevolíme jenom mezi osobami a hesly, ale také mezi životními metodami. V národě, který si říká Havlíčkův, nemůže být nejistoty, která metoda odpovídá hlouběji národní povaze.

Lidové noviny 18. 5. 1935

ZÁVĚRY

Je tedy po volbách a nyní pracují čísla a jejich součty. Nebylo by však správné sčítat jenom numera a dělat z nich politické závěry. Jsou položky, s kterými musíme počítat, i když nejsou vyjadřitelné čísly. Tak například měl jsem příležitost mluvit ve dnech voleb s několika vysoce vzdělanými cizinci, kteří zrovna byli v Praze. Líbil se jim ten intenzivní život pražských ulic –

prý přímo americký; a čeho si zvláště všimli, byla hluboká vážnost, pozornost a klid téměř slavnostní, s kterými byly volby dokonány; to prý u nich o volbách nebývá, aspoň ne v té míře. Ta zevní tvář našich voleb, kterou my ani tak dobře nevidíme, má také svůj význam; je svědectvím, že si bez dlouhého povídání dovedeme vážít svých občanských práv a své demokratické důstojnosti. To je jeden volební závěr, na který se nemá zapomínat.

*

A když čísla, tedy pozor; neberme do počtu jenom cifry, nýbrž také skutečnosti. Letošní volby byly první volby opravdu koaliční; vládní strany kandidovaly na několika listinách, ale jako jeden blok, ve kterém nestála strana proti straně; byly to celkem tak slušné a navzájem loajální volby, jakých jsme dosud neměli. Není pravda to, co tolik našich lidí vyjeveně konstatuje: že početně nejvíc hlasů dostala strana Henleinova. Daleko nejvíc hlasů dostala totiž československá strana, která se jmenuje koalice. Dostala přes čtyři milióny hlasů proti pěti čtvrtím miliónu hlasů Henleinových. Hodně za tím je počet hlasů komunistických, Hlinkových a tak dále. Prostě nejsilnější stranou u nás je a zůstane koalice. Lámou-li si dnes lidé hlavu, co dělat proti lavině voličů Henleinových, je na to jediná odpověď: takhle zesílit tu naprostou početní převahu koalice. Zbytečně jsme ztratili na šest set tisíc hlasů, které by mohly znamenat jinou lavinu: lavinu státní vůle československé. Dnes už je vidět, že jediná možná mobilizace našich národních sil, jediný aktivní český a slovenský nacionalismus, kterým můžeme vyvážit lavinový nástup nacionalismu německého, je koaliční soudržnost. To je jediné skutečné národní sjednocení, které má právo na to jméno a kterého budeme potřebovat víc než jindy.

*

Rozumí se: všechny složky koalice vycházejí z voleb oslabeny o jeden nebo více mandátů; a všechny opoziční strany – až na takzvané národní sjednocení, kterému ani jeho okázalá opozičnost nemohla vdechnout schopnost života – mají zřetelné zisky. To se dalo čekat; nikdo nemůže tvrdit, že by se koalice těšila nadšené popularitě; v očích občanů byla odpovědna za všechno nepříjemné a tíživé, co je v posledních šesti letech potkalo, od nezaměstnanosti po berní šroub; byla odpovědna za všechno, co vykonáno bylo i nebylo; v dobách starosti a tísně je každá vláda v demokracii hromosvodem občanské nespokojenosti. To je právě jeden z nejnápadnějších úkazů těchto voleb, že – až na německé koaliční strany, které se potýkaly s

jinými faktory než s demokratickou nespokojeností – ubyl koalici jenom tak nepatrný počet hlasů. To není laciný optimismus, který si ex post libuje, že to nedopadlo hůř. Máme všechny důvody konstatovat výslovně, že české koaliční strany podržely důvěru širokých mas. Je to svědectví politické zralosti, která se zdá být už ustáleným znakem našeho lidu. Ty čtyři milióny hlasů, které dostala koalice, nejsou hlasy lidí, kteří by kývali vládě ve spokojené a vděčné sytosti. Ty čtyři milióny hlasů nejsou projevem žádného nadšení, nýbrž vědomé služby státu. To je větší morální úspěch, než jakým by byla sebevětší popularita osob nebo hesel.

*

Při bližší analýze místních čísel i jejich součtů shledáme, že naše koaliční strany jsou téměř ustálené, ba petrifikované početní celky; chybí jim, abychom tak řekli, přirozený populační přírůstek. Drobí se nebo získávají na svém okraji, ale nerostou s organickou stálostí; zkrátka pořád a pořád jim uniká politický dorost. Bude nutno si to uvědomit a zabývat se víc politickou otázkou mladých. Samo o sobě není znepokojivé, jde-li mládí jinými a radikálnějšími cestami než jejich otcové; ale nacházíme-li zástupy mladých ponejvíce za prapory monsignora Hlinky, pana NNN nebo osvědčených karlínských leaderů, obáváme se, že to není mládež, která by šla s novými nástroji nebo myšlenkami do nové práce. V prvních potížích státu, v těch takzvaných dětských nemocech demokracie, jsme si slibovali, že nová generace, vyrostlá už za republiky, bude tu demokracii umět líp; zatím shledáváme, že mnoho mladých se nápadně podobá rozčileným lidem, kteří se hemžili na pražských ulicích kolem roku dvacátého. Patnáct let je sice krátká doba pro dějiny, ale hodně dlouhá doba v nástupu generací. Zdá se, že za těch patnáct let jsme neudělali mnoho v politické výchově mladých občanů.

*

Další nápadný úkaz je, že jsme se skoro všichni nechali tak tuze překvapit úspěchem Henleinova hnutí. Mnoho lidí se tváří, jako by si teprve teď uvědomili, že u nás žije několik miliónů Němců, a začínají se znepokojeně ptát, co si máme s těmi Němci počít. Myslím, že na tu otázku nedáme kloudné odpovědi, nebudeme-li se zároveň ptát, co jsme s těmi Němci měli dělat už dřív a zda jsme ledacos nepropásli nebo nedělali chybně. Je ovšem pravda, že by nebylo Henleinovy laviny, kdyby za našimi hranicemi nebylo třetí říše, a jistě nemáme a

nebudeme mít mnoho vlivu na to, co je nebo není na sever od Podmokel. Ale otázka je, zda jsme nemohli mít o něco víc vlivu na to, jak se vyvíjejí naši Němci. Měli jsme víc zájmu na tom, aby někde v Kraslicích působil český cestář, než o to, jak se vytváří politická i kulturní povaha tří miliónů Němců v našem státě. Ani jsme se nepostarali o to, aby naši Němci byli informováni a také formováni německým rozhlasem u nás místo vysilačkou z Lipska nebo z Vratislavě. Už při karolinských demonstracích jsme psali, že by česká Praha nemusila dělat tak nezřízenou agitaci pro Henleina. Ti páni, kteří na podzim nechali na pražských ulicích křičet “Němci z vlády ven”, nemají jaksi právo žalovat k nebesům, když se teď jejich přání zásluhou Konráda Henleina téměř splňuje. Mají na tom svůj veliký a neodpuštělný podíl.

*

Můžeme mluvit o velikém štěstí, že politickou protiváhou Henleinova úspěchu je volební úspěch koalice. Představte si na okamžik, že by to místo koalice vyhrál český nacismus, který si toho času říká “národní sjednocení”. Představte si, že by začal na ulicích, v parlamentě i ve vládě provolávat “Němci ven” a tak dále. To by znamenalo národní a politický konflikt, kterému by, jak to dnes s lidskými naturami stojí, nechybělo mnoho, aby tu a tam vypadal jako občanská válka; a to ostatní si můžete domyslit. Československo, kterému se dosud říká ostrov klidu, by se přes noc stalo sudem prachu, kolem kterého to srší jiskrami. To tedy je ten nejdůležitější závěr našich voleb: že díky českému národu tím sudem prachu nejsme a nebudeme.

Lidové noviny 26. 5. 1935

SLOŽENÍ NAŠICH ZÁKONODÁRNÝCH SBORŮ

Proti dosavadním zprávám se po druhém a třetím skrutiniu ukázalo, že složení naší sněmovny a senátu je pro nás po stránce národnostní velmi nepříznivé. Češi jsou v obou komorách jenom tři, a to ještě pochybní: jeden Czech a dva Böhmové; Němci jsou rovněž tři, a to jeden Němec, jeden Nemetz a jeden Němeček, kromě toho tři Frankové a jeden Franke. K slovanským poslancům přistupuje jeden spojenecký Srba a jeden Kozák, z jiných národů je tu zastoupen jeden Turek a jeden Hodža, oba patrně původu tureckého, a konečně jeden Židovský.

Co do místního původu je jeden zástupce Netolický, jeden Roudnický, jeden Slánský, jeden Nepomucký, jedna Bechyně, podle potoků a řek jeden Zápotocký a jeden Zářecký a podle různých hor a dolin jeden Horák, jeden Stránský, jeden Kopecký a dva Dolanští.

Podle zaměstnání jsou v našich zákonodárných sborech dva Sedláčkové, jeden Chalupník, jeden Rybarik, jeden Krejčí, jeden Kramář a jeden Uhlíř, z méně obvyklých povolání jeden Krosnář, jeden Olejník a jeden Zvoniček, gážísty zastupuje jeden Major a na všečen úklid je jenom jedna Děvečka. Větší rozmanitost je v tělesných i mravních vlastnostech našich zástupců; je mezi nimi jeden Suchý a jeden Tučný, jeden Černý (s jedním Schwarzem) a jeden Stříbrný, jeden Široký, jeden Ostrý, jeden Hrubý a jeden Hladký, jeden Dlouhý a jeden Drobný, pouze jeden je Slušný a jeden dokonce Sladký, proti tomu jeden Špatný; Moudrý je jenom jeden, vyskytuje se tu jeden Časný, pouze jeden je Tichý a jeden dokonce Mlčoch; v celém parlamentě a senátu pak je toliko jeden Nový, ačkoliv se toho tolik namluvilo o potřebě omladit naše zákonodárná tělesa. Jeden Synek a jeden Holeček na to omlazení nestačí.

Pestré je složení našeho politického areopagu po stránce zoologické. Vyskytuje se tu z domácích tvorů jeden Beran, jeden Vraný a dva Mackové; z polních tvorů jeden Ježek, jeden Zajíc, jeden Zajíček a jeden Ušák, kdežto ostatní zvěř je vysloveně škodná: jeden Tchoř, jeden Nedvěd, jedna Liška (a jedna Liska); z ptactva jeden Špaček, jeden Hollube (?), jeden Modráček, jeden Havránek, jeden Slávik, jeden Slaviček a jeden Sokol; z ryb jeden Karas a z broučků jeden Chmelík. Na všechno toto tvorstvo připadá jedna Kotrba, jedna Kostka, jeden Malík, jeden Chloupek, dvakrát Kučera, jenom jedna Žilka a jeden jediný Pelíšek.

Co do zevního vybavení nevypadá náš parlamentarismus skvěle; čítá všeho všudy dvě Chalupy a jednu Stodolu, v níž je uložena jedna Sláma a jedna Zadina; z vnitřního zařízení se uvádí jedna Štětka a jedna Hubka a funguje jenom jedna Klapka. Vegetace je značně chudá: jedna Fiala a jedna Kopřiva, dále jedna Oliva, jedna Trnka, jedna Slíva a jedna Sliwka, nepočítá-li se jeden Šalát, botanicky poněkud pochybný. I nerostné složení je chudé: všeho všudy jeden Křemen a jedna Hlinka. Zásoby poživatin jsou zcela nedostatečné: nic než jedna Polívka, jedna Smetánka, jedna Vodička a jedna Kvasnička. Co se z toho má uvařit, vědí bozi.

Při takové chudobě se nedivme, že v našich sněmovnách je jedna Holota a trvá tam jeden Nečas; jediný Zimák, který je k dispozici, nestačí. Jsou obavy, že se tento parlament a senát

nebude těšit dlouhému životu; v jeho vlastních řadách se uvádí toliko jedna Hodina a jedna Sobota.

Lidové noviny 1. 6. 1935

KDYŽ ČLOVĚK POPRVÉ...

Když člověk poprvé vsadí do země sazeňku, chodí se na ni dívat třikrát denně: tak co, povyrostla už, nebo ne? I tají dech, naklání se nad ní, přitlačí trochu půdu u jejích kořínků, načechrává jí lístky a vůbec ji obtěžuje různým konáním, které považuje za užitečnou péči. A když se sazeňka přesto ujme a roste jako z vody, tu člověk žasne nad tímto divem přírody, má pocit čehosi jako zázraku a považuje to vůbec za jeden ze svých největších osobních úspěchů.

Později, ano, později je to už jiné; později člověk osadí svůj záhon s expertní nedbalostí, tak, a teď ukaž, co dovedeš. Nevyvede-li se některá sazeňka, pokrčí nad ní rameny; je to její vina. A že ty druhé rostou, inu, to je samozřejmé; udělal jsem jim dobrou půdu, tak co; byl by jen holý nevděk, kdyby nerostly.

*

Když člověk jede poprvé v životě za hranice své vlasti, cítí především strach z toho neznáma, do kterého se vrhá, ale nedává to příliš najevo. Za druhé cítí ohromnou odvahu k dobrodružství, pýchu dobytce a statečnost objevitelskou; má v sobě malou dušičku, ale nesmírně jaksí načepýřenou a nadouvající se téměř bolestně. Abyste věděli, já jedu do širého a cizího světa; já nejsem jen tak někdo, nýbrž veliký dobrodruh.

A když člověk takto jede podesáté nebo podvacáté, stáhne si cestovní čepici do očí, založí ruce a oddává se jakémusi sebelitování. Bože, jaká otrava, jaká obtíž! Zas abych se tloukl po všech čertech a ďáblech, měl nepříjemnosti s celníky, musil měnit peníze a hledal nocleh v hotelu, který neznám. Čerchmant mi byl dlužen tuhle cestu atd. atd.

*

Když člověk poprvé ve svém mužném životě je zvolen za člena výboru nebo za jednatele některého spolku, je předně ohromně polichocen ve své nejvnitřnější skromnosti a cítí kanout hojivý balzám na svůj zjitřený komplex méněcennosti; současně pak se k prasknutí nadme pýchou a říká si, tak vida, svět mne potřebuje. A já vám ukážu, co dovedu; toto je nová epocha dějin; od této chvíle půjde všechno jinak, všechno se přeorganizuje, bude se pracovat na nových úkolech – panečku, jen mít chuť k práci, a dají se dělat divy. Konečně je tu příležitost, abych hluboko a činně zasáhl do běhu věcí...

A když je člověk podesáté odín takovou nějakou odpovědnou funkcí, jsou jeho pocity už podstatně jiné. Předně je to pocit, že je to samozřejmé; já v tom přece umím chodit, mám už své zkušenosti... Ale to se rozumí, nesmí to dát mnoho práce; ne aby pak nějaký šťoura chtěl na mně to nebo ono... Děkuji vám, pánové, za poctu, kterou jste mi prokázali; ale prosím vás, je to pro mne břímě... Nu, trváte-li na mém zvolení, slibuji vám, že budu vykonávat svou funkci v dosavadní linii, a nejen to, že budu v ní i nadále pokračovat – (Bože, je to vlastně maření času! Proč já blázen se tak dru pro jiné?)

*

Když člověk poprvé v životě vidí otištěn svůj článek v novinách nebo revui, pocítí cosi jako silnější tlukot srdce, panenský poplach a zároveň slavné povznesení ducha. Tak, teď tisícové lidí mají v rukou můj článek; bože, co mu asi říkají! Například tadyten pán, co tak pozorně čte noviny,... četl už můj článek, nebo ne? Kdybych mu tak řekl: Pane, přečtěte si raději jeden článek tam a tam... Je to přece jen ohromná věc, působit na veřejné mínění, vrhat do světa nové myšlenky a takové věci. Bože, já mám tolik nových myšlenek, mohl bych psát o všem možném nikdy nestačím napsat všechno, co ve mně je! Dejte mi víc místa, a uvidíte –

Po letech jde člověk po ulici a najednou se schová do průjezdu. Hergot, zrovna mne musí potkat ten chlap... mořil by mě zase o nějaký článek pro jeho časopis... já ti dám článek! O čem má člověk pořád psát? Copak jsem tasemnice, abych byl složen ze samých článků? Kdyby se nemusily psát žádné články, to by byl život...

*

A tak je to se vším, krom narození a smrti; to oboje má člověk, bohudík, odbyto hned napoprvé.

V tom pak je celá rovnováha a vyváženost života: že totéž, co jedna část lidí dělá poprvé, s objevitelským zápalem a úžasem, druhá část dělá posté, zamlkle, nerada a s rutinou starého návyku. Svět, ve kterém by se dělalo všechno poprvé, by byl krásný a bláznivý; svět složený z věcí dělaných posté by byl omrzelý, věčně stejný a téměř rozumný. Jen poezie má výsadu, že cokoliv vidí, vidí to poprvé, a cokoliv vyslovuje, říká to prvně, co svět světem stojí.

Lidové noviny 2. 6. 1935

PROČ TO NEJDE!

Jede šofér z povolání dlouhou silnicí, až se za ním práší. Na silnici stojí mladý tramp s těžkým rancem na zádech a kyne rukou oním známým a srozumitelným pohybem, který ve všech jazycích světa znamená: “Člověče, zastavte a svezte mě kousek cesty!” Ale šofér z povolání ještě přišlápne plyn a letí se svým vozem dál.

“Proč jste ho nevzal do vozu?” ptá se po několika kilometrech jeho spolujezdec.

“To žádný šofér neudělá,” odpovídá řidič rozhodně.

“A proč ne?”

“Protože takový člověk může šoféra ve voze zabít,” zní odpověď poněkud překvapující. “To jeden můj kolega vzal do vozu jednoho takového, a potom v zrcátku viděl, jak ten chlap vyndává revolver...”

Třeba je to jenom pověst; třeba se to stalo jen jednou v naší oblasti, ale stačí to na léta položit propast nedůvěry mezi lid pojízdny a lid pěší. A člověk si názorně uvědomí, co zlého a nenapravitelného pro tolik lidí, kteří by potřebovali kousek dobré vůle, udělá jeden jediný lump.

Lidové noviny 3. 10. 1935

PŘECE JEN OVOCE VÝCHOVY

Pesimisté vždy tvrdí, že člověk je tvor, který se nedá vychovat. A vida, ono to přece jen není pravda: chcete-li doklad, že se lidé dají k něčemu vychovat, podívejte se na dnešní děti a na to, jak reagují na dopravní pravidla. Rozumí se, že děcka jsou a vždycky budou postrachem automobilistů; takový precek se rozběhne přes silnici, až se mu hlava klátí, a nemyslí v tu chvíli na nic, a stane se třeba malér. Ale vcelku dnešní děti dávají o mnoho více pozor než ještě před nedávnem; stačí zdaleka zatroubit, a už ustoupí na kraj vozovky; jsou v tom ohledu daleko ukázněnější a bystřejší než... dejme tomu vesničtí vozkové. Nebo než mnoho šoférů. Je to jistě vliv školy, která jim káže, jak se má dítě a člověk na silnici chovat.

Jak vidět, není ten kus výchovy přece jenom zbytečný; po stránce dopravní kázně a pozornosti nám už většinou dorůstá lepší generace se správnějšími instinkty. A tu si člověk řekne: budeme-li to důkladně a vytrvale zkoušet s výchovou také v jiných ohledech, nebude to snad taky nadarmo. A budou z toho noví, modernější i šikovnější lidé.

Lidové noviny 21. 10. 1935

DOBRÝ ZÁKON

Mnoho, velmi mnoho lidí četlo s povděkem, že naše vláda podává senátu zákon proti týrání zvířat. Tak tedy konečně i naše demokracie splní svou samozřejmou povinnost k trpící němé tváři, když už dřív děkoval svět Mussolinimu za ochranu ptáčků, ba i Hitlerovi za přísnější ochranu zvířat než dosud. A přece demokracii musí být praktická sympatie ke všemu živému a utiskovanému bližší než režimům založeným na násilí. Ale chválabohu náš zákon proti týrání zvířat bude dobrý a zlepší jistě osud našich zvířecích přátel a spolupracovníků, jen ještě je si co přát, aby výkonné orgány, zejména policie a četnictvo, si daly tu práci a stíhaly co nejdůsledněji brutalitu vůči zvířatům. Dosud to měli přátelé zvířat těžké, když okřikli třeba surového kočího; dostali za to leda vynadáno a úřední pomoci se tak snadno nedovolali. Teď bude záležet na tom, jak se zákon proti týrání zvířat uplatní v denním životě; bude s tím

spojeno mnoho práce, ale budeme tím vděčnější naší výkonné moci, bude-li tuto mravní a kulturní výchovu provádět všude, rychle a energicky.

Lidové noviny 23. 10. 1935

NÁŠ NÁRODNÍ SVÁTEK

Snad i ta historická náhoda, že slavíme svátek svého osvobození až na sklonku jeseně, patří nějak symbolicky k povaze našeho národa: neboť jsme obyčejně poněkud kaboniví, starostliví a nakloněni hloubat o věcech, o jejich zasmušilejších a horších stránkách. Podzim není jenom víceméně chmurné údobí roční, nýbrž i politické: na podzim se akutně projevují vládní i vnitřní svízele poodložené prázdninami, na podzim se dělá státní rozpočet, jenž jistě nenáleží k radostem vládnutí a zákonodárství, na podzim se obyčejně zhoršuje hospodářská krize, poklesá optimismus občanů a tak dále. Ale snad právě proto je dobře, že den naší národní radosti spadá do tohoto údobí každoroční deprese; je dobře pro naši politickou morálku, že právě naše horší a těžší dny jsou prozářeny tím dnem slávy, vděčnosti a důvěry. Je to, jako by nám sám hlas našich dějin šeptal: Sursum corda! A když jste svíráni starostmi jesenními, obraťte oči k tomu všemu radostnému a nadějnému, čím se nad námi protrhla zamžená nebesa jednoho 28. října!

Lidové noviny 27. 10. 1935

NEMOHLA BY TAM BÝT ASPOŇ ŠATNÁŘKA?

Četli jsme v těchto dnech v novinách případ trochu podivný. Mládenec, který ani nedovedl pořádně létat, vytáhl z hangáru školní letadlo a odletěl si za hranice. Nebylo to sice letadlo vojenské, ale jak známo každé letadlo je kus naší obrany, a na každý let za hranice je potřeba jistých formalit, ledaže letíte načerno jako náš mládenec. A tu se nám zdá, že tady nešlo jen o lehkomyšlnost poletujícího mládence, nýbrž ještě o jinou a vážnější lehkomyšlnost nebo nepořádek. Jak to přijde, že naše letadla nejsou trochu líp střežena? Své svrchníky v kavárně svěříme aspoň šatnáře, aby nemohl kdekdo odejít s naším kabátem; ale pro naše letadla, jak se zdá, si může přijít, kdo chce, nabrat benzínu z druhého hangáru a pak si letět, kam je mu

libo – –. Opakujeme, každé letadlo je kousek naší obrany; nemůže-li už (ačkoliv nevíme, proč by to nešlo) je hlídat vojáček, který se stejně musí cvičit v hlídání, nemohla by se k našemu letectví posadit... aspoň nějaká stará šatnářka, aby tento kousek státního zájmu byl trochu lépe střežen?

Lidové noviny 4. 11. 1935

PO DVACETI LETECH

Před dvaceti lety jsme zrovna jako teď denně čítali zprávy z hlavních válečných štábů, zprávy od zvláštních zpravodajů a tak dále; tehdy se nás ovšem týkaly daleko blíže. Ale stejně jsme nezapomněli jednu zkušenost z tehdejších dob: že těm válečným zprávám tuze málo věříme, ať jsou z té nebo oné strany. Čteme je sice, ale krčíme skepticky rameny, jako bychom říkali: Povídejte nám, co chcete; my víme, že žádná válka se neděje ode dne ke dni a že nebudeme vidět do jejího skutečného průběhu než asi tak za rok za dvě léta. – Ale tato světová, hluboká zkušenost nebrání hlavním štábům, aby denně nevysílaly do světa své jepičí vítězství a své nadšené pokřiky, tak jako nebrání národům i jejich vládám zkušenost, kterou jsme všichni udělali a která zůstává dosud zatrápeně živá: že na válkách prodělávají obě strany v tom, aby nehledali v nových válkách splnění svých národních nebo bůhvíjakých ideálů.

Lidové noviny 9. 11. 1935

PODOBA TÉTO VÁLKY

A zase čteme řeči oslavující hrdiny a depeše, které jim vyslovují obdiv a díky. Zase jeden celý národ je uchvácen nadšením nad skvělými válečnými činy svých synů; zase vlají vítězné prapory a dmou se pýchou prsa mužům, kteří sice sedí pohodlně doma, ale berou svůj mravní podíl na slávě a úspěchu “našich skvělých vojáků”. Ale něco tady neštymuje: když čteme pozorněji italské zprávy z bojiště, shledáme, že obyčejně uvádějí, kolik padlo nebo bylo raněno italských Askarů, to jest černých vojáků ze Somálska; bílí vojáci z Itálie, jak se zdá, na válečném poli téměř nepadají. Smíme-li soudit podle těchto zpráv, nejsou to černé košile, kdo postupuje proti černým Habešanům, nýbrž černá kůže táhne proti černé kůži. Bojují černí s

černými, ale bílá evropská prsa se dmou pýchou nad slávou bílého národa. Habešané jsou černá zvěř, kterou je nutno civilizovat s pomocí černých vojáků. Tomu se říká vítězství civilizace a úspěch bílé rasy. Tomu se říká hrdinství. Tomu se říká “nový list slávy v dějinách italského národa”.

A chudáky Askary nenazve nikdo našimi hrdiny.

Lidové noviny 21. 11. 1935

ERÁR A OBČANSKÁ MORÁLKA

Je sice známo, že existuje takzvaná daňová morálka a že po té stránce náš erár – zajisté právem – nepovažuje naše občany za vzor občanských ctností. Ale je něco horšího než špatná daňová morálka, a neradi bychom viděli, aby náš stát skrze své finanční orgány byl příčinou této horší a ošklivější věci. Myslíme tím výchovu občanů k placenému denunciantství. Přibývá totiž povážlivě případů, kdy berní správy přijímají od jistých lidí udání, že ten nebo onen občanek se hleděl vyhnout spotřební dani, a že toto udání honorují provizí z uvalené pokuty! Přibývá zároveň případů, že někteří lidé považují toto placené udavačství za jakousi živnost nebo zdroj vedlejších příjmů. Slyšeli jsme o případu, že dokonce vyhotovitel jakési smlouvy poradil straně, kterou zastupoval, jak to narafořit, aby se z té smlouvy nemuselo mnoho platit, a pak to sám píchl eráru, aby shrábl svůj podíl z pokuty. Každý si může představit, jak blízko je od tohoto výdělečného udavačství k vyloženému vyděračství. Rádi bychom viděli, kdyby naši občané v zájmu státu netrpěli nikde a nikomu jakoukoliv daňovou zpronevěru; ale nepřáli bychom si, aby je erár a s ním sám náš stát vychovával k řemeslnému denunciantství. Tím by se vytvořila tuze ošklivá třída lidí, která by mohla přímo gangstersky terorizovat své spoluobčany. Lepší daňovou morálku, to ano; ale ne za cenu mravnosti lidské a občanské. Takto by si finanční úřady republiky získaly zásluhu svrchovaně pochybnou.

Lidové noviny 29. 11. 1935

HODŽOVA SLOVENČINA

Byly nás nesčíslné tisíce, kdo jsme čtrnáctého prosince za houstnoucího soumraku čekali u svých přijímačů na slova vyjadřující okamžik opravdu historický. Obsah slov, která jsme slyšeli, byl příliš vážný, než abychom dávali pozor na hlas a přednes; ale byli jsme přece jen překvapeni a okouzleni, když po několika větách předseda vlády překlouzl z češtiny do své rodné slovenčiny. A hned to znělo důvěrněji a dojatěji; ne smutek, ale smůtok zachvíval hlasem šéfa vlády, když zvěstoval všem občanům rezignaci Tomáše Garrigua Masaryka na úřad prezidentský. Ale bezděky jsme mysleli současně i na politický význam toho, že tento slavnostní enunciát a historický státní akt byl vykonán sesterským nářečím slovenským. Právě ve chvíli tak veliké jsme si ještě lépe než jindy uvědomili blízkost a rovnocennost jazyka slovenského s českým; skoro slavnostně tím bylo vyjádřeno, že slovenčina stejně jako čeština je jazykem celého národa československého. A přišla nám na mysl i ta zvláštní shoda, že sám prezident Masaryk se po celý život považoval za polovičního Slováka a byl prvním českým politikem, který vědomě a zásadně pojal Slovensko do rámce naší politiky. Ta slovenčina, vyslovující smůtok a vdácnost' nás všech, byla na místě s hlubokou a dějinnou platností.

Lidové noviny 16. 12. 1935

NĚCO PRO TY, KDO MAJÍ RÁDI PŘÍRODU

Pod nejprostším jménem Rostliny vydalo nakladatelství Vesmír rozkošnou knihu, kterou sestavil prof. dr. František A. Novák a jejíž jasné, dokonalé obrázky kreslil (nebo spíše maloval) Karel Svolinský. Je to přes sto padesát květín a bylinek z nižších poloh, sestavených podle doby, kdy rozkvétají; začíná se tedy sněženkou a končí se ocúnem. Je to sto padesát osm obrázků, které mají něco z půvabné přesnosti a čistotnosti starých botanických ocelorytín, ale obohacené celou barevnou škálou moderní reprodukce. K tomu jen kratičké texty, uvádějící, kde která bylínka roste, něco málo jiných nutných údajů a dost; a přece bude ta knížka lepším průvodcem po rostlinné přírodě než složité botanické klíče. Stačí, srovnáte-li kvetoucí rostlinku s obrázkem Svolinského, a budete doma; a stačí probírat obrázky Svolinského, abyste zatoužili najít tu onu květinu venku, na lukách nebo na polích. Autoři slibují vydat podobnou knížku o květinách alpských, o keřích a stromech. Na to pokračování se těšíme.

Lidové noviny 16. 12. 1935

SPISOVATEL PÍŠE POSLANCŮM

Vážení pánové,

píši vám jako jeden z těch, kdo nemají práva odevzdat svůj hlas v tom nejvyšším úkonu demokratickém, jenž spočívá ve vašich rukou, a mohu vyslovit jenom svou víru a doufání. Ne hlas hlasující, ale hlas mluvící se snaží aspoň jedinkrát v tomto výjimečném a neopakovatelném případě vniknout mezi vás.

Tím jedinečným případem není volba nového prezidenta; doufáme, že ještě desetkrát se bude opakovat den, kdy zástupci a plnomocníci lidu budou svrchovaně rozhodovat o hlavě státu. Dějinná událost, která se už nikdy nebude opakovat, je odchod prezidenta Masaryka. To je veliká chvíle, jejíž naplnění a dovršení záleží na vás. Je ve vašich rukou, aby tento odchod velikého a moudrého prezidenta, jehož vy sami uctíváte titulem prezidenta Osloboditele, byl oděn veškerou důstojností, která mu náleží.

Prosíme vás, abyste pamatovali, že tentokrát nebudete rozhodovat jen o tom, kdo bude prvním úředníkem státu, nýbrž že budete hlasovat o odkazu prezidenta Masaryka. Nikdy příště už nebudou mít plnomocníci lidu před sebou úkol tak čestný a památný.

*

Páni poslanci a senátoři, přemnozí z vás mohou potvrdit, co řeknu nyní osobního: Vzpomeňte si, jak často, jak neustále od svého návratu do vlasti osvobozené se staral prezident Masaryk o to, kdo by po něm mohl převzít povinnosti hlavy a představitele státu. Byla to vlastně jeho utkvělá starost; znal příliš dobře své úkoly prezidentské a díval se vždycky na desítky let dopředu. “Vydržet ještě deset dvacet let na dosavadní linii, a pak už se ničeho nebojím,” říkával. Bůh ví, kolikrát během těch sedmnácti let mluvil o tom, že chtěl by už jít do ústraní a dívat se, jak to budou dělat jiní; nescíslněkrát, pořád a pořád probíral osoby, které by mohly z jeho rukou převzít úkoly jeho úřadu. Nebylo žádného z našich vedoucích politiků, kterého by nebyl zahrnul ve svou úvahu; bral v počet jejich zdravotní stav, jejich jazykové znalosti, šířku jejich rozhledu, jistotu jejich politických úsudků. Není tajno, jak vážně počítal se zesnulým

Švehlou; proto se s ním tolik sděloval o své zkušenosti a názory, aby jimi, pokud to šlo, doplnil bohatou osobnost tohoto samorostlého, rozeného politika a státníka. Odmítal se vši rozhodností představu prezidenta-figuranta; proto hledal osobu příštího prezidenta mezi politiky, kteří důkladně znají lid, parlamentarismus, státní správu a svět. Vracel-li se ve svých úvahách stále znovu k osobě, kterou vám doporučil ve svém odkazu, činil to z rozvážení nejzralejšího, neupíraje svůj zrak jenom na osobu, nýbrž na samu kontinuitu a dlouhou budoucnost našeho státu. Jeho odkaz není záležitostí osobní, nýbrž v nejvyšším a v nadstranickém smyslu politickou.

*

A proto budiž znovu řečeno: Páni poslanci a senátoři, zítra nebudete hlasovat jen o tom, kdo bude příštích sedm let zastávat nejvyšší úřad republiky, nýbrž o věci jedinečné a nenávratné: bude-li uchován nebo odmítnut politický testament muže, o němž jste vy sami odhlasovali zákon: T. G. Masaryk se zasloužil o stát. Dnes není třeba vypočítávat, čím vším se Masaryk zasloužil o stát za sedmnáct let svého prezidentství, za jedenadvacet let svého uznaného národního vůdcovství a za padesát let své činnosti buditelské. Jen jednu jeho zásluhu o stát si připomeňme v tuto chvíli: že včas, sotva se navrátil jako prezident, jednomyslně proklamovaný, dbal toho, aby úřad prezidentský nebyl pouhou funkcí reprezentační, nýbrž skutečným úřadem politickým, z něhož možno někdy podnětně a jindy smířlivě zasahovat do demokratické součinnosti stran, národností nebo tříd. Vy, členové sněmoven a členové vlád, můžete podat svědectví, že se toto pojetí úřadu prezidentského u nás dobře osvědčilo a že se T. G. Masaryk i v této věci zasloužil o stát. Nyní budete znovu rozhodovat, čím má být úřad prezidenta republiky; budete-li hlasovat pro funkci pouze formální a reprezentační, zrušíte tím mlčky kus naší státní tradice, důležitou součást naší státně politické konstrukce, jejímž spolutvůrcem byl T. G. Masaryk. Budete odklízet něco z jeho díla, jímž se zasloužil o stát. Nesplníte to, čemu se slavnostně zavázal za vás i za nás všechny předseda vlády dr. Milan Hodža slovy: “Poděkujeme Vám, pane prezidente, tím, že udržíme, co jste stvořil. A zaručujeme Vám, že vykonáme vše, aby Vaše dílo bylo zachováno navěky.”

*

My občané vás nyní prosíme: Učiňte to. Nebudete hlasovat jenom o té či oné osobě, nýbrž o jedné z našich státních maxim. Nebudete rozhodovat jen o tom, kdo bude prezidentem, nýbrž

také o tom, čím má pro všechny časy být úřad prezidenta státu československého: zda službou jenom reprezentační, nebo následováním Tomáše Garrigua Masaryka, jenž před pěti dny složil svůj vysoký úřad, aby se ještě chvíli díval, jak to povedeme po něm.

Není celkem pochybností o výsledku zítřejšího volebního aktu; co ještě zůstává nejisté, je, vyzní-li volba sama jako projev politické vůle jasné nebo rozvrácené. Těžký a v některém ohledu osudný význam střeční volby bude v tom, jak se budou volební čísla srovnávat s velikou a dojatou jednomyslností, s níž se téměř všichni občané našeho státu loučili před pěti dny s Masarykem jako hlavou státu. Páni poslanci a senátoři, Tomáš Garrigue Masaryk složil přede dny jenom pěti svůj prezidentský úřad; ale zítra bude stát před vámi jako kandidát po duchu a tradici; budete svými hlasy rozhodovat o tom, přijímáte-li jeho politický odkaz, jeho koncepci našeho státu a politického poslání, jeho veliké pečování o budoucnost Republiky československé. Toto je hluboký význam vašeho zítřejšího skrutinia. Zítra udržíte nebo přerušíte historickou kontinuitu s osvoboditelským a budovatelským dílem Masarykovým. Nesmírná je vaše odpovědnost před dějinami. Dejž Bůh, aby na náš národ nepadlo, že po dnech pěti byl zapřen daný slib: že všecken lid tohoto státu zůstane naplněn nejušlechtlejší ambicí, aby byl a trvale zůstal důstojným svého prvního prezidenta.

Lidové noviny 17. 12. 1935

A JEŠTĚ NĚKDO TU JE

Ano, je tu ještě jedna osobnost, na kterou se nemyslelo při tom celém volebním rumlu; je tu někdo, na koho se až příliš málo pamatovalo po sedmnáct let naší republiky i po ta čtyři léta odboje válečného. Je to paní Hana Benešová. Nemyslelo se na ni, když se na Edvarda Beneše útočovalo zbraněmi nevybíravými; ve vášni boje si lidé dost neuvědomují, že je-li předmětem útoku muž, je tím zraňována také jeho žena. Budiž dnes připomenuto, jaká žena to byla, jež po sedmnáct let nesla s sebou všecko trpké a zlé, ale také všecko namáhavé a odpovědné, co bylo nést Edvardu Benešovi. Tichá, jemná a krásná; trpělivá a skromná; krajně sebezapíravá, vedle muže tak přetíženého prací, jako vždy byl ministr Beneš. Dokonalá dáma ve smyslu osobní kultury a obětovné služby rodinné i společenské. Když její muž nastoupil cestu revoluce, byla to ona, kdo za to trpěl surovým vězením mezi zlodějky a vražednicemi. Bylo to její malé dědictví, jímž Edvard Beneš financoval začátky našeho odboje. Byla to její ženská

láskyplná něha a pokojná trpělivost, co po tolik let vyvažovalo tu přemíru práce a boje, kterou musel Edvard Beneš vydržet. Prezident Masaryk řekl, že bez Beneše bychom tu svou republiku neměli. Ale pravda svatá je, že bez paní Hany Benešové bychom neměli toho našeho úžasně houževnatého, nezlomitelného a svrchovaně úspěšného Beneše. Nebyl to snadný život, jímž musela projít tato plavovlasá, tichá a jaksi pastelová žena; vykonala dílo veliké a skryté, ale zato tím vzácnější. Máme nového prezidenta, na kterého můžeme býti hrdí, ale zároveň s ním jsme získali první paní ve státě, jak říkají Američané, která je hodna lásky a úcty všech. Úkol, který jí nyní připadá jako ženě prezidenta republiky, je krajně spravedlivou odměnou za její oddanou a jemnou službu dosavadní, a zároveň novým břemenem, jež ponese se stejnou trpělivostí a dokonalostí, s jakou dosud nesla dobré i zlé po boku Edvarda Beneše.

Lidové noviny 19. 12. 1935

JAKO KAŽDÉ ZIMY

Musíme jako každé zimy zaklepat i letos na srdce lidí a snažně je prosit, aby pomáhali, kde je toho nejvíce třeba. I kdyby nebylo vánoc, kterým se říká svátek dětí, cítí každý dospělý člověk, že nejvíc je třeba pomoci a ochrany malým dětem. Sama příroda v nás, samo instinktivní džentlmenství, které koneckonců docela chybí jenom málokomu z nás lidí, ať jsme jinak jakkoliv, nás ponouká, abychom zvedli na nožičky dítě klopýtnuvší, chlácholili dítě plačící a dali rohlík dítěti hladovému. K tomu nás nemusí nikdo nutit; ale je třeba nám všem říci co nejdůtklivěji, že těch dětí, kterým bychom nemohli odepřít svou osobní pomoc, jsou statisíce a toto že je fakt, který musí každý vzít na vědomí.

Říká se sice, že hospodářské tísně a nezaměstnanosti o něco ubylo; ale přesto bídy je víc a je horší. Rodiny nezaměstnaných už dotrhaly poslední hadry; jsou vyčerpány poslední rezervy, pokud nějaké byly; třetí nebo čtvrtá zima bídy je těžší, než byly předešlé. Proto roste počet dětí, které je nutno stravovat, aby rovnou nezašly hladem; loni jich – podle výkazů Československé péče o mládež – bylo 288 tisíc, letos 339 489; do toho nejsou započteny děti německé, které stravuje Jugendfürsorge. A nyní se počítá s minimem, které je opravdu žalostně nízké: že každé hladovějící dítě bude v roce 1935/36 stravováno z veřejné péče jenom po sedmdesát dní a že jeden stravovací den na jedno dítě smí stát jenom padesát haléřů.

Uznejte, že je to hrozně málo; přesto bude tato minimální stravovací péče stát letošní zimy skoro dvanáct miliónů korun; z toho sedm a půl miliónu je dosud bez úhrady.

Podobně je tomu s akcí ošacovací; loni bylo ošaceno na 167 tisíc nejnutnějších dětí, letos se počítá s tím, že bude nutno obléci 210 392 dětí. Přitom průměrný náklad na ošacení jednoho dítěte nedělá víc než 48 Kč.

Každá maminka vidí, jak maličko je to; přesto úhrnný náklad ošacovací akce bude této zimy dělat přes 10 000 000 Kč; z toho je 5 836 000 korun neuhrazený schodek. To znamená, že doposud chybí skoro třináct a půl miliónu korun, aby ty nejpotřebnější české, slovenské a podkarpatské děti dostaly několikrát týdně za padesát haléřů jídla a nějaké botičky nebo teplejší prádlo; slušelo by se dát jim několikrát tolik, ale co dělat, když i to ubohé minimum není uhrazeno ani z polovičky! Ještě chybí ty padesátihaléře na patnáct miliónů stravovacích dnů; přes dvě stě tisíc hladových dětí nedostane této zimy najíst, přes sto deset tisíc dětí nebude mít botky nebo kousek šatů, nenajde-li se úhrada na ten schodek třinácti a půl miliónu. Je to napohled mnoho peněz, ale jen proto, že si nedovedeme názorně představit něco tak hrozného a nesmírného, jako je dvě stě tisíc dětí bezpomocných. Ty peníze jsou vlastně málo vedle toho, co se za ně může a musí pořídít. Tu důvěru můžeme opravdu mít k naší Péči o mládež, že hospodaří tak racionálně a úsporně, jak si jen možno přát; teď je na nás všech, aby mohla hospodařit vůbec.

Akce Demokracie dětem se snaží opatřit pro pomoc dětem prostředky, aniž by se dovolávala veřejné dobročinnosti; neboť tím by odčerpávala zdroje, s nimiž musí počítat místní pomocné organizace. Proto vyzývá a prosí, aby každý ve svém místě přispěl přímo Okresní nebo Zemské péči o mládež, která má největší podíl na akci stravovací a ošacovací, nebo jiné korporaci, jež se prakticky v místě samém stará o děti. Je třeba této zimy sehnat více než třináct miliónů korun, aby se mohlo zachránit dvě stě tisíc dětských životů. Považte, co je to drobných šestáčeků a korunek, které se musejí sejít, – neboť je zkušenost, že víc se dostane od těch, kteří mohou dát jen málo, než od těch, kdo mají větší peněženku než srdce. Ty vánoční stromy republiky, jež svítí na náměstích našich měst, jsou jenom výzva a připomenutí; ale aby se sehnalo třináct miliónů, na to je nutno sáhnout hlouběji a šíř.

Čtenáři Lidových novin, vy jste hodní lidé, loni jste pamatovali na podkarpatské děti, jež neměly soli ani chleba, a na děti oravské, jež chodily v mraze do školy bosy. Také letos jsou

děti bez soli a botek, bez teplé polévky a teplých hadříků. Pořád, a víc než loni, je třeba pomoci. Vám se to nemusí třikrát říkat; vždycky jste pomohli rádi a s krásnou horlivostí. Teď vás neprosí jedna vesnice nebo jeden kraj, kde je zle; obrací se na vás dvě stě tisíc dětí z celé republiky, které nebudou mít svou polévku a své botičky, nenajde-li se nesmírně mnoho dobré vůle a lásky. Tak se podívejte do svých tobolek a řekněte si ještě jednou: za padesát haléřů se nají jedno dítě; za třicet pět korun bude mít co jíst po celou zimu; za čtyřicet osm korun bude mít v čem chodit, aby nezmrzlo. Pro nás dospělé se končí ten rok aspoň v něčem dobře a radostně; což abychom za to víc než jindy dali svým příštím občánkům, co jim náleží? Víc své lásky a víc zájmu o jejich život a budoucnost?

Lidové noviny 22. 12. 1935

UTVÁŘENÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA

Pokud jde o výchovu člověka, nestačí formulovat obecné pojmy a určit lidskému chování nějaký transcendentní ideál; je kromě toho také třeba naznačit způsob, jak ho užít v konkrétních otázkách praktického života. Síly a konflikty, které dnes zmítají světem, jsou především rázu politického, hospodářského, sociálního a technického; tím však není řečeno, že jsou lhostejné z hlediska duchovní a mravní kultury. Nejistota, která ovládá moderní život, vyplývá z toho, že soudobý člověk si obvykle není jist, jakým způsobem má z hlediska duchovního a mravního reagovat na události rázu politického, hospodářského atp., vyrůstající všude kolem něho. Schází nám, aby se tak řeklo, jakýsi tlumočnick obecného svědomí.

Po pravdě: My a lidé našeho druhu, spisovatelé a umělci, duševní pracovníci, zkrátka intelektuálové, máme příliš málo pravomoci, abychom prakticky zasahovali do dění, na němž závisí osud národů a lidstva. Jsme-li všichni – a tím myslím tisíce spolupracovníků z řad intelektuálů, které zde náhodou, a s větším či menším oprávněním zastupujeme –, jsme-li, pravím, všichni povoláni něco ex professo hájit, je to zajisté duchovní hodnota člověka. Naší sociální funkcí je nedopustit, aby ve vážné krizi, kterou procházíme, bylo s mravní a duchovní celistvostí moderního vzdělaného člověka nakládáno jako s bezvýznamnou veličinou.

*

Pánové, vrátím se k bodu, který jsme přešli příliš rychle, totiž k způsobu, jak vytvářet obecného ducha.

Ve svých diskusích o formování moderního člověka jsme užívali několik protikladných pojmů, jako duchovní elita a dav, stát a jednotlivec. Podle mého názoru nejsou tyto protiklady absolutní. Existuje síla, která mezi nimi probíhá a která uvádí jedny ve spojení s druhými. Tu sílu nazýváme veřejným míněním nebo obecným duchem. Veřejné mínění, jak víte, utváří duši davů. Je však zároveň jejím přímým vyjádřením. Může být ovlivněno, alespoň do určité míry, duchovní elitou a naopak může také samo mít vliv na tuto elitu, někdy vliv negativní mezi elitou a obecným duchem existují konflikty –, někdy vliv pozitivní: veřejnému mínění se podaří ovládnout elitu.

Pokud jde o druhou antitezi, upozornil bych na to, že veřejné mínění je silně ovlivněno státem a jeho orgány, například školami, rozhlasem atd. Ale stát, řekněme přesněji vláda – je, zase do jisté míry, odpovědná veřejnému mínění. Na druhé straně víme, jakou měrou závisí jednotlivci mravně a intelektuálně na obecném duchu.

Toto veřejné mínění může být a příliš často bývá špatné, pověřivé, podléhající omylu; v tom případě jsou špatné i davy. Zušlechtěte veřejné mínění a změníte i dav. Zde právě myslím je třeba bojovat, chceme-li měnit tvářnost soudobé civilizace.

Přiznávám, že jsem poněkud skeptikem, pokud jde o vytvoření moderního člověka, člověka ideálního, člověka, jaký má být. Udělat člověka dovede jedině náboženství, a my nejsme apoštoly. Myslím však, že opravdu uvědoměle lze vytvořit právě veřejné mínění. Víte, jakým způsobem se to dělá, a znáte zajisté demagogy a tvůrce veřejného mínění ve všech zemích. Otázka, která se naskytá, zní: je možné, aby kulturní elita měla hlubší vliv na obecného ducha, aby se snažila o vytváření obecného ducha evropského, o mezinárodní veřejné mínění? Není-li to možné, pak se marně pokoušíme o diagnózu současných nesnází a marně se snažíme určit, co u moderního lidstva bychom měli odstranit a vyloučit. Jsme nemohoucí, nemůžeme-li či nechceme-li vstoupit na půdu veřejnosti, abychom přímo ovlivňovali utváření veřejného mínění všemi prostředky, které jsou nám dostupny.

O obecných ideách mohli bychom dlouho diskutovat. V teoriích se můžeme odlišovat; máme však společný cíl, který nás sjednocuje: dát totiž mravní a duchovní smysl tomu politickému programu, který se nazývá Společnost národů. Je na nás a je na našich družích intelektuálech ukázat, že tento program je programem kultury, a dát mu nejvyšší možnou autoritu duchovní. Naráží-li Společnost národů na vážné obtíže politické, musíme ji podporovat všemi prostředky kulturními. Je třeba, aby ti, kteří bývají nazýváni elitou, opustili věže ze slonoviny, kam se uzavřeli, a započali s výchovou současníků, to jest s výchovou veřejného mínění. Je to nesnadný úkol, nebudeme-li však mít dost onoho “aktivismu”, jehož se dovolává náš kolega Thomas Mann, mineme se cíle, který spočívá v naší aktivní úloze při vytváření moderního člověka a kolektivity, ve které má žít.

La formation de l'homme moderne. Paris, Institut international de coopération intellectuelle, 1936

POZOR NA POVÍDKY!

Přijde na vás člověk, na kterém je obyčejně, jak se říká, vidět známky lepších časů, a počne vám povídat delší historii o tom, že z těch nebo oněch důvodů se právě octl bez prostředků a potřebuje jenom sto padesát (někdy sto sedmdesát) korun, aby mohl jet do Prostějova, kde má nastoupit místo, nebo do Košic, kde si má vyzvednout jakési peníze; místo, kam musí jet, a příčina, pro kterou tam musí jet, je od případu k případu různá; společné však je, že potřebuje ty peníze jenom na vlak a že se ta potřeba pohybuje kolem dvou set korun; to je téměř ustálená taxa.

Možná že jste hodní lidé a rádi pomůžete, kde jen uvidíte skutečnou potřebu. Nuže, nechybíte, když takového muže s obšírnou povídkou o tom, že musí někam jet, nejkratší cestou vyhodíte. Čím delší je taková povídka, s tím větší jistotou můžete dotyčného vypravěče vyhodit. Tihle povídkáři jsou naprosto ustálený typus šnorerů a malých taškářů. Skutečná bída je málomluvná a její historie je zpravidla velmi krátká: Nemám co jíst, nemám práci. Co ušetříte na těch hovorných, dejte tichým chudým. Bude to spravedlivější.

Lidové noviny 15. 1. 1936

ZIMA, JEŽ NENÍ V POŘÁDKU

Rozumí se, naříkají si na ni lyžaři a mohly by na ni žalovat hlavně děti, které se letos ještě nesvezly na sáňkách ani nepostavily obligátního sněhuláka; ale kdyby půda mohla mluvit, řekla by nám, že toto není dobrá zima. Dosud si půda nemohla odpočinout; vegetace neukončila pořádně své vegetační údobí a neví si rady: mám už růst, nebo počkat? Na krytějších místech se ten nebo onen keř splete a dá se do rašení; v únoru jej spálí mráz, ale letošní leden mu nedal kategorický rozkaz, aby spal. Potrvá-li to měkké počasí ještě nějaký den, počne rašit kdeco; pak to zničí únorový mráz nebo březnový mrazík. Sadaři už dnes počítají, že letos bude málo ovoce; a sadaři tomu rozumějí. Nemáme letos jenom mírnou zimu, nýbrž zimu plnou nejistoty; teploměr kolísá ustavičně kolem nuly; stačí rozdíl výšky o

pár metrů, a celá krajina je zamrzlá nebo roztálá do měkoty. A tu nejistotu cítíme nějak i my lidé; ta zima nám dosud nedala jasnou odpověď, jaký rok se nám urodí.

Lidové noviny 27. 1. 1936

MY MRTVÍ, MY STRAŠIT NEHCEME...

My mrtví, my strašit nechceme.

Jsme mrtví jen. Buďte klidni.

Je sedm nás, je sedm nás,

co padli jsme v tomto týdni.

Nás sedm, jak nás tu vidíte,

se stalo obětí vraždy,

pro korun pár, pro korun pár

byl zavražděn z nás každý.

My nevoláme po pomstě,

ta nás už neprobudí.

Ale jde o jiné.

Nejvíc jsou vraždění chudí.

Prosíme za jiné. Dáváme výstrahu,

i když snad nevíme komu:

Střeďte svých domovů, střeďte svých cest,

pěšin, jež vedou domů.

Ať je zas u vás bezpečno,

jak na domov se sluší.

Nešetřte na ničem, nešetřte na ničem,

co slouží bezpečí duší.

Aby to, co se stalo nám,

se nemohlo stát i na vás:

my mrtví se za vás modlíme

Otčenáš i Zdravas.

Lidové noviny 15. 2. 1936

O STARÝCH DOPISECH

Dopisy člověk schovává z několika důvodů: předně z jistých pohnutek osobních, jako tomu bývá u dopisů milostných; za druhé pro důležitost věci, o kterou jde; za třetí z úcty k jejich pisateli; dále proto, že na ně chce ještě odpovědět; často i proto, že mu je jaksi líto hodit do koše psaní, s nimiž si dali jejich pisatelé tolik práce, kterými nás chtěli poučit, pokárat, vyslovit své námitky, souhlas nebo vlastní názory a tak dále. Zkrátka je mnoho pohnutek, pro něž člověk uchová přečtený dopis; a je mnoho dopisů, které jsou z toho či onoho důvodu uloženy stranou, místo aby padly na dno koše; a je mnoho zásuvek, kam lze prozatím uložit

věci činící třeba jen slabounký nárok na to, aby nebyly vyhozeny na to veliké a věčné smetiště, “jež se Nic nazývá”. Prostě během několika let se naklade v různých zásuvkách tlustý kulturní nános složený ze starých dopisů, účtů, složenek, výstřižků a jiných pietně uchovaných papírů stmelových léty a napadaným prachem v jednu téměř stejnorodou masu. V příznivém případě zůstane tato masa ve své zásuvce až do toho dne, kdy se stane posmrtnou pozůstalostí; potom někdo nad ní potřese dojatě hlavou, řka něco v tom smyslu, “jak byl chudák starý pán pečlivý”, obrátí nahoře několik listů, otře si prsty do kapesníku a dá tu celou hromadu spálit. V nejpříznivějším případě, jako je stěhování, generální úklid nebo podobné katastrofy, se přihází, že se ten kulturní nános musí ze zásuvek vyndat a že se s ním musí něco stát, aby ho nebylo tolik. Dobrá, probereme to, řekne si člověk statečně a počne zaprášenou masu své pamětihodné minulosti probírat list po listu.

Tak tady je účet “Za správkou skříně s díky zapraveno 45 Kč. Jan Komárek.” Jaká to byla skřín? diví se člověk. A jaký byl ten Jan Komárek? Marně vzpomínáš na všechny skříně, se kterými jsi žil – Nu, to je jedno. Tak dál. Dopis od přítele “Vaše poslední psaní mne velmi zarazilo a mrzelo” – propána, jaké psaní? oč vlastně tehdy šlo? Nic platno, už si nevzpomenu. “Na Váš ctěný dotaz si dovoluujeme sdělit, že metr kamenné obruby v udaném provedení by stál –” Jaké obruby? U všech všudy, nač mi kdy bylo třeba nějaké kamenné obruby? Kdyby mne rozkrájeli, nevím o žádné kamenné obrubě. Tak dál, dál! List po listu člověk kroutí hlavou: co to bylo? proč mi psali toto? zač mi tuto děkují? kdo tenhle člověk byl? s oním že jsem si dopisoval? kdo byla tato Grete? proč jsem si tohle schovával? a toto, jaká to vlastně byla veliká záležitost? Nevím nic; to všechno že je má vlastní minulost? Divné. Člověk má skoro pocit indiskrece, jako by pročítal korespondenci někoho cizího. Na mou duši, trapný pocit. Nu co, spalme to; a schovejme jenom dopisy těch nejlepších a nejbližších lidí –

Ano, ale o čem to vlastně píše? Čeho se týká tato výčitka, k čemu se vztahuje tento projev sympatie? Díváš se v rozpacích na to nejdůvěrnější; taky už dobře nevíš, jakou to mělo souvislost a proč to bylo řečeno. Kdybych měl podle těchto dopisů psát svůj vlastní životopis, proboha, ten by vypadal! Hlavu a patu to nemá, nedává to dohromady žádný smysl; a kdyby bylo pětkrát tolik zásuvek, plných těch starých papírů, bylo by to ještě zmotanější a nesmyslnější. Co dělat, spalme to; list po listu padá do koše, člověk si připadá jako strom na podzim, jenž setřásá zvadlé listí; to jsme asi dost starý strom, když se toho listí tolik nastlalo! Zůstává jenom hubená hromádka papírů, ze kterých jsme vyčetli přece jenom něco ještě trochu živého; nepatrná hromádka, kterou uložíme na dně nějaké zásuvky – byla by přece jen

škoda spálit i tuhle hrst listů. Jednou z toho bude zase tlustý kulturní nános, stmelěný v jedno lety a napadaným prachem. Budeme jej ještě jednou probírat list po listu, cize, rozpačitě, s podivem a vrtěním hlavy?

A pozdrav bůh, jakou rýmu člověk ještě ke všemu dostane z toho prachu!

Lidové noviny 16. 2. 1936

TAK TEDY PRVNÍ

Nechceme nic zakřiknout a víme, že máme před sebou ještě zlé doby, najmě mrazy a mrazíky, plískanice, drsné povětrí a podobně; ale nicméně musíme hlásit, že už se vyskytly skutečné, pod širým nebem rostlé

kvetoucí sněženky,

vpravdě první poslové jara, k němuž máme dosud notný kus cesty. Ale jsou tu a bimbají svými nicími kalichy v dešti únorovém; která síla je rovna té nezadržitelné síle, jež nutí sněženky kvést, sotva rozmrzne půda? Jako by někdo stiskl spoušť, dere se něžný projektil bílého kvítku ze země, probíjí si cestu půdou a loňským lupením a exploduje v otevřený květ: tak, tady jsem. To tedy abychom už také protáhli své údy a chystali se na jaro; neboť už je tu znamení, abychom začali čekat.

Lidové noviny 22. 2. 1936

KONÍČEK

Jsou sice lidé, kteří nemají vůbec žádného koníčka; ale takové osoby jsou zvláštní hříčka přírody, tak jako leváci, svatí, vegetariáni a jiné výjimečné zjevy. Normální člověk se však obyčejně vyznačuje jistým víceméně tichým šílenstvím, kterému se říká koníček; například sbírá známky, pěstuje kaktusy, chodí vášnivě rád na houby, je akvarista, hraje v šachy, honí v éteru krátké vlny a podobně. Mluvím obecně o lidech, ale měl bych mluvit spíš jen o mužích;

ženy daleko řidčeji, ba až vzácně propadají vášni sběratelské, pěstitelské a vůbec amatérské; je-li to proto, že jsou míň hravé než my druzí, nebo proto, že jejich zájmy jsou spíše osobní nežli věcné a spíš univerzální než úzce specializované, to je otázka jiná. Nám stačí zjištění, že připadá stěží jeden koníček ženský na devět mužských; když Hospodin nařídil Noemovi, aby uvedl do korábu “ze všech živočichů všelikého těla po dvěm... Z ptactva podle pokolení jeho, a z hověd podle pokolení jejich, ze všelikého také zeměplazu podle pokolení jeho,” mluvil nepochybně jako muž k muži, to jest jako sběratel k sběrateli; načež se obrátil k Noemově ženě a kázal: “Ty pak nabeř s sebou všeliké potravu, kteráž se jísti může.”

Každý řádný koníček má v sobě dvě složky; první je citová; je to prostě záliba nebo taková jakási láska k věci. Člověk pěstuje rybičky, protože je má rád; nebo sbírá motýly, protože našel zalíbení v jejich tajemné kráse. Ale nepřeceňujme ten citový faktor; daleko mocnější složkou každého koníčku je jiný, typicky mužský činitel, a sice sklon k odbornictví. Člověk se nestává sběratelem známek jenom proto, že má rád známky, nýbrž proto, že tím sbíráním realizuje jisté odborné znalosti a uskutečňuje jistá sběratelská pravidla. Muž se stává sběratelem nebo pěstitel, protože chce být odborníkem v něčem, co si sám vyvolil. Nestačí mu být vášnivým lovcem; vášnivě chce být znalcem a odborníkem myslivosti. Řekl bych, že koníček je mužský pud po odbornosti, projevující se v oblasti hry. Neboť koníček zůstává koníčkem, pokud je hrou a soukromým potěšením, jež člověk nechává pro sebe. Znáte někoho po léta letoucí; najednou se dovíte s překvapením, že sbírá porculán nebo náruživě pěstuje holuby. Člověk obyčejně o svých koníčkách nemluví; snad se za ně dokonce trochu stydí; rozhodně jimi neterorizuje své okolí.

Pravý koníček může být záležitostí vášně, ale nemůže být záležitostí zásad. Jakmile něco děláme ze zásady, není to už naše soukromá věc; neboť zásada se pozná podle toho, že ji chceme vnutit svému okolí. Dejme tomu filantropie může být našim koníčkem, pokud ji děláme potichu a pro své potěšení; ale jsme-li filantropy ze zásady, počneme veřejně kázat a organizovat a ukládat celému světu, aby přistoupil na náš filantropický program. To je celý rozdíl mezi koníčkem a mánií: koníček zůstává hrou, kdežto mánie je strašně vážná a zásadní. Například své politické názory si neumíme nechat pro sebe jako svůj soukromý zájem; nebo nejsme s to ukracovat sami sobě dlouhé večery tím, že bychom se potichu zabývali národohospodářskými stanovisky; jakmile se něco stane naší zásadou, není žádné pomoci a musíme tím ohrožovat své okolí, abychom je přesvědčili, poučili a přivedli na svou stranu.

Z čehož je patrné, jakou výhodou pro lidstvo je, že tolik lidských zájmů a vášní zůstalo jenom koníčkem.

Lidové noviny 1. 3. 1936

SENZACE S MEDICÍNOU

List, který pěstoval senzací docela jiného druhu, počínajíc pornografickými a končíc politickými, objevil nyní jiný zdroj senzací: přináší skoro pravidelně sérii laických reportáží o doktorech, kteří prý se stoprocentní jistotou léčí případy, jež takzvaná oficiální medicína považuje za beznadějně. Posledně přinesl zprávu o “senzačním objevu pražského vojenského lékaře”, který z 1 000 těžce tuberkulózních osob vyléčil 994, mezi nimi i lidi už umírající. Tento pražský lékař prý už roku 1926 vyložil svou metodu ve schůzi Spolku českých lékařů; ale doktoři a nemocenské pokladny nemají o tento objev zájmu a nechávají své pacienty umírat, prý z toho prostého důvodu, že “používání jeho metody by znamenalo neodvratný konec všech sanatorií pro plicní choroby”.

Myslím, že málokterý vědecky pracující lékař bude závidět tomu pražskému vojenskému doktorovi nešťastnou reklamou, kterou ho zahrnul neodpovědný laik. Teď bude patrně nutno, aby naše medicína, obviněná z toho, že nechává své pacienty ze zjištěných důvodů umírat, řekla veřejně své mínění a klinické zkušenosti o metodě pana dr. K. Nejsme jako laici v medicíně oprávněni vyslovovat jakékoliv pochybnosti o tom, co dr. K. sdělil horlivému reportérovi; ale máme velmi silné pochybnosti, je-li vhodné a slušné oznamovat své léčebné objevy a výsledky senzačním tiskem, místo podrobit je klinické kontrole. Žádný dobrý nový objev v medicíně, žádná nová úspěšná aplikace léčebných prostředků nezůstane utajena a nepoužita, jakmile je potvrzena klinickou zkušeností; není ovšem vždy mladým lékařům snadno dostat se na kliniku se svými objevy a novými metodami, ale to už patří k těžkostem každého objevitelství. Cesta k pacientům však má vést jenom přes vědecké ústavy: ne přes bulvární tisk. Naše lékařství je příliš vážné, než aby mohlo mlčet k takovému zneužívání veřejnosti ve věcech vědecké práce lékařské.

Lidové noviny 8. 3. 1936

CO S AUTONOMIÍ VYSOKÝCH ŠKOL

Noviny zaznamenaly pověst, jež vyvolala značné znepokojení v našich vysokých školách: prý se má jejich stará autonomie omezit v tom směru, že by jmenování vysokoškolských profesorů nebylo, jako dosud, v rukou příslušných fakult nebo profesorských sborů, nýbrž že by o něm v nejvyšší instanci rozhodovala celá vláda. Nevíme, jaký podklad má tato pověst; ale jistě je toho druhu, že musí vzbudit nejživější odpor u každého, komu záleží nejen na historickém prestiži, ale na samotném vědním poslání vysokých škol. Je přece předem jasno každému, kdo zná přirozený běh věcí, že by ingerence vlády na obsazování stolic byla víceméně řízena ohledy politickými; politické strany by se patrně dohadovaly o tom, která je teď na řadě, aby dostala na tu nebo onu univerzitu “svého” člověka; vedle vědecké kvalifikace nebo místo ní by rozhodovala příslušnost stranická. Ta představa stačí, abychom se postavili za autonomii vysokých škol se vši chutí a rozhodností.

Ale věc má svou druhou stránku. Pochybnosti o tom, je-li dosavadní autonomie vysokých škol naprosto účelná, se vynořily už dřív; abychom mluvili bez okolků, bylo to tehdy, když naše německé vysoké školy si tak ostentativně nechaly ujít příležitost, aby obsadily některé profesorské stolice vynikajícími učiteli z říše, jejichž vědecké a učitelské působení by bylo ke cti nejen dotyčným školám, nýbrž celému našemu státu. Bylo z toho velmi cítit určitý a ne zrovna příjemný politický úmysl; tehdy jsme si také uvědomili, že by někdy bylo třeba ujmout se vědecké úrovně a kulturního poslání vysokých škol – proti jejich autonomii.

Ale abychom se nepohybovali v rekriminacích, konstruujme teoretický případ, že se ta ona vysoká škola, ten onen profesorský sbor octne ve vleku určité politické tendence; za těch okolností se akademická autonomie, které se zastáváme ve jménu svobody poznání a učení, stane naopak nástrojem politického ujařmení vědy i výchovy. Jindy to nemusí být zrovna politika, co se neodpovědně ukryje za krunýřem akademické autonomie; může to být duch kotérie, kantorské ustrnulosti nebo odbornické řevnivosti, může to být určitá vědecká nebo společenská klika, která nepřipustí, aby se učitelem na svobodné vysoké škole stal učenec, který jde svou a odchylnou naukovou cestou. I věda bývá osobní, bývá církevní a nesnášlivá; pak je jí vysokoškolskou autonomií dán do rukou prostředek, jak nepustit k slovu a k práci lidi jiného mínění a směru. Nemusí vždycky být na prospěch vědě, že o obsazení kateder rozhodují osoby místně nebo osobně interesované. Odmítáme-li, aby vysoké školství

bylo vydáno do rukou politiků, nezapomínejme, že se vyskytuje také profesorská politika s průvodními úkazy protekce, podjatosti a tak dále. Chceme-li hájit akademické autonomie, nezavírejme oči před jejími stíny.

A přece by nebylo těžko uchovat autonomii vysokých škol a přitom vymýtiti nebezpečí jejího politického a jiného zneužití. Navrhuje se totiž, aby autonomie jednotlivých vysokých škol byla nahrazena autonomií kolektivní. To znamená, že by dejme tomu filozofické fakulty všech našich univerzit podávaly návrhy na obsazení uprázdněné stolice na jedné z nich; nebo že by takový návrh vzešel z porady profesorů daného oboru ze všech našich univerzit. Tím by se při navrhování nových vysokoškolských učitelů téměř dokonale vyloučila jednostrannost politická nebo zaujatost osobní; vysoké školy by při obsazování učitelských míst byly kontrolovány, ale nikoli vládou, nýbrž druhými vysokými školami. Jedna každá univerzita by byla ovšem méně autonomní než dosud, ale vysoké školství jako celek by uchovalo krásnou výsadu, že by rozhodovalo samo o sobě. Německá univerzita v Praze by měla právo se vyslovit, kdo po jejím názoru je nejspíše povolán, aby přednášel latinskou filologii v Bratislavě nebo rostlinnou systematiku v Brně; ale české a slovenské univerzity by měly stejné právo navrhopvat, kdo po jejich odborném zdání je hoden a schopen, aby nastoupil za katedru pražské univerzity německé. Tím by byl zájem státní i vědecký lépe střežen než dosud, aniž se nešetrně sáhlo na vzácné privilegium akademické autonomie, dochované ze středověku. Tehdy se vysokému školství dostalo významného jména *universitas scientiarum*, to znamená úhrn věd. Dnes ten úhrn národního vědění nepředstavuje jedna univerzita, nýbrž teprve všechny ve svém součtu; máme čtyři nebo pět univerzit, ale je jen jedna *universitas scientiarum*. Jí náleží, aby uchovala neztenčenou svobodu vědeckého badání a učení. Stejně je tomu s vysokými školami technickými a jinými. V demokratickém státě se svoboda vysokých škol omezovat nebude; ale demokracie znamená také kontrolu, a té by při autonomii kolektivní bylo na prospěch věci až dost.

Lidové noviny 8. 3. 1936

VELITEL HASIČŮ ŽHÁŘEM

Tak se lidé velmi podivili, když četli, že jeden velitel hasičů, majitel mnoha medailí za hrdinné hašení požárů, byl vlastně pyromaniak, který zakládal ohně a ohníčky v místě svého působení. I kroutili nad tím mnozí čtenáři hlavami a říkali, že tohle tu ještě nebylo.

Jako by to bylo tak divné! Jsou například finančníci, kteří mají opatrovat a rozmnožovat peníze svých bližních, a zatím je o ně připraví. Jsou národní hospodáři, kteří se mají postarat o blahobyt svého národa, a zatím to přivedou k tomu, že ten blahobyt ještě ztenčí. Jsou politikové a státníci, kteří ex professo mají zdokonalit organizaci a řád světa, a zatím nechávají za sebou dezorganizaci, rozvrat a válku.

Je až příliš mnoho různých velitelů, ověšených zásluhami, medailemi a řády, kteří přijdou světu o mnoho dráž než ten velitel hasičů, který byl pyromaniakem.

Lidové noviny 18. 3. 1936

OBLEŽENÍ V PROSTORU

Když si té neděle člověk doma sedící natočil knoflík rádia, nevyhnul se tomu na žádné vlnové délce. Odevšad řinčely vojenské marše a do nich německý hlasatel vítězoslavně vyvolával: Obec ta a ta, 99 procent für den Führer. Berlín, Lipsko, Mnichov, Královec, Stuttgart, Hamburk. Odevšad stejné marše a stejný triumfující hlas. A tu si člověk názorně uvědomil, jak jsme obleženi v prostoru, jak sousední říše má obsazeny vlnové délky tak, že přehlušuje všechny jiné stanice. Je to přímo zvuková blokáda. Toč knoflíkem, jak chceš, a odevšad ti hlučí německý triumf.

I natáčel si té neděle člověk doma uvězněný hlasy domova. Zkoušel Prahu, Brno, Bratislavu, Ostravu, Košice. Odevšad mu odpovídalo jenom jedno: opereta. Tu tedy se vzdal člověk hledající hlas v prostoru a natočil si na svém rozhlasovém aparátu Mlčení.

Lidové noviny 31. 3. 1936

ZA JEDEN DEN

Říká se, že příroda nedělá skoků. Dobře, snad to nejsou skoky; ale kalup je to veliký, a mohli bychom říci, že když to na ni přijde, valí se příroda jako prudká řeka. Co včera bylo tlustým a pečlivě sbaleným pupenem, rozvine se za jeden slunný den v celou kytici lupení; jsou ještě vrásčité jako novorozené dítě, ale už jsou to listy, a strom včera ještě holý a černý je najednou obestřen čímsi jako nazelenalým obláčkem. Včera ještě tu byla černá půda, postlaná suchým listím; ale stačí noc, a najednou je tu bílo sasankami dokořán otevřenými a přímo užaslými tím vším světlem. Člověk nestačí dávat pozor, aby mu nic neušlo; kdyby měl lepší uši, musil by slyšet, jak hučí rašení jako vodopád. Co se toho za jeden jarní den nadělá! Jenom lidské věci pracují pomalu a těžce.

Lidové noviny 9. 4. 1936

GENYK

Možná že právní stránka případu člověka Genyka, polského příslušníka, kterého nechce Polsko, protože nedopatřením sloužil v československé armádě, a kterého nechce Československo, protože není naším státním příslušníkem, je složitá, ale lidská stránka je jednoduchá, a jmenuje se mravní ostuda. Ať je vina na groteskním osudu člověka Genyka na kterékoliv straně, úhona a odpovědnost za něj postihuje obě strany, jež si Genyka posílají přes hranice jako neživou věc, které se chtějí zbavit; jako chcíplou kočku, kterou soused hází sousedovi za plot. Takto se přece nejedná s živým člověkem a otcem rodiny, ať je jakýkoliv; i k lidským kostem bychom měli víc úcty, než bychom je takhle stěhovali. Poskytnou-li naše úřady člověku Genykovi aspoň dočasně azyl a kus chleba, přijde nám to laciněji, než necháme-li na sobě spoluvinu na té žalostné úřední frašce. Neboť každá nepříjemná pozornost, která se obrací na naše jednání, je příliš drahá. Rozřešte lidsky, co se nedá řešit úředně; bude lépe ponechat nám lidsky slušný čin a sousedům úspěch nelidského justamentu.

Lidové noviny 17. 4. 1936

OHROŽENÝ ŠNYT

Šnyt jak známo patří mezi míry duté; není to půllitr ani malé pivo, nýbrž míra toliko přibližná. Malé pivo si dávají nepijáci; piják piva, když se nechce napít, nýbrž toliko se zavlažit, nedá si třetinku, za niž by se jaksí před celým světem styděl, nýbrž šnyt. Šnyt je půllitr, ale nenapěchovaný, s pěnou do půl sklenice; záleží na dobré vůli hospodského, kolik té pěny do půllitru nadělá. A právě z toho vznikl aktuální problém šnytu. Jde totiž o dlouhý boj hostinců s pivovary; a protože se pivovary nechtějí dát, hrozí šenkýři, že zruší šnyty, jelikož prý na nich prodělávají, a že budou prodávat jen pivo do poslední kapky odměřené jako chemikálie ve zkumavce. To tedy by znamenalo konec šnytu, míry neurčité a přesně neodměřené; a dobří pitci v hospodách by nemohli hlaholit, že si dnes už žádnou nedají a jdou do hajan, a pak se obměkčit a říci: “Tak pane vrchní, ještě jeden šnyt.” Pijákům by chyběla ta poslední krůpěj na rozloučenou, které se říkalo šnyt. Ale žádné strachy: mnoho z věcí, které nám hrozí, se nesplní. Ani šnyt nezanikne, neboť s ním by zmizel oblíbený přechod a kompromis mezi “dát si jednu” a “nedat si už nic”. Šnyt je aspoň něco víc než nic, i když to není plná sklenice. A proto se udrží jako většina kompromisů.

Lidové noviny 18. 4. 1936

VELIKONOCE NA HORÁCH

Hory o velkonocích slouží hlavně lyžařství, turistice nebo pouhému dívání. Co mne se týče, myslím, že nejlíp pochodí ten, kdo se dívá; ale nechci nikomu brát jeho radost.

Lyžařský sport o velkonocích pozůstává ponejvíce v hledání sněhu. Kde se mezi klečí nebo v lese objeví čtverečný metr sněhu, vyskytuje se tam jistě i lyžař, který se aspoň střední částí svých lyží (celé se tam nevejdou) projíždí po tomto zasněženém terénu. Člověk si na ně (na ty lyžaře) po chvíli zvykne tak, že se jim dokonce přestane posmívat a pokřikovat na ně.

Turistika na horách záleží hlavně ve zjišťování, ve které boudě jsme ještě nebyli. Protože jich je hodně, dá turistika dost práce. V každé boudě je přívětivý pes, citerista a vepřové karé. U vchodu stojí spousta lyží a mládenci a dívky v těžkých botách. Ty lyže jsou rovněž značně těžké; dívím se, proč si lidé nepřipínají na nohy saně, kolejnice nebo traverzy. Dále se v boudách prodávají pohlednice, které znázorňují, jak ta bouda vypadá, když na ní a kolem ní

leží na tři metry sněhu. Ty pohlednice kupují velkonoční hosté se zvláštní zálibou a píší na ně domů: “Pozdrav z hor!”

Konečně pouhé prosté dívání je nevyčerpatelné a krásné jako celkem všude.

Chcete-li vědět, co se na horách nosí, tedy styl je velmi různý: od kožichů, gumáků a deštníků přes golfky po lyžařský úbor. Mládenci, kteří si na sobě dávají zvlášť záležet, nosí na hlavách pletené pásky a na nohou čtyřhranné kufry. Čím jsou ty boty hranatější, tím lépe; a báječně to dupe na prknech. Dámy nosí perziánové kožichy, kalhotové sukně, kalhoty různých šířek a délek, lyže a jiný vhodný úbor; jsou tlustě namaštěny buď krémem proti zhnědnutí nebo krémem pro zhnědnutí.

Slunce vůbec se pěstuje na horách měrou nezřízenou; jednak dělá samo, co může, a svítí, až oči bolí, a jednak je předmětem zvláštního uctívání. To si lidé namažou obličej mastí, lehnou si u horské boudy do lehátka a oddávají se slunečnímu záření s očima zavřenýma, vzdychajíce chvílemi: Bože, to je krása! Slunce pálí a vzduch je ledově břítký a voní turistickými botami; není známo, že by někoho při tomto opalování napadla veliká nebo vůbec jakákoliv myšlenka, ale je to obřad soustředěný a téměř slavnostní, až na to, že po chvíli je člověku odspodu zima.

A najednou přijde člověk na terén, kde na kilometry a kilometry daleko není nic než sníh, jiskřivý, oslepující a téměř rozžhavený; a ten sníh je hustě poset samými černými tečkami a čárkami, které se hemží jako bakterie na agar-agaru ve shlucích, zřetězených řadách, v párech a někdy i jednotlivě. To jsou lyžaři zalyžařivší si. Někteří jódlují cosi jako “analytik” nebo “holdydiyó”, a to jsou Němci; někteří volají “Tondóóó”, a to jsou Češi; jinak si jsou podobní až na odznaky na rukávech. Vypadají, jako by od krku dolů pozůstávali jenom z jednoho páru asi dva metry dlouhých nohou, nahoře k sobě připevněných norskou čepicí nebo tou páskou na vlasy; teprve když se lyžař vymázne, zjistíte, že je složen z úžasného a nečekaného počtu údů a součástí, které potom se značnou námahou hledají, kam co patří a jak se to má zase dát dohromady, aby se to mohlo postavit.

Také lyžařky mají pocit, že nejsou nic jiného než samé dlouhé a štíhlé nohy; zvláštní, jaký rozjařený a osvobozený duch Dianin vjede do žen, když si navléknou kalhoty. I posunují se na svých lyžích se střídavým pocitem strachu a lehkosti; vypadají sice poněkud jinak, než jak si sebe samy představují, ale zato jim to sluší, když po skončeném sportovním výkonu nastupují

do bud s lyžemi na ramenou, dupající těžkými kopýtky, aby strásly sních; tehdy jsou najednou podobny dětem.

Neříkám nic proti lyžařství; ale je v něm něco děsného, pozorujete-li hromadný nástup lyžařů, když obléhají horskou boudu, aby se protlačili k obědu, nebo když berou útokem sportovní vlak. Tehdy shledáte, že jste se octli v džungli obrovského dřevěného palachu, který se vám naježil vysoko nad hlavu; přáli byste si mít širočinu, abyste si proklestili stezku tím rachotícím houštím lyží a tyčí; ale protože nemáte s sebou širočiny, vzdáte se raději oběda nebo vlaku; a to ještě buďte rád, že vás žádný lyžař tam nahoře na sněhu nepodřal svými lyžemi, nýbrž minul vás jenom o vlas volaje: “Kdybys dával pozor, astracháne!”

Ty houby, které jsem zde nakreslil, nejsou žádné houby, nýbrž kravince a koňské hromádky na cestách, kde už roztál sních a led. Je sice přísloví, které tvrdí, že na rozdíl od stromů takový tělesný pozůstatek nemá žádný stín, ale není to pravda; vrhá stín aspoň pod sebe, a proto pod ním sních dlouho neroztaje a zůstane stát jako ledová nožička nesoucí černý klobouček. Je to zajímavý přírodní úkaz, který potěší každého hledače hub. Tak vida, proto asi houby mají široký klobouček, aby vrhal pod sebe stín a jako deštník kryl útlé výtrusnice.

*

Slunce, slunce, slunce; a najednou se tuhle nebo tamhle zatahuje, člověku před nosem se z mokřiny souká proužek mlhy (tak tady a takto se dělají mraky!) a zčistajasna se kolem zatřepetají vločky sněhu. A ráno je všechno bílé, až oči bolí; taková útočná a slavná bělost je to. Sbohem, bělosti nejbělejší; což nekvetou u nás už třešně?

Jenom lesy se temní v té oslepující běli; jenže nejsou už na pohled kolmé, jako byly včera, ale vodorovné, celé vodorovně čárkované sněhem napadaným na větve. Vypadají, jako by byly svátečně přečesány velikým hřebenem; člověk by je pohladil a řekl by: “Hodné.”

Lidové noviny 19. 4. 1936

NA CITLIVÝCH VÁŽKÁCH

Nebudeme si zapírat, že v té ošklivé válce, která se končí, byla naše celá sympatie na straně napadených, na straně malého národa, který se chtěl ubránit přesile dobyvatelů. A právě pro tu přirozenou sympatii nás skoro pokořujícím způsobem udeřil ve tvář nedůstojný konec té koloniální války: ne pro tu porážku slabších, ale pro tu trapnou grotesku davů, které ve chvíli, kdy na národ dopadá ztráta svobody a cti, nemají nic lepšího na práci než vyplenit a vykrást opuštěné domy, ztratil nešťastný národ mnoho z lítosti a soucitu nás všech. Je to obecná a snad i nespravedlivá deziluze, která se už nedá napravit; ale ukazuje to, na jak citlivých vážkách se váží sympatie nebo nedůvěra k národům a jak málo stačí, aby sebenešťastnější národ přišel o lidský respekt i tehdy, když jeho věc je v zásadě spravedlivá. Lupičské bandy v Addis Abebě prohrály svému národu lepší podmínky míru; nikdo se už nebude příliš ujímat národa, u něhož vojenská porážka byla dovršena mravní hanbou. Nejsou to jenom zbraně, které rozhodují o bytí a nebytí národů: tu lekci dává světu i ubohý černý národ, který tak těžce prohrál svou při.

Lidové noviny 9. 5. 1936

BRNO, POZOR! POZOR, MORAVO!

Jsou čísla, která mluví; někdy to od těch cifer není ani hezké, co všechno říkají. Tak například máme před sebou několik číslic, které udávají, kolik se v kterém městě za duben prodalo dobročinných poštovních známek, z nichž každá znamená oběd darovaný hladovému dítěti. Srovnajte si například, že za jeden měsíc se jich prodalo

v Brně za 95 000 Kč,

v Bratislavě za 96 000 Kč,

v Praze za 690 000 Kč.

Nechme Prahu stranou; ale na Brno je to ve srovnání s Bratislavou málo. Jsou ovšem čísla, která skřípají ještě víc; srovnajte jenom, že těch známek za měsíc prodaly malé Svitavy za 9 100 Kč,

chudý Český Těšín   za 7 400 Kč,

kdežto Prostějov jen   za 3 700 Kč,

Přerov   za 2 800 Kč,

Kroměříž   za 4 400 Kč

a tak dále. Tohle že je ta Morava, která si vybudovala nejlepší péči o mládež a jevila vždycky tolik smyslu pro zájem národní a státní? – Nestačí-li vám ještě tato čísla, vezte, že se našich dobročinných známek pro děti prodalo za jeden měsíc

v Ružomberku   za 8 700 Kč,

v Žilině   za 6 700 Kč,

v Topolčanech   za 6 000 Kč,

ale v Turčanskom sv. Martině jen   za 2 700 Kč.

Avšak i ten chudý Martin skoro zahanbuje Přerov, jenž nikoli není nejmenší mezi knížaty moravskými. Brňáci, Prostějovští, Přerovští a Kroměřížští a ostatní, nedejte se! Teď už dostanete ty známky s Mánesovým obrázkem rodiny v každé dobré trafice, nejenom na poště; nenechte si ujít čestné místo v soutěži měst československých! A až bude konečné zúčtování, nechcete zajisté, aby se o vás řeklo, že jsou u nás města ne chudší ani míň krásná a živá než ostatní, ale která selhala, když šlo o záchranu dětí republiky.

Lidové noviny 15. 5. 1936

FILMY

Neznámé jídlo

To se může přihodit každému, že se octne u víceméně slavnostní tabule a že mu je předloženo jídlo, jehož ještě nikdy nepojedl. Obyčejně to bývá nějaký mořský prevítek, něco v mušli nebo korýším krunýři; a kruci, jak se tohle jí? Vidličkou? Nožem? Rukou? V takové situaci nedá hodovník na sobě nic znát; rozhlídne se sice, ale tak, jako by ho právě něco napadlo, a pustí se do nápadně horlivého hovoru se svým sousedem. (Tak ať už někdo začne jíst!) Kupodivu, v té chvíli se skoro všichni stolující taky dají do nápadně horlivého povídání se svými sousedy; jenom jeden pán, který nemá komu co říci, váhavě honí vidličkou po talíři tu neznámou lahůdku. (Aha, vidličkou se to asi nejí!) Posléze se najde někdo, kdo s jakýms takýms zdarem načne ten tajemný chod; tu všichni se s úlevou chopí příslušného příboru a počnou jíst, tváříce se, jako by jak živi nejedli nic jiného než právě toto jídlo.

U tabule

To se také může stát každému, že mu vystříkne omáčka nebo ukápne červené víno; prostě na bělostném ubruse zrovna u jeho talíře se udělá skvrna. (Safra, zrovna u mého talíře!) (A není tu ještě někdo, kdo taky pobryndal ubrus? Ne, není. To je hloupé!) (Já na tu skvrnu položím vidličku.) (Tak! Teď mně ji sklepník odnesl.) (Tak tam dám housku.) (Ten nekola sklepník ji zase odnesl!) (Tak tam položím ubrousek.) (Ano, ale ostatní ještě jedí!) (Tak tam jen tak položím ruku.) “Ne, děkuji, já už nechci ovoce.” (Hergot, kdy už bude to žraní u konce!)

Muž ve smokingu

Člověk je pozván na večer do společnosti; to asi bude smoking. A pak zjistí, že ti druzí jsou vesměs v šedivých a pruhovaných a všelijakých jiných šatech; divže nepřišli v papučích nebo trenýrkách! Kdyby aspoň jeden z těch chlapů měl taky smoking, abych nebyl tak sám! Ještě se mi budou smát, že jsem se tak nastrojil...

Nato se chování muže postiženého ojedinělým smokingem vyvíjí tou nebo onou ze dvou možných cest: Buď přátelsky hlaholí a chová se pokud možno nenuceně, aby dal najevo, že to pro něho nic, ale pranic zvláštního není, hodit se do smokingu, a že tak chodí i doma. Nebo uchovat až do konce rezervovanou a poněkud výlučnou izolovanost člověka, který ví, že on jediný je v právu, ale nechce to těm druhým příliš ukazovat.

Vycházkový oblek

Jindy naopak se dostaví člověk v šedivých nebo károvaných šatech mezi samé smokingy a naškrobené košile. V první chvíli je trochu uražen, že ho předem neupozornili, a potom se začne chovat poněkud výstředně a ostentativně, jako by hulákal: Já kašlu na váš formalismus, já jsem demokrat a pohrdám vámi, vy naškrobení panáci; a vůbec, ať žije revoluce!

Omylem zdravící

Pán jde po ulici, a najednou sebou trhne; tamhle, to je přece ten a ten! I vycení se nadšeným úsměvem a užuž se hrne rukou po klobouku, aby mocným rozmachem smekl. A tu ten, jež považoval za toho a toho, k němu obrátí tvář neznámou a poněkud udivenou. V tom okamžiku ruka letící ke klobouku zaváhá, změní svůj směr a rozhodne se k nějaké nenápadné akci, například k podrbání za uchem, zatímco nadšený úsměv se honem předělá na lhostejné zašklebení. (Co vás nemá, pane! To neměl být pozdrav!) (No proto! Vždyť já vás neznám, pane!)

Domněle zdravený

Jde člověk ulicí a najednou – někdo zdraví. (Kdo to je?) I nadzvedne člověk klobouk, a tu se setká s poněkud uraženým pohledem neznámého zdravotitele. (To víš, tebe jsem zdravil! To patřilo jinému, ty ňumo!) Nyní náš člověk blazeovaně, lhostejně dá zase na hlavu. (Já jsem tak zvyklý, že mne lidé zdraví! Věříte, že mě to jenom obtěžuje?)

Lidové noviny 24. 5. 1936

PAN PREZIDENT BENEŠ DOMA

Doma, opravdu doma a ve svém je vlastně jen ve svém venkovském sídle v Sezimově Ústí; ale doma, to bylo také ve vile na Zátorce. Proto paní Benešová přenesla dva pokoje ze Zátorky se vším všudy na Hrad pražský; těm dvěma pokojům se podnes říká Zátorka, a když není nic jiného, bývá pan prezident pozván “na čaj na Zátorku”; ale to se mu poštěstí zřídka.

Jak řečeno, pravý domov je dnes Sezimovo Ústí. Je to travnatý ostrov mezi Lužnicí a Kozím potokem, jenž teče od Kozího Hrádku, kde kázal mistr Jan Hus. Také na kopečku, který zabírá část toho ostrohu, je místo, kde prý mistr Jan hlásal pravdu Boží; dnes je toto památné místo, zvané podle pověsti Kazatelna, upraveno jako kruhová teráska obrůstající jalovcem. Na temeni pahorku je dům pana prezidenta: hladký, světlý a rozložitý, s nízkou prejzovou střechou, připomínající domy někde od Středozemního moře, pomalu (neboť příroda má své tempo, které se žádnou lidskou usilovností nedá popohnat) obrůstající klematisem. A kolem je na nějakých deseti hektarech bujná a pěkná louka s kouskem starého lesa; říká se tomu park, a za nějakých třicet let to skutečně park bude; bude alej vysokých stromů vedoucí k vratům; budou modré a zelené jehlany starých smrků a jedlí, budou šedozeleňé kupy borovic, budou štíhlé jalovce a stříbrné březiny. Teď je to ještě mláží, ale má se k světu; o to se stará sám pan prezident s hadicí, zahradními nůžkami, žebříkem, lýkem a vším ostatním, co náleží k zahradnické dendrologii. Květiny, skalky a růže, to je, abychom tak řekli, referát plavé choti pana prezidenta; tam vládne ona s kypříčkou a lopatkou v ruce, pleje, přesazuje, kypří a čistí; ale všechno, co roste jako strom a chce růst po staletí, si vyhradil pan prezident. Na stromy je totiž třeba nesmírné vytrvalosti a optimismu; stromy se nesázejí a nepěstují pro teď, ale pro desítky a sta let, tak říkajíc pro dějiny, tak jako národy a státy. Může se pro ně udělat mnoho a zabránit mnohým pohromám; ale jejich růst a životní síla se musí ponechat jim samotným. Státník, který sází a ošetřuje stromy, je jistě zvyklý počítat s desítkami let a s dobrou, silnou, spolehlivou vůlí všeho zdravého a schopného, růst po svém zákonu, růst rovně a nezdolně. Státník, který pěstuje stromy, je docela jiný typ než ten, který si staví vítězné oblouky. Přejme mu, aby se také na svých stromech dožil zralé, mohutné a stále rostoucí velikosti!

Lidové noviny 28. 5. 1936

INTERVIEW

Zvonek telefonu.

Haló!

(Hlas v telefonu) Haló, je tam pan Čapek? Tady redaktor Tenaten. Měl bych k vám jednu otázku –

Prosím.

(Hlas v telefonu) Mám tady výstřižek z Reggeli Ujság z 8. června, kde je váš interview s redaktorem toho listu; ale mně se ten rozhovor nějak nezdá. – Rád bych se vás zeptal, vyjádřil-li jste se opravdu tak, jak je tam řečeno.

To nevím, pane; neumím maďarsky, a nemohu tedy kontrolovat, co tam je vlastně psáno; ale asi to nachlup přesné nebylo – já aspoň jsem ještě neviděl interview, který by obsahoval přesně to a jen to, co bylo řečeno. Prosím vás, co tam stojí?

(Hlas v telefonu) Okamžik, já tu mám překlad. Hm. Tak tedy: “Nejsem sice politikem, ale mohu říci, že rakousko-uherská monarchie nebyla špatným rámcem –”

Okamžik, to je chyba. Ne rámcem. Konceptí. Řekl jsem, že to nebyla špatná idea; ale jako rámeček nestála zanic.

(Hlas v telefonu) Tak dál: “Jen Habsburkové nebyli dost velkorysí k tomu, aby něco z Rakousko-Uherska udělali...”

Halt! Ne z Rakousko-Uherska. Z té koncepce, pane. To přece nebyla jenom koncepce Habsburků, ale také posledních Přemyslovců, Lucemburků a Jagellonců. Mluvil jsem o střední Evropě, a ne o Rakousko-Uhersku.

(Hlas v telefonu) Tady dál stojí: “Bývalá monarchie byla malým svazem národů, její koncepce byla správná –”

Správně. Ale bylo jí zneužito k potlačování národa národem. Tak jsem to řekl. Je to tam?

(Hlas v telefonu) Nejí. Tady stojí: “... její koncepce byla správná, a monarchie měla být udržena nadále, ovšem bez Habsburků.”

Lituju, ale tohle jsem opravdu neřekl. Řekl jsem, že monarchie musela zaniknout právě proto, že neuměla tu velkou nadnárodní koncepci střední Evropy slušně realizovat, ale k té ideji že se musíme vracet. – Je tam ještě něco?

(Hlas v telefonu) Ano. “Jsem přesvědčen, že národy monarchie se znovu sjednotí, poněvadž musí tak učinit.”

Chyba. Neřekl jsem národy monarchie, ale národy střední Evropy, hlavně národy dunajské oblasti. A neřekl jsem znovu sjednotit, nýbrž sblížit. Mezinárodně organizovat, pane. Uzavřít smlouvy a takové věci. Zduchovnit mezi nimi hranice, jak se tomu říká. Řekl jsem, že k tomu musíme hledat cesty, i když se toho naše generace snad nedožije –

(Hlas v telefonu) Tak děkuju, to mně stačí.

Rádo se stalo.

*

Ano, ale tento telefonický rozhovor se nestal; místo toho mi slušná řádka našich novin bystře vynadala, že “oplakávám Rakousko-Uhersko”, že jsem pro obnovení monarchie ve starých hranicích a že jsem chtěl udělat radost maďarským revizionistům. Nevím, otiskne-li pešťský Reggeli Ujság tyto mé korektury k rozhovoru s jejich zpravodajem; považoval bych to ovšem za slušné, neboť všichni, kdo máme co dělat s novinami, víme, jak často i bez zlé vůle bývají nekorigované interviewy zdrojem nepřesností; ale pokud nelze interviewy odmítat, musíme je brát jako projevy spíš více než méně přibližné.

Pochybuju však, že ty české noviny, které tak chutě polemicky ocitovaly onen odstavec z Reggeli Ujságu, aniž se mne slovem zeptaly, je-li citované mínění opravdu mé, uznají za vhodné opravit své komentáře; to by totiž bylo od nich novinářsky příliš slušné, než abych to směl očekávat.

Lidové noviny 21. 6. 1936

ŠOFÉR – NIČEMA

Říká se tak řidičům, kteří přejedou nebo porazí člověka a pak honem ujedou, místo aby mu poskytli pomoci; a říká se jim tak právem. Ale nějak podobně, řekněme “šofér-uličnick”, by se mělo říkat šoférům a motocyklistům, kteří se v noci řítí po silnicích, aniž ztlumili své reflektory, když potkávají jiný vůz. Co už se pro to stalo nehod a neštěstí, ale nic platno; je příliš mnoho uličníků za volanty a řidítky, kterým život a bezpečí jiných lidí nestojí za ten maličký pohyb ruky, jímž se tlumí světla. A nemůžete je zastavit, nemůžete je dohánět, abyste je udali; mohou své zločinné uličnictví provádět, jak dlouho jim je libo. Ale jeden prostředek by na ně byl, a ten by brzo zavedl větší bezpečí na našich silnicích: pár četnických motocyklů opatřených tak silnými reflektory, že by oslnily a přinutily zastavit i ty nebezpečné uličníky. A pak bezpodmínečný trest na chycené provinilce: doživotní ztráta vůdčího listu a citelná pokuta. – Že na to nejsou peníze? Těch pár desítek motocyklů pro četníky by opravdu stálo za to, bylo-li by ročně o několik mrtvých a o mnoho úrazů méně!

Lidové noviny 23. 6. 1936

ČEŠTÍ INTELEKTUÁLOVÉ K NOVÉ ÚSTAVĚ SOVĚTSKÉHO SVAZU

První pocit, který ve mně vzbuzuje návrh nové ústavy SSSR, je pocit radosti a úlevy. Sovětský svaz není jen nejsvobodnější zemí: je to země vytvářející nový typ demokracie. Sovětský svaz vyzdvihuje vysoko na štít demokratické zásady, popírané v některých zemích. Není pochyby, že nový typ sovětské demokracie zanechá hluboké stopy i v těch zemích, kde existuje fašistická diktatura. Hned teď, po uveřejnění návrhu nové ústavy SSSR, je možno říci, že v dějinách Evropy začíná se nová éra. Nová sovětská ústava znamená pokrok pro celý svět. – Zejména hluboko na mne působí, že návrh nové sovětské ústavy nedělá rozdíl mezi rozličnými národy. Nová sovětská ústava nejenom uskutečňuje hesla Veliké francouzské revoluce, ale rozvíjí je i dále, ovšem na jiné sociální základně. Tím se SSSR stává dědicem a pokračovatelem evropské kultury. – Pro mne jako Slovana-Evropana má veliký význam ještě jedna skutečnost: dříve byl Sovětský svaz nazýván Euroasií, čímž bylo zdůrazňováno, že SSSR je zemí spíše asiatskou než evropskou. Teď však již o tom nemůže být ani řeči. Kdo četl návrh nové ústavy Sovětského svazu, nemůže nepřiznat, že Sovětský svaz je Evropa, a to Evropa v nejlepším smyslu tohoto jména. Tím ovšem nechci říci, že by SSSR kopíroval

západoevropské země. – Za velmi pozoruhodnou pokládám také tu skutečnost, že podle nového návrhu sovětské ústavy je přípustné a je zákonem chráněno osobní vlastnictví občanů, jejich pracovní důchody, úspory atd. To je velmi vážný a moudrý bod ústavy.

Praha–Moskva, červenec 1936

HLE, ČESKOSLOVENSKO

Nemůžeme popisovati Československo a vyhnouti se přitom řadě protimluvů; je řaděno mezi malé státy bezpochyby proto, že od severu k jihu je sotva větší než Belgie nebo Holandsko; od západu k východu je však stejně dlouhé jako Německo od Cách po Gdaňský záliv, jako Velká Británie od Orknejí po Plymouth, jako Francie od Calais po Pyreneje a jako Itálie od Alp po Tarentský záliv. Z toho je zřejmé, že kdybychom posuzovali země podle jejich délky, jako to dělal Bedřich Veliký se svými granátníky, bylo by počítáno mezi velmoci. Plochou stojí na čtrnáctém místě mezi evropskými státy, počtem obyvatelstva však na devátém.

Ale tato západovýchodní linie znamená ještě víc: vyjadřuje téměř takový rozdíl v civilizaci jako čára spojující Manchester nebo Lille s Kavkazem. Na západě republiky naleznete typický evropský severozápad: velký odborný průmysl, intenzivní a racionalizované zemědělství a plně urbanizovaný nebo dokonce zmechanizovaný život; ale když postupujete po této západovýchodní čáře, nabývají krajiny i život venkovštějšího, malebnějšího a primitivnějšího charakteru, až docela na východě si budete musit klestit cestu pralesem s puškou na medvědy na rameni a nepotkáte tam nikoho mimo polokočovné pastýře nebo dřevěné vísky, které se už neliší od nejvzdálenějších ruských dědin. Na západě jsou stejně strašné a velkolepé končiny jako Birmingham, Charleroi nebo Pittsburg; na východě najdete kraje, kde si příroda i lidé, šaty i kroje uchovaly staletou či spíše tisíciletou vážnost, jedinečnou na našem kontinentě. Těch osm nebo devět set kilometrů představuje větší rozpětí v civilizaci, než jaké najdete v kterémkoli jiném evropském státě. Není to tedy jen tak nějaká malá země: je to miniaturní Evropa.

Když pozorujeme mapu Evropy, vidíme, že tento protáhlý útvar Československa zaujímá téměř přesný prostředek evropské pevniny mezi severem a jihem, západem a východem. Býti v tak přesném středu Evropy znamená zároveň býti v samém ohnisku historického dějství;

tato země nebyla ušetřena žádného nárazu ras, civilizací nebo idejí. Snad nikde jinde nebylo vyrváno z hlubin země tolik svědectví předhistorických epoch; od jeskynního člověka a celých měst lovců mamutů se zde kladly na sebe všechny kulturní vrstvy a kosti všech lidských ras za padesát tisíc let; byla zde, můžeme-li to tak nazvat, křížovka předhistorické Evropy. Tudy vedla severní cesta z římského císařství, přes tato pohraniční horstva se přelévají Galové, Germáni a Slované, tady se zastavily tatarské a turecké vpády z východu; zde byl ve 14. století nejvýchodnější ostrov románské kultury a zde dnes jako před tisíci lety se stýká východní církev se západní. Na této půdě se zrodila reformace a rozpoutala se válka mezi jižním katolicismem a severním protestantismem, válka, která vyhubila polovinu národa a smetla jeho národní kulturu.

Zamysleme se ještě na okamžik nad pozicí této malé země mezi mnohem mocnějšími a bojovnějšími státy a národy; uvědomíme si, jaká ohromná síla a houževnatost inspirovala dějiny našeho kousku Evropy. Hranice, které vidíte na mapě, se chvěly pod beraními nárazy dobyvatelů; protahovaly se několikrát až k Baltu, jindy až k Adrii, aby národ, dusící se takovým tlakem, mohl znovu nabrati dechu. Chtěl bych vám připomenouti alespoň dva činy, nejlépe vyjadřující slávu i tragiku této centrální polohy uprostřed Evropy: husitskou válku, kdy národ sedláků, ozbrojených cepy, bránil vítězně svou zemi proti všem čtyřem světovým stranám, a několik desítek let později ideu našeho krále Jiřího Poděbradského, který pojal už v 15. století – tedy trochu předčasně – plán velmi podobný tomu, čemu se dnes říká Společnost národů.

Zde je také křížovka přírodní, kus země utvořený ohněm sopek, náplavem moří i erozí ledovců: žádné geologické údobí tu neminulo beze stop. Naleznete zde zkamenělé lesy tropických araukárií, morény arktických ledovců a výběžky pontických stepí; ještě dnes vnikáte do pralesů, které před dvěma tisíci lety zatarasily cestu římským legiím na sever. Zde probíhá hranice jižního vína, kukuřice a tabáku na úpatí severních lesů. Ale snad nejdůležitěji, až střízlivě a jednotvárně svědčí zde tvář země o poslední geologické síle: o tisícileté lidské práci. Zřídka kde potkáte půdu tak urovnanou a obroušenou pluhem, zřídka kde je každá píď země tak využita jako zde: jako šachovnice se táhnou pole po rovinách a kopcích až k pohraničním horám a lesům: zde však svět zůstal takový, jaký vyšel z božích rukou, panenský a skoro neobjevený.

Československo se počítá mezi novopečené státy. Ve skutečnosti se roku 1928 slavilo desetiletí republiky, ale roku 1929 se slavilo tisíciletí Čech. Je to stát starobylejší než království Viléma Dobyvatele, starší než říše Kapetovců, starší než celá říše římská národa německého. Je tomu skoro šest set let, co byla založena pražská univerzita, nejstarší ve střední Evropě, ale před sto lety nebylo v této zemi jediné české vyšší školy. Štítový, Hus, Chelčický, Komenský dosvědčují zvláštní duchovní kulturu této země na prahu nového věku; ale je tomu o málo víc než sto let, co tento národ počal znovutvořiti český literární jazyk a literaturu. Představte si národ, z jehož kulturního vývoje bylo téměř vymazáno sedmnácté a osmnácté století. V době, kdy psal Voltaire a Lessing, tento národ žijící v srdci Evropy nemá slabikáře pro své děti. Školy jsou německé, města germanizována. Jenom vesnice uchovávají národní jazyk, ale jsou to vesnice nevolníků. Je tomu něco málo přes sto let, co hrstka romantiků si vzala do hlavy dát tomuto národu malých řemeslníků, služek a sedláků české knihy, psané klopýtavým jazykem, jemuž chyběla dvě století literárního pěstění. Ale v životě lidí se přihází pravé zázraky: první skutečný básník obnoveného jazyka (Mácha), první historik (Palacký), první gramatik (Dobrovský) jsou géniové takového formátu, že rázem vytvářejí nejvyšší kulturní tradici. Před sedmdesáti lety neměla Praha českého divadla; naše první divadlo bylo postaveno z grošů sbíraných od vesnice k vesnici. Před padesáti lety byla obnovena česká univerzita, založená před šesti stoletími. Nevím, je-li v dějinách moderní vzdělanosti patetičtější událost než vzkříšení našeho malého, energického národa.

Podívejte se na mapu ještě jednou. Nikde se Československo nedotýká moře: jeho obyvatelé jsou většinou dělníci a sedláci, lidé připoutaní k půdě nebo k továrně, lidé domáctí, kterým sama příroda nedává příležitosti, aby se mezi nimi zrodili dobrodruhoví nebo dobyvatelé. A nyní si představte, že tito peciválové si dobyli své politické svobody na bojištích Srbska a Dobružky, Lombardie a Argonnu, na Urálu a na Sibiři až po Vladivostok, že se dobrovolně hlásili ze zajateckých táborů, aby bojovali proti rakousko-uherské monarchii jako buřiči předem odsouzení k šibenici. Sedmdesát tisíc špatně ozbrojených vojáků si razilo cestu sibiřskými stepmi a tajgami, aby se cestou kolem světa vrátili znovu bojovat na frontě; a ačkoli se po tu celou cestu, dlouhou desítky tisíců kilometrů, museli krok co krok probíjet se zbraní v ruce, založili si cestou také tiskárnu a noviny, banku a divadlo, pořádali koncerty a sportovní slavnosti, tiskli sbírky básní a popaměti přetiskovali hudební a divadelní repertoár své vlasti; a po dvou letech tohoto nezávislého života a dobrodružné pouti kolem světa se vrátili domů v disciplinovaných plucích na japonských lodích, připraveni vrátit se nazítří do

pole. Všichni, kteří jste poznali válku, uvažte toto fyzické i mravní hrdinství sedmdesáti tisíc mladých lidí, vedených třicetiletými generály; a pak řekněte, je-li to skutečně malá země.

Po tři sta let vládla této zemi habsburská dynastie a vládla jí špatně; zničila její náboženskou svobodu, vypudila rodovou i duchovní elitu národa, rozdělila úřady i statky cizí šlechtě, ze starobylého státu učinila špatně spravovanou provincii a ze všeho lidu bezmocnou menšinu. Po celé 19. století bojovali Češi a Slováci, aby zachránili alespoň svůj jazyk. Aby bylo jasněji, připomínám: žádná revoluce nebyla spravedlivější než ta, kterou zvedli za světové války Češi a Slováci proti habsburské monarchii; nic není přirozenějšího, než že národ tak dlouho a těžce pokořovaný myslí jen na své vlastní vysvobození. Ale tu zase nalézáme jednu z patetických dějinných událostí: hrstka lidí v čele se starým filozofem T. G. Masarykem, několik spiklenců s velkými myšlenkami, ale bez haléře v kapse, se rozjíždí po Evropě a Americe a vysvětluje válčícím mocnostem nejen to, že československý národ touží po svobodě, nýbrž i víc: že je nutné rekonstruovati Evropu. Nejdou prosit k velkým národům světa jenom za sebe, nýbrž dokazují jim, že je jejich povinností osvoboditi z cizího panství Poláky a Rusíny, Jugoslávce a Rumuny, Čechy a Slováky. Nepřišli s mapou své země, nýbrž s mapou Evropy. Starý filozof, který před čtyřmi lety přešel hranice, se vrací do vlasti jako prezident nového státu. Jeho mladší druh, univerzitní profesor Edvard Beneš, se stal neméně známým jako jeden z protagonistů organizace světového míru; třetí spiklenec, mladý astronom M. R. Štefánik, se vrací jako generál francouzské armády a zřítí se se svým letadlem na hranicích jako novodobý Ikaros. Jak vidíte, byla to velmi profesorská revoluce – ale také neuvěřitelně romantická, jako bývá málo událostí ve světových dějinách.

Řekli jsme země bez moře, stát odjakživa vnitrozemský; a přece si už zvykl na titul a funkci ostrova. V letech rozvratu po válce říkalo se mu ostrov klidu a pořádku; v letech nejposlednějších říká se mu právem ostrov demokracie. Byl zároveň ostrovem i křižovatkou: už ty pojmy samy ukazují zvláštní složitost zeměpisné, kulturní i politické situace Československa.

*

Nuže, těch několik protikladů charakterizujících Československo: je to stát starobylý i nový, země velká i malá, neobyčejně vzdělaná i neobyčejně prostá, zde se směšuje tolik věcí, že na první pohled nezískáte ten pravý dojem. Je to nadmíru krásná země, ale jiné jsou snad

krásnější; je bohatá, ale jiné jsou snad bohatší; dosáhla vysoké úrovně, zatímco jiné jsou třeba ještě výš. Ale není země na světě, která by dala svědectví tak tuhé životní energie a schopnosti jako tento malý národ, který se udržel uprostřed Evropy a který se tam udrží.

Malý národ má méně prostředků a nabízí se mu méně možností, má menší výběr osob a jeho životní podmínky jsou nekonečně nesnadnější než kteréhokoli velkého národa. Každý jeho úspěch vyžaduje více trpělivosti, ale zaslouží také více obdivu; každý jeho čin je výsledkem velikého napětí skrovných prostředků. Přejetí oceán na největší a nejdokonalejší lodi světa je rychlostním rekordem nebo výsledkem dobře uspořádané organizace; přeplaviti jej na malém dřevěném člunu, to je dobrodružný román, připomínající cesty kapitána Marryata; je to úspěch spíše morální než technický.

Uchovejte si před očima tento všeobecný nárys naší historické, zeměpisné a politické situace, chcete-li skutečně poznat Československo. Je to mnohem romantičtější kraj, než se všeobecně věří; naleznete zde divoké hory, pralesy a podivuhodné jeskyně; zůstává zde pozoruhodný folklór, zříceniny podobné hradům na Měsíci, historické památky největší ceny a přírodní kouty intimního půvabu. Ale nejromantičtější a nejpodivuhodnější je sama historie tohoto pracovitého a statečného lidu, jehož risorgimento se má ještě naplniti.

Srdce Evropy, červenec 1936

PO TÝDNECH SYCHRAVÝCH...

Po týdnech sychravých teď zdá se,

že bude slunko svítit zase

a vystupujíc nad mráčky

zas vyláká ven koupačky,

že opět budou houby růst a

ta česká husa bude tlustá
a že švestky bohaté
pro český knedlík sčesáte,
že svoji prosperitu zbrojní
též průmysl náš najmě zhojní,
– vše je tu, bychom užili
dnů pohody a idyly
a v klíně lesů, vod a strání
dýchali mír a požehnání:
jen kdyby také Dějiny
šly na kýžené prázdniny!
Teď aby čtenář pilně sháněl,
co dělá Řek, co dělá Španěl,
a zdali není za tím vším
tenhleten Hitler nebo Řím,
a musí rozčilit se horce,
když vidí naše čacké borce

opouštět olympiádu

jakožto sedmé odzadu.

Ba ani v božím létě není

žádného letos pohovění.

Kdypak nám klid se dovrší?

Až naprší. Až naprší.

Lidové noviny 8. 8. 1936

NAČ SE DÍVAT NA CIZINU...

Nač se dívat na cizinu,

když máme svou domovinu?

Nejdřív něco z domova,

a to hnedle z Venkova.

Ještě nedoschlo nám seno,

není dosud vymláceno,

a už Venkov uhání,

aby dělal povstání.

Pravý český zemědělec

revoluci drží palec,

a víc nežli rodných lích

dbá těch bouří v Španělich.

Doma sic by v tom zřel zradu,

kdyby někdo boural vládu,

když jde však o Španěly,

věří jen na rebely.

Věren zásadě “svůj k svému”

je v tom punktu, neboť je mu

to, s čím drží velice,

španělská jen vesnice.

Lidové noviny 14. 8. 1936

AŽ MY BUDEM V TMAVÉM HROBĚ SPÁTI...

Až my budem v tmavém hrobě spáti

a až zkvakne naše století,

přijď se na nás, světe, podívati,

abys moh se za nás stydět.

Na hrob dej nám nápis, který krátce

naši XX éru ocení:

Doba vědy, techniky a práce,

pokroku a hlavně vraždění.

Byl to věk, jenž držel na rekordy,

dbaje vždy o větší rozměry.

Velký věk chce mít též velké mordy,

hrdiny a velké gangstery.

Až my v tmavém hrobě dojdeme klidu,

dějinám odkážeme ledacos.

Mnohý rekord, vynález a bídu.

Diktátory. Války. Badajoz.

Lidové noviny 22. 8. 1936

ŠLY PANENKY SILNICÍ...

Šly panenky silnicí,

potkali je myslivci.

Kam, myslivci, kam jdete,

co to střílet budete?

Vyšli jsme si na hony

do zaječí sezóny,

nebo chce-li srdce tvé,

střel si třeba koroptve.

Ta letošní sezóna

všechny hony překoná,

neb je odstřel veliký

na lid i na státníky.

Někde střílí ulice,

jinde střílí justice,

jinde, co bych povídal,

odstřel černých trvá dál,

někde do měst pálí se,

onde k stěně staví se –

Lidí víc než zvěře je,

každá rána trefuje;

spust' jen, třeba v legraci,

a hned Lidstvo krvácí.

Lidové noviny 29. 8. 1936

UDĚLEJME UŽ JEDNOU KONEC S TOU OSTUDOU!

Jde znovu o veřejnou hanbu s člověkem Genykem. I když nepadá jenom na nás ta ostuda, že na našich hranicích žije jako zvíře člověk, který nesmí být doma a žít ani u nás, kde úředním omylem sloužil na vojně, ani v sousedním státě, do něhož náleží rodem, neseme tu hanbu celou my, jako ji celou nesou úřady polské; žádná ostuda se nezmenší tím, že se rozdělí. Ať je čímkoli člověk Genyk, octl se mezi žernovy dvou úředních justamentů, které ho drtí hůř, než kdyby byl psem bez pána; neboť psovi se aspoň dovolí, aby se vyspal v příkopě kdekoliv. Jsme asi v právu, říkáme-li, že Genyk a jeho rodina náleží legálně Polsku; ale na naší straně se stal ten omyl, že byl odveden na vojnu, a za omyly se v životě obyčejně musí platit. Zaplat' me už bez řeči ten někdejší omyl; přijde nám to laciněji než ten divný dojem, se kterým se lidé i jinde než u nás dívají na osud jednoho člověka a jeho dětí v našem státě. Snad jedná náš soused nesprávně a násilně ve věci toho člověka; ale tak dalece snad patří kus křesťanství a humanity do duchovní tradice našeho státu, abychom na každé hloupé násilí a bezpráví neodpovídali odvetou stejně nelidskou a hloupou.

Lidové noviny 11. 9. 1936

O VÁŠNI POLITICKÉ

Četli jste asi, co se stalo ve Vienne; měla tam francouzská lidová fronta bál; a když byl tanec v nejlepší, hodil neznámý politický odpůrce do středu tančících pumu. Že se přesto zabránilo hroznému neštěstí, to už je jiný příběh; nejzajímavější a nejstrašnější na věci je, že se z takzvaných politických důvodů házejí pumy už i mezi tančící lid, tedy vlastně do hejna děvčat. Já nevím, co se ještě nesmyslnějšího může udělat; snad jen to, že by někdo hodil bombu oknem do školy, kde sedí pár set dětí, aby tím energicky projevil svůj politický názor.

Zdá se, že žádná z lidských vášní není tak bezuzdná a brutální jako politický fanatismus; bylo by skoro načase, aby si lidstvo řeklo, nemá-li se nějak potlačovat vašeň politická, jako se občas musí potlačovat neřest alkoholická nebo požívání opia. Politika, která přestala být záležitostí rozumu a stala se věcí vášně a posedlosti, je daleko horší nežli ty výše jmenované metly lidstva; ale žádným zákonem se tlumit nedá – na to bude třeba prostředků jemnějších a hlouběji působících.

Lidové noviny 26. 9. 1936

JACÍ JSOU

“Koho považujete, pane Degrelle, za největšího státníka Evropy?”

“Za největší státníky považuji Mussoliniho, Hitlera a sebe.”

“V čem je tajemství vašeho úspěchu?”

“Zeptejte se velkých dějinných postav, v čem bylo jejich tajemství. Z nich, stejně jako ze mne, vyzáruje zvláštní fluidum...”

Tak mluvil v interviewu pan Léon Degrelle, řečený Rex, vůdce belgických rexistů; říká se jim také fašisti, ale to pan Léon Degrelle nemá rád; on je Rex, tož rexisti a dost. U obyčejného politika, ať je to poslanec, nebo ministr, by takové výroky zněly krajně nevkusně a směšně; ale u chlapíka, který (ovšem po jiných) hlásí ideologii vůdcovskou, jsou už jenom příznačné. Takoví opravdu jsou, ti megalomaniakové, kteří někde vedou a jinde by rádi vedli celé národy; tak cítí své vyšší poslání a svou mystickou funkci. Smutné a divné je jen to, že tolik lidí dvacátého věku se nedá do nehorázného smíchu, když k nim takto mluví!

Lidové noviny 12. 10. 1936

TROCHU PŘEDČASNĚ

Ještě nedozněla sezóna husí a švestek, a už je v krámech a na trzích v plném proudu sezóna dušičková: samé chryzantémy, věnečky imortelek, svíčky a olej a ostatní rekvizity k uctívání svatých Dušiček. Obchod si vždycky pořádně pospíší, aby přišel o něco dřív než to pravé datum; a o něco dřív, než si na to vzpomene konkurent. Tak teď už krámy začaly se sezónou dušičkovou; na Vše svaté začne mikulášský trh a s ním už sezóna vánoční; dvacátého pátého prosince už se v krámech začne se sezónou bálovou, a tak někdy po Novém roce uvidíme první pruty velkonočních kočiček nebo aspoň jarních mimóz. Obchod se musí ohánět; nežije s dobou, ale předbíhá ji čím dál tím spěšněji; jednou se snad dožijeme toho, že nám v říjnu budou prodávat věnce už pro Dušičky na příští rok.

Lidové noviny 15. 10. 1936

NÁLADA PODZIMNÍ

tkví pro jedny z nás ve žlutnoucím listí, pro druhé v jelení říji a pro třetí třeba v rozpočtové debatě; ale díváte-li se na český venkov, řekli byste nejspíš, že podzim – vozy s řepou. Táhne se jich v těchto dnech bezpočtu ke každému cukrovaru; po všech silnicích, okresních cestách i úvozech plouží se za vozem vůz, většinou tažený párem kravek a plný světlých bulv řepných; blíž k cukrovaru se ty vozy už slévají v celý proud a u cukrovarů samých je živo jako o mobilizaci: tam je to už hotový vodopád samé řepy. A na polích všude veliké tmavé hromady řepného chrástu. Narovnané kupy řepy a ještě plno lidských postaviček, jak daleko oko dohlédne, hemžících se na širých řepništích. Český podzim je v plném proudu a nezůstane chudě požehnan.

Lidové noviny 17. 10. 1936

NEJNALÉHAVĚJŠÍ ÚKOL TĚCHTO DNŮ

Nejnaléhavější pro nás všechny: zachránit svět před barbarstvím, to jest před válkou – před sociální reakcí, před násilím – před fanatismem, před závistí – před demagogií, před hesly a frázemi – před snahou poroučet jiným a snahou vzdát se vlastní svobody a odpovědnosti.

To by stačilo; a nevidím nic naléhavějšího.

Prager Mittag 27. 10. 1936

HRADČANY OZÁŘENÉ

Teď to je skoro už dokonalé: Hrad září jasněji v prudkém světle reflektorů a palác arcibiskupský, věnčený žárovkami, korunuje výrazněji dlouhou zářící frontu; ale největší světelnou změnou toho překrásného nočního panorámatu je Karlův most, nyní ozářený stejně silně jako Hrad a rámovaný mocnými světelnými masami obou předmostí. Posud se vznášely ozářené Hradčany jako světelná koruna na temném polštáři Malé Strany; nyní však se jejich iluminovaná sláva rozšířila jasnou arkádou Karlova mostu až k Vltavě, překračuje řeku a spojuje se s ozářenou partií u Křižovníků v ohromný světelný cour d'honneur, uzavřený až ušlechtilou světlou siluetou Národního divadla. Celý světelný prospekt se tím neobyčejně rozšířil; jeho středem už není Hrad, nýbrž třpytná Vltava proudící pod zářícími oblouky Karlova mostu. Už to není světelná koruna nad Prahou, nýbrž ozářená Praha ve své slávě z dějinné vznešenosti. Je to tak krásné, až člověka mrazí.

Při nynějším osvětlení poněkud ztrácí ozářená přílba Mikulášského kostela; snad by se vyzvedla z celkového obrazu, kdyby byla osvětlena jiným, bělejším nebo modravějším světlem. A až ještě bude ozářena celá fronta Masarykova nábřeží, aby se uzavřel ten slavnostní dvůr světla až po Národní divadlo, bude ta féerie Prahy v lesku dokonalá a vrcholná.

Lidové noviny 29. 10. 1936

TÁTA

Na tom, že i takzvaný policajt bývá otcem a chová se celkem jako každý jiný obyčejný neboli civilní otec, není ovšem nic zvláštního, co by stálo za zmínku; nicméně jsou situace, kdy úřední postavení otce strážníka činí jeho obyčejné tátovství jaksí složitějším. Stál například strážník v celém úředním postroji a ve veškeré své moci a slávě na rohu ulice a obzíral

důstojně svůj rajón. A tu šel po druhém chodníku klouček jako kudla a spatřil pana strážníka; zarazil se a váhal, a najednou se rozběhl přes ulici a odzadu objal nohy úředního orgánu. Strážník se otočil, a teď se oba začervenali dojetím: kluk pyšně dojatý a rozčilený tím, že se smí na ulici hlásit k tak mocné osobnosti, a táta neméně dojatý tím, že se k němu hlásí jeho škvrně. Nemýlím-li se, měli oba v té chvíli trochu mokré oči. A pak strážník plácl kluka po zadečku a řekl mu neúředním hlasem, aby šel domů. A kluk upaloval pryč, záře přímo provokativně; a strážník úředně kráčel dál, dávaje si pozor, aby se ještě jednou neohlédl. A možná že v nejbližších vteřinách nechal plavat jeden nebo dva přestupky proti policejním řádům.

Lidové noviny 19. 11. 1936

STÍŽNOST NA PŘÍTOMNÉ DĚJINY

Člověk si, jak se říká, zvykne na všechno; například jsme si už zvykli na to, že říše německá koná své dějinné kroky obyčejně v sobotu kolem dvanácté hodiny polední. Už jsme na to skoro čekali, co se v sobotu zase stane; nebylo to nikdy nic, co by velká většina Evropy vítala s hlasitým jástem, ale mělo to aspoň jakousi pravidelnost. A teď je ta pravidelnost citelně porušena; poslední dějinný krok německé říše, smlouva s Japonskem, se stal ve středu v sedm hodin večer! Teď už si tedy člověk opravdu nemůže být jist, kdy přikvačí další německá událost; tak říkajíc neví už dne ani hodiny. Nešlo by to zůstat už při určitém týdenním datu? Ono by se to v sobotu líp strávilo, protože by člověk přes neděli shledal, že se přes všechny dějinné kroky svět točí dál.

Lidové noviny 28. 11. 1936

CHCEME ŽÍT!

Jděte se podívat na tu výstavu mládí v Clam-Gallasově paláci; jedná o životě nezaměstnané mládeže a instalovali ji mladí lidé ze hmot a exhibitů, které sami sehnali, z darovaného papíru a darovaných latěk; ale za tím improvizovaným výstavním materiálem čouhá až příliš tvrdá a nahá skutečnost.

Ten nejkřutější nápad této kruté výstavy je snad bezděčný; je to poněkud groteskní fakt, že tahle všechna trpká bída nezaměstnané mládeže je vystavena v brokátových stěnách Clam-Gallasova paláce. Na zlatých tapetách, pod freskovým stropem visí hadříky svlečené z těl dnešních jeskynních lidí z břevnovské Ladronky; v zákoutí hedvábného budoáru je vybudován model jeskynního brlohu, díra přežalostná a strašlivá, ve které žijí naši současníci. Ten děsivý kontrast výstavních sálů a vystavené bídy není uveden v katalogu; ale je to exhibit číslo jedna.

Výstava Chceme žít! chce říci mnoho, a říká to s usilovnou výmluvností; najdete na ní makety, obrázky, fotografie, skutečné hadříky a rozbité šupály, statistiky, diagramy, hesla křičící obžalobu i reální a možný kus programu, jak opravdu pomoci mladým lidem, které naše doba nemohla a snad se ani pořádně nepokusila zařadit do normálního lidského života práce a výdělků. Kdo nechce zavírat oči před tvrdými fakty, ať se jde na tu výstavu podívat; aspoň bude muset přemýšlet o tom, jak věci vypadají a jak se snad dají napravit, – už to by byl veliký zisk pro ty mladé, kteří se hlásí o práci a lidský život, kdyby byli od nás ostatních silně vzati na vědomí.

Snad vám neujde na té výstavě ještě jeden bezděčný exhibit. Podívejte se kolem sebe: ti dobrovolní biletáři, aranžéři, uklízeči a výstavní dozorcí, a nejenom oni, ale i značně velká část návštěvníků, kteří putují po sálech výstavy a čtou diagramy, jsou právě ti mladí, kteří tak snažně a bolestně chtějí žít. Uvidíte jim to na tvářích i na šatech; nepřišli se vystavovat, neboť jejich výstavní číslo by bylo strašlivé; mohli by dodat snad čtvrt miliónu exponátů, a na to by nestačily všechny paláce pražské. Nejsem si jist, byla-li to jenom náhoda; ale viděl jsem na té výstavě jenom mladé návštěvníky. Znamená to snad, že to mládí, které chce žít, je jenom záležitostí mladých a že se nedovolá pozornosti... těch druhých? Kdyby tomu tak bylo, byl by tento úkaz tím nejtragičtějším exhibitem výmluvné a fatálně časové výstavy v Clam-Gallasově paláci.

*

Výstava této bídy mladých však není jenom žalobou; je také pozitivní výzvou. Nedomáhá se tak silně toho, aby se poskytla pomoc, jako spíše toho, aby se poskytla nějaká možnost. “Chceme žít” je heslo; ale jeho vlastní a hluboce vážný smysl je “chceme pracovat”. Všude

cítíte, jak ta výstava chce hlasitě a srozumitelně mluvit nebo přímo křičet; ale stručný obsah toho naléhavého volání je, že se hledá a žádá rozumné řešení. Ti mladí udělali, co mohli; je nyní na druhých, aby otázka mladých nezapadla mezi neřešené, zanedbané starosti.

Lidové noviny 29. 11. 1936

U KREJČÍHO

Byly doby, kdy člověk prostě nosil žiněné roucho. Byly doby, kdy dědával po svém ctihodném otci “item pár nohawic saukených, item kabátec z tmawého sukna”, načež nosil tento odkaz po celý život a opět jej, odevzdán do vůle boží, postoupil k užívání další generaci. Dnes to už není tak pohodlné; chtěj nechtěj se musí člověk v jistých časových údobích dostavit k “svému” krejčímu (neboť sebe dbalý občan má svého krejčího, jako má svého doktora, svého advokáta, svého trafikanta a vůbec velké množství svých lidí), aby si nechal zřídit nový oblek. (“Nový obleček prosím,” říká tomu jeho krejčí.)

Obvyklý postup celé události bývá asi tento: Usedne se a nedbale se listuje v módních žurnálech. V nich se divák seznámí s množstvím mladých, nápadně dlouhých a úplně bezbřichých pánů energických tváří a neobvykle širokých ramen; jsou oděni v domácích šatech, vycházkových šatech, golfkách, raglánech, ulstrech nebo smokingách, kouří cigaretu, oblékají si rukavice a jinak jenom stojí, povídají si něco a vůbec nic nedělají, jenom se podnikavě a moderně tváří. Člověk si je prohlíží s mírnou nechutí a myslí si o nich své; taková hochštapleři a flákači, říká si poněkud pohoršeně, nic to nedělá – kde na to berou ty peníze? To by každý dovedl, holenu, stát u zeleného auta a oblékat si rukavici; ale kdyby sis měl na to vydělat –

“Tak jaký obleček?” ptá se najednou krejčí za zády čekajícího.

Člověk se lekne a ukazuje na toho flákače u zeleného auta: “Asi takovýhle, víte?”

Mistr krejčí nakloní ušlechtilě hlavu: “Ano prosím, trochu sportovní fazónku. Dnes se nejvíc nosí sportovní fazónka, pane. A jakou látečku byste si přál? Máme tady nejnovější vzory, latex, vitello, hemendex –”

“Tak třeba latex,” řekne člověk nejistě.

“To je výborná látečka,” tvrdí mistr krejčí a vytáhne z regálu balík něčeho šedého. “Račte se podívat, třeba tahle – Nebo kdybyste si přál něco decentnějšího,” povídá a položí na pult balík něčeho brčálově zeleného.

“Nemáte něco... ještě decentnějšího?” praví zákazník nesměle.

“Och prosím. Tady máme tenhle proužek,” šveholí mistr krejčí a rozhodí po pultě něco modrého. “Račte se podívat,” praví, přehodí přes sebe to modré a zahalí se do toho jako antický tragéd do zřasené tógy.

“Tak mně třeba dejte to modré,” míní zákazník, aby to nějak skoncoval; jen když to není ten zelený brčál, myslí si s úlevou.

“Krásná látečka,” ujist’uje mistr krejčí. “Teď právě jsme z ní šili obleček pro jednoho pana radu.”

“A... musíte mně brát míru?” vyhrkne člověk stísněně, jako když se ptá svého zubaře, musí-li ten zub ven.

Mistr krejčí skloní lidumilně hlavu. “Není třeba,” chlácholí, “my už máme míru napsanou. A jaké klogy?”

“Klogy?”

“Jaké si přejete klogy?”

“Nu... decentní,” míní zákazník. (Co vždycky mají s těmi klopami?) “A kalhoty taky decentní.”

“Mají být dole přehnuté? A jaké knoflíky na kabát?”

“... Decentní.”

“Já myslím,... jedna řada, nebo dvě?”

“Mně stačí jedna,” brání se zákazník. “A kdy mám přijít na zkoušku?”

*

Zkouška, to už je docela jiný obřad. Předně zákazníka strčí za takovou květovanou záclonu; je tam jen stolička a zrcadlo, ale jinak to vypadá trochu jako v baru.

“Kdyby si pán zkusil kalhotky,” domlouvá mu mistr šetrně; člověk si připadá jako u doktora, i shodí ze sebe šaty s chmurnou a drobet pokořenou odhodlaností. Když to musí být, tak co. A pak mu podají něco plihého a beztvarého; zákazník do toho vjede – a tu před ním poklekne mistr krejčovský a chvílku ho na kolenou pozoruje v němém a uchváceném zbožňování. “Krásná kalhota,” vydechne konečně a počne člověka ohmatávat a lechtat na různých anatomických místech. “Tady to trošičku zvedneme,” šveholí, “a tady to o kousíček prodloužíme – Dobré je to. A teď zkusíme kabátek, a bude to.”

Ten kabátek pozůstává z jednoho rukávu, pytlového límce, vaty a nějakých kusů látky spíchnutých bílou nití; to všechno se honem sešpendlí, “hned to bude,” utěšuje mistr, a pak s hlavou nakloněnou se ponoří v tiché pozorování. Zatím zákazník stojí jako sloup a marně se snaží vypadat buď ledabyle, nebo důstojně; vypíná prsa, vtahuje břich a hledí si dodat štíhlý, ramenatý a odhodlaný výraz těch pánů z módního žurnálu; vcelku však připomíná dobře živeného, ale jinak naprosto nepovedeného strašáka ze zelného pole. V tu chvíli se kolem něho seskupí celá dílna a jaksi se pase na jeho bezmocné situaci.

“Krásné šatečky,” řekne krejčí uznale a vrhne se na zákazníka. Jednou rukou mu utrhne límec, druhou rukou rukáv, načež roztrhá ty spíchnuté kusy látky a začne to všechno na něm znovu sešpendlovat. “Tady to probereme,” říká přitom konejšivě, “a tuhle drobet přidáme – Padne to výborně!”

“Tak už jsem hotov?” vyhrkne s úlevou čekatel na šaty.

Mistr krejčovský nakloní lítostivě hlavu. “Ještě jednou musíte přijít, pane,” domlouvá. “Ještě docela malá zkouška.”

*

Je to opravdu malá zkouška; člověka jen postaví, obléknou na něho vestu a kabát, pak utrhnou límec, rukávy, klogy a roztrhají ostatní kusy látky. Potom to na něm znovu sešpendlí “Tak, teď je to dobré.” “A kdy mám zase přijít?” ptá se zákazník nesměle. “Už ne. Už je to hotové.”

*

Načež jednoho dne vyjde člověk v nových šatech ven; a až uvidí někde stát pěkné zelené auto, zastaví se jaksí náhodou u něho a počne si navlékat rukavici, rozhlížeje se štihle, ramenatě a odhodlaně po vesmíru.

Lidové noviny 25. 12. 1936

SLAVNÝ ZAČÁTEK

Jsou v dějinách události, které postupem doby nabývají zvláštní a skoro symbolické hodnoty. Jsou to jakoby krystalizační body nebo osy, kolem nichž věky pozdější seskupují historické dějstvo; jsou to jmenovatelé, jimiž označujeme rozlehlý kus dějin.

Zborovská bitva je jednou z takových výjimečných událostí; stala se skoro bezděčně představitelem legionářské slávy.

Bylo by zbytečné dokazovat, že heroický výkon našich legií neleží v jednotlivé bitvě nebo epizodě; že to nejúžasnější a jedinečné v dějinách válek je to celé tažení našich dobrovolců od Ukrajiny a Volhy po Vladivostok se vším, co k tomu bylo třeba vedle bojové odvahy: s dopravou, zásobováním, sanitou, technickou a hospodářskou organizací a tak dále.

Co dává zborovské bitvě tak mimořádné postavení v tom téměř neuvěřitelném dějovém pásmu?

Myslím, že to jsou dvě okolnosti: že bitva u Zborova byla něčím jako okázalým a samostatným vstupem českých vojsk na válečné dějiště; a za druhé to, že se právě jakožto bitva, jakožto čin dá izolovat z hustého a složitého přediva té ostatní anabáze, složené z nespočetných, víceméně bezejmenných aktů statečnosti, důmyslu, organizace a iniciativy.

Zborovské bitvě náleží právem, aby nám představovala nejkrásnější tradici naší armády; ale nebylo by spravedливо, kdybychom v ní výslovně neuctili to, čeho byla slavným začátkem: celou organizaci a celou vojenskou dráhu naší první armády.

Zborov 1917–1937

CO PŘEDEVŠÍM PŘEJETE REPUBLICE DO ROKU 1937?

Mír!

Národní osvobození 1. 1. 1937

ZKLAMÁNÍ

Nic platno: nikdy není člověk hotov se zkušenostmi. Tak například autor, který už mnohokrát zavalil mnohým lidem příležitost k nesouhlasu, shledal, že pravidelně, ba téměř nevyhnutelně projevují lidé svůj nesouhlas dopisem anonymním, ale zato tím hruběji. I podivil se, když jednoho dne dostal silný, ba i obhroublý projev nesouhlasu, a že ten dopis byl podepsán! Bylo tam počestné české jméno, adresa i stav – oficiál v. v. Tu potěšil se autor a řekl si: Aspoň je tento odpůrce správný demokrat; vynadá ti, ale činí to tváří v tvář.

I napsal odpověď, v níž vyjádřil své dojetí a překvapení nad faktem, že se setkává s odpůrcem tak otevřeným a podepsaným. Ale dopis došel zpět s poznámkou: “Adresát v udaném čísle popisném nebydlí. V ulici té a té není adresáta toho jména. Dopis na poště vyvolán, ale adresát toho jména v Novém Břevnově není znám.”

Tím způsobem přišel autor zase o jednu iluzi: nepoštěstilo se mu najít jednou slušného odpůrce. Škoda!

Lidové noviny 23. 1. 1937

SYN SVÉHO NÁRODA

Není třeba velkých pomníků nad tímto novým hrobem; neboť pravým náhrobkem historiků, tak jako králů a vojáků, jsou samy dějiny. Ale loučíte se s mužem, jehož dílo je aere perennius, připomínáme si s dojetím jeho lidské stránky. Vysoký, silný, trochu selské tváře; připomínal spíš zemanského statkáře než člověka, který strávil svůj život skloněn nad knihami a papíry. Jaksi v nesouhlase s tou statnou postavou byl hlas, vždycky poněkud dušný a naříkavý; a ještě více u toho silného muže překvapovala jeho naivní bezmoc a životní nepraktičnost velkého dítěte a podivínského starého mládence. Byl opravdu doma, tak trochu jako král a pán svého světa, jenom v kruhu přátel, v kavárně nad haldami novin a ve svém rodném turnovském kraji; ale nejvíc grandseigneurské jistoty měl tehdy, když se jako historik

a dějtvorný myslitel utkával s historickými fakty a ideami. Vzpomeňte si, jak rytířsky skvělým a čestným gestem podával osmdesátiletému Masarykovi svůj uctivý hold tak říkajíc na hrotu polemického meče, jež tolikrát zkřížil s Masarykovou filozofií dějin. V tom byl celý muž, ve kterém srdce i forma dokonale a velkoryse splývaly v jedno; chceme-li brát vážně slovo, jež vyšlo z oběhu, byl to muž aristokratický. Ocenit jeho velkého ducha je věcí historiků; ale jeho velkodušnosti vzpomínají s úctou všichni, kdo měli čest ho poznat.

Lidové noviny 24. 1. 1937

ROZHOVOR SE SOCHOU

Naše noviny se už obíraly pozoruhodným výrokem, který byl pronesen v těchto dnech: “Demokracie dohospodařily. Jsou dnes vědomě či nevědomě pouze ohniskem korupce, nosiči bacilů a pomocníky bolševictví.” Jak víte, řekl prý ta slova Sr. Mussolini, italský předseda vlády. Nuže, snad bychom chtěli vědět, jak jsou ta slova vlastně míněna; marně bychom se ovšem jako zcela nepatrní tvorové ptali na přesný smysl a dosah takového výroku. Bylo by to asi stejně marné, jako bychom se vyptávali mramorové sochy na římském Foru. Ale otázka nepronesená je ještě míň platna než otázka, která zůstává bez odpovědi. Dejme tomu tedy, že mluvíme se sochou římského státníka o nejzajímavějším výroku tohoto týdne.

Předně není jasné, které dohospodařivší demokracie jsou míněny. Politickou demokracií je totiž Francie stejně jako Švýcarsko a Velká Británie nebo Amerika stejně jako dejme tomu severské státy. Máme zdvořilé pochybnosti o tom, že italský pan ministerský předseda mínil vynadat některému z těchto nebo jiných demokratických států, že jsou ohniskem korupce, nosiči bacilů a pomocníky bolševictví. To se totiž, pokud je nám známo, ve vzdělaných státech nedělává; předsedové vlády se obyčejně vyhýbají tomu, urážet hrubě jiné státy, aspoň pokud s nimi nejsou ve válečném stavu; takové polemiky se zpravidla ponechávají neodpovědné žurnalistice. Nepamatujeme se vskutku, že by dejme tomu britský nebo finský předseda vlády prohlásil fašismus za ohnisko korupce, morovou hlízu a pomahače barbarství; myslíme, že by takový projev právem nezůstal bez důrazných odpovědí a diplomatických demarší. Buď tedy italský pan předseda vlády zahájil novou éru politických zvyklostí, nebo opravdu svým projevem nemínil urážet státy řízené jiným režimem než protidemokratickým.

Doufejme, že jako vysoce uznávaný státník se vskutku nechtěl dopustit takové politické nehoráznosti, že by se nešetrně pletl do toho, jak jiné evropské státy spravují své vnitřní věci.

Zbývá tedy jiný výklad jeho projevu: že byl prudce namířen proti demokratickým tendencím v jeho vlastním národě, pokud tam ještě jsou nějaké památky po demokracii. To by ovšem bylo čistě italskou záležitostí, jak tamní hlava vlády účtuje s určitou politickou tradicí svého národa; ale přesto bychom jménem čehosi, čemu se podnes říká evropský duch, vznesli uctívou prosbu, aby nezahrnoval pohrdáním tak drtivým demokraty a demokratické činy svého velikého národa. Myslíme přitom na starou římskou republiku; myslíme na italskou renesanci, která osvobodila lidského ducha od středověkého autoritářství; myslíme na italské revolucionáře, patrioty a demokraty devatenáctého století, jejichž památku i my uctíváme na svém Špilberku a jejichž jméno, jméno Mazziniho, Garibaldiho a těch jiných, bylo heslem a vůdcem i v našich bojích o lidskou a národní svobodu. Evropa má právo ujmout se této italské demokracie; snad přece jen byla světu něčím víc než ohniskem korupce a nosičem bacilů. Pravda, nechceme se plést do toho, jak italský pan předseda vlády posuzuje politický odkaz svého vlastního národa; ale soudí-li o svém lidu, že by dnes z demokracie nemohl udělat než “ohnisko korupce”, pak nám je toho starého římského národa ze srdce líto.

Lidové noviny 24. 1. 1937

NOVÉ POHYBY

Že se co chvíli vynalezne nový stroj, který se jinak točí a dělá jinou práci než všechno, co tu dosud bylo, na to jsme si už zvykli; a bývají to někdy stroje krásné jako bohové, jindy obludné jako strašidla nebo složité jako malý vesmír. Ale čas od času se před našima očima vynalezne něco jednoduššího a přitom vlastně víc překvapujícího; je to zbrusu nový lidský pohyb.

Napadlo mě to, když jsem se tuhle díval na dopravního strážníka: jak vznešeně rozpaží ruce, jednu ohne v předloktí a dá dlaní malý pokyn: jed'te! Potom zas tu ruku natáhne a vztyčí dlaň, stůj! Načež se pomalu otočí, rozpaží ruce a kyne: jed'te! A tak dále, ale nedá se to vlastně popsat; je to jako královský tanec, jako mše, jako heroická gesta z velké opery; avšak žádný kněz, žádný tanečník, žádný hrdinský tenor dosud nedělal tyhle velitelské, blahovlnné nebo

zábranné pohyby. Prostě před našima očima se z lůna soudobé civilizace s novou funkcí zrodilo něco nového: nebývalý lidský pohyb.

*

Když už jsme u těch nových gest, urodily se nám, jak víte, v nebývalé míře i nové pohyby hromadné; mám na mysli ty vztyčené ruce, kterými zdraví italský fašismus, německý nacismus a po nich (se zaťatou pěstí) také jednotná fronta. Já vím, říká se, že ta zvednutá ruka je starý římský pozdrav; ale z toho se myslím ten nový pozdrav nezrodil; jeho původ je jiný; je to totiž jediný salut, který může vzdávat natlačený dav. Dav nemůže rozpažovat ruce jako dopravní strážník ani smekat klobouk širokým mávnutím jako nebožtík Ignát Herrmann; nemá na to dost místa; jediné volné místo, do kterého může zdravít, je nahoře. Proto se zrodilo zvedání rukou na pozdrav; je to přirozený pozdrav davů.

Jen si to proberte: Smekání klobouků a uklánění je vlastně pohybové dueto v prostoru; takto se mohou zdravít jenom dva lidé, kteří se potkávají takřkajíc v nekonečném prostoru. Vojáci na pochodu pozdravují nohama; to je parádní marš. Vojáci v klidu pozdravují salutováním nebo “k počtě zbraň”; všimněte si, že obojí tento salut se rozvinuje frontálně, v kolmé rovině a do šíře; není to pozdrav zástupu, nýbrž vyrovnané řady, ze které nesmí vyčnít ani pohyb; a jak se sluší právě na vojáky, rozvinuje se celý v rovině hrudní, jako by říkal: tady jsou má prsa. Davový pozdrav se nerozvinuje ani ve volném prostoru, ani do šíře, nýbrž do výše; zdvižením ruky se každý jedinec v davu jaksi hlásí, že je taky tady; mimoto se tou zvednutou rukou zřejmě vyjadřuje zvýšené sebevědomí davového člověka; bezděčně to připomíná malé dítě, které ukazuje nataženou ručičkou, že je “tákhle veliké”.

Je ještě jeden davový salut, na který mají lidé v zástupu vždycky dost místa; tím je křik, hlasové gesto, salut zástupu demokratického a někdy revolučního. Není to náhoda, že tento pozdrav ustoupil za našich časů zdviženým rukám. Hlasem totiž lze vyjadřovat ledacos, například také nesouhlas. Zdvižená ruka nemůže vyjádřit žádný nesouhlas. Tam, kde je předepsáno zvedat pravice, je předepsáno prostě a neochvějně souhlasit. Což je pravý a hlubší smysl tohoto nového pohybu.

VY MLADÍ!

Jednou mi byla při jakési příležitosti položena otázka, v čem bych viděl hlavní poslání dnešní mladé generace. Není to snadná otázka a proběhlo mi při ní hlavou mnoho možných odpovědí, jedna z nich samozřejmě obsahovala přání, aby naše mladá generace byla tělesně silná a mravně statečná a pomohla takto vyrovnat početní slabost nevelikého národa. Jistě toto je ten nejdůležitější nárok, který my všichni klademe na nastupující generaci; přesto však se vracím k odpovědi, kterou jsem dal tehdy a která se týká zvláštního poslání všech nás mladých. Jsou věci, které vy mladí můžete vykonat lépe a šťastněji, než jsme mohli nebo dovedli my; o jedné z nich si tu povíme víc.

Jak víte sami, není vždycky a není ve všem dobré porozumění mezi námi Čechy a námi Slováky. Jsou tu politické příčiny, jsou i hospodářské důvody, je tu rozdíl národních letor, který nás někdy rozděluje, ačkoli by mohl harmonicky doplňovat českou střízlivost a těžkopádnost slovenskou citovostí a větší životní lehkostí. Ale nejčastěji je zdrojem takových nedorozumění zbytečná nedůvěra; Čech má nejistý pocit, že se na něho Slovák dívá skrz prsty, kdežto Slovák si myslí, že se Čech na něho dívá nějak svrchu. Jak známo, takové pocity bývají mezi blízkými příbuznými, dokud mezi nimi leží nějaká nerovnost; a mizívají cestou, která je nejbezpečnější, i když není krátká: bližším osobním stykem. Zkrátka vy mladí se svou větší snadností navazovat styky a popřátelit se s lidmi svého věku byste mohli udělat nesmírně mnoho pro naši republiku a pro celý národ československý, kdybyste upředli hustou síť kamarádství mezi naším západem a východem. Vídám v tomto listě, že si spolu už teď dopisujete a vyměňujete si názory, ale přál bych vám i nám všem, aby toho bylo víc, abyste vyhledávali každou příležitost poznat se a setkávat se osobně. Nezůstat si cizí: to je to celé; vám, které ještě nedělí žádné rozpory politické ani hospodářské, nebude těžko postavit se oběma nohama na společnou půdu.

Poněkud těžší bude toto poslání na jiné straně: vůči naší německé mládeži. Není to jenom jazyk, co vás od ní dělí, ale i hodně jiná politická výchova; avšak přesto nebo právě proto nesmíte opomenout žádnou příležitost, kdy můžete bliž poznat mladého německého spoluobčana našeho státu a zkusit, co je mezi vámi společného. Věřte, že jedno přátelství nebo aspoň jeden vztah vzájemné důvěry má větší cenu než plamenný politický úvodník. Nebudete se vnucovat, ale také nebudete zapomínat, že udělat první krok k sblížení je

povinností silnějšího. V takových věcech vy mladí jste volnější a míň rozpačití než lidé starší; jde jen o příležitost, a tu lze vyhledávat. Věřte, že ve zřizování státu československého náleží vám mladým pořad ještě posláni průkopnické.

Studentský časopis 10. 2. 1937

O JEDNOM ÚKAZU

Úkaz, který mám na mysli, je poměrně nový a nalézá se teprve ve stadiu růstu; je to tedy, abych tak řekl, příznak naší doby. Záleží v tom, že ať si umíníte dělat cokoli pro svou radost, shledáte nakonec, že děláte něco hromadného. Dejme tomu, že vás napadne hledat samotu a osvěžení v lůně přírody; když to učiníte, zjistíte, že táž myšlenka okřídčila ve stejnou chvíli nanejmiň sedm set tisíc lidí, kteří naplnili všechn po ruce jsoucí prostor, jemuž se při dobré vůli může říkat příroda. Naložíte-li lyže na plece své a vydáte se do božských samot zimního kraje, ukáže se vám záhy, že stejná touha po panenském sněhu vedla kroky dobrých sedmi tisíc lidí s lyžemi na plecích. Chcete-li zapít zármutek, radost nebo nudu, neučiníte to jako osamělý piják, nýbrž v nepřehledném davu lidí, kteří zapíjejí červa nebo něco oslavují. Jděte se koupat do řeky, vyjeďte si autem, kam vás oči vedou, toulejte se s fotografickou kamerou nebo já nevím co: toto vše, jakož i kterýkoliv jiný váš počín sloužící kratochvíli, vás vřadí do hromadnosti lidí, kteří v tutéž chvíli tímž způsobem hledají své potěšení.

Na věci by nebylo nic divného, protože jsme si na ni jaksí zvykli, kdyby tu nebyl problém matematický. Dejme tomu, že nás lidí přibylo v Praze od předválečných dob o padesát procent; ale té hromadnosti narostlo o tisíce procent. Je desetkrát tolik příležitostí hromadit se, a přitom se hromadíme s mnohonásobnou číselnou hojností. Na Olšanských hřbitovech je na Dušičky nejmiň třikrát tolik lidí, než bývalo před válkou, ačkoliv se drazí nebožtíci v Pánu jistě tak hromadně nerozmnožili. Návštěvníci Matěje se odhadují na sto tisíc duší, zatímco před válkou to bývala pouť několika set lidí nakloněných prožívat něco starosvětského a idylického. Říká se sice, že od války stoupá lidový konzum zábavy a že dnes se sport, kino a kdeco stalo prostě předmětem obecné denní potřeby. Něco na tom je, ale řekněme pouť na Olšany nepatří zrovna k zábavám; spíš se zdá, že nejde jen o to, bavit se, nýbrž prostě hromadit se; a to dá rozum, že se lidé mohou spíš hromadit ve své zábavě a rekreaci než ve své denní práci. Prostě faktum je, že sto tisíc lidí dnes ze sebe pořídí xkrát tolik zástupů,

nakupení a hromadných útvarů než sto tisíc lidí před válkou; nebo jinými slovy, že zatímco populace roste v řadě aritmetické, roste hromadnost v řadě geometrické. Řekl bych to tak, že se lidské skupenství, jež bývalo víceméně individualistické, přeměňuje vůčihledě ve skupenství víc a víc hromadivé; aniž se předem smluvili, z jakéhosi přírodního volání se lidé sami sebou dostavují na místa, kde se pak vyskytují hromadně. Je to něco jako změna sociologické struktury; pud hromadit se je v jádře potřeba nivelizovat se; zábava nebo zvědavost se zdá být jen praktickou záminkou, aby se měl kolem čeho nakupit zástup lidí, kteří jinak mají hrozně málo společného a solidárního. Nikdy by lidé neměli tolik zájmu o sport, jež sami nedělají, kdyby právě nebyl podívanou hromadnou. Není vlastně docela pravda, že lidé se kupí kolem toho, co se jim líbí; spíš je pravda, že lidem se líbí to, co je seskupuje.

Ale i když přijmeme ten zvláštní úkaz moderní hromadnosti, zůstává početní záhadou, jak stačí mírně rostoucí počet lidí na tolik hromadění. Snad se to nedá říci jinak, než že davy vznikají zázračným rozmnožením lidských bytostí.

Lidové noviny 14. 2. 1937

PĚTASEDMDESÁT LET

Slaví-li někdo své pětasedmdesáté výročí, oslavuje zpravidla věk, kterého dosáhl, ale ne tu spoustu událostí, faktů a věcí, které byly kusem jeho já v tom nebo onom údobí jeho života; nemívá po ruce památky svého dětství a všech dalších let, aby na nich s pohnutím sledoval historii svého života. Naše nejstarší sokolská jednota, Sokol pražský, může slavit své jubileum krásněji; její sokolovna je vystlána bezpočtem památek a dokladů ode dne jejího vzniku až do její junácké pětasedmdesátky: od první Mánesovy korouhve, od prvních romantických návrhů na sokolský kroj, od prvních listin a trofejí, od Tyrše a Fügnera po dnešek je tu úplná galerie vedoucích hlav, trofejí a dokumentů v krásné a bohaté kontinuitě. Sokol pražský nemusí své dějiny oslavovat; může je vidět a přímo se jich dotýkat uctivým prstem. Však také Sokol pražský je na tu svou historii náležitě hrd a ochraňuje její památky s pietou, která u nás nebývá pravidlem; i ti cvičenci se v památné sokolovně pohybují trochu jako v kostele. Je u nás pramálo korporací, které by si tak byly vědomy své staré a čestné tradice; jako v tolika

jiných věcech dává nám Sokol i v tomto ohledu dobrý příklad, jehož budiž vzpomenu v den jeho historického výročí.

Lidové noviny 16. 2. 1937

JAKO NA BURZE

Dost často čítáme v burzovních zprávách, že na ty a ony pověsti (někdy hospodářské, někdy politické) reagovala burza vzestupem nebo poklesem těch a těch akcií. Nebo že vzhledem k projevu té nebo oné osobnosti zvýšil se zájem o některé papíry. Těm zprávám se nedivím; víme, že burza je hra, která potřebuje záminek, aby mohly kursy stoupat nebo klesat.

Dnes vidíme, že takovou hrou není jenom burza, nýbrž také takzvaná vysoká a mezinárodní politika. Stačí, aby učinil projev Mussolini či Hitler nebo aby se roznesly pověsti o nějaké mezinárodní konstelaci, a hned ve všech politických úvahách klesají vyhlídky na udržení míru. A za několik dní učiní projev pan Baldwin nebo někdo jiný anebo se roznese zpráva, že Anglie hodlá zbrojit; a hned, přímo s burzovní pohotovostí se konstatuje, že velmi poklesly vyhlídky na válečný konflikt. Přitom se celková situace světa nijak nezměnila; mezinárodní problémy zůstávají nadál problémy, a povahy národů jsou dnes, jako byly včera; žádná z dějinných příčin, jež způsobují válku nebo mír, nepominula; je tu jen, jako tomu bývá na burze, záminka, aby jeden kurs šel nahoru a druhý dolů. Zblízka to vypadá jako spekuláční hra; teprve z dálky věků budou historikové hledat dějinné nutnosti, proč se co “vlastně” dalo.

Lidové noviny 23. 2. 1937

NOVINY A KRIMINALITA

To tedy je pravda: kdyby všichni dospělí lidé četli s trochou filipoviny a kdyby si z nich aspoň něco málo pamatovali, musil by ze světa vymizet slušný počet zločinů. Například žádný poněkud rozumný čtenář nebo čtenářka novin nemůže naletět losařům, sňatkovým podvodníkům nebo podvodníkům s kaucemi, protože zná z novin jejich kejkle. A kdyby lidé

víc a pozorněji čtli noviny, dopouštěli by se méně často toho nejhlupejšího zločinu, jímž je špionáž.

Případ neblahého Krejzy opakuje pobůhvíkolikáté týž trapný a neodvratný průběh věčně stejného děje, kterým člověk za pár stovek prodává sebe sama nejdřív do beznadějného otroctví a potom k nejtěžšímu trestu. Špión je ničema a zároveň chudák; je obětí nejtěžšího vydírání: ti, kdo ho svedli k prvnímu kroku, mu hrozí vyzrazením, nebude-li jim sloužit dál a ještě nebezpečněji; už nemůže přestat, zapadá do své viny pořád hlouběji, až se nakonec nevyhnutelně něčím prozradí. Je to tak typický příběh, že se člověk normální inteligence a zkušenosti musí divit, že se ještě najdou blázni, kteří se dají svést k prvnímu napohled nepřilíš škodnému, ale fatálně už nenapravitelnému kroku. Proto by se mělo lidem říkat: Čtěte noviny! Není v nich sice žádné evangelium, ale mnoho dobrých a někdy nezaplacitelných zkušeností.

Lidové noviny 26. 2. 1937

CO JE NAŠE DOMÁCÍ ZÁLEŽITOST

Kdo má co dělat s cizinci, zejména Angličany, pokud mají vážnější vztah k politice, ví, jak často vyhrknou s otázkou, jak je to s těmi Němci u nás, co Henlein, co bolševici a tak dále. Nuže, při takových někdy dost všetečných otázkách bývá naší první reakcí pocit, že těm druhým po tom tak dalece nic není a že jde o naše domácí záležitosti, do jakých je mezinárodním zvykem se vměšovat co nejméně. Ale tento pocit není dnes tak docela oprávněný; neboť stará-li se dnes tolik cizinců o to, co děláme doma, není to proto, že by zapomínali na onu žádoucí rezervu, nýbrž proto, že tím bezděčně dokládají nový mezinárodní stav: že jsme všichni na jedné lodi, a že co ohrožuje jeden stát, může ohrozit všechny. Jistě je chvalitebným zvykem, že se nepletete do soukromých záležitostí svého souseda z téže ulice; ale kdyby si nějak hrál s ohněm nebo choval doma sud s dynamitem, dáme mu asi najevo, že nám to není lhostejno, protože tady může jít o osud celé ulice nebo celého města. Buďme rádi, že na podobný zájem cizích můžeme upřímně ukázat, že u nás neukrýváme žádné zboží nebezpečné pro nás i pro druhé. Každý takový doklad z naší strany má větší cenu, než sami si většinou uvědomujeme; neboť důvěra je někdy lepší než samo přátelství.

Lidové noviny 5. 3. 1937

O ZNÁMKÁCH JARA

Tak kosové už začali. Ještě toho mnoho nenazpívají, cvičí jenom svou kantilénu za ranního úsvitu a podvečerního smrákání. Není to nic než několik flétnových tónů a zpěvná kudrlinka, ale den za dnem přidávají několik not a koncem měsíce už budou říčet samou bujností, a my lidé, kteří teď potichouнку pootvíráme okna, aby nám neušlo ani pípnutí, budeme něco bručet o tom, že ti kosové jsou uličníci a že by nemuseli dělat takový rámus s tou svou láskou. I vrabčáci už mají napilno a koukají, kde sebrat nějaké stébélko nebo pápěří; to víte, u vrabců se už bude stavět, aby tu bylo rozcuchané, ale jinak patrně docela útulné hnízdo pro vajíčka. Co se týče květů, i městský člověk ví, že už kvetou sněženky; méně mu je asi známo, že na lepších místech se už dokořán otevřely zářivé modré nebo zardělé podléšky a že už se každou chvíli čeká čemeřice; také lýkovec už má naseto poupat i růžových květů na holém proutí. Tedy chvála bohu, začátky jsou dobré a přišly v pravý čas; teď aby i lidem a národům se otevřela půda, dosud zamrzlá a na kost tvrdá.

Lidové noviny 14. 3. 1937

NA VLNĚ 29,8

To je ta černá německá vysilačka, která mnoha lidem tak vrtá hlavou: jak prý je možno, že ji říšskoněmecké úřady na německém území dosud pomocí radiogoniometrie nenašly. Nebudeme se plést německým úřadům do jejich měření; ale je také radiogoniometrie, abychom tak řekli, psychologická, a ta nám dovoluje jisté závěry na lokalizaci tajemné vysilačky. Tedy 1. Dvě třetiny vysílaného programu se týkají Španělska, jsou vysílány celé řeči generála Miaji a jiné oficiální projevy vládní; hlavní zájem tajemné vysilačky je vzbudit v Německu odpor k posílání německých dobrovolníků do Španěl. Výsledný dojem: nejspíš by to mohl být propagační orgán španělské vlády určený pro Německo. 2. Zpravodajství z Německa je nápadně slabé a zastaralé; hlásí se, že “dnes se na Guadalajaře stalo” to a to, že “včera v Paříži” se konala schůze jednotné fronty, kdežto “v těchto dnech” se v Berlíně stala jakási demarše a “koncem února” někde v dolech pokus o stávkou. Tato vysilačka tedy nemůže být v Německu, neboť nemá opravdu čerstvých zpráv z Německa. Podle toho zpravodajství se

zdá, že ta vysilačka má dokonce s Německem dost obtížné a zdlouhavé spojení. – Takových známek je víc (například nápadně čisté a správné vyslovování španělských jmen); podle těch stop by se mohlo říci: hledejte tu tajemnou vysilačku v okruhu španělském.

Však už také rozhlasoví inženýři anglické společnosti Marconi svými měřicími přístroji namířili na Španělsko a tajemnou vysilačku tam se skorem úplnou jistotou našli.

Lidové noviny 20. 3. 1937

KNIHA A DUCHOVNÍ KRIZE

K diagnóze a terapii doby

... které knihy pomáhají podle vašeho názoru přispět k překonání této krize?

Zásadně: Každá velká a dobrá kniha, protože stupňuje vážnost k člověku a vášnivou lásku ke svobodě ducha. Ale celá literatura bude k malému užitku, pokud se tolik lidí bude živit každodenní lží.

Karel Čapek

Prager Presse 28. 3. 1937

MLLE LOUISE WEISS

Právě v těchto dnech dlela v Praze a na Lánech návštěvou osvědčená přítelkyně našeho národa slečna Louisa Weissová, francouzská publicistka a bojovnice za práva žen. Pět let už mezi námi nebyla, i bylo zajímavé zvědět, našla-li v našem životě nějakou změnu. Přemýšlela chvíli a mínila pak: “Snad se dá postřehnout jedna změna – víc sebevědomí, víc spoléhání na sebe; dřív se mi zdálo, že je u vás jistá nervozita v ohlížení se na to, co dělají jiné státy, vaši sousedé i vzdálenější mocnosti. Myslím, že u vás pozoruju klid a připravenost. A vidím víc sebejistoty i ve vašem občanském životě. Bohatší i chudší lidé se tu mísí bez rozpaků a

nejistot na obou stranách; dřív se mi zdál vzájemný poměr různých vrstev u vás nedůvěřivější. Je vidět ve všem velikou a vyzrálou demokracii. Připadá mi to, jako bych se dívala na lid švýcarský.”

To ostatní, o čem mluvila a o čem se zajímala naše dobrá francouzská přítelkyně, už byla politika; ale její dojem z našeho běžného života nám jistě může být milý.

Lidové noviny 2. 4. 1937

DĚTI NA ŘADĚ

Starým čtenářům a mladým přátelům Lidových novin už nemusíme široce a dlouze povídat o naší každodenní pomlázce pro děti; můžeme si všichni důvěřovat, že se zase sejde pěkná hromádka korun, rok co rok o pár tisícovek větší, a že se za ně zase pár set křehkých dětských organismů bude zdravě krmít a opalovat na slunci, v lese a u vody v blahodárném prostředí dětských táborů; a že se z té poctivé a dobrosrdečné pomlázky neztratí ani haléř, jehož by nebylo řádně a účelně použito pro fyzické zdraví těch maličkých, kteří jsou bezbranně a bez své viny vydáni bídě. Ničím se nedá omluvit chudoba a nerovnost dětí; všechny děti mají právo na lásku a na to, co láska poskytuje: na péči, výživu a hru. Po té stránce jsme ještě příliš mnoho dlužni svým dětem jako národ a společnost; ale aspoň jako jednotlivci a čestní lidé můžeme a musíme svůj díl za sebe vyrovnat. Můžeme také proto, že veliká čtenářská obec Lidových novin snad ví sama, jaká občanská a intelektuální úroveň je jí obecně přiznávána. To nás zavazuje, přátelé!

V minulých letech jsme upozorňovali: Je zle, je příliš mnoho bídy, dej svou korunku, kdo můžeš. Letos můžeme začít trochu jinak: Je o něco lépe potud, že se točí víc kol a je méně lidí vyřazených; je o něco lépe také v tom, že se cítíme silnější a připravenější a že se houževnatě budeme připravovat dál. Už se odvažujeme dívat se dál a s větší důvěrou do budoucnosti; ale právě proto musejí naše oči padnout na ty děti, které za nějaký tučet let budou občany, vojáky a otci i maminkami dalších občanů a vojáků našeho věčného státu. Vždyť i v těch dětech nám rostou divize a pevnosti; a čím víc se učíme spoléhat na sebe, tím větší tíha spoléhání je skládána na tuhle generaci maličkých. Každým upevněným dětským tělíčkem se líp zajišťuje naše budoucnost národa pracujícího a národa branného; je marno volat po vyšší natalitě a

populační síle, nepostaráme-li se o zvýšenou mravní i fyzickou jakost budoucích pokolení. Pravda, zdaleka na to nestačí jedna prázdninová dětská osada, odkud se pár set harantů vrátí ozdravělých, osmahlých a o coul vyrostlých; ale kdyby každá obec, ať spojená jakýmkoliv společenstvím, přinesla této velké národní věci stejnou pravidelnou daň jako čtenářská obec Lidových novin, byly by silnější a pevnější statisíce nožiček, na kterých koneckonců spočívá naše budoucnost. Věříme, že čtenáři Lidových novin dodrží i tentokrát svůj dobrý příklad.

Jak víte, stalo se u mnoha národů zvykem starat se převelmi o děti; je to taková péče, že dávají malým špuntům uniformy a do rukou flintičky. Naše péče bude jiná a doufejme, že užitečnější; musíme se snažit, abychom všem dětem dali do rukou krajíc chleba s pomazánkou; abychom jim dali vzduch, slunce a hru, které z nich udělají silné a zdravé chlapičky. Pak se nemusíme bát, že nesplní své povinnosti nebo že nestačí na své úkoly v dobrých i zlých dobách. Jde o dobrou investici do svalů a kostí, do kázně a kamarádství mezi dětmi; ta investice se neztratí za žádných okolností. V dětech máme my všichni příležitost dělat, abych tak řekl, jedním vrzem skutek něžnosti i dílo mužné a tvrdé prozíravosti. Od svých čtenářů a přátel snad můžeme očekávat, že nejen v jarní pomlázce budou stát na straně dětí.

Lidové noviny 4. 4. 1937

O VLASTNÍM OKOLÍ

Stalo se mi tuhle, co už dlouho ne: že jsem podnikl výzkumnou výpravu do nejbližšího okolí svého stálého domicilu. I objevil jsem, že tam, kde před lety bylo neřádné předměstské pole, stojí teď spousta nových ulic s hladkými, jasnými domy. Někde se ještě staví z pěkných červených cihel, vedle už jenom omítají, až to sviští, a o krok dál se už lidé nastěhovali a je jim vidět oknem do kvartýru, jak větší záclony a přitloukají obrázky; a už se tu usídlili první pionýři obchodu, mlékárna, hokynář a niťářský krám, a všechno tu voní omítkou dosud čerstvou a nadějí do budoucnosti jako ve všech nových čtvrtích. A tu jsem zpozoroval, že mám z tohoto hemžení a budování jakousi neobyčejnou radost, že vyjadřuju polohlasným bručením svou nejvyšší spokojenost a uznalost nad tím stavebním ruchem a že se jaksi cítím osobně mile dojat tím, že se v mém okolí projevuje tolik podnikavosti a nadějného konání; vůbec vyvstala ve mně skoro otecká sympatie k této nové čtvrti, a kdybych byl měl víc pokdy,

byl bych málem obešel ty nové přistěhovalce, uvítal je jménem sousedství, poptal se na jejich rodinné poměry a poradil jim, kam pověsit ten obraz Karlštejna. Místo toho jsem se musil spokojit se zevní inspekci a hloubat, z čeho vlastně pramení to mé potěšení. Inu, z čeho jiného: asi z toho, že se něco úspěšného děje v mém sousedství, to jest v širším okruhu mého já.

Je to tak: každý člověk má v sobě veliký počet různých já. Jedno, to hlavní a nejsilnější, je ovšem on sám. Potom přijde jeho rodinné já, pracovní já, stavovské já, národní já a tak dále. Vedle těchto různých sebevědomí je v něm také několikero já lokální. První je já domu; člověku je, jako by se něco udrobilo z jeho já, utrhne-li se na jeho bydlišti kousek omítky; a cítí jako osobní zadostučinění, je-li na "jeho" domě něco vylepšeno. Rovněž "svou" ulici chce mít v pořádku a mrzí se na všechno, co ji hyzdí, i když mu po tom vlastně nic není. Potom nastupuje čtvrtní já; člověk má daleko mohutnější zájem o to, co se staví v jeho okolí, než o to, co se buduje v Petřské čtvrti nebo na Hanspaulce. A pak je městské já, regionální já a tak dále: pořád širší a širší kruhy, a pořád je to jakési naše já, i když víc a více zředěné; pořád je to oblast našeho osobního zájmu, v níž nás každý úspěch a pokrok plní osobním uspokojením. Pane, to byste koukal, jak se u nás staví. A čtvrtní já se tím přímo naparuje, jako by na tom mělo svůj osobní podíl a zásluhu.

Tak vidíš, člověče: když jsi se sem stěhoval, byla to taková mrzká periférie. Byly tu ohrady a smetiště a rokle, byla tu ještě žitná pole, ale zvalená od všelike verbeže; a teď už tu lidé větší záclony, zedníci zvoní kladívky a paní niťářka s rukama zkříženými na životě očekává prvního zákazníka. A jaké to jsou jasné, prostranné domy, co lidu se do nich vejde, jaká je to krása! Jen se podívejte, málo-li práce se tady nadělalo za mé paměti! To všechno kolem se, panečku, postavilo za tu dobu, co tady žiju. Tak vida, stálo to za to, a ne nadarmo jsem tu žil. Rosteme, rosteme: to se nám musí nechat. Jen aby se těm novým lidem tady dobře vedlo, myslí si člověk starousedlý se silným pocitem lokální paternity.

Lidové noviny 18. 4. 1937

KDO EVROPU BY JEŠTĚ HANĚL...

Kdo Evropu by ještě haněl,

že věci míru v nitru Španěl

nedává plné podpory?

Vždyť celá britská loďní síla

do země války nepustila

loď naloženou brambory.

Brambor, ten přece může škodit,

bramborem možno z praku hodit,

brambor je skoro munice;

a místo aby je jen snědli,

jimi by možná válku vedli

vojáci vládní milice.

Jen nechat hladem vymřít Basky:

tím nejlépe a bez otázky

se neutralitě vyhová.

To platí však jen pro zemáky,

zatímco letí bombardéry

na pomoc panu Francovi.

Lidové noviny 24. 4. 1937

NOVÝ PRIMÁTOR

Habemus papam, můžeme říci my Pražáci; máme novou hlavu obce a jsme spokojeni, že to je někdo, jehož jméno je nám už dlouho známo ohlasem nejenom radničním. Dr. Petr Zenkl nám znamená především značný a význačný kus práce kulturní; jako pěstitel jazyka českého, jako editor ukázal silný a velmi kladný zájem kulturní. O jeho záslužné činnosti komunální by mohli více říci praobyvatelé a domorodci karlíňští; jsouce z jiné čtvrti a podléhající jisté závisti a řevnivosti, která se udržuje mezi obyvateli různých čtvrtí pražských, nebudeme u Karlíňáků plést se do jejich chvalořečí na tamního dlouholetého a výtečného místního starostu. Avšak je tu ještě kapitola, která jde k srdci všem: je to Zenklova práce sociální, jejímž pomníkem, kterým se rádi a právem chlubíme, jsou Masarykovy domovy v Krči, a jejímž neméně výmluvným svědectvím je péče o pražské děti, o které se Petr Zenkl postaral způsobem, jenž se blíží vzornosti. Bylo by možno uvést ještě mnoho z činnosti tohoto téměř horečně a přitom vytrvale činného muže; ale nyní chceme jenom říci, že vším tím se dobře připravil na úřad hlavy naší metropole: není to jen komunální politik, nýbrž také kulturní reprezentant a ochránce slabých, jakého naše hlavní město potřebuje. A když už si libujeme v novém primátorovi, řekněme i ten poslední důvod: že to je krásný a bezvadný džentlmen, kterého budeme rádi vidět jako představitele našeho hlavního města při každé příležitosti, které se říká reprezentativní. Tedy: Budiž vítán!

Lidové noviny 25. 4. 1937

K PRVNÍMU MÁJI

nám stoupá konečně barometr i teploměr; ale ještě jeden tlakoměr neukazuje tak vysoko, jak by v této době měl. Je to barometr rozumné lidské lásky a péče, který se má, tak jako každého roku, vyjádřit v pomlázce Lidových novin pro letní pobyt chudých a podvyživených dětí v ozdravující přírodě. A přece můžete vy všichni, naši čtenáři a přátelé, vědět, že s těmito korunkami je vzorně hospodařeno v letních táborech Červeného kříže; že se za ně pořídí

maximum toho, co malé děti potřebují, aby z nich jednou byli zdraví a dobře vyvinutí mužové a ženy: plno slunce, vzduchu a jídla, hry a veselé kázně. O tohle vše se starat je stejně věc citu, který se sklání k malým a bezmocným, jako věc prozíravosti, jež myslí na budoucnost. I to je veliký úkol brannosti, pečovat o zdravou, fyzicky i mravně propěstěnou generaci budoucí. Zkrátka, ať to obracíte jakkoliv, jde o dobrou věc; i najděte ještě v poslední chvíli, když světíme svátek jara a tvořivé práce, cestu od srdce do kapsy a pošlete svou splátku lepší a zdravé národní budoucnosti; nemáte-li už vplatní lístek, který už byl přiložen k Lidovým novinám, použijte na poště bíanco poštovní složenky a připište na ni číslo 200 421 s poznámkou: Pomlázka LN. Aspoň se s vámi všemi sejdeme v úhrnné sumě, kterou naše čtenářská obec odevzdá dobré věci.

Lidové noviny 1. 5. 1937

PŘED SVÁTKEM MATEK

Pravda, u nás se dost těžko ujímají nové zvyky a tradice; ale přesto je pár dobrých věcí, které se už staly naším národním zvykem, jako je Těsnohlídkův vánoční stromek – nebo jako je Svátek matek. Vžil se a platí; stal se skutečným rodinným svátkem, dnem posvěceným a zbožně žitým. Není už mnoho matek, ke kterým toho dne jejich velké nebo malé děti nepřijdou s kytičkou nebo políbením ruky a neřeknou své dětské “maminko” nějak měkčeji než jindy; a jsou-li rozptýleny po světě, vzpomenou si na maminku doma aspoň dopisem nebo lístkem. A tady můžete spojit dvě pěkné věci: píšete-li své mamince k Svátku matek, nalepte na svůj dopis novou poštovní známku se Suchardovou rodinnou Ukolébavkou. Každou takovou známkou darujete na příští zimu chudému dítěti, které hladoví a mrzne někde pod Krkonošemi nebo Karpaty, jedno řádné nasycení. Svátek matek je zároveň svátkem dětí; proto pamatujte toho dne na tu ubohou droboť, jejíž maminky nejsou tak šťastné, aby viděly své děti nakrmené a zaopatřené. Matky vědí, co to je, mít děti; vaše maminka by jistě neodepřela krajíc chleba dítěti hladovému. Uctěte svátek jejího mateřství tím, že darujete malý příspěvek chudým dětem nešťastných matek. Na každý pozdrav k Svátku matek náleží poštovní známka Dětem.

Lidové noviny 7. 5. 1937

O DVOJÍCH ČINITELÍCH

Je jeden druh lidí (ke kterému náležíme skoro všichni), jenž oplývá zvláštní a nevyčerpatelnou iniciativou. Většina nás lidí totiž neobyčejně ráda říká, co by se mělo. Stát by měl udělat to a to, a bylo by po trampotách. Měly by se opatřit prostředky. Obec by měla. Ve školách by se mělo to a to. Spisovatelé by měli. Parlament by měl. Mělo by se působit na veřejnost v tom a tom směru. Měli by se spojit všichni lidé, kteří chtějí nápravu. Mělo by se to přísně stíhat. Mělo by se to nařídit zákonem. Noviny by měly věnovat víc pozornosti. Divadlo by mělo. Mělo by se postavit to a to. Měly by být na to peníze a tak dále.

Charakteristické pro tento druh podnikání ve slohu “mělobyse” je:

1. Že se jím navrhuje vesměs věci dobré, obecně prospěšné a vysoce naléhavé v zájmu veřejném, které by šlo provést snadno a obratem ruky, kdyby rozhodující místa měla dostatek iniciativy, energie a dobré vůle;

2. A že to jsou vesměs věci, které může, potažmo má nebo měl by uskutečnit někdo jiný než navrhovatel a které leží mimo oblast jeho osobního vlivu a přičiňování. Například nikdo nepřijde s návrhem, co by měl dělat on sám, aby se zjedнала náprava; nikdo neřekne, že by jeho úřad, povolání nebo stav měly udělat to a to v zájmu obecném. Vždycky by se mělo jen to, co leží v jiné ruce a jiné kompetenci. Naše reformátorská fantazie pracuje nejbujněji, můžeme-li ty reformy a projekty uložit někomu jinému. Věc by podstatně trčila na poutavosti, kdyby se ukázalo, že bychom ji měli vzít do rukou sami.

*

Druhý druh lidí (ke kterému náležíme skoro všichni) je právě opačný. Většina nás lidí totiž neobyčejně ráda namítá. Prostě to a to není tak jednoduché. Nemáte ponětí, s jakými technickými překážkami by se to setkalo. Není to možné z těch a oněch příčin. Mělo by to své stinné stránky. Za dnešního stavu věcí vyloučeno. Bylo by to krásné, ale prakticky neproveditelné. Nebylo by úhrady. Poměry a lidé se nedají tak rázem předělat. Administrativní a jiné potíže. Ani tak, jak jsou věci dnes, nestačíme na své úkoly, a tak dále.

Charakteristické pro tento druh namítání je:

1. Že vesměs to jsou námitky praktické a věcné, těžené z dlouhých zkušeností a počítající s takzvanými reálnými poměry;

2. A že se užívají jenom tehdy, ukládá-li se něco nám nebo našemu úřadu nebo stavu. Nikdo neřekne, že věc není tak jednoduchá, jde-li o něco, co se týká jiných oborů; ale ve své vlastní oblasti jsme skoro zásadně přesvědčeni, že se nedá nic dělat, čím by se měla zjednat nějaká náprava nebo splnit nový úkol. U nás to prostě nejde; ale mělo by se v nějakém jiném oboru...

*

Tedy ty dva druhy lidí se dokonale a harmonicky doplňují. Na každé mělobyse je takříkajíc v lůně možností předem připravena námitka není totakjednoduché. Souhra a rovnováha těch dvou faktorů nám zaručuje stálost všeho dění; mělo by se sice dít ledacos nového, ale jelikož to není tak jednoduché, bude se vuřtlovat dál. Je příjemno navrhovat, co by se mělo stát v zájmu obecném; ale je neméně příjemno odvrátit to od sebe a svého dosahu.

Má-li se však přesto tu a tam udělat něco nového nebo napravit něco zanedbaného –

Zkrátka mělo by se najít víc iniciativních lidí, kteří by říkali: já bych měl nebo my bychom měli; a víc mužů, kteří by měli zálibu říkat: safra, není to docela jednoduché, ale může se to zkusit; u nás, v naší oblasti se toho nebudeme bát.

Tedy to by se mělo především; ale já vím, není to tak jednoduché.

Lidové noviny 9. 5. 1937

ŠVEHLA A BASKOVÉ

Většinou můžeme těžko udat příčiny našich sympatií nebo antipatií; proto bychom dnes už stěží vysvětlili, proč vlastně měl nebožtík Švehla tak nesmírně rád Basky. Znal je z Biarritze a

snad i ze Španěl, rád navštěvoval jejich dvorce v Pyrenejích; několikrát řekl, že kdyby měl nějaký sen, tedy by to byl ten, být ministrem u Basků. Prý jsou to takoví krásní a čistotní lidé; prý v každé selské jizbě, v každé chalupě je dřevěná mísa, do které si každý domácí i každý host vypláchne ústa, než zasedne k jídlu, a po jídle zas. Prý se naučil u Basků i tomu, jak se má chovat člověk vládnoucí. Baskický sedlák prý nejde za spřežením volů zapřažených do těžkého nákladu a nekřičí na ně jako u nás, ale jde v čele spřežení a luská prsty, aby ta boží zvířata šla za ním. A to platí pro každého, kdo chce jiného vést: jít sám napřed. – To je národ, člověče, říkal nebožtík Švehla, tam bych chtěl žít!

Bůh ví, jak by dnes Antonín Švehla srovnal se svým srdcem to, co se za našich dnů děje na jeho Bascích – tam dole u Bilbaa, a porůznu ve světě v tisku a míněních lidských.

Lidové noviny 14. 5. 1937

O PRÁCI

Říká se, že největší potěchou v tomto slzavém údolí je práce. Je však dvojí radost z práce: jednak něco robit sám, jednak se dívat, jak pracují jiní. Tato druhá radost z práce má zase dva odstíny: je to buď rozkoš povaleče, který se bez dalšího osobního zájmu pase na tom, jak se jiní namáhají, případně je kritizuje nebo jim radí, jak by to měli vzít do rukou; nebo je to rozkoš člověka, který něco dává dělat k svému užívání a nyní s napětím a nedočkavostí přihlíží, jak se uskutečňuje jeho vůle. Je to prostě rozkoš faraóna, který si dává stavět pyramidu, nebo uspokojení člověka, který si dává dejme tomu potáhnout křeslo, vymalovat předsín nebo někde vyspravit omítku; zkrátka je to požitek budovatelský.

A tady se opět lidé chovají několikerým způsobem podle své povahy. Pro jedny, netrpělivé, cholericke a nervózní se sklonem k pesimismu, je vpád pracujícího řemeslníka do jejich okolí útrapou a něčím jako živelní pohromou nebo nepřátelskou invazí, kterou se snaží přečkat, chvějíce se v nějakém zákoutí; z práce, která se kolem nich rozpoutala, nevnímají nic než hluk, rozvrat a rumišťe, které se nadělá kolem každého lidského díla. Je pro ně mukou, že věci, kterých budou užívat, se rodí pomalu, lomozně a chaoticky; a kdyby k nim přišel sám Tříkráťzel a nabídl se jim, že vše kolem nich postaví a zařídí jediným mávnutím svého

d'ábelského ohonu, upíší-li mu za to svou duši, obávám se, že by to bez rozmýšlení učinili. Cokoliv raději, jen když bude konec toho tartasu a neřádu, jemuž se říká práce!

Docela jinak se chovají povahy činorodé a optimistické; ale i mezi nimi jsou hluboké rozdíly. Jedni postávají nad pracujícím řemeslníkem a pletou se mu do díla; oddávají se příjemnému pocitu vládnutí a moci; vyzařují ze sebe energii jako vojevůdce, který vysílá své regimenty k útoku na bodáky. Práce je těší jenom tehdy, když se v ní zračí překotný spěch a horečné úsilí; i zvyšují pracovní zmatek tím, že pořád něco nařizují nebo někoho popohánějí s velikým pokřikem a hromováním. Dohlížejí na každý nýt nebo lištu, aby vše bylo sroubeno s náležitou důkladností; není to sice nic platno, ale přijdou jaksí na své peníze už tím, že si tak bohatě dopřáli vzácné rozkoše poroučet jiným a kárat jejich chyby.

Konečně jsou rození budovatelé, kteří mají nevýslovný požitek prostě z toho, že se něco z jejich vůle dělá; neslyší bouchání kladiv nebo skřípot pilníků, nýbrž radostný a horlivý ruch života; okouzleně se prodírají mezi lešením a žebříky, brodí se hoblinami, přelézají hromadu rumu a smetí, aby byli při tom, když se rodí nová věc. Překáží řemeslníkům, jak mohou, ale nikdo je nesmí vyhodit, protože to stavějí oni; obdivují se jejich šikovnosti a pořád se vyptávají, proč tohle a jak se dělá onohle; vyslychají je, kolik mají dětí, a vůbec se dovidají spoustu okolností o životě a povoláních lidských. Řekněte, kde by získali tolik zkušeností, kdyby se ve své inspirované podnikavosti nerozhodli dát si vymalovat předsíň nebo nově potáhnout křeslo po nebožtíku dědečkovi?

Prosím vás, promiňte; musím se běžet podívat, jak natírají jedny dveře; ti natěrači by to sice beze mne také dovedli, ale je nutno se předem pokochat představou, jak ty dveře získají, až budou celé natřeny.

A zítra, zítra tu už nebude nikdo bouchat kladivem a rušit jednoho při jeho tiché práci; celým domem se rozhostí blahodárné a zánovní ticho a všude se rozprostře takový sváteční pořádek

—

A člověk položí pero a počne přemýšlet, co by ještě mohl dát dělat.

Lidové noviny 23. 5. 1937

JEDNO VÍTĚZSTVÍ

Konečně zas jedno vítězství, které nenáleží žádné straně, nýbrž celému člověčenstvu. Je to vítězství ruských letadel nad severním pólem. Připomeňme si tu starou touhu lidstva poznat celý svět, který je nám dán: co hrdinství bylo vyplýváno, kolik životů padlo na to, aby se posunulo o kousek dál naše poznání zeměkoule. Co jsou proti tomuto splněnému snu lidského pudu poznávacího a nesmírné lidské odvahy ty všelijaké diplomatické úspěchy, dočasně vyhrané masakry a jiné politické triumfy dnešních dějin! Nebylo by spravedливо, kdybychom v této chvíli lidského úspěchu nevzpomněli s úctou velikého nordického rytíře, jenž před expedicí profesora Šmidta zamířil letadlem k severnímu pólu: Roalda Amundsena. Blahopřejeme ruskému národu k tomuto krásnému lidskému vítězství. Zasadili je jako světlý okamžik do kalného toku přítomných dob.

Lidové noviny 23. 5. 1937

SAMOTA KARLA KRAMÁŘE

Těm, kdo měli příležitost i čest poznat doktora Karla Kramáře na vrcholech jeho životní dráhy jako krásného a váženého muže, milovaného vůdce měšťanských vrstev a jednoho z největších představitelů našeho národního konfliktu se starým Rakouskem, je v této chvíli, kdy se s ním loučíme, skutečně podivně a teskno: neboť nemají ani, komu by projevili svou soustrast nad úmrtím muže významného. Že není po nebožtíkovi rodiny, jíž by se projevila úcta ve veliké chvíli smrti, to bývá už osudem starých lidí; ale není ani strany, jež by osířela úmrtím tohoto vůdčího politika; nezbylo po něm nic, co by mohlo činiti nárok na jeho živý odkaz; umírá, sám konče dráhu, která mohla být větší a trvalejší. Přese vše, co nás dělí od politických názorů Karla Kramáře, nemůžeme než adresovat své pohnutí nad jeho odchodem národu československému; v jeho dějinách bude vysoká postava modrookého a srdečného doktora Kramáře mít své spravedlivé a dramatické místo.

Lidové noviny 27. 5. 1937

ZATÍMCO ZEMĚ SE PUKALA

žářem na červen trochu nemístným a zatímco barometr stoupal pořád výš, čekali jsme s mírnou skepsí i nadějí na svatého Medarda. Ať Medard ukáže, co dovede! Ať zachrání naši úrodu, jakož i naše zahrádky před suchem a úpalem! – A vidíte, Medard se tentokrát ukázal; ba dokonce v některých částech Velké Prahy se dokonce vytáhl na slušný bouřkový lijáček, který rozpálená země vypila, přímo srkajíc libostí. To by tedy bylo v pořádku, neboť “Medardova kápě čtyřicet dní krápe”. Jenže osvědčené přísloví, které nám takto dává naději na vláhyplné léto, nepraví s dostatečnou jasností, platí-li Medardova kápě také o dešti bouřkovém. Lidová pranostika nás nechává v nejistotě, jak to bude vypadat po příštích čtyřicet dní. Ostatně na Španělsko, Hitlera a jiné mocnosti světa také neplatí žádná pranostika; bylo by například docela pěkné, kdyby se vžila pranostika: “Když na Medarda žádný státník nepromluví řeč, bude čtyřicet dní v pochvě rezavěti meč.” Ale na toho druhu úkazy a pohromy lidová zkušenost nestačí.

Lidové noviny 10. 6. 1937

HRST DOJMŮ

První a trvalý dojem z Paříže roku 37: překrvené město. Nedělá to jenom ta výstava; výstava totiž teprve bude a neznamená dosud příliš nápadný příliv života. Ale máte-li přejít přes ulici někde u Opery, začne vám vrtat hlavou, jak tu budou lidé chodit a jezdit za nějakých dvacet nebo padesát nebo sto let, když už dnes to je fyzicky skoro nemožné. Ten natlačený ruch, to není jen tím, že tu je mnoho lidí; ti lidé většinou běží po ulici, aby kupovali, prodávali nebo vyráběli; nezdá se, že by se tady dalo mluvit o oslabeném hospodářském životě. Naopak; kdo si pamatuje Paříž z předválečných dob, pozoruje s jistou lítostí, že se staré město umělců a knihkupců, básníků a podivínů mění nenávratně v obchodní metropoli Evropy.

*

Zrovna se poroučí Blumova vláda, lidé se dívají na hodinky, jako když někdo umírá: má to už odbyto, nebo se to potáhne ještě několik minut? Ptáte se jich: Co bude potom? Pokrčí rameny a rozhodí rukama. C'est très grave. Ale nerozčilují se a nezačnou nikoho obviňovat za to, že

jsou teď takové potíže. Blum udělal ty a ty chyby, konstatují Blumovi stoupcí. Musilo to být, říkají s jistým politováním jeho odpůrci. Zdá se, že jim připadá docela přirozené a samozřejmé, že jsou ve státě starosti, krize a otřesy; tak přirozené, že jen blázen by lamentoval a chystal se stropu. Jistě by se jiným národům nehodil do krámu francouzský systém stálých politických krizí a kabinetních pádů; ale přesto bychom nebyli v právu, kdybychom Francouzům upírali zvláštní nadání k politickému klidu. Naše politická povaha je přes naše dlouhodobé režimy vlastně rozčilenější.

Přítom jsou daleci toho, aby byli optimisty. Zrovna se nejhůř zapletla aféra s torpédováním německého křižníku; rojí se zprávy o něco poplašnější než v červenci roku 14. Je to vážné? Ano, víc než vážné, říkají Francouzové a krčí maličko rameny; ale ani je nenapadne, aby začali svolávat hromy a blesky na ty, kdo jsou odpovědní za to, že otázka míru nebo války se pohybuje pořád na ostří nože. To typické pokrčení ramen říká víc než rozechvělé tirády. Je to bláznivé a nesmyslné, co se děje se světem; ale musíme brát svět, jak je.

*

Konal se kongres spisovatelů z celého světa; je přirozeno, že se hleděl vyhnout každé politické invektivě i polemice; jednal jen o mezinárodní výměně duchovních statků a o ochraně duchovní svobody, jež je životním nárokem každé literatury. Svoboda myšlení, prohlásil na to starý historik Guglielmo Ferrero za velikého aplausu, to je v dnešním světě otázka čistě politická, ano, základní otázka veškeré dnešní politiky. – Je to pravda; nejenom podle hranic, ale i po duchu a po srdci se dnes my lidé dělíme na politické tábory, i když mezi námi není řeči o politice. Nezáleží to ani na našem úmyslu, je to bezprostřední citová reakce; kdybyste byli svědky toho, jak několik set lidí všech zemí a kontinentů s vášnivým pohnutím zdraví zástupce Španělska, s jakou zvláštní srdečností vítají členy malých a politicky exponovaných zemí, jako je Belgie nebo my, jaké povzbudivé pochopení poskytují duchovním emigracím, uvědomili byste si, jak hluboko, až do samých srdcí a svědomí sahá ten veliký politický předěl dnešního světa, a pocítili byste jasně a bezpečně, na kterou stranu náležíme my. Jsou to citové symptomy, ale i těm je nutno rozumět.

Lidové noviny 4. 7. 1937

SLEČNA V CENTRÁLE

Ještěže jsou v takové chvíli různé formální a osobní povinnosti, jež nám nedovolí pasívně se poddat zármutku.

Někdo, komu bylo velmi smutno, diktoval s tímto pocitem telefonicky do poštovní centrály několik kondolečních telegramů osobám, jichž se úmrtí prezidenta Osvoboditele týká nejbližší. Slečna v centrále zapisuje diktát nějak nezvykle pomalu bože, to jí to trvá! asi je dnes unavena; patrně mají takových depeší příliš mnoho. Konečně dodiktováno.

“Slečno, prosím vás, přečtete mi to ještě jednou.”

“Ano.” A vrátký hlas začíná číst: “Přijměte projev nejhlubší soustrasti od těch, kteří jsou sami bez konce zarmoucení. Děk děkujeme vám všem, kteří jste... do posledního dechu... žili...”

A dost, ticho.

“Tak dál, slečno.”

Nic, ani dech.

“Haló, slečno, slyšíte mně?”

Nic, jenom je slyšet šustění papíru v centrále a hlasy jiných telefonistek, které čtou: “Vyslanci Janu Masarykovi v Lánech”, “Zámek Lány” a podobně.

“Haló, slečno!”

Ne, to není porucha, co slabounce šumí z mikrofonu; to je lidský vzdech, to je zoufale přemáhaný pláč. Nyní je slyšet, jak slečna z centrály tiše, marně zápasí se vzlykáním.

“Tak to nechte, slečno,” povídá honem telefonní účastník, “já vám to přečtu sám – a vy to jen zkontrolujte.”

“Prosím vás,” vydechne slečna z telefonní centrály.

A telefonní abonent potom běhá po pokoji a kouše se do prstu; má sám co dělat, aby potlačil něco, co se mu dere do očí. “Zatracená ženská, ještě člověka rozbřečí!”

– Ano, zatracená ženská; a člověk by ji chtěl za to pohladit po hlavě, skloněné tam někde nad úředním pultem.

Lidové noviny 15. 9. 1937

PÍSEŇ LANCKNECHTA Z VÁLKY O ŠPANĚLSKÉ DĚDICTVÍ ROKU 1580

Nás Němců je do hry potřebí,

ať kdo co chce o nás mluvil by,

přec s námi musí počítat,

kdo by se chtěl do války dát.

Bez nás se nevyřídí nic,

když nejdem pomáhat do pranic

těm, kdo jdou dobývat území,

celý svět ví už, kdo jsme my.

Nevěřící a zatvrdlé

svobodně trestáme na hrdle,

máme svůj meč a máme soud,

moc věcí můžem rozhodnout.

Filipus si nás volá rád,

tomu jsme sloužili mnohokrát.

Máme mu pomáhat ve vojně,

dáme se k tomu ochotně.

Lidové noviny 14. 10. 1937

ŘÁDY

Dočetli jsme se v těchto dnech, že existuje meziministerská komise pro úpravu nových řádů a titulů a že připravila návrh, aby bylo zavedeno šest nových československých řádů.

Jsou lidé, kteří se z demokratických a zásadních důvodů dívají na řády jako na lesklé plíšky, jež slouží jen k ukájení lidské marnivosti a jaksí porušují občanskou rovnost tím, že zavádějí mezi lidi něco jako hodnostní rozdíly. Byly to asi tyto důvody, pro něž naše republika v prvních blahých dnech demokratického výdechu nepřipustila zavést řády pro své občany. Jedná-li se dnes o to, založit nové řády a udílet je i občanům naší republiky, doufejme, že tu jde spíše o důvody praktické než o změnu důvodů zásadních. Mysleme si co chceme o lesklých plíškách na dmoucích se hrudích: neupřeme státu právo a potřebu, aby s jistou okázalostí projevoval své uznání lidem, jež z nějakých důvodů pokládá za zasloužilé o stát. Ta pentlička nebo plíšek je pořád ještě formou nejlacinější – a nejtrvalejší. Podle našeho demokratického přesvědčení není tak velkého nebezpečí pro občanskou rovnost a spravedlivost v tom, že budou zavedeny řády, nýbrž v tom, že budou rozdíleny. O tom se ovšem nedočítáme zatím nic, jaké se chystají statuty pro nové řády a jak bude odstupňována a zaručena jejich vnitřní hodnota. Zatím je znám jen jediný výdumek oné meziministerské komise, a sice šest názvů pro šest nových řádů. Prý to má být Řád svatého Václava, prezidenta Osvoboditele, lipového květu, svatováclavské orlice, plamenné orlice a svobody.

Je toho trochu mnoho najednou; a není to ve všech případech vymyšleno zrovna šťastně. Plamenná orlice nemá dobrý zvuk v době plamenných křížů. Lipový květ je název spíš pro prsní thé než pro řád. Svatý Václav je jistě dobrý název pro nás; ale v cizích jazycích má Venceslas nebo Wenzel pohříchu zvuk méně důstojný než pro naše uši; a jak známe českou národu, obáváme se, že i u nás by se brzo říkalo, že někdo dostal venclíka. Řád svobody, to zas je snad drobet náročné; řekněme, jmenovat někoho rytířem nebo důstojníkem Svobody, by bylo gesto přece jen poněkud velikášské. Řád posvěcený památkou prezidenta Osvoboditele je myšlenka dobrá; takový řád by si zasloužil být vyznamenáním nejvzácnějším a nést pro celý svět heslo, jež prezident Osvoboditel vložil do našeho státního znaku: Veritas vincit. Svatováclavská orlice jako starý odznak erbový jak patrně sama sebou předurčena být řádem po přednosti vojenským. Připomeňme při té příležitosti, že bychom potřebovali aspoň jeden řád, který by byl naprosto vyňat ze zřetelů politických: byl by to řád za statečnost i v životě občanském, řád pro zachránce životů, pro hrdiny katastrof, pro ty, kdo v čemkoli nasadili život pro druhé. Myslím, že nejvyšším uznáním takových činů by právě byl vojenský řád bez mečů.

Ovšem důležitější než jména nových československých řádů budou jejich statuty a jejich použití. Bude asi těžko zabránit tomu, aby se hned po zavedení nových řádů nerozpoutala prška metálů na tisíce zasloužilých hrudí a aby se ještě víc rukou nenatahovalo po této marnosti světské. Proto bychom rádi vložili do vínku nových řádů jednu radu: aby se aspoň některými z nich krajně šetřilo. Mezi ně patří starý Bílý lev, jehož zavedení už zahraniční kurs se nesmí znehodnotit řádovou inflací. Musíme-li už zavést své československé řády, tedy rozhodně bude lépe zavést je rychle a rozdávat je pomalu – než obráceně.

Lidové noviny 24. 10. 1937

DO DVACÁTÉHO ROKU

Letošní devatenácté výročí našeho dne nezávislosti je hluboce předznamenáno smrtí T. G. Masaryka. Nebylo přáno jemu ani nám, abychom ještě k jeho starým rukám skládali bilanci prvních dvou desetiletí našeho obnoveného státu. I když jsme dlouho už museli počítat s neodvratným během věcí lidských, je letošní národní svátek pro nás zastřen černým závojem

osiřelosti. Je to jen smutek z lásky; nemísí se do něho sirý pocit nejistoty, co si počneme, když nám odešel hospodář. Dík Masarykovi samotnému není v nás takové nejistoty. Nenahraditelná je lidská ztráta, která nás postihla jeho smrtí; ale v našich politických dějinách, pokud závisí na nás, nenastala a nenastane žádná mezera. Toto je největší požehnání, které kdy může spočinout na dovršeném díle politického tvůrce. Sama jeho smrt se stala velkou a pozitivní politickou událostí: ukázala, jak hluboko v nás všech, v našem lidu, ve všech vrstvách našeho národa je zakotven politický a mravní program Masarykův. “Prezidente Osoboditeli, odkazu, který jste vložil do našich rukou, zůstaneme věrni,” – ta slova, jež za nás všechny pronesl prezident Beneš nad rakví první hlavy našeho státu, nejsou jenom slibem; jsou konstatováním politické skutečnosti, jak u nás dozrála během těch dovršujících se dvaceti let našeho plodného občanského a státního života.

Říkáme si někdy, a ne neprávem, ostrov klidu a pořádku; ale s hrdostí ještě větší můžeme o sobě říci, že jsme od svého počátku zemí kontinuity. “Všechny zákony zůstávají v platnosti”, to byl první zákon československý, vydaný v den převratu. Nuže, uplynulo devatenáct let – málo pro dějiny, ale dost pro dnešní Evropu; a my můžeme znovu říci, že všechny zákony zůstávají u nás v platnosti: všechny veliké zákony evropského vývoje a lidské civilizace, zákony humanity, zákony demokratické rovnosti, svobody ducha, svobody občanské, svobody náboženské; že u nás zůstává v platnosti veškeré lidské právo, všechny smlouvy a závazky, všechny veliké sociální a mravní ideály, se kterými jsme vstupovali do svého svobodného života. Neporušili jsme žádnou úmluvu, nepřevrátili jsme žádný svůj předchozí vývoj, neuhnuli jsme ničím z cesty devatenácti let. Je málo států kolem nás, které by se mohly vykázat stejnou vnitřní i zevní souvislostí jako náš stát, který byl bez vlastních státních tradic, bez svých staletých zkušeností postaven do světa plného zmatku, křečovitých otřesů a násilných zvrátů. I to, že u nás dnes, jako před devatenácti lety, leží vláda věcí našich v rukou mužů dvacátého osmého října; i to, že dnes, jako před devatenácti lety, hlavou a nejvyšší autoritou státu zůstává spolutvůrce zahraničního odboje; i to, že byl označen jako starozákonním požehnáním svého velikého předchůdce – bezpříkladná to událost v dějinách demokratismu; i to, že jsme ještě po dvě léta byli svědky převzácné spolupráce dvou prezidentů; tato skutečná i symbolicky tak jedinečně vyjádřená kontinuita našeho státního života je zároveň tím největším divem i tím nejstálejším a nejzralejším obsahem našich dějin od války.

Kontinuita není však jenom setrvačnost; je to vědomé a jasné úsilí neztratit svůj směr; je to pevná a jistotná orientace vpřed. Pravda, svět kolem nás se důkladně mění a převrací, a i u nás si lidé někdy kladou otázku, nemáme-li se také my měnit a převracet s ním. Zdá se však, že svět se bude ještě dlouho a silně převracet; přes všechno hlaholné ujišťování, že ten nebo onen režim je tu navěky, ukazuje se stále jistěji, že jediné, co trvá navěky, jsou věčné lidské ideály. Vždy, děj se zatím co děj, bude lidstvo nakonec znovu toužit po míru a vzájemnosti, po plné lidské svobodě a důstojnosti, po právu a rovnosti; můžeme si ušetřit mnoho zbytečného převrácení, neztratíme-li nikdy z očí tyto konečné cíle. Nemýlíme-li se, byly to ideály našeho dvacátého osmého října; byly to ideály našich legií; byly to ideály našich otců i našich buditelů. Není to jenom kontinuita devatenácti let, nýbrž kontinuita více než stoletá. A opět si můžeme s trochou sebeúcty říci, že jsme zůstali ve svém politickém životě věrni všem osvíceným demokratickým a humanitním ideálům, které stály stejně nad naším národním probuzením jako nad naším osvobozením. Veliký stařec Masaryk rozlohou ducha i délkou života sklenul něco jako most od doby Palackého po naše dny. Můžeme cítit až se zbožným úžasem, že přes malosti i těžkosti dne se v nás naplňuje veliký národní řád. Je to veliká věc, je to veliké štěstí, že jsme mohli zůstat věrni sobě samotným. Ta výrazná kontinuita věku Masarykova a našeho je jako linie psaná nad děním ještě hlubším a zákonitějším.

Je to první národní svátek, při němž v nás převládá spíše stesk než jiné pocity. Tím spíše máme právo uvědomit si s hlubokým uspokojením a jistotou toto hlavní, čeho jsme vrstevníky i pokračovateli:

že sám vnitřní zákon našeho národa zůstává v platnosti.

Lidové noviny 28. 10. 1937

LÉRIDA

Jsou věci, které nemůžeme zběžně přejít, nechceme-li mít pocit, že my, my všichni, my dnešní lidstvo přestáváme být lidmi. Dvaapadesát dětí bylo roztrháno leteckou pumou ve škole katalánské Léridy. Dvaapadesát lidských špuntů sedělo ve škamnách, a najednou z nich byly jen krvavé kusy masa. Nedovíme se asi, jak se jmenoval ten úspěšný vrhač pum. Snad to byl vlastenecký Španěl Francova vojska, snad mladý Němec, snad Ital; ale skoro s jistotou

můžeme věřit, že to nebyl profesionální vrah dětí, nýbrž voják, který prostě plnil nařízený úkol bombardovat město. Snad bude za to i pochválen v armádním rozkaze. Snad je to veliký vojenský úspěch, zabít jednou ranou dvaapadesát dětí. Třeba se tomu říká demoralizace zázemí. Ale přesto se snad většina Evropanů nad touto zprávou nezhostí strašného dojmu, že se stal jeden z největších a nejbarbarštějších zločinů našeho věku. Nebudeme z toho zločinu vinit posádku letadla. Odpovědnost padá výše. Na ty, kdo nařizují. Na ty, kdo vedou. Na ty, kdo financují masakry těchto hanebných let. Chtěli bychom se nad tělíčky léridských dětí zeptat vás a vás a vás dalších, kdo rozhodujete o osudech dnešního světa: Vaše Excellence, co soudíte o léridských dětech?

Ale ve jménu člověka, ušetřte nás pouhého pokrčení ramen.

Lidové noviny 5. 11. 1937

KRÁSNÝ ČLOVĚK

Ať jiní změní, co ztrácí česká lékařská věda v Karlu Weignerovi; pro nás, kteří jsme ho potkávali, kteří jsme se dívali nahoru do jeho jasných očí, kteří jsme si s ním mohli silně a po mužsku stisknout ruku, odešel jeden z našich nejkrásnějších lidí, opravdu krásných tělem i duchem. Ještě na pohřbu prezidenta Osvoboditele převyšoval o celou hlavu ostatní pohřební průvod; tehdy však na jeho pěkně řezané tváři pod jeho bílými vlasy ležela přísná chmura bolesti, snad ne ještě bolesti těla; to krásný člověk skláněl vysokou hlavu před rakví druhého krásného a velikého člověka. Dnes vzpomínáme na skvělého sokolského bratra Weignera, na živého a jadrného muže překypujícího skvělým a skoro naivním chlapectvím až na práh kmetného věku, na přímého, laskavého, poctivého člověka – vpravdě byl kalokagathos v nejklassičtějším smyslu slova. Náš život je ochuzen o něco dokonalého, nač jsme vždy – i mimo měřítko vědy – vzhlíželi s radostí a pýchou.

Lidové noviny 22. 11. 1937

MŠEC

Obrací-li se tato brožurka k lidem dobré vůle, aby čímkoli pomohli kolonii německých emigrantů ve Mšeci, neříká jenom, aby jim bylo pomůženo uhájit holý život, což jest poctivá pravda, nýbrž něco víc: aby jim bylo umožněno uchovat drobet čehosi, čemu se říká štěstí. Tito emigranti jsou o něco šťastnější než jiní běženci, ne proto, že by se jim vedlo hmotně líp, nýbrž proto, že mají aspoň pro tento čas kousek vlastní půdy, ze které mohou vlastníma rukama a pod vlastním řízením dobývat trochu toho živobytí. Emigranti ve Mšeci jsou na tom mravně líp, protože na tom kousku půdy si mohli udělat pro sebe a své děti něco jako maličkou vlast v cizí zemi, která k nim nechce být nevládná, že i když jejich život je těžký, mohou si v něm aspoň uhájit plnou důstojnost pracujících lidí.

Přimlouváme-li se za ně, je to i ve jménu toho štěstí a té nejpodstatnější lidské důstojnosti. To obé jsme z lidského i demokratického hlediska stejně povinni chránit, jako jsme povinni nikoho nenechat strádat hmotně.

Mšec. Zprávy Šaldova komitétu, prosinec 1937

O OBJEVOVÁNÍ ANGLIE

Po dlouhou dobu objevovali lidé z britských ostrovů různé kontinenty a ostrovy a pořizovali si z nich dokonce jakousi sbírku. V nejnovější době, jak se zdá, se tento stav věcí mění: lidé z různých kontinentů a ostrovů počínají objevovat Anglii. Pokud je mi známo, množí se nápadně knihy a články, jejichž autoři popisují zvyky britských ostrovanů a zvláštnosti jejich života; pomalu vchází v obecnou známost, že v žádné zemi – snad s výjimkou Tibetu a vnitřních čínských provincií – není uchováno tolik podivných zvyků, národních zvláštností a malebných institucí jako in terra nebularum po obou březích Temže. Je nutno přiznat, že tímto průzkumem Anglie je náš obraz světa značně obohacen o kluby a koleje, o Hyde Park a London-East, o představu džentlmena, typ Angličanky a tak dále. Pomalu si začínáme uvědomovat, že i britská politika, někdy těžko pochopitelná domorodcům jiných zemí, náleží mezi historické zvláštnosti a tradice britského lidstva: že je stejně důsledná a iracionální jako paruky anglických soudců nebo medvědí čepice královských gard.

Tedy výše zmínění kontinentální pozorovatelé se na Anglii nejvíc kochají tím, co v ní je zvláštního, fantastického, starodávného a vůbec trochu šprýmovného. Neklamu-li se však,

jsou jisté známky, že i mnozí Angličané se nechali strhnout tím obecným zájmem o britské ostrovy a počínají je také objevovat, ale z docela jiné stránky. Nevidí dobře, co je v Anglii starého, ale zato postřehují, co je v ní nového. Tu a tam najde čtenář v anglických románech temné a znepokojivé poznání, že také v Anglii se ledacos mění. Například po válce byl v některých anglických knihách objeven pohlavní život; jinde se vyskytly známky sociální nejistoty nebo obavy o budoucnost člověka. Poněkud zastřeně, ale neodbytně se tu hlásí k slovu jiný typ člověka, který se už méně podobá starému růžolícímu džentlmenu, který hraje v golf, důstojně mlčí ve svém klubu a pokládá za nejvyšší moudrost života dívat se na vše ze stanoviska čistě britského. Něco se v Anglii mění; zdá se, že se stává o něco méně britskou. Možná že tyto destruktivní objevy půjdou nešetrně dál. Je možno, že někdo jednou objeví, že Anglie už dávno přestala být ostrovem; ale bude to musit být Brit, kdo na to přijde.

Být teprve nyní objevována: to není špatný začátek pro zemi tak starou.

Lidové noviny 18. 12. 1937

MOJE NEJKRÁSNEJŠÍ VÁNOCE

Můj nejkrásnější Štědrý večer?

Mohl bych jich uvést několik, které byly zvláště šťastné; třeba ten, který byl po válce prvním svatvečerem míru a svobody; nebo ten hodně pozdější, ale to je čistě soukromá věc. Pokud se však pamatuji, největší, skoro nejzřivější radost jsem měl, když mi bylo asi osm nebo devět let a dostal jsem ježíškem album na svou malou sbírku známek, do té doby chovanou po škatulkách. Nebyl to jistě největší ani nejdražší dárek, který jsem kdy dostal: v tom právě je zvláštní zázračnost dárku, že radost z něho přesahuje jeho cenu.

Přeju všem, aby dávali i dostávali jen takové šťastné dárky, třeba byly sebelacinější.

Venkov 25. 12. 1937

KVĚTINY V LIDSKÝCH OKNECH

Nejvíce mě dojalily květiny v oknech na severu: na skotských Hebridách, kde okna kamenných domků přímo přetékala anglickými pelargóniemi; na norském Lofotenu, kde v oknech dřevěných baráček kvetly begónie tak veliké a šarlatové, že jsem takových ještě neviděl; a až nahoře v Hammersfestu, kde už není ani stromečku, kde v zimě trvá po šest neděl polární noc a kde přesto nebylo okénka, aby se za ním dužnatě nenadýmal ježatý meloun *Echinopsis* nebo vzpřímený *Cereus*. Tak vidíte, když tak daleko na severu, kde už je skoro konec života, mají lidé tak náruživou potřebu obohatit své bytí tichým a zázračným životem květin...

Není u nás omluvy za okno, které nekvete vegetačním životem. U chudých lidí, v nejskromnějších okénkách, kvetou kytky nejkrásněji. Ničím se nedá omluvit okno městského činžáku, které ničím nekvete a nežije: leda se to může vysvětlit chudobou mravní.

A neříkejte, že květina za oknem je živořící vězeň. Věnujete-li jí trochu rozumné péče – a na tu máte dobrého rádce v této knížce –, najdete v ní radostného a optimistického druha pro život. Jenom si vzpomeňte na okna svých babiček. I ty květiny za oknem jsou kus naší národní tradice.

Radost z květin. Není to jenom radost z té krásy a něžnosti, ale také radost z úspěchu. Jako by ty květiny, které živíme, byly kus našeho já, jako by jejich květ byl květem naší lásky. Proto dáváme květiny do oken, aby každý viděl: tam za tím oknem se žije plným lidským životem. Tak tedy: ať vám to ve vašem okně dobře a bohatě roste!

František Jirásek: Květiny pro váš byt, 1938

KAM SMĚŘUJE VÝVOJ

O tom slyšíme nápadně často výroky nápadně rozhodné. Vývoj směřuje vpravo. Nebo vývoj směřuje vlevo. Vývoj směřuje nejkratší cestou k univerzální sociální revoluci. Vývoj směřuje vši silou k racionalismu. Vývoj nutně směřuje k rozmachu velkých imperialistických diktatur.

A ti, kdož jsou méně unášeni svým vlastním přesvědčením, se poněkud rozpačitě rozhlíží po světě, a padne-li jejich pohled na nějaký stát, který si zrovna dopřává takovou nebo makovou změnu politického režimu, potřásají vážně hlavami a šeptají: Tak vývoj světa se přece jenom obrací vpravo!

Jenže mluvíme-li o vývoji, musí nám být především jasno, o čeho vývoj jde. Vývoj štěněte trvá rok, vývoj člověka desítky let a vývoj lidstva hezkých pár tisíc let. Vývoj Evropy nemůžeme dobře posoudit podle jednoho roku nebo podle nějakých dvaceti let; na to je Evropa příliš stará a příliš velká. Chceme-li si udělat jakýsi obraz o jejím vývoji, musíme se podívat, co se s ní dalo v několika posledních tisíciletích. Chce-li někdo tvrdit, že vývoj Evropy směřuje vpravo, měl by se pokusit o důkaz, že v tu stranu směřuje od punských válek nebo od nájzdu Attilova. Jednotlivé dějinné události nebo periody nejsou ještě vývoj, tak jako jednotlivé variace a mutace nejsou v přírodní říši ještě vývojem rodu nebo třídy. Nejsem nijak proti tomu, abychom o současném stavu Evropy a světě nepřemýšleli pod zorným úhlem dějinného vývoje; ale doporučuji vřele každému, kdo se chce vyjádřit, kam směřuje vývoj, aby vzal předem v potaz aspoň nejzákladnější školské vědomosti o historii našeho světa.

*

Tak třeba se podívejte, jak a v jakém směru se měnila během tisíciletí mapa našeho kontinentu. Začněte starým latinským impériem, podívejte se na hranice říše merovejské, na mapu svaté říše římské, na historické hranice moci habsburské, až nakonec padne vaše oko na mapu dnešní Evropy. Její nejvýraznější známka je, že se její politické hranice už skoro přesně kryjí s osídlením národů. Staré říše se rozlévaly přes rozmezí národů, ras a kultur; postupem věků se mapa států stává pořád víc a zřetelněji mapou národů; je to úkaz tak výrazný a důsledný, že jej musíme považovat za výslednici nutného dějinného vývoje. Vývoj lidstva směřuje v posledních tisíciletích docela zřetelně k tomu, aby jeden národ neovládal druhé; a je až příliš mnoho známek, že se tento proces bude dál odehrávat i na ostatních světadílech.

Jaký to tedy má smysl, že to dnes znovu tuhle a tamhle řinčí dobyvačným imperialismem, mocenskými výboji, hltavým kolonizátorstvím a tak dále? Myslíte si, že jedna říše nebo tři říše, že úspěchy tří let nebo třiceti let mohou zvrátit ten tisíciletý vývoj světa? Z hlediska skutečného vývoje jsou všechny ty pokusy vlastně jen přežitek, anachronismus a výchylka z dějinného řádu, která se svým časem bude muset víceméně trapně a krvavě likvidovat; v

nejúspěšnějším případě se tím založí jen historická epizoda na několik desítek let. Měřeno dějinami, nestojí to opravdu za to.

*

Nebo jiný takový pomalý a vytrvalý proces: ustavičný růst mezinárodních vztahů a pořád zřetelnější legalizace mezinárodních styků. Na dějinách světa vidíme, že přece jenom ubývá džingischánovské libovůle a násilnosti mezi národy; jedna válka nebo pět válek neznamená celkem nic proti tomuto dlouhému kulturnímu a politickému vývoji světa. Právě překvapující nelidskost dnešních válek je bezděčným svědectvím, že sami jejich původci si je uvědomují jako divoké a svévolné porušení světového řádu; proto se chovají jako člověk, který jde vraždit se sekýrou v ruce. Nikdo snad nebude tvrdit, že vývoj světa směřuje k tomu, aby byly masakrovány ženy a děti, rozbíjena města a vrhány letecké pumy na školy a nemocnice. Aspoň tady nebude nikdo pochybovat, že jde o strašnou úchylku ode všeho, čemu se říká vývoj lidstva; o úchylku, kterou už teď můžeme označit za jednu z největších dějinných abnormalit.

*

Tak bychom mohli probírat jednu ze soudobých skutečností po druhé a ptát se, jak zapadají do tisíciletého vývoje evropského lidstva. Například: Vyvíjí se během staletí lidská spravedlnost směrem k větší krutosti a k slepé závislosti na mocných tohoto světa – nebo právě naopak? Vyvíjí se společenský řád od úsvitu dějin do dneška k větší nerovnosti mezi kastami, stavy a rasami – nebo právě naopak ukazuje celá tendence lidských dějin zvolna, ustavičně a stále naléhavěji k postupnému vyrovnávání všech právních a občanských rozdílů mezi lidmi? Směřuje tisíciletý vývoj k rozmnožení lidských a občanských svobod pro každého člověka, nebo naopak k jejich potlačení a k otrocké reglementaci lidských bytostí? Jsou nějaké doklady toho, že by se náš svět, který od císařství a feudalismu přešel k emancipaci širších a širších lidových vrstev, chtěl vyvíjet tímto směrem? Pochybuji, že by se někdo pokusil tak dalece přeshupačit evropské dějiny. Nebo dál: Rozvíjí se ve dvou třech tisíciletích evropské kultury lidský duch k stále větší svobodě myšlení, vybojoval si ji za tu dobu na světské i církevní moci, bylo to jeho stálé a neúchylné usilování, nebo ne? Co má se skutečným vývojem dělat jakákoliv doktrína, která tuto věkovitou svobodu ducha potlačí?

Nové, skutečně nové ve světě je jen to, v čem pokračuje dál ten starý a neustálý vývoj; co se staví proti němu, není nové; je to jen anachronismus, úchylka a dočasné zvrhnutí. Nevíme ještě, bude-li to vůbec k něčemu dobré; ale pokud se opravdu ptáme, kam směřuje vývoj, najdeme v tom, co se dnes nejvíc snaží vtisknout světu a dějinám svou značku, horečnou aktuálnost něčeho, co je předem odsouzeno být jenom epizodou, kterou dřív nebo později vezme čert.

Je ovšem krajně vážnou věcí pro Evropu, aby jí nepřišlo toto historické extempore příliš draho. Jen tu jistotu nemusí nikdo z nás ztrácet: že vývoj světa bude nadále směřovat tam, kam ukazují jeho tisícileté dějiny. Každé jiné povídání má příliš krátký rozum.

Přítomnost 5. 1. 1938

KRÁTKÝ ŽIVOT DLOUHÉHO CHLAPCE

Bylo to v Brně roku 1935 v posledních chvílích před zahájením Masarykova okruhu. Všechna mezinárodní esa volantu byla už u svých vozů a kolem každého se tlačil houf ctitelů a hlavně ctitelek, žadonicích o podpis hrdinův. To víte, to už je taková lidská slabost. Jenom jeden jezdec, vytáhlý hoch v zeleném overalu, měl pokoj; seděl na nárazníku svého vozu jako veliký skřítek a spokojeně bimbál nohama. Nikdo ho neznal. Nikdo nestál o jeho podpis. Byl to mladý Rosemeyer.

Nejspíš se ho jedné mladé sběratelce podpisů zželelo, že je tak sám, i přistoupila k němu rozpačitě se svým albíčkem. Chlapec v zeleném overalu se překvapením až začervenal, přestal bimbát nohama a těžkou montérskou rukou se hrozně pomalu podpisoval do toho dívčího albíčka. Byl nesmírně milý ve svém chlapeckém outsiderství. I řekla si skupinka lidí na hlavní tribuně: “Děti, tomu zelenému držíme palec!”

A mladý Rosemeyer, o jehož podpis nikdo nestál, vyhrál tehdy svůj první veliký boj.

Lidové noviny 30. 1. 1938

HODŽŮV HLAS

Snad jste si všimli, že po čistě zvukové stránce je Hodžův hlas jeden z nejlepších hlasů našeho veřejného života. Je to silný, dobře kultivovaný a přitom osobitý hlas; není zabarven nosově ani hrdelně, neburácí hrudní rezonancí, není řečnický vychraptělý ani demagogicky tlačný, jak se říká u herců. Uchovává svou přirozenost i při projevu nejokázalejším a dovede zaznít velmi citově i při svých zcela zdržlivých akcentech. Slabě chraptivé zamžení mu neubírá na hlasovém objemu ani na klasicky jasné artikulaci. Není to hlas kazatele ani orgán táborového řečníka; je to hlas stvořený k tomu, aby vyslovoval a formuloval zásady, jež mají dostat platnost nejširší.

Mluvíme o tom hlase proto, že ani on nebyl dán Hodžovi jako nějaká milost bez práce a bolesti. Nic, co muže činí mužem, není jen tak darováno. Také dr. Hodža musil si svůj hlas vybojovat na staré krční chorobě. Asi toho bylo třeba, aby jím dovedl vládnout a ušetřil si jej pro slova nejvážnější.

Lidové noviny 1. 2. 1938

CO JE DNES ŽIVOT DESÍTI...

Co je dnes život desíti,

co je sto mrtvých lidí?

Oč víc jich člověk k snídani

v novinách denně vidí!

Jednou to Nankin potrefí,

podruhé Barcelonu;

dnes mrtví jsou na Panayi,

zítra na Endymiónu.

A přec se nyní budeme

o hrstku lidí třásti;

je to jen mužů několik,

a ani ne z naší vlasti.

A přec se budem s úzkostí

ptát denně na jich osud:

Papaninova chaso, hej,

nese vás ta kra dosud?

Když staré země praskají

a svět se málem boří,

vydrží to ta rozpuklá

kra, unášená v moři?

Je to jen mužů několik,

kra pod nimi se drtí.

Hej, Krenkel, Širšov, Papanin,

kéž nečtem o vaší smrti!

Lidové noviny 5. 2. 1938

TŘIKRÁT DOBRÝ ARŠÍK

Můžete jej získat jenom do 20. února; pospěšte si tedy se subskripcí, dokud není pozdě, abyste si opatřili tuto filatelistickou hodnotu, jež současně bude pietní památkou i dobrým skutkem.

Jde o poštovní známku, kterou ve formě sběratelského aršíku vydají ve prospěch chudých dětí naše pošty k sedmému březnu t. r. a na níž je dokonalou rytinou – na to si musíte vzít lupu, abyste ocenili kouzlo té rytby – vyobrazen náš nejdražší mrtvý, prezident Osvoboditel, jak líbá holčičku, která ho vítá s kytkou v ruce. Tato známka v hodnotě 2 Kč bude vydána jen v úpravě aršíkové a jenom na subskripci, jež se neodvolatelně končí 20. února t. r. Bude tedy těch aršíků vydán jen omezený počet, čímž se zvýší jejich sběratelská hodnota.

Vedle toho bude tento aršík, jež naše pošty vydávají k uctění památky našeho prezidenta Osvoboditele a k věčné oslavě jeho soucitné a moudré lásky k maličkým, pro dnešní i budoucí občany jedním z nejvzácnějších upomínkových předmětů na národní smutek, s nímž se skláníme nad čerstvým hrobem svého prvního prezidenta a velikého národního učitele.

A konečně každým subskribovaným aršíkem darujete 3 Kč na výživu nebo šatečky pro ty nejchudší, hladové a mrznoucí děti v naší vlasti. Připomeňte si, že předloňského roku vynesly naše poštovní známky, vydané ve prospěch chudých dětí, přes 1 300 000 Kč, loni přes 1 700 000 Kč. Nemáte ponětí, co se za ty peníze pořídilo dobrého pro náš národ a naši budoucnost.

To jsou tři dobré věci, které jedním rázem pořídíte, budete-li včas subskribovat na známkový aršík vydaný k uctění zesnulého prezidenta Osvoboditele. Za subskripci 10 Kč obdržíte aršík s dvoukorunovou hodnotou, dále dvě série dobročinných známek se stejným motivem T. G. Masaryka v hodnotě 50 h a 1 Kč s příplatkem 50 h ve prospěch dětí. Můžete subskribovat i libovolný počet aršíků. Vyplníte prostě na poště bianco složenku číslem 42 900 adresou Ministerstvo pošt a telegrafů, poznámkou Subskripce Dětem a svou adresou. A pak už do 7.

března dostanete zásilku, která vás obohatí o dobrý čin, krásnou památku a sběratelský poklad, jehož hodnota může jenom růst.

Lidové noviny 5. 2. 1938

O STYKU S ÚŘEDNÍMI ČINITELI

Na tramvaji

Do vozu přistoupil slušně situovaný pán.

“Lístek prosím,” provolává konduktér. Slušně situovaný pán se hrabe v kapsách a vytáhne hrst starých jízdenek. “Tady máte. – Co, to není ten? Tak tenhle. – Co, to taky není ten?” Po delším luštění se podaří najít dnešní lístek. “Ale ten taky neplatí,” prohlásí konduktér. “Musíte si koupit jiný.”

“Jak to myslíte?” diví se slušně situovaný pán.

Konduktér krčí rameny. “No neplatí. Tady máte píchnutou jedenáctku a přesedl jste do dvaadvacítky. Kam jedete?”

“Co vám je po tom?” začíná se rozčilovat slušně situovaný pán. “Tady máte můj lístek, člověče, a víc nemám s vámi co mluvit.”

“Já se vás ptám, kam jedete,” chmuří se konduktér. “Buď si koupíte nový lístek, nebo –”

Slušně situovaný pán zbrunátní. “Nebo co? Prosím, já tady mám svůj lístek,” obrací se uraženě k spolucestujícím, “a on tady na mne křičí. – Mne bude někdo učit, jak mám jezdit! Já jezdím trochu dýl než nějaký takový –”

“Chovejte se slušně, pane,” varuje konduktér ponuře, “nebo vás dám zjistit.”

“Mne můžete zjistit,” huláká slušně situovaný pán. “Jaké máte číslo? Já si nenechám žádné hrubosti líbit! Tady pánové jsou svědci, že jsem vám slušně předložil svůj lístek. – Já vám ukážu, jak se máte chovat k lidem! Z toho se ještě odpovíte, vy- vy-”

Zatím tramvaj pilně rachotí dál i se svým nákladem lidského sváru. Slušně situovaný pán si musil koupit nový lístek, a zato přestal konduktéra uznávat za hodna slova; nicméně si zapsal jeho číslo a pečlivě ukládá neplatný lístek, vykládaje rozhořčeně a hrozivě druhým pasažérům, že to tak nenechá, že to je skandál a na něho že si někdo takový nebude otvírat hubu. Zatím konduktér vykládá druhým pasažérům, takové lidi že on zná a že by to chtělo jezdit zadarmo a kdesi cosi. Slušně situovaný pán vystoupí na své stanici, mrtvičně rudý a bojovně planoucí, a vrhá za odjíždějící tramvají pomstychtivé pohledy. Ne, tohle tak nenechá.

Tedy styk s konduktérem je obyčejně nakvašený a svárlivý; ve voze se lidé lehko urážejí a vášnivě trvají na svém právu. Proto jsou konduktéři povahy většinou zachmuřené a bručivé.

Dopravní strážník

Naproti tomu s dopravním strážníkem se obyčejně nikdo do hádky nedává. Když na vás, člověče u volantu, velebně kývne rukou, tu poslušně zastavíte a nasadíte tu nejpřívětivější tvář, jaké je váš obličej, zvětralý mnohým bojem, schopem.

“Vy jste tady neměl předjíždět, pane,” domlouvá vám strážník a klepe si výmluvně svým pokutovým bločkem o dlaň.

“Já jsem nechtěl,” řeknete s dětskou naivností, “ale když ten vůz přede mnou zajížděl ke kraji... já jsem myslel, že tam chce zastavit –”

“To je jedno,” přeruší vás strážník, “ale kdyby každý” a tak dále. Tu vy posloucháte pokorně a odevzdaně a podotýkáte jenom: “To je pravda, ale – Máte pravdu, ale –” A nakonec řeknete jako hodný chlapeček: “Já už to víckrát neudělám, pane inspektore.” A byli byste ochotni mu říci třeba pane admirále. Taková je lidská povaha.

Erár

Já nevím jak vy, ale většina lidí, když jsou voláni k bernímu nebo poplatkovému úřadu, že něco nemají v pořádku, zaujmou docela zvláštní obranné chování: nehádají se nakvašeně ani se nesnaží naklonit si dotyčného úředního činitele svou pokorou a roztomilostí, nýbrž tváří se, abychom tak řekli, dokonale pitomě. Prostě ne a ne pochopit, co se vlastně od nich žádá. Pořád dokazují, že tohle platili a onohle taky platili, a že tedy jsou s placením kvit, ne? Marně jim příslušný úřední činitel s mučednickou trpělivostí vysvětluje, že tohle je nějaké jiné placení a že podle předpisu toho a toho se má proplatit to a to; těžce zkoušený poplatník kroučí nechápavě hlavou a opakuje, co všechno už kdy v životě eráru zaplatil. Asi doufá, že tím dotyčného činitele jaksi unaví, aby mávl rukou a řekl si: S tím chlapem je marná řeč, nechme ho běžet. – Není sice známo, že by se toto někdy opravdu stalo, ale nějak se člověk musí bránit, ne?

Lidové noviny 6. 2. 1938

PUMY NAD SVĚTEM

Čtete ráno své noviny a už skoro čekáme, že tam zase bude stát: to a to město (je to někde ve Španělsku nebo v Číně) bylo bombardováno nepřátelskými letadly; při útoku zahynulo osmdesát nebo tři sta nebo tisíc civilních obyvatel; nálet trval jenom několik minut –

Čtete to tak často, že už se skoro zapomeneme otrást nad takovou zprávou. Ještě se otřeseme, když nějaký Wiedmann zavraždí pět lidí; ale osmdesát, tři sta nebo tisíc zabitých lidí, to už je nějak neosobní, to už si čtenář ani nemůže představit; i pokrčí rameny a čte dál, co prohlásil nějaký mocný pán o tom, za jakých koncesí by byl ochoten zajistit pokojné vztahy se sousedy na několik let.

*

Ale už si to ani nemusíme představovat; ukážou nám to názorně a pohodlně v kinu. Pobořená ulice, ze které se valí ještě oblaka prachu a dýmu; roztrhaná těla, hořící mrtvoly, děti řvoucí v nepřítčetnosti hrůzy – ty děti si jsou ukrutně podobny, ať jsou čínské, nebo naše. Tak tady to máme skoro z první ruky, jak to vypadá. Tohle nám přece aspoň na chvíli stáhne hrdlo a máme temný pocit, že teď něco musíme udělat – křičet, protestovat, zvednout se a jít do ulic s

voláním, že něco takového si lidstvo nesmí nechat líbit. Ale bojím se, že si pomalu zvykneme i na tyto dojmy, pokud zůstanou jenom na plátně. A diváci v kinu si třeba budou zklamaně říkat: Minulý týden to bylo hroznější.

*

A přece: nikdo snad nevěří, že tohle je konečný stav světa a že se pobíjení žen a dětí stane hlavním prostředkem mezinárodního styku. Tak tatarsky to s lidstvem přece jen nevypadá. Můžeme počítat s tím, že jednou se lidé budou dívat na dnešní letecké útoky docela prostě a jednoznačně jako na sprosté vraždění, jako na jakýsi mravní amok, kterému dočasně propadly ty ony národy načas vyšinuté z vývoje ostatního lidstva. Jde o to, aby se lidé jednou nedívali s hrůzou a odporem také na celý dnešní svět za to, že celkem trpně a nedůstojně přihlížel k takové hromadné bestialitě.

Jistě si neděláme iluzí o tom, že nové mezinárodní odsouzení leteckých útoků na otevřená města, k němuž chce dát podnět Anglie, už teď zachrání pár tisíc bezbranných chudáků v Číně nebo ve Španělsku před tím, aby jim nepadaly bomby a baráky na hlavy. Není lehké přesvědčovat národy a jejich pány, že se dopouštějí něčeho nesmyslného a zvrhlého. Ale i když se nemůže počítat s tím, že pouhé odsouzení, neprovázené trestními sankcemi, zjemní mravy těch, kdo se už tak sytě zapsali krví do dějin našeho věku, je přece jen strašně důležité a krajně načase, aby takové odsouzení bylo vysloveno. Musí být stále opakováno, že zločin je zločin a že jest a vždycky bude souzen jako zločin. Ani na okamžik se nesmí ve světě rozmoci pocit, že obecný mravní řád světa je na tu dobu suspendován. Stůj co stůj musí být uchována kontinuita mravních ideálů, které jsme přejali a jež musíme odevzdat dál. Pravda, pouhé verbální odsouzení není ještě čin; ale lhostejné mlčení by bylo špatný čin; bylo by spoluvinou na jednání ničemném a nelidském. Aspoň té spoluviny kéž jsme my všichni, kdo se nevyklučujeme z velkého společenství lidstva, co nejdůrazněji uchránění!

Lidové noviny 13. 2. 1938

O OBCHODECH A JINÝCH PODNICÍCH

Já jsem vám přišel na zajímavou hru, totiž dívat se. Například jdete po dlouhé ulici, která vám celkem nic neříká. A tu si vezměte do hlavy sledovat, jaké jsou tady obchody. Tak tady je, koukám, holič. A na druhé straně ulice je taky holič. O dva domy dál je zas holič. A v dalších pěti domech jsou ještě dva holiči. Načež po dobré dva kilometry není žádného holiče. Zato se na jedné křižovatce dívají sobě navzájem do krámů čtyři lahůdkáři. Nebo v jedné řadě domů na vás zavoní pět uzenářů po sobě. Načež následuje série tří obchodů s lustry, lampami a veškerými osvětlovacími tělesy. Potom přijde celý shluk obchodů s konfekcí, prádlem a galanterními potřebami, vystřídáný třemi drogeriemi najednou. Zkrátka shledáte, že se s jakousi pravidelností stejné obchody nahloučí do blízkého sousedství. Je v tom snad nějaká kletba nebo tajemný zákon: budete jeden druhému sedět na krku, abyste si konkurovali. Nebo je to atavický pud ještě ze středověku, kdy v Celetné ulici seděli samí pekaři a v Platněřské ulici samí výrobci krunýřů, mečů a jiného válečného zboží. Prostě obchody a podniky mají záhadnou náklonnost se místně sdružovat, tak jako na Příkopech banky nebo v londýnské Fleet-Street noviny. Například v jedné žižkovské uličce jsem našel tři věštkyňe, a v jiné ulici, do které by to člověk ani neřekl, v pěti domech sedm doktorů. Asi to má nějaké hlubší příčiny, ale ty se dosud nepodařilo uspokojivě prozkoumat.

*

Nebo si všimněte, že jedna strana ulice zpravidla mívá nápadně větší a okázalejší krámy než druhá; obvykle je to proto, že na té mrtvější straně trčí jedna úřední nebo školní budova, ve které nejsou žádné krámy. Obchod má zřejmě zálibu řadit se do nepřetržité zářící fronty; přerušete něčím ten řetěz krámů, a celá strana ulice jaksi obchodně ochrne. Ještě se v ní udrží řezník, trafiká, nit'ařství nebo malý papírník, tedy krámy, u jejichž etaláží se lidé nezastavují.

Dále skoro každá ulice má své obchodní optimum na svém začátku nebo konci; tam se nakupí ty největší obchodní podniky, kdežto v jejím středu agonizuje několik spíš starosvětských krámků. Dělá to dojem, jako by se ta ulice po prvním rozběhu jaksi unavila a nemohla se už nikdy sebrat k velkorysejšímu rozmachu.

Jiný pravidelný úkaz je, že obchodně mrtvá bývá fronta domů, před kterou se otevírá volný a širý prostor, například náměstí nebo park. Zdá se, že se v otevřeném prostoru obchodu nějak nedaří, jako by tam na něj příliš táhlo nebo co. Obchod potřebuje uzavřené a trochu stíněné

polohy. Prospívá nejlíp v ovzduší přehoustlém a málo větraném. Nebují na slunci a vzduchu; libuje si v hustých a úzkých ulicích. Botanicky řečeno, má typický charakter podrostu.

Celkem se nezdá, že by obchody vznikaly a usazovaly se podle zákona potřeby a nabídky. Přírodní zákony, jež řídí jejich vznik, jsou daleko tajemnější a složitější.

Lidové noviny 20. 2. 1938

PŘED LETY DVÉMECÍTMA

Poslyšte, někdy je dobře si vzpomenout, jak to bylo dřív; člověk nemusí ani mít bílou bradu až po pás, aby se rozpomněl na ledacos, co mu i dnes něco řekne. Například když si živě připomene, jak pro nás vypadal svět před nějakými dvaadvaceti lety.

Tehdy se nemluvalo o tom, že by snad v nejhorším případě mohla vypuknout válka, nýbrž válka byla. Tehdy naše srdce a svědomí bylo na téže straně světového konfliktu zájmů jako dnes; ale byli jsme jenom objektem, o který se jednalo, a ne subjektem, se kterým by se musilo jednat. Tehdy šlo opravdu o rozdělení naší země, ale nás se na to nikdo neptal. Tehdy jsme denně čtli v novinách zlé zprávy, které mohly podlomit všechno naše doufání a očekávání, že konečné vítězství připadne té straně, s níž byla sepnuta naše jediná životní naděje – a proti níž jsme ještě musili bojovat. Kdyby ta strana prohrála, věděli jsme, že s námi bude zle; ale nemohli jsme nic víc dělat než tvrdě a fanaticky věřit, že se vše obrátí k dobrému pro nás. Nejohroznější bylo právě to, že jsme o mnoho víc dělat nemohli. Tehdy jsme ještě žili v cizím státě; rovnou mezi námi běhaly kaprálské a naduté tváře, dávající najevo, jak námi bude zatočeno; a my jsme musili mlčet. Musili jsme si potají šeptat, že ještě není všechno ztraceno a že se ještě dočkáme obratu. Musili jsme se těšit šuškanými pověstmi a domlouvat se leda mrknutím oka. Bůh ví, jakým divem se stalo, že jsme přesto nesvěsili hlavu v beznaději. Naopak, jen si vzpomeňte, jak se tehdy nádherně a odhodlaně věřilo.

Pravda, našli se tehdy lidé – a jistě to nemysleli zle –, kteří měřili tu strašnou převahu šancí proti nám a řekli si, že bude lépe trochu se přikrčit a přizpůsobit se tomu špatnému, když to dobré se už nezdá ani možné. Nebyli to zrádci; ale dnes vidíme, že byli slabí na svou dobu; že byli malí jen tím, že jim chyběla velká důvěra. Tehdy však jsme se hrozili toho, aby jejich

ustrašenost nezachvátila všechny ostatní. Bylo to naše vnitřní nebezpečí, tím vážnější, že nám chybělo vedení; Masaryk byl za hranicemi, jiní byli zavřeni, jiní umlčeni. A přece! přece jsme neselhali ve své důvěře; statečnost našich myslí nebyla zlomena, sílena hlubokou jistotou, že všichni myslíme a cítíme stejně.

Rozumí se, že historické situace se nikdy doslovně neopakují; ale jsou dějinné konstanty, jako je národní povaha. Tehdy se v nás projevila povahová síla jedna radost; a obstála za zkoušek daleko těžších, než jsou nejdůležitější pojeté starosti dnešní – a než kdy mohou být zkoušky budoucí. Náš národ, který tehdy psychologicky vydržel nejtěžší léta, má právo se zeptat kohokoliv, komu by dnes hrozily selhat nervy: “Malověrní, čeho se bojíte?”

Národ, který tak skvěle prošel psychologickou zkouškou let válečných, se opravdu nemá čeho bát. Neboť osud národů záleží na jejich duši.

Lidové noviny 27. 2. 1938

PŘED 2 500 LETY

“Člověku, který si násilím nebo lstí přisvojí plodiny, kuřata, vepře nebo koně jiných lidí, se říká zloděj nebo lupič. Oč spíše se musí tímto jménem označovat ten, kdo se násilím nebo lstí zmocní půdy někoho jiného! Ten, kdo zabije člověka, je vrah; někdo, kdo zabije sto lidí, je stokrát vrah. Nuže, dobytčářský princ je vrah, jakmile nechá někoho zabít. A přece až příliš často se nechává tento vrah obdivovat a nalézá obdivovatele. Jaká zkaženost mravů! Či stává se snad zlo dobrem, když je prováděno v nekonečném znásobení? To by bylo tak, jako by nekonečně opakované násobení černého bodu dalo bílou plochu... Každé dobývání je zločin na základě faktu, že je proti právu, ať si to politikové bez přesvědčení vykládají jakkoliv. Je třeba mluvit o špatných následcích takové mravní zkázy? Předčasná a násilná smrt mnoha lidí, bída a všemožné utrpení těch, kdo přežijí zničení zásob a bohatství své země, vydírání, aby se uhradily válečné náklady. A to všechno proto, že si nějaký princ řekl: Já, já chci být slaven jako dobytčář! Já, já chci zvětšit svou oblast!”

Toto napsal čínský filozof Mei-Tseu více než pět set let před narozením Kristovým; a my se můžeme zamýšlet nad tím, jak málo se za těch dva tisíce pět set let změnil běh lidských věcí – a jak stejný zůstává odpor moudrých a ušlechtilých duchů ke krutému bláznovství dějin.

Lidové noviny 9. 3. 1938

O STANOVISKÁCH

Kritické stanovisko se zaujímá jenom tehdy, když se k někomu nebo k něčemu stavíme víceméně odmítavě nebo chceme aspoň vyjádřit velmi silné výhrady. Řekneme-li například, že k něčemu zaujímáme kritické stanovisko, rozumí se tím už samo sebou, že tu věc budeme považovat za zvratnou nebo přinejmenším za naprosto pochybnou. Kritické stanovisko nezaujímáme proto, abychom o věci po zralé úvaze řekli, že je dobrá, nýbrž proto, abychom vypátrali aspoň něco, co jí vytknout, a pak se od ní vítězně vzdálili. Podobný smysl má, řekneme-li, že máme k něčemu kritický poměr nebo že k někomu zaujímáme kritický postoj. Ve všech těchto rčeních je mlčky obsažen předpoklad, že kritické je jen to, co je pokud možno proti; kdežto býti prostě a přímo pro něco je jaksi nekritické. Kritické stanovisko neoznačuje zájem, co na věci je, nýbrž projev nedůvěry, která se může ukojit jen tím, že se na věci najde nějaká chyba. A najde se vždycky, kdykoli se zaujme kritické stanovisko.

Ze zásadního stanoviska se věci odmítají nebo přijímají, aniž bylo třeba blíže zkoumat, jaké vlastně jsou. Naopak, zásadní stanovisko je tím čistší a rozhodnější, čím méně o věci víme. Člověk by si často pokazil své zásadní stanovisko, kdyby začal později zkoumat to, co zásadně odmítá nebo přijímá.

Osobní stanoviska se netěší takové úctě jako stanovisko zásadní. “Mé osobní stanovisko je to a to,” říkám s jistou skromností a rezervou; a když někomu nechceme říci do očí, že mluví nesmysly a že se s ním nebudeme o takové samozřejmosti hádat, zamluvíme to zdvořilým prohlášením, že je to jeho osobní stanovisko. Přříknout někomu osobní stanovisko je nejmírnější forma urážky a osobního podcenění. Zato zásadní stanovisko obyčejně respektujeme, i když je sebestomější.

Z mého stanoviska se mají věci tak a tak (kdežto z vašeho stanoviska se mají nějak jinak): tohoto rčení zpravidla užívají odborníci, když shledávají, že jejich názory o věci se diametrálně rozcházejí a že by asi jeden druhého nepřehádal; i vyhlásí se tímto úslovím cosi jako neutralita. Vy máte své stanovisko a já mám taky své; i ponecháme si každý to své a nebudeme se do toho jeden druhému míchat. Každý si bude svrchovaně vládnout na svém stanovisku, neobtěžován agresivními důvody váženého pana kolegy.

Naše stanovisko mají politické strany. Obyčejně se vyskytá ve rčení: Naše stanovisko je jasné. Nebo: Naše stanovisko je pevné.

Postavit se na stanovisko souhlasné nebo odmítavé zahrnuje představu, že stanovisko je cosi jako vyvýšené místo, řekněme nějaké pódium, na které vystoupíme a pronášíme své ano nebo ne s větší vahou, než kdybychom stáli na pouhé zemi obyčejného povídání. Daleko snazší je postavit se na stanovisko než například dospěti k názoru.

Lidové noviny 13. 3. 1938

PŘÍPRAVA

Začněme to takhle: Je mnoho pocestných lidí všude ve světě i u nás, kterým ne každá veřejná atmosféra je dýchatelná a kteří jsou neradi byt' jen dočasně nuceni například k tomu, aby pronášeli pozdravy nebo politické saluty, jež neodpovídají jejich přesvědčení nebo vkusu. Jedna krásná, milá evropská země teď asi přestane být přívětivým turistickým domovem pro tento druh lidí, kteří mají vyvinutější smysl pro osobní svobodu a lidskou důstojnost; je to škoda, ale takový je toho času stav věcí pro onu zemi i pro ostatní Evropu. Co dělat, za těchto okolností budeme asi nuceni trochu omezit své turistické puzení a vzpomenout si, že koneckonců máme doma své vlastní hory a lesy, jež si nežadají s horami a přírodou jinde; a že nechybí mnoho, abychom mohli byt' i pro ostatní svět turistickou zemí prvního řádu. Chybí nám hlavně vědomá a plánovitá turistická politika ze strany státu a samospráv; teď je však veliká příležitost i naléhavý popud, abychom se do toho, v čem jsme pozadu, pustili s vyhrnutými rukávy.

Jak víte, chybí nám ještě mnohde dobré automobilové cesty; bůh sud', proč jsou například nejkrásnější části Šumavy tak bídně přístupné; a Podkarpatská Rus není vůbec ještě otevřena turistickému ruchu ve větším měřítku. A chybí nám mnoho, velmi mnoho hotelů a dobrých hospod zejména na východě republiky. Nejde tak honem o luxusní hotely pro nějaké lordy; ale dřív než se pokusíme o jakoukoliv propagandu cizineckého ruchu, postarejme se, aby v každém městě, kde stojí za to přespát, byl aspoň jeden naprosto čistý hotýlek s tekoucí vodou, s několika koupelnami a bezvadnými záchody, se stále čistými ubrusy a kuchyní, která by brala rozumný zřetel na to, že většina národů na světě není nadána atletickými žaludky. Nebudeme zapřahat vůz před koně a zvat k nám cizince, pokud jim nemůžeme poskytnout komodity, na jaké jsou zvyklí odjinud. Ale také nepomůžeme turistickému zhodnocení naší vlasti, budeme-li čekat, až ten nebo onen pan hostinský se sám rozhodne trochu přestavět svou začpělou noclehárnu, které říká hotel. Tady by se mohlo sáhnout k mírnému nátlaku, jako je stavební úvěr pro hostince a hotely, které by se zavázaly zařídit se ve slušné evropské úrovni; a propůjčit oficiální propagandu jenom podnikům kontrolovaným co do turistické vhodnosti, abychom se za ně nemusili před nikým stydět. To by byl důležitý úkol pro samosprávy: v každém městě, ve středu každého kraje se postarat aspoň o jednu bezvadnou hospodu. Už do léta by mohli zedníci a instalatěři otevřít leckterý kout naší vlasti cizineckému ruchu; ale daleko víc zbývá udělat, co se nedá tak rychle sfouknut. Nízké Tatry a Poloninské Karpaty čekají na to, aby se v nich od základů vytvořila turistická a sportovní oblast evropského významu. Šumava, Beskydy, Jeseníky nejsou zdaleka ještě dostatečně turisticky vybaveny; naše Krušnohoří je od našich turistů naprosto nevyužito. Můžeme tady všude aspoň pořádně začít.

Máme nyní jedinečnou příležitost připravovat svou zem, aby se stala jedním z klenotů světové turistiky; ta země má k tomu všechny předpoklady, jenom v tom, co zařizují lidské ruce a mozky, to ještě zbytečně vážne. Dnešní stav Evropy je nám mementem, abychom tuto situaci nepromeškali. Ale i pro sebe samy bychom měli svou zemi turisticky připravit – a bude to dobrá investice natrvalo.

Lidové noviny 20. 3. 1938

SLOVO KLIDNÉ, ALE SILNÉ

Ne že by to bylo jen jedno slovo: celý Hodžův projev k národu byl prodchnut vědomím síly a klidné jistoty. Ale některá z jeho slov si zaslouží, aby byla ještě zvlášť a opětovně připomínána jako odpověď na ledacos, co jsme v tyto dny slýchali nebo četli. Nebylo toho sice mnoho, ale stačilo nám to na hanbu, že v národě, jemuž předseda naší vlády plným právem děkoval za jeho politickou zralost a rozvahu, se vůbec našly hlasy tak ubohé a nestatečné. Kdyby se našel nějaký poraženec mezi námi, buď pamětliv toho, že se tím trvale vylučuje z národního společenství: to asi byl obsah té nejostřejší věty, kterou pronesl náš premiér. Nuže, budeme toho pamětlivi i my; nikdy nezapomeneme těm několika postrašencům, že běhali po naší zlaté společnosti s panickými pověstmi a malodušnými obavami. Ano, ti, které jsme slyšeli říci byť jen jediné slovo malomyslné, se opravdu vyloučili z našeho národního celku; pamatujte si ty lidi a jejich politický typus i pro časy budoucí.

Lidové noviny 30. 3. 1938

ODDECH

Co to tu robíš, člověče?

Inu, vždyť vidíš, ne? Hrabu. Přesně řečeno, vyhrabávám kamení a klestí a všelijaký neřád tady z toho kusu půdy, na kterém si to mohu dovolit. Koukej, vždyť to tu vypadalo jako rumišťe. Chtěl bych to své místo dát jednou do pořádku.

Proč?

Tak. Aby to tu bylo krásnější. Nemohu přece dávat do pořádku celý vesmír. Vždyť víš, jak to dnes na světě vypadá.

A proto vyhrabáváš kamení a klestí?

– – Taky proto, abys věděl. Něco člověk musí dělat. Nemůže pořád jen tak čekat, co tuhle nebo tamhle – Něco má aspoň v ruce. Já vím, jsou to jen hrábě; nevypadá to ani jako žerď praporu, ani jako puška. Ale když několik hodin vyhrabuješ kamení, tak máš, člověče, přece

jenom pocit, žes něco udělal. V celém těle máš ten pocit, a hlava už jde s sebou; ví, že člověk dělal, co mohl. Heleď, ono je tu práci přece jen vidět. Kdyby sem někdo zítra přišel, ani by nepoznal, že tu bylo takové rumiště. Nikdo ani neocení, jaká práce se tu musila udělat. Kdybys věděl, jak mám zrasované dlaně –

A jsi spokojen?

Ano. S tím jsem spokojen.

Tak vidíš. Jako bys nevěděl, jako bys ani nechtěl vědět, jaká je dnes vážná doba. Hrabeš si tady, jako by o nic nešlo. Myslels aspoň při té své páračce na osud světa?

Abych ti pravdu řekl, nemyslel. Chtěl jsem jen vyhrabat ten neřád, holenku; to se člověk musí vytáhnout – ani nemá pokdy na něco myslet, leda na to, aby do večera dodělal svůj úkol.

Dnes jsou před námi vážnější úkoly, kamaráde; například –

– Já vím. Ale čekat na úkoly není žádný úkol. Řeknu ti, nic tak člověka nepovzbudí jako dát něco do pořádku, ať je to co chce.

Třeba kus zahrady, ne?

Ano, třeba jen kus zahrady. To je taky kousek světa, a dá to dost co dělat, nemysli si. Jen to zkus, udělat v něčem pořádek, a budeš mít taky ten pocit –

Jaký?

Inu, takový zvláštní pocit, že se věci na světě dají nakonec zlepšit. Například nikdy jsem nevěřil, že se zbavím toho kamení a neřádu; myslel jsem, že to ani není v lidské moci, něco z tohoto místa udělat. A vidíš, pustil jsem se do toho – řekněme, že ze vzteku.

Z jakého vzteku?

Ale třeba nad tím, že je člověk tak bezmocný. Tadyhle se světem se děje něco špatného, a co ty můžeš dělat? Nic, leda se mračit a myslet si, hergot, to zase bude paseka! Taky jsem se mračil, kamarádi, a do rtů jsem se kousal a všechno. A pak jsem si řekl, nu –

Co?

Dám se do toho rumišťě. Nikdy bych se asi do té dřiny nepustil, kdyby nebyla tak těžká doba. Nejdřív jsem hrabal jen z takové zuřivosti, abych se něčím vybil; ale nakonec jsem shledal, že jsem vlastně posedlý jen tím kamením a že musím dokonale vyčistit tady to místo. A hrabal jsem, člověče, hrabal jsem, jako by na tom jediném záležel osud světa.

Nu a? Co z toho je?

Třeba jen málo. Třeba jen to, že se někde udělal kousek dobré práce.

Lidové noviny 10. 4. 1938

JAK VZNIKÁ MĚSTSKÁ ČTVRŤ

Nejdřív to byla žitná pole, rozrytá hlubokým úvozem, a ušlapaný suchopár se skládkami popele a jiného neřádu; dále jeden dvorec mokvající prastarou močůvkou a jedna výletní hospoda, kde v neděli hrál flašinet a zakročovala policie; zkrátka pražská periférie, jak stojí v knize psáno. Kupodivu tehdy to bylo nesmírně daleko, i když tady za rohem drnčela táž tramvaj jako dnes. Když se sem jel tenkrát člověk podívat, rozloučil se doma se všemi a řekl: “Já nevím, kdy se vrátím; já se jenom jedu podívat tam, co budeme stavět.” Tehdy se totiž těm polím začalo říkat parcely; zevně se to jevílo jenom tím, že tam místo žita narostlo bodláčí, lebeda a jiná plevel a že se tam utábořili milenci a spousta kluků. Sem se tedy dnešní obyvatel odebíral na místo pusté, ovšem ne aby přemítal a hledal Boha, nýbrž aby se jakožto takzvaný čekatel na rodinný domek divil, jak na něčem takovém mohou jednou narůst domy a ulice. Nic na světě není totiž tak hrozně ošklivé jako parcela.

A pak sem jednoho dne vtrhli lidé, zahnali milence a kluky hrající v kopanou a zapíchali do země kolíky. Potom kluci ty kolíky vytrhali a použili jich jako zbraní proti nepřátelům z

Vršovic a Strašnic. Byla to heroická doba pro celé okolí. Pak byla tady někde postavena z prken kantýna s lahvovým pivem; to už bylo zřejmo, že se něco bude dít, a my čekatelé jsme se na tu kantýnu chodili dívat s pocitem, že už i sem vnikají první kroky civilizace. A jednoho dne se sem opravdu přivalili kopáči a začali dělat do země díry; byly malé a sychravé jako žumpy, ale zato vydaly ze sebe neuvěřitelné množství mazlavého jílu a břidlové mrtě. Tehdy jsme my čekatelé přelézali ty valy vykopávek, hledající marně díru, která má jednou být naším domkem, a nemohli jsme pochopit, kam se s tím vším jílem půjde. Zatím nastala stávka kopáčů nebo co a vykopané díry se zalily vodou. Bylo to beznadějně. Tady přece nikdy nebudou moci bydlet lidé.

A vidíte, přece se tím jaksi hnulo; za mohutného práskání bičů a křiku vozků vyjžděl vůz za vozem naložený vykopávkou, páchlo to zemí a koňmi, ale už do toho začpěla malta a chlebová vůně červených cihel. Základy se zvedaly nad zem a okukující člověk se divil, že to už má díry pro okna. A pak tu začala bouchat tesařina, celý kus světa halasil mužskými hlasy, Franto, podej mi tohle, a Tondo, pocem; kolem červených zdí se ukládaly kulturní vrstvy mastných papírů, slupek od buřtů a jiných zednických dereliktů, lešení rostlo výš, a jednoho dne už mohl čekatel vylézt po žebříku do výše prvního patra a s pocitem pýchy se rozhlížet shůry po tom, co bude novou městskou čtvrtí. Pane, já taky jsem ji pomáhal zakládat. Teď už sem vodí své přátele a ukazuje: tady bude kuchyně, a tuhle asi bude koupelna. Tak vida, už kladou i krovy; a člověk musí vylézt nahoru, aby si znalecky hmátl na ty trámy, jež znamenají střechu nad hlavou. Načež přišli pokrývači a parketaři, kamnáři a instalatéři, elektrikáři a sklenáři a klempíři, zahájili postupně práci a stávku, nadělali kolem domků další kulturní vrstvy a potom zbalili své nádobíčko a šli jinam. Teď už stojí na zdusané stráni novopečená kolonie domků, ze kterých to šramotí a klepe veškerými stavebními živnostmi; každý domek je už obehnaný tyčkovým plotem, to bude jednou zahrádka; a první kolonisté se přivalili se stěhovacími vozy. Tak Franto, zdvihej! Podej na mne tu almaru! Kam přijde tenhle šifonér?

Nuže, toto stěhování bylo ještě trochu předčasné; sotva první kolonisté zavěsili své záclonky, vtrhla sem nová četa kopáčů s krumpáči a lopatami. Bude se kopat kanalizace. Bude se klást vodovod a plynovod a elektrika. Utýraná stráž se znovu otvírá až do své syrové hloubi, kolem domků se kupí nové hory jílu, první obyvatelé kolonie přelézají haldy toho, čemu kopáči říkají materiál, balancují na položených prknech a boří se po kolena do jílu. Člověk by ani nevěřil, jaká hrůza se dá udělat ze stráně kdysi se vlnící žitem. Tohle přece se už nikdy

nemůže dát do pořádku. My už se nevzdáme tohoto dobytého území, přátelé, ale stane se z nás asi divá jeskynní zvěř.

Nu vidíte: dnes už to je pokojná a stárnoucí čtvrť, kde si lidé zvykli rodit se a umírat; i ty domky už mají leckterou známku prožitého života jako dávno známé a důvěrné tváře; na zahrádkách se houpají vzrostlé břízy, kvetou meruňky a tulipány – i ty zahrádky už trochu zestárly; kdo by věřil, že tu kdy rostlo žito a bodláčí! Nad hladkou ulicí svítí řetízky světel a vodí se tu milenci za ruce. “Pepo, jak tady voní ten bez, – takový domek bych jednou chtěla mít!” A kolem narostla ne už nová čtvrť, ale celé nové město, ulice a náměstí; a z dálky je slyšet práskání bičů a rány do travers, jak to město roste dál a dál za naší pionýrskou čtvrtí.

Věřte mi, nic není větší školou optimismu a důvěry než stavět novou čtvrť. Vypadá to beznadějně, když se to začne dělat; a pak to začne vypadat ještě hůř, a konce to nebere; a člověk si někdy myslí, že už sakra i ta lidská trpělivost má své meze. Jen počkej a nehoň se; jednou z toho bude klidný a kvetoucí život; ze všeho, s čím jsme se zlobili, se nakonec udělá ten pravý a pořádný život.

Lidové noviny 16. 4. 1938

LEKCE DĚJIN

Každý národ se naučí ze svých dějin aspoň něčemu. Bismarckovo Německo a v míře ještě větší dnešní třetí říše si vzaly z německých dějin to poučení, jak slabý je sebevětší národ, není-li státně a politicky sjednocen. To, co se dnes odehrává v německém národě, můžeme chápat jako radikální proces sjednocování; pravda, je to proces značně horečný a prováděný prostředky víceméně násilnými, a nadto tak vybičovány, že se na všech stranách převaluje přes přirozené i historické hranice, jež jsou od věků dány německému národu. V tom se ten sjednocovací proces sám uvrhá ve vážné nebezpečí: jednak zevní, neboť může vyvolat válečnou katastrofu s pravděpodobnými sociálními převraty; a jednak vnitřní nebezpečí, neboť horečné a násilné prostředky nemohou založit trvalou a nezvratitelnou politickou skutečnost; ale to je prozatím jiná kapitola.

Ten překotný unifikační proces německého národa se s fatální nutností vyjadřuje i v tom, jak se německý národ všemožně, i v kulturním a mravním ohledu, “dělá pro sebe”; sjednocuje se nejen politicky, nýbrž i duchovně, svým “německým” světovým názorem, svou výchovou, svými rasovými předsudky, svým pojetím kultury a pomalu i svým německým Bohem. Jinými slovy, v zájmu své národní jednoty se vědomě a záměrně vylučuje z evropské pospolitosti, z duchovní solidarity evropských národů. Pokud si to dělá ve svých hranicích, je to jeho věc, i když není lhostejna nikomu, komu lidstvo, humanita a duchovní pokrok nejsou prázdnými slovy; nemůže to být lhostejno už proto, že citelně chybí a bude chybět součinnost tak velikého národa na společných ideálech evropských. Zatím je kulturní a mravní izolacionismus německého národa krajně výraznou hranicí na duchovní mapě dnešního světa.

*

A tady si můžeme vzpomenout na svou vlastní dějinnou zkušenost. Československý národ si už jednou dovolil stav kulturní izolace; bylo to období, na jehož sílu jsme právem hrdí, ale na které jsme těžce dopláceli. Naše husitství nebylo ovšem izolací úmyslnou; byli jsme na čas vyloučeni z ostatní Evropy ne proto, že jsme to chtěli, nýbrž proto, že jsme šli svou vlastní cestou víry, stranou Evropy katolické i Evropy protestantské; a doplatili jsme na to tragicky svým kulturním i národním životem. Ostatně nebyla to jen naše zkušenost; víme, jak doplácela porevoluční Francie na svou osamocenost a jak těžce překonává dnešní Rusko svou revoluční izolaci. Každá izolace přijde nakonec svému národu příliš draho; dřív nebo později je národ nucen přece jenom upravovat krok s těmi druhými a navazovat přerванá vlakénka; desítky let potom trvá, než se nahradí, co se převalo třeba jen za rok. Můžeme si být jisti, že dříve nebo později, po větších nebo menších obětech, se i německý národ octne v té situaci, že bude hledat cestu ze své izolace a návrat do evropské duchovní pospolitosti. Nikdo se natrvalo a beztravně nevyloučí ze společenství druhých. Nás by ovšem nemusela bolet hlava pro to, co si jiný národ ze své vůle nadrobí, kdyby některé důsledky toho národního izolacionalismu nezasahovaly také do naší státní domácnosti.

Není pochyby, že ten sjednocovací proces německého národa zachvátil z velké části i naše sudetské Němce až po přetrhávání vnitřních a – kdyby to šlo – i zevních vztahů k našemu národu. Zdá se, že se nedomáhají jenom občanských a národních práv, která jim samozřejmě náležejí, nýbrž že by chtěli požívat jednoho zvláštního německého práva: práva na německou národní izolaci. To právo jim ovšem nemůže poskytnout národ, jehož dějiny i přítomné bytí i

budoucí vyhlídky jsou pevně založeny v evropské součinnosti. Naše ústava a naše dobrá a rozumná vůle může a je povinna zaručit našim Němcům veškerá občanská politická a hospodářská práva, kterých k svému svobodnému, důstojnému a plnocennému životu potřebuje dnešní vzdělaný Evropan; a každý náš rozumný člověk musí pozdravit a celou svou vůlí podporovat veškerou snahu, aby tato práva byla vyměřena s naprostou svědomitostí. Musíme ovšem počítat s tím, že valná část našich německých spoluobčanů se zachová k těmto právům s okázalou neuctivostí; jsou totiž lidé, kterým nejde tak dalece o evropské životní podmínky, jako spíše o zvláštní německé životní podmínky. Nechtějí občanskou rovnost a svobodu; chtějí národní izolaci. Nuže, obáváme se, že jim československý stát může sice garantovat všechna lidská a občanská práva, ale že nedisponuje zvláštními, jenom německými právy. Patrně je neuspokojí ničím, co může v rámci své demokracie poskytnout občanům kteréhokoliv jazyka. Pokud chtějí být německými Němci, nestačí jim asi žádná možnost být evropskými Němci. Ale až se jednou německý národ bude snažit, aby vyšel ze své národní izolace, až přijde chvíle, kdy se znovu vřadí do vývoje a součinnosti ostatních evropských států, pak budou mít naši Němci v těch obecných mravních rádech, občanských právech a lidských svobodách, které jim náležejí v rámci našeho státu, závažný náskok proti těm, kdo byli déle a těsněji uzavřeni v německém izolacionalismu. Teď bychom je o té výhodě asi těžko přesvědčovali; ale dějiny národů se nedělají jenom ve chvílích rozčilení.

Pokud je na nás, už se snad i ty nejradiálnějšší hlavy rozžehaly s myšlenkou, že bychom někdy ze svých Němců mohli udělat Čechy; daleko je nás i představa, že bychom z nich mohli udělat zvláštní československé Němce. Můžeme jim jenom zaručit vše, aby mohli být evropskými Němci. Víc od nás nemůže žádat nikdo. Ani oni. Ani my sami si nemůžeme ukládat větší úkol.

Přítomnost 27. 4. 1938

JAK BY TO LETOS MOHLO VYPADAT

Myslím tím na dny, na něž se všichni těšíme. Myslím na sokolský slet. Myslím na slavný průvod sokolů Prahou, který vždycky pozvedl mysl celého národa. Čím je jinde korunovace nebo čím se jinde jeden vladař honosí před druhým, uctívaje jej vši vlajkoslávou a parádou, tím je našemu lidu sokolský slet; a odpovídá to základní povaze našeho státu a národa, že tuto

slávu a podívanou připravuje národ národu, že lid vítá a uctívá sebe sama, své bratry, své bezejmenné a nesčíslné spoluobčany. Tak je to v pořádku, a zdravice průvod sokolů, budeme vzdávat čest samotné demokracii československé v její slávě.

A tu si připomínáme, čím by se podle našich dojmů z minulých sletů a průvodů dala zvýšit radost a pýcha na obou stranách: u diváků i u pochodujících sokolských žup. Pamatujeme se přece, že homogenní, málo rozlišený průvod, trvajícím v monumentální stejnosti po několik hodin, imponuje svou početní silou, ale nakonec unaví pozornost svou uniformitou. Víme, oč srdečněji zdravívá ulice počátek průvodu a jak ten veliký křik pomalu ochaboval, jak znovu oživil, když některá župa nastoupila s něčím novým v muzice nebo čemkoliv jiném, jak například to vyhrály sokolky, protože jedna župa mávala šátečky a druhá květinami, – taková maličkost, a přece elektrizovala diváky. Nebo vzpomeňme si, co nám to říkalo, když při prvním sokolském sletu po převratu byl nesen prapor župy těšínské mezi bajonety; bylo to strašně silné. Nuže, je v tom poučení, kterého by bylo škoda letos nevytěžit. Sokolský průvod sletový je nejlepší příležitost, aby shromážděný národ pozdravil své bratry ze všech končin a krajů našeho státu; je tedy téměř samozřejmé, že každý kraj se má představit něčím svým, nač je hrd a co jej odlišuje od jiných. Ano, jde o to, udělat ze sokolského sletu manifestaci československé jednoty, ale také slavnost československé regionální rozmanitosti.

Především národní kroje v čele každé župy; nebojme se udělat ze své národní manifestace svátek radosti, svátek barev a mládí; co nejvíc krojů, co nejvíc kytěk, co nejvíc toho květu země, jímž jsou staré kroje a zvyky lidu! Dále mnoho, víc než dosud se dá z té regionální rozkvetlosti našeho národa vyjádřit v kapelách; může nám být líto, že jsme si nedovedli udělat typické muziky ze šumavských dud, z krušnohorských plechů, ze slovenských fujar a píšťal – jednou to ukázat, a jistě by se pak našla cesta i do plukovních kapel. Dále je habaděj symbolů, kterými se dá vyjádřit příslušnost k určitému kraji nebo místu. Četa Slováků s valaškami, četa Hanáků s kosami, Táborští s cepy, Kladenští s havířskými kladívky, Vítkovští s kováckými kladívky, horáci se sekýrami dřevorubců – stačí jen symbolický náznak kraje, stačí jedna řada mužů s něčím, čím se ten kraj živí nebo honosí, v rukou, a budete vidět, jak se to ozve v divácích. A to nemluvíme o symbolech složitější a výrazněji režírovaných; sterým způsobem se dá naznačit povaha kraje, jeho práce nebo jeho dějiny. A u děvčat střídat aspoň nějaké líbezné maličkosti; ať jedny mávají šátečky, druhé praporky, třetí fábory a čtvrté voničkou; ať jedny nesou v čele festony a druhé pentle; ať každá župa, ne-li každá jednota, přijde s něčím svým – věřte, že se někdy dá za málo peněz dělat velmi mnoho muziky. A my všichni

bychom velmi potřebovali, aby tentokrát ta naše muzika zahrála hodně od srdce a zvonila písničkami ze všech milovaných koutů naší země.

Lidové noviny 8. 5. 1938

PRAHA SE STROJÍ

Praha se strojí na sokolský slet zrychleným tempem a v rostoucím rozsahu, aby se zaskvěla a tak dále; ale zatím to vypadá jako veliký úklid čili gruntování v domácnosti. Víte, jak to je, když se doma gruntuje; do jednoho pokoje se nesmí vkročit, protože se tam drhne podlaha, zatímco v druhém se proplétáte mezi štaflemi a kbelíky; prostě není kde být a kam hlavu složit. Tak trochu to je dnes v Praze; jedna ulice je zavřená, protože se dláždí, a na druhé přelízáte hromady kamení a vykopávek, protože se taky dláždí; proplétáte se mezi samými žebříky a lešením, protože se všude opravují a natírají fasády, a protentokrát my Pražáci nenadáváme na hlavu. Je to všechno samé trápení a svízel, ale –

Ano, to je to nápadné: je to svízel, ale tentokrát my Pražáci nenadáváme na rozkopené ulice a dopravní překážky. Těšíme se naopak z toho všeho a myslíme si už teď s jakousi hrdostí: Počkejte, jak to tu bude vypadat, až vy druzí přijedete!

Lidové noviny 12. 5. 1938

PRAŽSKÉ VOLBY

Tak mám před sebou svazeček kandidátních listin pro volby na pražskou radnici. Je to slušný svazeček; v knižním formátě by to vydalo osmdesát tiskových stran, na osmdesáti stranách se dá, pane, mnoho říci. Například ve vydání Britské biblické společnosti se na osmdesát stránek vejde evangelium podle Matouše, Marka i Lukáše. Svým způsobem je ten volební svazeček taky poučná četba; ale nechtěl bych na něm stavět žádnou spásu světa.

*

Dvacet kandidátních listin se podává v hlavním městě republiky; z toho jsou dvě německé a jedna židovská. Ze sedmnácti českých listin náleží šest stranám, které si říkají národní a dávají najevo, že mají výsadní právo na nacionalismus. Takhle tedy vypadá nacionalismus ve chvíli, kdy se očekává, že celý národ musí stát za jednotou a nedotknutelností své vlasti. Až vám někdo bude mluvit o nacionalismu, vzpomeňte si, že jen od Hodkoviček po Kobylisy je šestero českých nacionalismů, zatímco národ je jenom jeden; zkuste, jak se vám to bude rýmovat.

*

Abyste věděli, máme dohromady 1 374 kandidátů na pražskou radnici. Jsem už dost dlouho pražským obyvatelem a myslel jsem, že naše hlavní město obstojně znám; ale z těch 1 374 kandidátů jsem v životě potkal stěží tucet, a sotva padesát bude těch, o kterých jsem kdy něco četl nebo slyšel v souvislosti s veřejnými úkoly. Myslím, že u vás druhých Pražáků to bude taky tak. Tak vidíte, v našem okolí žije 1 374 vynikajících, osvědčených a zasloužilých mužů a žen, a my o nich nevíme; jistě něčím vynikají a rozumějí obecným věcem, když jejich strany je navrhnou jako zástupce pražského lidu.

*

Zajímavé je probrat si seznamy pražských kandidátů také po stránce povolání; neboť můžeme podle toho tak trochu soudit, mnoho-li talentu, zájmu a času má to které lidské řemeslo pro činnost politickou a veřejnou. Tu tedy je nápadné, že skoro třetina všech kandidátů (415 z 1 374) jsou úředníci, ovšem nejrůznějších denominací: státní i obecní, bankovní, družstevní i soukromí, zejména však tajemníci různých organizací. Za nimi hned přijde 105 obchodníků a obchodních zaměstnanců, nepočítajíc 4 trhovce; na třetím místě jsou dělníci, jichž je kolem osmdesáti, – skoro polovina z nich jsou kovodělníci. Pak přijde 50 osob, jejichž povoláním je, že jsou majiteli domů a realit; k nim by se mohlo připočíst ještě 12 soukromníků. Na pátém místě jsou obecní i státní zřízenci, jichž je na kandidátkách 49. Pak nastupují advokáti v počtu 32 a hned za nimi pomocníci v domácnosti, jichž je 29, nepočítajíc 1 posluhovačku a prادلenu. Pak přijde 25 lékařů (nepočítajíc 1 zvěrolékaře, 4 dentisty, 8 opatrovníků a 1 zaměstnance hřbitovního, abychom vyčerpali celou zdravotní službu). Na devátém místě stojí ve stejném počtu 23 krejčí a redaktoři (nepočítajíc jednoho blíže neurčeného zpravodaje). Na místě desátém jsou architekti a stavitelé, jichž je 21; pak přijdou autodopravci a šoféři, jichž je

18, a 1 traktorista, a profesoři, jichž je rovněž 18. Následují hostinští a restauratéři se 16 kandidáty (k nimž lze připočísti ještě jednoho kavárníka), učitelé s 15 (nepočítajíc 3 školníky) a řezníci a uzenáři se 14 kandidáty. Typografů a číšníků je po 12, truhlářů 9, opatrovníků, průmyslníků, pekařů a malířů pokojů po 8, lékárníků, holičů, zedníků a rolníků po 7, kněží, obuvníků, kopáčů a zahradníků po 6, klenotníků a zlatníků (nepočítajíc 2 hodináře) a elektrotechniků po 5, zatímco domovníci, spisovatelé, lékárníci, kuchaři, klempíři, trafikanti, sociální pracovníci, trhovci, kožišníci, knihaři a rukavičkáři mají po 4 kandidátech. Po 3 kandidátech mají papírníci, vrátní, skladníci, švadleny a zasilatelé, po 2 chemikové, sklenáři, učitelé hudby, cidiči oken, tesaři, bednáři a koláři, žehlíčky, kloboučníci, váleční poškozenci, hodináři a drogisté. Na posledním místě ve volební vážnosti stojí kapelníci, hudební skladatelé, akademičtí malíři a sochaři, režiséři a šatnářky, nakladatelé a kolportéři, kominíci, cihláři, čalouníci, parketaři, soustružníci, kraječi koží, cizeléři a mlynáři, čokoládníci a cukráři, hokynáři, nožíři, fotografové a sedláři, jakož i výběřčí daní a soudní vykonavatelé, kteří vesměs mají po jednom jediném kandidátu. Nemýlím-li se, je ještě celá řada lidských povolání, jako řezbáři, dlaždiči, manikýrky, kostelníci, instalatéři a mnozí jiní, ale na ty se už na pražských kandidátkách nedostalo. Snad až podruhé, až bude v Praze čtyřicet kandidátních listin s nějakými třemi tisíci kandidáty.

Lidové noviny 21. 5. 1938

REKONVALESCENT

Sedí v lenošce s bílýma rukama v klíně a dívá se velikýma očima ven, kde svítí slunce a sbírají se mraky k jarní bouři. Dívá se, ale bůhví co vidí; jistě ne ty kvetoucí hlohy a bezy, jistě ne auto, jež klouže po ulici, ne ten kočárek s dítětem, ne ten hlouček dělníků; nevidí nic, protože vidí všechno a protože ten svět druhých lidí je pořád ještě jaksí daleko; i ty hlasy zvenčí zní tady docela tiše a vzdáleně. “To je krásný den,” hlaholí návštěvník s okázalou jarostí. “A báječně vypadáš, člověče; no, trochu jsi hubený, ale teď se sebereš –”

Rekonvalescent to poslouchá s velikou vážností, mrkaje přitom roztržitě a soustředěně zároveň. “Však jsem zkusil,” povídá, “nemáš ponětí, jak mně bylo –”

Zřejmě chce mluvit o sobě. Jen ať to řekne, myslí si návštěvník, vždyť já ho potom rozptýlím; a trpělivě, s mučivým pocitem nevolnosti a soucitu naslouchá podrobnostem o všech těch bolestech a svízelných človeka nemocného. “Jen když už to máš za sebou,” opakuje chvílemi bodře, a trochu se diví, jak to může toho pacienta ještě tak nesmírně zajímat i teď, když už to má chválabohu odbyto; mohl by být rád, že je z toho venku, a dál na to nemyslet. Ale rekonvalescent se jaksí nemůže odpoutat od svých protrpěných muk; vrací se k nim jako očarovaný, prožívá znovu tu celou bídu a hrůzu, sám přitom bledne a vraští čelo. Zdravý člověk to neslyší zrovna rád, ale předstírá zájem a přinutí se i k tomu, že se ještě soucítě vyptává; to už je taková lidská laskavost. Kdyby už přestal, myslí si; vždyť je teď tolik jiných starostí –.

Rekonvalescent se trochu zamlčel a zvedl oči. “Nu, a co jinak,” řekl. “Co je nového?”

Na tohle návštěvník čekal. To a to je nového ve světě, začíná vykládat horlivě a s úlevou. Skoro válka mohla být, a ledacos; ale již je to lepší. Věci se dějí v celém světě; poměry se vyvíjejí tak a tak; už roste důvěra, že se všechno vyřeší. – Vkládá do toho trochu víc optimismu, aby pacienta potěšil; i to je taková lidská laskavost. A tak maluje obraz světa, ve kterém to všechno snad dobře a rozumně dopadne. Ale byly to těžké chvíle, člověče. Prožili jsme dny tak napjaté jako nikdy; to víš, byla by to světová katastrofa –

Rekonvalescent zamyšleně mrká a poslouchá; tu a tam se na něco zeptá a neurčitě přisvědčuje: to víš, že to dobře dopadne; to všechno přejde, a takové věci. A najednou si návštěvník přesilně uvědomí, že ten pacient taky jenom trpělivě předstírá zájem a říká to všechno taky jen z takové lidské laskavosti a shovívavosti; že mu připadá hrozně cizí a malicherné to, čím se ti lidé venku tak rozčilují. Válka, Evropa, světová katastrofa: bože, co to je, co to je, když je člověk na hranici věčnosti. Co je to proti tomu, když člověk naslouchá tichému hlasu života. Tady člověk mluví se samotným životem; a vy, vy mluvíte jenom o situacích a událostech –

A zdravý člověk se jaksí zastyděl a přestal povídat o věcech, které se mu najednou zdály hrozně daleké, zbavené smyslu a skoro tichnouce.

POVÍDALI

Pravda, byly to napínavé dny a ledaskdo se jimi vyšinul z rovnováhy víc, než se sluší na dospělé lidi; ale jeden typ lidí by se měl teď, kdy do věcí vidíme jasněji, aspoň drobet zastydět a pro budoucnost napravit. Myslím tím lidi, kteří trochu mnoho povídali; lidi, kteří by ukrutně rádi platili za zasvěcenější než druzí, a proto s důležitou tváří sdělovali svým bližním, že tamhle se stal ten a ten incident a onde za hranicemi že se děje to a to; prý to mají “ze zaručeného pramene” nebo dokonce “z vládních nebo diplomatických kruhů”. Byly to většinou zprávy spíše poplašné a hrozně nepravděpodobné; kdo by chtěl, mohl by si je ověřit ze zahraničních rozhlasových stanic, ale s tím si ti hovorní lidé nedali tu práci; asi na to neměli pokdy pro samé důležité a důvěrné sdělování. Dnes si může každý z nás vzpomenout, co kdo v těch tísnivých dnech povídal svým bližním a co se za pár hodin nebo dní ukázalo jako holý výmysl. Nuže, nesmíme přes to jen tak přejít; bylo to vážné selhání v první větší zkoušce nervů, selhání, které by mohlo mít povážlivé následky ve chvílích skutečného nebezpečí. Naštěstí neselhal krom těch žvanilů nikdo v národě; tím spíše je třeba jim znovu, dodatečně a vážně připomenout: že opatrnost a kritičnost je jednou z největších mužných ctností; tak ať už příště umíte míň povídat – kdo se nebojí, ten nemá mnoho co mluvit.

Lidové noviny 31. 5. 1938

K NĚČEMU DOBRÉ

Bylo to přece jen k něčemu dobré, i ta starost, kterou jsme všichni v poslední době prošli. Nemluvíme o těch zahraničních důsledcích; ale i u nás doma – všimli jste si například, že od té doby jsou lidé na sebe přívětivější? Že najednou z nich spadlo mnoho malicherného a nakvašeného tváří v tvář tomu velikému a společnému, co z nás všech dělá jedno mužstvo na jedné lodi? Nechtějme to zakřiknout, i zaklepejme prstem na dřevo a myslíme si: Jen aby to zůstalo!

*

A druhá věc: najednou máme všichni ukrutně rádi své vojáky. To už není jen takzvaný kladný poměr; to je láska, důvěra a radost z toho, že je máme a že je máme právě takové, jací chválabohu jsou. Tedy tohle už asi zůstane trvale v nás; v tuto dobu se v nás docela rozplynula jistá psychologická zábrana, kterou jsme si odnesli z války, ta nechť k zbraním. Máme rádi své vojáky: to je nová zkušenost, která v nás už utkví navždycky, a tedy dobrý a velký kus výchovy nás všech.

Lidové noviny 2. 6. 1938

MY A TI DRUZÍ

Upřímně řečeno, mám velmi nerad všechno, čemu se říká propaganda; pokládám za jednu z největších politických ohavností tohoto věku, že k násilí, jímž byli a jsou lidé a národy ovládnuti hmotně, přistoupila jako poslední vymoženost dvacátého století propaganda, která ovládla lidi a národy duševně. Násilí zbavuje lidi svobody vůle; propaganda je zbavuje svobodného úsudku. Není to náhoda, že propagandu jako politickou zbraň objevily právě diktatury; demokracii je propaganda v podstatě něčím stejně cizím jako násilí. Ale jak víte, i demokracie se musí bránit zbraněmi, jde-li se na ni s flintou a kanónem; a musí se bránit slovem a tiskem, je-li jimi ohrožována. Jakmile se v tomto slzavém údolí bojuje propagandou, je ten, kdo váhá dát svému národu jakoukoliv možnost čelit jí, asi tak chytrý jako ten, kdo odmítá vyzbrojit svůj stát ve světě mávajícím zbraněmi. Dnes už si ovšem nedovolí nikdo překážet branné připravenosti národa; ale nelze se zbavit dojmu, že někde, v nějakém úřadě nebo na nějakých odpovědných místech, se vši mocí překáží tomu, aby se náš národ mohl bránit také v boji vedeném propagačními prostředky. Musí tu být někdo nebo něco, kdo tomu klade zuřivý odpor; po dosavadních zkušenostech není přece myslitelné, že by to byla jenom neschopnost.

Uvažuje se dnes hojně o tom, jak by se u nás měla vybavit a soustředit účinná propaganda. Především myslím, že bychom tomu raději neměli vůbec říkat propaganda; dnes už se propagandě celkem nevěří; stala se až příliš velkovýrobou lží, nadsázek, demagogie a hrubého ovlivňování. My nemáme zájmu na tom, abychom někomu sypali písek do očí. Náš zájem je, aby se vidělo nachlup přesně, jací jsme a co u nás je; nám nenáleží mlátit propagandou do jiných národů a států, ale zato nám a jenom nám náleží, aby cizí propagandy nestrkaly na náš

národ psí hlavu. Ne propaganda, ale obrana proti propagandám, obrana proti lžím a polopравdám, obrana pravdy – a tahle obrana je zároveň a nutně také obranou té pravé svobody ducha. Na naší straně musí být pravda, ale také naprostá pohotovost ji bránit; jako na svých hranicích, tak i u každého mezníku pravdy musíme stát se zbraní v ruce.

Druhé, co jsme dlužni svému národu a státu a co také není propaganda, je mluvit k těm druhým, hovořit s těmi na druhém břehu; informovat je otevřeně o nás, o tom, jak smýšlíme a co chceme; vytvořit mezi námi a jimi něco jako osobní poznání. Například zbytečně dlouho to trvalo, než jsme postavili německou vysílačku; a teď jako bychom nevěděli, co se z ní má mluvit. Bůhvíjak dlouho ještě budeme takhle utrácet a prohrávat den za dnem; jako by bylo málo toho, co by se mělo říkat o demokracii a míru, o lidské svobodě, o společných evropských ideálech – hlavně těm, kdo toho času jdou za jiným hlasem. Tu a tam by aspoň někdo z nich začal pochybovat a přemýšlet – a už by to byla jedna maličká výhra. Jako demokracie nebudeme a nemáme mluvit jenom s jejich politickými vůdci, nýbrž přímo s nimi; dosud se to nestalo.

Třetí konečně, v čem zůstáváme hodně pozadu, je, aby se taky víc a příměji mluvilo k nám všem; právě proto, že se v nás silněji než kdy jindy zrodil duch společenství a pospolitosti, máme víc zapotřebí, aby se vyjádřil i zevně, slovem, myšlenkou, vírou a společným chováním. Dnes je psychologický okamžik, kdy vše, co je nám společno, je přijímáno hlouběji a uchováváno zbožněji než dosud; v takové chvíli se rozhoduje duševní osud národa na dlouhé věky; ta výjimečná situace se nesmí za žádnou cenu promarnit.

A nyní jaké máme praktické možnosti, aby se v těch věcech konečně dělalo něco kloudného. Máme svobodný, v naprosté většině nezkorumpovaný tisk; máme vysílačky zeměpisně umístěné co nejpříznivěji; cizina se o nás a naše záležitosti zajímá jako nikdy. Teď jen – já opravdu už nevím co; zdá se, jako by nějaká mrtvá ruka ležela na našich intelektuálních zbraních. Tedy tahle duchovní mobilizace, jíž nám je třeba jako těch druhých zbraní, zatím selhala. Prosím vás, nevíte, čí vinou?

Lidové noviny 12. 6. 1938

POHÁDKA A SKUTEČNOST

Snad znáte ten kreslený Disneyův film o třech veselých prasátkách. Hrají si, skotačí, žijí svůj bezstarostný život; zatím na ně číhá “velký zlý vlk”. Teď na ně vlk podniká útok; krátký poplach, ale štěstí a boží spravedlnost je na straně veselých prasátek. Zlý vlk musí odtáhnout s nepořízenou; a tři veselá prasátka hned zase skotačí dál a nestarají se o nic. “Kdo by se bál velkého zlého vlka?” A zatím vlk už ježí hřbet k novému útočnému skoku.

Tento optimistický temperament tří veselých prasátek je neocenitelný jako vzor životní důvěry, ale jen v moudré a úsměvně spravedlivé pohádce. Jak vám je asi známo, skutečnost, zejména ta dnešní, není ani tak moudrá, ani tak neochvějně spravedlivá; není taky tak úsměvná. S třemi veselými prasátky by to asi v tomto světě nedopadlo dobře, kdyby se spoléhala na to, že už se nemusejí bát “velkého zlého vlka”. V žádném případě nelze nikomu jejich temperament doporučovat jako příklad politického chování.

Ponechme tudíž tři veselá prasátka světu pohádek a přihlédněme k trojímu lidskému chování, které taky nelze zrovna doporučit, aspoň dokud kdekoliv na světě číhá velké zlé nebezpečí. Zejména ponechme veselým prasátkům jejich bujnou radost nad tím, že velký zlý vlk se musil napoprve trochu stáhnout zpátky. Rozumní a dospělí lidé nebudou dlouho trávit z takové úlevy; řeknou si, že nebezpečí trvá dál a že podruhé už asi nepůjde odvrátit je stejnými prostředky. Nebudou si vítězoslavně prozpěvovat “Kdo by se bál” a tak dále, nýbrž budou předem počítat s tím, že přijde řada na jiné a daleko méně populární nebo okázalé prostředky. Naprosto se nesmíme oddávat pocitu, že máme vyhráno; jinak bychom byli jednoho dne trapně překvapeni, až se ukáže, že druhé kolo dlouhého zápasu musíme některými oběťmi zaplatit my. Mohl by se potom urodit pocit, že jsme druhou etapu boje prohráli a že ti, kdo ji vedli, nesplnili naše očekávání. Pozor na to; takový pocit by byl nespravedlivý a krajně nesportovní, pokud tomu slovu dáváme smysl mravní a politický. Byl by to pocit... příliš bezstarostných tvorů, přesvědčených, že se jim nemůže nic stát. Tu a tam se s takovým stavem ducha setkáváme; je to sice optimismus, ale nemůžeme říci, že to je optimismus statečný. K statečnosti totiž náleží především dívat se nebezpečí v tvář, a čelit mu.

Tedy ten pocit, že se nám nemůže nic stát, protože jsme v právu, a že to ostatní svět musí nahlížet a držet s naším právem, patří taky do utěšené pohádky; ve skutečnosti se to právo bude musit pořad namáhavě dokazovat, jak činy, tak slovy. Někdy taky potlačováním činů, které se neberou příliš vážně v dobách pokojnějších, ale kterým se v časech napjatých rádo

říká incidenty. Bude nám třeba hodně ovládat svůj temperament v takzvaných spontánních reakcích, ale zato projevit daleko, daleko více energie v trpělivém i důrazném hájení pravdy a práva, které chceme a musíme mít docela jasně na své straně. Konkrétně řečeno, měli bychom méně bojovat s nějakými punčochami a víc bojovat s velkými lžemi a ještě většími hesly, jež roznášejí větry nad naší zemí i ostatním světem. V tom ohledu by naše pasivita byla opravdu až příliš bezstarostná. Proti násilí se bojuje rukama a zbraní; ale proti nepravdě a nepravu, proti fanatismu a demagogii se bojuje slovem a svědomím. Ve světové při o pravdu a právo asi neplatí přísloví, že moudřejší ustoupí.

A ještě jedno chování bychom měli odkázat nerozumným tvorům z příliš optimistické pohádky: abychom se totiž sami mezi sebou bavili tak jako v dobách, kdy na tom tolik nezáleželo, – například tahačkami o kozí chlup. Snad to ani není pravda, co se v tom směru říká; například neradi bychom věřili, že ministerská rada v těchto dnech opravdu už počtyřicáté marně zasedala kvůli ceně mléka; nebo že naše státní propaganda je až dosud víceméně paralyzována jakýmsi resortními rozpory; neboť nad takovými věcmi by nám třeba už nestačilo kroutit jen vlastní hlavou. Ale stačí vzpomenout si dejme tomu na osmnáct pražských kandidátek a potom spočítat ty lidi, kteří se zřejmě nedají ničím vyrušit ze svých oblíbených her; nebo na jeden daleko vážnější a žalostnější spor mezi bratry nejbližšími – víte, který spor to je; dlouho už jsme neměli tak hrozný pocit nebezpečné a neodpovědné hry. Osud národa opravdu není filmová groteska se zaručeným šťastným koncem. Ono je dobře nebát se velkého zlého vlka, ale jen s jednou podmínkou: že uděláme všechno, aby v nás neviděl snadnou kořist. Zčásti náš národ už ukázal a ukazuje, že bere svou situaci krajně vážně; nyní to bude musit ukázat z té druhé, té političtější strany.

Lidové noviny 19. 6. 1938

MILÍ NĚMEČTÍ POSLUCHAČI...

Milí němečtí posluchači, každý národ na světě má své větší nebo menší zvláštnosti. Například podle mé zkušenosti jsou Němci – krom mnohých jiných vlastností – píšící národ. Kdykoli ode mne vyšla v německém překladu knížka nebo pouhý článek, dostával jsem tolik německých dopisů z našich sudetských krajů i z druhé strany hranic jako od nikoho jiného. Byly to někdy námitky a jindy slova souhlasu, někdy to bylo poučení a jindy něco jako podání

ruky. Skoro jsem záviděl německým spisovatelům, že mají takové čtenáře a takový kontakt s nimi, neboť styk s lidmi, míním skutečný styk se skutečnými lidmi, je jeden z nejvzácnějších darů života.

Na oplátku se dnes obracím já na vás. Mám totiž něco na srdci. Někdy se zdá, jako by byla větší vzdálenost z Prahy do Žatce nebo z České Lípy do Prahy než od nás k protinožcům na Novém Zélandě. Nějak těžko si navzájem rozumíme. Není to otázka jazyka. Například člověk, který cestuje po světě, se dorozumí s Holanďanem, Španělem, nebo dokonce s Angličanem, i když neumí ani jedno slovo z jeho řeči. S trochou trpělivosti se mohou všichni lidé domluvit, pokud spolu mluví o prostých a všem lidem pochopitelných věcech života a pokud mají dobrou vůli. Je zbytečno přemýšlet o tom, kde je a kde není dobrá vůle. Musí se to zkusit. Rád bych vám navrhl, abychom navzájem zkusili svou dobrou vůli takříkajíc od muže k muži. Národy spolu nemohou přímo mluvit, ale lidé ano. Ne já sám, ale my všichni na naší straně, kdo píšeme a myslíme a tím představujeme něco jako víceméně viditelnou a slyšitelnou složku veřejného svědomí československého, bychom chtěli rozumět vám, svým německým spoluobčanům. To, co někdo říká za vás, nám není tak závazné jako to, co byste vy sami řekli o svém životě, o svých zklamáních a nadějích, o tom, jak si představujete lepší, svobodnější a lidštější svět. Chtěli bychom slyšet od vás jednotlivců, v čem vás nejvíce tlačí bota, nebo naopak co se vám líbí na této společné zemi. Snad bychom i potom mohli o tom nebo o onom blíž promluvit, a já nevěřím, že bychom si na obou stranách neodnesli dojem, že jsme se aspoň blíže poznali jako slušní lidé a loajální sousedé. Už to by byl veliký zisk pro obě strany.

Uvažte sami: Chcete to zkusit? Nebo považujete za zbytečné, aby vám jiní lidé a jiné národy lidsky rozuměli? To jistě ne, a proto nám pište docela upřímně, co máte nejvíce na srdci. Adresujte své dopisy na německou vysílací stanici – můžete být ujištěni, že tam nezapadnou a že nebudete mluvit s hluchými. Zatím vás zdravím jako jeden z mnoha kulturních pracovníků československých, kterým v duchu Masarykově láska k vlastnímu národu neznamena nenávisť k národům druhým.

Váš Karel Čapek

Lidové noviny 23. 6. 1938

DEN SLÁVY SOKOLSKÉ ARMÁDY

Stadion nebylo tentokráte zalito palčivým sluncem červencovým, jak jsme si na to jaksi zvykli při sletech minulých, bylo to perleťové, stříbřité, chladné světlo jasného podmraku, v němž všechny barvy jsou jemnější a odstíny bohatší, jasná šed', jak tomu říkal kolorista Cézanne. Už ten obrovský rámec přeplněných tribun a ochozů, to moře lidských hlaviček, drobných jako máky, mělo měňavou modravost impresionistického obrazu; ale teprve když se žlutá plocha cvičiště přelávala od kraje po kraj rytmickými pulsacemi barev a pohybů, když cvičily ženy, když nastoupili muži, když se rozvlnila ta celá úžasná a dokonale členitá masa lidských nohou a rukou, červených šátečků, bílých tílek a hnědých paží, viděli jsme znovu ten úžasný pohyblivý obraz, to optické dílo až k mrazení krásné, které jsme nezapomněli z minulých šestiletí, ale které tentokrát překonalo i to, co jsme pokládali za vrcholné. "Tohle je nové umění," vydechl na tribuně jeden Němec divadelník. "Všechno ostatní tu už bylo, ale něco takového si v jiných dobách nemohl nikdo představit." Je to pravda, i když my už jsme na toto nové umění aspoň poněkud zvyklí; i pro nás je to pořád ještě tak nové, že těžko dovedeme vyjádřit to, co jsme viděli. "To přece se vůbec nedá popsat," vyhrkla skoro zoufale dánská novinářka. Opravdu nedá, leda přirovnáním; ale sotva divákovi utkví jeden obraz, už je překryt a smazán jiným. Ano, je to vlnící se pole klasů, ano, je to jako rytmus moře, ano, je to dokonce jako vztyčené paroží nějakého nesmírného stáda, je to jako vlnivý pohyb gigantických stonožek, je to něco až hmyzího ve své strašné početnosti a podivnosti, a zase je to jako kaleidoskop, jako obrovský pracující stroj, jako tkanina, jako nevímco už; není na to prostě slov. A přitom pořád je to architektura, skladba, geometrický řád; je to krásně rozčleněná masa, je to architektura z živých lidí. Ne tanec. Už ne gymnastika. Je to tvarová organizace lidské masy. Poslyšte, z žádné hmoty se nedá budovat taková architektura jako z lidí: měnivá, prostupující se, bez konce se přeskupující, prostě zázračná. Je to jako čarování: teď je to koberec, teď naježené a tvrdé čtverce, teď víření vloček, teď rytmické řady. Žádná jiná hmota není tak fantastická a tvárlivá. Žádná není tak bohatá.

Bylo nutno udělat z lidí tuto krásně organizovanou masu, aby se zjevila nová krása člověka po těle i duši. Buď přičteno naší a sokolské demokracii, že stvořila a vrcholně rozvinula krásu člověka hromadného.

Lidové noviny 4. 7. 1938

CESTA KVĚTŮ A SLÁVY

Byl to opravdu živý diadém, položený na skráně našeho hlavního města. Viděno poněkud shora, z letadla, musilo to vypadat jako barevná stužka, obloukem provinutá ulicemi, od Národního muzea po Staroměstskou radnici; ale zblízka, pokud divák rozeznával standarty a prapory, kroje a župy, to byla skutečná koruna slávy, snášející se na město a korunující sám lid, který se tu sešel a sjel ze všech končin a hranic k tomuto nesmírnému holdu, jež národ vzdává sám sobě.

Byla to koruna utkaná ze všech jásavých fáborů a radostných krojů, od huculských halen po důstojné domažlické čepce, překrásný venkovský záhon, na němž rozkvetly všechny barevné květy našich zemí, všechny pomněnky, máky a růžičky, všechna třpytivá, milostná krása panen a družiček jako o veliký svátek v božím kostele, všechna výskající a cifrující mladost jako o posvícení. Byla to koruna přepevná jako přílba, v jejíž kov se slily všechny kraje našeho státu, mužové z polí i z dílen, jejichž nesmírný počet říkal rytmickým krokem totéž, co volalo jejich hromadné skando: že Prahu nedají. Byl to věnec utkaný z nesčíslných zdravících rukou, z nesčíslných šátečků, praporků, haluzí a voniček, jež se bez konce třepaly jako čeřeny větrem radostné lásky; byl to vskutku hold lásky, byly to šátečky a pentle, jež se dávají z lásky; buď, Praho, hrda na tolik milujících. A byla to koruna. do níž jako drahokamy nejvzácnější byly zasazeny sympatie národů nám drahých; byl to přepestrý věnec národů, od Francie po Rumunsko, od Belgie po Lotyšsko a Litevce; ale nadevše nezapomenutelná nám zůstává velká zástava bratrství lásky, kterou nám svou nádhernou přítomností přinesli nejdražší Jugoslávci. Pražské ulice samy jim řekly, s jakými city přijímá náš národ jejich statečné pobratimství.

Ano, pražské ulice, to byla druhá a stejně úžasná stránka té veliké a slavné podívané. To už nebyly špalíry. To už nebyly domy a okna. To byla navršená jednolitá zeď z lidí, sahající až po střechy a vikýře; křičící, mávající, jásající, via triumphalis ve dvojnásobném smyslu. To Praha a národ zdravily sokolstvo. To sokolstvo zdravilo národ a Prahu. Lid vzdával hold lidu. Národ oslavoval sebe sama. Byl to snad největší a nejokázalejší triumf, jaký je v dnešním světě vidět; ale tou triumfální cestou nekráčí u nás žádný diktátor v čele vojsk; tou cestou slávy u nás putuje sám lid s radostnými praporky a větvíčkami ve

zdvížených rukou. Ty fáborcky a kytičky byly slavné a výmluvné gesto. Byla to apoteóza statečné a radostné demokracie.

Lidové noviny 7. 7. 1938

VIDĚLI JSME NÁROD

Viděli jsme národ v týdnech právě uplynulých: od školních dětí, tužících svá tělíčka, aby z nich jednou byli zdraví a silní lidé, až po ty dospělé hranáče, kteří měli plné právo volat, že nedají Prahu a nedají své domovy. To, co jsme viděli, byl národ tak krásný a statečný, že ani nenávistná zaujatost mu nemohla upřít respektu. Už ani nemusíme opakovat, co v tom všem bylo sebekázně, obětavosti a dobré vůle od vedoucích hlav až po ty nejskromnější a nejodlehlejší bratry a sestry, z nichž každý splnil do poslední tečky, co se od něho žádalo. Viděli jsme národ; a bylo to pro nás zdrojem hrdosti i důvěry.

Po dnech svátečních se nyní vracíme do dnů všedních; ale ještě zdaleka není vyčerpáno, co se od nás čeká. Letos už je takový rok, že se náš národ musí plně ukázat ve všem, čeho je pro sebe schopen. Ukázal to v květnu; a ukázal to v týdnech právě doznělých. Nyní se to ještě musí ukázat ve sbírce na obranu státu. Ukázali to vojáci i sokolský lid, jak jsou dokonale připraveni na obranu státu; teď to vedle lidu, jenž odvádí horlivě své dobrovolné anonymní korunky, musí ukázat ti, v jejichž rukou je hospodářská zdatnost národa. Když se projevila připravenost životů, musí se projevit i připravenost hmotných statků. Bylo by hanbou ne pro národ, ale pro ty jednotlivce, kdyby jejich smysl pro povinnost a obranu státu se ukázal menší než u jednoho každého vojáčka nebo jednoho každého sokolského káněte. Po tom, co letos ukázali druzí, musí i oni vidět, co zůstávají dlužni svému národu a státu. Takový dluh by jim po letošku zapomenut nebyl.

Lidové noviny 14. 7. 1938

VELKÁ VODA

Po tři dny přšelo: první den hodně, druhého dne ještě víc a dne třetího se to už netrhlo; od rána do noci lilo proudem, že už člověk nemohl pochopit, kde se té vody nabere. Prvního dne tedy člověk nadával, že by už toho deště jako mohlo být dost; druhého dne jenom kroutil hlavou; a třetího dne – Zkrátka čtvrtého dne časně zrána přišli z nejbližší vsi hasiči, a že by se jako měl člověk pomalu spakovat a vyklidit svůj dům. Velká voda jde.

Totíž abyste věděli, ten venkovský dům stojí v dolíku zrovna pod hrází rybníka; a když ten rybník není moc plný, stojí jeho hladina asi tak ve výši prvního patra. V takové situaci je velká voda úkazem, abych tak řekl, napínavým; to dá rozum, voda se může přelít přes hráze nebo hráz se může provalit, a pak abys, človče, lezl rovnou na střechu a volal o pomoc. Tak je to.

Ono to už ten třetí den vypadalo divně; metr za metrem voda zaplavovala louku kolem domu; jez řval a burácel všemi čtyřmi stavidly, a skály, do kterých je zasazen, se občas s rachotem sesouvaly. Člověk každou hodinku se vydal do toho lijáku, postál na hrázi a trochu se tetelil chladem. Inu, co dělat, voda v rybníku stoupá; ještě půl metru, a máme nadělení. A ten dešť ne a ne polevit. A pak tu, víme, byly ty vlaštovky, znamení nejdějnější.

Což o to, vlaštovek tu vždycky bylo habaděj; ale toho dne, kdy přšelo nejvíc, se musely k našemu domu slétnout z celého hejtmanství. Byly jich tisíce a kroužily v lijáku kolem domu v němém a matoucím cvičení; pak promoklé usedaly na římsy a okna domu a vroubily je hustým krumplováním, schoulené, natlačené k sobě, pateticky bezmocné. Dome, dome, schovej nás, neboť nechápeme, co se to děje. S večerem zmizely; dešť bez konce hučel a na světě ležela beznadějná tma.

Té noci duněl jez dokořán otevřený, že se skoro dům třásl. Dnes v noci, myslel si člověk, neusnu; každou hodinu se půjdu potichu podívat na hráz, stoupá-li rybník; člověk má tadyhle odpovědnost za lidské životy. Pod tíhou této odpovědnosti usnul, jako by ho do vody hodil; a probudil se teprve ráno, když přišli hasiči. Prý velká voda jde. To už potok vystoupil k rohu domu a místo luk za domem se valil bezbřehý proud. Na hrázi stojí několik strejců s háky a utírají si nosy mokřýma rukama; místo rybníka je tu najednou docela jiný útvar, kraje a konce to nemá a hrozně se to krabatí; už chybí jen pár centimetrů ke koruně hráze. Mělo by se strhnout brlení, míní strejci s háky, aby ta voda mohla líp z rybníka. Kdepak, říká jeden strejc s bákem, ta hráz to nevydrží; každou chvíli se přelege hoření rybník, a pak to tu máme. Však

už tamhle hasiči vystěhovali šest stavení. A rybník na Svatém poli to taky nevydrží, říká místní znalec a šťouchá hákem do vody, aby vytáhl kus dřeva. Nad burácejícím jezerem stojí hlouček lidí, potahují nosem a hádají, kolik koňských sil to může mít; jejich odhady se rozcházejí jen asi o dva tisíce koní. Tak vida, takový potůček, ani kloudné jméno nemá, a teď tohle! Voda stoupá dál, už chybí jen na dva prsty k vrcholu hráze; a na zvlněný rybník dopadá nová přehršle lijáku.

Já nevím, snad by člověk v domě za hrází ještě vyčkával dalších věcí; ale zaťukal na barometr, a ručička klesla o další tři čárky. I byl zahájen neslavný ústup. Dům pod hrází byl ponechán svému osudu.

*

Tak vidíte, nejstarší místní pamětníci potom prohlásili, že takovou velikou vodu nepamatují; náš potok se proslavil jednou za sedmdesát let, ale v novinách o tom nebylo ani slovo. Psalo se o Vltavě a Váhu, ale náš bezejmenný potok se nedožil ani zmínky. Mohl si získat slušné jméno, ale Praha, jak se na venkově říká, o nás neví. Napršelo nám za tři dny něco přes tři sta milimetrů, a náš rekord nebyl uznán. Tak řekněte, nač jsme potom měli tak velkou vodu! Nejde o ten strach, ale aspoň tu čest mohli našemu kraji nechat a napsat: taky tam a tam značně stoupla v potocích voda. A my bychom měli pocít, že nežijeme nadarmo.

Lidové noviny 4. 9. 1938

O PROUTKÁŘSTVÍ

Tak přišel takový zavalitý, brunátný člověk – nebylo na něm dočista nic mystického ani nápadného; vypadal spíš jako hostinský nebo obchodník s dobyt看kem; a hned vyndal z aktovky takovou kovovou jako hadici a pomalu, poněkud dřevěně s ní kráčel po louce. Najednou se mu hadice začala točit v ruku, a člověk řekl: “Tak tady je pramen, sedm metrů hluboko.” Kousek dál se zastavil znovu. “Tady je zase pramen, ale ten je deset metrů hluboko.”

To víte, našinec tak hned neuvěří; přihlíží k tomu počínání se zdvořilou skepsí a myslí si, to by každý uměl, točit v prstech proutkem a tvrdit, že tam je voda; holenku, já si nedám nic

namluvit. “Tak teď to zkuste sám,” praví brunátný muž; “já vám uříznu vrbový proutek, s tím vám to půjde líp.” Skeptický člověk bere do rukou tenkou vrbovou vidlici a kráčí s ní pomalu, poněkud dřevěně po louce; a najednou se mu ten proutek vši silou ohýbá k zemi právě na tom místě, kde se točila hadice proutkařova. Skeptický člověk se jaksi ze zásady snaží klást tomu proutku odpor, ale snad by se mu proutek v prstech překroutil, takovou mocí se obrací k zemi. I zkouší to nedůvěřivý člověk znovu a znovu; desetkrát kráčí poněkud dřevěně po dotyčné louce, a pokaždé se proutek skloní přesně nad tímtéž místem. I učiní pochybovačný tvor jedním rázem dvě zkušenosti: 1. že na proutkářství opravdu něco je a 2. že má sám talent proutkářský; přičemž cítí něco jako pýchu nad tímto zvláštním darem přírody. Asi jsem tak citlivý, nebo je to taková zvláštní síla, myslí si s uspokojením.

Od té chvíle se člověk na víru obrácený vrhá na každého, kdo mu přijde na dosah. “Pojďte zkusit, jak vám ukazuje proutek!” Obyčejně se tomu dotyční lidé brání, ale nakonec jsou přinuceni kráčet poněkud dřevěně po louce s proutkem v ruku. “Vám to málo ukazuje,” kritizuje novopečený proutkař. “Koukejte, jak se ten proutek ohýbá mně!” Po louce se potlouká nějakých osm lidí s proutky v ruku, vypadají jako tiší blázni nebo náměsíčníci. “Tady je taky pramen,” ozve se co chvíli. Prostě vyjde najevo, že na tom kousku země je nejmíň dvacet podzemních pramenů a že každý druhý člověk s proutkem na ně reaguje. Některým se proutek točí obráceně, některým, patrně méně nadaným, se sotva schýlí (“ale cítím takové trhnutí v ruku,” ujišťují snaživě), kdežto jiným se vůbec nehne; tito poslední pak odkládají proutek a dávají těm druhým znát, že považují celou věc za humbuk a pověru nebo za nedůstojnou hračku. “Já jsem na to příliš silná povaha,” mají napsáno na nose, “to asi reaguje jenom u takových slabošských, přecitlivělých natur a neurasteniků.” Naproti tomu ti, kterým se proutek v ruku kroučí jako živý, pohlížejí na tyto silné povahy s mírným despektem. Inu chudák, myslí si, je na to nějak tupý; nemá prostě to nadání pro přírodu a její síly. Z čehož vidíte, že i proutek hledačů rozděluje lidi na dva tábory a ztěžuje mezi nimi vzájemné dorozumění.

*

Ale nic platno, budiž vzdáno počestné svědectví, že na proutku opravdu něco je a že se jím dají vyhledat podzemní prameny a třeba i ledacos jiného. Bože, kdyby byl takový proutek, který by mne vedl k místu, kde by byly třeba slabounké prameny míru mezi lidmi; šel bych s takovým proutkem (pomalu a poněkud dřevěně) po celém světě a říkal bych: “Pozor, pozor,

tady je, a není ani tak hluboko, aby se nemohl uvolnit.” Pane Bože, takových skrytých pramínek na světě je –

Ale jistě by se vyskytly silné náture, které by to pokládaly za humbuk nebo slabošství; jim by se takový proutek v rukou ani nezachvěl.

Lidové noviny 11. 9. 1938

EPIŠTOLA K SUDETSKÝM NĚMCŮM

Dnes události nastupují tak rychle, že to, co píšete teď, může být zítra nebo pozítří povídáním už zbytečným; ale cítím, že lépe je mluvit nadarmo než mlčet před osudem ještě pořád odvrátitelným.

Nemám práva ani moci, abych v této chvíli čímkoliv přispěl k řešení sudetoněmecké otázky; ale jako každý Čech, jako každý Evropan mám právo položit jinou, daleko obecnější a daleko prostší a jednoznačnější otázku: Chcete válku, nebo mír? Ani ta válka, ani ten mír se netýkají jenom vás; jsou věci celé Evropy a celého lidstva. Tuto otázku klade dnes celý svět také někomu jinému, aby na ni jasně a definitivně odpověděl; ale máme, pokud na nás jest, nejvýznamnější důvody ptát se také přímo a osobně vás, lidí z Kadaně a Liberce, lidí z Krnova nebo Trutnova, nebo kdekoliv jinde stojí krov vaší rodiny: chcete vy, vy sami za sebe, vy podle svého vlastního rozumu a srdce – chcete válku, nebo mír?

Můžete tu otázku opáčit a položit ji nám druhým. Bez váhání vám odpovím za všechny Čechy i Slováky, za všechny Evropany: že chceme mír. Tak samozřejmá je obecná jednomyslnost v této věci, že se cítím v právu říci to za nás za všechny: chceme mír pro sebe, pro celou Evropu, pro celý lidský svět; chceme mír pro své děti i pro generace budoucí. Snad budeme my, snad bude celá Evropa donucena bránit se proti porušení míru; ale jedna věc je a bude pro všechny věky jasná, děj se co děj: že v hrozícím konfliktu ta strana, do níž náležíme, válku nechtěla.

Věřím pevně, že by také mezi vámi bylo moc málo těch, kteří by rovnou řekli: Ano, já chci válku. Snad víc by se našlo těch, kdo by odpověděli: Raději válku nežli dosavadní stav.

Taková odpověď by byla vytáčkou; ten dosavadní stav nebyl a není něco definitivně uzavřeného; vyvíjel se po tisíc let a jeho podstatná, pro vás jenom příznivá změna byla už a je opravdu na dosah ruky. Naproti tomu válka je něco, co by se nedalo zastavit ani vzít zpátky; těm miliónům mrtvých byste už život nevrátili. Tady není jenom volba mezi něčím lepším a horším, nýbrž mezi skutečnostmi napravitelnými a nenapravitelnými.

Netřeba se divit, že snad leckoho z vás doposud ani ve snu nenapadlo, že by se případná válka mohla skončit jinak než vítězstvím režimu, se kterým jde jeho srdce; to je koneckonců věc přirozená lidské duši – my také nechováme ani nejmenší pochybnosti o tom, kdo by byl vítězem v takové konflagraci; ale asi si to představujeme my a vy právě obráceně. Bylo by asi bezúčelné chtít se předem přehádat o tom, co se má stát; ale zanechme aspoň na okamžik dohadů, ve kterých jste stejně laici a k tomu ještě jednostranně informovaní, a připusťte si ve skrytu druhou možnost: že to ten stát, který nechci jmenovat, prohraje; a ta prohra, na to můžete vzít jed, bude národní katastrofou. Myslete na tu pohromu a její další důsledky jako na pouhou možnost; a pak znovu se před svým svědomím a láskou k svému národu rozhodněte, jste-li pro válku, nebo pro mír.

A nemyslete si, že na vaší odpovědi, vy němečtí jednotlivci z Českého Krumlova nebo Karlových Varů nebo Šumperka, nezáleží a že to, co se stane, stane se z vůle dějin. Ne. Bude to vaše vůle – nebo vaše vina, jak se to vezme; ale byla by to vůle nebo vina strašlivá, a vy, vaše města a vesnice, by si ji odnesly nejvíc. Tentokrát by se bojovalo na německé půdě; déle než sto let neudělal váš národ tuhle zkušenost – a dnes, to víte, vypadá válka jinak; tomu se říká pokrok vzdělanosti. Dnes nevypovídají války jenom hlavy státu, nýbrž národy; a jeden každý z vás představuje ten národ. Není to jen vaše právo, je to vaše povinnost tu otázku si položit a hledat na ni konečnou odpověď.

Řeknu upřímně, nedovedu si ani představit tvář člověka, který by řekl: Já chci válku. Ale chcete-li mír – a s tím se neobracím k stranám nebo k vůdcům, nýbrž k lidem soukromým, jako jsem sám; chcete-li opravdu mír, mír pro sebe a své děti, mír pro svůj národ, který milujete, – stačí. Potom se domluvíme. Pak už, ať nás cokoliv dělí, budeme mít něco společného, co budeme každý ze své strany podpírat: budeme mít společnou vůli k míru. Pak už se z nás i vás stanou spolupracovníci – nejenom na vašem přírodou a dějinami společném sudetském koutě, ale na míru světa. A na záchraně miliónů krásných lidských životů. Ti, kdo by padli – ať by to byl Australan nebo Němec –, mají také nějaká práva, nemyslíte?

Lidové noviny 18. 9. 1938

VLÁDA ODPOVĚDĚLA – JEDNÁNÍ POKRAČUJE

Už brzy, už brzy se končí týden nejistoty, ve kterém žijeme. Ať tak nebo onak, budeme vědět, na čem jsme, a vyrovnáme se mužně s tím, co bude rozvážně a odhodlaně z naší strany uznáno za nutné. Zatím se odehrává nejkrutější boj našich mladých dějin. Není to jenom boj o naši půdu, je to také boj o naši duši, o duši každého z vás.

Hajte tu duši, hajte tu svou duši v těchto hrozných dnech zkoušky, nedejte si ji ničím zviklat. Neustupujte ze své víry, neopouštějte svou naději: mravní pozice se nesmějí nikdy vyklidit, děj se co děj. Naše národní víra, víra husitská a Komenského, víra našich buditelů, víra Masarykova, to je víra ve spravedlnost a lásku boží.

Nevěřte ve zlo, i když se zdá sklízet dočasné úspěchy. Dožijeme se toho, věřte, dožijeme se toho, že se navěky zhroutí babylón lží a násilí; kolo dějin se nedá zastavit, celé lidstvo nezhrubne ani nezhloupne. A světu nebude vládnout nerozum a zlá vůle.

Ten boj se vybojuje, ať dnes, ať za rok. A naše pozice je a zůstane vždycky jasná a pevná, neboť svou duši si uhájíme, i kdyby se svět zbořil. Český člověče, slovenský člověče, německý občane, který neodstrkuješ poctivě podávanou ruku, nemyslete v tuto chvíli sobecky na svůj osobní osud; ale také se neopájejte vášnivými slovy. Víra je klidná. Víra je nadlouho. Musíme se zásobit statky trvalými, abychom přežili jakoukoliv zkoušku. Obstojíme v ní, zvítězíme v ní, budeme-li se držet toho nejpevnějšího: víry v budoucnost svého národa a naděje v lepší, spravedlivější řád světa. Budeme na něm spolupracovat, i kdyby to muselo být s mečem v jedné a pracovními nástroji v druhé ruce. Pro své děti postavíme dům bezpečný. Tato zkouška nebude nadarmo. Snad byla nutná, aby celý svět viděl jasněji, co je před ním. Snad my, právě my, v tuto chvíli připravujeme dějství světové, ve kterém pravda zvítězí. Všechno předržíme, abychom se toho dožili.

Lidové noviny 21. 9. 1938

MODLITBA TOHOTO VEČERA

Bože, který jsi stvořil tuto krásnou zemi, Ty vidíš naši bolest a zklamání; Tobě nemusíme říkat, jak nám je a jak jsou skloněny naše hlavy. Ne hanbou; my se nemáme zač stydět, i když nás osud bije prutem železným. Ne my jsme byli poraženi; ne my jsme projevili málo odvahy. Náš národ neztratil nic ze své cti; ztratil jen kus svého těla. Jsme jako člověk, kterého zachytilo ozubené soukolí; už s první a nejhroznější bolestí cítí, že žije. Náš národ žije, a právě v té přesilné bolesti cítíme, jak přesilně, jak hluboce žije.

Bože, který jsi stvořil tento národ, Tobě nemusíme nic říkat; ale aspoň pro nás samotné se naše ústa a naše srdce pokoušejí formulovat to, co nesmíme ztratit nikdy, totiž víru. Víru v sebe samy a víru v Tvé dějiny. Věříme, že v dějinách jsme nestáli a nebudeme stát na špatné straně. Věříme, že na naší straně a v našem usilování je víc budoucnosti, víc toho, co poroste a ponese plod, než na straně násilí a dočasné moci. Pravda je víc než moc, protože je trvalá. Ale už v tuto těžkou chvíli si musíme uvědomit závazek, že na tu budoucnost nebudeme čekat s rukama v klíně. Budeme víc než dosud pracovat pro svůj národ, pro jeho vnitřní sílu a jednotu. Čím lepší lid uděláme ze svého národa, tím víc uděláme také pro tu lepší stránku dějin.

I v našem osudu se odehrává dějství světové, které bude s velkou a slavnou nutností pokračovat dál. My se nemáme co bát světového vývoje, naopak: každé násilí je krátké na obecnou lidskou potřebu svobody, míru a rovnosti mezi lidmi a národy. Musíme nesmírně mnoho dělat sami pro sebe, musíme mít ještě více rádi svůj národ, musíme se víc milovat mezi sebou; věříme, že i v tom, a hlavně v tom je naše velké poslání ve světětě: Udělat ze sebe národ po každé stránce schopný lepší budoucnosti, než je přítomná a dočasná temná epizoda evropské historie.

Bože, neprosíme Tě, abys nás pomstil; ale prosíme Tě, abys každému z nás vdechl ducha důvěry i abys nikoho nenechal marně zoufat, ale už teď hledal, v čem může být platný pro budoucí úkoly věčného národa. Zoufalců teď nepotřebujeme. Potřebujeme víry. Potřebujeme vnitřní síly. Potřebujeme účinné lásky, která nás zesateroznásobní. Nikdy nebude malým národ, který se nedá zviklat ve své víře v budoucnost a v práci pro své lepší příští.

Lidové noviny 22. 9. 1938

MODLITBA ZA PRAVDU

Bože, který jsi stvořil národy a všem jsi vdechl touhu žít ve cti, zbav dnešní svět toho nejhoršího: lži. Lži, která podpírá a připravuje násilí a učí lidi nenávidět se navzájem. Lži, která otravuje národy a vykopává mezi nimi propasti, jež snad ani desítky let nevyrovnají. Bože, jak bude vypadat, jak se bude vyvíjet Evropa oblužená tolika nenávisťnými lžemi! Jak bude možné soužití mezi lidmi a národy, je-li mezi ně vrženo tolik urážek, tolik opovržení a vzteků! Copak si snad někdo představuje, že tento stav ducha má a může trvat bez konce? Copak si věčně má soused ošklivět souseda a čekat jen na příležitost, aby mu zasadil mstivou a úkladnou ránu? I po válce si mohou národy podat ruce; mohou si sebe rytířsky vážit a navázat vztahy důvěry. Ale na bojišti lži nebude navěky důvěry ani cti; každá lež zajde, ale zůstane po ní nenávist a opovržení; tělo se zahojí dřív než duše. Bože, jak hrozně je zraňována duše tohoto národa, jak tohle se má jednou zahojit nebo odpustit! Copak se toho nezhrózí národové, jaký nenávisťný, navěky zlý a nepřátelský svět se takto buduje? Nemá snad nikdy být mír nebo aspoň oddech v křečovitém smrtelném nenávidění?

Bože, vrať světu pravdu! Bude to víc než smlouva míru, bude to cennější než každé spojení. Nikdo, žádný národ, žádný stát si nebudiž jist, pokud mohou být lidské vztahy kdykoli korumpovány nástroji lži. Nebude jistoty, nebude smluv, nebude ničeho platného a bezpečného, pokud vědomí kteréhokoliv národa bude zkřivováno záměrnou lží. Za každou lži jde úklad a násilí; každá lež je útok na bezpečí světa. Nikdo nebude žít v míru ani za nejsilnější hradbou z oceli a betonu; okřídlená lež se vysměje všem vašim pevnostem. Zbavit svět lži je víc než odzbrojení.

Jaké to bylo divné jasnozření, když náš Masaryk vepsal do našeho státního znaku slova Pravda vítězí. Jako by tušil, že jednou lež podnikne generální útok na náš stát a národ, a už předem razil heslo pro toto utkání. S tím heslem můžeme jít do boje; ale jenom s tím heslem může jít celý svět do míru.

Neboť jenom bez lži se mohou lidé a národy dorozumět, ať mluví jazykem kterýmkoliv.

Bože, vrať světu pravdu!

Lidové noviny 25. 9. 1938

VELIKÝ KLID

V posledních dnech jsme až příliš často musili vyslovovat i slyšet slovo klid. Nuže, dnes klid přestal být slovem a výzvou a stal se velikou skutečností. V Československu se konečně rozhostil opravdový klid. Je to klid jistoty, odhodlání a plné vědomí nevyhnutelnosti. Klidně, vážně nastupují muži, volání k splnění nejvyšší povinnosti. Měli byste je vidět na vesnici, v městečkách i městech: všude týž obraz, všude táž snaha dostat se co nejrychleji do řad, kde je vaše místo; všude mladí muži s kufříky na ramenou, ženáci provázeni ženami a dětmi, ženy a hoši zdravící ty, kdo odcházejí, lidé na poli, lidé v práci; všichni, všichni tak nějak samozřejmě, nepřekvapení a nepatetičtí. Vypadají, jako by prostě šli po své práci. Vydělávat chléb nebo hájit vlast je opravdu našemu člověku stejně samozřejmé. Je to historický nástup dokonalý svou lidskou prostotou. Je to veliký národ.

Lidové noviny 25. 9. 1938

PŘED ROZHODNUTÍM

To víme všichni: Ať padne rozhodnutí, jehož důvody nezáleží jenom na naší vůli, tak nebo tak, bude to rozhodnutí svrchovaně těžké a osudové. To rozhodnutí musí učinit lidé jako my, lidé z nás; musí vzít na sebe tu strašnou odpovědnost, ať cokoliv bude nám souzeno jako nutnost. Mysleme na ně v tuto chvíli; mysleme na to, jak do poslední vteřiny, bez chvilky oddechu jest jim zápasit o čas, o řádný běh věcí, o klid – a za tím vším o sám osud národa, o jeho budoucnost a budoucnost Evropy. Poslyšte, je to vlastně nad lidské síly; a přece musí to unést lidé, srdce a mozky několika lidí, kteří nesmějí selhat, nesmějí podlehnout lidské únavě, nesmějí lidsky zakolísat. Dost, víc než dost je toho, čím musíme procházet my všichni, kdo nemůžeme činit o mnoho víc než být připraveni na další osudové dějství; ale co je to proti přetěžkému úkolu musit vést celý tento zápas a musit osobně učinit rozhodnutí největšího myslitelného dosahu! Mysleme na ně, mysleme na těch několik lidí v čele; jejich úděl je

nejtěžší ze všech lidských životů v těchto dnech. Podejme jim mlčky na dálku ruce, aby jim byly posilou. Buďte silni, mužové v čele; milióny vašich malých i větších spolupracovníků jsou na svém místě a konají svou službu, jak nejlépe dovedou; čest a dík všem, kdo slouží, ale vám, mužové v čele, dej Bůh sílu vydržet v tom nadlidském napětí a se ctí dokonat přetěžký úkol vám uložený.

Lidové noviny 30. 9. 1938

BUDEME ŽÍT!

Byla to rána, kterou jsme vlastně už čekali – ne snad všichni; ale ti, kdo se dívali věcem a poměrům mimo nás do tváře, ji už po týdny viděli dopadat.

Nyní dopadla. A my pod jejím úderem nesmíme padnout na kolena. Nesmíme se zhroutit v nás, nesmí se zachvát naše víra v sebe, v budoucnost národa, v sílu a životní schopnost našeho národa. Náš stát je oslaben; tím silnější musíme být my. Byli bychom slabým národem, kdybychom nesnesli tuto zkoušku. Není první ani poslední. Dějiny našeho národa a dějiny světa nejsou a ještě po statisíce let nebudou dopsány. To, co nám jest nyní snášeti, je jenom historická epizoda. I my dnešní lidé se dožijeme toho, že věci budou vypadat hodně jinak nežli teď. Žádné násilí nepotrvá, žádná mocnost světa nemá vyměřeno víc nežli píď dějin; ale dnes už národy nevymírají, jenom režimy a lidé pomínou. Národy jsou tu navždycky. Náš národ je tu navěky, a vstupuje-li nyní do období horšího, než byl ten kratičký rozkvět dvaceti let, vstupuje do něho neoslaben a nevykrvácen, neporažen a se ctí nedotčenou. Nic se mu nestane, nepoddá-li se ani na okamžik mravnímu rozkolísání.

Rána dopadla; přijali jsme ji se zaťatými zuby, ale naříkat nebudeme. Tiše a pevně složíme slib: Budeme žít a pomůžeme si navzájem žít, abychom se dožili lepšího výhledu do budoucnosti naší. A do budoucnosti lidského světa, ne toho, který nás dnes zklamal, ale toho, který jednou vyrovná osudy národů. Tím si buďme jisti: nutným během dějin, a sami sebou. Buďme si jisti, a to je vše potřebné pro tuto chvíli.

Pražské Lidové noviny 1. 10. 1938

DRAZÍ LIDÉ!

Stojíme se smutkem v duši jako hospodář nad statkem zčásti zničeným, jako hospodář, který počítá, co vše ztratil a jak zchudl. Ano, zchudli jsme, ztratili jsme příliš mnoho. Ale hospodář, který je hoden svého statku, brzy zmáčkne tvrdou dlaní slzu, která se mu dere do očí, a rozhlíží se po tom svém statku, který je mu svěřen. Toto postavím znovu, znovu vzdělám pole a zasiji pro příští rok. Snad něco z toho, co budu musít stavěti, bude zpočátku menší a chudší, ale něco zas postavím líp a pevněji než dosud. Bude to zase dobrý statek a bude více můj, protože již nebude zděděn, ale postaven téměř rukama. A hospodář hodný svého statku začne již něco dávat do pořádku, aby jen tak nezahálel a nevzdychal. Třeba je to zatím něco menšího, ale i to již je kousek toho budoucího statku. Ve jménu Božím, dejme se znovu do práce!

Národe československý, národe zkoušený a spravedlivý, buď již teď hospodářem hodným svého statku!

Pražské Lidové noviny 2. 10. 1938

MUSÍME VIDĚT, CO SE DĚJE

Už ne jenom klid – to slovo je příliš slabé; ale chladnokrevnost dej nám, Pane. Čím větší neštěstí, tím víc je třeba chladně a přesně rozvážit, co se dá a co se musí dělat; ale předtím ještě je třeba chladně a přesně vidět, co se děje.

Co se děje: Vidíme předobře, co postihlo nás; a náš osud je nám právem nejbližší ze všech. Ale chceme-li vidět celý dosah toho, co nás zasahuje, musíme se rozhlédnout šir po světě a dál do běhu věcí: To, co se děje, se netýká jenom nás a nezastavuje se na našem pohraničí. Je to pokračování a v jistém smyslu uvedení v pohyb dějství světového. Nejenom naše hranice se mění; mění se hranice Evropy – víc než si snad uvědomili ti, kdo rozhodli náš osud. Mění se vnitřní konfigurace Evropy; a bylo by zbytečno zapírat, že se mění způsobem krajně nepříznivým pro všechny malé a prostřední státy a národy. Sudetský problém byl rozřešen způsobem, jehož vadnost a neživotnost se brzo ukáže; ale zároveň vyvstává tučt problémů

jiných, mocenských, národnostních a mezinárodních, které všechny budou prudce a kvasivě zrát k svému řešení. To, čím měla být na náš účet odklizena evropská krize akutní, není řešení ani trvalé, ani konečné; v dohledu měsíců nebo let – to není proroctví, ale jistota – se bude muset přestavět celá Evropa. Tím nemyslím jenom hraniční kameny, ale její vnitřní přestavbu, neboť celá Evropa se pohnula ve svých mravních i mocenských základech; nestačí ji podchycovat, nebude-li přestavěna. Toto bude dějství světové, ve kterém my už nemáme co ztratit, naopak; jen když, opření sami o sebe, uchováme svou národní sílu a chladnou rozvahu. My už nebudeme tím prvním podminovaným předpolím, jako jsme byli teď; ale to dějství se bude nutně rozvíjet dál, snad vně nás, ale nikoli bez nás.

Věřte, že nejde o konec, nýbrž o počátek. A my tu budeme, abychom se dožili věcí příštích, nevykrvácení, připraveni a moudřejší o tuto nejtěžší zkoušku.

Pražské Lidové noviny 2. 10. 1938

LIDSKÝ DUCH POKRAČUJE

Vidíme v těchto dnech se zřetelností už hodně důtklivou tu neúnavnou dráhu lidského důmyslu. Musí věčně dál. Musí stále překonávat, co sám vytvořil. Například vystavěl mrakodrapy a zdravé, jasné domy se skleněnými stěnami. Ale lidský duch se nemůže zastavit ve své vynalézavosti, i proto staví podzemní kryty a díry v zemi, aby člověk žil znovu v jeskyních, aspoň umělých.

Nebo vynášel světlo, pořád víc světla. Co dál učinit na této zářící cestě? Nezbylo lidskému důmyslu než vynalézt zatemnění. A lidé znovu žijí a pohybují se v černočerné tmě. To je dráha lidského pokroku.

Nebo lidský duch splnil svůj odvěký sen a dal člověku křídla. Říká se tomu dobytí vzduchu. Čím ještě zdokonalit toto skvělé vítězství lidských sil? Dobrá, jen dál! A z dobytí oblohy se udělá ničení země.

Byl vynalezen rozhlas, který přes všechny dálky a hranice mohl spojovat lidi velikým společenstvím. Taková věc stojí za to, aby se ještě zlepšila; a z rozhlasu se vytvoří skvělý nástroj nenávisti, nedorozumění a mravní propasti mezi lidmi a národy.

Tisíce let hledá lidský duch pravdu, pořád přesnější a spolehlivější pravdu; říká se tomu věda. Dost daleko se v ledačems tou cestou došlo; váží a měří se atomy i stálice s přesností stále úzkostlivější; metody, jak ověřit a zajistit poznatky, jsou stále jemnější; s pořád větším vynaložením důkazů, experimentace a kritiky se domáhá lidský duch jistoty, že nic nepřijímá slepě a že se přibližuje pravdě, jak jen dovede. Ale lidský důmysl se nemohl uspokojit tímto pomalým pokrokem v poznání našeho světa; a proto vynalezl lež. Slepou, fanatickou, pověřenou lež o věcech a lidech, kteří jsou jinak na dosah ruky. Už není nutno se přesvědčovat, co je pravda. Lidský důmysl překročil tyto úzké meze. To je zatím poslední triumf moderní civilizace.

Pražské Lidové noviny 4. 10. 1938

ZISK PROTI ZTRÁTĚ

Něco jsme přece jen získali při všech těch nesmírných ztrátách, jež nejsou ještě doměřeny; ale není to doposud získáno tak pevně, abychom se o to nemuseli bát. A přece by to byl zisk tak veliký, že bychom mohli právem mluvit o novém Československu. Žal a zklamání z nás činilo jeden politický národ. Přestali jsme se cítit politickými stranami.

Ano, i my můžeme mluvit o totalitě, i když nad ní nestojí jedna osoba nebo jedna ideologie; za naší totalitou je jenom národ, sjednocený společnou bolestí a společnou vůlí žít. Toto hluboké národní společenství nesmí být jenom ctností z nouze; musíme s ním vydržet po léta a generace, máme-li ukout své nové hranice a novou politiku pevněji než dosud. Nebudeme volat po autoritním režimu, který by ukládal národu jednotnou vůli; musíme tu jednotnou vůli žádat od národa samého. Není doba k tomu, abychom říkali do světa veliká slova a dělali veliká gesta; je-li v našem národě něco mravně velikého, a o tom nesmíme pochybovat ani na okamžik, budeme toho potřebovat sami pro sebe. Nebudeme vyvážet ideály; budeme jimi řídit svou životní praxi. Obětovali jsme hranice své země, abychom uchovali svůj opuštěný národ. Byli bychom strašně malí, kdybychom v náhradu za to nedovedli obětovat hranice stran a

stavovských zájmů; a byli bychom hrozně špatní a neodpovědní hospodáři, kdybychom svůj zmenšený národní grunt ještě rozdělovali na državy a pozice stran. První, kdo se ve vedení věci našich ukáže jako správce jednostranných zájmů, započne i hmotně s novým dělením naší země.

Jsou přehojné známky, že lid i jeho političtí mluvčí si uvědomují tuto velikou a svatou nutnost národního společenství. To je té doby největší klad a to jediné, co nás může naplnit novou důvěrou v budoucnost. Koho máme naléhavě prosit, aby tento nejvzácnější základ našeho příštího osudu neporušil? Toto je vrcholný příkaz ne těchto dnů, ale našeho celého života: Ve zmenšené vlasti učinit národ vnitřně větším a celejším.

Lidové noviny 7. 10. 1938

NA BŘEHU DNŮ

Pohnuly se hranice naší země, posunují se meze mocenské; ale to ještě není všechno. Víc, než lze dosud dohlédnout, se přeměňuje i jiná mapa Evropy; naše pevnina a celý svět prochází novou delimitací mravní, a ta není a ještě dlouho nebude hotova. Zatím vidíme něco jako hroucení starých politických jistot; smlouvy a přátelské svazky i politické antagonismy pozbývají platnosti; během těch několika dnů a týdnů se Evropa hlouběji změnila morálně nežli zeměpisně – zeměpisně na účet nás; ale mravně na účet všech národů.

Nedivte se, jsou-li dnes mnohé národy téměř opojeny radostí, že se vyhnuly válce, která by jistě byla hrozná. Bylo už řečeno, že to byl pro ně fyziologický pocit úlevy. Ale fyziologické pocity netrvají dlouho; zítra nebo pozítří se bude uvažovat, nebylo-li přece jen možno zachránit nebo vyhrát mír za cenu daleko menší nebo se zachováním aspoň několika politických a mravních jistot, na nichž koneckonců jedině spočívá pravý mír a pravé bezpečí pro všechny. Lidé se budou znovu třídit podle toho, jak budou hodnotit dnešní události; staré i nové problémy se budou znovu klást a budou se otvírat nové průhledy do budoucnosti národů, které se dnes uspokojují fyziologickými pocity úlevy. Lidé a národy se nevyhnou fatální nutnosti znovu řešit otázky, z nichž ta naše není a nebude ani první, ani poslední. Bude se dál provádět mravní a politická delimitace mezi národy a názory, kulturami a životními nároky. Evropa se dostala do pohybu a vývoje, který se ještě dlouho nezpomalí.

Nuže, dnes nevíme, na které straně a s jakou rozhodností bude ten nebo onen národ stát, až přestane měřit tuto dobu fyziologickým pocitem úlevy. Vláda a režim ještě nejsou národ; nevynášejí svůj soud o tom, jak se ten či onen celý národ osvědčil, neboť národy budou teprve a budou vždy stát před svým osvědčením. Je víc než zbytečné, je křivé a škodlivé vylévat si své zklamání na celých národech; vždyť národy se budou teprve vnitřně formovat pod tlakem nového stavu věcí.

Málo chybělo, a byli jsme uprostřed války; kdož ví, snad bychom nakonec – nebo aspoň do značné míry – byli opuštěni i v ní; dnes už nemáme jistoty, že by za námi někdo opravdu stál, jak se říká, do posledního muže. My bychom ten osud asi doslovněji nesli do posledního muže; a nešlo by jen o životy mužů a vojáků. Prostě můžeme si říci, že jsme prošli dobou, kdy nad hlavami nás všech, i těch dětí, co venku výskají, nad hlavami děvčat a maminek, nad starými i mladými visela smrt. Vzpomeňte si na kohokoli z lidí, které znáte nebo vidíte před sebou: mohl to být právě on. Mohl jste to být vy, vaše žena, váš kamarád nebo soused. Ten život je nám darován, bůh ví že za cenu hroznou, leckdo z nás upřímně řekne, že by bylo lépe dát život za to, aby se nestalo, co jest. V nás nepřevládá fyziologický pocit úlevy. Nicméně si můžeme a musíme říci: nám všem je život darován. Snad jsme měli být mrtvi, nyní žijeme.

Ten život, jenž je nám darován, už nenáleží jenom nám. Náleží našemu národu. Náleží naší zemi. Byl nám prodloužen nebo darován na její útraty. Ona na to těžce doplatila, abychom žili, a my jí to teď musíme splácet ze všech svých sil. Generace nyní žijící od dětí po starce je dlužna vlasti za svůj život. Ten dluh jí budeme splácet do konce svých dnů.

Pražské Lidové noviny 9. 10. 1938

PRVNÍ PRÁCE

Není to metafora, nýbrž velmi skutečný a velmi přesný stav myslí: že nám to ještě pořád připadá jako veliká živelní pohroma. Jako by se přes nás přehnalo tornádo, jako by nám lehla popelem polovina domova, jako by nás zaplavila povodeň: ještě pořád nemůžeme odvrátit oči od těch nesmírných škod a netroufáme si ani odhadnout jejich dosah. A vlastně i my lidé se chováme přesně tak, jak se chovají lidé při živelních ranách. Jedni se jenom zdrceně dívají a

nemohou si zvyknout na to, že jejich drahý kousek světa je tak zpusťošen; teď jsme žebráci, říkají si tiše, a navěky je pryč naše práce i radost. Druzí se rozechvívají téměř okázale, jako by jim ulevovalo, že mohou aspoň křičet nebo proklínat. Obviňují osud nebo lidi; hlásají s jakýmsi osobním uspokojením, že oni to vždycky říkali a že se mělo udělat to nebo ono, aby pohroma byla odvrácena; málem by hned na místě katastrofy uspořádali tábor lidu a promluvili ohnivou řeč o tom, kdo je odpověden a jak by to mělo jít po jejich. A pak jsou třetí, o kterých vlastně chci mluvit: ti, kteří ani nekoukají zdceně, ani se nedají do křiku, nýbrž běží rovnou něco udělat, aby ta pohroma nebyla ještě větší. Třeba odvést děti; nebo vynést, co se ještě vynést dá; nebo postarat se, aby ta pohroma nepřeskočila o dům dál. Ti lidé nemají pokdy truchlit ani debatovat. Jsou to lidé, ze kterých se i bez rozkazu tvoří čtyř prvníů záchranců.

Snad jste je někdy viděli při takové první práci; nevypadají jako hrdinové, a obyčejně dělají něco docela prostého a samozřejmého. Tady podchytit něco, co by se zřítilo; tady uvolnit cestu; tady ochránit věci nebo lidi. Nepřicházejí jako spasitelé, nýbrž jako lidé běžící na pomoc; nejdou pronášet veliká slova, nýbrž dělat něco užitečného a nutného. Teď není čas hádat se, jak co mělo být, nýbrž přesně a rychle se ohlédnout po tom, čeho v té chvíli je třeba, aby těch škod nebylo ještě víc. Kdyby tam nebyli, snad by se zdálo, že se nedá nic jiného dělat než křičet a lomit rukama; ale stačí už první hrstka takových lidí, a je hned vidět, že takové nešťestí je vlastně veliký úkol a spousta úkolů okamžitých. A pak je najednou víc toho, co se má dělat, než toho, co je ztraceno.

*

Pravda, člověk – to je jedno kdo: třeba vy nebo já – je tak trochu stranou a cítí až bolestně, jak maličko je toho, co může dělat a čemu dost rozumí, aby v tom mohl být užitečný; ale jako před dny jen nemnoha viděl tolik lidí připravených jít do boje, střežit zázemí a nasadit životy, může teď pozorovat, jak se na naší tragické půdě počíná rodit a rýsovat nový pohyb. Jsou to první práce. Jsou to rozptýlené a dobrovolné kolony záchranců, kteří se ohlížejí, kde je teď třeba něco udělat na záchranu lidí a věcí. Něco se musí stát pro novou vlnu emigrace. Musí se najít přístřeší, práce, okamžitá pomoc hmotná a zdravotní. Jde a půjde o velké desettisíce lidí; a každý z nich je úkol, a složitý úkol. Jde a půjde o to, uchovat, přestěhovat nebo přebudovat pracovní možnosti pro statisíce rukou; každé nové pracovní pole nebo políčko je kus záchraného díla. Jde a půjde o to, rozumně a trpělivě šetřit s prostředky ochuzeného státu a

národa. Jde a půjde o úkoly hospodářské, technické, mravní i kulturní. Tu tam už vidíme lidi, kteří se na ty úkoly podívali a jdou do nich bez dlouhých řečí; věřte tomu, ty první kroky, vyřídit nutnosti nového života, jsou to nejkrásnější v těchto dnech smutku. Žádné slovo není tak útěšné, žádná horoucnost tak silná jako nejprostší čin těch, kdo přicházejí zachraňovat lidi a statky pro náš národ. To jsou jediní lidé rostlí pro nové poměry a úkoly; ti, kdo jen truchlí nebo žalují, žijí pořád ještě ze starých zásob života. Řeknu vám, zahlédl jsem lidi při první práci; a poprvé je mi zas lehčeji. Nemusíme čekat na žádného spasitele, máme-li lidi, kteří dovedou a kterým postačí konat dílo pomoci.

Pražské Lidové noviny 14. 10. 1938

STUDÁNKA

Čtu a nemohu věřit svým očím: Malé Svatoňovice byly obsazeny německým okupačním vojskem. Malé Svatoňovice, moje rodiště, Malé Svatoňovice, kterým tamní lid říká Studánka, podle zázračného pramene Panenky Marie Svatoňovické. Poslyšte, vždyť tam nikdy nebylo jediného usedlého Němce, kromě pana markšajtra nebo oberštajgra, když ho na tamní uhelný důl kdysi dosadil náhodský kníže pán. Vždyť je to kout nejčeštější z českých; hned vedle je Rtyně, kde bývali selští rebelanti, kousek dál Babiččino údolí, tamhle za rohem Jiráskův Hronov; je to kraj českých havířů a tkalců, balcaráků a mediánů. Teprve tamhle za Žaltmanem, za Jestřebími horami, za Brendami, jak se postaru říkalo, tamhle k Markousovicům a Sedloňovu sedí Němci. Tam už je to tak čistě německé jako tady čistě a do dřene kostí české. Ty dva národy se tam nikdy nemísily, ale také nehašteřily; žilo se dobrácky vedle sebe, tady Čech jako poleno, tady Němec jako pořizek. Hodní Němci to byli, chodili do českých kostelů na německé slovo boží a mluvili němčinou Hauptmannových tkalců; ani Němec jim nerozuměl. Teprve v Trutnově byla národnostní otázka; tady nikdy, tak samozřejmě se tu sousedilo, tak jasná tu byla hranice jazyková. Tomuhle přece nikdo nemůže říkat etnografické rozhraničení. Buď je to jeden z menších omylů, nebo jedno z velikých bezpráví; ale ať tak nebo tak, je to přímo nesmyslně a groteskně křivé. Studánka obsazena německým vojskem! Pak už tedy není na světě nic jasného a jistého.

Ten duchař havíř z Loupežníka je havíř svatoňovický. Dnes nemůže jít na důl. Důl stojí zavřen, a před ním se táhne čára delimitační.

Pražské Lidové noviny 14. 10. 1938

JEDEN Z MNOHA DOPISŮ

Takto píše neznámá Angličanka (jež v závěru připomíná, že se hlásí ke konzervativní straně):
“Nebudu mařit čas líčením studu a pocitu ubohosti, který jsem já Angličanka cítila po týdny. Žádám Vás jen, abyste si poznamenal mou adresu a dal mi jednoho dne vědět, zda vůbec něco a co mohu udělat, čím bych pomohla vaší zemi. Jediné, co mě zatím napadá, je, abych vydala to málo peněz, co mám, v Československu nebo za věci vyrobené ve vaší zemi, kdybyste mi řekl, kde je dostanu koupit. Prosím, věřte, že to myslím upřímně a že mnozí, mnozí z nás cítí jako já.”

Přemnoho podobných dopisů, projevujících nám upřímnou sympatii, dochází hlavně z Anglie; ale tento se od nich liší pěknou praktickou myšlenkou, které by bylo dobře si povšimnouti. Bylo by nám nepochybně milejší, kdyby pomoc Československu nebyla dáována jako dar, nýbrž poctivě vydělána prací našich dovedných a pilných rukou. Vlna sympatie, kterou při všem svém zklamání nesmíme podceňovat, by mohla aspoň zahájit poptávku po tom, co dovedeme vyrábět jako málokteré národy, ať je to sklo nebo výšivky, rukavice nebo tolik jiných dobrých produktů. A neztrácejte s tím čas. Musíme na prvním místě uživit své lidi a zaměstnat jejich ruce. Tady je jedna z možností, která by pomohla aspoň našemu domácímu průmyslu, to znamená těm nejchudším našim pracovníkům a pracovnícím.

Lidové noviny 15. 10. 1938

CO SE NEMĚNÍ

Nu, o tom asi není pochyby, že naše politika – a nejen zahraniční – musí počítat s novými skutečnostmi a zařadit se podle nich. Říká se tomu změna orientace. Ale změna orientace neznamená změnu charakteru. Změna hranic neznamená, že by se přes noc změnil sám v sobě i národ. Pravda, prochází hlubokou sklíčeností a je zklamán přemnohým, več věřil; ale tím není řečeno, že věřil ve špatné věci a že je může bez okolků zahodit. To by ta víra za mnoho nestála.

Charakter národa se vyhraňuje nebo typizuje v národních ideálech. Ti, kdo naznačují, že se teď bude u nás notovat jiná písnička, by se měli pozorněji podívat na to, co tak spěšně chtějí mít překonáno. Naše národní ideály totiž nejsou staré jenom dvacet let. Jsou stoleté. Jsou odkazem našeho probuzení. Byly vírou Palackého a Kollárovou, byly rozumným přesvědčením Havlíčkovým, byly inspirací našich básníků i trvalým programem české a slovenské politiky už ve století minulém. Myslí-li si někdo, že by náš národ měl jít do budoucnosti jinou mravní a duchovní cestou než dosud, pak musí toto vše zahodit a prohlásit za překonané; ale já nevím, co nám potom zbude. Mezníky dějin se nedají jen tak přenášet. Minulost se nepostupuje ani neobětuje.

Cesta politiky je určována přítomnou nutností, ale cesta myšlení a věření vede z větších dálek minulosti a míří mnohem dále kupředu. Víra a přesvědčení nejsou dílem situace; zakládají se v jistotách hlubších – a trvalejších. Podívejte se do našich dějin, listujte v našich básnicích, vzpomeňte si na své otce a dědy: nenajdete jediného svědectví, kde by selhávala naše národní láska k svobodě, k svobodě duchovní i politické; kde bychom nebyli svým srdcem při všem, co se bránilo násilí a bezpráví; kde bychom přisluhovali jakémukoliv absolutismu, netoleranci a útlaku. V tom všem je řeč naší minulosti naprosto jasná a určitá; kdo by cokoliv chtěl měnit na těchto mravních jistotách, porušoval by samu souvislost našich vnitřních dějin; chtěl by, abychom se stali něčím jiným, než jsme byli ve svém stoletém vývoji. Bylo by to, jako by nám někdo doporučoval, abychom se vzhledem k okolnostem předělali na jiný národ. Tohle by ovšem nebyla změna orientace; bylo by to cosi jako mravní renegátství.

Tu onde zaslechnete slovo nebo najdete v novinách větu, ze které by se málem zdálo, že některé lidi přímo rozjařuje představa, že nadešly nové časy a že tu je báječná příležitost s něčím zatočit nebo s někým zúčtovat. Když někoho vidím takto se rozkřikovat, nemohu se zbavit dojmu poněkud děsivého: že má vlastně radost z toho, co se stalo, a že se mu to jaksi hodí do krámu. Nu, co dělat: i tragédie národa má své marodéry. Dejte si pozor na ty, kdo v takové chvíli přespříliš povykují. Zatímco jedni mají plné ruce práce s tím, čemu se říká přebudování státu, s novými úkoly a těžkostmi dne, potřebujeme lidí, kteří sobě i druhým připomenou, co má národ trvalého a co se měnit nebude, děj se co děj. Ano, mnohé se bude měnit; tím silněji musíme vědět o tom, co je v nás a pro nás nezměnitelně dáno. Dáno dějinami, povahou i vírou, jež upírá oči do budoucnosti. Toto je naše mravní území, které nemáme komu vydat; a kdo uvádí v pohyb tyto hranice, je blázen nebo něco horšího.

Pražské Lidové noviny 23. 10. 1938

NOVÝ NÁSTUP

Dlouhou silnicí se řítí veliký autobus; za ním druhý, třetí, desátý, patnáctý, a ještě jich není konec. Každý je nacvaknutý, div nepraská –, jak letí mimo, je vidět samé mužské, většinou mladé tváře, a na střeše náklad samých kufříků. Lidé se ohlížejí. Co je to? Nová mobilizace?

Ano, zdá se, že to byl kousek nové mobilizace; ale tentokrát je to mobilizace pracovní. Bude se asi někde tady stavět silnice; bude se brát útokem kus chatrné štreky a opevní se na pořádnou cestu. Taky je to boj, i když se nebude střílet: boj o to, zdokonalit tu zemi, která je naše; koneckonců je to něco jako znovudobývání toho, co nám zůstalo.

Lidé se ohlížejí za těmi těžkými autobusy, které se řítí jako do boje. Nedávno v nich byli vojáci a mávali rukama na děti a ženské ve vsích. Teď nikdo z nich nemává rukama. Ty mu leží v klíně, protože zítra jich bude zapotřebí k práci. Započíná se mobilizace pracujících rukou. Mnoho štěstí, mládenci! A buďte silni, jako jste byli před měsícem!

Pražské Lidové noviny 25. 10. 1938

STROMY

Vrba

Jedné noci – bylo to v těch velikých deštích – to najednou venku zapraskalo a zašumělo; žuchla těžká rána, a bylo zas ticho. Až ráno bylo vidět, co se stalo. Padla stará vrba. Nejkrásnější vrba nad potokem, sklenutá jako chrám, v noci padla. Bůhví jak se to mohlo stát. Předtím přestála smršť, jednu z nejtěžších, které kdy tudy prošly; tehdy lesy padly vývratem a polomem, ale vrba se nedala; až teď lehla za tiché a černé noci, hučící širým deštěm. Asi pod ní příliš promokla a změkla půda; to je to, ztratila pod sebou pevnou půdu, naklonila se a neunesla už tíhu své těžké košaté koruny. Její peň, silný jako pilíř chrámový, se rozštípl; jen

ohromná bílá tříska z něho žalostně trčí k nebi, zatímco koruna s klenbou větví se vyvrátila a položila na zem.

Padla stará vrba, a už to tu je jako docela jiný, nějak holejší a kusejší svět; člověk by nevěřil, jaká ztráta na domově je takový padlý strom. Nu, co dělat; nezbývá než mu osekát větve, aby nedrtily pod sebou porost, a nechat zatím ten vyvrácený a roztříštěný pahýl Pánubohu, ať aspoň žaluje, když už musel padnout.

I žaluje, žaluje k nebi štěpina pně, bílá jako kost, a osekáný pahýl kmene unaveně opřený o zem polámanými rameny. Bože, jaká bída! Člověk obchází tu padlou vrbu jako mrtvého; co dělat, stará vrbo, i nás srazil osud na kolena; svět se změnil tak, že člověk nevěří svým očím. Počkej, tady se ti na uzlovité kůře odněkud zachytil zelený lístek. Ne, to není zelený lístek, to se z tebe tlačí nový zelený proutek; a tuhle druhý, třetí –

Já nejsem pahýl, člověče; já jsem živý strom, protože mám ještě kořeny. A pokud jsou kořeny v zemi – kamaráde, zjara se roste dál. Ono se řekne padlý strom; ale počkej, jen co se zavalí kůra, jen co se ještě pevněji chytne země... Tiše, neslyšíš už šumět budoucí korunu stromu?

Listopad

Jedné noci němě a silně uhodil mráz; ráno vyšlo slunce, a udělalo se slavně a krásně; a tu zničehonic v slunném bezvětří počalo pršet listí ze stromů. Vypadalo to, jak by někdo tiše řekl “ted”; i oddělily se spálené listy naráz od svých větvíček a snesly se potichu na zem. Nebo to vypadalo, jako by ty stromy tak tiše plakaly; nic se jim v tváři necuklo, byla jen tvrdší a krabatější než jindy, ale ty listy pořád kanou nezadržitelným proudem. Nu dost už, dost už; kdo se má na to dívat? Copak nemáme dost na své lítosti?

Jak to vypadáte, vy stromy; co z vás zůstalo? Vyzáblé a holé kostřičky, abyste věděly; a ještě včera jste se kolíbaly jako naložené koráby, plující plnými plachtami. Taky máte po slávě, vy jasany a břízy a lípy; a tak najednou, tak najednou, že si na to člověk nemůže zvyknout. Je to bída, že? Ted' jenom skřípat holými větvemi a tvrdě, zamračeně koukat; tvrdě, křečovitě stát na svém místě a čekat... na psí počasí, že?

Ba ne, ty blázne. Kdyby ses pořádně opřel o peň, snad bys v něm cítil... něco jako proud. Sbíráme své síly, člověče; stahujeme je do sebe, k zemi, do kořání; neslyšíš hučet korunu našich kořenů a vlasečnic? Copak zjara, ale teď, teď se roste; teď se vrůstá hlouběji do země; pořád znovu a dál musíme dobývat půdu, na které stojíme. Pravda, je to tvrdá a černá práce; ale to je, člověče, ta pravá práce pro tvrdé a černé doby. Říkáš psí počasí? Pak to je ten pravý čas pro nás kořeny.

Lidové noviny 30. 10. 1938

U ROZHLASOVÉ SKŘÍŇKY

Pravda, byly dny a týdny, kdy jsme otáčeli tím knoflíkem, skoro s hrůzou čekající, co přijde. Dnes už nežijeme v napětí tak horečném; a přece vy lidé v Praze nebo v Brně, vy lidé ve městech ani dobře nevíte, co ta skřínka znamená pro lidi venku, kteří si nemohou večer koupit nějakou tu šestákovou senzaci, kteří dostávají své noviny o den později a neslyší v kavárně ani na ulici poslední novinky – hlavně ne ty, na kterých není mnoho pravdy. Pro ně znamená ta hrstka úředních zpráv, kterou několikrát denně poslouchají, tolik naléhavého zájmu, tolik svrchovaných starostí i překonávání starostí, že nakonec cítí s bolestným neuspokojením: mělo by se nám toho říci o něco víc. I my lidé venku chceme vědět, co se děje, a vědět trochu plněji a přesněji, než jak to procedí úřední zprávy. Vždyť jsou to naše společné starosti a zájmy; má je ten pán z Četky stejně jako tamhleten hajný nebo tuto ten zedník se svým starým krystalkem. Proč bychom aspoň v tom, co je prostá pravda, neměli všichni stát na stejné a jasné půdě? Právě v takovýchto přetěžkých dobách poznáváme nesmírnou cenu toho nádherného a někdy d'ábelsky zlého nástroje, jímž je rozhlas; ale také tím ostřeji cítíme, co mu chybí a čím by mohl a měl být.

Lidové noviny 30. 10. 1938

NA DUŠIČKY

Je svátek mrtvých na hřbitovech, je svátek mrtvých i na polích; aspoň ty hořící hromádky suché nati mrkají v polích v podvečeru jako svíčky nad hrobem drahých zesnulých. Je

Dušiček – jenže český lid jim říká věrné dušičky. Je to pěkné rčení; říká, že dušičky mrtvých neopouštějí nás živé a že nám jsou a mají být navěky blízké a důvěrné. Dušičky, které jste se nedožily tohoto chmurného podzimku, zůstaňte nám věrné; zůstaňte při nás se svou vírou i nadějí, se svou láskou k věcem, jež toho času ztrácíme. Dušičky mrtvých, i vy jste národ, který nepomíjí. A my také zůstaňme věrnými dušičkami, my, kteří žijeme a chceme přežít tuto dobu. Nikdy nebude svátek dušiček nevěrných; ale ty věrné budou svítit dnes i v budoucí časy.

Lidové noviny 2. 11. 1938

ŠEDIVÉ DNY

Člověk by skoro věřil na znamení: že tolikrát se osud našeho národa rozhodoval pod olověnou oblohou podzimu. To byla Bílá hora; to byl 28. říjen – i ten nám přinesl, vzpomeňme si, víc skoro starostí než jásotu; a teď jsou to tyto přetěžké týdny, pro které ještě nebylo raženo to pravé dějinné jméno. Jako by v tom bylo znamení osudu: my, český národ, se musíme vždycky připravit na nepohodu; pořád znovu musíme svou setbu ukládat do půdy postlané pomíjivostí všeho a vystavené krutým časům. Vždycky znovu musíme začínat s tím, že se jde do nejhoršího, že to musíme vydržet a předržet, že to lepší a šťastnější je až daleko, hodně daleko před námi. Vždy znovu jsme měli před sebou to těžké, trpělivé a starostlivé čekání, takové dějinné zimy, takové šedivé dny; a vždy znovu jsme je přežili s nějakou postilou v ruce a očima upřenýma do časů, kdy zas všechna naše práce nám vydá veškerý svůj plod. Zase jsou před námi tvrdé a šedivé dny; ale copak už nevíme ze svých dějin, že za nimi vždycky svítalo národní jaro?

Lidové noviny 10. 11. 1938

ODKUD TO BEROU

Najde se například v jednom mělnickém týdeníku šlakovitá větička, že by nějací čeští spisovatelé “zasluhovali koncentrační tábor a jejich knihy oheň”. Čtenář se nad tím přece jenom zamyslí. Pokud je nám známo, u nás totiž koncentračních táborů nestává a pálení u nás

zavedeno není; tak to tedy týdeník Dykova kraje žádá, aby u nás zjednal nápravu někdo jiný? Nebo se nemůže dočkat toho, abychom se i v různých charakteristických podrobnostech podobali k nerozeznání... jinému národu? A když se mu tak připodobníme, bude mít ještě nějakou cenu... mluvit jiným jazykem než on? Nebo co tedy? Člověk opravdu neví, jak takovou větičku vzít do ruky. Ne že by si tu ruku popálil, ale že by si ji potom musil dlouho utírat. Aby nás Pánbůh při zdravém českém rozumu zachovati ráčil!

Zatím jsme už slyšeli z Německa dost ironická slova o čiperných lidičkách za hranicemi, kteří prý o překot napodobují německé ideje a životní řády; Němci je prý zavedli jenom pro svou rasu a nemají zájmu na tom, aby to po nich přebíraly jiné národy. Byl v tom, nemýlíme-li se, lehký přízvuk opovržení. Upřímně řečeno, naši sousedé by měli na ten přízvuk právo.

Neboť vždycky se dá k neštěstí získat ještě opovržení.

Lidové noviny 17. 11. 1938

OBRODA, OČISTA, ČISTKA

Najdete ta slova ve většině novin. Národ se musí obrodit. Náš život potřebuje mravní obrody. Musí se provést očista našeho veřejného života, očista té nebo oné instituce, očista toho nebo onoho úřadu. Nebo dokonce se má tuhle nebo tamhle provádět čistka, kteréžto sovětské slovíčko kupodivu lehce vyklouzne z krku zrovna těm lidem, kterým pomalu i slovo svoboda, demokracie nebo humanita čpí povážlivým bolševictvím.

Byli bychom a budeme hluboce vděční za všechno, co našemu lidu přidá na mravní důstojnosti i sebedůvěře, a viděli jsme v posledních dobách mnoho, co neozářilo náš národ jenom mučednictvím, nýbrž i zvláštní a nezapomenutelnou ctí. Bolest a ztráty nejsou k tomu, aby v nich lidé i národy mravně zchátrali, ale aby byla vyzkoušena jejich životní síla a mravní charakter. Kéž nás tedy tato zkouška ještě obohatí o toto sebepoznání, že jsme se nedali mravně podlomit a porušit a že jsme i v domě polosusutém nepropadli malomyslnosti a rozkladu; a víc než to, kéž z nás vykřisne nové a aktivní ctnosti, jež by našemu ochuzenému životu dodaly nové cti i naděje! Říká-li se tomuto obroda nebo očista, tedy tisíckrát ano: ale pak o ní nemluvme, nýbrž dělejme něco, na čem by tu čest i naději bylo už znát.

Místo toho se mnoho, až příliš mnoho mluví o samé obrodě a očistě. Člověk by si z toho málem odnesl dojem, že předtím, než na nás dopadla ta přetěžká rána, nebylo u nás nic než kal a špína, že v těch dvaceti létech naší šťastnější minulosti se nedělalo nic než ostuda a packářství –. Tedy s tímhle pomalu. Náš národ snad nepotřebuje a nebude takhle poplívávat sebe sama, své dosavadní dílo, všechno, co dělal, več věřil a na čem byl účasten téměř do včerejška. To by bylo něco jako mravní sebezprava; a je to nejpustší, žalostné poraženectví bez důstojnosti i páteře. Ať trpíme sebehůř, stydět se sami za sebe a své dějiny dosud nemusíme. Přiznat mužně minulé chyby, to ano; jenže nesmí to být rozčilené, hysterické obviňování a sebeobviňování, nýbrž kritické poznání a sebezpoznání. Upadnout z jedné chyb do chyb opačných, to by nebylo zrovna dílo nápravy.

Měli bychom důtklivě žádat aspoň to, aby kdokoliv hlásá obrodu nebo očistu, se pod to své hlásání podepsal. Má-li se dělat očista, ať víme v každém případě, kdo chce čistit. Na tom totiž bude záležet... právě ta čistota.

Lidové noviny 23. 11. 1938

ZEMĚ, JEŽ ČEKÁ

Máte ji u nosu, vy, kdo žijete v Praze, a přece jste ji dosud málo znali; je to ten široký svazek lesů a kopců mezi Vltavou a Berounkou; jsou to středočeské Brdy, pohoří nejčestější, kraj tak český svým rázem a lidem jako málokteré z našich hor. A je chudý, jako všechny kraje, které se líbí oku pocestného: kraj opuštěných hamrů a milířů, kraj někdejších rukodílných cvočkářů, kraj rukavičkářek skloněných nad šicím strojem. Bez konce můžete putovat lesy po hřebenech Brd, a vyplašíte leda srní nebo viržinské jeleny, kteří tu zdomácněli; v zimě jsou tu svahy bohaté sněhem až do předjaří; rybníky v kosmatém klíně lesů, dobré i strmé cesty, kterými se můžete potloukat od studeného důlu Vltavy po kadeřavou světlost údolí Berounčina. Vždycky to byl a je to nadál sám zeměpisný střed Čech. Hledá se dnes turistický kraj; tož ohlédněte se také do středu, aby naše oči netěkaly po tom, co je pro nás ztraceno. Je dost té krásy na dosah ruky, na pár desítek kilometrů od Prahy. Rozběhněte se do toho kraje z Dobříše nebo z Hořovic; a budete dlouho hledat místa, ve kterých se budete cítit turisticky doma a zahrnuti vším, čeho potřebujete.

Lidové noviny 27. 11. 1938

VOLBA A NÁROD

Jakpak je tomu dávno, co jsme četli a slyšali jako doktrínu téměř oficiální, udělanou pro nové podmínky našeho života: že inteligence selhala ve vedení národa, že její duševní zamíření je příliš abstraktní a že doba si žádá, aby se v řízení věcí obecných vyjádřila převaha zájmů praktických. Neuteklo od té doby mnoho vody, a hlavou našeho státu se za obecného souhlasu a uspokojení opět stává nikoli muž moci nebo praktického zaměření, nýbrž svým povoláním, životním dílem i duchovním typem příkladný muž inteligence. Asi se za těch pár týdnů doba tak příliš nezměnila; spíš se ukázalo, že se u nás přece jenom víc dbá na trvalé hodnoty než na to, čeho si v té minutě žádá doba. Narychlo nalepené heslo se brzo odlouplo a zjevilo se cosi jako solidní národní tradice: řekněme naše národní důvěra ve vzdělání, v duchovní sílu kritickou a rozumovou. Znovu se zdá, že u nás je víc místa pro mozek než pro vášně a že náš národní instinkt nebo rozum, jak to nazveme, je v tom ohledu podivuhodně ustálený. A znovu si říkáme s Palackým jeho slova o zbraních ducha. V takovém národě inteligence selhat nemůže: neboť není v rozporu s duší a politickým vkusem našeho lidu.

Lidové noviny 2. 12. 1938

OD ČLOVĚKA K ČLOVĚKU

Není mnoho toho, na čem by oko lidské spočinulo se zalíbením... nebo s jistotou, že se to najednou nebude ohýbat a měnit a mrkat na tebe nějak jinak a prapodivně. Všechno se změnilo, člověče, všechno se změnilo – dokonce nejenom státy, nýbrž i lidé; a ty sis myslíval, že je znáš! – Inu, myslel; ale copak oni za to mohou, že všechno se změnilo? Koukej, vždyť v tom všem bylo tolik bolesti a zděšení; jakýpak div, že se zkříví tvář, kterou jsi znal! I národové mají svou tvář, a jsou chvíle, kdy se máme dívat spíš někam daleko než lidem přímo do tváře. Musíš to pochopit a dívat se hodně daleko; i to, člověče, i to je náš starý obzor.

Chodíš tedy s očima daleko upřenýma (neboť i tak lze hledat svou cestu); přichází člověk, kterého jsi znal; nebo je to psaní z malého a dalekého místa, jehož jméno jsi už dlouho nevyslovil a které ti v tu chvíli přímo zachutná na jazyku; nebo ti podá ruku nový známý, kterého potkávaš poprvé. Ani nemusí přitom být mnoho řečí, nemusí se vůbec nic říkat, a najednou jistotně víš: tady nebyla porušena souvislost. Všechno se změnilo, ale tady je někdo, kdo zůstal týž, jako byl, stejně slušný a věřící, stejně vyrovnaný, ze stejné duchovní látky jako dřív; ať se cokoliv stalo, tady zůstalo něco věrného a stálého, něco pevného jako půda pod nohama. A najednou si uvědomíš, že upíraje oči do dálky objevuješ to nejbližší: že objevuješ lidi; že nacházíš mezi nimi blízkost bližší a srozumění hlubší než kdy dříve. Slyšte, muselo se mnoho změnit, aby bylo nalezeno, co je stálé; muselo se hrozně mnoho porušit, abychom přímo rukama hmatali, co drží k sobě. Tak vidíš, není to tak zlé; měl-li pak jsi takovou radost z lidí, dokud jsme nebyli tak tvrdě zkoušeni?

Ano, mnoho se změnilo, ale lidé zůstali stejní; jenomže teď víme líp, kdo je kdo. Kdo je slušný, byl slušný vždycky; kdo byl věrný, je věrný i teď. Kdo se točí s větrem, točil se s větrem i dřív. Kdo myslí, že teď přišla jeho chvíle, myslel vždycky jen na sebe. Nikdo se nestává přeběhlíkem, kdo jím nebyl vždycky; kdo mění víru, neměl žádnou; člověka nepředěláš, jenom se ti vybarví. Národ nepředěláš, ledaže bys měl na to staletí; jenom davy můžeš vést dnes tak a zítra tak. Kdo nenávidí, měl v sobě tu nenávist vždycky, kde by se v něm tak najednou vzala! Kdo sloužil, bude sloužit dál; kdo chtěl dobré, bude zase chtít dobré. Ani vůle se nemění. Nedívej se do tváře, která se změnila; nikdo se nestane krásnější tím, že změnil tvář.

Tvrdá zkouška je i tvrdé poznání. Budoucí foliant našich dějin o této době bude mít jeden podtitul: Kdo byl kdo. I dobrá paměť patří k těm stálým věcem, jichž je a bude třeba.

Mnoho se změnilo, a ještě víc je toho, co přešlo ve stav nepokojného hemžení; i musíš hledat očima něco, co trvá a je stálé. Chválabohu, chválabohu, už nevyhlížíš marně. Najdeš to v lidech, samozřejmě, neporušené a trpělivé; najdeš to v lidech, písmácké a věřící jako po Bílé hoře; najdeš to v lidech jako tiché sbírání sil. Pocítíš tiché a stálé dějství vedle toho dějství nejhalasnějšího; to tiché a nejtíší jsou ty pravé dějiny, neboť bez stálosti není dějin, hemžení a převrácení nejsou dějiny. Nic pravého není bez stálosti; řekne-li vám někdo: věřte, říká vám tím: buďte stálí a co nejstálejší!

Lidové noviny 4. 12. 1938

POSLEDNÍ DNOVÉ CHODSKA

Bylo to těsně před zábořem, když už padlo neblahé rozhodnutí. Ještě naposled přišly selky z chodských vesnic do Domažlic nakupovat. Ale byl to zvláštní nákup: každá kupovala tři čtyři stejné slabikáře pro děti.

“Matko,” zeptal se konečně prodavač, “nač vlastně kupujete čtyři slabikáře?”

Chodka mávla rukou: “I tak! Kdyby nám je přišli sebrat, všechny čtyři nenajdou, a zůstane aspoň některý jednou pro děcka.”

Řekněte sami: tehle ten lid se jistě neztratí!

Lidové noviny 7. 12. 1938

PROROCTVÍ ANTONÍNA ŠVEHLY

Snad si i někdo jiný z těch, kdo mluvivali s Antonínem Švehlou v oněch posledních měsících před jeho smrtí, na to vzpomene; neboť vracel se k tomu opět a opět jako v obavě, která ho v té době přímo posedala. “Koukejte se,” říkal nebo spíš téměř šeptal, “ono se říká versailleský mír a Trianon a kdeco, ale není to pravda. Válka trvá. Tak veliký konflikt se nemohl vyřídit za čtyři roky; ta vojna pořád pokračuje, i když se zrovna nestřílí. Podívejte se, před třemi sty lety jsme měli zrovna takovou vojnu a ta trvala třicet let. To byla válka náboženská a přitom první válka světová – aspoň americké zlato už tehdy válčilo spolu. Dnes je válka nacionální a přitom taky válka světová. Počítám, že tahle vojna taky potrvá kolem třiceti let. Pravda, musíme se na to připravit, ale jedné věci se, člověče, bojím: Aby to nakonec s námi zase nedopadlo jako při vestfálském míru. Tam se o nás vůbec nemluvilo. To byla ta nejhorší porážka: ne Bílá hora, ale to, že se už o nás nejednalo. Válka je, a jednou se zase skončí mírem na pár set let. A my musíme koukat, aby se o nás muselo mluvit! Co máme dělat?”

Hlavně se nerozejít sami v sobě a nestát jeden proti druhému. Je nás málo; kdybychom se rozdělili, pak by se s námi snad už nemuselo počítat...”

Před pěti lety se tato slova Antonína Švehly mohla zdát až příliš pesimistická; dnes vidíme, že se opravdu tato třicetiletá válka doposud neskončila; proto i Švehlova výstraha nám zní dnes přísněji a varovněji.

Lidové noviny 12. 12. 1938

POZDRAVY

Člověk si ledačos myslí o národech, a nejsou to vždycky věci, které by si ten národ mohl dát za rámeček; to už je takový zvyk, že člověk jaksi ztotožňuje zemi a národ s jeho politikou, režimem, vládou, veřejným míněním nebo jak se tomu říká. Ale něco jiného je si ten národ nějak názorně představit; to si nemůžete nikterak vymyslet nebo umínil; sama od sebe se nám vynoří vzpomínka na něco, co jste viděli, na něco docela nahodilého a všedního. Bůhví proč zrovna ta a nejiná drobná zkušenost se vám tak přesně vtiskla do paměti; prostě stačí, že si vzpomenete dejme tomu na Anglii, a v tu chvíli vidíte –

To tedy nevím, co vidíte vy a máte-li vůbec nějakou představu; ale u mne to je prostě jeden červený domeček v Kentu. Nic na něm nebylo, a zahlédl jsem jej sotva na vteřinu, jak si to perendil vlak z Folkestonu do Londýna. Vlastně ten dům nebylo pro samé stromy ani vidět; na zahradě starý pán stříhal nůžkami živý plot a na druhé straně zeleného křoví jelo po rovné cestě děvče na kole. Nic víc. Ani nevím, vypadalo-li to děvče k světu; ten starý černý pán byl snad místní farář nebo obchodník na odpočinku, na tom nezáleží. Ten domek měl vysoké komíny a bílá okna, jako všechny červené domečky v Anglii, a víc vám o něm nepovím. A přece jakmile si řeknu Anglie, vidím jasně ten obyčejný domek v Kentu, starého pána se zahradnickými nůžkami v ruce a děvče vážně a rovně šlapající na kole, a začne se mi trochu stýskat. Viděl jsem tam ledačos jiného, třeba zámky a parky a přístavy, viděl jsem Bank of England a Westminsterské opatství a kde co historického a památného, ale to není pro mne celá Anglie. Celá Anglie, to je jenom ten naivní domeček v zelené zahradě se starým pánem a dívkou na kole. Proč, to nevím; povídám jenom, co je.

*

Nebo když si chci představit Německo, vynoří se mi stará hospoda ve Švábsku. Nemohu za to, že to není Postupimská brána nebo vojenská paráda; v té hospodě jsem jakživ nebyl, jenom jsem ji zahlédl z vlaku kdesi za Norimberkem. Byl podvečer, a nebylo tam vidět živé duše; a ta hospoda byla vysoká a rozložitá jako chrám uprostřed starého, hračkovitého městečka, natlačeného jako na dlani. Před ní kvetly bezy a nahoru k šanku vedly kamenné schody. Bylo skoro k smíchu, jak byla ta hospoda důstojná a široká; jaksi připomínala kvočnu dřímající v teplém důlku. Pravda, viděl jsem v Německu věci onačejší a nápadnější a němečtější, než byl ten starodávný švabachový Gasthaus; já vám tam viděl měst a dómů a pomníků, ale nade vším to vyhrála ta ctihodná a rozčapená hospoda: já nevím proč, ale to je pro mne Německo.

*

Nebo si vemte, co všechno si člověk může představit, když si vzpomene na Francii. Moje neodbytná představa je tato: pařížská ulice už docela na okraji města, na celní čáře; ještě je tam několik hospod a benzínových pump mezi zelinářskými zahradami. Před hospodou, která má na plátěné stříšce napsáno Au rendez-vous des chauffeurs, stojí těžká dvoukolová kára, tažená plavým normandským valachem; sedlák ve volné modré haleně a se slaměným širákem pomalu pije před hospodou světlé víno z tlusté sklenice. To je všechno, nic víc se tam neděje; jenom slunce žhne s křídově bílou tvrdostí a ruměný sedlák v modré haleně dopíjí svou sklenici. Nemohu si pomoci: to je Francie.

*

Nebo Španělsko: to zas je kavárna na Puerta del Sol; u vedlejšího stolku sedí černovlasá maminka v černých šatech a chová v loktech černoooké miminko s malou kulatou hlavičkou a slavnostně vážnými černými kukadly; a tatínek s černým sombrerem v týle se nadšeně a šprýmovně šklebí na své černoooké niňo. Nic na tom není, to by mohl poutník vidět všude na světě; jenže tam dole, víte, vypadají maminky víc jako Madony, tatínkové víc jako bojovníci a nunátka víc jako tajemné hračky než kde jinde na světě. Kdepak, když čtu nebo slyším o Španělsku, nevidím žádné Alhambry nebo Alcázary, ale slavnostní niňo v loktech černovlasé. Madony.

*

Nebo Itálie: Člověk by si mohl představovat Coliseo, pinie, Vesuv či co, ale kdepak! Vláček je to, drkotavý osobní vláček, myslím že z Orvieta do Říma; je už noc, a proti člověku sedí spící dělník, jen se mu chundelatá palice těžce a bezvládně bimbá. Potom se ten Talián probudil, funěl, mnul si prackou oči a něco ti povídal, pamatuješ se? Ale tys mu nerozuměl a neměl jsi k němu důvěru; a tu on pomalu sáhnul do kapsy, vyndal kus sýra zabalený v papíře a nabídl ti samozřejmým gestem, aby sis kousek ukrojil. Tam je to takový zvyk. Jenže co dělat: ta hrubá ruka se skrojkem ovčího sýra, to je pro tebe ve zkratce celá Itálie.

*

Já vím, dnes je hrozně daleko od národa k národu, a člověk si myslí ledacos; pravda, na mnohé se zlobí a říká si, nikdy, nikdy nebude zapomenuto, co se stalo; prosím vás, co si do té nebývalé dálky a cizoty můžeme říci? A pak si člověk vzpomene třeba na Anglii, a najednou vidí před sebou červený domeček v Kentu; starý pán ještě pořád stříhá nůžkami keře a děvče si to rovně a bystře šlape na kole. A vidíš, chtěl bys je vlastně pozdravit. How do you do? How do you do? Pěkné počasí, že? Yes, very fine. – Tak vidíš, to by bylo odbyto, a je ti lehčeji. Teď bys mohl vystoupit po kamenných schodech do té švábské hospody, pověsit klobouk na věšák a pozdravit: Grüss Gott, meine Herren. I poznali by, že jsi cizinec, a mluvili by u stolu trochu tišeji, chvílemi se po tobě zkoumavě dívajíce. Ale když by viděli, že otíráš dno svého džbánu o červený ubrus stejně jako oni, byli by méně nedůvěřiví a ptali by se: Woher, woher, mein Herr? – Aus Prag. – So, so, aus Prag, divili by se; a jeden z nich by řekl, že byl jednou v Praze. Před třiceti lety. Eine schöne Stadt, řekl by, a ty by ses přece jen tak trochu zaradoval. – Nebo by ses zastavil Au rendez-vous des chauffeurs; ten sedlák v modré haleně právě dopíjí svou sklenku ledého vína a utírá si dlaní kníry. Fait chaud, řekl bys. Révotre santé! – Ré la vôtre, povídá sedlák; dál není vlastně co povídat, ledaže bys mu řekl: Ne, mon vieux, na vás se opravdu nezlobím; co abychom spolu vypili ještě jednu sklenku? – A taky by ses mohl zašklebit na to španělské miminko; upřelo by na tebe vážná a slavnostní kukadla, černovlasá maminka by najednou vypadala ještě o něco víc jako Madona a caballero tatík s kloboukem v týle by ti začal něco po španělsku drmolit, ale ty bys mu nerozuměl. To nevádí, to nevádí; jen když se tě to dítě nepolekalo! – A ještě si musíš ukrojit ždíbec toho ovčího sýra. Grazia, grazia, mumláš plnými ústy a na oplátku nabízíš cigaretu. A nic dál; vždyť se toho nemusí bůhvíco namluvit, aby bylo dobře mezi lidmi!

Co dělat, je hrozně daleko od národa k národu; všichni jsme čím dál tím víc sami. Už bys raději nikdy nevytáhl paty ze svého domova; raději zamknout vrátka a zavřít okenice, a teď nás mějte všichni rádi. Mně po nikom už nic není. A teď můžeš zavřít oči a tiše, docela tiše říkat: How do you do, starý pane v Kentu? Grüss Gott, meine Herren! Grazia, signor! Ř vatre santé!

Lidové noviny 25. 12. 1938